

PRULU
UT
396
Asim BY.

597

اخلاق علائی

درر زواهر حمد و ثنا و غرر ظواهر سپاس و ستایش که کثرت افراد
فرایدینه سلک شهور ایام عده احتمال اجتماع و انتظام و وفرت
امداد موائدینه ظرف دهور و ازمنه ده امکان اندراج و
گنجایش اولمیه اول کردگار بنده پروردگار بخشاینده بخشش گستر
حضرتنه سزاوار و حقیق در که کواهل بینا کل انسانی خلعت خلقت و
لقد خلقنا الانسان آیه مکرم و معزز و لباس استعداد و لقد فضلناهم
علی کثیر ممن خلقنا آیه معلم و مطرز ایلیوب کمال قدرت و جلال حکمتی ایله
روح لطیفین جسم کثیفنه ترکیب و پیوند و عالم خلق و امرده قابلیت
تحمل بار امانتله ممتاز و سربلند ایلدی

بیت

آسمان بار امانت نتوانست کشید — قرعه کار بنام من دیوانه زدند

پس ترکیب انسان مجرد و مادی یه محتوی و باقی و فانی یه منطوی
اولمغله طلسم رایع و برزخ جامع اولدی

مثنوی

خرد جانور به ز مردم ندید — که مردم تواند بیزدان رسید

چنان دان که جان بهتر از تن کسست — نه زین عالم از عالم دیگرست
تن اورا اگر دار جامه است — اگر بفکند ور بپوشد رواست
بجان بین گرامی تن خویشتن — چو جامه که باشد گرامی بتن

لاجرم تخالف انواع ترکیب روح و جسد و تباین اطوار ترتیب روان
و کالبددن خلق و خلق افراد انسان و قابلیات و مشارب اصناف
بشرده تفاوت تام و تنافی ما لا کلام نمایان و جلوه گر اولمشدر

قطعه

اول حکیم ازل که صنعندن — ظاهر اولدی طلسم نوع بشر
مختلف ایتدی قابلیتلرین — بعضی مایل بخیر و بعضی بشر

زهی صانع حکیم و قادر علیم که تخلقوا باخلاق الله امرینه ممتثل و
اقربکم الی احسنکم اخلاقا درجه سینه متصل اولنلری نشأه دنیویه ده
زیور فضل و کمال ایله محلی و مزین و عالم اخروی ده صنف اهل صفاده
حشر اولمه لرین مقرر و معین ایلدی

بیت

تأمل فی التی قلنا تجد فیها جلال الله — فنعم الرب و المولی تعالی الله تعالی الله

و غمایم صیبات صلوات طیبات و جداول تسنیمات
زکیات تسلیمات اول هادی سبل و خاتم رسل جنابنه شایسته
و خلیق در که تفصیل صفات سعادت سماتی ایچون نص انک لعلی
خلق عظیم منزل و ذات رسالت صفاتی تکمیل دایره وجود
و تتمیم مکارم اخلاق ایچون مبعوث و مرسل در

نظم

محمد که جان ویردی نطق مسیحا — چون اتدی قدوم شریفن بشارت
کوزو قاشینه صاد و نون رمز ایتمدا — خم زلفنه نقش جیم اشارت
یحکی شمایله فی طیبه زهرا — یفوح کالروض ممطور و مشمول
اتی بمله ابراهیم والده — ذات علی کرم الاخلاق مجبول

ورحیق رضای احدیت ابجون که ما صدق ختامه مسک وفی ذلک فلیتنافس المتنافسون در افواه ارواح آل واصحابنه ریزان • و سبزه رضوان سحاب غفرانله خاک قبورنا بعین لهم باجساندن نابت وخندان اوله • بیت

ابر رضوان کم بیابان سد بارانش — باد بر روضه که عترت و یارانش

ذکر محامد ونشر مدایح حضرت خلافت پناهی سعادت دستگاهی خلد الله سلطانه وافاض علی العالمین احسانه

چون غره کتاب لوامع حمد سبحان ملک وهاب تصدیریله غرا • و طره خطاب • روایح نعت جناب رسالت مآب تحریری ایله معطرا اولدی • لایق اولدر که بو نو آمده عالم غیبک سری افسر مدح پادشاه اسلام آسمان جاهی • و بو تازه رسیده جهان لاریبک افسری کوهر وصف پناه دین سید الانام جهان آرای اوله ملمعه رحمه الله

چون نی خامه شد انگشت نمای — بنوا سازی توحید خدای
دلکش زمزمه دیگر ساخت — پرده نعت پیمبر پرداخت
بهتر آن زمزمه کوتاه کند — که ثنا گستری شاه کند

زیرا اصحاب عقول منطابق • وارباب نقول متوافقلردر که دایما دین و دولت توامان • و حمای شرع و دین بی حمایت تیغ سلاطین بی امن و امان در • اگر جویبار شمشیر شاهی • و باران تیر سلطان دین پناهی ایله بوستان شرع تازه و تمکین اولمیه تاب نکبت نکبای اعدای دین • و سموم هجوم کفار و ملحدین ایله بی برگ و نوا اولمسی متقرر • واگر تاب آفتاب عدل و سیاست • و نسیم عنبر شمیم حفظ و حراست • جانب آستان دولت آشیان سلطان سعادت نشاندن • واصل اولمیه • بوستان دین وایمانده • گل و ریحان سبزه و ضیمران ضمیر اهل عرفان شکفته و خندان اولمق متعذردر نظم

بدان ای خردمند با آفرین — برادر بود پادشاهی و دین
نه بی تخت شاهی بود دین بپای — نه بی دین بود پادشاهی بجای
نه از پادشا بی نیازست دین — نه بی دین بود شاه آفرین

اخبار نبویه ده دخی وارددر که الدین اس والملک حارس وما لا اس له فمهدوم وما لا حارس له فضایع نظم لمنشیه رحمه الله

دین اساسیدر رضای یزدانه — ملک اکا حارسدر و نگهبان
شو که بی حارس اوله ضایع اولور — او که یوق اساسی ویراندر

لاجرم پادشاهان ارجمند • و دین پناهان سعادتمند که ملک جهان فانی ظل زایل ایدوکین معلوم • و ملک فانی به ملک باقی منضم ایتمشلردر عادت جمیله • و سیرت حمیده • و خلق خوب و خوی نیکولری

اولدرکه کمر سعی واجتهادی میان جانه مشدود ٭ و در ظلم وضلالتی
شهرستانی بن اوزره مسدود ٭ حفظ وحراست ممالک اسلام ٭
واخذ وفتح دیار کفار وملاحدهٔ لئام ٭ وقلع وقمع ارباب فتنه و
فساد ٭ ودفع ورفع اصحاب بغی وعناد ٭ ورفع قدر عابدان و
عالمان ٭ ودفع ظلم مفسدان وظالمان ٭ انیمکی کندولره شعار
روزکار ایدوب بو جهان فانی ده نام نیک وذکر جمیل لری مخلد و
باقی وحیاة باقی ده مناشیر یبشرهم ربهم برحمة ورضوان کروح
پرفتوحلرینه ملاقی اولور ٭ والمنة لله تعالی بو فضایل علیه ٭ و
مناقب سنیه ٭ پادشاه دین پناه ٭ شهریار سعادت دستگاه
خداوند پادشاهان عالم پادشاه خداوندان بنی آدم ٭ شهریار
جهان سروری وکامرانی ٭ کامکار دیار رعیت پروری وجهانبانی ٭
دُر یکدانهٔ دُرج شاهی ٭ نجم جهان افروز برج جهان پناهی ٭ خلاصهٔ
عالم کن فکان ٭ دُر دریای جود گوهر کان امکان ٭ ماحی ادناس الکفر
والفساد عن وجنة الدین ٭ حامی اجناس الخلق والعباد عن ایدی
المعتدین ٭ سلطان المغربین والمشرقین ٭ ظل الله تعالی فی
الخافقین ٭ خادم الحرمین الشریفین ٭ ناظم قلاید الکرم علی اجیاد
الاجناد والرعایا ٭ ناثر فراید النعم علی رؤس الافراد والبرایا ٭
معز الدنیا والدین ٭ غیاث الاسلام والمسلمین ٭ زبدهٔ
سلاطین آل عثمان بل زبدة السلاطین علی الاطلاق سلطان

ذات م

سلطان العرب والعجم والروم والشام والعراق ٭ السلطان سلیمان
خان ٭ بن السلطان سلیم شاه خان ٭ بن السلطان بایزید خان ٭
ملک الله تعالی من خدم له وصدق واهلک من غدر به وخان ٭
حضرتنه خاصهٔ قدسی صفات ٭ وسمات عنصر ملک نسمات در ٭

نظم للمنشیه رحمه الله — شه معدلت پرور و دین پناه
ملک دستگاه و فلک بارگاه — مدار المعالی ملاذ الامم
ولی الایادی مفیض النعم — زهی سایهٔ حق که خلق زمین
انک سایه سنده زماندن امین — یاغر فیض کفیله باران جود
اولور تازه اندن ریاض وجود — سر تیغی کم کنگره پیلدر جلدند
انک وصفی در قبه باش شدند — ٭ زهی پادشاه دین پرور

وشهریار دادگستر که تمامت ربع مسکونده استعلای لوای اسلام
واستیلای علای شرع سید الانام ٭ الآن ممالک محروسه
حضرتنه مخصوص ٭ ودوام دولت دودمان مبارک وبقای
سلطنت خانوادهٔ خجسته سی تا قیام قیامت حدیث شریف
لایزال طایفة من اهل الغرب ظاهرین علی الحق حتی تقوم الساعة
مضمونی ایله مقرر ومنصوص صدر ٭ مصرع
دولت درین سرا وکشایش درین درست ٭ اگرچه
آباء عظام ٭ واجداد کرامی نک که ملوک زاهره ٭ وسلاطین قاهره
ایدیلر ٭ اقتحام مهالک واخطار ٭ واختیار مشاق اسفار

ومبتدعه وکفاردن اخذ ممالک وامصار ایدوب توسیع دایره
دین وتکثیر امت خیر المرسلین واعلای لوای دین ودولت واذلال
اعدای ملک وملت ایتمکده مساعی جمیله وآثار حمیده لری تاریخ
روزنامه جهان وکتابه کنار طاق روزکاردر

بیت

بیض الوجوه کریمة احسابهم   شم الانوف من الطراز الاول

اما بحمد الله تعالی که عهد سلطنت خجسته فرجام حضرت پادشاه
اسلام ده اولان اخذ وفتح قلاع وامصار وقلع وقمع ملاحده
وکفار وتوسیع دایره دین وملت وعلو وغلبه ناموس سلطنت
انلرک اضعاف مضاعفه واشمال مترادفه سی در بیت مثال شریف
ومنوال لطیفی بو ابیات دلکشا در

بیت

واجدزان آباء له غررا   وصار من بعد فیهم غرة الغرر

نظم

چنان بود پدری کش چنین بود فرزند
چنین بود گهری کش چنان بود معدن
از تیغ او بجای صلیب وکلیسا
در دار کفر مسجد ومحراب ومنبرست
انجا که بود صیحه ناقوس کافران
امروز بانک نعره الله اکبرست

وبو منقبت نامی وموهبت کرامی خاصه سلسله دولت سلاطین
آل عثمان ابدها الله تعالی الی انقضاء مدد الزمان درکه مرخان

خان توسیع ساحه سلطنت وتفسیح عرصه مملکتده پدرلرندن
برتر وسر فتح ونصرت که پادشاه سابقه مقدر اولمشدر اول ملبه
پادشاه لاحقه میسر اولور مثلا سلطان دین محمدی برهان
شریعت احمدی معظم جاه دین سلطان غزاة ومجاهدین
فاتح امهات البلاد سلطان محمد بن سلطان مراد انار
الله تعالی برهانه وثقل یوم العرصات میزانه پدر محمود المساعی
سلطان مراد غازی بلکه جمیع ملوک وسلاطین ماضیه یه طریق
فتحی نامسلوک واخذ واستیلاسی حسرة الملوک اولان شهر
قسطنطنیه که ارتفاع سمت باروسی مسامت سماک وانخفاض
عمق خندقی مواصل مرکز خاک عظمت وحصانتده شهره جهان
واستواری ومتانتله نادره دوران اندر ابتدای دولت واول عمر
ونهضتلرنده فتح بیوروب مقر ملک ومستقر خلافت ومطلع
افتاب عدل وداد ومهب نسیم جود ورافت ایلدی اکابر امرا
افاضل علما وطوایف امم وقبایل عرب وترک وعجم انده مجتمع
وانوار علم وعمل مدارس وزوایا سنده ملتمع اولوب قبة الاسلام
مطلق ودار الملک محقق اولدی حتی عارف کامل نامی مولانا
نور الدین عبد الرحمن جامی خراساندن مرحوم خداوندکاره مکتوب
منظوم ارسال ایدوب بو مقامه ایما ایلدی که

بیت

معدن کفر ومخزن اصنام   شد ز جهد تو قبة الاسلام

ومع هذا اواخر عهد شریفنده فتح قلعهٔ بغداد که رفعت و مناعتده
موازی سبع شداددر حضرت شریفه مطلوب و مراد اولوب
اما مطلع غزو و سفردن هلال فتح و ظفر نمایان اولمدی ظلمت
کفر و ضلال افق قلعه‌دن پایان بولمدی خداوندکار فلک مراتب
نوع انکسار ایله راجع وآیب اولدی چون سریر سلطنت و
شاهی قدم مبارکلریله حضرت پادشاهیله مفتخر و مباهی
اولدی اول تباشیر سحر دولت و ابتدای سفر و نهضت
همایون‌نده قلعهٔ بغداد جوانب و اطراف و نواحی اکنافیله مسخر
بندکان دولت روزافزون اولدی ولسان حال و قال علی طریق
حسن الفال بو بیتی مناسب حال انشاد ایلدی که بیت

باش تا صبح دولتت بدمد کین هنوز از نتایج سحرست

چون بنای سرای مدح و ثنای حضرت صاحبقران عدو شکن اول
مرتبه‌دن بلند درکه بو زمن محنت خانهٔ زمین انوک شرف غرفه‌سنه
ایصال کمند ورسن ایتمکه قادر اوله پس لایق و درخور اولدرکه
دعای دولت روزافزون و بقای جاه و جلال و حشمت همایونی
که واسطهٔ وصول اقبال عالمیان و رابطهٔ حصول آمال آدمیانت
و عمارت سرای شرع و دین و نضارت ریاض اسلام و مسلمیندر
دست تضرع و مسألتی درگاه مهیمن خلاقه کشاده و روی
تخضع و مسکنتی بارگاه ملک علی الاطلاقه نهاده نظم

از سر صدق سحرگاه مناجات کنیم
عرض حاجت بدر قاضی حاجات کنیم

خداوندا بی‌نیازا بنده نوازا چاره‌سازا اگرچه سفینهٔ سعی و
عملموز دریای عجز و تقصیرده غرق و بادپای رجا و املموز
صحرای شرم و تشویرده بریده دم در صد شکر و هزار
منت که حضر و الیاس عنایت و توفیقک تائید بشارت

ادعوني استجب لكم در
خدایا کاف و نونک حقیچون
او رحمت حقی کم سبقت غضبدن
که تخت سلطنتده شاه دینداری
شمار عمری ایرشدکده صاددن
نه در صاد و الف ای حی و المعین
ایرشدرد کچو ملکن کوه قافه
بقا باری کل دیرک چو کاری
بو عالمده سریر تخت خلافت
جهانده دایم ایت خیر ایله نامین

مثنوی المنشیه رحمه الله
صفات ذات بیچونک حقیچون
او نور ایچون که سرور دی عرشدن
خوش اولسون روز و ماه و سال
کبیجوب صادی و لاحد زباندن
کبیجور عمرینی صادی الفدن
شمار عمرین ایرکور قاف و کافه
سعادتله اوله ختم کار و باری
او عالمده خدادن رحم و رأفت
امین اولسون بلادن دین امین

شجرهٔ خلافت ثمرهٔ جود دورافتی متصل قیلمق یعنی دعای
حضرت سلطنت پناهیدن ثنای جناب شهنشاهی منتقل اولمقدر

دعای شاه کم صاحب زماندر دعای شاهزاده توامان‌در

بسیار

جهانک بختی و تختنک جهانی سزای افسر و تاج کیانی
شهنشه شه سلیم اول که آفاق ولی عهد منشور خلافت
منور طلعتندن روی دولت وجودندن قوی بازوی دولت
درخت میوه دار باغ شاهی جهانک مسندی دمرک پناهی
زلال تیغی کم آیینه ساندر عروس فتح اکا صورت رساندر
کفندن شرم ایدوب بحر نیه کم در حیاسندن ورر رخساره کف
او کفدن کم کرم فیضنده کم در نم جزمسی دریای کرم در
حیا شول دکلو دریم صورتنده که ابر کندو یی نم صورتنده
جهان وردقچه وار اولسون همیشه سعادت اکا یار اولسون همیشه
پر اولسون جامی دولت باده سندن منور دیده سی شهزاده سندن
دهان و چشم ملکک نور و دادی جهانک مطلبی دمرک مرادی
اب و جد سایه سنده عمر سرمد نصیب اولسون علی اعدا ابجد
خدایا ایله شاه و شهریاره شمار عمرنی عمر دوباره

بو داعیه داعیهٔ تألیف نه اولدی و عین بیان و بعض اخلاق کریمهٔ صاحب سعادتی فی الجمله ظاهر و عیان قلمقدر

دانش اندوزان افاضل عالم و حکمت آموزان اماثل بنی آدم قتنده مقرر و معلومدر که علم اخلاق و تدبیر منزل و سیاست مدینه که حکمت عملیه اندن عبارتدر نفوس انسانیه یی مکمل فوز و سعادت و محصل قدس و طهارتدر هیچ آدمی بو علومک نکات و دقایقنه

دقایقنه اطلاع و قلل حقایقنه ارتقاع ایتمدین ممکن دکلدر که زیور کمالات حقیقیه ایله تحلی و جلوه گاه سعادت و معارف یقینیه ده تجلی ایده و اساطین حکما و سلاطین علما علم مذکورده تألیف کتب شریفه و تصنیف زبر لطیفه ایله صحایف لیل و نهاری رقم زده کلک لطایف نگار ایلدیلر خصوصا کتاب اخلاق ناصری که حکیم فاضل نصیر الدین محمد طوسی که رواق حکمتک انهدامندن صکره اساسن تجدید و طرح و تذکره فضلا ایچون کلام متکلمینی نقد و خلاصهٔ اشارات اهل حکمتی شرح ایتمشدر تألیف بیوروب ناسخ کتب متقدمان و طراز دامن آخر زمان اولمشدر

کامل و فیلسوف م

رباعیه

چون نکتهٔ عاشق از فصاحت چون چهرهٔ دوست در ملاحت
جانرا عوض سرور و شادی دلرا بدل نشاط و راحت

بعده فاضل محقق کامل مدقق مالک ازمهٔ معانی جلال الدین محمد دوانی که تحریر قواعد علمیه ایله رفع غواشی و تجرید عقاید دینیه یه کتب حواشی ایتمکله مقبول فضلا و ممدوح علمادر اخلاق جلالی نام رساله تألیفی ایله کتب خانهٔ حکمتی زین و اخلاق ناصری یه ثانی اثنین اولدی بعده فصیح جهان بلیغ نکته دان واعظ خطهٔ خراسان مولانا حسین واعظ میرزا الحسن حسین بایقرا نامنه کتاب اخلاق محسنی تصنیف ایلدی هر چند اسباب

مبانی سی اوّلکی لرکبی تحقیقات حکمیّه وتدقیقات علمیّه اوزرینه
مشتمل دکلدر اما چون ترکیب ومعانی سی وضوح وظهور ایله متّسم
والفاظ وعباراتی لوح عذوبت وسهولت اوزره مرتسم در
قلوب عامّه ده جای کیر واوّلکی لردن زیاده شهرت پذیر
اولمشدر وبارها خاطر عاطره اندیشه وخاطره اولوردی
زبان ترکی روم اوزره بر کتاب مرقوم اولیدی که مقاصد
حکمت عملیّه یا بالتمام جامع وکتب ثلاثه یه رابع اولیدی
اما علایق روزکار وعوایق لیل ونهار که جمله دن بعضی تحصیل
وتکمیل علوم وتدریس وتعلیم فنون ایدی اول مخدّرهٔ حجلهٔ
غیبی حجاب احتفاده پرورده واول عذرای سیمین عذاری
عوایق اعذاردن در پرده ایدردی تا اول تاریخ مبارکده
که سال فرّخ فال حساب هجرتدن واصل عدد لفظ فرّخ سال
اولدی تصاریف قضا ایله شمع دل سوزان شبستان خطّهٔ
شام عنبر مشاهده فروزان اولدی فی الجمله تعویق مباعده
وتوفیق مساعده ودواعی مجتمع وموانع مرتفع اولوب
اواخر سال فرّخورده شارع شروعه کیریلوب اوایل سال
آینده ده انجام واتمامه ایرلدی **تاریخ تألیف کتاب**

سالی که بود حساب او فرّخ سال — آغاز شد این پله فرّخ فال
از بخت شد آخر سر آن سال که — باشد بحسابش ار فتد آخر سال

وفی الحقیقه سبب حقیقی تألیف وعلّت نامه نظم وتصنیف اول
اولدی که حضرت کرمت آیات ومعدلت رایات که دریای جود
عطا شده در اسم شاهی فلوس ماهی کبی ارزان ودر وزر زمرده
باد بیلتندن شیر فلک شیر علم کبی لرزان شبستان مجلس سعادت
نشانی عود سعود وطیب مکارم ایله معطّرا وکف فیّاض عطا
رسانی که نهر سائلدر نهر سائلدن منزّه ومبرّادر وزبر عالم عادلی
که دریا دل فیض بخشی بحر معانی زبان درفشانی ایدن بر دل وکف
کهرباشی دریای امانی اکا نسبت کف کنار ساحلدر مروحهٔ آیین
عدلی راحت رسان روم اولیلی زمین دیر که من بعد روبه کرد فتنه
قونمز صبح صدق وصفا آستان جلالندن نمایان اوللی فی
عالمندن قباب عدالت طوتمز **قطعه**

گناه را کرم او به از هزار شفیع — امید را قلم او به از هزار ضمان
پناه وپشت امم قهرمان سیف وقلم — جهان لطف وکرم سرور زمین وزمان

عهد وزمانی امن وامانی اول مرتبه جامع درکه قریب درکه اعدادان
صفت یکانکی سمت بیگانکی یه مبدّل واضداددن خاصیت
اختلاف عارضهٔ ائتلافه محوّل اولوب آتش ده کی حرو تاب
برودت آبی فرزل ایکن مزید وحرارت آب سیار شرر شعلهٔ ناری
مطفی ایکن موفی اولوب پرتاب مین طیار مروحهٔ کبک و
کلنک اولمشدر وسرین بلنک بره کوسفنده کرد بالش نوم لنک

سرین اولی

اولمشدر قطعه جنان بساخت جهانرا سوای دولت تو
که از طبیعت اضداد رفت ناسازی
ازان گذشت که گستاخی کند پس ازین
سحر بسردی و باد صبا بغمازی ※ عهد ملکشاهیده
اولبیدی ※ وزیری نظام ملکی اندن تعلّم ایدردی ※ بزرجمهر زماننه
کلیدی وزارت نوشیروانی تسلیم و روان نوشین وزارتی
اندن تسلّم ایدردی ※ بیت
به است از صاحب ری درجه در فضل
به است از حاتم طی درجه در جود
قطعه آصف ثانی که گر برخی ز وصفش بشمرم
در جهان باشد سمر چون آصف بن برخیا
حسن اخلاقین اگر نقل ایلیه باد بهار
سنبل الطیب اوله صحراده سر برگ گیا
حالی یارب سبب لی به مظهر اولورسه وجهی وار
کف دریا سنده در مهر سلیمان حالیا
بدلّه حامی رنگ رخسار وفا ※ عدله ماحی زنگ مرآت صفا
فارس میدان شجاعت ※ حارس دیوان عدالت ※ وزیر اعظم
مشیر افخم ※ وکیل السلطنة القاهرة ※ امین الملة الباهرة
نظم پادشاه سیرت خداوندی که در ترتیب ملک

هرچه رای اوست رای پادشاه اعظمست
آنکه در انگشت تدبیر سلیمان دومست
منشور تحهای صوابش را خواص خاتمست
نظام الملک صلاح العالم ※ غیاث الدولة العلیا ※ علاء الدین
والدنیا ※ قطعه لمنشیه رحمه الله سخا وقتنده خندان اولور آصف ابر نوروزی
که گریان فیض ایدر جود ینکا همسر میدر حاشا
امین درگه سلطان معین ملت یزدان
مفیض الجود والاحسان پناه دین علی پاشا لازال
صیت جلاله واصلةً الی مسامع الاقبال ※ وصیب نواله حاصلة
فی مزارع الآمال فنبت فی القلوب سنابل المحبة فی کل سنبلة مائة حبة
مثنوی لمنشیه رحمه الله — بدعت و بیدادی جو باسی در اول
دولت و دین پشت و پناهی اول — لطف ازل پشت و پناهی اوله
شرع نبی هادی راهی اوله — روشن ایده دولتنک کردگار
کوکبنی کوکب صبح وار — نیتنی چون خیر در صبح و شام
عاقبتن خیر ایده رب الانام
رغایب معارف وکماله راغب ※ ومهر مهرله ابکار افکار اهل
فضله خاطب در ※ حتی بو فقیر که یوسف مثال اخوان زماندن کم
التفات ※ واخوان بیوفا کبی حضرت عزیزینه تحفه سی بضاعت
مزجاة در ※ رعایت وتفقدی جانبنه میل ایدرلر ※ وکمال کرملرندن

الا ترونانی اوقی اکلیل دیرلر اول سببدن دایما اخوان اهل دل
رجام مصر احسانه کیدرلر ولسان حال الله بو کلمه یی تذکر ایدرلر که نظم

یا محسن من لطفک احسنت الینا — تا اسعد لقا آثرک اسعد علینا

لاجرم بو کتاب که علم تألیفی قلعه حصار حکمت عملیه اوزرینه منصوبدر
اسم علم عالم آراسینه که علادن مشتقدر منسوب اولوب قطعه

نکات حکمت واسرار فننه — ایدوب الفاظ پاکیله صلایی
سروش ملک عیسی گوش جانه — دیدی آدینی اخلاق علایی

عون عنایت الهی ویمن تربیت جهان پناهیدن رکن تتمیم واتمامی
وصبح امیدم صادقدر که بو کتابه اولکیلردن زیاده قبول
قلوب موجود بلکه بو کتاب شاهد کماله خلعت جدید اثر اخلاقی
ثیاب قسمندن معدود اوله قطعه

ناصر ادینه نصیر طوسی — دیدی اخلاق ناصری ایلدی فن
بعده شمع دوان نسبتدن — اولدی اخلاق جلالی روشن
محسن آدینه حسین واعظ — یادکار ایلدی اخلاق محسن
پارسی بافی ایدی تار و پود — جمله سی اولدی چو اخلاق کهن
ایلدم تازه تن اول جامه لری — زرکش رومی زیبا بله بن
نکهت خلق علی پاشادن — اولدی حق پر مشک فشان جیب زمن
بوی لطفیله معطر قیلدی — عالمی زلف عروسان سخن
ایلدی بنده علی خلاقین — نام عالی سینه اعلا قمودن

لاجرم

لاجرم حتمیت تاریخ انوک — اولدی اخلاق علایی احسن

چون مفیض خیر وجود ومفید وجود وتوابع وجود اول حی
قدیم وملک ودوددر وممکنات اوصاف وافعالی اصلنده
عدم محض ولاشیء صرفدن معدوددر پس لطف واحسان
بیشمارینه توکل وحول وقوت معدومه مزدن تبری ایتمکله فیض
عمیمنه توسل ایدوب هر لحظه ولفظه ده قوت ونصرتنه رجوع
وسمت مقصود وجهت مراده شروع ایده لم والله تعالی
بتحقیق آمالی جدیر وبه استعین وهو علی کل شیء قدیر
چون بو کتاب حکمت عملیه دن اوچ فندن مرکبدر وهر فن
موضعنده معروفدر وفنون مذکوره دخی بعض مقدماته
ومبادی یه موقوفدر لاجرم بر مقدمه واوچ کتاب
اوزره مرتبدر مقدمه اول امورک بیاننده در
که بو کتابده بیان اولنه جق فنون اول امورک معرفتنه موقوف
یا موقوف علیه دکلسه بارى فی الجمله مفید ومعین اولمغله موصوفدر
معلوم ومقرر وصحیفه ذهنده مرقوم ومحرر اولا که فن مقصوده
شروع ایتمک امور اختیاریه دندر یعنی اختیار وارادت اوزره
جاری ودخی اکراه واضطراردن عاریدر وهر امر اختیاری
ایکی نسنه یه موقوفدر [illegible] کم علوم عقلیه ده معروفدر اول اولدر که
شیئک ماهیتی نه ایدوکی یا بالکنه یا بوجه ما معلوم اوله ایکنجیسی

اولدرکه فی الجمله فایده سی وار ایدوکنه تصدیق اولنوب
بو تصدیق صحیفهٔ ذهنده مرسوم اوله • و هر علمک مقدماتی
واردر که اهلی قتنده ظاهردر • که علم مذکوره یا موقوف علیه
یا معین و ناصردر • لاجرم بو مقدمه ده بو مذکورات که مجملا اعلام
اولندی مفصلا شرح و بیانی ایراد اولنمق التزام اولنوب •
نیجه ابحاثدن ترکیب • و هر بحث وجه مناسب اوزره
ترتیب اولندی • **بحث اول** حکمت عملیه نک مطلقا
و علم اخلاق و علم تدبیر المنزل نیجه علملردر • و تعریف اسملرینک
انوک بیانی در • اولا معلوم اولسون که تعریف علم ممکن اولمز
الا حدّ اسمی سی ایله که تعریف ده اصل در • و حد اسمی ایکی نسنه دن
مرکبدر • ما به الاشتراک که جنس و ما به الامتیاز که فصل در • و
حکمت عملیه نک جنسی مطلق حکمتدر که اشتراکده کامل • و حکمت
عملیه و نظریه یه شاملدر • پس مطلق حکمتی تعریف و ترسیم و اقسام
معتبره سینه تنویع و تقسیم ایده لم که حکمت عملیه نک حد اسمی سی
متبین • و ما ینبغی عند الطالب متعین اوله • **تعریف
حکمت و تقسیم او باقسام مشهوره** • حکمت
موجودات خارجیه نفس الامرده نه حالده ایسه اول حال
اوزره بلمکدر • ولیکن طاقت بشریه وفا ایتدکجه و قدرت
انسانیده ممکن اولدوغی مقدار • بو تعریف نفس عملیه شامل

شامل و کامل • و عمل بو ترسیم مقتضاسنجه حکمت ده داخل
و کامل در • و بو مذهب صوب صوابه یقین • و مقبول عامهٔ
محققین در • اما بعض حکما حکمتی تعمیم و عملی دخی درج ایدوب
بو وجه اوزره تقسیم ایدیلر که حکمت نفس انسانیه ده علم و عملک
حصولی • و نفس انسانیه بو ایکی جهتدن کمال معتد به اولان
مرتبه یه وصولی در • نته کم خواجه محقق کتاب اخلاق ناصریده
که تصنیف بیوردی حکمتی بو وجه اوزره تعریف ایلدی که
حکمت اشیانک لایق نه ایسه ایله بلمکدر • و افعالی لایق
نیجه ایسه ایله قیلمقدر • چون تعریف مفهوم • و انده واقع
اولان اختلاف معلوم اولدی • پس بو جانبدن رجوع
و تقسیم حکمت ایتمکه شروع ایده لم • تعریف حکمت ده
مذکور اولدی که موجودات خارجیه بلمکدر • و شمول
اشیا که موجودات خارجیه لفظی اکا اسم در • نفس الامرده
ایکی قسم در • قسم اول اولدر که انوک وجودنده بزم قدرت و
ارادتمزک اصلا مدخلی یوقدر • زمین و آسمان • و اشجار
انسان و حیوان کبی • قسم ثانی اولدر که انوک وجودنده بزه
قدرت و ارادتمزک مدخلی مقرر • و انلر بزم وجودی نامیه در
بزدن صادر اولان افعال • و حرکات و اعمال کبی • پس
حکمت متعلقی اولان موجودات خارجیه نک ایکی قسمه انوعی

ایله ایکی قسمه منقسم اولور لکن عرق شبهه اول وقت بالتمام
منحسم اولور که هر قسمی عیان و تفصیلن بیان ایده وز قسم اول
که بزم قدرت واراده مزه مدخلی اولماین موجودات خارجیه دن بحث
ایدر اکا حکمت نظریه دیرلر زیرا طریق تحصیلی بحث و نظره منحصر در
پس طریق تحصیلنه نسبت اولنوب حکمت نظریه ایله اشتهار در
قسم ثانی که بزم قدرت واراده مزک مدخلی مقرر وانلرک وجودی
میسر اولمیندن بحث ایدر اکا حکمت عملیه دیرلر کیفیت عملیدن
بحث اندوکیچون عمله نسبت ایدرلر پس حکمت عملیه بر علم در
که انده افعال واعمال افراد انساندن بحث اولنور شول
حیثیتدن که قنغیسی عمل صالح ومقبول در که انی تحصیل و ایقاع
ایتمک نفس انسانیه یه موجب کمال حقیقیه در وقنغیسی عمل فاسد ومذموم
که انوکله ملابسه واتصاف قیلمق ذات آدمی یه مورث نقصان
وشقاوت اخرویه در تا که انواع افعال واصناف اعمال
معلوم ومبین ومفهوم ومعین اولوب قسم اولی اکتساب ایتمکله
نفس انسانیه تحلیه سین حاصل وقسم ثانی دن اجتناب ایتمکله تخلیه سینه
واصل اوله وایضا نفس ناطقه تزکیه سینه که قسم اول ایله
اتصال واتصافدر واقف وتدسیه سینه که قسم ثانی دن اجتناب
وانفصالدر عارف اولوب بر موجب فحوای شریف قد
افلح من زکاها تزکیه سینه حریص ومشعوف وبرمقتضای معنای

معنای منیف وقد خاب من دسیها تدسیه سندن مصروف
ومعطوف خیبت وحرماندن سالم وناجی وفوز وفلاحله مذکور و
موصوف اوله پس حکمت عملیه نک فایده مترتبه وغایت مترقبه سی
مجرد علم دکل بلکه تحسین افعال وتکمیل اعمال در شویله که مجرد
علم ثمره عمله مقرون اولمینه دایره اعتباردن خارج ودرجه
اعتداددن بیرون اولور بخلاف قسم اول که انوک فایده
عایده وغایت لازمه سی مجرد علم موجودات ومعرفت
حقایق وماهیات در که نفسه نشاه دنیویه ده کمال معتدبه
ونشاه اخرویه ده سعادت حقیقیه در زیرا نفس ناطقه انسانی
جمیع موجودات خارجیه وماهیات اشیایه طرق صحیحه وادله
صریحه ایله عالم وصور تصورات مطابقه وتصدیقات
یقینیه یه صحیفه مدرکه سنده قایم اولیجق مبدا اول جل ذکره
صفات کمال ونعوت جلال وافعال مقدسه واحکام
منزهه سیله وعقول مجرده ونفوس مطهره وفلک محدد
الجهات وکره ثابتات وافلاک کلیه وجزئیه وکواکب
سیاره وثابته وعناصر بسیطه مترتبه وموالید ثلاثه مترکبه
که معدن ونبات واصناف حیواناتدر وانسان
که مستجمع قوی وطبایع در ونفس مجرد وجسد مادیدن
مؤلف وملفق برزخ جامعدر چون ترتیب صحیح وثابت

و بو نسق و نظام واقع اولورسه مرآت مدرکه سنده منطبع
و مرتسم وجود نفس مجرد بو انطباعات حقیقیه و ارتسامات
یقینیه ایله متصف و متسم اوله کانها وجود بکله و عوالم
باسرها اول اولوب نشأهٔ دنیویه‌ده ذروهٔ کمالات
یقینیه واصل و نشأهٔ اخرویه‌ده سعادات حقیقیه که
اعتقادات صحیحه اکا مترتب در اکا حاصل اولور و چون
جلباب بدنی شق و نشیمن مجردات ملا اعلایه ملحق اوله
جوهر ذاتنده اولان کمال معتبری که علوم صحیحه ثابته در
ادراک ایتمکله اکا بر ابتهاج و سرور و ارتیاح و حبور عارض
اولور که لسان واصفان انک وصفنده قاصر و بیان
عارفان انوک شرحنده متقاصر درم و ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء
و بو حالت اول لذت عقلیه در که حکما انی اثبات ایدوب
لذت جسمانیه‌دن اجل و اعلی و آلایش ماده‌دن منزه اولان
جواهر قدسیه یه نسبت و اولی ایدوکین تقریر ایتمشلر در
چون مطلق حکمت حکمت نظریه و حکمت عملیه یه منقسم اولدوغی
معلوم اولدی پس مفهوم اولا که حکمت نظریه دخی اوچ
قسم در و هر قسم علی حده مرسوم رسم و مسمای اسم در
زیرا موجودات خارجیه که بزم قدرت و ارادتمزک وجودنده
مدخلی یوقدر و حکمت نظریه انلردن بحث ایدر اوچ قسمه منقسم در

منقسم در اولکی اولدر که خارجده و ذهنده مادهٔ جسمیه‌دن
که هیولا دیدکلری اندن عبارتدر مستغنی اوله مبدأ اول جل ذکره
و عقول و نفوس مجرده کبی که اوساخ ماده و طبیعتله نامدنس
و ادناس هیولای جسمیه‌دن مقدسلردر انلردن بحث ایدن علمه که حکمت
نظریه‌نک برنجیسی در علم الهی دیرلر و علم اعلی دخی بر اسمی در زیرا چون
مادهٔ جسمیه مایهٔ سفالت و نقصاندر اندن خارجا و ذهنا
مبرا اولدوغی غایت علوده اولدوغی مستغنی دلیل و برهاندر
و چون اشرف مبحوث عنه اندده ذات آله دایم و قایم در پس اکا علم
الهی دیمک دخی مناسب و ملایم در اکنجی ذهنده ماده‌دن مستغنی
اما خارجده محتاج اولاندر هیئات کری و تثلیث و تربیع کبی که
خارجده مادهٔ معینه مثل سنک و آهن اولمینجه موجود اولمدوغی
روشن در اما ذهنده جمیع مواد معینه‌دن غافل و ذاهل بر شکل مدور
و یا مثلث و مربع ملاحظه ایتمک ممکن و قابل در و بو مقوله موجوداتدن
بحث ایدن علمه علم ریاضی و علم اوسط دیرلر زیرا حکمای اقدمین
اطفال و مبتدیلرین زمرهٔ سینه ریاضت اذهان قصد ایدوب علم الهی
استماع ایتمکیچون بو علمه ابتدا ایدرلردی بو علومک مسائلی جمله یقینیه
و دلایلی قطعیه اولمغله شک و ظن انده داخل و وهم و شبهه اکا
واصل اولمز مبتدیلرینک طبعی یقین محضه معتاد و مألوف اولوب
علم الهی و طبیعی‌ده دخی ظنه قانع اولمیوب طلب یقین ایتمکه مشغول

ومشغوف اولوردبرلردی وانده مبحوث عنه اولان ماده دن
که ماده نقص وتسفّل در ذهنده مستغنی اولمغله فی الجمله ترقی خارجده
محتاج اولمغله من وجه تنزّل اتدوکیچون وسط اولوب اندن بحث
ایدن علمه علم اوسط تسمیه اولنمق بی ضبط وغلط اولور وبو علوم
ریاضیه درت قسم در هیئات وهندسه وحساب وموسیقی در
اوچونجی قسم ذهنده وخارجده ماده یه محتاج اولاندر اندن
بحث ایدن علمه علم طبیعی وعلم اسفل دینور زیرا طبیعت که مبدأ
حرکت وسکوندر اندن باحث در وخارج وذهنده ماده یه
محتاج اولدوغی علم اسفل دینمکه باعث در چون اقسام حکمت
نظریه بیمنت اختتام بولدی من بعد اقسام حکمت عملیه که بو کتابده مقصد
اقصی ومطلب اعلی در بیان اینمکه اهتمام ایده لم شول اشیا که
بزم قدرت واراده مز اختیارمزده خلقتمز اولمز اولدخی اوچ قسم در
وهر برندن بحث ایدن بر علم حکمی ومتعلق طلسم در اوّل قسم
اول افعال واعمالدر که آدمی نک شخص واحد اولدوغی جهتندن
صادر اولوب غیر شخص ملاحظه اولنمدوغی ظاهر اولور بو مقوله دن
بحث ایدن حکمت عملیه یه علم اخلاق دیرلر زیرا انده هر شخصک
خلقندن بحث اولنور که نیجه اولمق کرک که حسن وممدوح اولوب
مذموم ومقبوح اولمیه ایکنجی جنس ایله ارتباطی ملحوظ وافراد نوع ایله
اختلاطی منظور اولمز مثلا آدمی حد نفسنده تنها ومسکن و

مسکن وماوی ده دخی اولسه حلیم وسخی وعفیف اولوب غضوب وبخیل
وخفیف اولمق کرک ایکنجی قسمی اهل بیت وارباب منزلی ایله اولان
افعال واعمالی در اندن بحث ایدن علم تدبیر المنزل در مثلا هر کس
اهل بیت وخانه وسکان منزل وکاشانه سی ایله که اهل بیت و
عیال واولاد واطفال وخدمتکاران وحشم وپرستاران و
خدم در نه وجهله مساکنه ومعامله ونه درجه ده معاشرت و
مجامله ایتمک کرک که سبب انتظام امر معاش وحق معادنده
موجب ارتفاع وانتعاش اوله اوچونجی قسم عامه اهل مدینه
ودیار اختلاطی اعتباریله صادر اولان اوضاع وافعال در
اندن بحث ایدن علم تدبیر المدینه دیمکله مسمی در بو مقامه دک
مذکور ومسطور اولان کلام عامه ومقالات جمهور در
اما حکیم مدقق فیلسوف محقق خواجه نصیر زیاده بسط و
تحریر ایدوب شرح وتفصیل افکار وآرا ایله غره کتاب
وطره خطابن بهجت افزای وخاطرآرای ایدوب بیوردی که
نوع انسان وصنف بشرک مصالح اعمال ومحاسن افعالی
که متقضی انتظام امور ومستدعی استقامت احوالی در
البته بر مبدأدن ناشی وبر مقتضیدن صادر در پس اول مقتضی دخی
اصلنده یا طبع در یا وضع در یعنی انسان بطبعه اول افعال
واعمالی اقتضا ایدوب صادر اولور یا بر واضعک وضع

ایدوب انسان اول واضعه اقتدا ایدوب بو فعل ظاهر
اولور قسم اول که انوک مبدئی اقتضاء طبع اوله انوک تفاصیلی
مقتضای عقول اصحاب فکر و فراست و تجارب ارباب فهم
و کیاست اولسه گرک و بو نوع تخالف ملل و تداول
دول ایله متبدل و تعاقب ادوار و اکوار ایله و تقلب
سیر و آثار ایله متحول اولمز و بو اول حکمت عملیه در که مذکور
اولدی و قسم ثانی که مبادئ وضع در خالی دکل که بر طایفه
اتفاق آراسی اوله اکا آداب و رسوم دیرلر یا بر فاضلک
که تایید الهی ایله مؤید و رواق کمالی عون ربانی ایله مشید اوله
نبی علیه الصلوة والسلام گبی یا ولی و امام گبی وضعی ایله
اوله بو قسمه نوامیس الهیه دیرلر بو دخی حکمت عملیه گبی اوچ
صنف در اولکیسی اولدر که هر شخصه بانفراده راجع اوله اکا
احکام عبادات دیرلر ایکنجی اولدر که اهل منازله عاید اوله
مشارکت و اختلاطلری جهتندن اکا مناکحات و معاملات
دیرلر اوچونجیسی اولدر که ممالک و بلاد و جماهیر عباده
مشارکت و مخالطهلری اعتباریله اوله اکا حدود و
سیاسات دیرلر و بو علمه اهل شرع علم فقه دیرلر و بو
مقوله اعمالک مبدئی بر واضعک وضعی در لابد تقلب
احوال و تغلب رجال ایله و تطاول روزکار و تفاو

عارض م

تفاوت مقتضیات ادوار و تبدل ملل و تحول نحل ایله معرض
تغیر و محل تبدلده واقع اولور و بو باب تفصیل جهتندن اقسام
حکمتدن خارج در زیرا نظر حکیم و روش فیلسوف قضایای
عقل صرف تتبعنه مقصور در و کلیات امور که تطاول روزگار
منطمس و تعاقب و تجدد ملل و نحل ایله مندرس اولمز انوک
تفحصنه مقصور در اما علی سبیل الاجمال داخل مسائل
حکمت عملی در انتهی کلامه بو فقیر ایدر بن نسخ که شرایع انبیاده
علیهم السلام واقع در وضع نوامیس و شرایع اقتضای حال
اهل روزگاره گوره اولدوغنه راجع در مثلا نکاح اخوات
شریعت آدم صفی ده که هنوز تکثیر اشخاص بشری نابدید و
انتشار نسل آدمیلره احتیاج شدید ایدی حلال و مشروع
اولدی چون نسل منتشر و ضرورت مندفع اولدی حرام و
ممنوع اولدی والله تعالی اعلم و احکم **بحث ثانی**
فن مقصود و علم مطلوبک که حکمت عملیه در فایده مترتبه و غایت
متأخرهسی نه نسنه ایدوکین بیان ایتمکدر اشارت سابق اولدی
که برام اختیاری به شروع ایتمک حقنده اگرچه فایده مایه اعتقاد
کافی و تمام در اما فایدهء نفس امریه معتدبها سنه اعتقاد ایتمک
موجب نشاط و اقدام و مفید کمال اهتمام در و فایدهء حکمت
عملیه یه اگرچه ضمن کلام سابقده اشارت محرک و رمز سانح

ابراد اولندی اما مزید تشویق طالب و ترغیب راغب
ایچون تفصیل عبارت و تکریر تلویح و اشارت و تنمیق بعید و
بدیع دکلدر پس معلوم اولا که فایدهٔ تحصیل حکمت عملی اولدر که
نفس انسانی حکمت نظری سببی ایله وجه سابق اوزره اعتقادات
حقه و علوم مطابقه ایله متحلی و عقاید باطله و جهلیات بسیطه و
مرکبه‌دن متخلی اولدقدن صکره حکمت عملی‌یی دخی تحصیل ایدوب
انوک سببی ایله محاسن اعمال و مکارم اخلاقک تفاصیله عارف
و مساوی اعمال دنیه و فضایح اخلاق ردیه‌یه واقف اولوب
مقتضای علمیله عامل و مطرف علم و عمله کامل اولوب چهرهٔ
ماهیتینی زیور قسم اول ایله حالی و جید وجود وانیتی قلاده و
طوق قسم ثانیدن عاطل و خالی اولوب نشأهٔ دنیویه‌ده کمالات
و مکارم ایله موصوف و امور معاشی احسن وجوه اوزره مصروف
نشأهٔ اخرویه‌ده شرف قرب و قبول حق جل شانه و بهره‌مند
درجه سنیه و اجل و زمرهٔ مقدسان ملأ اعلی و فرقهٔ مقربان
حظیرهٔ والایه داخل اولوب فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر
مثوبات جزیله و سعادات جزیله‌یه حایز و ما لا عین رأت و لا
اذن سمعت و لا خطر علی قلب بشر مراتب عالیه سنیه‌یه فایز اولور
والحاصل سعادت نفس انسانی ایکی نسنه ایله حاصل و سعید حقیقی
اول نفسدر که بو ایکی درجه‌یه واصل در بریسی تحصیل علوم

واجمل حالات صح

علوم حقه و اعتقادات صحیحه در بو فضیلت حکمت نظری
سببی ایله محصول اولور و بریسی دخی اخلاق فاضله و اعمال
صالحه ایله تحلی و اخلاق ردیه و اعمال غیر رضیه‌دن تخلی در
و بو حالت تحصیل حکمت عملیه ایله کامل بعده مقتضای علمی ایله
عامل اولمقله میسر اولور و سابقا دیدیکموز سعادت که قرب
حقه وصول و زمرهٔ ملأ اعلایه دخولدر بو فضیلت ایله مقدر
اولور زیرا حق تبارک و تعالی و زمرهٔ مقدسان عالم بالا
کمال علم و احاطه ایله موصوف و غایت طهارت و تقدس ایله
معروفلردر و نفوس بشریه که حلیهٔ علوم حقه‌دن عاطل و محل اعتقادات
باطل یا مخالطهٔ اخلاق ذمیمه ایله متدنس و ملابسهٔ اعمال قبیحه ایله
متنجس اولمش اوله انلره مجانست و مناسبتدن اول مرتبه‌ده و
لیاقت اتصال و اختلاطدن اول دایره‌ده مهجور اولور که
بعد ما بین المشرقین اولور چون اطلال و دمن
خراب آباد بدن طرفندن مفارقت و دوری و ارتحال ضروری
ایلیه نسایم قرب عالم علوی ایله منشرح و ابواب سموات اکا
منفتح اولمیوب درکات هاویه هوانده محبوس و مضطرب
و درجات رحمت رحماندن حتی یلج الجمل فی سم الخیاط ممنوع
و محتجب اولورلر اگر حکمت نظریده راجل و عقاید حقه‌دن
خالی و عاطل و وجود کریم متعال و صفات کمال و جلالنه

وبالجمله مبدأ ومعادینه جاهل اولورسه ظلمت جهل وضلالتده
خالدین وسعید کفر وشقاوتده مخلد ابد الآبدین زمرهسندن
اولور اگر تحصیل حق اعتقاد ومؤمن مبدأ ومعاد اولوب
لکن متابعت نفس وهوا ومخالفت احکام شریعت وبدایتکله
کسب ملکات ردیه وتحصیل هیئات غیر رضیه ایلدیسه بنیان
سعادتی بالکلیه مهدوم ورحمت بیحساب رحیم وهابدن دائما
محروم اولمز بلکه اول هیئات وملکات ردیه‌نک جوهر نفسده رسوخی
قدر متعذب ومحترق ورياض انس وسلوت رحمانیدن اول قدر
محتجب ومفترق اولوب بالآخره وجود اصل گوهر ایمان وحصول
مایهٔ معرفت وایقان سببیله سابقهٔ وعد رحمت رحمان
ایریشور وآنی آتش سوزان جرم وعصیاندن خلاص و
مکرمت خانهٔ روضهٔ رضوانده خاص ایلر پس جان پدر اصل
سعادت جاودان سرمایهٔ معرفت وایماندر جهد ایله که
قلبک آلوده شبهه وشک وسندن برحاله گوهر معرفت
منفک اولمیه

گوهر معرفت اندوز که با خود ببری | که نصیب دگرانست نصاب زر وسیم

اگر حکمت نظریه‌ده کامل ودرج درونی اعتقادات صحیحه ومعارف
وعلوم مطابقه‌یه شامل اولدقده صکره حکمت عملیه‌ده‌خی تکمیل
ایدوب مقتضای علمیله عامل اولوب تهذیب اخلاق وعبادت

عبادت معبود خلاق ایتمکله علم وعملی دوشن بوشنده
حامل اولدیسه ارواح عالیه وانوار سامیه‌یه علم وطهارت
جهتندن مجانس وتقدس وروحانیت حیثیتندن موانس اولوب
الجنسیة علة الضم مقتضاسنجه اول جهتدن جذب وخروج و
الجنس الی الجنس یمیل مستدعاسنجه بو طرفدن ترقی وعروج
اولوب مغناطیسدن جبال شاهقه وتلال شامخه قطعهٔ سوزن
وپاره آهنی کندویه جذب نیجه ایدرسه اول نهج ومنوال اوزره
ملأ اعلا انی جانب بالایه جذب ایدوب صراط مابینی کالبرق الخاطف
والریح العاصف مرور وعبور ایدوب حظایر قدس ومحافل
انسدن استعدادینه مناسب وروحانیتنه ملایم مقر صدق و
مستقر کرامتده ابد الآبدین مؤبد وخالدین فرقه‌سندن اولورر

عالم وعامل اولنلر حکمدن اندوه‌بیم
ساکن فردوس اولورلر ذلک الفوز العظیم

وبو تقریرلردن ظاهر وروشن اولدی که علم اخلاق طب روحانیدر
نته کم صنعت طب علم جسمانیدر زیرا نفوس انسانیه‌نک اخلاق
ردیه امراضی واعمال خبیثه اعراضیدر وبو علم شریفله نفوسک
اخلاق ردیه‌سین ازاله وافنا واخلاق رضیه‌سین ادامت و
ابقا قیلمق میسر اولور نته کم علم طب ایله بدنک صحت حاصله‌سنی
حفظ وادامت ومرض عارضی دفع ایتمکله صحت زایله‌سین

اعادت ایتمک مقرردر پس علم اخلاقک فایده‌سی اولدر که
اولا نفس مرخلقدن خالی و عاری ایسه اخلاق حسنه تحصیل اولنه
واکر اکا خلق ردی عارض و طاری ایسه انلر اخلاق حسنه تبدیل اولنه
واکر نفس اصل جبلتنده خلق حسن و خوی نیکو اوزرینه جاری ایسه
اول خلق ادامت و تکمیل قیلنه پس بو مقامده بزه لازم اولدی
که تبدیل خلق حد نفسنده ممکن و مقدور و آدمی خوبن کسوب
آخر خوی حاصل قیلمق حد ذاتنده قابل و میسور میدر عیان
و اقاویل حکمایی بو مسئله‌ده شرح و بیان ایده‌وز معلوم
اولا که بو مسئله‌ده حکمادن منقول اولان اقوال معتبره اوچ
قولدر برسی اولدر که تبدیل خلق مطلقا امر متعذردر بر خلق که
ذات آدمیده حاصل اوله اصلا تبدیلی نامقدوردر و ازاله‌سی غیر میسردر
زیرا خلق امر طبیعیدر و امر طبیعی عوارضدن متأثر و موضعندن
متبدل و متغیر اولمز ایکنجی قول اولدر که خلق ایکی نوعدر
برسی طبیعیدر یعنی اصل خلقتده مرکوز و مجبولدر انوک
تبدیلی ممتنعدر و برسی دخی الفی و عادیدر یعنی مالوف و
معتاد اولمقدن حاصل اولور و انوک تبدیلی ممکندر اوچنجی
قول اولدر که اخلاق بسرها تبدیلی ممکن و ازاله‌سی مقدوردر
زیرا هیچ خلق طبیعی و جبلی دکلدر بلکه اسباب خارجه و معدات
عارضه‌دن حاصل اولور پس فرض تبدل و امکان تحولندن

تحولندن محال ذاتی لازم کلمز و هیچ استحاله و امتناع مترتب
اولمز و عامه حکما و جمهور علما بو قولی تصحیح و بو مذهبی
اختیار و ترجیح ایدیلر و بو قول افضل و مذهب جزل در
انبیانک دعوت و تشریعاتی بو قوله مبنی و مشایخ و علمانک
تربیت و طرز تعلیملری بو مذهب اوزرینه جاریدر و حقیقتده
بو مسئله بر مسئله اخری یه مبتنی در و حکما اول مسئله‌ده دخی
اختلاف ایتمشلر و هر طایفه بر طریقه کیتمشلردر و اول مسئله
بودر که افراد نفس انسان اصل خلقتده و مبدا فطرتده نه نیک
اوزرینه مجبول و نه سیئت و حالنده مفطوردر بعضلر حکما ذاهب
اولدی که خلقت و طینت و آفرینش و جبلتنده خیر محض
اوزرینه مجبول و کمال صرف اوزرینه مخلوقدر اما بعده مزاوله
امور شهوانیه خسیسه و ممارسه احوال دنیه خبیثه و ترک و
اهمال تحصیل خیر و سعادت و مخالطه اهل شر و شقاوت
ایتمکله اکتساب ملکات ردیه و تحصیل اخلاق ذمیمه ایدوب
اصل خلقت و مبدا فطرتنه مخالف و منافی اولور نته کم
حدیث شریفده وارد اولمشدر که کل مولود یولد علی
الفطرة ثم ابواه یهودانه و ینصرانه او یمجسانه بیت
بدست خویش تبه میکنی تو صورت خویش
وکرنه ساخته اند چنانکه می بایی

وبعض حکما بو طریقدن ذاهب • وبو مذهبک عکسنه ذاهب •
اولوب دیرلرکه نفس انسانی اصل خلقت ومبدأ فطرتده وسنخ
طبیعتدن مخلوق ومجبول • وجوهر نفس اگرچه نورانیدر لکن ظلمات
طبیعت ایله مختلط اولمغله شر وشقاوت اوزرینه مجبولدر •
لکن بعضنه توفیق رفیق • وعنایت هادی طریق اولمغله تبدیل خلقت
وتحویل فطرت ایدوب کسب خیرات • واستفادهٔ مبرات ایتمکه
اولور • اگر شر وشقاوتی نهایتده • وجوهر ظلمانی جوهر نورانی‌یه
غالب مطلق دکل ایسه • وجمهور حکما اکا ذاهب لردرکه نفوس انسانی
حد نفسنده اصل مائیتنده نه خیر محض وسعادت صرف اوزرینه
مجبول • ونه شر وشقاوت بحت اوزره مجبولدر • بلکه طرفینه
قابل • واستعدادی هر جانبه حاصلدر • اگر توفیق معاونی اولوب
اخلاق رضیه واعمال مستحسنه تحصیل ایدر ایسه اهل سعادت وکمال
اولور • واگر خذلان مقارنی اولوب اخلاق ردیه وافعال مستقبحه
حاصل قیلور ایسه اهل شقاوت ونکال اولور • اما جالینوس مذهب
رابعه ذاهب اولوب دیدی که نفوس انسانیه اوچ قسمدر • برقسم
اولدرکه بالطبع خیردر یعنی خیر اوزرینه مجبولدر • وبرقسم دخی بالطبع
شریر یعنی شر صرف اوزرینه مجبولدر • وبرقسم دخی اکی جانبه
مایل واکی طرفه قابلدر • وبو مطلوبه دلیل وبرهان ایراد ایلدی
نته که اخلاق ناصریده منقولدر • براطنه بدن احترازا ایدوب ایراد

ایراد ایتمدک • ودخی جالینوس ایتدی که بز بالعیان والمشاهده
کورورز که بعضی کمسنه‌لرک طبیعتی خیر اقتضا ایدر • بر وجهله اول حالدن
منتقل اولمز • وبو قسم قلیلدر • وبعضی کمسنه‌لرک طبیعتی شر اقتضا
ایدر • وهیچ وجهله خیری قبول ایلیوب شردن منتقل اولمز • وبو قسم
اولدن اکثردر • وبعضی کمسنه‌لرک طبیعتی اکی سبینه دخی قابلدر مصاحبت
اخیار ایله خیر • ومقارنت اشرار ایله شریر اولور • وبو قسم متوسطدر
پس جالینوسدن نقل اولنان کلام مقتضاسی اوزره بعض اخلاق
قابل تبدیل • بعضینک تبدیلی مستحیل اولور • اما جمهور متأخرین
وعامهٔ محققین سابقا نقل اولنان مذهب اوزره درکه هر خلق تبدیلی
ممکندر • زیرا هیچ خلق طبیعی دکل که تبدیلی ممتنع وانتقالی محال اوله
اگر هر خلق طبیعی اولوب تبدیلی محال وانتقال وتحویلی استحاله‌یه
اشتمال ایدیدی • شرایع ونوامیس که انبیا علیهم الصلوة والسلام
احکام وتأسیس ایتمشلردر ضایع • وقوانین وتربیت وسیاست
که علما وامرا • انفاذ واجراسنه اتفاق ایتمشلردر عبث وباطل
اولوردی • عامهٔ اهل عالم تعلیم وتأدیب اولاد واطفال وتربیت و
تثقیف ابرار وخدم وحشم ایتمکده متفقلردر • وتأدیب وتربیتک
نفعی ظاهر وفائده‌سی محسوس ومشاهددر • پس تبدیل اخلاق
ممکن ایدوکی ظاهر وباهردر • غایة ما فی الباب بعض اخلاق محللنده
تمکن واستقرار بولمشدر • وجوهر نفس انوک آثار واحکامندن

طولمشدر. انوک کبی خلقک ازاله و تبدیلی غایتده دشوار و عسیر
و بو مقوله اخلاق اصحاب جهل و شقاده بسیار و کثیردر. و بو
مقوله اخلاقک ازاله سی ریاضات شدیده. و مجاهدهٔ کثیره
عدیده استر. انکیچون اکثر جهال و ناقصلر. خلقه تبدل ناممکندر
دیو تخیل ایدوب. تبدیل خلق و تکمیل نفس طریقنده مجاهده و ریاضت
اسمکدن تقاعد ایدوب. قلل جبال جهل و ضلاله تصاعد ایدرلر.
پس اکر امتناع تبدل خلقه احتمال ویروب. تادیب نفوس انسانی
و سیاست اشخاص بشر خصوصنده تکاسل و اهمال اولنه. و ترک
زمام اموری طبیعتلرنه ویرله. اکثر خلایق نقصان و شقاوتده.
قلوب بعضی اسیر فسق و فساد. و بعضی مبتلای غضب و عناد.
و بر طایفه دام حرص و طمعده کرفتار. و بر زمره قلهٔ کبر و نخوتدن
حضیض ذل و نکبته نکونسار اوله لر ایدی. لکن رحمت رحمانی
و لطف و عنایت حضرت منان اقتضا ایلدی که بعض نفوس بو ورطه‌دن
خلاص. و قرب قبولنده خاص. و خاص الخاص اوله. لاجرم انلرکون
مؤدبلر و معلملر احسان ایلدی. مؤدب اول اکثر نفوس و خلایقه
عموما شرایع و نوامیس الهیه در. خاصه شریعت جناب حضرت خاتمی
صلی الله علیه و سلم که ناسخ شرایع و ملل. و ختم ادیان و نحل و مغنی
رسوم خیرات و فنون ادابک جمله سنه جامع. و انوار فیض و
تکمیل شموس فیوضی اعلا و قوانیننه لامع در. مؤدب ثانی اصحاب

اصحاب عقل صحیح. و ارباب تمییز و ترجیح اولنلره خصوصا حکمت
عملیدر. که بو کتابمز بعون الله تعالی. فراید فوایدینه حاوی. و جلایل
مسایل و خفایای زوایاسی حکمای متقدمین. و فضلای متأخرین
ناقل و راویدر. ترجمهٔ اخلاق ناصری جلالیده بو موضعده
تقریر اولنان وجوه و دلایلده. بلکه بعضی مسایلده. مواضع ابحاث
و مواقع انظار واردر. که مسودهٔ اولیده ایراد و تقریرینه جازم
اولمشدق. حالا اطباع ارباب استماع ردای ملالت و سآمته
متزمل. و امتداد اطناب اطنابه غیر متحمل فهم ایتمکین. بو مبحثده
انلری ترک ایتمکه عازم اولدق. لکن بو قدر ایراد ایدرز که کرکسه
مذهب جمهور اولسون که هر خلق تبدیله قابلدر. کرکسه کلام جالینوسک
مفهوم اولان اولسون. که بعض خلق قابل تبدل. و بعض اخرک تبدلی
مستحیلدر. بر هر حال و تقدیر. علم اخلاقه احتیاج مقرردر. زیرا
بعض اخلاقک امکان تبدلی بو علمه احتیاجده کافیدر. و جمله‌نک
تبدلی ممکن اولمق مضر و منافی دکلدر. نته کم علم طبه احتیاج مقرر
جمیع امراض قابل علاج. و انلردن تصحیح مزاج ممکن دکل ایدوکی محقق
مع هذا علم طبه احتیاج صحیح و ثابت. و ثمرهٔ نفعی بوستان قلوب
عقلاده ثابتدر. کذلک علم اخلاق محتاج الیه ایدوکی محقق و
حکما و علما ارا سنده مصدقدر. و بعض اخلاق قابل تبدل
دکلسه دخی احتیاج مزبوره منافی دکلدر. زیرا بعض اخرک امکان تبدلی

دن

وقابلیت تحویلی کافی در . و بو تقریر له بو مقامده ایراد اولنان اعتراض
مندفع اولور . تقریر اعتراض بو در که بعض اخلاق اصلا متبدل اولمق
احتمالی یوقدر و محللرندن ازاله سی قطعا ممکن دکلدر تجربه بوکا شاهد
صدق و عیان و مشاهده دلیل قاطع در . مثلا بعض نفوس بر جهله
غباوت و بلادت اوزرینه اولور که روزکار دراز و مدت دراز
اکا تعلیم و تفهیم ایتمکه صرف مقدور اولنسه . دقایق فنون و حقایق
علومدن شیء جزئی فهم ایلمز . و شیخ رئیس ابو علی بن سینا بو حالته
بلادت متناهیه دیو تسمیه ایتمشدر . و دیمشدر که شکل اول بدیهی
الانتاج در . ولیکن بلید متناهی نتیجه دن عاجز و مطلوبه نا فایز اولور
هر چند صغری و کبری یه تصدیق ایلر . اما اصغرک اکبره اندراجنه واقف
اولمیوب نتیجه ده توقف ایلر . و وجه اندفاع تقریر مذکورده وافی در
زیرا بعض اخلاقک امکان تبدلی احتیاج علم اخلاقده کافی در . والله تعالی
اعلم . **بحث ثالث** حکمت عملیه که اوج علم در . موضوعلری نه
نسنه لردر انلری بیان ایتمکده در . و بعض مبادی تصوریه و تصدیقیه
که علوم مذکوره ده محتاج الیه و موقوف علیه در . بو سیاقده مبتنی و
معین اولنور . اولا معلوم اولسون که علوم متداوله دن هر علم و
فنون معتبره دن هر فن مسایل متکثره . و مباحث متعدده در .
و هر شیء که امور متکثره اوله . اکا بر جهت وحدت کرک که انوک عروضی
اعتباریله شیء واحد اولوب علی حده مطلوب و مشروع فیه اولمق

استخراج صح

21

اولمق ممکن اوله . چون حکمت عملیه دخی امور متعدده . و مسایل متکثره در
اکا دخی بر جهت وحدت کرک . و اول جهت وحدت مسایل متعدده
مذکوره موضوع واحددن بحث ایتدوکی در . زیرا مسایلدن بر
طایفه بر علم اولوب طایفه اخری علم اخرا اولدوغی بو طایفه بر
موضوعدن بحث ایدوب . اول طایفه اخر موضوعدن بحث
ایتدوکی در . و ارباب معقولات تمایز العلوم بحسب تمایز الموضوعات
دیدکلرینک معناسی در . مثلا علم طب جسد ادمیدن بحث ایدر
صحت و مرض جهتندن . و علم هیئة اجرام علویه و سفلیه بسیطه دن
بحث ایدر . لاجرم هر بریسی علی حده فن مستقل اولوب اخره خلط
اولنمدی . موضوع علم نه ایدوکنه اکاه اولان . علم مذکورک .
تحصیلنده انتباه اوزره در . مثلا علم اخلاق اخلاق نفس
انسانیدن بحث ایتمک جهتنی ایله ملاحظه و تصور ایلیوب شروع
ایلسه بصیرت تامه اوزره اولور . حتی هر مسئله که کلور ملاحظه ایلر
اکر اخلاق انسانیدن باحث ایسه علم مطلوبندن ایدوکین بیلوب تعلم و
تفهمنه راغب اولور . و اکر خلافی ایسه مطلوب تحتنده داخل دکل
ایدوکنه عارف و طلبندن هارب اولور . و تفاصیل مباحث موضوع موعوده
تحقیقات جوقدر بو رساله انوک بیانینه متحمل دکلدر . و بزم بعد حکمت
عملیه نک که بو کتاب انک بیانیچون موضوع . و طالب کمال نفس
ایچون محل توجه و شروعدر . موضوعی نه در . و علوم ثلاثه که انوک

اجزاسی در موضوعلری نه لردر بیان • ومحذرات معانی نک
چهره لرین برقع عبار اندن عیان ایده لم • تاکه شارع کتاب
وسامع خطاب اولنلر بصیرت تامه ایله متصف وانظار و
عیون بیاننده معترف اوله لر • حکیم محقق خواجه نصیر طوسی بیورر
که چون علم مشروع فیه نفس انسانی نتیجه خلق اکتساب ایتمک کرک
که اندن صادر اولان افعال جمیل و محمود اوله • اکا علم در پس بو
علمک موضوعی نفس انسانی در • اما شول جهتله که اندن افعال جمیله
محموده یا قبیحه مذمومه بالاختیار صادر اولور • پس اولا
بیلمک کرک که نفس انسانی نه در • وغایت کمالی نه نسنه در
وقوتلری نه لردر که انلری وجه محمود اوزرنه استعمال ایدیجک
کمال خیره که مطلوب انسانی در واصل اولور • ودرجه کمال و
مراتب سعادتدن مانع نه در که اندن اجتناب ایتمک وحی تحصیل خیر و
کمالده لازمدر • وبو تخلیه در خاء معجمه ایله یعنی نفسنی رذایل اخلاق
وقبایح اعمالدن تهی و خالی قلمق در • واوکی حاء مهمله ایله یعنی نفسنی
جلایل اخلاق و محاسن اعمال ایله مزین و حالی قیلمقدر • و بعضی اصفیا
تخلیه که عدمی در مقدم قیلدیلر تحلیه یه وجودی در • نظم

ترک بدی مقدمه فعل نکی است — اول علاج مردم بیمار احتماست
خود نفی باطل اول لفظ شهاد — اول اعوذ وانکهی الحمد والضحاست
اول بشوی دست وپس آنکه نماز کن — یعنی بشوی دست ز هرچه ان نه ماست

تخلیه در م

یاد ماست • پس طالب خیر وسعادت اولنه اخلاق وافعال
حسنه بیلمک کرک که چهره وجود نفس انسانی محلا اوله • واخلاق و
اعمال ذمیمه دخی بیلمک کرک که مرات وجود آدمی انلردن پاک و مجلا اوله

بیت عرفت الشر لا للشر لکن لتوقیه •
فمن لا یعرف الشر من الخیر یقع فیه •

پس معرفت نفس انسانی وقوای ظاهری و باطنی سی نه لردر بیان
ایچون • وکمال و نقصان • وسعادت وشقاوتی نه در ونه
لرده در • اظهار وعیان ایچون اوچ مقام ایراد اولندی • و
هر مقامده نیجه امور مهمه وفایده نافعه مندرج قیلندی •

مقام اول نفس انسانی که نفس ناطقه ایله تعبیر اولنور نه نسنه در انک بیاننده در

معلوم اولسون که حکما نفس ناطقه دیدکلرینه لسان شرع مطهرده
روح دیرلر • هر چند یسئلونک عن الروح قل الروح من امر ربی
آیه کریمه سی نک اشارت شریفه سی اولدر که حقیقت روحدن بیان
وماهیتی نه ایدوکین کشف وعیان قصد ایلمک مؤمن اولنه روا
وادب عبودیته لایق وسزاوار دکلدر • بناء علیه مشایخ حقیقت
وعلماء شریعتدن نیجه ائمه کبار حقیقت روحده تکلم ایتمکدن ابا و
فرار ایلدیلر • لکن ظاهرا اقل محتملدر که قرآن عظیم وفرقان کریمده
بیان بیورلمیش حقیقت وکنه ماهیت روحدر که حد تام • وفصل خاص

وجنس عالی اولور. اما بعض عوارض خارجه وآثار وخواص
ظاهرهسی ایله ترسیم اولنمغه منع یوقدر. لاجرم جمهور علما وکافهٔ
حکما. مبتدیلره تعلیم. وطلاب کماله تفهیم ایچون تعریف وترسیم
ایلیوب دیدیلر نفس انسانی بر جوهر بسیط غیر جسم وجسمانیدر.
بالذات معقولاتی ادراک وتعرف. وبدن محسوسده آلات و
قوی سببی ایله تدبیر وتصرف ایدر. وبو تعریف قول کافهٔ حکما.
عظام. ومذهب اکثر مشایخ صوفیه. ومختار بعض علماء کلامدر
وماهیت نفس ناطقه وحقیقت روحده اقوال چوقدر. لکن طلب
اختصار ایچون مختار اولان تعریفدن غیریسنی ذکر اتمدک حضرت
شیخ کامل مکمل شیخ شهاب الدین عمر سهروردی قدس سره
کتاب عوارف المعارفده ذکر بیورمشدر. طالب تفصیل اولنلر
کتاب مذکوره رجوع ایلیسون. اما تعریف مذکورک ایضاح و
تحریری. وفواید قیودنی اثبات وتقریر ایچون. التی امر ایراد ایدهلم
که نفس انسانی طاقت بشری ایرشدوکی مقدار معلوم اولوب
معرفت نفس عرفان رب العالمینه که اهم مراداتدر. وسرمایهٔ
سعادات. واول واجبات ومقدم طاعات وعباداتدر.
وسیله اوله. امر اول اثبات وجود نفسدر. وامر ثانی نفسک
جوهر اولدیغنی بیان ایدر. امر ثالث نفس بسیط اولدیغنی بیان
قیلمقدر. امر رابع نفس جسم وجسمانی دکل ایدوکین تقریر ایتمکدر.

ایتمکدر. امر خامس نفس بنفسه مدرک وآلاتله متصرف ایدوکین
تحریر ایتمکدر. امر سادس نفس حواس ایله محسوس دکل ایدوکین.
کشف وتنویر ایتمکدر. امر اول که اثبات وجود نفس
ناطقهدر معلوم اولا که نفس انسانیهنک وجودی بدیهی اولیدر
وبدیهی اولی دلیل وبیان. وحجت وبرهان کتورمکدن مستغنیدر زیرا
اظهر اشیا انسانه کندو حقیقت ذاتیدر که بر آن وبر ساعت
مخفی ونامعلوم اولمق یوقدر. کرک خفته کرک بیدار کرک مست
وکرک هشیار جمیع احوال واطوارده. نفس انسانی کندو
ذاتنه شعور واستشعاردن خالی دکلدر. وانسان معرفت
ذاتنده حجت واستدلاله محتاج اولمز. بر شیئله نفسی ما بیننده
تخلل واسطه محالدر. اما نفس مجرد میدر. مادی میدر. جوهر میدر.
عرضیمیدر. وسایر احوال وخواصی واحکام وعوارضی دلیله محتاج
واثباتنه موقوف اولسه جایزدر. وانلرک اکثری وجدان صحیح و
ذوق سلیم ایله معروفدر. لکن تنبیه وتوضیح. علما ما بیننده نهج
صحیحدر بنا علیه امور باقیهده دخی ایراد اولندی امر ثانی جوهریت
نفسدر. معلوم اولا که هر موجود ممکن ایکی قسمه منحصردر. بری جوهر
بری عرض. زیرا اگر قیامنده غیره محتاج اولمیوب بنفسه قایم ایسه جوهردر
اگر بنفسه قایم اولمیوب قیامنده آخره محتاج ایسه عرضدر. و
اول آخر که انکله قایم در بو عرضک موضوعیدر. جوهرک مثالی جسم

کبی که بنفسه قایم وقیامنده آخره محتاج وتابع دکلدر عرضک
مثالی لون جسم کبی که بنفسه قایم اولمیوب بلکه جسمایه قایم در جسم
اولمسنه مجرد لون بنفسه قایم اولمق طور عقلدن خارج در وجوهر
دخی ایکی قسم در بری مجرد بری مادی در مجرد اولدر که اکا اشارت
حسیه قابل اولمیوب تفریق وتبعیض ایتمک میسر اولمیه عقول ونفوس
کبی ومادی اشارت حسییه قابل اولوب تفریق وتقسیمی ممکن اولندر
جسم کبی وحکما اثبات جوهریه نفسده نیجه دلیل اقامت ایلدیلر
وخواجه نصیر کتاب اخلاقده نیجه سین ایراد ایلدی بر انلردن بعضنی
نقل ایدهلم واول بودر که چون عرض موضوعینک مقبول ومحمولی
وموضوع بونک قابلی وحاملی در ونفس انسانی دایما صور عقلیه علمیه
حامل وقابلدر زیرا صور علمیه نفس تحصیل ایدوب اول صوری اکا
حاصل اولمقدن خالی دکلدر پس لازم در که نفس جوهر وموضوع اولوب
بو صوری قابل وحامل اوله پس نفس عرض اولمق ممکن دکلدر زیرا
عرضیت بو معنایه منافی ومباین در اما بو دلیلده نظر ظاهر
واردر زیرا حکما قیام عرض بالعرضی تجویز ایلدیلر وحرکتده سرعتی
اکا دلیل کتوردیلر حرکت عرض در سرعت دخی عرض در بیه سرعت
حرکتده قایم در دیدیلر پس ابدا ولبحثی نیچون جایز دکل که نفس عرض
صور علمیه دخی عرض اولسون وبو عرضی اول عرض حامل وقابل
اولسون پس جوهریته نفسده سایر ادلیه اعتماد اولنسون

اولنسون **امر ثالث بیان بساطت نفسدر** بو مقامده بسیطدن
مراد اولدر که اصلا تجزیه وتبعیض وتفرقه وتقسیمه قابل اولمیه ومرکب
انونک خلافیدر یعنی ذو اجزا اولوب اجزاسنی بربرندن تفریق
ایتمک ممکن اوله چون بو مقدمه مفهوم اولدی پس معلوم اولسون
که نفس انسانی بسیطدر یعنی اجزاسی ابعاضی یوقدر وتفریق وتقسیمه
قابل دکلدر دلیل اولدر که بعضی اشیایی بلا شبهه بسیطدر
وحدت کبی مثلا نفس انی تعقل ایدر وتعقل خود صورت معقولدر
ذات عاقلده حاصل اولمغله اولور پس اکر نفس منقسم اولیدی
انده شیء غیر منقسم حاصل اولمزدی زیرا محلک انقسامندن حالک
دخی انقسامی لازم کلور چون حال که وحدت متعقلهدر غیر منقسمدر
لابد محل دخی که نفس ناطقهدر غیر منقسمدر وهو المطلوب

امر رابع نفس ناطقه جسم وجسمانی دکل ایدوکیدر

اولا معلوم اولا که جسم اول جوهردر که جهات ثلثه اعنی طول
وعرض وعمقده انقسامی قبول ایلیه وجسمانیدن مراد اولدر که
یا نفس جسمده یا هیولای اجسامده حال اوله پس جمیع اعراض که
جسمده حالدر وصورت جسمیه وصورت نوعیه که هیولیده
حالدر جسمانیدر وکاه اولور اجسام واعراضنه جمله سیله جسمانیات
دیرلر چون جسم وجسمانی نهدر معلوم اولدی پس مطلوبمز که نفس
انسانی جسم وجسمانی دکلدر دیمکدر ظاهر اولدی زیرا جسم و

جسمانی منقسم در نفس خود غیر منقسم ایدوکی امر ثالث تقرر ایده
ظاهر اولدی پس نفس جسم وجسمانی دکل ایدوکی ظاهردر

امر خامس نفس بالذات مدرک وآلاتله متصرف ایدوکیدر

جون سابقا معلوم اولدی که نفس کندوسنی ادراک ایلر بلکه ادراک
ایتدوکین دخی ادراک ایلر وجایز دکلدر نفس کندوسنی آلتله ادراک
ایلیه زیرا شیئله نفسی بینینده آلت تخلل ایتمک ممکن دکلدر
وحکما عقل وعاقل ومعقول متحد در دیرلر مرادلری بو معنی در
یعنی نفس کندوسنی ادراک ایتمه سی واسطه ایله دکلدر دیمکدر
اما نفسک آلاتله متصرف اولدوغی ظاهردر مثلا آلت بصرله
ادراک مبصرات وآلت سمعله ادراک مسموعات ایلر وعلی هذا
القیاس وبو تصرف علمی در که قوت مدرکه دن ظاهر اولور وبر
تصرف دخی ایدر اول اولدر که ادراکدن صکره تحریک اعصاب وعضلات
ایلر وبو تحریک سببی ایله بدندن افعال متعدده ظهور ایلر وبو
تصرف تحریکی در که قوت محرکه دن صادر اولور وبو وجهله صادر اولن
افعاله افعال اختیاریه دیرلر وافعالک کیفیت صدوری و
کمیت مبادی واسبابی علم طبیعی ده بیان اولنور

امر سادس نفس حواس محسوس اولمدوغیدر

جون نفس جسم وجسمانی دکل ایدوکی ظاهر اولدی پس حواسله محسوس
اولمدوغی دخی ظاهردر زیرا حواسله محسوس اولان جسم در یا جسمانی

جسمانی در جون نفس ناطقه جسم وجسمانی نیندن مجرد ومعرادر پس
محسوس اولمق دایره سندن منزه ومبرادر

بیت

زان روی بچشم تن جانان ننماید
جانست نازک او جان ننماید

مقام ثانی

جون نفس ناطقه تعریف وتعریفنک
قیودی فوایدینه توقیف اول مقدار که طاقت بشریه اکا واصل
اوله بو امور مذکوره ایله اکا تنبیه واعلام حاصل اولدی
پس شیمدی ذکر ونفس ناطقه نک وجودی هلاک بدنله زایل وانیت ذاتی
انهدام بنیاد جسدله باطل اولمیوب بلکه بعد مفارقة البدن
دایم وباقی وعالم مجرداته متصل وملاقی اولوب ابد الآبدین
زمره خالدین دن اولدوغین بیان ایده لم که بزم ایچون بو ثمره عظیم
نافع اولدوغندن غیری حکمت وشرعتده اصل جلیل ومرام مهم در
زیرا سعادات اخرویه نک ثبوتی اکا مبتنی وثمرات حشر روحانی
بو شجره دن مجتنی در وکافه حکمای الهیین وعامه فلاسفه
طبیعیین بو سمته مایل وبو قوله قایل اولمشلردر وحکمادن
بوکا مخالف کمسنه یوقدر الا فرق طبیعیین دن بر شرذمه مذمومه
وفرقه محرومه که منازل حکمت وفلسفه حقه یه راه بولمیوب بیابان
طبیعتده افتاده چاه اولدیلر انلره حشویون دخی دیرلر
زیرا انسانی که خلاصه عالم وخلیفة الله الاعظم در حشایش

فلوات کبی ذاهب و نابت • و شرف معاد و دولت بقا و
لقا اکا غیر نابتدر دیدیلر • و بونلر حکمای معتبرین اراسنده [illegible]
مشهور • و فلسفه‌لری غایت رکاکتله معروفدر • معلوم
اوله که چون اجزای بدن عناصر متضاده‌دن مترکب • و خرابه
جسد اجسام متخالفة الطبایعدن مترتب در • و قدرت مبدع
حکیم • و صانع علیم امور مختلفه‌دن جمع و تلفیق • و اشیای
متضاده نظم و توفیق ایدوب • بدنی اجزای متفرقه‌دن مؤلف
و روح حیوانی اجزای متفرقه ایله مؤلف • و حرارت غریزیه ایله
مستعد و مشرف المکله نفس ناطقه‌یه کسب کمال ایچون آلت مرتب
و قطع طریق سعادت ایچون مرکب ابدی • و چون بو اضداد
قهر الهی ایله مقهور • و حیز بدنده مفارق • و جزء بدن اولمقده
قسر ربانی ایله مقسور اولمشلردر • لابد بو قهر دایم ابدی و باقی
سرمدی اولمق ممکن دکلدر • بلکه بالآخره اجزای عناصردن هر بری
اجزای اصلیه‌سنی طالب • و امکنهٔ طبیعیه‌سینه مارب • اولو
عقدهٔ ترکیب انحلاله مایل • و وصلهٔ اجتماع و اتصال بالکلیه
زایل اولیسه کرکدر • قطعه لمنشیه رحمه الله

اضداد در عناصر عالم سبب بود •
کاولمز مرکبات و موالیده اعتدال •
چون اعتدال بولمیه اضداد لاجرم •
ترکیب

ترکیب عقده‌سی بولور البته انحلال • اما خراب
دیار جسددن سلطان نفسه زوال کلمز • و اندراس اطلال و
دمن بدندن کرد فنای روحه کرد فنا قونمز • بلکه خیمه بوزیلور
اما سلطان سوار • و کشتی طاغیلور لکن ریس در کنار اولور
نته کم حکیم ایام • عمر خیام دیر که • رباعیه

خیام تنت بخیمه می ماند راست • وین خیمه برای رفتن راه فناست
فراش اجل زبهر دیگر منزل • ویران کند این خیمه چو سلطان برخاست

بلی چون نفس ناطقه مجرده در مجرده قبای بقادن غیری خلعت اولمز و
قامت روحه اکرچه جیب حدوث مجرددر لکن دامن ابدیتی کل
زوال و کرد فنادن طولمز • زیرا زوال و فنا جسم و جسمانیاته
ملایمدر • دامن مجردات خار فنا تعلقندن بری • و چهرهٔ روحانیات
کرد زوال عروضندن سالمدر • و خواجه نصیر طوسی امتناع
فنا و دوام بقای نفس ناطقه‌یه دلیل ایراد ایلدی • اما تر احتمال
تطویلدن خوف ایدوب نقل ایتمدک • اما خلاصهٔ کلام • و حاصل مرام
اولدر که هر شی که قابل فنا متحمل عدم بعد الوجود اوله البته اول
شی بر محلده حال اولمق کرکدر • صور و اعراض کبی مثلا جسمک
عرضی لونی کبی • رایحه‌سی کبی • زوال و فنا بولور • و صور جسمیه
و نوعیه دخی که هیولاده حلول ایتمشلردر • زایل و فانی اولور •
زیرا کوروز بر جسمدن لونی کیدوب بی لون قالور • و بر محلدن بر

صورت كيدوب صورهٔ اخرى كلور. امّا برى بيهى كه حال اولميو
محض محل اوله هيولى كبى ياخود نه حال ونه محل اوله مجردات كبى
اصلا انلره وجوددن صكره فنا كلمز. وعدم بعد الحدوث
كه فنادن عبارتدر انلره عارض اولمز. ومتأمل صادق و
متفكر حاذق كه احوال عالم كون وفساده نكران. وبيك نظرى
كوجه اطوار خلع ولبسه كذران اوله عالم و واقف اولور
كه فنا كه عالم عنصريده شايع ومشتهردر همان اعراض وصوره
مختص ومنحصردر. امّا اعراضك زوالى معيّن. خصوصا ذكر
ايتديكموز مثالدن ظاهر ومبيّن در. امّا صورك فناسى كون و
فساد حالنده مقرّردر. وفساد اصطلاح حكماده هيولى
بر صورتى چيقروب كون صورت اخرى كيمك ايله مفسّردر. مثلا
عنصر آب تبخير اولوب هوايه انقلاب ايلسه صورت هوائيه كلمه‌سى
كون. وصورت مائيه‌نك كيتمه‌سى فساددر. وخلع ولبس واستحاله
لفظلرندن اصطلاح حكماده بو معنى مراددر. بو صورتده منقلب
اولان ما ومنقلب اليه هوانك هيولى‌سى بردر. امّا صورت آب كه
فانى اولدى صورت هوايه كه حادث اولدى مغايردر. پس
صورت كاه حادث كاه فانى اولدوغى ظاهردر. هيولى ايكى
حالنده باقى. وايكى صورته دخى ملاقى در. وچون نفس ناطقه نه صورتدر
نه عرضدر. بلكه مجرّد. پس انوك زوال وفناسى ممتنع وبقاسى سرمددر

سرمددر. بلكه هلاك بدن نفسه نسبت برصانعه زوال
آلت. وبر فارسه ضياع مركب كبى در. مقام ثالث
نفس ناطقهٔ انسانيه‌نك قوتلرين بيان وسائر حيوانات
قوى‌سندن تمييز ايتمكدر. معلوم اوله كه نفس حكما قتنده اوچ
نسنه‌يه اطلاق اولنور. برى نفس نباتى. برى حيوانى.
برى نفس انسانى در. اگرچه بزم مقصودمز بو كتابده نفس انسانى در
فقط. امّا نفس نباتى وحيوانى‌يه دخى فى الجمله اشارت ايده‌لم كه
اصطلاح حكمايه بر مقدار وقوف حاصل اولوب نفس انسانى‌يه
مزيد ايضاح دخى اوله. اولا نفس نباتى هر جسم كه نامى اوله
نبات كبى حيوان كبى انسان كبى انده موجوددر. وشول جسم كه
جامد اولوب نمودن خالى اوله بسايط عناصر كه آتش وآب و
هوا وتراب در انلر كبى ومعدنيات ومركبات غير ناميه كبى انلرده
نفس نباتى معدوم ومفقوددر. وجسمده اولان خواص وآثار تغذيه
كبى وتنميه كبى انلرك لوازمى جمله‌سى نفس نباتى‌يه مستند ونفس نباتى انلره
مبدأ وعلتدر. تغذيه ديو اكا ديرلركه غذا اكنده صورتندن
چيقوب مغتذى اعنى غذا خوار اولان جسمك صورتنه كيروب
اندن جزء اوله. وبو تغذيه‌نك نبات وحيوان وانسانده وجودى
لازمدر. مثلا نباتده اجزاى مائيه وترابيه كه غذاى نباتدر عروقندن
سرايت ايدوب نبات مغتذى‌نك صورتنه كيروب اندن جزء اولور

وکذلک انسان و حیوانده غدای کول معده یه معده دن کبده
کبددن اعضایه واروب منضم تمام ایله منهضم اولوب حیوان
مغتذینک اجزا اولور **تنمیه و نمو** اکا دیرلر که جسم نامی
اکر نبات اکر حیوان اکر انسان اقطار ثلثه سنده یعنی
طولنده و عرضنده و عمقنده تناسب طبیعی اوزره متزاید
اوله. و بو قوت تنمیه آخر عمره دک باقی و ممتد اولمز. بلکه بو
زیاده نک که اکا عوام بویمک دیرلر. مقدار معین و زمان مقدری
واردر. که اول زمانه واصل اولدقدن صکره قوت تنمیه واقف اولور
عملدن قلور. و اکا حکما سن وقوف دیرلر. و اول انسانده یکرمی
درت یاشینه وارنجه واقف اولوب من بعد نمو اوزرینه ارتمز
اما سمن که سمیزلک در نمو دکلدر. زیرا اقطار ثلثه ده اولمز.
انسان نه قدر سمین ایسه طولندن خردل قدر زیاده اولمز اول
سببدن سمن نمو عد اولنمز. اما تغذیه آخر عمره دک باقی و بی
زوالدر. زیرا نبات و حیوان و انسانک غداسز بقاسی محالدر
و بو نفس که جسم نامیده ثابتدر صورت نوعیه سیدر. زیرا حکما
ذاهب اولدیلر که جسمک اکر بسیط اکر مرکب اکر فلکی اکر انفسی
البته بر صورت نوعیه سی واردر که انوکله سایر انواعدن ممتازدر
و خواص و آثارینه اول صورت مبدا و علتدر. پس جسم نامیده
صورت نوعیه یه که مبدا آثار مختصه و خواص لازمه سیدر نفس

نباتی دیرلر. **ایکنجی که نفس حیوانیدر** هر حیوانده ناطق و غیر
ناطق موجوددر. و حیوان اولمین جسم نامیده نبات کبی مفقوددر
و حیوانک خواص لازمه سینه حیوة کبی حس کبی حرکت بالاراده کبی بو
نفس مبدا و سببدر. و حیوانانک صورت نوعیه سیدر. **اوچنجی
که نفس انسانیدر** نوع انسانه مخصوص و مقارندر. و نوع انسان
سایر انواع حیواناتدن بو نفس ایله ممتاز و مباین در. و انسان
خواصی غیری انواع حیوانات و اجناس نباتاتده بولنمز تعقل
کلیات و نطق و ضحک کبی جمله سنک مبدا و علتی بو نفسدر.
و بو نفسلرک هر بریسینک نیجه قوتلری واردر. و اول قوتلر دخی
نیجه افعاله سبب و مبدادر. **قوای نفس نباتی** معلوم اولاکه
نفس نباتینک درت قوتی واردر. اولکیسی قوت غاذیه.
ایکنجیسی قوت نامیه. اوچنجیسی قوت مولده. دردنجیسی
قوت مصوره در. غاذیه ایله نامیه شخصک بقاسی ایچون لازمدر
زیرا غاذیه نامیه اولمسه شخص باقی اولوب کمال مطلوبه ایرشمک
ممکن اولمز. اما مولده مصوره بقای شخص ایچون لازم دکل بقای
نوع ایچون لازمدر. زیرا مولده مصوره اولمسه شخص فانی اولدی
لکن شخصک خلفی قلمز. عینی اولان آدمی کبی خلف قلمیوب انقراض نوعه
مؤدی اولور. و بو درت قوت که ذکر ایلدک بونلر قوای مخدومه در
زیرا هر بریسینه درت قوت دخی خدمت ایلر. انلره قوای خادمه دیرلر.

وانلر قوت جاذبه و قوت ماسکه و قوت هاضمه و قوت دافعه در
حکیم محقق نصیر طوسی بو مقامده بو قدر بیان ایله اکتفا ایلدی
امّا بز چون کوردک که علم طبیعی و علم طبّه اشتغال ایتمیانلر بو
قوتلرک معانی سین و کیفیت عمللرین تمام معلوم ایدنمزلر
پس کتابمزک نفعی تام و فایده سی عام اولمغیچون شرح و بیان
علی وجه الاختصار ایراد ایلدک اوّلا معلوم اولاکه هر جسم نامی
اکر نبات اکر حیوان اکر انسان غذایه که بدل ما یتحلل در یعنی جسمدن
هر آن اریوب کیدن نسنه نک یرینه بدل اوله جق شیئه محتاجدر
خصوصا حیوان که حرارت غریزیه سی اعنی یورکی ایچنده کی دم غلیظک
حرارتی که انسز حیوان اولمق ممکن دکلدر علی الدوام اجزای بدنی تحلیل
ایتمکده اعنی اریدوب کیتمکده در پس اکر کیدن یرینه غذادن
بدل کلمیه و متحلل اولان غذا متحلل اولان بدنک عوضی اولمیه ترکیب
باطل و حیوة زایل آثار مزاج منعدم بنیان بدن منهدم
اولمق لازم کلور پس بو نه وارد اولان غذا بدندن جزء اولمق کرک
و صورت اولی سی اوزره باقی ایکن بدندن جزء اولمق ممکن دکلدر
بلکه لازمدر که قوای بدنیه انده تصرف و عمل ایدوب انی بدندن
جزء و بدل قیلمق ایچون صورت اولی سندن چیقروب بدن
صورتنه قویوب جزء بدن و بدل ما یتحلل ایلیه و غذا بو مرتبه یه
وارنجه اعنی صورت بدن مغتذی یه کیرنجه بنجه مراتب و اطوار

اطوار و قوای بدنیه نک غذایی بدندن جزء ایدنجه بنجه اعمالی و آثاری
وار در مقام اقتضا ایتدوکی قدر ذکر و تفصیل ایده لم که بعض آیات
انفس که سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی انفسهم اشارت شریفه سی مقتضاسنجه
بی پایان در اسماع اهل اعتباره داخل و انظار اولی الابصاره
نمایان اوله معلوم اولاکه غذا داخل بدن نازل و حلقومدن معده یه
واصل اولنجق معده ده بر قوت وار در که غذایی طالب و انی کندویه
جاذب در و بو قوت حکما و اطبا قتنده بدنک جمیع اجزا و جمله اعضاسنده
وار در پس غذایی معده یه معده دن کبده کبددن جمله اعضایه
جذب ایلر و بو قوته قوت جاذبه دیرلر و غذا بو مواضعده اعنی
معده و کبد و اعضاده بر مقدار اکلنمک کرک که قوت هاضمه
هضم عملین اشلیه و الا غذا منهضم اولمدین بدندن جزو و بدل
ما یتحلل اولمز پس بر قوت کرک که غذایی هر موضعده تمام منهضم
اولنجه دک دوته قویی ویرمیه و بو قوته قوت ماسکه دیرلر و بو قوت
ماسکه غذایی امساک ایدرکن بر قوت دخی وار در که غذایی منهضم ایلر
اعنی صورت اولی سندن چیقرر و جزء بدن اولمغه مناسب صورتنه
قویار و بو قوته قوت هاضمه و انوک بو فعلنه هضم دیرلر و دخی
معلوم اولاکه غذانک هر جزئی منهضم اولوب بدندن جزء اولمغه صالح
دکلدر بلکه لطیفی منهضم اولوب غلیظی و کثیفی فضله اولوب بدندن
خارجه دفع اولمق کرک که بدنه ضرر کلی ولمیه پس اول قوت که فضله یی

اطباء

خارجه دفع ایلر اکا قوّت دافعه دیرلر • اکا قوت دافعه دیرلر حکما
علم طبیعیده • و کتب طبیّه ده بو قوتلرک وجودنه فردا فردا • و بری
برینه مغایرتنه ادلّه ایراد ایتمشلردر • اما بزم لازم بو فنده موضوع
اولمدوغیچون ایراده شروع ایتمدک طالب راغب اولان کتب
علم طبیعیه و فرعی اولان علم طب کتبنه رجوع ایلسون **تنبیه**
هضمک درت مرتبه سی واردر • هر بر مرتبه بر موضعده اولور •
و هر مرتبه نک بر فضله سی واردر • که موضع هضمک قوّهٔ دافعه سی
انی داشره یه دفع ایدر • بدنی ضرردن صقلمق ایچون • مرتبهٔ اولی
معده ده در • و حکما ایدرلر که بو هضمک ابتداسی دهانده در زیرا
سطح داخل دهان سطح داخل معده یه متّصل و ملاصقدر • و غدا
دهانه کیروب مضغ ایتمکله یعنی چینمکله تبدل قده فی الجمله هضمک ابتداسی
حاصل و بو هضم انتهاسنه معده ده بعد زمان واصل اولور • و غدا
بو هضم ایله معده ده منهضم اولدیغی کشک تخین یعنی قویو بزخانه
کبی اولور • و اکا یونانیلر کیلوس دیرلر • و هضمک فضله سی ثفل غایطدر
که امعا طریقندن معده واصل اولوب خارجه مندفع اولور • مرتبهٔ
ثانیه کبدده اولور • و کبد جکرکه قره سینه دیرلر • زیرا منهضم اوّل
ایله منهضم اوّل ایله منهضم اولوب کیلوس اولان غدانک لطیفی •
ماساریقا دیدکلری طمرلره کیروب کبده منجذب اولور • و ما
ساریقا انجه و طرجق طمرلردر که بر طرفی نهایت معده یه و طرف

طرف آخری مقعّر کبده اعنی جکرک چوقور طرفنه متّصل اولمشدر •
پس لطیف کیلوس ماساریقادن کبده واصل اولدیغی کبدده •
تکرار طبخ و نضج بولوب بر هضم دخی اولور • و بو مرتبه یه اهل یونان
کیموس دیرلر • و بو مرتبه ده اخلاط اربعه متمیّز و متکوّن اولور •
زیرا اجزای هوائیه لطیفه سی حرارت و یبس سببی ایله احتراقه مایل
اولوب کمال خفتندن که ناریتنه لازمدر جمله نک اوستنه چیقر • اکا
صفرا دیرلر • و اجزای ارضیه کثیفه سی دردی زیت کبی اشغه چوکر اکا
سودا دیرلر • و بو ایکیسی نک بیننده اولان اگر نضج تام بولدیسه
اول دم اولور • و اگر بولمیوب بر مقدار خام قالدیسه اول بلغم
اولور • مرتبهٔ ثالثه عروقده در • زیرا اخلاط مزبوره جکرک
جانب محدبنده یعنی یومری طرفندن متّصل اولان عرق کبیردن
که مجوفدر • و عروق صغار بدنه متّصلدر • عروق مذکوره یه آقوب
اینوب عروقده تکرار بر هضم دخی اولور • بو هضم سببی ایله بدندن
جز اولوب اعضا اولمغه صالح اولور • و بو هضمک فضله سی بخار
اولوب مسامات بدندن متحلل اولوب چیقر کیدر • یالکز عرق و وسخ
اولور • و حماملرده کیسه ایله چیقن کیدن بودر • و بعضی حرارت بدنه
مزاج بولوب قمل اولور • مرتبهٔ رابعه اعضاده اولور • زیرا غدای
مزبور کبدده اخلاط اولوب عروق صغاره که جداول دیرلر • و
سواقی و رواضع دخی دیرلر • و کیروب واندن دخی خرده عروقه

که عروق لیفیه در . غایت صغرندن خرما لیفنه تشبیه اولنوردوکلکی
انلرکه خرده جه اعضا چقلرندن اعضایه ترشیح ایدوب اعضایه
ملتصق ولونی قوامده تمام مشابه اولوب . والحاصل عضوک
متحلل اولان جزینه بدل اولوب عضو اولور . وبو آخر مراتب
هضم در . وبو هضمک فضله سی منی در که ماده آدمی اولور .
قوت مولده شول قوتدر که جسمدن بعضی اجزاسنی ایروب فصل
ایدوب انوک مثلی بر شخص آخره ماده ومستعد ایلر . مثلا جسم نباتی
قوت مولده بعض اجزاسنی ایروب تخم ایلر . وبو تخمدن انک مثلی بر
فرد حاصل اولور . اگر قوت مولده اولمیایدی تخم حاصل اولمزیدی
وحیواناتده قوت مولده ماده که منی در . سایر اجزادن ایروب
تحصیل ایدر اگر قوت مولده اولمسه حیوانده ماده حاصل اولمزدی
قوت مصوره اول قوتدر که ذکر اولنان اجزا که ماده شخص آخر
اولمغه مستعد اولمشدر بر موضع قابله دوشسه تخم بته ارض
محروثه کبی و نطفه حیوانه رحم انثی کبی بو قوت سببیله انلره
صورت فیض اولوب شخص مستقل اولور . ماده مذکوره یه صورت
فیض اولمغه سبب بو قوتدر . بو قوت اولمسه صورت بولمزدی .
قوای نفس حیوانی قوت حیوانی ایکی در . بری سینه قوت
مدرکه دیرلر . وبری سینه قوت محرکه دیرلر . قوت مدرکه اودر
اولدر که حیوانده اولان ادراکه سبب اوله . واو دخی ایکی

ایکی صنف در . زیرا قوت مدرکه نک آلتی اولان که اکا حاسه دیرلر
ایکی نوعدر بر نوعی حواس ظاهره . و بر نوعی حواس باطنه در . پس قوت
مدرکه ایکی صنف اولدی صنف اول که آلتی حواس ظاهره در
بیشدر . اولکی سی قوت لامسه در و بو بر قوتدر که بدننک جلد ظاهرینک
جمله سنده قونلمشدر . و نفس بو قوت سببیله کیفیات ملموسه حرارت
و برودت . و رطوبت و یبوست کبی ادراک ایلر . بشرط انکه
کیفیت مذکوره نک حاملی اولان جسم بدنه ملامسه و اتصال ایده .
مثلا برودت کیفیتنک حاملی اولان جسم قار و بوز کبی بدنه ملامسه
ایلسه فی الحال نفس انوک کیفیت برودتنه مدرک اولور . اگر بو قوت
اولمیایدی ادراک ایده مزیدی . و بو قوت اگرچه جمیع ظاهر بدنده
وار در . اما کف دستنده خصوصا شهادت بر ماغنک اوجنده
غایت قوی در . ایکنجی سی قوت شامه در . و اول بر قوتدر که
حیواناتک گزنده که مقدم دماغدر ایکی بومرجه اتلر وار در که خاتونک
حلمتی ثدینه یعنی ممه لری اوجنه بگزر انده قونلمشدر . رایحه لری نفس
بو قوتله ادراک ایلر . اوچنجی سی قوت ذائقه در . و اول بر قوتدر که لسانک
جرم اعلاسنده قونلمشدر . رطوبت لعابیه طعامه قرشوب جرم
لسانه کیفیت طعامی حلاوت و حموضت کبی ایلدوب بو قوت
سببیله ادراک اولنور . دردنجی قوت سامعه در . و اول بر قوتدر
که صماخک اعنی قولق دلیکنوک دبنده مفروش اولان عصبانی جسم

اعنی ایشیتکو جسمه قوتلمشدر اصوات انوکله ادراک اولنور ❁
بشنجی قوت باصره در واول بر قوتدر که رطوبت جلیدیه یعنی
کوزک قره سنده که اکا انسان العین ومردم چشم دیرلر قوتلمشدر که
جمله مبصرات انوکله ادراک اولنور **صنف ثانی که آلتی حواس**
باطنه در اول دخی بش در اولکیسی حس مشترک در واول
بر قوتدر که دماغک مقدمنده قوتلمشدر حواس خمسهٔ ظاهره ایله
ادراک اولنان صور جمله انده مجتمع اولوب نفس انوک سببیله ادراک
ایلر حکما بو قوتی بر حوضه تشبیه ایدرلر که اکا بش ارمق اقوب دوکله
ایکنجیسی خیالدر واول بر قوتدر که دماغک بطن اولنک مقدمنده
قوتلمشدر وحس مشترکده جمع اولوب ادراک اولنان صورتلری
صاحب صورت ومدرک اولان نسنه لر حواسدن غایب اولدقدن
صکره بو قوت حفظ ایلر مثلا بر شخصه نظر ایلیک مادام که مقابلده
مدرکدر وصورتی حس مشترکده در اما مقابله دن غایب اولدقدن
صکره صورتی حس مشترکدن زایل اولور خیالده قالور پس خیال
حس مشترکک حافظی وخزینه داریدر اگر خیال اولمیدی برکسنه
آشنا بیلمزدی بلکه اقرباسین بیلمیوب هربار ملاقی اوله کسنه‌یی بیلمزدی
اوچنجیسی قوت واهمه در واول بر قوتدر که معانی جزئیه که
محسوس اولمیه ولکن محسوساتدن مأخوذ ومحسوساته متعلق اوله
انلری ادراک ایلر مثلا عداوت وصداقت کبی که محسوس دکلدر

دکلدر ولکن عدو وصدیق محسوس در بو معنی اول محسوسلردن
مأخوذ ومنتزعدر اگر بو قوت اولمسه قویون قورده عداوت
ادراک ایدوب اندن گریزان وکندو قوزیسنده صداقت حس ایدوب
اکا مایل وگریزان اولمازدی دردنجی قوت حافظه در واول بر
قوتدر که قوت واهمه ادراک ایتدوکی معنیلری حفظ ایلر نته کم خیال حس
مشترک ادراک ایتدوکی صور محسوساتی حفظ ایلر بشنجی قوت متصرفه در
وبو بر قوتدر که صور محسوسات ومعانی جزئیه آراسنده تصرف وتدبیر
ایدوب ترکیب وتحلیل ایدر یعنی بر صورتی بر صورته ضم وبر
صورتی بر صورتدن تفریق ایلر مثلا ایاقودن برطاغ وگمشدن
برسر وتخییل ایلر وبو مقوله تصرفات ومعانی غریبه که شعرا تخییل
ایدر بو قوت تصرفیدندر **قوای محرکه** قوت محرکه دخی ایکی
نوعدر بریسی قوت شهویه در واول بر قوتدر که بو قوت سببیله
نفس کندویه مطلوب وملایم اولان نسنه جذب وتحصیل ایلر پس
نفسک جذب ملایم ایتمکده اولان حرکاتنه مبدا بو قوتدر ایکنجو
محرکه دیرلر وبریسی دخی قوت غضبیه در واول بر قوتدر که بو
قوت سببیله نفس کندویه منفور ونا ملایم اولان نسنه دفع وتبعید ایلر
پس دفع نا ملایمده اولان حرکاتک سببی بو قوتدر وقوت
محرکه البته قوت مدرکه یه محتاج واندن مستمددر زیرا نفسک
ملایمک ملایمتنه شعوری وادراکی اولمق گرکدر که انوک جذب و

تحصیله میل و انبعاثی اولوب اول میل اراده یه سبب و
ارادت دخی تحریک اعضا و عضلاته سبب اولوب فعل وجوده
کله. کذلک منفور جانبنده دخی اولا نفسک منفورنا ملایم اولمسنی
شعوری اولوب اول شعوردن نفرت حاصل اولوب نفرتدن
دفع جانبنه ارادت جازم حاصل اولوب بو ارادت نفع جانبنه
تحریک اعضا و عضلاته سبب اولوب دفع وقوعه چیقه.

قوای نفس انسانی

معلوم اولا که مرکبات عنصریه دن موالید ثلاثه که بریسی
معدن. بریسی نبات. بریسی حیوان بریسی انسان در
اشرف مرکباتدر. و بو مرکبات ثلاثه عناصر اربعه دن حاصل اولور عناصر
اربعه اکا ماده در اول سببدن عناصره امهات اربعه دیرلر
و افلاک اسباب فاعله کبی اولدوغیچون آبا تسعه دیرلر. فقیر
نظم ایتمشدم مصرع طوغمدین چار انه و نه اتهدن اول مولود
و مرکباتک هر بریسی فی الجمله اعتدال بولمینجه مزاج تحصیل ایدهمز
زیرا مزاج که مرکبه لازمدر اعتدالدن ناشی اولور. و اعتدال نه قدر
ارتوق اولسه اول قدر مزاج دخی اکمل و اشرف اولور. مثلا اعتدال
حیوان اعتدال نباتدن ارتوقدر. لابد مزاج حیوان مزاج نباتدن
اکملدر. و اعتدال انسان جمله دن افضل. لاجرم مزاجی اشرف و
اکملدر. و نطفه آدمی که ماده بدندر اغذیه معتدله دن متولد اولور

اولوب بعضیم رابع مرتبه سنده کمال نضج بولمشدر. لاجرم نفس
انسانی که اشرف نفوسدر مبدأ فیاضدن اکا فیض اولمشدر.
و نفس انسانینک تعریفی سابقا مرور ایلدی. اما الان مخصوص اولان
قواسی کرایده لم. پس معلوم اولسون که نفس انسانینک مخصوص
ایکی قوتی واردر. که اول قوتلر سایر حیواناتده یوقدر. و انسان
بو قوتلر سببی ایله سایر حیواناتدن ممتازدر. و اول ایکی قوتک
بریسی قوت عالمه. بریسی قوت عامله در. قوت عالمه دخی
ایکی قسمدر. بریسی حکمت نظری جهتندن عالم اولان قوتدر.
و بریسی دخی حکمت عملی جهتندن عالم اولان قوتدر. و حکمت
نظری جهتندن عالم اولان قوتک اثری و عملی حقایق موجودات
و اصناف معقولاتی ادراک ایتمکدر. و حکمت عملی جهتندن عالم
اولان قوتک اثری و عملی اخلاق حسنه و اعمال صالحه اخلاق
ذمیمه و اعمال قبیحه دن فرق و تمییز ایدوب نتیجه عملدر که اشلمه سی
سبب کمال و سعادتدر. و نتیجه عملدر که اشلمه سی مورث نقصان
و شقاوتدر. امری ادراک ایتمکدر. و اول ایکیسنه عقل علمی و ایکنجیسنه
عقل عملی دخی دیرلر. و قوت عامله بر قوتدر که تحریک اعضا و عضلات
ایدوب افعال خارجیه صدورینه مبدأ و علت اولور. و بو
قوت عملیه اشلمکده قوت اولییه محتاجدر. نته کم قوت حیوانیه ده
مرور ایلدی. و بو قوت اکرچه قوت محرکه حیوانیه یه مشتبهدر اما اندن

ممتازدر بو جهتدن که قوت محرکه حیوانیه نك مبدئی تخیل ملایمت
فعل مطلوب و تخیل منافرت فعل مهروبدر زیرا حیوانده توهم و
تخیل که حواس باطنه دندر واردر تعقل یوقدر اما انسانده کی قوت
محرکه نك مبدئی تعقلدر زیرا فعل مطلوبده کمال و نفع عاقبت و
خیریت آجله اولدوغین دلیل و برهان ایله تعقل ایدوب میل ایدر و فعل مهروبده
دخی نقصان و ضرر عاقبت و شریت آجله اولدوغین تعقل ایدوب
دفعی جانبنه میل ایدر اما ایله فهم اولنمسون که جمیع افاعیل افراد بشرك
مبدئی تعقل اوله ایله دکلدر بلکه اکثر عوام افعال اختیاریه لرن توهم و
تخیله دخی مستند قیلورلر و انسانك بو قوتنه عقل عامله تسمیه ایتمك دخی
واقعدر اگرچه بو قوته عقل دیمك مجازدر زیرا بو قوت موجب ادراك
دکلدر بلکه موجب حرکتدر لکن مقتضای عقل اوزره اولدوغیچون مجازا
عقل دیمك روادر تنبیه حضرت امام محمد غزالی
و اصحاب صفوت متصوفه دن بر جماعت رحمهم الله ذاهب اولدیلر که
قوای مذکوره ملائکه در که حق جل وعلا لطفندن انی روح آدم تکرمه مسخر
و مطیع ایدوب سجده انقیاد ایلدیلر و تا قیامت صغری قایم یعنی روح
بو بدندن انفصال و انفصام ایدنجه انلر مقام خدمت و انقیادده
بامر الله تعالی دایم و قایملردر و احادیث نبویه ده علی مصدرها
الصلوة والسلام والتحیة بو معنایه تلویحا و تصریحا اثبات ایدر نسنه
چوقدر و عقل جهتندن دخی دلیل بودرکه بو قوتی بیدکموز نسنه لردن افعال

افعال حکیمه و اعمال متقنه صادر اولور که حکمای کبار و عقلای
اولی الایدی و الابصار انوك اقل قلیلندن عاجز و دم بسته درز پس بو
قوتدن که علم و ادراکدن بعید و غریب بل ذره شعوردن بی نصیب
اوله نیجه صادر اولمق احتمالی واردر چون بو مبحث بحر عمیق و رمز
دقیقدر بو قدر اشارتله اکتفا ایدوب بزینه ظاهرا اصول
اهل حکمته اقتفا اصل کلامه رجوع و نقل سخن حکمایه شروع ایدهلم
معلوم اولسون که بو قوای مذکوره نك ایچنده بعضی واردر که آثاری
انلردن شعور و رویت و اختیار و اراده ایله صادر اولور
و انسانك کمال و تکمیلی و مراتب سعادتی کسب و تحصیلی بو مقوله
قوتلر ایله اولور و بعضی قوتلری دخی واردر که آثاری مجرد مقتضای
طبیعت و علی وجه الاضطرار و الخاصیت صادر اولور و بو
قوتلر اگرچه اصل فطرتده انسانه نوعا کمالدر لکن بو قوتلر کسب و کوشش
و دقت و ورزش ایتمکله اصل فطرتدن زیاده کمال افاده ایتمکه سبب
اولمزلر پس بزم بو کتابده که حکمت عملیه ایچون مؤلفدر مقصودمز
بو قسم دکل بلکه قسم اولدر زیرا مرادمز کسب کمال و نیل سعادت
حقیقیه سبب اولان نسنه لردن بحث ایتمکدر و اول قوتلر که آثاری
اختیار و ارادتدن و فکر و رویت ایله اولور درت قوتدر ایکیسی
قوت حیوانیه دن قوت مدرکه و قوت محرکه ایکیسی قوای انسانیدن
قوت عاقله و قوت عامله در و بو قوتلردن دخی مقصود اصلی مز

انسانه مخصوص اولان قوت عاقله وقوت عامله در. قوت عاقله یه
نطق دخی دیرلر. وقوت عامله نك بر شقی قوت شهویه در وبر شقی
قوت غضبیه در. نته کم سابقده تحریر اولدی. قوت شهویه جلب
منافع وتحصیل لذائذ شهویه مأکل ومشارب ومناکح کبی اکا متعلقدر
وبو عضوك منبعی جکردر که تغذیه اندن اولوب جمیع اعضایه
بدل ما یتحلل اندن سرایت ایدر. وقوت غضبیه یه دفع مضار و
تخوفات واقدام اخطار وطلب تسلط وتجبر واظهار نخوت
وتکبر متعلقدر. وبو قوتك معدنی یورکدر که منبع حیوة ومنشأ
روح حیوانیدر. کاه اولور که قوت عاقله ایله بو ایکی قوتدن نفس ایله تعبیر
اولنوب نفس ملکی ونفس بهیمی ونفس سبعی ایله تعبیر اولنور.
خاتمهٔ مقدمه برنیجه امورك بیانندهدر که مهم ولازمدر. و
شارع مقصوده نافعدر. امر اول انسان مرکبات
عالم عنصرینك اکمل واشرفی ایدوکین بیان ایتمکدهدر
معلوم اولا که اجسام طبیعی جسم اولدوغی حیثیتدن جملهسی متساوی
ومرتبهلری متوازیدر. ورتبت وفضیلتده بر جسمك بر جسم آخره
مزیت وتقدمی یوقدر. زیرا جمله اجسامی بر تعریف جامعدر وجمیعنی بر
هیولی مقومدر. اگرچه عناصر اربعهٔ بسیطهنك صور نوعیهلریله
وفصول مقومهلریله بری برندن تفاوتی وتخالفی واردر. اما بو قدر
اختلاف مراتب افضیلتده چوق تفاوت بجا ایلمز. بلکه عناصر هنوز

هنوز مقام تکافو وتساویده ومحل تعادل وتوازیدهدر. اما
عناصر اراسنده اختلاط وامتزاج حاصل اولوب مرکب
فی الجمله اعتداله قریب اولمغه باشلیوب اعتداله قربنه کوره
مزاج فیض اولدقده مرکبات اراسنده تفاوت وتفاضل ظاهر
اولور. زیرا اگرچه مرکبده اعتدال حقیقی ممکن دکلدر. نته کم علم
طبیعیده ثابت اولمشدر. اما نه قدر اعتداله قریب اولسه اولقدر
اشرف واکمل واعتداله قربده کندودن دون اولنلردن افضل
اولور. زیرا اعتدال ارتوق اولدقجه مزاج وحدانی عارض اولور
مرکب صفت وحدتدن بهرهمند. واحد حقیقی جل جلاله جنابنه انتسابی
واول حضرته مناسبتی زیاده اولوب صورت کامل واکا مترتب
اولان خواص وآثار صادر. فیاضدن که قوابله استعدادلرینه کوره فیضی
تام وجودی عامدر فیض اولور. چونکه مقدمه بسط اولندیسه پس
معلوم اولا که اجسام عنصریه ایکی قسمدر. بسیط ومرکب. بسیط
دردتدر. بری نار که حار یابسدر. وحیز طبیعیسی جملهنك فوقنده
فلك قمرك مقعرنده اعلی تحتندهدر. زیرا خفیف مطلقدر خفت
علو وارتفاعی اقتضا ایدر. ایکنجیسی هوادر که حار رطبدر
حیزی نارك تحتندهدر. زیرا خفیف مضافدر. اوچنجیسی
مادر که بارد رطبدر. حیزی هوانك تحتندهدر. زیرا ثقیل مضافدر
دردنجیسی تراب در که بارد یابسدر. وحیزی جملهنك تحتندهدر.

زیرا ثقیل مطلقدر ثقلت اسفل اولمغی اقتضا ایدر • مرکب دخی ایکی
قسمدر • زیرا خالی دکل که فیض اولان صورت مرکبک ترکیبنی خیلی
زمان حفظ ایتمکه قادر اوله یا اولمیه • اولمینه مرکبات غیر تامه دیرلر •
آثار علویه کبی • اعنی ثلج و سحاب و صقیع وانلرک امثالی کبی • ترکیبنی
زمان کثیر حفظ ایتمکه قادر اولنه مرکب تام دیرلر • واولکدخی اوچ
جنسدر بری معدن • بری نبات بری حیوان • و بونلره
موالید ثلاثه دیرلر • نته کم مرور ایتدی • و جنس حیوانک نوع
انسانی افضل واشرفیدر • پس مراتب تفاضل درت اولور •
معدن • و نبات • و حیوان • و انسان • و هر جنسک انواعنده
دخی تفاضل واردر • یعنی بعض انواع جنس بعض آخردن افضل در
و هر جنسک افضل انواعی فوقنده اولان جنسک ادنای انواعنه
قریب اولور • اکثر خواص و لوازمنده مشارک اولور • و اول
معدنیات ایچنده مرجان دیدکلری جوهردر • اکرچه معدنیاتدندر
اما فی الجمله نشو و نما آثاری انده ظاهر و مشاهددر • حتی قریب
اولمشدر که مقام معدنیاتدن ترقی ایدوب • افق عالم نبات
نامی یه داخل اوله • و نباتات ایچنده بو حالله متصف اولان
درخت خرمادر • که آثار حس و حرکت ارادی انده ظاهر و پیدادر •
مثلا درخت خرمادن بعضی نر و بعضی ماده در • و نر ماده جانبنه
مایل و منصرف اولمغله ماده در • و نردن تخم و نطفه کبی بر نسنه ماده

ماده یه واصل اولمینجه ماده ثمر و میوه یه حامل اولمز • حتی بعض
ارباب فلاحتدن منقولدر که درخت خرمادن بعض واردر که بعینه
بر خرمایه مایل اولوب اندن تخم واصل اولمینجه بارور اولمه سی
منحصردر • و بو آثار عشقدر که حیواناتده شایع و مشتهردر • و درخت
خرمانک باشنده بر آق نسنه واردر • اکا جمار دیرلر • حیوانانک
بورکی مشابه سنده در • که منبع حرارت غریزیه سیدر • و اکا بر زخم
یتیشسه یا صوده غرق اولسه • فی الحال درخت خرما هلاک اولور •
و حدیث شریف نبویده علی قائله افضل الصلات • واکمل التحیات
وارد اولمشدر که اکرموا عمتکم النخلة فانها خلقت من بقیة
طین آدم • معنا بو معنایه اشارتدر • و بو مرتبه عالم نباتک
نهایتی • و افق عالم حیوانک بدایتیدر • و بوندن یعنی افق نباتدن
افضل عالم حیواناتدر • و انک ادناسی اسفنجات دیدکلریدر
که بر آق نسنه در • دریالرده اولور • انقباض و انبساط ارادی
ایدر • و اندن یوقاری حیوانات متولده در • که صیف ایامنده
صولرده کندی سنده تولد و تزاوج ایتمدن مجرد حرارت
فصل و عفونت طیندن حیات بولوب حرکت ارادی و حواس
ظاهره ایله متصف اولوب طلب غذاده سریع حرکات ایلر •
و انلرک امثالی کیک و پشه یعنی پره و بت دیدکلری حیوانلر
و انلرک ماننددر • و بونلرک نباته اوزره فضیلتی حس و حرکت ارادی

وطلب غدا ایتمکلهدر ❊ وبونلردن یوقاری حیوانات واردر
که دفع منافی واحتراز مضار ایچون قوت غضبیه لری ظاهردر
وهر برینه قوتنه مناسب آلات ویرلمشدر ❊ که آفاتدن سالم اوله
کمال مناسبه مقتشه ❊ واول آلتلرک بعضی نیزه مثالنده در آهولر
باشنده اولان شاخلر گبی ❊ وبعضی تیغ وخنجر گبیدر سباع بهایم و
طیورده اولان چنگال ومخلب گبی ❊ وبعضی گرز ودبوس شکلندهدر
اسب واسترک سم پایی گبی ❊ وبعضی اوق گبیدر ❊ نته کم بعض دیارده
اولان کرپی دیدکلری جانور گبی که جابجانده نابت اولان سهامی
عدوسی طرفنه پرتاب ایدر ❊ وقوتلری ناقص اولان حیوانات که
اسلحهٔ مذکوره استعماله قادر دکلدر ❊ دفع مضار وآفاتدن
خلاص ایچون انلره غیری اسباب وآلات ویرلمشدر ❊ قوت طیران
وقوت سعی وجریان گبی ❊ که طیوردن کبک وتیهو ❊ وچارپالردن
خرگوش وخرده آهولرده ❊ ودریالرده ماهیلرده موجوددر ❊
وقوت مکر وحیله دلکویه ویرلمشدر ❊ وتأمل اولنسه ظاهر و
معلوم اولور ❊ که جمیع حیواناته اگر سباع اگر طیور اگر بهایم
اگر هوام بقای نوع وشخصی ایچون لوازم ومهام اولان
آلات واسباب بالکمال والتمام صانع حکیم ❊ ومبدع
علیم طرفندن اعطا وتسلیم اولنمشدر ❊ واتمام مصالح
معاش ایچون امور عجیبهٔ غریبه تعلیم والهام اولنمشدر ❊ که اندن

عقول افاضل انام ❊ غرقهٔ دریای عجز وتحیر بالا کلامدر ❊ نته که
نحل عسل ابیات مسدسه بنا ایلر ❊ اضلاعی تمام متساوی ❊ و
زوایاسی متوازی ❊ ومسدس اختیار اتدوکنک حکمتی اولدر ❊ که
مسدس مدوردن گیجه اوسع اشکالدر ❊ مدور جملهدن اوسع
ولکن اشکال مدوره بر برینه جمع اولسه ❊ آرالرنده فرجه قلمق
ضروریدر ❊ پس مکان ضایع اولمق لازم گلور ❊ اما اشکال مسدسه
بری برینه ضم اولنسه هیچ فرجه قلمز ❊ ومکان اصلا ضایع اولمز
ومربعلر دخی جمع اولسه اگرچه فرجه قلمز ❊ لکن مربع مسدسدن تنگدر
لاجرم هم وسعت هم فرجه قلمامق ❊ مسدسدن غیریده متصور
دکلدر ❊ پس بو دقایق وضع وترتیب ❊ وصنایع نسق وترکیبی ❊ که
استخراجندن علمای هندسه دایرهٔ عجز وحیرتده ❊ نقطهٔ مرکز مثال
محاط خط ملالدر ❊ بر حیوان عدیم العلم نیجه ملاحظه ایلر ❊ مگر حکیم
ازل عز وجل ❊ الهام صنع وتعلیم عمل ایتمشدر ❊ که انواع عالم
کمالات حکمته سبب وصل ❊ ونظام مراد وبقای مقدر ❊ ارادت
ازلی مقتضاسنجه حاصل اولور ❊

قطعه

تعالی الملیک الذی قد هدی … العباد فقدر احوالها
هدی النحل تسدیس ابیاتها … لکون المسدس احوی لها

وانواع حیواناتک اکمل واعلیسی ❊ وافق عالم انسانیه اقرب و
ادنیسی ات ومیمون وفیل وطیوردن طوطیدر ❊ که بو انواعک ذکا

وکیابستی خصوصا میمون و فیلک ظاهردر • و بونلردن بو قدار
مرتبهٔ افق عالم انسانک ادنی سیدر • شول طوایف کبی که اطراف
ربع مسکونده • صحاری و کوه و هامونده • ساکنلردر • یا طرف
شمالیده که غایت برودت استیلاسی ایله که موجب مقتضای
بلاد شمالیه در • مزاجلری خام و ناپخته قلوب لایق نوع انسان
اولان اعتدالک نهایتنه واصل اولمز • نته کم جزیرهٔ تولی دن
اوته کوهستانده ساکن اتراک واردر که اعتدال لایق انسانی دن
بی نصیب لر • و فهم و ذکاده حیوانات عجمه قریب لردر • و لغتلری
و نطقلری حیوانات عجم صفیرینه مشابه در • و انلردن اوته
افراد آدمی دن هیچ آفریده یوقدر • کذلک ناحیهٔ قطب جنوبی ده
اولان افراد انسانی دخی کثرت حرارتدن مزاجلری محترق اولمغله
محل اعتدالدن دور اولمشلردر • اقصای جزایر سند و اطراف
ولایت زنج و بربرده اولان طوایف کبی • و نسناس و شق
که نیم آدمی در ثابت اولوب نوع بشردن اولورسه انلر دخی ادنی
اولور • اما محققلر قتنده مزبورلر افسانهٔ اطفال و سمر صبیان
قسمندن معدود • و خارجده سیمرغ مانند ناموجوددر •
و صنف اعلی و افضلی سکان اقالیم مشهوره خصوصا اقلیم رابع
که اعدل معموره عد اولنمشلردر • بو مرتبه کلنجه ذکر اولنان تفاوت
افراد انسان امور اضطراریه • و اسباب غیر اختیاریه دن ناشی اولان

صفیر
صح

اولان تفاوتدر • بو مرتبه دن صکره تحصیل کمالات و فضایل • و تکمیل
اخلاق و شمایل ایتمکده سعی و کوشش • و امکانده اولان قوای فعلیه
و قوتده اولان مراتبی وجوده کتورمکله اولان تفاوتدر • بعض افرادک
تفوق و فضیلتی انوکله درکه قوت فهم و حدس ایله استخراج صنایع
عجیبه • و استنباط آلات و حرف غریبه ایدرلر • و بعض افرادک فضیلت
و تقدمی بوندن دخی اعلا مرتبه در • انوکله اولورکه صرف عقل سلیم و
اعمال نظر صحیح ایله دقایق علوم • و حقایق فنون • و مسایل عمیقه
و نکات دقیقه ایله • مقدر فیاضدن استفاده ایدوب عقول قابله
و اذهان کامله افاضه و افاده ایدرلر • بوندن اعلی و افضل
و اجل و اکمل بودرکه الهام الهی • و تکمیل ربانی ایله دایرهٔ ولایت
و قرب حق جل و علایه واصل اولوب • نفوس ناقصه و همم طالبه ارشاد
و تسلیک ایتمکله مقام کمال • و قرب ملک ذی الجلال • دایره سینه ایرکورر
و جمله دن اکمل و اعلی طبقه علیا انبیا اصفیادر • صلوات الله
تعالی علیهم اجمعین • که انزال وحی و تنزیل • و ارسال روح الامین
جبریل علیه السلام ایله مشرف اولوب • تعلیم توحید و تقدیس ربانی
و وضع شرایع و نوامیس سبحانی ایله • دلیل و امین • و نشر صحایف
هدایت • و طی طوامیر ضلالت ایتمکله رحمة للعالمین اولمشلردر
و بو مقام عقول مجردهٔ عالم بالا • و نفوس مقدسه ملا اعلایه متصلدر
و مقام تحصیل وحدت • و نفی تفصیل کثرت • و تجلی حقیقة الحقایق

استفاضه و
صح

وظهور بقای یبقی وجه ربک ذو الجلال والاکرام در . و بو معنی
وصفنده بسط عبارت مقتضی خسارت جسارتدر . پس اهل
عقل و کیاست . و صاحب فهم و فراست . اولنلره بو مذکور
اولان کلماتدن انسانک شرف و فضیلتی و سایر موجودات
اوزرینه سبق و تقدمی ظاهر اولور . و مزید خصوصیت و فضیلت
که انسان انوکله مشرف اولمشدر . اکثر مشایخ اهل توحید . و عرفای
اصحاب اذواق و مواجید . قتنده ملاء ملائکه و کروه کروبینه
ویرلمشدر

بیت

نه فلک دارد مسلم نه ملک را حاصل
آنچه در سر سویدای بنی آدم ازوست

نظم

گر آدمی صفتی از ملک گرو ببری
که سجدگاه ملک خاک آدمی زادست

و سیر و سلوک مقامات وصول ایدنلردن نیجه راه رو و راه برلر
تصریح ایتدیلر که مقام انسانیت مقام ملکیتدن اعلی و برتر
و انسان کامل اولمق ملکیتدن بازپس و موخردر . اگرچه عامه حکما و
فلاسفه الهیین و بعض متکلمین قتنده امر بر عکسدر . دایره و
رتبه ملکیت اعلی و اجل . و رتبه انسانینک اعلاسی انوک ادناسنه
متصل و غیردن افضلدر . و قدوه ارباب یقین مولانا ابن یمین
خدمتلرینه منسوب اولان قطعه مذهب مشایخ حقیقت و مشرب

مشرب سالکان طریقت اوزره بو ترتیب اوزره انشاد اولنور که

قطعه

بجمادی چو زدم خیمه بصحرای وجود
از جمادی بنباتی سفری کردم و رفت
وز نباتی گذرم بر سر حیوان افتاد
دیدم آن مرتبه را هم سپری کردم و رفت
با ملایک پس از آن صومعه قدسی را
نیک برگشتم و نیکو نظری کردم و رفت
بعد از آن در صدف سینه انسان بصفا
قطره هستی خود را گهری کردم و رفت
بعد از آن ره براو بردم ولی ابن یمین
همه او گشتم و از خود گذری کردم و رفت

و مذهب ثانی اوجه سیبن بو نسبت ایدن قطعه مزبورده تغییر ترتیب
ایدوب بیت رابعی ثالث ثالثی رابع . و مقام انسانیتی ملکیت
دایره سندن مستفاد و اکا تابع ایدرلر . بو کلام نوع استطراد
طریقی اوزره ایراد اولندی . پس ینه اصل کلام . و صدد مقامه
رجوع ایده لم . و مقام نبوت و مراتب انبیا دخی درت مرتبه در
دیدیلر . مرتبه اولی مقام نبوت و طبقه انبیاء کرام . و مرتبه
ثانیه مقام رسالت و طبقه رسل عظام . مرتبه ثالثه
اولو العزم من الرسل که بعض علما قتنده درتدر . نوح . هود .
ابراهیم . محمد مصطفی . علیهم الصلوة والسلام . و بعض اخر
قتنده بشدر . نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و حضرت
محمد مصطفی . و بعض علما عدد شریفلرین بر بیتده نظم ایتمش

قطعه فقیر بیت ثانی ارسال صلوات ایچون الحاق ایتدم
اولوا العزم نوح والخلیل بن آزر
وموسی وعیسی والحبیب محمد
صلات صلوة من ملیک مهیمن
علی ارواحهم فی کل یوم تجدد

ومرتبهٔ رابعه مقام ختمیت ومنزلهٔ جناب خاتم علیه الصلوة الاتم الاکرم در که کتف مبارکنده کی مهر نبوت در وحی ورسالتی ختم وسد ایتدی ونص لولاک لولاک لما خلقت الافلاک ایله ترجیح ملائکه ایدنلرک اساس مذهبنی هدم ورد ایلدی بیت

سلام الله خلاق البرایا علیه فی الغدایا والعشایا

پس مرتبهٔ انسان مراتب کائناتدن وسط ومیانه ده حاصل در اراده وکسب خیرله ذروهٔ اعلای مراتبه واصل ومتابعت طبیعت وهوا ایله حضیض ادنایه نازل اولور زیرا چون نفس مجرد وبدن عنصر محسوسدن ملتئم در لابد ایکی طرفه ملکیت و حیوانیت درانده مندمج ومنتظم در اگر جانب ملکیتی تکمیل و تصحیح وانی جانب حیوانیته تفضیل وترجیح ایدرسه ملکدن افضل ومجرد محضدن اکمل اولور زیرا جانب ملکیتدن صارف ومانع و جهت حیوانیته جاذب ودافع موجود ایکن تحصیل ایله ملکیت ایلدی ملک خود داعیهٔ حیوانیتدن خالص وسالم ومحض خیر وملکیت اکا

مرکب وده

اکا لازم در وکذلک طرف حیوانیته طالب واول جانبی ملکیته راجح وغالب اولورسه حیوانات محضه‌دن اسفل واقل ومصداق اولئک کالانعام بل هم اضل اولور زیرا حیوان قوت عقلیدن دور وخاصهٔ ملکیتدن مهجوردر پس اگر حیوان هاویهٔ شهوت محضده قالورسه معذوردر بخلاف انسان که شمع عقل کف کفایتنده فروزان ایکن تنور شهوت وضلالتده سوزان اولنی بی وجه وخارج عذردر قطعه

آدمی زاده طرفه معجونیست از فرشته سرشته وز حیوان
ور کند میل آن شود به ازین ور کند میل این شود بد ازان

ووضحی معلوم اولا که نتکم حیواناتک اسباب معاشی مأکول ومشروب وملبوس ومنکوح جمله‌سی طبیعیدر غداسی طبخ وترکیب احتیاجندن عاریدر زیرا نباتات مبتذله ولحوم نیه وملابسی صوف وپشم وریش که اصل خلقتده ثابت ومناکحی عقد نکاحسز ثابت در وسلاحلری اصل ترکیبلریله حاصل وتحصیل صنع واستعمالدن بریدر پس من جمیع الوجوه مزاح العله مرتب الاحوالدر بخلاف انسان که جمله اغذیه واشربه وملابس واسلحه وجمیع مالابدی اعمال فکر وروبیله تحصیل ایمکه موقوف نه زرع و طحن ایتمینجه غدایه قادر ونه غزل ونسج وخیاطت قلمینجه لباسه مالک اولور اسلحه‌سی دخی جمله صنایع وتحصیل وتکمیله محتاجدر

کذلک کمال معنوی جهتندن دخی جمله حیوانانک کماللری فطرتلرنده
مرکوز ومجبول • وسعی وکسب احتیاجندن خلقتلرنده موجود ومجعولدر
اما انسانک کمال وشرف وخیر وسعادتی رویت وفکر ایله اکتساب
ایتمکه موقوف • وسعی وکوشش • وهمت وورزش ایله اجتلاب
ایتمکه محتاجدر • کلید سعادت وشقاوت کف کفایتنه ویرلمشدر
وزمام حصول نقص وکمال قبضهٔ اقتدار واکتسابنده قونلمشدر
اگر عقل جمیل وفکر نبیل ایله • احد طرفینی ترجیح وسلوک جادهٔ مستقیم
ونهج صحیح ایدوب • معارف وفضایل جانبنه تحرک وسیران • و
مراتب تحصیل اخلاق واعمال حسنه ذروه سینه ترقی وطیران • و
کمالاتی قوتدن فعله خروج • وافقدن افق تعلی وعروج ایدرسه
مخالط ملاء اعلی • ومقرب حضرت حق تبارک وتعالی اولور •
واگر زمام طبیعتنی هوا وهوس الینه ویره • ومرتبهٔ اولی سنده که
حیوانیت محضدر • اقامت وسکون قیله احوالی انتکاس وحرکاتی
انعکاس اوزره اولوب یوما فیوما تدنی وتسفل • واسفل سافلین
طبیعته تنزل ایدر • عاقبت مقیم هاویهٔ هوان • وملازم بیغولهٔ خذلان
اولوب دهر الداهرین مقارن بئس القرین اولور • بیت

هی النفس ان تهمل تلازم خساسة — وان تنبعث نحو الفضائل تلهج

چونکه انسان اصل خلقت • وابتدای فطرتندن ایکی جانبه مایل وایکی
جهته قابلدر پس اکا معلم ومؤدب لازم • وداعی وهادی مهمدر که

سافلین سان

که بعضنی تلطیف وترغیب واسطه سی ایله جانب هدایته تحریک
ایده لر نته کم دیمشلردر • بیت

نوآموز را ذکر تحسین وزه — ز تهدید وایذای استاد به

وبعضنی وسیلهٔ تعنیف وترهیب ایله طرق رشاد وصوابه
تسلیک ایلیه لر نته کم دیمشلردر • نظم

پادشاهی پسر بمکتب داد — لوح سیمینش درکنار نهاد
بر سر لوح او نوشته بزر — جور استاد به که مهر پدر

وحرکت جانب شقاوت ومهالک • نعوذ بالله من ذلک قلمقدن
بلکه سکون وترک سلوک مسالک ایتمکدن احتراز • وهمت خیره سعی و
کوشش ایتمکه نشاط واهتزاز ایتدره لر • زیرا جانب شقاوتده
سکون وترک حرکت کافیدر • وترک اسباب هدایت مباشرت
اسباب غوایت اولمغه وافیدر • یسرنا الله تعالی •
سلوک سبیل رضوانه • ومنعنا وایاکم عن الرکون الی السکون
فی هاویة خذلانه • امر ثانی انک بیانندهدر که نفس ناطقهٔ انسانیه نک
کمالی ونقصانی نه نسنه در ونه نسنه ده در • وخیر وسعادت
وشر وشقاوتدن غرض نه در • اگرچه نفس انسانینک کمالی نه وسعادتی
نه ده ایدوکی سابقا معلوم اولدی • لکن مزید تفصیل وارشاد
وبعض نکات شریفه • ومسائل لطیفه که ذکر اولنمشدی • ایراد
ایتمک مهم اولدوغیچون بو مقاله وضع وبنا اولندی معلوم

مبلغ سرور

اولا که موجوداتدن نفیس و خسیس هر شینک بر خاصهٔ مخصوصه سی واردر
که اندن غیری اشیا اول خاصه ده اکا مشارک و مساهم اولمز
اکرچه اندن غیری افعالنده مشارکی اولمق جائز و واقعدر مثلا
سیفک بر خاصهٔ مخصوصه سی واردر و اول اجسام کبیره قطعنده
کارکر اولمقدر و فرسک بر خاصه سی واردر و اول
سوارینه مطیع و کر و فره قابل اولمقدر و بو خاصه لرده سیفه و
فرسه بر شی مشترک دکلدر اکرچه مطلقا برنده لیکده سیفه
سکین دخی مشارک و فی الجمله باربردار اولمقده فرسه حمار
دخی مساهم در واکر سیفدن اول خاصه حاصل اولمزسه انی پاره
آهنه مساوی عد ایدرلر واکر فرسدن اثر مخصوص صادر اولمزسه
انی خره تمییزده یکسان صیرلر پس اکرچه انسان دخی نیجه افعالده و
اوصافده سائر حیواناته مساوی بل نباتات و جماداته مشارکدر
لکن بر خاصهٔ مخصوص و اثر خاص معینی واردر که انده حیواناتدن بر فرد
و جمادات و نباتاتدن بر شی اکا مشارک دکلدر و انسان اول خاصه ایله
جمله اشیادن ممتاز و جمیع انواعدن متمیز و سرفراز در و اول
خاصه نطقدر و نطقدن مرادم نطق ظاهر که تلفظ حروف و تکلم
الفاظدر دکلدر زیرا نطق ظاهرسز انسان متحقق اولور نیجه کم انسان
اخرس و آدمی ابکم کبی و کاهی نطق ظاهر متحقق اولور و انسانیت متحقق
اولمز نیجه کم ببغاده که طوطی دیدکلری طیر در بلکه مرادم نطقدن

پاپغان دیدکلری

نطقدن قوت ادراک معقولات و فکر و رویته اقتدار و افعال و
اخلاق محموده و مذمومه تمییز ایتمکه تمکندر و بو خاصه انسانه اکن ایچون
ویرلمشدر که انی مبدأ اول جل شانه معرفتنه و صفات کمال
و نعوت جلالی ادراکنه وسیله و وجودده اولان عقول مجرده
و نفوس مطهره و اجرام افلاک و عناصر و ابداع موالید و مرکبات
و آفاق و انفسده مندرج اولان آیات ظاهره و بینات باهره یی
بلمکه وسیله ایده وب قوت نظری ایله بو قسمی تحصیل و قوت عملیه
جهتندن اخلاق رضیه و افعال محموده اخلاق ردیه و افعال
مذمومه دن فرق و تمییز ایده وب کسب سعادت و تحصیل فضیلت
ایلمک ایچون خلق و اختراع ایده وب انی خلاصهٔ عالم کن فیکون و نقاوه
کارخانهٔ ابداع ایتمشدر اول سببدندر که انسانک ملائکه اوزره
تفضیلی و علم آدم ایله تقریر قیلندی و ما خلقت الانس والجن
الا لیعبدون ای لیعرفون ایله تفسیر اولندی اما اول اوصاف و
افعال که انده انسان سائر انواع مرکبات و حیواناته مشارکدر
اعمال قوت شهوانیه کبی که انو کله تحصیل ملاذ فانیه و مشتهیات
زائله اولور و اعمال قوت غضبیه کبی که انو کله تغلب و تسلط و قهر و
انتقام اولور انلر نفس انسانی یه کمال دکلدر زیرا اول اوصافک
هر برنده نفس انسانی یه حیوانات خسیسه مشارک بلکه غالب اولور
مثلا غلبهٔ قوت شهوانیه اکل و شرب و تمتعدن ناشی انده کاو و خر

انسانه غالب وفایق در. اکر صفت باه وقوت جماع ایسه انده
خنزیر مقدم وسابقدر. وقوت بطش وتناورلک ایسه انده جاموس
وفیل اکمل در. واکر قوت قتل وبهادرلک ایسه انده ببر وپلنک افضل در
پس بر صفت که انده بو مقوله حیوانات خبیثه شریک غالب اوله
عاقل انی کندویه کمال ایدنمکه نیجه طالب اولور. پس همت ایله که
انسانک کمال مخصوصنی تحصیل وسعادت مقدره سین تکمیل
ایده سین. وجوهر نفسی قوت علمیه جهتندن فضایل ایله آراسته
وقوت عملیه جهتندن رذایلدن پیراسته قیله سین. بیت

اقبل علی النفس واستکمل فضایلها
فانت بالنفس لا بالجسم انسان

پس بو تقریراتدن واضح اولدی که اول طایفۀ خبیثه وفرقۀ
خبیثه که اعتقاد ردی ایله شعار شریعتدن عاری. جرکاب
طبیعتلری چاه زندقه والحاده جاری اولوب. انسانک سعادت
حقیقیه سنی انکار. وانبیا علیهم الصلوة والسلام بیان بیوردقلری
تکالیف وشرایعی عبث اعتقاد ایدوب. مراد نشأۀ انسانیدن
دنیاده غصه وغمدن آزاد. ماکل ومشارب لذیذه ومناکح شهیه
ایله مسرور وشاد اولمقدر دیوب. ربقۀ تکالیفه رقبه لرین
انقیاد طوقمقدن استغنا وتکبر. وبونه عبادات ومجاهداتده
کندویی زر خالص ایدنلره استهزا وتمسخر ایدوب. صلوة وصیام

صیامه عادة البله. وسلامة الاهل والولد تسمیه ایدوب
کلمات کفر انکیزی تکلم. واشعار الحاد آمیزی ترنم ایدوب دیرلر

رباعیه

انهاکه بزیر فلک دوارند
گاوان وخران بی دم وفسارند
خر بنده بمرد ورفت وانها زخری
وز بی خبری هنوز زیربارند

نعوذ بالله تعالی من الآفات. والهلاک فی الخرافات. وبو فرقۀ
مذمومه نک بعضی تصوف رسمی. ومعرفت ناقصه دن دم اوروب
زرق وخرافات. وشطح وطاماتدن علم کتوروب. صفحۀ دانشلری
حرف دیندن پاک. کیمی شال پوش کیمی سینه چاک یوریورلر.
حاشا وکلا تصوف انلردن دور. ومعرفت نیجه مرحله مهجوردر

رباعیه

بنهاده ز تزویر وریا دامی چند
بگرفته ز طامات الف لامی چند
نارفته ره صدق وصفا گامی چند
بدنام کننده نکونامی چند

چون محصل کلام بری انسان که خلاصه موجودات. وخلیفة
الله تعالی الاعظم در. وتکریم وتعظیم وتفضیل حق جل وعلا ایله معزز و
مکرم در. کمال وسعادتده حیوانات خسیسه ایله برابر. وایجادندن
غایت وغرض محض خواب وخورد دیمکدر. پس بو مذهب

باطلک ابطالی ورای عاطلک تزییفی اقامت براهین ایراد
دلیلدن مستغنی در . اما اتباع فلاسفه حشر بدنی و معاد جسمانی
اثبات ایتمکی بو مذهبه قریب . و مشرب تحقیقدن بی نصیب عد
ایلیوب دیرلر که چون کمال معنوی . و سعادت حقیقی اخروی
جنت جسمانیده . اکل لحوم طیور و ثمار موفق . و شرب انهار
لبن و عسل مصفی . و تمکن غرف و قصور . و تمتع نکاح حور
اولیجق حیوانات و بهایم مرتبه سینه تنزل . و سعادات
حقیقیه دن که معارف روحانی . و ابتهاجات عقلی در تلهی و
تغافل لازم . اولوب اکابر انبیا . و افاضل اصفیا . ادای
انسان بلکه بهایم و حیوان طریقه سینه اقتفا . و جوهر گرانمایه
و در ثمیندن سنگ ریزه و خاک مهین ایله اکتفا ایتمش
اولور . خصوصا لذات جسمانیه آلام سبقی نتیجه سی مشهود اولمز
و مشتهیات بدنیه نک هر بری اولا بر مکروه اولمینجه موجود اولمز
مثلا لذت اکل و شرب سابقا عطش و جوع اولمینجه اولمز
و لذت خواب و راحت سابقه تعب و سهر تحقق طوتمز
و لذت جماع اول وقت اولور که سابقا اوعیه آلات منی
مملو اولمغله دغدغه و الم کله . تا استفراغدن لذت حاصل
اوله . جنت خود شوایب آلامدن صافی در . پس لذات جسمانیه
ماهیت جنته منافی در . اکثر فلاسفه نک مذهبی . و یونانی لرک

کاسه لیسنک مشربی بودر . حتی ابو علی بن سینا اگرچه شفا
و نجات کتابنده حشر جسمانی اثباتن ایلدی . ولی معاد رساله سنده
ابطالنه زعمی اوزرینه نیجه دلیل اقامت ایلدی . و نصیر طوسی
دخی تجرید کتابنده معاد اجسادی تقریر ایلدی . اما بو کتابده
نفیسی جابنه تحریر ایلدی . اما عاقلان آگاه . و آگاهان پرانتباه
اساس عقایدلرین شرایع انبیا اوزرینه تصحیح . و حکم ایمانیه یی
حکمت یونانی اوزرینه تقدیم و ترجیح قیلدیلر . تشکیکات مذکوره
اصغا . و بو مقوله شبه واهیه ایله بنای شریعت انبیایی
الغا ایتمدیلر

نظم

کفته یونانیان پیغام نفس است و هوا
کفته ایمانیان فرموده پیغمبرست
نیست جز بوی نبی سوی خدا رهبر ترا
از علی جو بو که بوی بو علی مستقذرست
هرزه میگوید منجم ژاژ میخاید حکیم
مرد و از تحقیق کارا که نپندار باورست

پس جمله اهل حق قتنده که درخت ایمان روضه جانلرنده ثابت در
حشر ابدان و معاد جسمانی صحیح و ثابت در . بلی جنس معاد انحصاری
جسمانی یه محصور و سعادت انسان کامل جنت استیفای لذات
جسمانی یه مقصور اولمق مذهب مقبول و رای مؤید و منصور دکلدر

بلکه اعتقاد صحیح وحق صریح اولدر که معاد ایکیدر جسمانی و
روحانی وهر برنده لذات وآلام واردر مؤبد وجاودانی وچون
نفس علاقهٔ بدندن آزاد اوله عالم برزخه دخول ایلر وبو عالمده
نیجه مدت کذران ایتمکله قدرت الهی وقوت نامتناهی ایله موصوف
اولور بعده بقایه مناسب بدن ولقایه مستعد جسده اعاده والحاق
لذات روحانیه وجسمانیه جمع ایتمکه قادر وسعادت نشأتین ایله
تحقق ایتمک استعدادی انده ظاهر اولور ومع هذا اکمل اصفیا
بینه لذائذ حسیه جانبنه التفات ومشتهیات جسمانیه یه اعتبار
ایتمیوب جل همت ونهمتلری اول سعادت عظمی وابتهاج و
لذت کبری یه که عبارت وادئ بیاننه قربت ایده مز وبراق
برق سیر افهام بیدای تعریفنده پیدا اوله مز واول مشاهدهٔ
جمال وجلال مهیمن متعال در مقصور ومحصور در نته کم حکایت
اولنور که صلحادن برکمسنه جهان واقعه وعالم منامده ریاض
رضوان وجنت رحمانه کیرور اول کیدر بشریتدن صافی اعنی
بشر حافی قدس الله روحه غرفهٔ جنتده اوتورمش ایکی ملک ایکی
طرفندن خوان جنت لقمه لرین الوب دهاننه قورلر ناکاه نظر ایدر
کورور تخت عرشده برشخص برپای وقایم وچشملری کشاده حیران
وهایم متعجب اولوب سؤال ایدر که بو نه شخص نامی وعزیز کرامیدر
جواب ویرورلر که بو مست حق ومدهوش مطلق بایزید بسطامیدر

بسطامیدر که اطعمهٔ جنت وثمار کونا کونه دن کرانکبی نکران اولموب
مشاهده واستغراق تجلی جمال ازلیده بویله کذرانیدر وبو اول
بایزیددر که مقام وحالندن بویله خبر ویرمشدر که بیت

شربت الحب کاسا بعد کاس
فما نفد الشراب ولا رویت

وبو فقیره شیخ سید علی بن میمون مغربیدن قدس سره نقل اولندی
که دیرلرمش که جنت ایکیدر جنت معارف روحانیدر وجنت اعمال
جسمانیدر وعارف بو نشأه ده جنت معارفه کیرمک جائزدر اما
جنت اعماله کیرمز الا نشأهٔ اخرویه ده اما اول شبهه که لذات
جسمانیه سابقهٔ آلام اولمینجه متحقق اولمز پس جنت که آلامدن
صافیدر وجود لذات جسمانیه یه منافیدر دیدکلری مرفوع ومدفوعدر
زیرا که لذات جسمانیهٔ اخرویه لذات جسمانیهٔ دنیویه نوعندن کلمز که
بوکا لازم اولان خاصه اکا دخی لازم اوله بلکه لذات جسمانیهٔ اخرویه بالنوع
والحقیقه لذات جسمانیهٔ دنیویه یه مخالف ومباین در غایة ما فی الباب
بعض خواص وعوارضده مشارک ومتقاربدر واشتراک عوارض
سببی ایله بری برینه محاکی ومشابه در وحق جل وعلا دار نشأهٔ اخریده
اولان لذات خالصه ومشتهیات بی شایبه دن نمونه اولمغیچون بو لذائذ
دنیویه که فی الجمله مشابه در خلق ایتدی که سبب رغبت واجتهاد و
باعث عمل عباد وعباد اوله پس لذات جسمانیه یه سبق الم علی تقدیر

التسلیم لذّات جسمانیهٔ دنیویه‌یه لازم و مقارندر. امّا لذّات
جسمانیهٔ اخرویه اندن منزّه و اکا مباین‌در. بلکه اجسام اخرویه
فی الحقیقه اجسام دنیویه‌یه مباین و منفصل. غایة الامر بعض عوارضده
قبول تجزّی و احتیاج حیّز کبی مشترک و متّصل‌در. بلکه متصوّفه ذاهب
اولدیلر که جسم واحد ایکی حیّزده معاً متحیّز اولمق اجسام اخرویه‌ده مجال
دکل اگرچه اجسام دنیویه‌ده استحاله‌سی بدیهی‌در. و منکرین معاد
اجساد اولان بد اعتقادلرک بر شبهه‌لری دخی بودر که قوای جسمانیه
تحریکات و افعال غیر متناهیه‌یه مبدأ اولمق محال و مرکبات جسمانیه
مدّت مدیده متحقّق اولدقدنصکره لازم البطلان و الانحلال‌در و دوام
احتراق جسم محترق بعینه باقی اولمغله اجتماعی بدیهی البطلان‌در
زیرا احتراق اجزاسنه موجب افتراق. و مرکبه موجب انحلال و امحاق‌در
و بونده تردّد ایتمک طور عقلدن بیرون. و سفسطهٔ محض و مکابرهٔ
صرفه مقرون‌در. و بو شبهه‌لرک دخی جوابی نسق مذکور و اسلوب
سابقدن مستفاددر. زیرا دیدکلری آثار و احکام دنیاده اولان
مرکبات و اجسامه مخصوص‌در. و اجسام عالم آخرک احکامی بو
احکامدن متباین و عقل عالم ملکوتک ادراک احکامندن معزول ایدوکی
کلام اهل کمالده منصوص‌در. پس اول عالمه بو عالم خواصین اثبات
ایتمک رأی کاسد. و قیاس غائب علی الشاهد ایتمک میزان اهل اصولده
قیاس فاسددر. و اکابر اساطین حکما. و افاضل مشایخ تصوّف

مطلب در بیان عالم مثال

تصوّف و بعض علما. عالم مثال ایله مسمّی بر عالم اثبات ایدوب
ایتدیلر که عالم اجسام مادّیه. و عالم ارواح مجرّده مابیننده بر عالم
واردر که عالم اجسام کثیفه‌دن لطیف. و عالم ارواح لطیفه‌دن
کثیف. قابل تجزّی و انقسام اولمقده اجسامه مشارک. و هیولی و
صورتدن مجرّد اولمقده عالم ارواحه مساوی‌در. و هر شیئک که بو
عالمده مقصوددر. البتّه انوک مثالی عالم مثالده موجوددر. یا صورتده
متّحد اولمغله نته کم صونک مثالی عالم مثالده دخی صو اوله. یا صورتده
مخالف اولمغله نته کم علمک مثالی عالم مثالده سود اوله. و اخلاق
رضیّه و اعمال صالحه‌نک مثالی بساتین و ریاحین. و ثمار و انهار
لذّة للشاربین. و اخلاق ردیّه. و اعمال فاسده‌نک مثالی ظلمات
و غیاهب و حیّات و عقارب. و غسّاق و غسلین اولور. و عالم
رؤیا و احوال واقعه که جملهٔ انام حالت نعاس و منامده مشاهده
ایدرلر بو عالمدندر. و ارباب سلوک بو عالمی ایکی قسمه تقسیم و وجه
حصری بو وجه اوزره تفهیم ایدرلر که مثال بوندن خالی دکلدر که
تحقّق و حصولی. و اهل تصفیه‌نک اکا اتصال و دخولی. قوّت
خیاله موقوف و محتاج اوله. اکا مثال مقیّد دیرلر. و یاخود
آلت خیال و قوّت حسّ باطنک انوک تحقّق و تمثّلنده مدخلی اولمیه
اکا مثال مطلق دیرلر. و بعض اصفیا قوّت ریاضت و مجاهده
ایله بو عالمک ولایات و اقالیمنه دخول و مشاهده ایتدوکی

حکایت ایلدی و دیدی که بو عالمدن ایکی شهر وار در برینک
آدی جابلقادر . و بو شهرلرک خلایقنک شماریندن عداد وارقام
معزول . و عجایب و غرایبی خارج اطوار افهام و بیرون ادراک اوهام
و عقول در . و ارباب کشف و تصفیه بو عالمک مشاهده عجایبنه
مستعد . و اکثر کرامات و خوارق و تصرفات اولیا بو عالم اسرارندن
مستمد در . و اکابر ائمه دین رحمة الله علیهم اجمعین بو عالمک
اثباتنه تلویح . و بعض اسرارینه تصریح ایتدیلر . حتی اعلم الناس
حضرت ابن عباس دن رضی الله عنهما . مروی در که بو عالمدن
غیری بر عالم واردر . هر نسنه که بو عالمده واردر انوک نظیری
انده حاصل حتی سنم کبی انده بر ابن عباس واردر . و ارباب کشف و
تصرف . و اصحاب صفوت تصوف . ذاهب اولمشلردر که برزخ
عالمنده که روحک بدندن مفارقتی ایله قیامت کبری ده
بدنه ابدانه اعاده سی آراسیدر . عالم مثالدن مستمد در . چون
نفس بدندن مفارقت ایلیه . نفس ده اولان کرایمان و معرفت و خلق
حسن و عمل صالح انوار و اضوا و ریاض و بساتین و حور و قصور و غلمان
کانهم لولو منثور اولور . هر عمل کندویه مناسب صورتده ظاهر اولور
و کذلک جهل و ضلال و اخلاق ردیه و اعمال قبیحه نیران و ظلمات
و عقارب و حیات صورتنده نمایان اولور . و نفس صالح جنات ده
نا فیها کندو حالمدر . و نفس طالحک نیران و حیات و عقارب کندوده

جابلسا و برسی نک آدی م

کندوده حاصل در . غایة ما فی الباب مادام که نفس بو نشاءده در
انی احساس ایده مز . علایق بدن و صور محسوسات انلرک ادراکنه
مانع در . چون نفس بدندن مفارقت ایدوب مانع مرتفع اولور کندوده
مکمون و مکنون اولان ملکات و کیفیاتی فی الحال صور مناسبه ده احساس و
مشاهده ایلر . و تمثیل ایلرلر که بر مست مدهوش یا مخدرات استعمالی
ایله بیهوش اولمش کمسنه نک قوتنده معشوقه زیباسی همخوابه اولمش
اوله . یا حیات و عقاربله جیب و دامانی طولمش اوله . چون کیفیت
بیهوشلیغی کیده . و عقل و حسی عودت ایده . سعید و منعم اولان
کوره که معشوقه روایحندن معطر مشام . و صفای تن نازک
اندامندن اول وجهله سرور و لذت بولی یور که نطاق کلام احاطه
تقریرندن عاجز . و شقی معذب کوره که زهر مار . و نیش عقرب خونخوار
جاننه کار ایتمش نعوذ بالله تعالی شدت آلامین اقلام تحریر ایده مز
و دفت عذابین اوهام تصویر قیلیه مز .

نفس و شیطان با تو و تو خفته تر چشم بامداد
مرده یابندت که مار و کژدمت در بستر است

پس بو احوال احوال عالم مثال در . اما فاضل نحریر سعد
تفتازانی بو عالم مثالک اثباتنی شرح مقاصد کتابنده نقل ایتدکدن
صکره ایدر که و قتا که بو دعوی مطلب عالی . و ایراد ایتدکلری
دلیل ضعیف و واهی اولدی ایسه محققلر اکا التفات ایتمدیلر

لکن مرادی محققلر دیدوکندن ارباب نظردر که مطالب عقلیه لرینده
مرشد عقله اقتدا ۰ ودفع ظلمات جهالاتده شمع عقل وچراغ
نظر ایله استدلال ایدرلر ۰ اما عاقل لبیب ۰ وفطن اریبه لایق اولدرکه
اگر نور کشف ووجدان ایله بو عالمه واصل اولمزسه ۰ باری انی بقعه
امکانده خطا احتمالنده قویوب ۰ انی زاویه ابطالده وبشغوله نفیه سورمیه
نته کم پیشوای ارباب فکر ونظر شیخ رئیس ابو علی بن سینا دیمشدر
که بر مطلوب ومدعی که بینی اندن قایم برهان منع ودفع اتمیه
انی بقعه امکانه تسریح ایله زیرا بر نامتنفر بر شیئک نفی وابطالنه
ذاهب اولمق عیب ونقصان اولمقده برهان مقتضاسنه ۰
بی وجه مخالفت ایتمک کبی در ؛ وشیخ اشراق شهاب الدین
سهروردی قدس سره ۰ اثبات انوار روحانیه ایتمکده اساطین
حکمادن نقل ایتدکدن صکره ایدر که چون اهل عالم اثبات حرکات
کواکب وافلاکده که ارصاد جسمانیه ایله اولور ۰ اکابر ریاضیین
ابرخس وبطلمیوس کبی ایتدکلری ارصاده تقلید ایدوب علوم
بیلتی بنیاد ایتدیلر ۰ پس اثبات انوار روحانیه ده که ارصاد
روحانیه ایله اکابر واساطین حکمای اشراق که حکمای کلدانیین
وحکمای فرس قدیم وحکمای یونانیین ۰ انبا وقلس وهرمس وفیثاغورس
وسقراط وافلاطون کبی ایتمشلردر ۰ ونور کشف وتصفیه ایله
عین الیقین گورمشلردر ۰ طالب اعتقاد انلرک ارصادنه دخی تقلیدلریسه

رد سعد الدین تفتازانی

ایلیسنه بعید اوله ۰ والحاصل الف وعادت ۰ وتشکیکات
ارباب ضلالتدن حادث اولان استبعادلری شرایع انبیا
وقواعد حکما ۰ واشارات واذواق حکمای عرفانک نقض ورد ینه
طریق ایتمک جایز دکلدر ؛

منکر چه شوی بحالت زنده دلان ؛ ؛
؛ نه هر که ترا نیست کسی را نبود

چون احوال معاد ۰ وحشر ارواح واجسادده ۰ بو مقدار
کلام ذکر وایراد اولندی ۰ پس نه اصل کلام وصدد مرامه رجوع
ایده لم ۰ واول انسانک کمال ونقصانی تفاصیلی ابدی ۰ والحاصل
انسانده اوچ قوت وار در ذاتنده مندرج در ۰ واول قوتلر
شرف ونقصانده متفاوتدر ۰ ادنی سی قوت بهیمیه در که اکا
نفس بهیمی دیرلر ۰ واوسطی قوت سبعیه ونفس سبعی در ۰ واعلی سی
قوت ملکیه ونفس ملکی در ۰ نفس ادنا ایله بهایمه مشارک ومقارن ۰
ملائکه دن ممتاز ومباین ۰ ونفس اعلا ایله ملائکه یه مساهم ومشارک
وبهایمه مخالف ومتارک در ۰ زمام اختیار کف تمکن واقتدارنده در
یا ادنی یه اویوب محله بهایمده تمکن ۰ ومنزل سابحاده توطن ۰
اتمش اولور ۰ واگر نفس اعلایه اتباع ۰ ونفس ادنی مقتضاسندن
امتناع ایدرسه ۰ حضیض حیوانیتدن خروج ۰ وذروه ملکیته عروج
ایتمش اولور ۰ وقرآن عظیم ۰ وتنزیل کریم ده ۰ بو نفسلره اشارت

نفس اماره ولوامه ومطمئنه ایله اولنمشدر . نفس اماره دایما
سوء وفحشا . وشهوت واهوا ارتکابنه امر ایدوب اصرار ایدر
نفس لوامه کاهی ملابسه شهوت ایدوب بعده ندامت . وکندوسنی
سرزنش وملامت ایدر . ونفس مطمئنه تحریکات نفسانی وشیطانی
دن نجات وخلاص بولمشدر . وطریق خیر وصلاح اوزره مستقر و
مطمئن اولمشدر . محاسن افعال واعماله ملازم . ومکارم اخلاق
واوصافه مداوم در . وحکما دیرلرکه بو نفسلرک بریسی حد نفسنده
صاحب ادبدر . واول نفس ملکی در . وبریسی دخی اگرچه حد نفسنده
صاحب ادب دکلدر لکن قابل تأدیبدر واول نفس سبعی در . وبریسی
دخی نه حد نفسنده صاحب ادب ونه قابل تأدیب در . واول نفس
بهیمی در . ونفس بهیمینک خلقندن غرض بقای بدندر . زیرا نفس
ناطقه نک طریق تحصیل کماله مرکبی در . ونفس سبعی خلقندن غرض
کسر نفس بهیمی در . زیرا نفس بهیمی استیلاسندن متوقع اولان ضرر بونکله
مندفع اولور . وبعض حکما بو اوج نفسی اکا تشبیه ایتمشلرکه بر مربطه
ایچنده بر فرشته . بر کلب . وبر خنزیر جمع اولمش اوله . وبعض حکما
شویله تمثیل ایلرلرکه برکمسنه بر بهیمه یه بنوب وبر کلب اویدوروب
شکاره کتمش اوله . اگر حکومت وتصرف آدمک اولورسه هم بندوکی
بهیمه وهم ایدوکی کلب صیدی مقتضای عقل اوزره استعمال ایدر
وهر برینه مناسب اولان قوتی ویروب شرط استراحتی رعایت

رعایت قیلورسه اوجی دخی برمراد وکامران اولوب کلب صید
الوب فضلات اعضاسندن تغذی وتلذذ تام ایدوب .
ومرکبی دخی وقت عملده اگرچه بر مقدار تعب جگر وپاره نصیب
نصب کورور لکن وقت استراحتده مرتع گیاه لطیف ومنبع
میاه نظیفدن متمتع اولور . وانسان دخی صید معتبر وشکار
مرغوبه مالک اولوب . امن وصحت . وفراغ وعافیت ایله مسکن
مألوفنه واصل اولور . اگر حکم وتصرف انسانک اولمیوب مثلا حیوان
مرکبک اوله . لابد همان ایراقدن آب وسبزه خیال ایتدوکی
جانبه بی اختیار روان ودوان اولوب . بالاخره آب صندوغی سراب
وسبزه ظن ایتدوکی شوره زمین خراب . چیقوب عمرانه رجوع
وسبزه زار صحیحه ده راتع اولمقدن . فرصت دخی فوت اولوب .
جوع وعطش وتعب ونصب ایله بیابان دور . وخراب
نامعموره ده . هم فرس وهم فارس . وهم کلب صید حارس .
هلاک وتلف اولورلر . اگر حکم وتصرف کلبک النده اولورسه
اول ظاهر اولان شبحی صید فربه وشکار مرغوب صنوب
بی اختیار کندوسنی یا خارستان صعب . یا وادی ژرفه القا
ایدوب کندوسنی اهلاک . ودرپی اولان فارس وفرسی اتلاف
ایلر . چون مقدمه ده کلام بو درجه یه واصل . وموقوف علیه
مباحث آتیه اولهجق معارف حاصل اولدی . پس شمدیدن

صکره فنون مذکوره یه که مقصد کتاب و مطلب فصل الخطابدر
شروع ایدوب اوچ کتاب مستطابده
ایراد ایده لم

کتاب اول علم اخلاق بیاننده و شرح رموزنده در

مقدمهٔ کتابده مرور ایلدی که حکمت عملیه دن قسم اولان علم اخلاق
بر علمدر که اخلاق و افعال نفس انسانیدن بحث ایدر. بو جهتدن
که قنغیسی محمود و مرضیدر که اجتلاب قیلنه. و قنغیسی مذموم و ردیدر
که اجتناب اولنه. پس بو علمده هر شخصک علیحده احوالی اعتبار
اولنوب اهل منزلندن و اهل مدینه سندن کمسنه نک اختلاطی
جهتندن اولان احوالی اعتبار اولنمز. پس بو علم مفرد
منزله سنده در. و علم تدبیر المنزل و سیاسة المدن که انلرده شخصک
سایر ابناء نوعی ایله اولان اختلاط و معامله سی معتبردر. مرکب
منزله سنده در. چون مفرد مرکب اوزره طبعا مقدمدر.
پس علم اخلاق دخی علم تدبیر المنزل و سیاسة المدینه اوزرینه
وضعا تقدیم اولندی. و بو کتاب دخی مبوب اعنی بیجه باب اوزرینه مرتبدر

باب اول خلقک اقسامنه تقسیمی بیاننده و اجناس فضایل و رذایل نه ایدوکنک شرح و بیاننده در

خلق بر ملکه در که انوک سببی ایله نفسدن افعال سهولتله صادر اولور
اولور و فکر و رویته محتاج اولمز. بو تعریفک تفسیری اولدر که
ملکه هیئات نفسانیهٔ راسخه یه دیرلر. زیرا کیفیت نفسانیه ایکی قسمدر
بری حال و بری ملکه در. زیرا سریع الزوال و غیر راسخ اولورسه
خجالت و ضحک کبی حال دیرلر. اگر بطیء الزوال و راسخ اولورسه سخاوت و
شجاعت کبی اکا ملکه دیرلر. پس اولا خلقک تعریفنده ملکه ذکر اولندی
بو کا بنا که اگر کیفیت نفسانیه ملکه اولمیه یعنی راسخ اولمیه سریع
الزوال خلق اولمز. بعده تعریف خلقده ذکر اولندی که انوک سببی
ایله نفسدن افعال سهولتله صادر. بو قید انکیچون ذکر اولندی که
کیفیت نفسانیه ملکه اولسه اما انوک سببی ایله نفسدن افعال صادر
اولمیه اکا خلق دیمزلر. و کذلک افعال صادر اولمغه سبب اولسه
اما سهولتله صادر اولمیوب عسرتله فکر و تأمله صادر اولمغه
سبب اولسه ینه خلق اولمز. اما قیود مذکوره جامع اولوب
و افعال انوک سببی ایله بی تأمل سهولتله صادر اولسه اکا خلق دیرلر.
مثلا برکمسنه دن نادرا بذل و احسان اتمک واقع اولور. اما اکا
خلق سخاوت دینلمز. زیرا ملکه اولمدی. و دخی برکمسنه یه بذل و
سخا عادت اولسه اما نفسنه متصل جبر ایتمکله و تکلف و زحمتله اولسه
ینه خلق سخاوت انده موجود دکلدر. زیرا بذل و عطا سهولتله
صادر اولمدی. اما برکمسنه یه دایما سهولتله بذل مال و فیض عطا
اتمک مقرر اولسه شویله که بذله قدرت محقق و موانع مرتفع ایکن

بذل ایتمه‌سی مقرر اولسه اندە خلق سخا حاصل و متحقق در

تقسیم خلق جون خلق نه نسنه ایدوکی معلوم و ماهیتی مفهوم
اولدی شمدیدن صکره تعریفندن رجوع و تقسیم اقسامنه شروع
ایده لم افاضل سلف شویله ذکر ایتدیلر خلق خالی دکل که کمال اولن
نسنه یه سبب اوله یا نقصان اولان نسنه یه سبب اوله قسم اوله
فضیلت و خلق حسن دیرلر سخا و شجاعت و حلم کبی قسم ثانی یه
رذیلت و خلق قبیح دیرلر بخل و جبن و خفت کبی قسم ثالث
نه فضیلت و نه رذیلت در خیاطت و فلاحت کبی بزم بو
کتابده قسم ثالثدن بحثمز یوقدر بلکه یا قسم اولدندر که معلوم
اولوب تحصیل و اکتساب اولنه یا قسم ثانیدندر که مفهوم اولوب
حذر و اجتناب قلنه بو تقسیم خلقک اقسام اولیه سینه تقسیمی در
که فضیلت و رذیلت در اما خلقک انواع و اقسامی جوق قدر
انلره دخی تقسیم اولنمق لازم در که اقسام و انواع مذکوره معلوم
اوله مقدمه کتابده اشارت کچمشدی که نفس انسانی‌نک ایکی قوتی
واردر بریسی قوت مدرکه در که نفس انوک سببی ایله ادراکات عقلیه‌یه
قادر اولور ایکنجی‌سی قوت محرکه در که نفسدن انک سببی ایله
تحریکات بدنیه صادر اولور و بو ایکی قوتک هر بریسی ایکی شعبه‌یه
منشعب ایدی قوت مدرکه بر شعبه‌سی قوت نظری و شعبهٔ اخراسی
قوت عملی ایدی و قوت محرکه دخی ایکی شعبه ایدی بری شعبهٔ محرکه

محرکهٔ شهوانی و بریسی قوت محرکهٔ سبعی ایدی پس بو درت قوت
بدن انسانده کارکر اولوب نیجه افعال صدورینه سبب اولورلر
اکر بو قویدن صادر اولان افعال مقتضای عقل صحیح و وجه جمیل اوزره
واقع و حد اعتدال اوزرینه صادر اولورسه اول خلق که بو نوع افعاله
سبب اوله فضیلت اولور و اکر اعتدالدن خارج اولوب
یا افراط و یا تفریط جانبنه مایل واقع اولورسه بو مقوله افعاله
سبب اولان قوت رذیلت اولور پس قوت نظری مهذب
اولوب اندن اعتدال اوزرینه افعال صادر اولورسه اول خلق
حکمت در و اکر قوت عملی مهذب اولوب اعتدال اوزره افعالک
صدورینه سبب اولورسه اول خلق عدالت در اکر قوت محرکهٔ
شهوانی مهذب و مؤدب اولوب افعال معتدله صادر اولورسه
اول خلق عفت در و اکر قوت غضبی مهذب و مؤدب اولوب
افعال معتدله‌یه سبب و منشا اولورسه اول خلق شجاعت در
پس اصول فضایل بو درت خلق در اعنی حکمت و عدالت و عفت
و شجاعت در و بو فضایل اربعه که اعتدالدر هر برینک ایکی
طرفی اعنی طرف افراطی و طرف تفریطی رذیلت در مثلا
قوت نظری‌نک اعتدالی حکمت و جانب افراطی جربزه در و جانب
تفریطی بلادتدر و بو ایکی طرف رذیلت در و قوت عملی‌نک اعتدالی
که عدالت در جانب افراط و تفریطی یوقدر بلکه بونک سمان بر ضدی

واردر اکا جور دیرلر • وقوت شهوینک اعتدالی عفتدر • وجانب
افراطی فجوردر • جانب تفریطی خموددر • و بو ایکیسی رذیلتدر
وقوت غضبینک اعتدالی شجاعتدر • وجانب افراطی تهوردر • وجانب
تفریطی جبندر • وبو اول تقریردر که خواجه نصیر طوسی کتاب
اخلاق ناصریده ایراد ایلدی • وامام ربانی مرشد الکل حجة
الاسلام ابو حامد محمد الغزالی حضرتلری دخی کتاب احیاء علومده
بو اسلوب اوزرینه ایراد ایلدی • ومع هذا دیدیلر که عدالت خلقی
حکمت • وعفت • وشجاعتک اجتماعندن حاصل اولور زیرا بو اوچ
خلق مجتمع و ممتزج ومتسالم اولیجق • اوچنک ترکیبندن بر حالت
متشابهه حاصل اولور که اول فضایلک کمالی و تمامی اولوب اکا
عدالت تسمیه اولنور • انتهی کلامه • لکن مخفی دکلدر که عدالت اول
اوچ خلقدن مرکب اولیجق عدالتی اقسام خلقدن بر قسم مستقل •
واول اوچ قسمه مقابل عد ایلمک موجه دکلدر • زیرا مشهور و مقرردر
که مقسمده و اقسامده قید وحدت معتبردر • اقسام ثلاثه جمع ایدوب
بر قسم دخی اعتبار اتمک لایق دکلدر • مثلا کلمه اسمه و فعله
وحرفه تقسیم اتدکدنصکره بو اوچ قسمی بر قسم آخر اعتبار ایدوب
مجموع اقسام کلمه دردر دیمک جایز دکلدر • پس اولی و
احسن اولدر که اصول فضایل و اخلاق حسنه اوچ قسمه حصر ایده وز •
وتقسیمی بو وجه اوزره ایراد ایده وز که چون انسانده اوچ قوت

قوت واردر • وبو اوچ قوته اوچ نفس دخی اطلاق اولنور •
برنجی نفس ملکیدر • که مبداء قوت ادراک • وتمییز معقولات و مدرکاتدر
ایکنجیسی نفس سبعیدر که مبداء غضب و اقدام انتقام و شوق
تسلط و ترفع وجاه و تغلب بو قوتله در • اوچنجیسی نفس بهیمیدر
که مبداء طلب ملاذ ومشتهیات • وواسطه نیل ماکل و مشارب
ومناکحدر • پس اصول فضایل دخی بو اوچ قوته کوره اوچدر • زیرا
اکر قوت ملکی حد اعتدال اوزرینه متصرف اولوب افراط و تفریطه
میل ایلمزسه اول خلق حکمتدر • اکر افراطا اولورسه اکا جربزه
دیرلر • رذیلتدر • مثلا قوت عاقله حیل • وتزویرات و
مضاحک و مسخره لیق امورنده عجایب اختراع ایتمکه صرف اولنه •
وتفریطی بلادتدر که ادراک حقایق و تمییز معقولات ایتمکدن عاجز
وافعال محموده افعال مذمومه دن فرق و تمییز ایتمکه قادر اولمیه •
ونفس سبعی اکر اعتدال اوزرینه تصرف ایدرسه • حاصل اولان
خلق شجاعت اولور • واکر افراطا ایدرسه تهور اولور • که انسان
کندوسینی بی نفع مهالکه القا • ومقاومتی حد امکان دایره سی
قدرتندن بیرون اولان دشمن ایله مقابله و مقاتله ایدوب کندوسینی
یا اهلاک یا اضرار ایتمکدر • وبو قوتک تفریطی جبندر • که عقلا صبر و
ثبات مستحسن • و مقاتله و مقابله ممدوح اولان یرلرده جزع و فزع
قبیح وانهزام هروب ایدوب مخنثلر زمره سینه داخل اولمقدر •

ونفس بهیمی نڭ اعتدالی عفت در كه شرع وعقل تجویز وتحسین
ایندوكی مأكل ومشارب ومناكحده علی وجه الاعتدال تصرف و
تناول اتمك در و بو قوتڭ افراطی فجور در كه دایره شرع وعقلدن
تجاوز ایدوب محرمات ومكروهاتی تناول وفواحش وقبایحدن
تمتع وتلذذ قیلمقدر و بونڭ تفریطی خمود در وخمود اولدر كه
بالكلیه ترك شهوات مباحه ایدوب یا هلاك بدنه یا انقراض نسل و
عقبه اولمغه مؤدی اولوب تناكحوا تكاثروا فانی اباهی بكم
الامم ولو بالسقط حدیث شریفنه مخالفت قیله و چون
بو فضایل بر شخصده توفیق الهی وسعادت نامتناهی ایله مجتمع
وكوكب سعادتی بو اوجوك اجتماعندن اوج رفعتده متمتع اوله
اول شخص عدل اولور بو اوجوك مجموعنه عدالت دیرلر
وعدالتڭ ضدی همان جور در و جور بو اوچ فضایلك بریسی
معدوم اولمغله متحقق اولور و بو اوچ فضیلتڭ فروعی
واردر ان شاء الله تعالی شرح وبیان اولنسه گرك و جمله عالم
وآدمده هر نه فضیلت وار ایسه یا بو اوجدن بریسیدر یا
انلرك فرعیدر و جمله اهل عالم و افراد بنی آدمڭ افتخار و ابتهاجی
بونلرله در حتی نسلی ایله افتخار ایدن كمسنه آبا واجدادنده بونلر ایله
متصف كمسنه اولمق ملاحظه سی ایله افتخار ایدر و معلوم اولا كه
فضایل ثلاثه دن بریسی حكمت دردیدك بو حكمت مشهور حكمت كه

مطلب

كه موجودات خارجیه بقدر الطاقة البشریه بیلمك در دیو تعریف
ایتدك ایدی اول معنایه حكمت دكلدر و بر حكمت دخی واردر كه
حكمت عملیه معناسنه در اول دخی دكلدر بلكه بو حكمت نطقینڭ معنای
ثالثی در چون بو نكته معلوم اوله بو مقامده ایراد اولنان سؤاله
جواب ظاهر اولور و سؤال بو در كه حكمت خود حكمت نظری و
حكمت عملیه یه تقسیم اولنور و حكمت عملی دخی علم اخلاق و علم تدبیر
منزل و علم سیاست مدنیه یه تقسیم اولندی پس اخلاق دخی بو
مقامده حكمته و عفته و شجاعته تقسیم اولنمق نیجه راست اولور
زیرا حكمت بینه كندونڭ قسمی اولوب تقسیم شیء الی نفسه والی غیره لازم
كلور و قتا كه معلوم اولدی كه بو اخلاقدن قسم اولان حكمت
اول مقسم اولان حكمت دكل قسم آخردر تقسیم شیء الی نفسه والی
غیره لازم كلمیوب سؤال بالكلیه مندفع اولدی

باب ثانی اجناس فضایل مذكوره تحتنده مندرج اولان انواع بیاننده در

اگرچه اجناس فضایل مذكوره نڭ تحتنده واقع اولان انواع بی حد و
بیحساب و تعداد انواع و اصنافی خارج حوصله كتابدر
اما بزا فاضل سلفه اقتدا و اقتفا و انواع فضایلك مشهورلری
ذكر اسمكله اكتفا اتدك اولا جنس حكمت تحتنده مندرج
اولان یدی نوع در اولكیسی ذكا انگجیسی سرعت فهم

اوچونجیسی صفای ذهن. دردنجیسی سهولت تعلم. بشنجیسی
حسن تعقل. آلتنجیسی تحفظ. یدنجیسی تذکر اما ذکا بر ملکه درکه
انوک سببی ایله مقدماتدن استخراج نتاج ومواد ادله دن
استنباط مطالب ایتمک سهل وآسان اولور. وبو ملکه مقدمات
منتجه دن انتاج مطالب ایتمکه فراوله ومداومت ایتمکله حاصل اولور
اما سرعت فهم بر ملکه درکه انوک سببی ایله لوازمدن ملزوماته
وقضیه دن عکس نقیضنه وعکس مستویسنه توقف ایتمکسزن سرعت
انتقال حاصل اولور. وحاصل فرق ذکا ایله سرعت فهم مابیننده
اولدرکه ذکا فکر ونظرده اولور. وفکر ونظر امور معلومه یی ترتیب
ایدوب بر مجهوله متأدی اولمقدر. اما سرعت فهم فکر ونظرده
اولمز غیریده اولور. زیرا لوازمدن ملزوماته انتقال وقضیه دن
عکس نقیض وعکس مستوی یه انتقال فکر ونظر دکلدر. نتکم
علم میزانده تحقیق اولمشدر اما صفای ذهن بر ملکه درکه انوک
سببی ایله نفس اضطرابسز وتشویشسز استخراج مطالب
ایتمکه مستعد اولور اما سهولت تعلم بر ملکه درکه انوک سببی ایله
نفسه حدت وتیزلک حاصل اولور که خاطر متفرقه مانع ودافع اولمیوب
کلیتی ایله مطلوب جانبنه توجه ایدوب تحصیل ایلر اما
حسن تعقل بر ملکه درکه انک سببی ایله بحث ده واستکشاف
مطالب ایتمکده هر ماده یه مناسب اولان حد ومقداری حفظ و

حفظ ورعایت ایلر شویله که نه واجب اولان نسنه ترک واهمال
ونه مدخلی اولمینی اخذ واستعمال ایلر اما تحفظ بر ملکه درکه
انوک سببی ایله نفس تعقل وتحصیل ایتدوکی صور معقوله ومتخیله‌یی
کماینبغی حفظ ایلر اما تذکر بر ملکه درکه انوک سببی ایله نفس حفظ
ایتدوکی نسنه لری هر نه زمانده مراد اولنسه تذکر وایراد
ایلر. انواع فضیلت حکمت بونلردرکه شرح اولندی

اما شجاعت تحتنده اولان انواع اون بر نوعدر

اولکی کبر نفس. ایکنجیسی نجدت. اوچونجیسی علو همت. دردنجیسی
ثبات. بشنجیسی حلم. آلتنجیسی سکون. یدنجیسی شهامت.
سکزنجیسی تحمل. طقوزنجیسی تواضع. اونجیسی حمیت. اون
برنجیسی رقت در. اما کبر نفس اولدرکه کرامت وهوانه
مبالات. وفقر وغنا ویسار وعساره التفات ایتمیوب
بلکه مدح وذم خلایق قتنده یکسان ورد وقبول طوایف
نظر همتنده متساوی اولوب. امر ملایم وغیر ملایم تحملنه قادر
وتقلب احوال ومشاهده مخاوف واهوال ایله قصر همتنه قصور
کلمه‌جک نسنه اندن صادر اولمیه. وبو مقام عظیم وخلق کریم در
که تسنم رواجی راه طلب چالاکلرندن غیری یه میسر. وتسنم
شواهق منازل عشق وفنا بی باکلرندن غیری یه مقدر اولمز
نتکم دیمشلردر رباعیه برخاسته زجان وتن می باید

پیر آمدهٔ زخویشتن می باید ۰ در مرقد می هزار بند افزون بست
بس گرم رو و بندشکن می باید ۰ ومدح و ذم عوام انسان
طالبان مطالب عالیه قتنده یکسان اولمق لازم در نته کیم صاحب
اسرار حضرت خواجه عطار قدس سره دمشدر بیت
مدح و ذمت گر تفاوت میکند ۰
بتگری باشی که او بت میکند ۰
اما نجدت اولدر که نفس مواضع مخاوف واهوال وهجوم
عظایم احوالده صبر و ثبات وتحمل واثبات وقار در ایتمکه قادر اولوب
جزع و فزع عروضی ایله امور نامناسب صادر اولمیه ۰
اما علو همت اولدر که نفس طالب جمیل حقیقی وکمال ذاتی
قیلمقده مطمح نظری عالی ومحل ترقیسی بلند اولوب بوجهانک
رفعت وجاه وسعادت وشقاوتی نظر اعتباریندن ساقط
اقبال ورفعتندن راضی وادبار وذلتندن ساخط اولمیه حتی
مرارت مرگ تجرعندن دخی تنفر واضطراب گوسترمیه نته کیم
مکارم اخلاق ومعالی همت میداننک فارسلری ما دیوانگان
مرگ آشامیم دیرلردی وبعض افاضل عشاق نظم ایتمشدر
رباعی آن مرد نیم کز عدمم بیم آید
کان نیمه مرا خوشتر ازین نیم آید ۰
جانی دارم بعاریت داده خدای

مطلب در بیان علو همت

مسلم

تسلیم کنم که وقت تسلیم آید ۰ اما ثبات
اولدر که انوک سببی ایله طلب کمال یولنک آلام وشدایدینه
تحمل ومصابرت وبلایا ونوایبه تلقی ومقاومت ایتمکه قادر
اولور تا که عروضندن تأثر وتذلل وتکسر عارض اولمیه بیت
از ثبات خودم این نکته خوش آمد که بجور ۰
برسر کوی تو از پای طلب ننشستم ۰
اما حلم اولدر که نفس انسانیه طمانینت ووقار وترک
اضطراب واضطرار اول وجهله کله که عواصف خشم و
غضب انی متزلزل وقلهٔ کوه وقارندن متدنی ومتنزل ایلمیه
بیت تا ز هر بادی نجنبی پای دامن کش چو کوه
کآدمی مشت غبار وعمر باد صرصر است ۰
اما سکون اولدر که خصومتلرده ومحاربه لرده که حمایت
حمای دین وملت ورعایت دایرهٔ حرمت شریعت ایچون
واقع اولور خفت وسبکبارلیق گوسترمیوب سخرهٔ دشمن دون
ومحل طعن طاعنون اولمیه اما شهامت نفسک اکتساب
امور شریفه وتحصیل مراتب علیه یه حریص اولوب ذکر جمیلی حایز
واجر جزیله فایز اوله اما تحمل اولدر که نفس کسب فضایل علمیه
وخصایل حمیده تحصیل ایتمکده آلات بدنیه سن که قوی و
اعضاسیدر استعمال کلی ایتمکدن فرسوده ایلیه اما تواضع

مهم مطلب
در بیان تواضع

اولدر كه نفس جاه ورفعتده كندودن ادنى اولنلره ترفع قلمية
وانلردن كندو نفسنه مزيت ادعا اتميه زيرا كندوده مرتبه
جاه ورفعت وارسه محض فضل وعطاى حقدر كندونك
مدخليتى معدوم مطلقدر چون بو نظرله اوله تواضع ممدوح و
حسن ولهذا تواضع اكابر واعالى دن مستحسندر اما تذللى
جلب نفع يا دفع ضرر ايچون ايدنجك اكا ضعت ديرلر
تواضع ديمزلر سائللر وطامعلر ايتدوكى تذلل كبى

تواضع ز گردن فرازان نكوست
گدا اگر تواضع كند خوى اوست

اما حميت اولدر كه حمايت حماى ملت وحراست حريم
نفس وحرمت ايتمكده تكاسل وتهاون ايتميوب اقصى
الوسع كفايت كوستره اما رقت نفسه ابناى جنسندن
عارض اولان الم ومحنتدن تأثر وانفعال كلمكدر بشرطانكه
افعال واقوالنه اضطراب واختلال كلميوب بلكه مجرد
ابناى جنسنه احسان وافضال ايتمكه مباشر اوله تمام اولدى شجاعت
تحتنده مندرج اولان فضائل اما عفت تحتنده مندرج
اولان فضائل اون ايكى نوعدر اول حيا ايكنجى رفق
اوچنجى حسن هدى دردنجى مسالمت بشنجى دعت
التنجى صبر يدنجى قناعت سكزنجى وقار طقوزنجى ورع

ورع اوننجى انتظام اون برنجى حريت اون ايكنجى سخا
اما حيا نفسه انقباض وانحصار كلمكدر شول زمان كه بر امر قبيح ارتكاب
ايتدوكنه شعورى اوله كندويه مذمته استحقاق كلمك كراهتندن
اما رفق نفس مطيع ومنقاد اولمقدر شرع جهتندن لازم
اولان امورده وبو خلقه دماثت دخى ديرلر اما حسن هدى
نفسك كندويى اخلاق جميله ايله آراسته ايتمكه رغبتى اولمقدر
اما مسالمت نفس آراء مختلفه تصادم واهواى متخالفه تعارض
ايتدكده مخاشنت وشقاقى ترك ومحبت ووفاقى درك ايتمكدر
اما دعت حركت شهوت زماننده نفس ساكن اولوب
زمام اختيار كندو النده اولمقدر اما صبر اولدر كه نفس
هوايه ميل ايتميوب اسباب هوايه مقاومت ومدافعت ايتمكه
قادر اوله تا كه لذات قبيحه كه مؤداسى ذلت وفضيحه در اندن صادر
اولميه پوشيده اولميه كه صبر ايكى نوعدر برىسى صبر عن المعاصى
والآثام يعنى نفس اماره وشياطين مكاره معاصى وآثام
طرفنه دعوت ايدنجك قوت مصابرت وتقوى ايله دفع ايليوب
راه راستدن چيقميه بو مقامده تعريف اولنان صبر بودر ونوع
ثانى صبر على المصايب والبلايادر يعنى نفسه مكروهى اولان
نسنه كه بلا ومحنت وفراق ومصيبتدر متوجه اولدقده
جزع وقبيح ايتميوب تحمل ايده واكثر عوام اراسنده صبر بو معناده

استعمال اولنور وایکی نوعی دخی مقبول و ممدوح بل واجب و
مفروضدر اما قناعت اولدر که نفس مأکول و ملابس و
مشارب وغیرها استعمالنده شیء یسیر ایله که سد خلل و دفع ضرورتدر
اکتفا ایدوب طلب مزید ایلمیه اما بو اکتفا رضا ایله ولذات
فانیه یه استهانت جهتندن اوله جمع مال و ادخار ایچون
اولمیه نته کم بعض اراذل ناس تجاردن وغیریدن ایدرلر ادنی
معاشه قناعت ایدوب مال موفور جمع و ادخار ایدرلر بو
خصلت قناعت دکلدر بلکه بوکا تقتیر دیرلر و رذایلدندر
وعقلا وشرعا مردود و مذموم در بخلاف اول که فضایلدندر
وعقلا وشرعا محمود و حیثیت و قبوله موسوم در اما وقار اولدر که
نفس کسب مطالب طرفنه عازم و تطلب معالی ایتمکه جازم
اولدقده اطمینان و تأنی ایله عامل اولوب سرعت و عجله نامناسبدن
احتراز کامل ایده اما بشرط آنکه فوت فرصت تحصیله مؤدی اولمیه
اما ورع اولدر که نفس اعمال مرضیه یه مداومت و افعال
حسنه یه ملازمت ایدوب قصور و فتور عارض اولمقدن مجتنب
اوله اما انتظام اولدر که نفس امور لازمه و مصالح سانحه ده
ترتیب ملایم و تقدیر مناسب ایتمکی ملکه ایدنه اما حریت اولدر که
نفس مالی مکاسب جمیله دن کسب و مقاصد حسنه یه صرف ایتمکه
قادر اولوب مکاسب خبیثه دن اکتساب و وجوه و مصارف

مصارف قبیحه یه صرف ایتمکدن اجتناب ایتمکه مالک اوله
اما سخاوت اولدر که نفسه بذل و انفاق مال و منال
ایتمک سهل و آسان اوله شویله که لایق و واجب اولان مقداری
محل و مناسب اولان موضعه صرف و ایصال ایتمکده زحمت
چکمیه مخفی اولمیه که وصف سخاوت نظر شرع و اعتبار عقلده
افاضل فضایل و احاسن خصایلدندر و مدح اسخیاده
آیات کتاب کریم متکاثر و احادیث نبی رحیم متوافردر
مستقل تألیف کتاب کرک که مدح سخا فی الجمله میسر اوله و دخی
سخا تحتنده انواع فضایل و مکارم چوقدر مقام بسط
کلام اقتضا ایدردی اما خواجه نصیر بو مقدار ایله اکتفا ایتمکین
بز دخی انلرک اثرینه اقتفا ایلدک انواع فضایل که سخا
تحتنده مندرجدر سکز نوعدر اول کرم ایکنجی ایثار
اوچنجی عفو دردنجی مروت بشنجی نبل آلتنجی مواسات
یدنجی سماحت سکزنجی مسامحت اما کرم اولدر که
نفعی عام و فایده سی تام اولان اموردە مصلحت اقتضا
ایتدوکی اوزره مال موفور بذل ایتمک نفسه آسان اوله
اما ایثار اولدر که مال و اسبابنه کندو محتاجکن آخرک
احتیاجین مشاهده ایدوب اکا بذل و صرف ایدوب
کندو تحمل و صبر ایده و بو عظیم فضیلتدر و بو خلقک

مدحنده ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة ایت
کریمه سی نازل اولمشدر اما عفو اولدر که انتقام ومجازات
بالعقوبة ایتمکه قدرت ومکنت واریکن ترک ایده واکر مجازات
بالاحسان ایدرسه دخی احسن وازین اولور نته کم دیمشلردر
بیت بدی را بدی سهل باشد جزا
اکر مردی احسن الی من اسا اما مروت
بذل مالابد وزیاده احسان علی الغیر ایتمکله نفس متحلی ومتزین
وایصال نفع غیر ذمتنه مترتب ومتعین اولمقدر اما
مواسات اولدر که یاران واخوان واصدقا وخلانه
مهمات وسوانح ومعایش ومصالح لرنده معاونت و
مظاهرت ایدوب مال واسبابده مشارکت ومساهمت
کوستره اما سماحت بذلی لازم وواجب اولمین نسنه لری
حسن رضا وصفای قلبله بذل ایلمک در اما مسامحت ترکی لازم
و واجب اولمین نسنه لری نفع غیر ورضای ماسوا ایچون
رضاءً واختیاراً ترک ایتمکدر اما اول انواع که جنس
عدالت تحتنده مندرجدر اون ایکی نوع در
اول صداقت ایکنجی الفت اوچنجی وفا دردنجی
شفقت بشنجی صلهٔ رحم آلتنجی مکافات یدنجی حسن شرکت
سکزنجی حسن قضا طقوزنجی تودد اونجی تسلیم اون برنجی

برنجی توکل اون ایکنجی عبادت در اما صداقت
محبت صادقه در که باعث اولور که صدیقک جمله اسباب
فراغت واستراحتی مهیا ومرتب قیلنه وحقیقت اولدر که
احکام تغایر واثنینیت شرعا وعقلا رفعی ممکن اولان مواضعده
رفع اولنوب وهر مضرت که نفسندن اجتناب ایلر صدیقی
دخی اندن تخلیص وابعاد وهر مسرت که نفسنه اراده ایدر
صدیقه دخی ایصال وایراد اولنه اما الفت بر طایفه نک
آرا وافکار واعتقادات وانظاری امور دینیه ودنیویه ده
متطابق ومتوافق اولمقدر اما وفا اولدر که طریق مواسات
ومظاهرت مسلوک اولوب اسلوب معاونت ومناصرتدن
تجاوز وتخطی ایتمک خطا عد اولنه وبعض لر وفایی انجاز مواعید
وقضای حقوق ایله تفسیر ایتدیلر اما شفقت اولدر که
ابنای جنسه عارض اولان حال ناملایمدن متنفر وانلره ایرشن
آلامدن متألم ومتأثر اولوب قصارای همتی ازالهسینه مقصور
واقصای سعی وسعیی دفع ورفعنه موفور اوله اما صلهٔ رحم
اولدر که اقارب وعشایرینی رعایت وارضاده اقصی الوسع
مساعی وجهت بذل ایله ومشاهدهٔ جمال ایتمکده مقتضیات و
مستدعیلرینی مراعی اوله وشرع احمدی ودین محمدی صلی الله
علیه وسلم که احسن وجوه اوزرنه موضوع واشرف خلال و

خصال مراعاتنه مشردعدر . بو خلقک رعایتنه اهتمام تام
واعتناء مالا کلام اوزره مشتملدر حتی جناب رسالت پناه
وختمیت دستگاه صلی الله علیه وسلم . بعثت لکسر الاصنام
ووصل الارحام بیورمشدر . واول حضرتدن صله رحم خصوصنده
منقول اولان احادیث وصایا خارج حد وحصردر . امامن
اما مکافات اولدر که نعمته غیردن احسان واصل اولدقده
مقابله سنده دخی زیاده انعام ایلمکی ملکه ایدینه اما حسن شرکت
معاملات ومعاوضاتده واقع اولدقده انصاف ایله انتصاف
ایدوب اعتدالی عامل اوله . شویله که جمله معاملر وشرکاسی
استحسان ایدهلر اما حسن قضا اولدر که حقوق خلان واخوانی
وسایر نوع انسانی علی احسن الوجوه قضا ایدوب منتدن
عاری وندامتدن متألم اولمقدر اما تودد اولدر که افاضل و
اماثلدن اقران وامثالنه صدق اوزره محبت ایدوب بذل مال و
نعمت قلوب محبتلرینی اکتساب . ومودتلرینی اجتلاب .
ایتمکدر اما تسلیم اولدر که شرایع آلهی . ونوامیس نبوی ده
صلی الله علیه وسلم . وارد اولان تکلیفات واحکامی
وائمه دین وهداة مرشدین طرفندن وارد اولان رسوم
وآداب اسلامی مقتضای طبع بشریته مخالف دخی اولورسه .
طلاقت وجه ورضای قلبله قبول وتلقی ایده اما توکل قدرت

قدرت وکفایت بشری دایره سندن بیرون . وامکان تغیر و
تبدیل مرتبه سندن افزون اولان امور آلهی وتقدیرات ربانی ده
اضطراب بی فایده بر طرف ایدوب حواله الطاف آلهی ایتمکله .
واثق ومعتمد اولمقدر . مص

رضا بداده بده وز جبین گره بگشا
که بر من و تو در اختیار نگشادست
هر کسی تدبیر کاری میکند . ما رضا دادیم با نعم الوکیل

اما عبادت اولدر که اول ملک معبوده که خزاین کرم وجودندن
خلعت وجودی بخش ایتدکدن صکره انواع نعم جلیه وخفیه . و
اصناف احسانات ظاهره وباطنه ایله ملک وجودی معمور ومغمور
ایتمشدر . خدمت وطاعتنده سعی وکوشش ایدوب تقصیر و
تهاونی جایز گورمیهسین . ومقربان درگاه حقه که رسل وانبیا
وملائکه واصفیادر . صلوات وتسلیمات ایله تقرب ایدوب .
شریعته اتباع وانقیاد . واوامر ونواهی قبول وامتثال ایدهسین
وبو فضیلتک متمم ومکملی صفت تقوی در . که مکلفک احسن اوصافی
وافضل اخلاقیدر . واول عبدک جمله مانهی الله عنهدن اجتناب
واتقا قیلمهسیدر . بودر اول انواع فضایل که خواجه نصیر طوسی
وغیریسی کتب اخلاق ورسائل حکمت عملیهده ایراد ایلدیلر
ودیدیلر که بو فضایلک بعضی بعضیله مجتمع وملتئم . ومترکب ومنتظم

اولمقدن فضایل اُخر حادث اولور؛ واول فضایل مرکبه‌نك
بعضی اسامی معینه ایله مسمّی اولمشدر؛ وبعضی حلیهٔ تسمیه‌دن خالی
وعاطل قلمشدر. تنبیه وتذنیب عاقل لبیبه مخفی وپوشیده
اولمیه که بو مذکور اولان مباحث وتعریفات وتفریعاتده
مجال مناقشه وامکان سؤال ومباحثه واردر. مثلا ذکاوه
سرعت فهمی اقسام حکمتدن عدّ ایلدی؛ با آنکه ظاهر اولدر که بونلر
حکمتك اسباب وعللی‌در نفس حکمت دکلدر؛ زیرا قوت عاقله‌نك حکمت ه
حدّ اعتدالده مهذّب نه افراط ونه تفریط اولمسینه دیرلر؛ پس ذکا
وسرعت فهم نفس حکمت اقسامندن اولمق بعیددر. وعلی هذا
القیاس لکن مقصود انواع فضایله تنبیه وابانتدر. واکتساب
اخلاقه تحریص واعانتدر. پس تدقیق شدید وتحریر عمیق ایتمکدن
تجاوز ایدوب مبتدیلرک افهامنه قریب وعوامك ادراکنه
مناسب اموره بیان ایلدیلر تا که نفعی عام وفایده‌سی تام اوله والله تعالی اعلم

باب ثالث اقسام فضایلك اضدادی اولان اقسام رذایل بیانندهدر.

چون اجناس فضایل اجناس اربعهٔ مذکوره‌ده منحصر اولدی
اولدیکی پس نظر جلیل مقتضاسی اولدر که اجناس رذایل دخی درت
اوله؛ زیرا رذایل اضداد فضایلدر. مثلا حکمتك که فضیلتدر
ضدّی جهل اوله که رذیلتدر. وشجاعتك ضدی جبن. وعفتك
ضدی فجور. وعدالتك ضدی جور اوله. اما نظر دقیق که بحث وافی

وافی وکشف وتفحص شافیدن صکره ظاهر اولور اونك مقتضاسی
اولدر که هر فضیلتك ایچون اضداد غیر متناهیه اوله. زیرا هر فضیلت
حاق وسط ونهایت اعتدالدر که اصلا جانب افراط وتفریطه
مایل اولمیه. پس حدّ اعتدالدن بر طرفه مایل اولان نیجه مرتبه ایله اولمق
ممکن ومتصوردر. محسوسدن مثالی مرکز دایره که حاق وسط بر
نقطه‌در لا غیر. ایکی نقطه مرکز دایره وحاق وسط اولمق محالدر
اما مرکزدن غیری نقط غیر متناهیه متصوردر. بعضی محیط دایره‌ده
وبعضی داخل دایره‌ده. پس معتدل حقیقی بردر. وخارج اعتدال
لا ینحصردر. وایضا بر نقطه‌دن نقطهٔ اخری‌یه واصل اولان
خط مستقیم بردن غیری اولمق مستقیم دکلدر. واول خط بو ایکی نقطه‌لرك
اراسنده فرضی ممکن اولان خطلرك اقصری اولان خطدر. اما اول
ایکی نقطه‌لرك اراسنده واصل اولور خطوط غیر مستقیمه که اکا معوج
دینور غیر محصور وما لا یتناهیدر. پس بو نکته‌دن ظاهر اولور که دین حق
ومذهب صواب بردر. اما ضلالات متفرقه واهوا متشابهه لا یعد
ولا ینحصردر. واثنین وسبعین ایله صاحب شرع کلامنده واردی
مجرد کثرت بالغه‌دن تعبیردر.

بیت

جنك هفتاد ودو ملت همه را عذر بنه
چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند

چون معتدل حقیقی اولان حاق وسط امتدا وزکون. ومهتدی

مبدأ سیردر

اولدقدن صکره مدت مدیدانده ثبات وسکون • واشد امور
واصعب حالات وشئونندر • لاجرم بیت
سرخیل مقربان درگاه مخصوص مقام لی مع الله
صاحب امر یاسین وطاها • علیه افضل الصلوة وازکاها • سورهٔ
شریفهٔ هود • تشریف نزول وورود • ایندکده لسان معجز بیان
حقیقت نمودی • شیبتنی سورة هود کلمه سنی تکلیم ایدوب •
درماندگان دورمانده لرک دل دردمندلرینی سیخ سیم الم دوزنم ایلدی
بیت مرا بباده سهو دست گیر وبیخود کن
که بیخودی خبر ایمان زسورهٔ هوداست ••
سبب نسبت تشییب هود اول ایدی که بو سورهٔ شریفه فاستقم
کما امرت امرینی مشتمل • وبو امرک صعوبتندن اصفیا واتقیا
مدهوش ولا یعقل در • آه وصد آه • هزاران هزار گریه جانسوز و
دلگاه • که معلول اول قاید محمل • احمد مرسل • صلی الله علیه و
سلم • امر استقامت هول خوفندن • محاسن مبارکه سینه
نور شیب طاری • ومازاغ البصر کحلیله مکحل اولان نرگسلرندن
شبنم اشک جاری اوله • بر کوی استقامتدن بوی وصراط
مستقیمدن سرموی گورمدک حال برملال نیجه اوله • نظم
للمنشئه رحمه الله شول کون که ایده نفسی درخواست انبیا
احوال نفس مجرم عاصی نه اوله یا •• ومذهب

ومذهب حق وحاق وسط غایت صعوبتده اولدوغندن •
السنه نبوتده وصف صراط ادق من الشعر واحد من السیف اشارتیله
بیان بیورلمشدر • وفاتحه کتاب کریمده اهدنا الصراط المستقیم
کلمه سی ایله اشارت بیورلمین دخی بودر •• مصرع
جویای راه مستکده ایم اهدنا الصراط •• زیرا محل
طلب مؤمن بو نشاده سلوک سبیل مستقیمدر • علما وعملا
ونشاه آخرتده ممدود اولان صراطدن عبور بوکا لازم ومآل
بلکه بونک صورت ومثالدر • زیرا اکابر اولیا واساطین حکمانک
اشارتلری جمله متفقدر • که تفاصیل امور آخرت که مخبر صادق وعد و
وعید ایله اشارت وانذار بیورمشدر • صور معارف واعمال و
اخلاقدر که نفس بو نشاده تحصیل واکتساب ایدر • نشاه اخرویه ده
ظاهر اولور • نته کم مقدمه ده مرور ایتمشدر • پس اخلاق واعمالده
رعایت حد اعتدال مثالی صراطدر که مویدن باریک وتیغدن
تیز متن جهنم اوزره ممدود اوله کرک • هر که بو اعتدالی نشاه
دنیویه ده رعایت ایتمیش اوله • ریح عاصف وبرق خاطف
مثال صراط مثالیدن عبور ایده • جنات معارف وکمالات
ورياض اعمال صالحاته که پاکلرک مقام ومأوی • ومطهرلرک منزل و
مثواسیدر • واصل اوله کرک •• مصرع
جای پاکانست انجا پاک میباید شدن • ورعایت و

مطلب

اعتدالی ضعف وفتوردن خالی اولمیلر افتان وخیزان عبور ایده لر
وحد اعتدالدن تجاوز وتعدّی ۰ وافراط وتفریط سلوکنه تصدّی
ایدنلر صراط اخروی‌دن عبور ایده میوب دوزخ ونارده که محلّ اشراردر
سقوط ایتمه لرکرک ∴ وفیثاغورس حکیم دن منقولدرکه هرگاه
که انسان انی کسب ایدر ۰ اگر خیر وکمال ایسه بر ملک حدوثنه سبب
اولور ۰ واگر شر وضلال ایسه بر شیطان وجودینه باعث اولور
وهر بری موطن آخرتده صاحبنه ملازم ۰ وکاسبنه مصاحب
دایم اوله کرک ۰ وبو معنایه آیهٔ کریمه ده دخی اشارت وارد
اولمشدر که نقیّض له شیطانا فهو له قرین ۰ پس عاقل کوزتمک
کرک که کندو سیئه اخلاق واعمالی ایله مصاحب کسب ایتمشدر ۰
ونجه مقارن تحصیل قلمشدر ۰ وفقنی الله تعالی وایاکم لسلوک
الطریق المستقیم ۰ وعصمنا عن الوقوع فی مهاوی تنذر بعذاب
الیم ۰ ودخی معلوم اولسون که وسط ایکی معنایه اطلاق اولنور
بری سی وسط حقیقی در که ایکی نسنه نک ما بیننده شویله واقع اوله
که هر برینه نسبتی علی السویه اوله ۰ ونقطه مرکز کبی قطر دایره
ایکی طرفنه نسبتی علی السوادر ۰ وعدد اربعه کبی اثنین ایله ستّه نک
هر برینه نسبتی علی السوادر ۰ وبو وسط اول معتدل حقیقی در که حکما
امزجه ده بونک وقوعنی نفی ایدرلر ۰ وبری دخی وسط اضافی درکه
حکما انی امزجه ده اثبات ایدوب اکا اعتدال نوعی واعتدال شخصی و

وعرض المزاج دیرلر ۰ وعلم اخلاقده معتبر اولان دخی بو وسطدر
بو اجلدن فضیلت هر شخصه کوره مختلف اولور ۰ بلکه اوقات
واحواله کوره دخی مختلف در ۰ بر کمسنه یه نسبت فضیلت اولان
خلق ممکندر که آخره فضیلت اولمیه ۰ وبر زمانده فضیلت ومعتبر اولان
خلق بر زمانده معتبر اولمیه ۰ چون ظاهر اولدی که فضیلت اعتدال و
وسط ایمش ۰ پس رذیلت اعتدالدن خارج طرفین اولور ۰ وخیر الامور
اوساطها بوکا اشارتدر مصرع کلا طرفی کلّ الامور ذمیم
پس هر فضیلتنه ایکی رذیلت مقابل اولوب اجناس فضایل درت
اولمغین اجناس رذایل سکز اولور ۰ ایکی سی حکمت فضیلتنک
طرفلری در ۰ که بری سی افراط اولاندر که اکا جربزه وسفه دیرلر ۰
واول قوت عاقله لایق اولمین یرلره نالایق مرتبه ده صرف و
بذل اولنمقدر حیل وتزویرات ۰ ومجون وملاهی ده استعمال اولنمق
کبی ۰ اما معلوم اولسون که جربزه طرف افراط قوت عاقله عملیه ده
اولور ۰ اما افراط قوت عاقله علمیه جربزه دکلدر ۰ زیرا مباحث
الهی وطبیعی وریاضی ده نه قدر کشف حقایق وابراز دقایق ۰
اولنورسه مقبول وممدوح در ۰ جربزه وسفه دکلدر ۰ وحکمتک
طرف آخری که تفریطدر بلادت وبلهدر ۰ که قوت عاقله تعطیل
اولنوب جانب علم وعملده تقصیر وترک استعمال سببی ایله
درک حقایق ودقایق حکمت نظری وعملی یه جهل طاری اولوب ۰

تحصیل معارف حقیقی و تمییز مصالح مختجب و متواری اوله

نظم

من الحلة الحسنا عند الکلم — تعلم فان العلم زین لاهله
بصیر بما یأتی و لا متعلم — ولا خیر فیمن عاش لیس بعالم

شعر

العلم انفس شیٔ انت ذاخره — من یدرس العلم لم تدرس مفاخره
اقبل علی العلم واستقبل مقاصده — فاول العلم اقبال واخره

رباعیه

وان چیز که زو سنت شرع قایم علمست — اقبال مدام و عز دایم علمست
ممتاز شد انسان ز بهایم علمست — وان خاصیت فخر و کرم که بدان

وشرف فضیلت علم و انوک بیاننده وارد اولان نصوص کتاب عظیم و احادیث و آثار
نبی کریم و کلمات علمای کبار و حکمای بزرکوار اول مرتبه ده در که کلیدر
که طی کتب و رسائلده حصری ممکن اوله و فضیلت شجاعتک طرف
افراطی تهور در که اقدام و هجوم اتمک معقول و ارباب عقل سلیم
قتنده مقبول اولمیان اموره اقدام و اقتحام ایدوب نفس نفیسی
که انفس جواهر کارخانه مبدع البدایع در یا اعضا و قواسنی
که ودایع مطلقدن تحف و ودایع در بیهوده و بی موقع تلف
و ضایع ایتمکه مؤدی اولمقدر و طرف تفریطی جبن در که مقتضای عقل
سلیم اوزره خوف جایز اولمیان مواضع ده خوف و هلع و جبن و جزع
اظهار ایتمکدر و فضیلت عفتک طرف افراطی فجور و شره در که

که تناول مشتهیات فانیه و استعمال لذاید حسیه ده حد اعتدالدن
تجاوز ایدوب شرعا و عقلا جایز اولمیان مرتبه لره تعدی و تداخل
ایتمکدر و طرف تفریطی خمود در که شرع و عقل اباحت و رخصت
ویردوکی لذاید و مشتهیاتدن بالکلیه اضراب و اعراض ایدوب
یا ضرر بدن و قوی یا انقطاع نسل و عقبه مؤدی اولمقدر و
فضیلت عدالتک طرف افراطی ظلم در که آخرک حقنه بلا وجه شرعی تجاوز
ایدوب یا عرض یا مال یا نفسه اضرار ایتمکدر و طرف تفریطی انظلام در
که هر نه ظلم و تعدی که آخردن کند و حقنده واقع اولورسه انقیاد
و قبول ایدوب رذیلت نفس و دنائت همت سببی ایله بو سفالت و
فروتنلکی اختیار ایده و تفصیل عدالتک ایکی طرفی دخی جور در دیدیلر
زیرا بریسی که ظلم در نفسنه جور در و انظلام آخره جور در و
نته کم عدالت جمیع کمالاتی جامع اولدوغی کبی ظلم جمله نقایصی
جامع در و انکیچون در که بعض مشایخ جمله دن خواجه عبد الله
انصاری قدس سرهم دیدیلر که هر نسنه که آزار اولمیه کناه اولمز

بیت

مباش در پی آزار هر چه خواهی کن — که در طریقت ما غیر ازین کناهی نیست

اما بعض ملاحده بو کلامک حقیقت معناسنه واصل اولمیوب
ظن ایتدیلر که شخص آخره جور و ظلم اولمیجق کند و حقنده هر نه
ایدرسه جایز در دیوب ترک عبادات و بعض معاصی یه

اقدام ایلیوب بو بیتک ظاهری ایله عمل ایدیلر **بیت**

کافر برا بیشه گیر و آتش اندر کعبه زن

خادم میخانه باش و مردم آزاری مکن

اما غلط صریحدر هر نسنه که شریعت مطهره ده محرم اوله اول ظلم در
یا نفسنه یا غیریه و دخی معلوم اولا که ظلم غالبا غنی دن صادر اولور
که صاحب اموال و املاکدر و انظلام غالبا فقیردن واقع اولور
اما عدالت رعایت ایلین غالبا فقر و غناده متوسط اولور چون
اجناس فضایلک طرفینی که افراط و تفریطیدر رذیلت ایدوکی
ظاهر اولدی کذلک انواع فضایلک که اجناس مزبوره تحتنده
مندرجلردر هر بری حد اعتدالدر و طرفینی که افراط و تفریطدر
رذیلتدر اما جایز بلکه واقعدر رذیلت اولان اطراف مذکوره نک
بعضیسنه بعض لغاتده اسم معین وضع اولنمش اولمیه اما
چون معنی متصور و متمیز اوله تنگنای عبارتدن عبور ایتمک جایزدر
زیرا که حلی و حلل عبارات و الفاظ ابکار افکار اعراسنی منصه
عرض و ظهورده جلوه گر ایتمک ایچون موضوعدر چون منظره فکر و
نظر و درجه حدس و قیاسدن چهره غوانی معانی مشاهده اولنه
استعاره لباس عبارت ایتمکه احتیاج قلمز و عاقل لبیبه اول
معانی استخراج قیلمق ممکندر و طالبلره معاونت و
راغبلره مظاهرت ایچون بر قاچ مثال ایراد ایدهلم که حقیقت حال

حال ذکر ایتدوکمز مواضعده جلی و باهر و تبحی ذکر اولنمیان مواضعده
دخی قیاس ایله ظاهر اولور مثلا فضیلت حکمت تحتنده
مندرج اولان انواع فضایل یدی یه حصر ایدوب ذکا و سرعت
فهم و صفای ذهن و سهولت تعلم و حسن تعقل و تحفظ و تذکر
پس گلهلم ذکایه که فضیلت و وسطدر انوک جانب افراطی خبث در
و جانب تفریطی بلادتدر بلادتدن مراد مرخلقی اولان دکلدر بلکه سوء
اختیار و تعطیل قوتدن متولد اولانلردر و طبیعتنده مجبول توهم اولنان
بلادت غالبا تکرار و مزاوله و تعلم و مدارسه ایله مندفع اولور
و ذکاء غریزی و فطنت جبلی طول ترک و عدم استعمال قوت عاقله
سببیله منطفی و منتفی اولور **مثنوی**

ای بسا تیز طبع و کاهل کوش — که شد از کاهلی سفال فروش

وی بسا کور دل که از تعلیم — گشت اقضی القضاة هفت اقلیم

اما سرعت فهم اولدخی وسط و حد اعتدالدر جانب افراطی سرعت
تخیلدر که احکام و قضایا تمام انفهام اولمدین بلکه فی الجمله لمعان و
فی الحال منطقی اولمغله خطای حکم و جهل تصوره مؤدی اولور و
جانب تفریطی حددن زیاده بطوء فهم و تأخر ادراکدر و صفای ذهن
دخی وسط و اعتدالدر افراطی حددن زیاده التهاب و لمعاندر
که تثبیت مطلوبه مانع اولور و تفریطی ظلمتدر که نفسده حادث
و استخراج نتایجدن تأخره باعث اولور سهولت تعلم دخی وسطدر

افراطی تعلمده زیاده سرعت و مبادرت ایتمکدر که صور علمیه که
معلم القا ایدر تثبت ایتمکه مجال قومز • و تفریطی تعصب درکه تعذر تعلمه
مؤدی اولور حسن تعقل دخی وسطدر • افراطی فکر و تعقلی لازم و لایق
اولمیین مواضعه صرف در • تفریطی تمام تعقل مطلوبدن فکری قاصر اولمقدر
و تحفظ دخی وسطدر • افراطی حفظی لازم بل مستحسن اولمیین نسنه لری
حفظ ایتمکدر • اشعار مجون و هجا و فقر مساخره و هر کتاب اسمار و
حکایات بی طایل گبی • و تفریطی حفظی لازم و مستحسن اولان نسنه لردن
تکاسل اولنوب استثبات صور نافعه دن عاری اولمقدر • تذکر دخی
وسطدر • افراطی سرعت احضار غیر لازم ایچون تضییع اوقات
و تضعیف آلات ایتمکدر • تفریطی مراعاتی واجب یا مستحسن اولان نسنه لری
ترک و اهمال و عدم استعماله منسی ایتمکدر • و سایر اجناس فضایل دخی
بو نسق اوزره قیاس و اعتبار اولنه • و دخی معلوم اولسون که
بعض رذایلک اسم معینی اولور مشهور • و قباحت گبی که حیانک
تفریطیدر • و حرق گبی که افراطیدر • و اسراف گبی که سخانک افراطیدر
و بخل گبی که تفریطیدر • و تکبر گبی که تواضعک افراطی و تذلل گبی که تفریطیدر
و گاه اولور که انکا اسم معین وضع اولنمش اولور • اما معنی و
ماهیت معلوم اولیجق مقصود حاصل و کفایت واصل اولور • والله
تعالی الهادی • و دخی معلوم اولسون که گاه اولور که فضیلت اولان
نسنه بر امر وجودی به اضافت اولنور • بو تقدیرجه انوک افراطی

افراطی فرق اولنمیوب رذیلت ایدوکی بلنمک مشکل اولور • زیرا
اول امر وجودی که فضیلت انکا اضافتله فضیلت اولمشدر •
نه قدر زیاده اولسه فضیلت دخی زیاده اولمق ظن اولنور • حال
انکه اویله دکلدر • بلکه اول امر وجودی حددن زیاده اولمغله
فضیلت رذیلته مبدل اولور • اما تفریطی طرفنک فرقی ظاهردر
رذیلت اولدوغی غایت روشن اولور • زیرا عدمک وجوددن
فرقی ظاهردر • و تفاوتی فاحش • بونک مثالی شجاعت و
سخاوتدر که فضیلتلر امر وجودیلردر • پس تهور و اسراف
که افراطلریدر فضیلت ظن اولنور • نته که اکثر ناس حکمت
عملیه دن غافللردر • جاهل مسرفینی کمال سخاوتله توصیف و
اوباش متهورینی نهایت شجاعتله تعریف ایدرلر • اما جبن و
بخلدن هیچ بر مرتبه شجاعت و سخاوته الحاق ایتمزلر • اگر
فضیلت امر عدمی به اضافت اولورسه امر بر عکس اولوب
تفریطی فرق اولنمق مشکل اولا • افراطی ظاهر اولور • مثالی تواضعدر
که عدم کبره اضافتله فضیلت اولور • تفریطی که تذللدر تواضعدن
فرقی عسیردر • حتی بعض ناس گدای ذلیلی متواضع جلیل دن فرق ایدهمز
زیرا عدم کبر انده دخی ارتوقدر • پس فضیلت دخی زیاده ظن
اولنور • بو در شرح فضایل علی الاجمال • و بو اصنافدن امراض
نفسانی که عارض اولور ان شاء الله تعالی علاجلریله ذکر

اولنسه گرک •

باب رابع فضایله مشتبه رذایلک تمییزنده در

جون اجناس فضایل انواع مندرجه سیله مذکور • واجناس رذایل
اصناف متنوعه سیله مسطور اولدی • حالا اول بیانه شروع ایدرز
که بعض رذایل واردر که فضایله مشتبه در • نته کم عن قریب اشارت
اولندی • نتیجه ی بصیرتلر واردر که بازار جواهر فضایلده کم بضاعت
وناقص عیار اولدقلری سببدن زر خالصی مس تیره دن فرق و
تمییز • وخرمهره کوهر فاخردن کشف وتشخیص ایتمزلر • ورذایلی فضایل
واراذل اخلاقی احاسن شمایل ظن ایدرلر • بناء علیه صاحب
حکمت عملیه یه لازمدر که دقایق اخلاقه واقف • وخفایای عیوب
اعماله عارف اولوب • فضیلتی رذیلتدن فرق ایتمکده خرده دان
ومعایبی مناقبدن تشخیص قیلمقده موی شکاف اوله •

بیت

هزار نکتهٔ باریکتر زمو اینجاست
نه هرکه سر بتراشد قلندری داند •

امّا فضیلت حکمتک مشابهی اولدر که
بعض ناس مبادی علوم عقلیه ونقلیه • ومصطلحات فنون حقیقیه ده
افواه ناس وبطون صحایفدن فی الجمله اخذ وتلقف • وبعض
مناقشات واهیه ایله موضوعات علمایه دخل وتصرف ایدوب
مجالس ومحافلده تقریر وتذکیر ایدرلر • صدق فراستدن غریب
ونور کیاستدن بی نصیب اولنلر • استحسان تلمیع ایدوب

ایدوب • فلان کس عقل نقاد • وطبع وقاد ایله متزین • ومعارف
بیحساب • ومسائل ونکات من کل الباب متمیز ومتعین در دیرلر •
حال انکه محتملدر که شخص مزبور مسائل علوم حقیقیه دن بر مسئله نک
حق تحقیقنه واصل • واطمینان قلب وثبات یقین که علم ومعرفت
اندن عبارتدر بر مطلبده اکا حاصل اولمش اولوب • خلاصهٔ
فضیلتی تحقیقات اکابره ایراد تشکیک • ونقاوهٔ معرفی مبانی
حقایق معانی بازدهی نموده وتلبیس ایله تفکیک ایتمک اوله • پس تحقیق
علما • وتدقیق فضلایه بو جهله تشبهی سیمان قرد حرکاتنده افعال
انسانه محاکات • وطوطی نغماتنده اقوال ونطق آدمی یه مدانات
ایتمه سی کبی در •

شعر

بس طفل کارزوی ترار وی زر کند •
نارنج ازان کند که ترار وکند ز پوست •
کیرم که مار چوبه بود تن شبه مار •
کو زهر بهر دشمن وکو مهره بهر دوست •

جون فضیلت حکمت امر نفسانی • وآثار ونتایجی حس حواسدن
مستتر ونهانی در • پس اکثر ناس بو بابده تفرقه دن عاجز • وتمییزه
ناقادر ونافایزدر • اول سببدندر که زمانه ده اولان شرکای علم
ودرس اکثری • لباس کمالات وفضایلدن عاری • وپلاس جهالات
ورذایله متواری لردر • نه سمای همتلری اوج سمای اکتساب معارفده

طایر، ونه منطقه نطق‌لری دایره حکمت، وذات اکثرسی
فضیلتده دایردر. اما چون دوش بیهوشلرنده قطنی شام
و صوف لاجوردفامدن جبه‌لر، وفضل وبلاغتدن تهی اولان
فرق سنك انجمادلرنده مرمر شاهی وقندهاری عمامه‌لردن
قبه‌لردار در، و دقایق مذلت ملازمت ابواب امرایه عارفلر،
وهر شام وسحرده پشت اسب واسترده صدور و وزرا آستانلرینه
واقف‌لردر. لاجرم مناصب علیهٔ علمیه‌یه واصل، و غایت
رغبت وجود کم بودلرینه حاصل اولمشدرلر. والی الله المشتکی والمفزع

اما فضیلت عفت منتبه اولان

فضیلت ارباب خلاصه ملتبس، و اعمال ردیه ایله مراتب زهادده
عبادی ملتمس اولان طایفه‌نك فعلی کبی که اکثر مشتهیات نفس و
مستلذات طبعدن احتراز واجتناب ایدرلر، تا که ورع و
زهدله مشهور، وخلق اراسنده ولایت وکرامتله مذکور
اولوب، بو افعال ایله اکابر امرا، و اعاظم سلاطین و وزرا
وخواتین صاحب اعتبار، وخواجگان پرمایه‌دار، قتنده
نافذ القول ومقبول الشفاعه اولوب، زوایا و اوقاف، و
جوانب اطرافدن علوفات وافره، و فتوحات نذور وصدقات
اغنیادن اموال متکاثره‌یه مالك اولوب، بدنلری ریاضت
صوریدن لاغر، اما نفس اماره‌لری اعتبار انام، ودست بوس

بوس عوامله فربه وسمین، عندالله غادر وخاین وعندالناس
ثقه وامین اولورلر.

نظم

عبادت باخلاص نیت نکوست / وگرنه چه آید ز بی مغز پوست
چه زنار مغ در میانت چه دلق / اگر پوشی از بهر پندار خلق
اگر نقره اندوده باشد نحاس / توان خرج کردن بنا ناشناس
زر اندوده کانرا باتش برند / پدید آید آنکس که مس یا زرند

وبعض دخی اولور که اهل روستا واغذیهٔ غلیظه‌یه معتاد اولمغله
تناول اطعمهٔ لذیذه‌دن امساك، وبعض تکثیر مال وتوفیر اسباب ایچون
ارخص اغذیه واقل اقواته اکتفا ایدوب، زهد وپارسالقله ایهام
ایدرلر وقناعت وعفت ایجاقیلورلر. بو طایفه دخی فضیلت
عفتدن عاری وعاطل، وکندولری عفیف اکلندقلری فاسد وباطلدر.

اما فضیلت سخا منشابهی اولدر

که بعض سفها وارباب فسق اول سببدن که هنوز قلت مال وحرمته
مبتلا اولمشدر، وتحصیل قوت نفس وعیال ایچون ذروهٔ آلامه اعتلا
قیلمشدر، بلکه میراثخواره لکدن مال موفور یا مناصب ظلمه و
مکاسب لیقدن خزینه مکنوز الینه کیرمشدر. پس ناواجب یرلره انفاق
وصرف، وعقلا ونقلا مستحسن اولمین مواضعه ایثار وبذل ایدر.
کم خردلر آنی جواد وسخی، وصدر مروتده آخی عد ایدرلر.
حاشا که انلرده سخا فضیلتندن بهره، والارنده مروت آثارندن

کار دوده مره اوله. حکما دیمشلردر که جمیع مال کوه بلند اوستنده
سنک چقمق کبیدر. وخرجی سنک ثقیلی کوه بلنددن اشغه برقمق
کبیدر ظاهردر که سنک انبوه قله کوهه قوای جمیع کروه ایله واصل اولور
امّا اول سنک اسفله قوت طفل خرد ساله ایله داخل اولور. قطعه

آسیاب سنک ده هزار منی — بدو مرد از کمر بکردانند
لیکن از زیر بر زبر بردن — بهزار آدمیش نتوانند

وماملک وجوه معاش واسباب انتعاشده مدخلی تمام ایدوکی
ظاهر وفاشدر. نیجه کمسنه‌نی مال اولمق سببی ایله بی کمال قیلور ونیجه
کمسنه فقر محنتی ایله کفر نکبتنه واصل اولور. بیت

مرا بتجربه معلوم شد در اخر حال
که قدر مرد بعلمست وقدر علم بمال

ومالی وجوه جمیله ومکاسب حسنه‌دن جمیع ایتمک متعسردر
وحلال صرف قوت وقناعت دایره‌سندن ارتمق نادر بلکه
متعذردر. الحلال یقطر والحرام یسیل. پس صرفنده سخاوت
ممدوح. امّا اسراف مذموم ومعیوبدر. وحقیقتده سخی اولدرکه
بذل مالدن غرضی کندویه فضیلت سخاوتی حاصل ونفسی رذیلت بخلدن
طاهر قیلمق اولوب ملاحظه اعراض دنیویه ایله مخلوط ومطالبه اعواض
دنیا ایله مربوط اولمیه. امّا فضیلت شجاعت شجیه اولان شول کمسه‌لردر
که فضیلت شجاعتدن مقصودلری کوهر نفسی فضیلت شجاعتله حالی

حالی ونقیصه جبن وتهوردن خالی قیلمق اولمیه بلکه مهالکه اقدام
ومخاوفه القای نفسدن مرادلری تحصیل مال وحطام وتکثیر علوفه
وترقی منصب ومقام یا اوباش ورنود ارا سنده تحصیل شهرت
ونام در. چوق واقع اولورکه بعض اراذل ولئام نیل مال حرام
ایتمکیچون قطع طرق مسلمین ونهب مواشی واغنام ونقب جدران
وهجوم بیوت وحرم اهل اسلام ایتمکده انواع مخاوف ومهالکه
اقدام ایدرلر. واتفاق بعضی شحنه شهر الینه کرفتار اولمغین رفقاسین
بیان ایتمکیچون انواع ابرام وتعذیب وایلام اولنه صبر وتحمل
مالا کلام ایدوب بدن وروحنی بذل واول ملاعینی اظهار واعلام
ایتمکی کندویه فضیلت وننک ونام تخیل ایلر. هیهات هیهات که بو
اشراردن بوی شجاعت واصل مشام اوله. بلکه شجاعت اول
کمسنه‌ده اولورکه اقدام واستماعی موجب عقل اوزره جاری و
مطلب ومرامی اقتحام مضایقدن کسب ثواب وخیر اولمق جهتنه ساری
اولوب کوهر نفسی حلیهٔ علیهٔ شجاعتله مزین ومحلی ومرتبه سعادت
ذاتنی عند الله تعالی معین ومعلی قیلمق اوله. امّا افعال سباع شیر و
پلنک وببر ونهنک کبی هرچند مشابه فعل دلیردر امّا جنس
شجاعتده داخل دکلدر. زیرا غلبه قوت جسم واحکام آلتنه وثوقی
اولمغله اقدام ایدر. وبالجمله اقدامی طبیعیدر مقتضای فکر صواب
وبرای تحصیل فضیلت وثواب دکلدر. وایضا غالبا کندو

مناسبت و منفعتی اولمیین حیوانله جنگ و انلره تغلب ایدر
انوک مثالی اولدرکه برکمسنه تمام سلاح و قوی هیکل اولوب برضعیف
الجثه و بی سلاح و عاری اولان کمسنه ایله جنگ و تغلب قصد ایده
بو شرط شجاعت و اسلوب فضیلت دکلدر. پس شجاع حقیقی اول
کمسنه درکه افعال شجاعتی اندن اقتضای عقل صریح. و استعدای فکر
صحیح ایله صادر اوله. و صفت شجاعتدن غرضی مطالب دنیّهٔ دنیویه
اولمیوب بلکه مقصودی جوهر روحنه فضیلت شجاعتی حاصل و ردیلت
جبن و تهوری زایل قیلمق اوله. بو مقوله کمسنه نک امر قتیلدن احترازی
انقطاع مدت عمر. و انصرام رشتهٔ حیوتدن ارتوق اولور. و انوک
قتنده موت جمیل حیوهٔ ذمیمه دن افضل. و نام نیک و حسن ثنا اوزرینه قتیل
اولنمه سی دنائت و فضاحتله عیش ایتمکدن ارجح و اکمل اولور. نته کم
بعض بلغای امرای عرب دیمشدر. قطعه

ونحن اناس لا توسط بیننا | لنا الصدر دون العالمین او القبر
یهون علینا فی المعالی نفوسنا | ومن یخطب الحسناء لم یغلها مهر

اکرچه لذت فضیلت شجاعت ابتداسنده بیم جرح و خوف قتل ایله
مخلوط اولمغین محسوس مذاق شجاع. و معلوم ادراک شیران بیشهٔ
جنگ و نزاع اولمق جایزدر. اما آخرنده لذات و منافع دنیوی و اخروی
و شهد ظفر و ابتهاج صوری و معنوی سی مذاق جان و دهان جنانه
چاشنی لذت جاودان ویرور. بیت چون

چون شهید عشق در دنیا و عقبی سرخ روست
خوش دمی باشد که ما را کشته زین میدان برند

خصوصاً که بذل نفس و ایثار روحی حمایت دین متین. و وقایت شرع
سید المرسلین ایچون اولمش اوله. نته کم کلام معجز نظام حقایق
الهام رب الانام اندن انبا و اعلام ایدرکه. ولا تحسبن الذین
قتلوا فی سبیل الله امواتا بل احیاء عند ربهم یرزقون. و
احادیث صحاح و حسان که هادی نوع انسان حضرت رسالت
عنوان جنابندن صلی الله علیه و سلم فضل شهادت. و مدح شجاعتده
وارد اولمشدر بیحد و احصادر. جمله دن بری بودرکه ان الله
یحب الشجاعة و لو علی قتل حیة. و عاقل اریب. و هوشمند لبیبه
مخفی دکلدر که فرار البته موجب بقا و حیوة. و تحمل و قرار بر هر حال
مؤدی فنا و ممات دکلدر. و انسانه اجل مسمی و وعدهٔ مقدره دن
تقدم و تأخر ممتنعدر. شاید که فرار موجب هلاک و تلف. و ثبات
و قرار موجب ظفر و شرف اوله. بیت

واذا اتاک من الامور مقدر | ففررت منه فنحوه تتوجه

و معاویه دن روایت اولنورکه جنگ صفینده پای عزیمتی رکاب
فراره قومشدم. شول کی بو نظمی خاطره کلدی که. شعر

ابت لی همتی وابی بلائی | واخذی الحمد بالثمن الربیح
اقول لها اذا جشأت و جاشت | مکانک تحمدی او تستریحی

پس مضمون شعر له عامل ونفسمی صبر وقراره حامل اولدم
بحمد الله ورطهٔ انهزام وانعدامدن خلاص اولوب اول صبر
سببی ایله بالآخره خلافنه ظفر بولدم ترجمهٔ ابیات بودر که
بنم همتم وجنکده یار اولدوغنم و دخی مدح وثناسی اغربهالیله
صتون الدوغنم بنی قومدی که فرار ایدم قچن نفس
جنکده اضطراب ایلسه اکا دریم که صبر ایله مکانکده قرار قیل تا
ظفر بولوب محمود اوله سین یا هلاک اولوب استراحت بوله سین
و بر قاچ کون بقای ناپایدار که آخری ینه ترکدر غدار در مبشر دخی
اولسه عار وشنار جبن وفرار میدان کارزارله کاری زار
و توبیخ و تقریع اقران و امثال ایله مجالس و محافلده دلتنک و
پریشان روزکار اولمه سی مقرردر پس دلیران بیشهٔ شیری
و شیران معرکهٔ دلیری اولنلره لایق اولدر که وقایهٔ صبر و توکلی سر و
تنه مغفر وجوشن قیله و زخم تیغ و تیری ظفر ونک ناطبیق ایوانه
درور وزن پیله و دایم زبان اقدام واستماله بو بیتی انشاد قیله که

بیت

بی زخم تیغ عشق ز عالم نمی رویم
بیرون شدن ز معرکه بی زخم عار ماست

واجل مقدر متغیر اولمدوغن تمام بلمک و قضایه رضا و توکل الله
توسل قلمق صفت شجاعت و فضیلت بهادرلک تحصیلنده
اصل عظیم در و سرچشمهٔ انهار شجاعت سرو بوستان

بوستان ولایت وکرامت اسد الله الغالب امیر المؤمنین
علی بن ابی طالب کرم الله وجهه حرب صفینده صفین آراسته
برهنه سر و تن بی مغفر و جوشن پویان و زبان شجاعت بیانی بو
بیته گویان اولوردی که

بیت

فی ای یومی من الموت افر ایوم لم یقدر ام یوم قدر

نظم ترجمه

از مرگ حذر کردن دو روز روا نیست
روزی که قضا باشد و روزی که قضا نیست
روزی که قضا باشد کوشش نکند سود
روزی که قضا نبود پرهیز سزا نیست

و جهانداریلق زمامنه مالک و شهریارلک طریقنه سالک اولنلره
دخی واجب و لازمدر که ارباب شجاعت و اقدام اولنلرک رعایت
و تقویتلرنده اعتنا و اهتمام تام بیوره لر و رعایت و عنایتلری
وقایع و مهالکده اقدام و اقتحامی ظاهر اولنلره مبذول و اسباب
معاشلرین حیاتلرنده و معاش اولاد و اتباعلرین وفاتلرندن
صکره مرتب و مهیا قیله لر و همت ایده لر که جمله عسکر بادی
رؤسا و سردار اولنلر صفت شجاعت ایله موسوم و نیجه کره اقدام
و ثباتله معروف و معلوم اولمش کسنه لر اوله

مثنوی

سپه را نکهبانی شهریار به از جنگ در حلقهٔ کارزار
دلاور که باری تهور نمود بباید بمقدارش اندر فزود

که بارد کر دل نهد بر هلاک　　　　ندارد ز پیکار یاجوج باک

پس تقریرات سابقه دن ظاهر اولدی که آدمی مجرد اقدام مخاوف
واقتحام مهالک ایتمکله فضیلت شجاعته مالک اولمز اول کمسنه لر
که مثلا زلازل هایله وصواعق نازله دن باک ایتمیوب دخول اشوب
موج دریای انبوه وصعود شواهق بی مسالک دره وکوه
ایتمکده نفس نفیسیی بی موجب محل تلف ومعرض هلاکه اترلر و
بوندن مقصودلری بهادر دکلدر دیو توهم اولنمغی سددر و
کندولر امثالی سفهانک بسن بو فعله قادر دکل سین دیو کین رد
ایتمک اولور یا خود طمع غنیمت ومال کثیر واخراج کودک وکنیز اسیر
اولور ودخی بونک امثالی اغراض دنیه واعواض دنیویه اولور انلر
هاویه هوان بی فایده یه نازل وزاویه فضیلت شجاعتدن دور وبعید
مراحل اولورلر وبونلردن دخی دورر وکوچه سعادتدن ابدا مهجور
بر طایفه در که کندولرینی غم زوال مال وجاه یا الم طعن دشمن
بدخواه سببیله قتل وصلب وفضیلت شجاعت وخاصه عقلی
کندولردن نفی وسلب ایدرلر وبو طایفه خسته غایت جبن وخوف
مرضنه مبتلا اولدقلری ظاهردر زیرا شجاع اولان شداید الامه
متحمل وصابردر بونلر شویله توهم کاذب ایدرلر که مبتلا
اولدقلری المدن موتیله خلاص بولهلر غایت جهللرندن بی خبرلردر
که اشد آلامه مبتلا واقبح محنه مقارن اولسه لر کرک عصمنا

عصمنا الله من سوء قضائه وعاملنا بجزیل عطائه

اما فضیلت عدالته شبیه اولان

رذیلت عقیده مذکور اولنه قریبدر زیرا بعض ارباب سمعه وریا
که حقیقت عدالتدن بی نصیبدر کندولری طریقه ارباب عدالت
وصلاح وزی و لباس اهل تقوی وفلاحده نمایش وعبادات
ریاییی وریاضات خودنماییی ایله کندولری افواه عوامده ستایش
ایتدیررلر وحقیقت عدالت قوای نفسانی اعتدال اوزره مضبوط
واوضاع وحرکات خلوت وجلوت نهج عقل وشرع اوزرینه اولمغه
مربوطدر ظاهر باطنه موافق وخلوت انجمنه مطابق اولمیجق اعتدال
کوستردوکی اعتلال وسعادت اکلندوکی شقاوت اولور نظم

عبادت باخلاص نیت نکوست　　　　وکرنه چه آید ز بی مغز پوست

چون اجناس اربعه فضایله بحسب الصوره مقارن وبحسب المعنی
مباین اولان رذایل شرح وبیان اولندی وفضایل مزبوره دن
فرقلری عیان قیلندی پس انواع واصناف فضایلک رذایل
مشابهه سی چوق واردر که فرقی تدقیق نظره محتاجدر وانلر دخی مذکورات
قیاس واعتبار اولنوب رذایل فضایلدن اعمال فکر وروییله فرق وتمییز قلنه

باب خامس فضیلت عدالت بیاننده در

معلوم اولا که عدالت اشرف فضایل واعلای خصایلدر زیرا عدالت
مساوات دن عبارتدر ومساوات که برابرلیقدر وحقیقتده برشیئ

مطلب در بیان حقیقت عدالت

برشیئله یا کمیتده یا کیفیتده یا صفت اخریده متحد اولمقدر
پس مرجع تساوی وحدت اولدی و وحدت اشرف صفات و
اکمل حالاتدر زیرا اصل واحده رجوع اوبتدر وحضرت واحد
حقیقی یه اتصال و قربتدر هر وحدت که میان کثرات عالمده حاصلدر
واحد حقیقی جل شانه حضرتندن پرتو ظلدر نته کم هر وجود که
میان کل ممکنات اوزره لامعدر وجود حقیقینک پرتویدر اکا راجعدر
و نسبتلر ایچنده نسبت مساواتدن اشرف نسبت یوقدر
نته کم علم موسیقیده بیان اولنمشدر پس فضیلت عدالتدن اشرف
فضیلت یوقدر و بو دخی علم اخلاقده مبیندر و بو مقامده اسرار و
اشارات چوقدر اما چون بز بو کتابده اکثر خلقک افهامنه تقریب
و شرط اختصار و توضیح اوزره ترتیبنه التزام ایلدک لاجرم
بو قدر بسط و تحریر ایله اکتفا ایدک و چون مراتبه تنبیه اولندی که
عدالت وسطدر و هر نسنه که وسطدن زایل و بر جانبه مایل اوله
اکا اسم عدل اطلاقی غلطدر پس وسط که عدالتدن بر نسنه در
بلنمک گرک و طرفا اولوب عدالتدن بیرون اولان دخی نه ایدوکی
معلوم اولمق گرک که انی دخی عدالته رد و باب جور و حیفی سد ایتمک
ممکن اوله پس معلوم اولسون که حکما قتنده عدالت اوچ نسنه ده
اولور بری قسمت اموال و کراماتده در یعنی ایکی شخصه بر مقدار
مال یا کرامت ده مرتبه تقسیم اولنسه عدالت گرک یعنی وسط که اعتدالدر

اعتدالدر معلوم و مرعی اولوب اندن بر جانبه تخطی و تعدی ایتمک
گرک. ایکنجیسی معاوضاتده در بیع و شرا و اجاره و رهن گبی
اوچنجیسی تأدیباته متعلق حدود و سیاسات و قصاصات
و تعزیراتدر و هر برنده تناسب رعایت اولنجق عدالت حاصل
اولور مثلا بر شخص آخره حیف و تعدی ایلسه اکا دخی انوک
مثلی اولمق گرک که تناسب اولوب عدالت اولمش اوله پس
مرتبه وسط و عدالت که هیچ احده حیف اولمیه معلوم اولمق
گرک و بو مرتبه یه میزان الله تعالی فی الارض دیرلر اما بو مرتبه
وقوف و هر ماده ده مرتبه وسط نه ایدوکین نظر عقله بلمک
غایت صعوبتده اولمغین حق جل و علا رحمة للعباد و حمایة
للبلاد بر میزان انزال و ارسال ایلدی و اول شریعت مطهره
و ناموس الهیدر و بو میزان اول معیار اکملدر و بوندن
صکره میزان ثانی حاکم نافذ القولدر و اکا احتیاج اول جهتدندر
که نوع انسان مدنی بالطبعدر یعنی طبیعتی مقتضیدر که معاشی ابنای
نوعیله اختلاط و معاشرت و بعضی افرادی امورنده بعضنه اعانت
و مظاهرت ایتمینجه حاصل و کامل اولمز بخلاف حیوانات عجم که
انلرک تمدن و اجتماع و تعاون معاشلرنده احتیاجلری یوقدر
زیرا غذالری غالبا بسیطدر جمع و ترکیب و طبخ و ترتیبه موقوف
دکلدر و لباسلری شعر و ریش و وبر و صوفدر که کندو نسلله

بیله نابت مخلوقدر و سلاح و سایر لوازمی دخی یا کندو وسیله مخلوقات
یا الهام الهی ایله کندولرنه حاصل و کسب و تحصیله محتاج دکلدر
نته کم مقدمه ده دخی اشارت سبقت ایلدی اما انسان لطافت
مزاجی اولدوغیچون اغذیهٔ بسیطه ایله تعیشی نا ممکن و اغذیهٔ لطیفه
طبخ و ترکیب و ترتیبه اولور محتاجدر و لباس و سلاح و سایر امور
معاشی جمله صنایعدر صناعت و تدبیره موقوف و سعی و عمل و اعمال
فکر و رویته محتاجدر چون جمیع لوازم انسان صناعته موقوف
و جمیع صنایعی انسان بیلوب عمل اتمه‌سی ممکن دکل ایدوکی معروفدر
پس انسان تنها معاشنه قادر اولمدوغی ظاهردر مثلا لباس
خصوصنده حیاکت و غزل و خیاطت و نیجه صنعت معلومی
اولمق کرک و مسکنی امرنده نجارت و حدادت و پای پوشی
خصوصنده دباغت و اسکافلق و اسلحه‌سی امورنده علی هذا
القیاسدر پس نوع انسانه لازمدر که افراد و آحادی
مجتمع اولوب هر بری بر صناعت اختیار و اعمال ایدوب
مثلا بعضی خیاط و بعضی خیاطه ابره ساز و بعضی سوزن و سایر
آلات ایچون معدندن آهن کداز اولوب و علی هذا القیاس
تعیش ایده‌لر پس ظاهر اولدی که انسان تمدن و اجتماعه محتاجدر
انسان مدنی بالطبعدر دیدوکلری معناسی بودر اما اجتماع دخی
تغالب و تغاسر واقع اولمغه مقتضیدر و بعضنک بعضه ظلم و جوری

جورنه مؤدیدر زیرا هر نفس مشتهاسنه طالب و مرغوب و
مستلذ اکلدوغنه راغبدر پس هر نفس اشتها و اخذ اتمک قصد
ایتدوکی نسنه‌یه آخر دخی مایل اولسه کرک و بو میل ایتدوکی شیء مرغوبه اولدخی
نایل اولمق استسه کرک لابد بعضی بعضنی دافع و قاسر و مراد و مقصودلی
اندن اخذ اتمکیچون ظالم و جابر اولسه کرک اولدخی بوکا ممانع و
مدافع و قهر و غلبه جانب قویدن واقع اولسه کرک پس حاکم قاهر
کرک که دفع ظلم و رفع حیف ایلیه و دخی نا بینلرنده معاملات
و معاوضات رضا ایله واقع اولمق کرک که تغالب و تغاسر مندفع
اولوب هر بری مقصودینه نائل اوله مثلا خیاط نجاره خیاطت
و اول بوکا نجارت و علی هذا القیاس ایتمک کرک اما بو اعمال
و صناعات بری برینه متساوی میدر یوخسه متساوی دکلمیدر
یوخسه متفاوتمیدر تفاوتی اولدوغی تقدیرجه نه مقداردر
بلنمک لازمدر مثلا بو اکابر مقدار خیاطت ایدیجک اولدخی
بوکا نه قدر نجارت اتمک کرک که تساوی و تعادل اوله چون بو
تساوی و تفاوت صناعات آراسنده بلنمک متعسر بلکه متعذر
لابد بر متوسط مقومه محتاج اولدی و اول متوسط مقوم
دینار و درهمدر که انلره نقدین دخی دیرلر و حکما دیناره عادل
متوسط دیرلر لکن بو عادل صامتدر و عادل صامت دایما
کافی دکلدر بلکه عادل ناطق دخی کرک تا متقابلاتک تعادلی بوسط

دینارله حاصل اولمیوب نفوس جامحه و ابصار طامحه انوک عدالتنه
منقاد اولمغه محتاج ناطق عادل تعدیل و تسویه و جانب قوینی تضعیف
و جانب ضعیفه تقویه ایده • و بو عادل که لازمدر پادشاه حاکمدر
که ظلمی و جوری رفع • و دست تعدی و تغلبی دفع ایدر • هرکه ناموس
الهی احکامنه تابع • یا تعدیل دیناره طایع اولمیه پادشاه قاهر انی
قوت بازوی شوکتله و هیبت شمشیر سیاستله پایمال • یا مطیع و منقاد
طریق عداله سالک ایلر • پس معلوم اولدی که حفظ عدالت ایچون
خلق آراسنده اوچ نسنه لازم ایمش • بری ناموس ربانی و بری
حاکم انسانی • و بریسی دینار میزانی حکیم یونانی اوچنه دخی ناموس
اطلاق ایدر • زیرا لغتلرنده ناموس سیاسته دیرلر • هر برنده
سیاست معناسی واردر • و دخی حکما دیرلر که ناموس اول و اعظم
شرع الهیدر که جانب مهیمن خلاقدن خلقه مقتدا و متبع علی الاطلاق
و ناموس ثانی پادشاه دادکر و حاکم عدل کستردر • و بو ناموسه
لازمدر که ناموس اوله اقتدا • و اکا اتباعله استناد ایلیه • و ناموس
ثالث دینار درکه ناموس ثانینک تحت فرماننده در • و نص تنزیل
حقایق تأویلده بو معناره اشارت واقع اولمشدر • و انزلنا
معهم الکتاب والمیزان لیقوم الناس بالقسط و انزلنا الحدید
فیه بأس شدید و منافع للناس الآیه • زیرا کتاب اشارتدر
شریعت مطهره یه که مأخذی کتاب ربانی • و تنزیل سبحانیدر • و میزان

میزان اشارتدر دیناره که اخذ و اعطاسی میزانایله اولور • و میزان انوک
تعدیلنه آلتدر • و حدید قهر پادشاهه اشارتدر که شمشیر آنایله •
ممالک کیر و حکمران اولور • ناموس اوله مطیع اولمین کافر و منافق
و ناموس ثانیه مطیع اولمین طاغی و مارقدر • و ناموس ثالثه مطیع
اولمین خاین و سارقدر • تنبیه • عدالت اولا شخصک ذاتنه
و صفاتنه و قوی اعضاسنه متعلق اولور • ثانیا اهل خدم و عیال
و حشم و شرکا و رفقاسینه و حاکم اولنلرک رعایاسنه متعلق اولور •
پس بر شخص عدالت صفتیله متصف اولمقده لازمدر که اولا کندو
صفاتنده و قوی اعضاسنده عدالت رعایت ایلیوب •
هر قوتی نه نسنه ایچون مخلوق • و هر عضوی نه تحریک ایچون آفریده اولمش ایسه
انده استعمال ایدوب تغییر خلق الله قبیلندن عقلا و شرعا محرم و
ممنوع اولان مواضعه استعمال ایلمیه • و قوای جسمانی و روحانی
طلب رضای معبود • و کسب فضیلت مقصود اولمین یرلره •
صرف و بذل قیلمیه • و اکر خدم و حشم و اهل و عیالی واریسه انلر اره سنده
دخی موجب شرع مطهر • و عقل منور اوزره عامل اولوب احکام
نوامیس الهیه • و حدود شرایع نبویه دن عدول ایتمیوب • بلکه
تفضل و ایثار • و عفو و احسان • و سایر مستحبات شرع و مقبول و مرضی
اهل عقل اولان نسنه لری دخی اتیان ایده • و اکر بعض عباد و
بلاد اوزرینه حاکم و متولی ایسه قانون شرع مطهر و اسلوب سیاست

ملوک عادله ایله عامل اوله بو مقوله کمسنه بو دنیاده خلیفهٔ رب
العالمین و دار آخرتده ان المقسطین علی منابر من نور بشارتیله
اهوال و کربات قیامتدن امین اولسه کرک و عرصهٔ زمان و ساحهٔ
عالم اگر بونک کبی صاحب سعادتک زیر لواسنده آسوده اوله
آثار و برکاتی انسان و حیوان و حرث و نسل و اقوات و ارزاقده ظاهر و
باهر اولسه کرک نته کم روایت اولنور که اکاسره دن بعضنک خزینه سنده
بر کیسه گندم بولندی هر دانه خرما مقدارنده کیسه اوزرنده یازلمش که
شول زمانده که پادشاهلرک عدلی بر کمال و روی زمین آثار عدل و داددن
مالامال ایدی برکات اقوات و ارزاقده بدیدار و حبهٔ گندم حبه ده بو
مقدار ایدی و اگر نعوذ بالله تعالی بعض حکام ولایات و ولات احکام کبی
مراسم اشفاق و مکارم اخلاق ایله موسوم و صفحهٔ ضمیرینه نقش فضیلت
و کارنامهٔ عدالت مرسوم اولمیوب بلکه نهاد بدسرشتی اخذ و غصب
اموال محرمه اوزره مجبول و دل و دست جور بنیاد و جفا پیماسی اراقت
دماء ناحق و اذای مظلومان اوزرینه مفطور اوله اکل و شربی بو منوال
اوله که مث خورد آب از نم چشم یتیمان میوه باغش
جگر خون دل بیوه زنان از مزرع بریانش
مترجمه لمنشیه رحمه الله تعالی ام نمه کوروب میوه باغین امرانک
کم صولرانی کوزلری یاشی فقرانک جبروت و
کبریا پسندن گوش هوشی مواعظ علما و نصایح حکمادن کر و اذا

اذا قیل له اتق الله اخذته العزة بالاثم فحسبه جهنم آیهٔ کریمه سنه مظهر
اوله بونلر کبی حکام و امرا مردود و مطرود و افاضل خلفا و سلاطین
وفی الحقیقه اخوان ابالسه و خلفای شیاطیندر چون ضمیرلرنده
رحم رعیت نابدیددر پس روز جزاده رحمت رحماندن بونلردن
بعیددر که من لا یرحم لا یرحم چون بونک کبی حاکم ادبار و
شقاوتله داغدار و حلیهٔ فضیلت سعادت حقیقیدن عاطلدر
پس بونک امثالنه صاحب دولت و صاحب سعادت دیمک فی الحقیقه
فاسد و باطلدر و نیجه سعادت اولور که بیش اون ییل مرادات فانیهٔ
دنیاویه دن بهره مند و آمال و امانی ناپایداردن بر غدار که بنه آلام و
شدایددن خالی دکلدر فیروز و ارجمند آخر الامر زار و حزین
بل طرید و لعین بی حیل و حرکاه دور از حشم و سپاه جاه و
حشمت امارت و حکومتدن معزول ما صدقه آیهٔ شریفه و نرثه
ما یقول و یأتینا فردا مقید و مغلول درگاه رب العالمین
و دیوان احکم الحاکمینه وارسه کرک و انکار مفید و شاهده
احتیاج اولمیوب جزای عمل و پاداش افعالین کورسه کرک کندوسی
صورت مور محشرده محشور و اطراف و جوانبی ظلمات ظلمندن
شب دیجور اولوب ملائکهٔ عذاب نیجه سینه بر موجب خذوه
فغلوه ثم الجحیم صلوه گرفتار و محبوس و نسیم رحمت رحماندن
که اهل عدل و داد و رحمت عباد اولنلره موعوددر نا امید و مأیوس

مطلب در بیان حال ظلمه حکام

قلمسه گرگ. اعاذنا الله تعالی من بأسه ونقمته. وادخلنا الجنة بنعمه عذاب سابق برحمته

باب سادس اقسام فضیلتک بیاننده در

معلم اول ارسطاطالیس عدالتی اوچ قسمه تقسیم. وهر قسمی نوع وجهله
تعریف وتعلیم ایلدی. که برنجیسی اولدر که ادای عبودیت حق جل وعلا
ایتمک ایچون اوله. اول کریم رحیم که بی سابقهٔ استحقاق هر موجودک
قامتنی خلعت وجود له مزین ومحلی. وانعام نعم بیحد وحصری ایله شو اکل
هیاکل ممکناتی مشرف ومحلی ایلدی. مستوجبدر که ادای حق عبودیتنده
دایم ودرگاه خدمت وبارگاه شکر نعمتنده قایم اوله سن. وعدالت
مقتضیدر که عبد کند وبیله مالک رقی آراسنده اولان هر حقی طریق افضل
ونهج اکمل اوزره مسلوک. وفراغت وجودین کوزهٔ اخلاص وریاضت
وبوتهٔ مجاهده وعبودیتده ذایب ومسبوک ایده. وبو حق اول حقدر
که هر مکلفک ذمتنه واجب. وعهده سینه لازمدر. ایکنجیسی ابنای نوع ایله
که معاصرلری وکوچه حقایقده همسایه ومجاورلری در اولان حقوقی ادا
ایتمکدر. انقیاد سلاطین وامرا. وتعظیم ائمه وعلما. واداء امانات
وقضاء حقوق معاملات. وحفظ عهود اخوان وجیران کبی. اوچنجیسی
اسلاف ماضیه که حالا سکان دار باقیه درلر. انلرک حقوقین ادا ایتمکدر. قضاء
دیون وتنفیذ وصایای اموات اخوان وآبا وامهات. وتعمیر اوقاف واحیای
ربط وخوانق سابقین کبی. خواجه نصیر حکیم مقدم. وفیلسوف معظم
بو کلامی نقل ایتدکدنصکره شرح معانی وتمهید مبانی سنده ایدر که چون

شرط عدالت اقتضا ایدر که معاملات ومعاوضاتده گرک
دینار ودرهم اخذ واعطاسی گرک تعظیم وتکریم افاده سی اولسون
انصاف وعدالت اوزره اوله. مثلا برکمسنه دن نعمت تعظیم وتکریم
یا عطا وبذل زر وسیم کورسک مقابله سنده لازمدر که مکافات و
مجازات ایده سین. اگر خدمت بدنیه. وگر خدمت مالیه ایله.
اگر انلر ایله ممکن اولمزسه بذل ثنا وحمد. ونشر دعا وشکر ایده سین.
والحاصل قدرت حاصل وهمت واصل اولدقچه مجازات ومکافات
لازمدر. حتی بو طرفله مکافاتدن بری سینه قدرت واریکن تغافل
وهمت حاصل ایکن تهاون وتکاسل ایده سین سزای لوم وتقبیح و
محل زجر وتقریع اولورسین. پس منعم حقیقی ومحسن علی الاطلاق
که اولا جید وجودمز خلعت وجود له که خیر محض ومبداء جمیع خیراتدر
مزین ومحلی قلدی. ثانیا مایهٔ همتمزی منظر نظر ومعرفتله که دنیاده فخرمز
وآخرتده ذخرمزدر مرفع ومعلی ایلدی. ثالثا ورابعا الی ما لا یتناهی
اصناف فواید احسان. واجناس موائد امتنان. اعطای اعضای
سلیمه. وافاضهٔ قوای صحیحه. وصحت وعافیت جسمانی. وذکا وصفای
قریحهٔ نفسانی. واهل وعیال. واسباب واموال. واثاث و
لباس. وکتب ومراکب. وملابس وخدم وحشم کبی الی غیر ذلک من
النعم التی لا یمکن احصاؤها. ولا یستقیم استقصاؤها. که احسان
وانعام بیورمشدر. باآنکه بزدن خدمت ومحبت که فی الجملة موجب استحقاق

اوله واقع اولمدی وطاعت وعبودیت که نوعا مقتضی آیت
انعام اوله سبقت ایتمدی. بیت

فضل خدای را که تواند شمار کرد — یا کیست آنکه شکر یکی از هزار کرد

پس مولای جلیل ومنعم بی عدیلک شکر نعمتنده تقصیر وتهاون
واداء حقوق عبودیتنده اهمال وتکاسل ظلم صریح وجور قبیح در
بوقندن قلدی که نعمتنه انکار یا اثبات شریک ایتمکه نعوذ بالله تعالی
اضرار اوله. والعجب بر سپاهی بر پادشاه خزینه سندن
علوفه داره یا تیمار مقرر حاصل اولوب اسباب معاشنه کفایت
ایده جک نسنه اول جهتدن اکا واصل اولسه مجالس ومحافلده
شرف خدمتی ایله مباهات وافتخار ومدت عمر مدح جاه وجلالی
وقسم سر سعادت آمالی ایله رطب اللسان اولدوغندن غیری حروب
عظامده ووقایع کبارده بذل نفوس وایثار روس ایتمکی ذمتنه
لازم وعهده مروتنه واجب بیلور. فی الواقع ایله ایتمسه بین الانام
مستحق طعن وملام بلکه مستوجب عقوبت وایلام اولور فکیف
منعم حقیقی ومحسن مطلق که جمله موجودات دریای نعمت بی پایانه
غرق ومستغرق در. نظم

ستایش خداوند بخشنده را — که موجود کرد از عدم بنده را
کرا قوت وصف احسان اوست — که اوصاف مستغرق شان اوست

چون معلوم اولدی که شکر وخدمت وطاعت وعبودیت حق جل وعلا

وعلا بنده مکلف اوزرینه واجب ولازم در. پس طاعت وعبادت
نه وجهله کرک وقاج نوع در. حکمای متقدمیندن خواجه نصیر طوسی نقل
ایتدوکی مذاهب بودر که حکمادن بعضلر ذاهب اولدی کم نوع بشره
لازم اولان خدمت الهیاتده تفکر وتدبر در. تا که معرفت حق تبارک
وتعالی اکا حاصل وتوحیدی مرتبه تحقیقه واصل اوله. وبر طایفه دخی
ذاهب اولدی که انسانه لازم اولان خدمت همان حق جل وعلانک
ربوبیتنه اقرار واحسان وتمجیدنه اعتراف ایدوب قدرتنه تحمید
وستایش وثنا ایتمکه اقتصار ایلمک در. وبر طایفه دخی لازم اولان
خدمت صلوة وصیام وخدمت هیاکل ومعابد وایثار صدقات و
قرابین ایتمکدر. وبر طایفه دخی ذاهب اولدی بنده یه لازم اولان
اولدر که حضرت حق جل وعلایه احسان ایتمکله تقرب وتوسل ایده.
یا کندو نفسنه احسان ایده یعنی نفسنی تزکیه وتطهیر وعلوم ومعارفله
اشراق وتنویر ایده. یا غیره احسان ایده یعنی تعلیم حکمت وارشاد
سبیل هدایت وامور معاش ومعادنده مظاهرت ومواسات
ایلیه. وبر طایفه دخی ذاهب اولدیلر که جمله آدمی اوزره بر واجب معین
یوقدر بلکه طبقات انسان مختلف در. هر طبقه یه بر نسنه واجبدر. خواجه نصیر
ایدر ارسطاطالیس حکیم بو مذاهبی حکمادن همان نقل ایلدی اما کندو
بریسنی ترجیح وتصحیح ایلمدی. اما حکماء متاخریندن نقل ایلدی که خدمت
وعبادت حق جل وعلا اوج نوعدر. بریسی بدنه متعلق اولاندر صلوة

ذاهب اولدی که
بنده یه م

وصیام • ووقوف مواقف باحترام کبی • ایکنجی نفوسه متعلق اولان‌در
اعتقادات صحیحه • وتوحید ومعرفت حق جل وعلا وتفکر آیات فیض
وجود • واحسان وجود حضرت ملک معبوددر • اوچونجیسی خلقله اولان
معاملات ومعاوضاتده انصاف وعدالت اوزره اولمق واداء
امانت ونصیحت امت • وحمایت حریم دین وملت • وجهاد اعدای
دین وشریعت ایتمکدر • وبو اقوالدن صوابه انسب • وتحقیقه اقرب بو قولدر کم
عبادت اوچ نسنه‌در • اعتقاد حق وقول صحیح • وعمل صالح وهر برینک
وقتی وزمانه کوره تفصیلی واردر • وانبیا صلوات الله علیهم ودخی
انبیا اولان علما رضی الله عنهم انی بیان ایتمشلردر • وعامه خلق اوزرینه
واجب ولازمدر که انلره اطاعت وانقیاد ایده‌لر • تا امر حق تعالی محفوظ
وشرعی قایم اوله • بو مقامه کلنجه خواجه نصیر تقریر بیدر • بو فقیر ایدر که
قول اخیر که مکلفه واجب اولان خدمات وطاعت واعتقاد صحیح و
قول حق صریح • وعمل ایدن صالح دردیمکدر • قول عدل ومذهب جزل در
وعلمای شریعت • ومشایخ طریقت • که دین محمدی به صلی الله علیه وسلم
اقتدا • وشرع احمدی ایله علیه الصلوة والسلام • استناد ایتمشلردر
ایتمشلردر که بنده مکلفه واجب اولان ایمان وعملدر • وایمان دخی
ایکی نسنه‌دن عبارتدر • تصدیق بالجنان • واقرار باللسان • یعنی مکلف
قلبیله حضرت رسالت پناهی • خاتمیت دستکاهی محمد مصطفی‌یی
صلی الله علیه وسلم حق جل وعلا جانبندن نه کتوردی ایسه مبدا و

مبدا ومعاد • واصول معرفت واعتقاددن • هر نه بیوردی ایسه
جمله‌سنده تصدیق واذعان وقبول وتسلیم ایدوب • زبانیله تصدیق قلبیسی
موافق اقرار واعتراف ایده • وبو ایکی نسنه هر مکلفه واجبدر
شویله که بری سنده اهمال • واتیاننده اخلال ایلیه • آخرتده عذاب
جاودانیدن نجات • وبالجمله حق جل وعلا قتنده درجات بولمق بولمز
مکرکم اقرار باللسان ایتمکده عذری اوله • مثلا آلت سخنده قصوری
یاخود تکلم ایدرسه کفره قتل ایتمک مقرر اوله • بو عذرله اقرار لسانی
ساقط اولور • اما تصدیق جنانی بر هر حال واجب ولازمدر • وانوک
سقوطنه عذر اولمق متصور دکلدر • اما عمل اعضا وارکان صلوات
وصیام وسایر عبادات مأموره کبی اهل سنت وجماعت قتنده
اصل ایمانده داخل دکلدر • حتی مکلف اعمال واجبه وعبادات
مفروضه‌دن بعضنی بل کلنی ترک ایلیه • چون ایمان که تصدیق قلب و
اقرار لساندر حاصل اولمش اوله • انوک ایمان مرتبه‌سندن خروجنه
وکفر مادیه شبیه دخولنه حکم اولنمز • اما بعض سلفدن نقل اولنان
که ایمانده عمل صالح داخلدر • وایمان تصدیق جنان واقرار لسان
وعمل ارکاندن عبارتدر دیمک • مرادلری انلرکه ایمان کامل دیمکدر
فی الواقع ایمان کامل که موجب رضای حق تعالی‌در • اول ایماندر که عمل
بیله‌در • وبو مقامده دخی تفاصیل وتقاسیم که علما ایراد ایتمشلردر
چوقدر • مثلا تقسیم اولنور که مکلفه واجب اولان اعمال وافعال ایکی

قسم در برنجی قلبی ایکنجی قالبی و هر بری ینه ایکی قسم در بریسی اولدر که
اصل ایمان تحققنده معتبر در و بریسی کمال ایمان تحققنده معتبر در
اصل ایمانده معتبر اولان عمل قلبی معرفت حق تعالی صفات کمال و
نعوت جلالی ایله و اعتقاد بعثت انبیا و رسل و صحت معاد یوم آخر
و سایر ایمانده معتبر اولان عقاید در و کمال ایمانده معتبر اولان عمل
قلبی آلاء و نعماء حق ده تفکر و فروع الهیاتده و نبواتده تعمق و تدبر
و اخلاق محموده و اوصاف نفسانیه حمیده در فعل قالبی دن
اصل ایمانده معتبر اولان اقرار باللساندر ایمان واجب اولان
نسنه لره اصل ایمانده معتبر و مطلوب کمالنده معتبر اولان صلوة
و صیام و سایر اعمال خیرات و حسناتدر و بر تقسیم دخی بودر که
مکلفه لازم اولان ایکی قسم در بریسی افعال و بریسی تروک
افعال متعلق امر الهی و تروک متعلق نهی اولاندر مثلا صلوة
و زکوة و تلاوت قرآن کبی و ترک زنا و ترک شرب خمر کبی متعلق
امر مطلق اولان دخی ایکی قسم در اکر متعلق امر ایجابی اولورسه
واجب در امر ایجابی اولدر که مکلف اول امری ترک ایدرسه عقابه
و عذابه مستحق اوله اکر امر ندبی یه متعلق اولورسه مندوب در
امر ندبی اولدر که مکلف اول امره امتثال ایدرسه ثوابه مستحق
اولور اما ترکی عقابه مستحق اولمز و متعلق نهی فعل تحریمی اولورسه
اول فعل حرام و ترکی واجب و لازم اولور نهی تحریمی اولدر که

که مکلف اول منهی فعلی اتیان ایدرسه عقابه و عذابه مستحق اولور
اکر نهی تنزیهی اولورسه اول فعل مکروه اولور نهی تنزیهی اولدر که منهی
اولان فعلی ترک ایتمکله مستحق ثواب اوله اما اشلسه مستحق عقاب اولمیه
اما بر فعلک که اتیاننه امر و ترکنه نهی اصلا وارد اولمسه اول فعل مباحدر
پس مطلق فعل مکلف بش قسم اولور واجب و مندوب و حرام
و مکروه و مباح و بر تقسیم دخی بودر که مکلفه لازم اولان ایکی
قسم در اولی که ثانی یه شرط در ایماندر و ثانی که مشروط در اوج
قسم در عبادت بدنی و عبادت لسانی و عبادت مالی بدنی
صلوة کبی لسانی تلاوت و ذکر کبی مالی زکوة و صدقه کبی و بو اوج
قسمه التحیات لله والصلوات والطیبات کلمه سنده اشارت
بیورلمشدر تحیات عبادات قولیه صلوات عبادات بدنیه
طیبات عبادات مالیه و بر تقسیم دخی بودر که افعال و تروک
که مکلفه لازم یا مستحب در ایکی قسم در بریسی کندو یله حق تعالی ما بیننده
اولان حقوقی ادا ایتمکدر بریسی دخی کندو یله خلق ما بیننده اولان
حقوقی ادا ایتمکدر و بو ایکی قسمه لفظ معجز نظام خاتم انبیا علیهم السلام
اشارت بیورمشدر که التعظیم لامر الله والشفقة علی خلق الله و بو
لفظ وجیز که حاوی معانی عزیزدر جوامع الکلمدندر که حضرت خاتم
انبیایه صلی الله علیه و سلم مخصوص در تهذیب خواجه نصیر
نقل ایلر که عدالت سایر فضایل کبی دکلدر زیرا سایر فضایلک

ایکی طرفی واردر • هر طرفی بر رذیلت در • آخره مغایر نته کم مرور
ایلدی • اما عدالتک ایکی طرفی دخی بر رذیلتدر که جوردر • اما بو سوزده
مناقشه واردر زیرا سابقا تصریح ایتمشدی که عدالتک بر طرفی
ظلم و بر طرفی انظلام در • و ظلم و انظلام خود بری برینه مغایر
رذیلتلردر • ظلم جوردر اما انظلام جور دکلدر • پس هر طرفی عدالتک
جوردر دیدوکی نه صحیح اولور • اللهم مگر دینیله که انظلام دخی جوردر
غایت کشی کندو نفسنه جور ایتمکدر • لکن بو تقدیرجه هر رذیلت
جور اولور جمیع فضایلک اطرافی جورده منحصر اولور • تنبیه
خواجه ایدر که هیأت نفسانی یعنی خلق برامردر که فعله و معرفته
و قدرته مغایردر • مثلا عدالت که کیفیت نفسانی و خلق در •
افعال عدالتی بیلمک دکلدر • و انی ایشلمک دخی دکلدر • و اکا
قدرت دخی دکلدر • زیرا بیلمک و ایشلمک وفادر اولمق بولنور •
و عدالت صفتی بولنمز • نته کم سابقا اشارت کیجدی که بر غیر
عدل کمسنه دن لغرض عدل فعلی صادر اولور اما عدالت دکلدر •
پس بیلمک و ایشلمک و قدرت صادر اولدی عدالت بولنمدی •
و ایضا فعل عدالتی چوق کمسنه بیلور • و ایلمکه قدرتی دخی واردر •
زیرا قدرت صفتنک ایکی طرفه تعلقی علی السوادر • مع هذا انلرده
خلق عدالت یوقدر • سایر اخلاقده دخی حکم بودر • بو معنایی
جمیع ملکات و فضایلده تصور ایتمک گرک که بو علمک اسرارندندر

اسرارندندر انتهی کلامه • فقیر ایدر بن خلق نه نسنه ایدی تعریف
اولنوب ماهیتی سابقا ذکر اولنان اوزره تصور اولنجق بو تنبیهه
احتیاج قلمز تنبیه دیگر خواجه بو مقامده ایکی سؤال ایراد •
ایلدیلر • بری قوی و بری واهی و ضعیف • اما سؤال واهی بودر که چون
عدالت امر اختیاری در • و عاقل انی کسب سعادت ایچون تحصیل ایلر
پس ضدی اولان جور دخی امر اختیاری اولوب • انی کسب شقاوت
ایچون تحصیل ایتمک گرک • و بو نهایت بعیددر که بر کمسنه اختیاری ایله
کسب شقاوت ایچون رذیلت کسب ایلیه لر • و بو سؤالک جوابنده
استاد ابی علی بن مسکویه دن شویله نقل ایلدی که چون نفسک
مخالف قوتلری واردر • و انک بعضی بعضنک مقتضاسنه مخالفدر
پس جایزدر که بر قوت غلبه ایدوب • مقتضاسنی صاحبنه حسن گوستره
بر وجهله که عقلی استعمال • و مقتضاسی اوزره اتیان افعال ایتمکه
قادر اولمیه • اول قوتک سورتی منکسر و شرتی مندفع اولدقدن
صکره عقلنه رجوع • و استعمال فکر صحیحه شروع ایدوب • قبح صنعنه
عارف • و فساد فعلنه واقف اوله • بیت
قد ینزع الله عن قوم عقولهم حتی یتم الذی یقضی علی الراس
فقیر ایدر بن سؤال مذکور مقابله بدیهی ده تشکیک ایتمک مقوله سندندر
زیرا عقلا بر فعلک قباحتنه واقف • و رذیلت ایدوکنه عارف
ایکن بینه اختیارلریله مقتضای عقلدن تعدی • و اول فعل قبیح و

رذیلت شنیعه نک اتیانینه تصدی ایتدکلری مجزوم • وبالضروره
مقرر ومعلوم در • وبالبدیهه معلوم اولان نسنه یه اعتراض معقول
وضروریاتده تشکیک علما قتنده مسموع ومقبول دکلدر •
وبو جواب اجمالی در بو نکله ایراد مندفع وسائل مسکت ملزم
اولور • اما جواب تفصیلی که سؤالک موضع غلطنی تعیین وبیان
ومغالطه حل ومحل فسادی تبیین وعیان ایتمکدر خواجه نقل ایلدوکی
کلام در • اما اعتراض قوی اولدر که عدالت مساوات در • عدالتک
هر طرفی جور ورذیلت اولمغی لازم کلور که تفضل مرتبه سی • وبر
واحسان دایره سی که عدالتک افراطی در غیر فضیلت بل قبیح و
رذیلت اوله • مع هذا تفضل بالاتفاق افاضل اخلاقدندر • جواب
اولدر که تفضل عدالتدن خارج طرف دکلدر • بلکه تفضل عدالتک
احتیاطی مرتبه سی در • مثلا انفاق وسطی اولان حالتدر که وسط
اولمیوب بلکه وسطدن انحطاط ایدوب طرف بخله میلی اوله دیو
احتیاط اولنوب • بر مقدار وسطدن زیاده انفاق اولنور که
فضیلت سخاوت بلا شبهه موجود ومتحقق اوله • تفضل بو مرتبه در
اما غایت افراط اولنوب • غیر مستحقلره انفاق ومستحقلره
اضرار احتمالی اولسه اول تفضل دکل بلکه اسراف مذموم در
هر فضیلتک احتیاطی مرتبه سی واردر • اما اسلوب واحد اوزره
دکلدر • مثلا سخانک احتیاطی دیدیکموز کبی زیاده جانبنه میل ایتمکله

ایتمکله اولور • اما عفت که فجورله خمود اراسنده وسط در •
انوک احتیاطی جانب نقصانه که خمود در اکا میل ایتمکله اولور • [illegible]
بو نکته نک سری اولدر که فضیلتلرک هر جانبی رذیلت در • اما بعضی
فضایلک بر طرفی رذیلت اولمقده طرف آخردن اکثر اولور • پس بعضی
فضایلک افراطی رذیلت اولمقده تفریطندن ارتوق وبعضنک
تفریطی افراطندن زیاده اولور • مثلا سخاوتک که بر طرفی اسراف
وبر طرفی بخل در • وایکی طرف دخی رذیلت در • اما طرف تفریطی که بخل در
رذیلت ونقیصت اولمقده اسرافه غالب وراجح در • کذلک شجاعتک
که افراطی تهور • تفریطی جبن در • جبن رذیلت وعیب اولمقده تهوردن
زیاده در • اما عفت ده امر برعکس در • انوک افراطی که فجور در •
رذیلت اولمقده تفریطنه که خمود در غالب در • وخمود رذیلت
اولمقده فجور کبی دکلدر • بلکه جمله متصوفه ومرتاضین خمودی
فضیلت عد ایدرلر • پس قضیه بویله اولمغی نظر اولنه • جانب کم
رذیلت اولمقده قوی وغالب اولورسه اول جانبک خلاف طرفنه
میل اولمق کرک که احتیاط رعایت اولنمش اوله والله تعالی اعلم واحکم

باب سابع تحصیل فضایل واکتساب سعادات ابدیه نک طریق موصلی نه در وترتیب اسبابی نیجه اولمق کرکدر • انوک بیانندە در

حکمتده مقرر اولمشدر که کماله مؤدی اولان حرکاتک مبادیسی
واسبابی ایکی نوع در • بری طبیعت بری صناعت • طبیعت اولدر که عنک

مثالی نطفه‌در که صور مختلفه‌ده طورا بعد طور حرکت ایلر تا کمالنه
یتیشور که حیوانیت مرتبه‌سی‌در. و بو حرکتک مبدئی و سببی طبیعتدر
صناعتک مدخلی یوقدر. صناعت اولدوغنک مثالی اغاج پارچه‌لری
که نجار انی صنعی ایله هیئات مختلفه‌ده حرکت ایتدروب آخر صورت
سریره کیروب کمالنه یتیشور. و بو حرکتک مبدئی صناعت اولوب
بو کمال صناعی اولدوغی ظاهردر. و طبیعت وجودده صناعتدن
مقدم و مرتبه‌ده اجل و اعلیدر. زیرا طبیعتک استنادی
قدرت حق جل و علا و امداد ملاء اعلایه‌در. اراده انسانیه‌نک
و تدبیرات نفسانیه‌نک مداخله‌سی یوقدر. بخلاف صناعت که
تدبیرات بشریه و ارادت نفسانیه مداخله و توسطی ایله اولور.
انسز اولمز. پس تقدم ذاتی و زمانی و شرف و رتبه‌سی طبیعتک
صناعت اوزره مقرردر. مصرع خود درسته ذکر باشد و برسته ذکر
پس طبیعت صناعتک استادی و معلمی مثابه‌سنده‌در. و صناعت
طبیعتک متعلمی و شاگردی منزله‌سنده‌در. و چون بو نکته دخی
حکمتده مقرر اولمشدر که ممکناتدن هر شیئک کمالی مبدئنه
ممکن اولدوغی قدر تشبه ایتمکده‌در. پس صناعتک کمالی طبیعته
تشبه ایتمکدر. و صناعتک طبیعته مشابهتی که کمالیدر او بله اولمقدر
که اسبابک تقدیم و تاخیر و تدریجی و ترتیبی کما ینبغی مرعی اولوب
هر شیئک شیء موضع لایقنده واقع اولمغله طبیعته متشبه اولا

اولان اثر صناعته دخی مترتب اوله. بلکه بعض صناعاتده طبیعتدن
مزیت دخی حاصل اولمق جایزدر. مثالی بیضه مرغ ماکیاندر که
طبیعت مقتضاسی ایله مرغ اوزرینه بر زمان جلوس ایدوب حرارت
سینه‌سی بیضه‌یه استعداد ویروب صورت حیوانیه فیض اولوب
افراخ و فراریج اولور. کاهی صناعت ایله دخی بو معنی حاصل اولور.
مثلا بیضه ماکیانی سرکین گرم ایچنده بر مقدار زمان دفن ایدوب
سرایت حرارت سرکین بیضه‌یه استعداد حیوانیت ویروب
اندن دخی افراخ و فراریج بقدرة الله تعالی حاصل اولور. پس صناعت
بو محلده طبیعته تشبه ایدوب و اندن تعلم قیلوب طبیعتدن
صادر اولان اثر صناعتدن دخی صادر. قدرت حق تعالی که مؤثر
حقیقیدر بو سبب ظاهردن جلوه‌گر اولدی. و بو صورتده
صناعتک طبیعته مزیتی دخی حاصلدر. زیرا چوق بیضه‌دن دفعه
واحده‌ده افراخ کثیره حاصل اولور که طبیعت و حضانت ماکیان
طریقنده اول کثرت اولمز. چون بو مقدمه تمهید اولندی. پس
بیان ایده‌لم که تهذیب اخلاق و کسب فضایل که بو علمدن
مقصوددر اول دخی امر صناعیدر تدبیر انسانی ایله اولور. پس بو بابده
دخی طبیعته که استاد و معلمدر اقتدا ایتمک گرک. و مرتبه‌کم
طبیعتده مقدم و مترتب وجود و مبداء خلقتده سابقدر
تهذیب خلقده دخی انی مقدم و سابق ایتمک گرک. پس کله‌لم طبیعتک

احوالی وخلقت انسانده اعمالی نیجه ایدوکن بیان ایده لم که تهذ
خلقده صناعت وتدبیر ایله اکا اقتدا اولنه معلوم اولسون که
اول قوت که انسانده ظاهر ومؤثردر قوت طلب غذادر که
طفل متولد اولدوغی انده مادرینک پستانندن سود امجمکه
تعلیم وتلقین اولمدین طبیعتی الهام ایلدی وتعلیم ربانی مهتدی
اولوب قوتی طالب وغذاسنی بدننه جالب اولور ذلک
تقدیر العزیز العلیم وآیه کریمه که اعطی کل شیء خلقه ثم هدی
بو مرتبه یه اشارتدر چون قوتی دخی بر مقدار مزید وفی الجمله
حسی شدید اوله دخی زیاده کسب اشتدا ورفع صوت و
نحیب وبکا ایله مادرندن طلب غذا ایدر وبو مرتبه دن ترقی
ایدوب قوت غضبیه ظاهر اولوب دفع مضار ورفع مزاحمت
اغیار ایتمکه باشلر واکر دفع مزبورده کندونک مستقل وکافی
اولمدوغنی فهم ایدرسه کندویه کمال شفقت ووفور عنایت
اوزرینه اولدوغی بیلدوکی اشخاص وافراددن استعانت
وانلره استظهار واستغاثت ایدر مادری وپدری ودایه سی
وحاضنه سی کبی وروز بروز بو قوتلری استعمال واستکمال
ایدرک قوت تمیز که خاصه نفس انسانیدر ابتدا ایدر وبو قوتک
اول آثاری حیادر وبو قوت جمیل وقبیح ونیک وبدی تمیز ایتمکدن
ناشیدر که قبیح تصور ایتدوکی نسنه نک کندودن صدورندن تخجل ایدر و

ایدوب منکسر اولور وحیا بو انکساردر وبو قوت که تمیزدر یوما
فیوما متزاید وقوت غضبی وشهوانی دخی متمکن اولان مرتبه سی نک
نهایتنه دک متزاید اولور پس عنایتی تحصیل بقای نوع طرفنه اولوب
بدنندن کندو مثلی شخص آخر حادث اولمق اسبابنه شروع ایدر
واول بدننده فضله غذادن که منیدر که نطفه آدمیدر حاصل اولمقدر
وطلب زواج ونکاح وتوالد وتناسل حاصل اولور بو امور قوت
شهوانی مقتضیاتی وانک مراتبیدر اما قوت غضبی اولدخی کماله
یتشوب کندو شخصنی حفظ وضبط واستعانت غیره غالبا محتاج
اولمق مرتبه سینه واصل اولدقدن صکره سایر افراد انسانی
اقارب واتباع واهل وعیال کبی حفظ ایتمکه دخی شروع ایدر
وبورادن ریاست واستعلا وتفوق وترؤس ظهور ایلر وبو
جمله قوت غضبی مراتبی وانک مقتضیاتیدر اما قوت تمیز ونطق که
خاصه انساندر اول جزئیات واشخاص ادراکین وحفظن تحصیل و
تکمیل ایدر انده مهارت حاصل ایتدکدن صکره کلیات وطبایع
که معقولات اولدر طبیعت انسان وحیوان کبی انلری تعقل ایتمکه
قادر اولور زیرا جزئیات واشخاصی ادراک ایدوب جزئیات و
اشخاص ارهسنده اولان مشارکتلری ومخالفتلری درک و
تمییز ایدر پس مابه الاشتراک اولان نسنه ومابه الامتیاز
اولان نسنه لر معلومی اولمقدن ذهننده صور طبایع کلیه فیض

او لمغه استعداد حاصل اولوب عالم اولمغه بشلر. مثلا افرا
د جزئيات انسانك نتيجه كوروركه نطق وساير خواصده مشاركلر
وساير افراد حيواندن ممتازلر. ومطلق احساس وحركت ارادیده
جمله افراد حيوان مشاركلر. وافراد حيوان حركت ارادی وحس ايله
نباتاتدن متميزلر. واما نموده جمله نباتات وحيوان مشاركلر ونمو ايله
جماداتدن متميزلر وعلى هذا القياس. پس بو مشاركتلر و
مخالفتلر معلومی اولمغله ذهننه صورت نوع طبيعت انسان
وطبيعت حيوان وجسم نامی قبض اولوب طبايعی جزئياتدن و
جزئياتی وطبايعی بربرندن ممكن اولدقجه واستعدادی نسبتنجه
ادراك وتميز ايدر. وبو طبايعه معقولات اول ديرلر. زيرا اول
مرتبه تعقل بودر. بوندن اول اولان احساسدر تعقل دكلدر. چون
بو مرتبه يه اعنی تعقل دايره سينه كلوب عقل اطلاق اولنور. وانسانيت
بالفعل اسمی بو حالده اكا واقع اولور. وبو مرتبه يه كلنجك طبيعتدن
صادر اولان كمالات نهايتن بولور. بوندن صكره نوبت تدبير و
صناعت سببی ايله اولان كمالاته ايرشور. اكر بو كمالات دخی حاصل
اولورسه اول انسانيت كه طبيعت سببی ايله حاصل اولمشدی.
صناعت سببی ايله بقای حقيقی ودوام ابدی بولور. پس طالب
فضيلت اولنه لازمدر كه متوجه اولدوغی كمالی صناعت سببی ايله
تحصيل وتكميل ايتمك استدكده طبيعته اقتدا ايليه. طبيعتدن استفاده

استفاده اولنان سياقت وترتيبی تهذيب قوی ده استعمال و
رعايت ايليه. مثلا اولا قوت شهوت تعديلنه. اندن صكره
قوت غضب تهذيبنه. اندن صكره قوت حكمت تكميلنه همت ايدوب
انده ختم ايليه. اكر ابتدا طفوليتدن قانون حكمت اوزرنه كه ان
شاء الله تعالى ذكر اولنسه كرك. تربيت وتهذيب واقع اولمش اوله
طوبی له انك حقنده عنايت ازلی اولان سعادتمندلردن اولوب
اكثر مهماتی حاصل. وحركت وتوجهی تحصيل فضايله اقرب طرق و
احسن وجوه اوزره واصل اولسه كرك. واكر ايله اولمش دكلسه
بينه نا اميد اولمق كرك. بلكه مردانه ميدانه كيروب. دامن همتی تشمير
وكسب فضايلده نهج سابق اوزره سعی وتدبير ايتمك كرك. وصعوبت
طريقدن ياس ايدوب اهمال ايتمك كرك. كه اهمال موجب شقاوت
ابدیدر. واستعجال ايتمك كرك كه كون كچدكجه صعوبت متاكد و
تدارك متعسر اولور. تا كه بر مرتبه وارر كه اندن صكره وا اسفا
لقد فرطت فی جنب الله. فريادين آسمانه ايركورسه فايده ويرمز.
وانكشت تحسرين دندان سفله پاره پاره ايلسه نفع اولمز. زيرا
فرصت كيجدكدن صكره وقت كارالدن چيقر. واسباب وصل بال
من بعد حاصل اولمق احتمالی قلمز. پس خايب وخاسر كارخانه اكتساب
وچارسوی شهرستان عالم اسبابدن تهی دست خروج لازم
اولنجق. ورد زبانی بو رباعی اولور كه — رباعية

رباعیه افسوس که وقت کار از دست برفت
اسباب وصال یار از دست برفت
در معرض یک دولت ناپاینده
صد دولت پایدار از دست برفت

و معلوم اولسون که قافله سالاران راه اهتدا و غایت یافتکان
و وجدک ضالا فهدی اولوب تأیید الهی ایله کمالاری فطری و فضیلتلری
وهبی و تعلمات کسبیه دن بی نیاز و تعلمات بشری دن مستغنی
اولان طایفه علیه دن غیری هیچ برفرده فضیلت فطری حاصل اولوب
سعی و تعلم و کسب و تعملدن مستغنی اولمق یوقدر اگرچه اختلاف
استعداد و تنبیه سببی ایله سهولت و عسرتله تحصیل و اکتساب مختلف
اولوب بعض افراد عمل یسیر و سعی غیر کثیرله تحصیل فضایل و بعض آخر
سعی تام و جهد کامل ایتمکه محتاج اولور و نته کم تحصیل صنعت کتابت
سعی و کسبه موقوفدر حتی کسبدن خالی اولان لا علی شئ ناسخ و صنعت
کتابتده راسخ اولمق محالدر کذلک طالب فضیلت سعی و کوشش
و اعمال و ورزش ایتمدن فضیلت تحصیل ایدوب ملکه نفسانی
اولمق مرتبه یه واصل اولمز مصرع مزد آن گرفت جان برادر که کار کرد
و چون صناعت طبیعته اقتدا ایتمک لازم ایدوکی ظاهر اولدی
پس معلوم اولسون که تهذیب اخلاقه مناسب اولان علم علم حکمت
عملیه در و بو علمه طب روحانی دیمشلردر زیرا طبیبک سعی بدن

بدن انسانی و جسم بشری ایچون حفظ صحت حاصل و اعاده
صحت زایل ایتمکدر کذلک علم اخلاق صاحبنک دخی جمله همت و
غایت نهمتی نفس انسانیده حاصل و موجود اولان فضیلتی باقی و
خالد و زایل و مفقود اولان فضیلتی حاصل و عاید قلمقدر پس
نته کم طبیب جسمانی تدبیرات طبیه و معالجات صناعیه ده افعال
طبیعته تشبه و اقتدا ایدر نته کم اصحاب فن طب قتنده ظاهردر
کذلک طبیب روحانی یه دخی لازمدر که ترتیب اسباب و تهذیب
خلق و تهیه آلت تحصیل عدالت ایتمک قصد ایدیجک طبیعته که
استاد و پیشوادر تقلید و اقتفا ایده پس طالب صحت
روحانی قوای ثلاثه نفسانی یه علی الترتیب نظر و ملاحظه ایلیه
اعنی اولا قوت شهوانینک فضیلتنه که عفتدر ثانیا قوت
غضبیه فضیلتنه که شجاعتدر ثالثا قوت تمییز و ادراک فضیلتنه
که حکمتدر نظر و تفقد ایده اگر هر بری حاصل و کامل ایسه
شکر و ثنای وهاب حق و فیاض مطلق علی قدر الطاقه مؤدی اولوب
همان اول فضایلک ادامت و ابقاسی اسبابنه مراعی اولسون
و اگر حاصل دکل ایسه هر برین علی الترتیب کسب و تحصیل و نفس نقصان
شعاری اول فضایل ایله تکمیل ایتمکه مجد و ساعی اولوب اولا
قوت شهوانی یه نظر ایده اگر صفت اعتدال و وسطانیتله متصف
بولورسه عفت اکا حاصل اولمش همان علی مر الاعوام باقی و مستدام

ایلمکه اهتمام ایتسون . واکر بر جانبه مایل . واعتدال حقیقیدن زایل
اولمغله منحرف بولورسه سعی وهمت ایلسون اعتلال وانحرافدن
اعتدال توسطه واصل . وفضیلت عفتی کندویه حاصل ایده کورسون
بعده قوت نظریه غضبیه نظر ایدوب کورسون اکر طرفین تهور و
جبن نفسندن برطرف . واعتدال توسط تحصیلی ایله کسب
شرف ایلدی ایسه شجاعت حاصل اولمش . شکری متواصل اوله
والا رذیلت طرفیندن همتله کندوسنی تخلیص . وسعادت تحصیل
شجاعته نفسنی تحریص ایلسون . وبو ایکی فضیلتی تحصیل وجوهر نفسی
فی الجمله نقصاندن کماله تحویل ایتدکدنصکره تحصیل فضیلت حکمت
جانبنه راغب . ورذیلت جربزه وبلادتدن هارب اولوب .
اولا اول علمی که تحصیل علومه آلت . ومعیار نظرک میزانلری اکا
حوالت اولمشدر . اعنی علم منطق که قوت نطقی تقویت وتصحیح
ومعیار نظر واکتسابی توسیع وتنقیح ایتمک انوک عملیدر . تحصیل و
تکمیل ایدوب . بعده اول علومی که جمیع مسائلی ودلایلی شک و
ظندن عاریدر . ومبادی ومبانیسی محض یقین اوزره جاریدر .
اعنی علوم ریاضیات که مقدمه ده اکا اشارت اولنمشدی .
تحصیل ایله . که ذهنی جمیع مسائلده قطع ویقین مرتبه سینه معتاد
ومتقاضی اوله . وظن وتخمین ایله اکتفا ایتمکه قانع وراضی اولمیه
پس معرفت حقایق اشیا . وکشف احوال موجودات خارجیه ایله

ایله تحلی . وزاویه جهل ونقصاندن . که زاویه ذل وخذلاندر . تجنب و
تخلی ایتمکه همت ایده . اولا طبیعیات . بعده الهیات . مسائلین تفصیل
ومراجمالی بالغ مرتبه تفصیل ایلسون . چون توفیق الهی ایله بو مرتبه
واصل اولمش اوله . قوای ثلاثه مزبوره نک ترتیب وتهذیبندن
فراغت بولمش اولور . چون بو فضایلک تحصیلی میسر ومقدر اولدی
پس فضیلت عدالت که جمله یه مرتبدر . وفضایل ثلاثه دن مجموع
مرکبدر . انوک تحصیل وتکمیلنه عنایت واهتمامی موفور ایلسون
که کمال حقیقیه واصل . وسعادت باقیه اکا حاصل اولوب . انسان بالفعل
وحکیم کامل مکمل اسمی اکا اطلاق اولنه . پس اشبو مرتبه دنصکره
سعادات خارجیه که مزینات جمال کمال . ومحسنات دیباجه فضیلت
واعتدالدر . انلری دخی تحصیل ایلسون . وانلر ایکی قسمدر فضایل
بدنی . وفضایل مدنی . فضایل بدنی اول علوم ومعارفدر که احوال
بدنه راجعدر . واول طبدر که ثمره حاصله وفایده مترتبه سی اوج
نسنه در . دفع وازاله علت . وحفظ وحراست صحت . وکسب و
افاده زینتدر . وعلم نجومدر که مقدمه معرفت بعض حوادث
اولمغله موسومدر . فضایل مدنی اول علومدر که انتظام احوال
دین ودولت وانتساق امور ملک وملت انوکله اولور . علوم شرعیه
کبی که فقه وکلام . واخبار وسیر انبیا علیهم الصلوة والسلام . و
قصص وتواریخ وحوادث ایام . وعلوم ادبیه کبی که لغت وصرف

ونحو وبيان اولنه بيعدر و بو جمله موجبات فصاحت و براعتدر
وعلم حساب و استيفا و مساحت كبى كه اكثر منافع اجتماعات
مدنيه اكا مربوط و اختلاط و تعيش و معاملات بنى نوع اكا متعلق ومنوطدر

باب ثامن حفظ صحت نفس فضائل ...
... اولوب ... در

مخفى اولميه كه چون نفس خير و فاضل درجهٔ انسانيت بالفعله
واصل اولمش اوله بو حالده فاضله نفس حفظ ايتمك واجب و لازم
و سلامت اول سعادتك طراوت و نقا وادامت و بقاسنه
عازم اولمق كرك حفظ صحت بدنه نيجه اهتمام لازم ايسه حفظ صحت
نفسه اعتنا دخى لازمدر بلكه بو دخى اهم واقدم و بوكا اهتمام اتم
والزم در و بو صحتك حفظنه و فضيلت نفسك بقاسنه بوندن
افضل سبب يوقدر كه دائما معاشرت و اختلاطى كندو كبى يا دخى اكمل
تحصيل فضايل ايتمش و عيوب و رذايلى ترك ايتمش خير و فاضل كمسنه لر ايله
اولوب تحصيل فضايل ايتمامش و معايب و رذايلدن كيتمامش كمسنه لر
صحبتندن كريزان اوله زيرا نفس انسانينك خاصه سى معاشرى
اوصافى ايله تحقق و مخالط و مصاحبى اخلاقى ايله اتصاف و
تخلقدر مصرع زانكه انكور زانكور همى كيرد رنك
و حكما ديمشلردر كه الطبيعة سارقة و بو معناده نظم اولنمشدر كه
شعر عدوى البليد الى الجليد سريعة كالنا

كالنار توضع فى الرماد فتخمد * و بو معناده فارسيه دندر
يار بد بدتر بود از مار بد ...
عن المرء لا تسأل وسل عن قرينه ...
فكل قرين بالمقارن يقتدى
و اشرار بدكردار ايله صحبت و مشاهدهٔ صورت ظاهرلرى ممنوع
اولدوغى كبى مجرد استماع كلام نافرجاملرى دخى ممنوع محرم در
خصوصا مجون و مفاحشات و مضاحك اولنلركه اناشيد و اسجاع
هزل آميز و فحش انكيزلرى و خمريات معشقه و اشعار معشقه
و هجو مسلم و ذكر معايب بو جمله طالب فضايل و مجتنب رذايل
اولنلره ضرر محض و اجتنابى لازم و واجب اولنلردندر و اولور
كه بر بيت استماعندن نفوس ناقصه يه اول قدر هوا و هوس باطل
و اشواق رذايل عارض اولور كه ازاله سنده مدت مديده معالجه
و زمان كثير مصابره و مدافعه يه محتاج اولور خصوصا كه اشعار
معشقه تغنى و سرود ده مقارن استماع اولنه اسباب كامنهٔ
هوائيه تهييج عظيم و دواعى ميل نامحرمى اثاره و تحريك ايدر
ايلر حتى كاهى متبحر عالملر كه زلتنه و مرتاض سالكلرك منهج قويمدن
منحرف و بطالت و خلاعته متصف اولملرينه سبب اولور
پس مناظر حواسك غالب قلب انلردن نسنه ايله خسته اولور اولى بودر
كه مظان ضرر اولان مواضعدن بسته اوله و كتب فقهيه ده ذكر

خمر و غلامی مشتمل اولان اشعارک استماعی مکروه در. دیدیلر که بر حکمتی بودر و استماع اصوات ملاهی و ترنمات و اغانی شریعت مطهره ده حرام اولدوغنک دخی وجهی والله تعالی اعلم بودر. و استماع اصوات آلات غنا خصوصا اشعار معشقه یه مقارن البته تخییل امور شهوانیه یه مؤدی و تخییل مستمر ایجاد و ایقاع امر متخیله غالبا مفضی در. انکیچون بعض افاضل دیمشلر در. الغناء رقیة الزنا. زیرا مادام که نفس بدنه متعلق و انده متصرف و قوای شهوانی کاشانهٔ بدنده مجتمع و متآلف اوله اسباب غوایت در ذیلت اجتماعدن خالی و دواعی غی و ضلالت اتفاق و انتظامدن تهی اولمامق مقرردر. و حضیض فساد و رذیلیه نفسک تنزلی سهل و یسیر اما شواهق قلل فضایله صعود و ترقیسی دشوار و عسیردر. عروج بر فلک سروری بدشوار اولدیکی حجر ثقیلی جانب اسفله تحریک و تنزیل کبی ادنی سبب و جزوی قوتیله حاصل اولدوغی معلوم و معروف. اما ثانی اول حجری شاهق جبل و ذروهٔ فلکه اخراج کبی در. قوت عظیم و اعانت جم غفیره محتاج و موقوف در. و حدیث نبوی صلی الله علیه و سلم حفت الجنة بالمکاره و حفت النیران بالشهوات بو معنایه اشارت در. پس انس و مخالطهٔ ناس که اکثری ارجاس و ادناس در اجتناب و احتراز طریق اقوم. و ایثار عزلت و انفراد. و تقلیل

معاشرت اصحاب و عشایر. بونک امثالی وقایع و ورطه لردن اسلم در. انکیچون دیمشلر در که من کان فی العزلة فالعزلة و عزلتک منافعی بیشمار. و خلطتک مضاری بیحسابدر. پس عزلت محمود الاختیار. و خلطت کثیره واجب الاجتناب در. و اگر اختلاط ضروری اولورسه نته کم دیمشلر در. مصراع

العزة فی العزلة لکن. لابد للناس من الناس

دید و لکن کیمی مهما امکن صحبت افاضل و اکابر که نفوس طیبه لری ادناس رذائلدن طاهر. و وجوه نقیه لرنده انوار فضیلت لایح و ظاهر در. انلرک صحبتنه طالب. و انلرک کبی اولمیانلردن هارب اولنه. و اکابر مشایخ دیمشلر در که چون صحبت لازم اوله. اول کمسنه نک صحبتنی اختیار المه که مشاهده و مصاحبتی سنی جانب آخرته داعی و ترک دار غرور و موطن سهو و غفلته سالک اوله. و سلسلهٔ نقشبندیه خواجه لرندن خواجه علی رامیتنی که القابلری حضرت عزیزاندر. بو معناده سالک راه. و درویش صاحب انتباه اولنه بو یله نصیحت بیورمشلر که. رباعیه

با هر که نشستی و نشد جمع دلت
ورتو نرمید زحمت آب و گلت
زنهار ز صحبتش گریزان می باش
ورنی نکند روح عزیزان بحلت

واخوان وفا وخلان صفا ایله صحبت اولنجق بشر و بشاشت و تودد
و طلاقت اوزره اولنوب لکن اعتدال رعایت اولنه که بو
خصلتک دخی سایر اخلاق کبی وسطی فضیلت در و افراط و تفریطی
رذیلت در وسط و فضیلت اولان مرتبه یه بشاشت و بشر دیرلر
و افراطی ضحک بسیار و مجون و هزل کوناکوندر و تفریطیه عبوست
و تقطب دیرلر و مزاح که اکا لطیفه و نادره دیرلر انده دخی
حد اعتدال و طریقهٔ وسطی رعایت اولنمق کرک افراطی هزل و
مسخره لیغه چیقر و نیجه مضرت و مفسده یه سبب اولور تفریطی
عبوس اوجه ثقیل الظل اولوب اخوان صحبت و عشرتندن متنفر
و کاهی صورت تکبره واصل اولوب درویشان صافی درون ایذن
متضجر اولمغه مودی اولور و احادیث صحیحه ده وارد اولمشدر
که کان النبی علیه الصلوة والسلام یحب المزاح و لا یقول الا
حقا و حضرت امیر المؤمنین یعسوب الموحدین کرم الله وجهه
کثرت مزاح منسوب ایدیلر اسباب حفظ صحت نفسانینک اعظمی
اولدر که علی الدوام نفسه اعمال حسنه تکلیف و تحمیل و افعال جمیله
تخییل و تحصیل ایدروب اگر افعال قوت نظریه اگر اعمال قوت عملیه در
تقصیر و تهاون و اهمال و تکاسل ایتمکه معتاد ایتمیه لر نته کم
حفظ صحت جسمانی ده اعمال جسمانی و تحریکات لطیفهٔ معتدله
موجب حفظ صحت اعضا و مورث قوت و سلامت اعصاب در

الیعسوب ارکک آری جمعی یعاسیب کلور
و عند النحاة ... امیر النحل ...
و یقال للسید یعسوب قومه
اختری

اعصاب در و اطبا ریاضت بدنیه یه مبالغه و وصیت ایدرلر
و هر نوع ریاضتک بر عضوه فایده سین بیان ایدرلر مصارعت و
کشتی کیرلک جمله اعضایه و کمان و کباده چکمک اکتاف و اعضا
و مشی ساق و فخذه نافعدر دیرلر و علی هذا القیاس و ترک
ریاضت استیلای بلغم و ضعف و فتور اعصاب و عظام
که بنای جثهٔ بدنه اطناب و دعایم در ایجاب ایدر دیرلر کذلک
ریاضات نفسانیه دخی قوای نفسانیه یه قوت و ترکی بطالت و
ضعف و فترت ایجاب ایدر و استیلای کسل و بلادت و غم و برودت
و نفس مواظبت نظر و استدلال و فکردن معطل اولیجق اسباب بلادت
و حمق مستولی و مجتمع و مواد خیرات و انهار افاضات عوالم قدس
چمن استعدادندن منقطع اولور و چون حلیهٔ عملدن عاطل اولور
کسل و توانی ایله مألوف و اسباب سعادتی باطل و بو انتکاس
حال و انعکاس اقبالی سببی ایله صورت انسانیتدن مسلوخ و عالم
مثال و معنیده صور حیوانانه ممسوخ اولمغه مؤدی اولور اگر کنه بو
نشأه ده انتکاس و انعکاسنه مطلع اولسون اگر کسه غلبهٔ سکر
طبیعت سببی ایله حالا ذاهل و غافل اولسون یا علاقهٔ بدنیه
منقطع اولدقدن صکره واقف اولسون لکن بعد فوت الفرصه
و لزوم الغصه حسرت بی فایده و ندم بی نفع در مصرع
بسیار بخارد سر انکشت ندامت اما حلیهٔ علم ایله متحلی

وحلیهٔ عملده سابق ومتحلی اولنلر لازمدر که منظر نظر وبصیرتده
پردهٔ پندار باطلی رفع ووجب عجب وغروری پیشگاه سعادت و
فضیلتدن منع ودفع ایده لر که علم وعمل ایله عجب وغرور نه قدر
خفی ومستور دخی اولسه بالآخره فوز ونجاته مانع وچهرهٔ سعادت
واقباله برافقدر

زاهد غرور داشت سلامت نبرد راه
رند از ره نیاز بدار السلام رفت

وکبر وبخوت سببی ایله جبا ایدوب تعلم علمدن فراغت
ایلمیه که جهل جمیع ازمانده قبیح وعلم کافهٔ احیانده حسن و
ملیح در وحفظ سبقدن صکره معلوماتنی تکرار وذکر ماضی ایله
محفوظاتنی تذکار ایمکی واجب ولازم بلمک کرک وزوایای خزاین
علومنه عناکب نسیان نسج ایمکدن برحذر اولمق کرک که آفة العلم
النسیان دینلمشدر وطالب سعادت اولنلر لازمدر که ملاحظه
ایلیه لر که بضایع فانیه ورغایب غیر باقیه نک طالبلرندن بری سی
مطلوبنی حوزهٔ کمنت وقبضهٔ قدرتنه کتوررسه انوک حفظ وحراستنده
نیجه مشقتلر اختیار ایدر واولور که کندویه خواب وخوردی
حرام وتحمل مشاق سهر واقتحام موارد خطری کندویه
ورد مدام ایدر پس طالب کمال حقیقی ومایل سعادت فضیلت
باقیه ده حفظ مطلوب وحراست کوهر مرغوبنده تحمل مشاق

مشاق متوالی واختیار رکد ایام وسهر لیالی اتمیوب اول کوهر
کرانمایه یه معرض تلف ومدار هلاک وبواد وده قورمه خسر دنیوی
واخروی ایله جلیس احزان سم معنای فواد وتنبیه ایله حاصلی
خسران اولمق مقرردر وطالب کمال جمع مال وتحصیل اسباب
جاه وجلالدن اعراض ایدوب زهد که مقبول حق ومحمود
خلقدر قامت همت وبالای معالی روحانی سینه خلعت و
شعار ایده وزهد اولدر که آدمی اسباب وتمتعات
دنیویه دن قدر ضروری ومرتبهٔ مالابد اولان نسنه ایله اکتفا
ایدوب فضول عیشه که تنعم وترفه در التفات ایتمک در
وزهد لهام ووصیت عادت انبیا واولیادر وسرمایهٔ
سعادات وپیرایهٔ مقامات زهد وقناعتدر ومقدمهٔ
زهد اولمینجه سالک طریق آخرته سبح سعادت حاصل اولمز و
کسوت زهد ایله تلبس ایتمدن طالب فضیلت بر مقامه
واصل اولمز وجناب حضرت رسالت پناهدن صلی الله
علیه وسلم روایت ایتمشلردر که ازهد عن الدنیا یحبک الله
وازهد عما فی ایدی الناس یحبک الناس

قطعه

کن زاهدا فیما حوته ید الوری
تبقی الی کل الانام حبیبا
او ما تری الخطاف حرم زادهم
اضحی لدیهم فی البیوت ربیبا

ودخی بعض روایتده کلمشدرکه حضرت رسالت پناهی صلی الله
علیه وسلم ابن عمر حضرتنه بو وجهله نصیحت بیورمشلردرکه
کن فی الدنیا کانک غریب او عابر سبیل وعد نفسک من اصحاب
القبور ۰ واول حضرتک صلی الله علیه وسلم اسباب دنیوندن
زهدلری ومأکل وملابسده نه مرتبه ایله اکتفا ایتدکلری ۰
مشهور عالم ومعلوم عالمیاندر ۰ عالمدن کیدنجه بر دفعه
نان جودن طویمدیلر باآنکه فقرلری ضروری دکل اختیاری ایدی ۰
نجه یردن متوجه اولان اموالی ایثار ایدوب ۰ بو نوع معاشی
اختیار ایدرلردی ۰ خصوصا اواخر عمر شریفلرنده که یمن وبحرین
واکثر جزیرهٔ عرب فتح اولوب اموال عظیمه آستان رسالت
آشیانلرینه کلوردی لکن برحبه ادخار ایتمیوب عطیم عطیه وکلی
بخششلر بیوروب کندولر فقر اختیاری اوزره قرار بیورورلردی ۰
حتی دار دنیادن انتقال وخطایر عالم قدسه ارتحال بیوردقلرنده
جوشن تن شریفلری بر یهودی یه بر مقدار تعدای ثمننه مرهون
ایدی که اول کندی نسیه ایله الوب اهل بیتلره نفقه ایتمشلردی ۰
لوکل حضرت علیه الصلوة والسلام اظهار زهد ایله ابتدا وخلفاء
راشدین ۰ واکثر صحابه وتابعین طعم زهدی شهد بیلوب فقر له
فخر ایتمه ده انلره اقتدا قیلمشلردی ۰ واساطین حکمای متالهین
بو دنیای غدارک امتعهٔ ناپایدارندن ال چکمشلردی ۰ سقراط

سقراط برحب ایچنده ساکن اولوردی باآنکه تلامذه سندن ملوک
واکابر اموال عرضه قیلورلردی ۰ قبول ایتمیوب اول حب ایچنده
خانه ومسکندن فراغت ۰ وانوکله قناعت ایدردی ۰ انکیچون
اکا سقراط الحب دیرلر ۰ ذیوجانس متجرد اکی عبادن غیری
نسنه یه مالک دکل ایدی ۰ وافلاطون دخی معرض دنیا ۰ وزهده
قناعتله عالم ارا ایدی ۰ دیرلرکه اول حکیم که زهد ظاهر وقلت
اسبابدن عدول ۰ وخدم وحشم ومال ومکنت اتخاذینه دخول ایدی
ارسطاطالیس حکیم ایدی ۰ اکرچه بعض اصحاب رسول کزین ۰
وبعض اولیای امت خیر المرسلین تملک اموال واتخاذ اسباب
دنیوی ایتمشلردر ۰ اما محبتلری درونلرنده قرار ۰ وذمت
همتلری انوک محنتنه کرفتار دکللر ایدی ۰ ودوام بلیه ورأس کل
خطیئه اولان حب دنیادر ۰ نفس دنیا دکلدر ۰ نیجه درویش واردر
تهی دست ۰ حب دنیا انی شوریده ومست ایتمشدر ۰ ونیجه غنی
واردر که دست ودامنی پردر ۰ اما رقبه همتی قید واسر حب دنیادن
حردر ۰ وصحابهٔ کرامدن کثرةٔ ماله معروف عبد الرحمن بن عوفدر
که وفاتنده درت خاتونی قلمشدی ۰ بری سنی حصه ثمنندن
سکسان بیک درهم بر روایتده دربیارله صلح ایلدیلر ۰ لکن
لوح درونی رقم حب دنیادن ساده ۰ وکردن همتی طوق وقلادهٔ
علاقهٔ حب دنیادن آزاده اولمه سی اول مرتبه ده ایدی که برکره

حضرته

فاروق خدمتنه کلوب رضی الله عنه کلوب ایتدی یا امیر المؤمنین
شامدن بر کاروانم کلورکه سکسان شتر باردر • و هر شترده
بضاعت هزار دینار • جمله سین فی سبیل الله صدقه ایلدم اول
ضبط ایله سببدن سؤال ایدیجک بوکیجه نماز تهجدده خاطره
اولدی که آیا کاروان نه موضعه کلدی • و احوالی نیجه اولدی اوله
پس بر مال که روی توجهی سائر • و تهجدده موجب تشویش خاطر
اوله انی حوزهٔ ملکیتدن اخراج اتمک لازم ایدوکی ظاهردر دیدی
و مشایخ متأخریندن مفخر ابرار • خواجه احرار خواجه عبید الله سمرقندی
قدس سره که اکرچه رحلت اقامتنه خطهٔ سمرقند مقر • لکن قیدو لاهی
جملهٔ آفاقه سمر اولمشدی • و انک مدحنده مولانا نامی عبد الرحمن
جامی نظم ایتدوکی درردن بعضی بودر که • مثنوی

زد بجهان نوبت شاهنشهی ... دبدبهٔ کوس عبید اللهی
آنکه ز حریت فقر آکهست ... خواجهٔ احرار عبید الله است
لجهٔ بحر احدیت دلش ... صورت کثرت صدف ساحلش
باشد از آن لجهٔ ناقعر یاب ... قبهٔ نه توی فلک یک حباب

و مع هذا کثرت اموال و اسباب • و خدم و حشم • و مزارع و قراسی
اول مرتبه ده ایدی که رشحات کتابنده مذکوردر که خواجه به علاقه
ایتدکده بیک اوچ یوز مزرعه سی وار ایدی • و بشقه بر مزرعه سنده
اوچ بیک جفت یورردی • اما بو قدر اموال و اسباب اکا مقدار

مقدار ذره مانع راه • و نظر همتنده برگ کاه دکل ایدی نته کم
مولانا جامی نظم مزبور ذیلنده دیمشدر • مثنوی

روی زمین کش نه سرونی بن است •
در نظرش چون رخ یک ناخن است •
یک روی ناخن که بدست آیدش •
کی بره فقر شکست آیدش •

مطلب

اما طالب فضیلت و راغب سعادت • انلرک حالنی کندویه
حجت و دلیل • و اموال و اسباب اتخاذنه سبیل ایلمیه بلکه
سعادت استرسه مقام فقرده اولان اولوره اقتدا و تجرد
و فنا اوزره کیجن پیشوالره اقتفا ایدوب • اسباب جهان فانیدن
قدر مالابدایله اکتفا ایده • که ره زن دنیای غدار طریق طلبده
اکا مانع • و غرور و فریب جهان فانی انی سلوک مقصددن
خادع اولمق احتمالی اولمیه • بیت

بهوش باش که راه بسی مجرد زد •
عروس دهر که مکاره است و محتاله •

و طالب فضایل زنهار تحریک قوای شهوانی و غضبی ایلمیه و
اول کروه بی شکوه کبی کم تحریک قوت باه ایچکیچون استعمال
و اکل معاجین • و قراءة کتب فواحش و حکایات فسقه ملاعین ایدرلر
زیرا قوت شهوانیه • تحریک ایدیجک شایدن چکینده تعب لازم

باره حرص جابجا در
مسند احمد الله

اولوب بلکه شریعتده حرام و موجب ازدیاد آثام
اولان فعلی ارتکاب ایله و تحریک شهوت اکا بکزر که آدمی برسبع
خفته‌یی طعن و دغدغه ایله بیدار ایدوب اوزرینه حمله ایتدکدنصکره
انواع حیل ایله مضرتندن خلاص طلب ایده . اکر بیدار ایتمسه تعبدن
بری و خطردن امین ایدی . پس قوت شهوتی و غضبی حالنه قویوب
تحریکنه داعی اولمیوب بلکه مهما امکن دفع هیجاننه ساعی اوله اکر
بالطبع حرکت ایدرسه مقتضای عقل و شرع ایله حد اعتداله ویرن
و عیار ایدوب طرفین افراط و تفریطه خروج ایتمیه که فضیلت عفت و
شجاعت برقرار اوله . و جمله اقوال و افعالدن اول فکر و نظر میزانینی
در کار ایلیه تا جمیع افعال و احوالی موزون میزان اعتدال اوله
اکر کاهی بحسب الطبیعه خروج واقع اولورسه تحمیل افعال حسنه
و زجر و منع مباحات ایتمکله نفسه تأدیب و سیاست ایلیه که بردخی
انک کبی فعله ارتکاب ایتمکدن احتراز و اجتناب ایده . مثلا بر طعام
که تناولی مباح شرع و عقل و مقتضای رای و مصلحت دکلدر اتباع
سورت شهوتله انی تناول ایلیه در حال انابت و ندم ایدوب
نفسه ایجاب صلوات عدیده و صیام ایام مدیده ایتمکله معاقب
و مجازات ایلیه که من بعد نفس فضول مخالفت مقتضای عقول
اولان نسنه‌یه راغب اولمیه . و بو معناده ارباب همت و
اصحاب مجاهده و ریاضت عزیزلردن حکایات چوقدر . غفلتله

غفلتله برلقمه تناول ایتدوکیچون بریل صایم . و برکیجه تهجدندن تکاسل
ایتمکله بنجه روزکار تمام لیله قایم اولمق . و بعض قوی همتلر مجرد
نفس تقاضای مباح ایتمکله ریاضات تکلیف ایدوب زجر و تادیب
و اصلاح و تهذیب ایدرلر . مقامات حضرت شیخ الاسلامی
احمد زنده پیل جامیده قدس سره ذکر ایدر که برکون غار ریاضتدن
نواحی شهره کلدکده بستانه کیرور زردآلو تمام رسیده و
بالغ . و برک سبز اراسندن کواکب فلک اخضر کبی لامع
اولمشدی . نفس حضرتنه دیرکه احمد بو قدر زماندر بنی نارجوع و ریاضتله
هلاک ایلدک . بر ایکی زردآلو ایله بنی تسکین ایلسک . خواجه دیرکه ای نفس
بریل تمام صایم اول سکا مرادکی ویره یین . نفس راضی اولوب صیامی
تمام ایتدکدنصکره باغه زردآلویه کیرور کوروز که شغال کلمش
زردآلولری تمام تناول ایدوب برقاج دانه هضم اولمدین درست
بینه ممر اسفلدن اخراج ایتمش . حضرت الوب بومنعه مشغول اولنجق
نفس ایدر که احمد نیلرسین بوخسه بو زردآلولری بکا می ویرورسین
ایدر بلی زردآلو طلب ایلدک اشته زردآلو غایتی بر حیوانک
امعاسندن کچمش یورسن سکا ویرن . نفس ایدر که احمد مدد
بونی بکا ویرمه ارتوق سندن هیچ نسنه طلب ایتمیه یین . تمام نفسه
عهد و یمین ویرورکه من بعد هیچ شهوتنکی طلب ایتمیه سین پس زردآلو
انز . اشته ارباب همت معامله بویله ایتمشلر . و بو مرتبه‌یه ... اولور

باری سندخی ممکن اولدقجه سعی ایله نفس تربیه شهواتنده سایر و
هوای آرزولرنده طایر اولمیه • واکر غضب بی موقع وخشم
نا محل ایلسه نفسه عقوبت ایچکیچون بعض سفهانک اذیت واهانتنه
صبر ایتمکله یا نفسه حفظی مطلوب • وصرفی نامرغوب اولان مالی بذل
ایتمکله تأدیب وسیاست ایلیه که ارتوق بی وجه اقدام وغضب
بی هنگام ایتمیه • روایت اولنور که سقراط حکیم پادشاه زمانی بر زوج
ونا اهل ایدوب نفس شریفنک تقاسینه توسل ایتمک ایچون امر والزام
ایدیجک اکابر یونان مخدرات جمال عفت • وپستار پردهٔ
حسن وخلقت • اولان بنات واخواتلرین عرضه قلدیلر • اما حکیم
مرتاض جمله‌دن ابا واعراض ایدوب • بر زن سلیطه که وقاحت
وبی شرملکده مشهورهٔ جهان • وسلاطت وزبان درازلکده
معروفهٔ جیران اولوب • معاشرتی تکدیر مشرب زندکانی
ایتمکده بوبینه مظهر اوله که • • نظم

زن بد در سرای مرد نکو　　　هم درین عالمست دوزخ او
زینهار از قرین بد زنهار　　　وقنا ربنا عذاب النار

طلب ایتدی بو اختیار غریبک سری سؤال اولندقده دیدی
که چون مصاحبت ناقصات العقل لازم اولدی • باری بو
فایده اولسون که نفسی انک سلاطت ووقاحتنه مبتلا ایدوب
مقابله‌سنده کظم غیظ ودفع غضبی عادت ایدوب • بوخلقله

حکیم دانادن

خلقله معتاد ومتمرن اولم • واکر نفس کسله میل وبطالته رغبت
کوسترسه التزام مزید اعمال صالحه ومداومت اوراد واذکار
وعبادات نافله ایله تأدیب ایده • واعمال سیئه‌دن صغیره ایسه
دخی اجتناب ایده که نفس صغایره ارتکاب ایدرک کبایره
دخی جسارت احتمالی واردر بلکه نفس صغیره یه مداومت و
اصرارله کبیره • وکبیره توبه واستغفارله مکفور ومغفور
اولمقده صغیره اوله • که لا کبیرة مع الاستغفار • ولا صغیرة
مع الاصرار • ودمتصل عیوب نفسنه احاطه واطلاع قصدنده
اوله • وبو اطلاعه نه قدر اسباب اهتمام ودقایق حیله
قادر ایسه تقصیر وتهاون ایتمیه که اکثر بنی آدمی راه فضایل و
سعادتدن الیقویوب بیغولهٔ شقاوت وجهالتده قویان
کندو احوال وافعالنی بلمیوب • دقایق عیوبندن غافل ودشمن
نفس امارهٔ سندن ذاهل اولدوغیدر • زیرا نفس کندوسینی
نهایت درجه‌ده محبت اوزرینه‌در • وهر محب محبوبنک عیوبی
مشاهده‌سندن اعمی وکوردر • ومقابحین محاسن عد ایتمکه
مجبول ومجبوردر • که حبک الشئ یعمی ویصم • بیت

کر هنری داری وهفتاد عیب　　　دوست نه بیند بجز آن یک هنر

پس عاقل لبیبه لازمدر که کندو عیوبنی بیلمکه تدبیر ایده واعدا
کندو معایبین تفحص وتطلب ایده • وغیرلرده عیب عد

مطلب در بیان مجاهده نفس

سندن

اولان نسنه‌لری کوره انلردن کندوده دخی اثار وار میدر دقت
ایلیه • وبر دانا وصادق دوست قزنوب اندن عیوبنی سؤال
ایده • وهر نه قدر سنده عیب بو قدر دیرسه مقید اولیوب
بنه ابرام ایده • وبعض عیوبنه اشارت ایدنه تمام سرور و
نشاط کوستروب ظاهرده وباطنده شکر وسپاس
اظهار ایده • وهیچ آثار تألم واضطراب کوسترمیه زیرا
خلق بکسه‌نک عیبنی یوزنه سویلمکدن صاحبی متألم اولوب
سویلیسه عداوت اتمک خوفندن احتراز ایدرلر بیت

قنی بر سخت روی کاینه وار — یوزوکه قرشو عیبک ایده شمار

اما صاحبی حقیقتده متألم اولیوب بلکه شاکر ومسرور اولیجق
اظهار وتنبیه ایتمکدن قچرلر واکثر جهله‌نک عادتی بودرکه فی الجمله
عیبنی کندویه اشعار ومطلع اولنجق نسنه‌لری تنهاده اظهار ایتسه‌لر
فی الحال مضطرب ومتألم اولور • امیر المؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله عنه
بیورر که رحم الله امرأ اهدی الی عیوبی تأمل ایله که رحم الله امرأ
عرفنی عیوبی دیمیوب اهدی الی دیدوکی اشارتدر که عیبلرینی اعلام
کندو قتنده اهدای هدایای جمیله وانعام عطایای جزیله دندر رضی
الله تعالی عنه وارضاه • واسکندر دخی منقولدرکه بر کون
خواص دربه سندن برلسینه دیدی که بو قدر زماندر سن دم اخلاص
اوروب کندوکی بزه مخلص خاص عرض ایدرسین وسنک حقکده تربیت

تربیت وانعام وترقیه معارج عظام اولنمشدر • اما سن بر
دفعه خذمت که لایق خلص خدام در اتمدک • ندیم خاصه اضطراب
عظیم طاری اولوب پادشاه جهان بیورسون که تقصیر ایدوکم ندر
• ذو القرنین صاحب قران دیدی که سن دایما اخلاصی تلبیس وتمویه
ایلدک زیرا ارکره بکا عیبمی تنبیه ایتمدک • ندیم ایدر که حضرت پادشاه
• محاسن وفضایل ایله محلی • وخورشید وجودنده ذره عیب نابدادر
اما ذو القرنین اصلا قبول بیورمیوب بنم نفسم عیبدن خالی دکل ایدوکی
مقرر ومحقق • وانی انکار ایدن یا مکابر یا احمق در • وسن دخی فی
الواقع بنده عیب کورمزسک احمق ونادانمش سین • واکر کوروب
بوخده کتم ایدرسک منافق ودغالمش سین • علی کل حال ندیم خاص
ومقیم مرتبهٔ اهل اخلاص اولمغه لایق دکل سین دیو • انی شرف صحبتندن
مطرود • ومقام ومرتبه‌دن مردود ایلدی • اکر دوستلردن بو
منفعت حاصل اولمزسه یا بو جهتدن که دوست صحیحک نظری •
محاسنه وهنرلره منحصر • وانوک مشاهده‌سندن دوستنک معایب
ومطاعنی محتجب ومستتردر • نته کم دیمشلردر قطعه

از صحبت دوستان برنجم — کاخلاق بدم حسن نماید
عیبم هنر وکمال بیند — خارم کل نسترن نماید
کو دشمن شوخ چشم چالاک — تا عیب مرا بمن نماید

یا بو جهتدن که بو زمانده دوست صادق وخلیل موافق کیمیا مانند

ساکن پردهٔ اختفا و سیمرغ آسا مجرد اسم بلا مسمی در
معدوم شد مروت و منسوخ شد وفا
وز مرد و نام ماند جو سیمرغ و کیمیا
پس سها بقا ذکر ایتدوکلری کبی اعدا طرفندن تتبع و تفحص و جانب
یرافادجانبندن تفقد و تجسس ایله که بو طایفه عدیم
الاحصا و عدید الرمل و الحصادر و تتبع اخوان و تطلع
مساوی و معایب اقران و انی مجالس و محافلده نشر و
بیان و اظهار و اعلان اینمکده اولقدر اهتمام بلیغ
و اعتنای عظیم ایدرلر که بو تعب و اهتمامک بعضنی تحصیل
علوم و تکمیل فضایل و فنون ایتمکه خرج ایده لر ایدی
درکات جهللرندن نجات و معارج کمالاته ترقی درجات
ایده لر ایدی و اگر بو نصب و اعتنانک بعضنی طاعت
و عباداته صرف ایلسه لر قصارای مدارج سعادته
واصل اوله لر ایدی و جالینوسدن منقولدر که اخیار اشرار
دن منتفع اولورلر دیرمش و ظاهر طریق انتفاع انلرک
فعلی کبی اشلمکدن امتناع اتمکدر و بزرجمهر حکیمانیدن
روایت اولنان کلام که بن ادبی بی ادبلردن اوکرندم
زیرا هر فعل که انلردن صادر اولوب نظر عقلده قبحی ظاهر
اولوردی بن انی صحیفهٔ خاطرده محرر قیلوب اندن

عیوب م

اندن امتناعی مقرر ایدردم دیرمش بو کلامی مؤید و
مشیددر و بعض حکمادن نقل اولنور که طالب فضیلت
اولان کمسنیه لازمدر که آشنالرینک صورت و سیرتندن آیینه لر دوزه
وکندونک سیرت و صفت و محاسن و مقابحین و احوال و اعمالین
انده مشاهده ایده و انلرده حسن و ممدوح کوردوکین کندو یه
دخی اجتلاب و اجتذاب ایده و قبیح و مذموم اکلدوکندن احتراز و
اجتناب ایده و نفس کندو قبایحین کندوده ادراک ایتمکده سست
اما غیرک قبایح و ذمایمین ادراک قلمقده چالاک و چست در
پس بو مقوله حیل ایله معایبنی ادراک و من بعد اول مقوله افعالی
ایقاع ایتمکدن امساک شیوهٔ زیرکان چست و شیمهٔ متبصران
چالاکدر و بر محل دخی که انده تبصر لازمدر غرور و فریبدن احتراز
واجبدر تحسین و مدح خوش آمد کویدر و مردم عاقل و طالب
فضایل اولنلره واجبدر که اصلا مواجهه ده ثنا و تحسین و
مدحت و تزیین ایدنلرک فریب و دمدمه سنی استماع اتمیوب بلکه بو
مقوله کلامه شروع ایدنلری مهما امکن زجر و منع ایلیه که استماع
خوش آمد کوی طالب فضیلته ضرر عظیم و موجب تسفل و تنزلدر
و مانع ترقی مقامات و فضایلدر زیرا نفس اماره مدح خوش آمد
فریبه اولوب کندوده کمالات نابوده حاصل و اول راه ده ایکن
کندوسنی منتهای مقاماته واصل تخیل ایدوب متکاسل و منعکس اولور

مطلب در اطلاع عیوب نفس

تدبیر م

کویدن

وچوق آدمیلری کوردک خوش آمد کویلر فریبی ایله طریق طلب و
کسب فضایلدن بالکلیه مطلقا اولوب بلکه عداد دیوانگان
ومساخرکم عقلان ومضاحکه ملحق اولدیلر. بعضلر اول طریق
طلب علمده ایکن فریب خوش آمدکویان اشرار ایله کندوبی علامه
دیار خیال ایلیوب تألیفات عجیبه وشروح ومتون غریبه اظهار ایدوب
وبعضی طریق نظم شعر وانشای نثر ایتمکه طالب اولوب اشعار ناموزون
وبی معنی سندن عجایب کوستروب اشرار بدکوی مسخره ایچون
تحسینلر ایدوب مسکینی دیوانهٔ تمام ومسخرهٔ مالاکلام ایلدیلر
نَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْبَلَادَةِ الْمُوجِبَةِ لِفَوْتِ السَّعَادَةِ. واکر طالب
فضیلت قطع مسالک وطی مهالک ایدوب بعض فضایلی احراز
وچوق سعادته مالک اولمشسه دخی مقابله ده مدح وثنای
مداحی استماع ایتمک مغرور ومؤدی مهالکدر. وحدیث
شریفده وارد اولمشدر که صحابه دن برکمسنه آخری یوزنه
مدح ایدیجک حضرت صلی الله علیه وسلم لقد قطعت عنق اخیک
دیو بیوردیلر. وحدیث مشهوردر که احثوا التراب علی وجوه
المداحین یعنی بصیرت کوزینی اچوک قرشوکزده مدح ایدنلرک
یوزنه طپراق صاچک. بعض علما حدیث طپراق صاچمقدن مراد
منع وزجردر دیمشلر. وبعضلر حقیقی مراددر بر اوچ طپراغی
الوب مداحک یوزنه صاچمق کرک در دیمشلر. ونفس اماره

امارهٔ نک حالی بودر که برکمسنه زهد وکمال صلاح یا علم وکمال ایله
تحسین ایدوب مدح وآفرین ایتسه نیجه بللریا دیندن کیمتیوبه تذکر
ایتمز نیجه ابتهاج وافتخار ایدر. وبونک کبی امور معایب نفسه اطلاع
صددنده اولنلره ظاهر اولور. غافلان بی انتباه جفایای مکر و
تلبیس شیطانه نیجه فرصت وظفر بولور. ونیجه واقف واکاه اولور
بیت من انچه شرط صداقت بود بتو کفتم.
تو خواه از سخنم پند کیر وخواه ملال.
کتاب کلستانده ذکر ایتمشدر که بر فاضلی مجلسده مبالغه
مدح ایلدیلر. باشین قلدروب ایتدی من آنم که خود دانم. و
بو بیتلر دخی اندندر.
قطعه
شخصم بچشم عالمیان خوب منظرست.
وز خبث باطنم سر خجلت فتاده پیش.
طاوس را بنقش ونکاری که هست خلق
تحسین کنند واو خجل از پای زشت خویش.
فقیر دیمشدم. **بیت لمنشیه رحمه الله علیه**
در ومی بیلورم بن معایبیله طولو.
نه فایده سخن ومدحت خوش آمدکو.
باب تاسع امراض نفسانیه نک فرد فرد علاجلری بیاننده در
سابقا اشارت ایلدک که اجل طب جسمانی ایکی قسم در بری سندن

مقابله‌ده حفظ صحت وبرءی سنندن غرض ازاله علت در وحفظ صحت مداومت مثل ایله اولور یعنی صحت اولی نک مثلنی دایم ایتمکدر وازاله علت دفع مرض حادث در دفع مرض ضدی ایله علاج ایتمکله اولور نته کم امراض حاره ادویهٔ بارده ایله علاج وامراض بارده ادویهٔ حاره ایله معالجه اولنوب تبدیل مزاج اولنور پس طب جسمانی‌ده اولدوغی کبی طب روحانی‌ده دخی بو قاعده امر مقرردر وبو اسلوب اوزره علاج مقدر ومیسردر خواجه کامل نصیر طوسی ایدر سابقا ذکر اولندی که اجناس فضایل که اوساطدر دورتدر واجناس رذایل که اطرافدر سکزدر پس لازم کلور که رذایل فضایلک اضدادی اولمیه زیرا هر شئینک ضدی بر اولور ایکی اولمز زیرا ضد ضدده کمال تباعد وتباین اوزره اولمق کرک وکمال تباعد ایکی شئیله بر شئینک ارasında اولمز مثلا سوادک ضدی انجق بیاضدر زیرا کمال تباعد انجق انلر ارasında در خضرت وحمرت سوادک ضدلری دکلدر زیرا کمال تباعد یوقدر پس هر فضیلتک ایکی طرفی که بریسی افراطی بریسی تفریطی در اکا ضد اولمز اما رذیلت افراط رذیلت تفریطه ضد اولسه اولور مثلا شجاعت تهور وجبنه ضد اولمز کمال تباعد اولمدوغیچون اما تهور جبنه ضد اولسه اولور زیرا کمال تباعد واردر انتهی کلامه لکن حکمت نظریه‌یه عارف وقواعد معقولاته واقف اولنلره مخفی دکلدر که تضاد ایکی نوع

نوع اوزره در بریسی تضاد حقیقی بریسی تضاد مشهوریدر کمال تباعد دیدوکی تضاد حقیقی‌ده شرطدر تضاد مشهوری‌ده شرط دکلدر پس سواد ایله بیاض ارasında اولان تضاد حقیقیدر که کمال تباعد واردر اما سواد ایله حمرت یا سواد ایله خضرت ارasında تضاد مشهوری واردر زیرا کمال تباعد یوقدر وبعض علما تضاد مشهوری‌یه تباین دیو اصطلاح ایلر کویا خواجه بو اصطلاحه میل ایدوب تضادی حقیقی‌یه حصر ایدوب فضایل ایله رذایل ارasında بالکلیه تضادی نفی ایلدی اما تضاد مشهوری اعتبار ایلینک رذایل ایله فضایل ارasında تضاد بولنور بو مقدمات تمهید اولندقدن صکره ینه مقصوده کلالم معلوم اولسون که علاج امراض ایتمکده قانون صناعی اولدر که اولا مرضک اجناسی قاچدر وهر جنسک سببی وعلامتی نه در بیله لر وهر مرضک علاجی نه در وسببی نه ایله مندفع اولور معین قیله لر پس هر بیمارک مرضی بو اجناسدن قنغیسی ایدوکی علامتلر ایله تشخیص اولندقدن صکره سببی دخی معلوم اولمش اولور پس معالجه‌یه مشغول اولوب علاجات معینه استعمال ایتمکله مرضی رفع وسببنی دفع ایده لر ومرض فی الحقیقه مزاجک منحرف اولمه‌سیدر وعلاج مزاجی انحرافدن اعتداله دوندرمکدر حیل وتدبیرات صناعیه ایله وچون سابقا ذکر اولندی که نفس انسانیه‌نک قوتی اوجدر بریسی قوت تمیزدر که انوکله افکار وانظار ایدر ایکنجیسی قوت شهویه‌در

که انوکله جلب منافع اولور ؛ و اوجونجیسی قوت عصبیه در ؛ انوکله
دفع مضار ایدر ؛ و انحراف دخی ایکی قسم در ؛ بری سی انحراف بحسب
الکمیه ؛ بری سی انحراف بحسب الکیفیه در ؛ کیفیت جهتندن خلل
واقع اولوب انحراف اولمق همان بر نوعدر ؛ اما کمیت جهتندن خلل ایله
انحراف واقع اولمق ایکی نوعدر ؛ زیرا کمیت جهتندن خلل اولمق حد
اعتدالدن زیاده اولمغله اولور ؛ یا ناقص اولمغله اولور ؛ پس هر
قوتک مرضی اوچ نوع اولدی ؛ ایکی سی کمیت جهتندن ؛ بری سی افراط
که زیاده کمیت در ؛ بری سی تفریط که نقصان کمیت در ؛ و بری سی
کیفیت جهتندندر که اکا رداءت کیفیت دیرلر ؛ پس هر قوتک
علی الترتیب بو اوچ نوع امراضنی و هر مرضک اسباب و علل و
معالجاتنی شرح و بیان ایده لم ؛ بعون الله تعالی ؛ هرچند
طبیب اولهجق فقیر کندوسی امراض مزمنه صعبه ایله خسته ؛ و انواع
اعراض و آلام نفسانیه بل جسمانی ایله دل بسته ؛ و فکر العلیل علیل ؛
و علاج المریض للمریض نادر و قلیل در ؛ اما امید منقطع ؛ و رجا
مرتفع دکلدر ؛ که تقریر اولنهجق مقدمات مقبوله ؛ و تجربه کلهجک
معاملات منقوله ایله یا کندویه یا غیره اتفاق علاج ؛ و اعتدال مزاج
میسر و مقدر اولوب ؛ ثواب جزیل ؛ و ثنای جمیل نصیب اولوب
و نصاب رحمت رحمانی یه موافق و مصیب اوله ؛ و بالله التوفیق
و منه الهدایة الی سواء الطریق ؛ افراط قوت تمیز ایکی قسم در ؛ زیرا

زیرا افراط قوت مذکوره یا حکمت نظریه ده واقع اوله یا حکمت
عملیه ده ؛ حکمت نظریه ده افراط عقل حدندن تجاوز و مناقشه و تعمیقده
مبالغه ایتمکدر ؛ که زمانه نک اکثر محصللری کبی تدقیق صنوب القای
شبهه و امینه و ابدای ابحاث ضعیفه ایله مشرب تحقیقدن دور
و مذهب سداد و یقیندن مهجور اولورلر ؛ و قوت نظریه افراطنک
بر نوع دخی مجردات احکام محسوساته حکم ایتمکدر ؛ که اطاعت شیطان
و وهم ؛ و تعطیل عقل و فهمدن ناشی در ؛ و مجسمه و مشبهه نک غلط و
خطاسی بو نوعدندر ؛ بو ذکر اولنان کلام خواجه نصیر و فاضل دوانینک در
اما فاضل محقق استاد مدقق سید شریف جرجانی شرح مواقف
کتابنده ذکر ایدر که قوت نظریه ده نه قدر افراط اولسه رذیلت دکلدر
بلکه نه قدر اشد و اقوی اولسه اول قدر افضل و اولی در ؛ رذیلت و
مذموم اولان قوت عملیه یه متعلق اولان ادراک و تمیزده در ؛ و جربزه و بو
اکا دیرلر ؛ والله تعالی اعلم ؛ اما شق حکمت عملیه ده اولان اگر امور
جزئیه ده اولورسه اکا جربزه و خبث دیرلر ؛ دعوالرده تلبیسات
عجیبه و تزویرات و حیل غریبه ایتمک جربزه و خبث قسمندندر ؛ اگر امور
کلیه ده اولورسه اکا دها دیرلر ؛ تفریط قوت تمیز بو دخی ایکی قسمدر
بری سی شق حکمت نظریه ده اولاندر ؛ و اول واجب اولان مرتبه دن
نظر و فکری قاصر اولمقدر ؛ و بلادت دخی دیرلر ؛ بری سی شق حکمت
عملیه ده اولاندر ؛ و بوکا بلاهت دیرلر ؛ رداءت کیفیت قوت تمیز

مفید و نافع اولمیوب بلکه مضر و کسب کمالدن مانع اولان علومه شغف
و حرص و تحصیلنده بذل جهد و صرف وسع ایتمکدر حکمت نظریه شعبه‌سنده
اولان علم جدل و خلاف و سفسطه کبی که قدر حاجتدن زیاده تعمق و
توغل اولنه. حکمت عملیه شعبنده اولان کهانت و شعبده و انوک
امثالی علملره صرف همت کبی خصوصا که غرض مجرد علم اولمیوب بلکه
عمله کتورمکله تحصیل اغراض دنیه دنیویه قصد اولنه امراض قوت
غضبیه بو دخی اوچ نوعدر افراط قوت غضب قوت غضب
قوه دفعدر انوک افراطی غیظ بالغ و انتقام مفرط و خشم بی موقعدر
که سباع ضاریه و حشرات موذیه کبی مقتضای عقل و فرموده شرعدن
تجاوز و تعدی ایدوب اضرار نفوس و ایذای حیوانات ایتمکله تعرض و
تصدیدر. تفریط قوت غضب بی غیرت و حمیت و جبان و
بددل اولوب تلاشی و اضمحلالندن سیاست امور و ضبط
مصالحه اختلال کلمکدر ردائت کیفیت قوت غضب
انتقامات فاسده که مقتضای عقل اوزرینه سفهدر اجرا ایتمکدر.
مثلا غضبندن جماداتی ورمق و دوکمک کبی که بعض جهله‌دن صادر
و واقع اولور. و کندو ضربندن بنه کندو عضوی متألم اولور جماد
بی ادراک خود متأثر اولمز. و بهایم و اطفال بی ادراکی غضبندن ضرب
و ایذا ایتمک و خشم موضعی اولمین یرلرده بلا سبب خشم ایتمک دخی
بو قسمدندر. و بالجمله غضبی موضعنده و خشمی محلنده ایتمیوب سیاست

سیاست صالحه و تأدیب نافع حاصل اولمقدر امراض قوت
شهویه که جذب ملایمدر بو دخی اوچ نوعدر افراط قوت شهوت
و اول اکل و شرب و وقاع امرنده غایت حرص و شره اوزره
اولوب مقتضای عقل و شرع و آداب نفس اولان مرتبه‌دن تجاوز
ایدوب حد اعتدالدن خارج میل و شغف ایتمکدر. و بعض صور مستحسنه
اشتهاسی یوزندن عشق و کلف قیلمقدر تفریط قوت شهوت
کسب قوت ضروری و جذب ما لا بد معاش و طلب لقمه حلال
ایتمکدن بی وجه تکاسل و بقای نسل و تکثیر امت محمد صلی الله علیه و
سلم ایتمکدن بی موجب تقاعد ایتمکدر ردائت کیفیت قوت
شهوت اکل و شرب و وقاعی عقلا و شرعا مباح و مستحسن اولمیان
مواضعده ایتمکدر. طین و فحم اکل ایتمک کبی که بعض جهله خصوصا
نسادن اکا مبتلا و حریص چوق اولور. و ذکوره مجامعتدن
قضای شهوت ایتمک کبی. و بو مذکورات اجناس امراض بسیطه
نفسانیه‌در. و بو اجناسک تحتنده نیجه انواع واردر. و بو انواع و
اجناسک بری برلیه ترکیبندن نیجه امراض مرکبه نفسانیه دخی حاصل
اولور که حد احصادن متجاوز و حصر و عددی متعسر بل متعذردر.
اما جمله‌نک مرجعی بو امراض بسیطه‌در. بونلرک تمام تعقل و تصور
اولنیجق انلر دخی بلنمک جایزدر. و بو امراضک ایچنده بعضی امراض
مهلکه‌در که امراض مزمنه‌نک دخی اصلی و سببی انلردر حیرت و جهل

وغلبهٔ غضب وخشم وحقد وحسد وعشق وامل وبطالت و
کسل کبی زیرا بو اخلاقک مضرتی حد نفسنده امراض مهلکه مثابه‌سنده
اولدوغندن غیری نیجه امراض مزمنهٔ ردیه‌یه دخی سبب مفضی و علت
داعی در چون بو امراض اخلاقک نفس انسانی‌یه ضرری اعم در پس بونلرک
دفعنه اهتمام و علاجلرینه اعتنا دخی اتم اولمق کرک ان شاء
الله تعالی هر برینک طرق معالجه‌سی شرح و بیان اولنسه کرک و معلوم
اولسون که نفسله بدن آراسنده علاقه و ارتباط و اتصال و اختلاط
زیاده شدید و محکم و غایتده قوی و مبرم در حتی بو ارتباط و اختلاطک
شدتندن نیجه عقلا متکلمین و حکمادن نفسی همان بدن محسوس ظن
ایدوب و روح مجرد و نفس مباین اثباتندن یوس و بو ترکیب فانی
و هیأت متلاشی‌یه مألوف و مأنوس اولدیلر

قطعه

رق الزجاج ورقت الخمر ❊ فتشابها وتشاکل الامر
فکانه خمر ولا قدح ❊ وکانها قدح ولا خمر

نظم

در هم آمیخت رنک جام و مدام ❊ از صفای می و لطافت جام
همه جامست نیست کویی می ❊ یا مدامست نیست کویی جام

و بو رابطه شدتندن هر
کیفیت نفسانیه که نفس مجرده عارض اوله انوک اثری بدن محسوسه
دخی ساری و هر کیفیت و حالت جسمانیه که بدن محسوسده متمکن اوله
انوک انفعالی نفس مجردده جاری اولور مثلا نفسه کیفیت غضب

غضب طاری اولسه انوک اثری که حمرت و حرارتدر بدنده ظاهر
و نمایان اولور و کیفیت عشق نفسه عارض اولوب تأثیر ایلسه ذبول
و اصفرار و مشاهدهٔ معشوق زماننده ارتعاش بی اختیار
بدنده متمکن و جایکیر اولور نته کم بعض عشاق دیمشدر

شعر

لی فی محبتکم شهود اربع ❊ وشهود کل قضیة اثنان
خفقان قلبی وارتعاش مفاصلی ❊ ونحول جسمی واعتقال لسانی

و بعض آخر دیمشدر که

قطعه

علامة من کان الهوی فی فؤاده
اذا ما یری محبوبه ان یغیرا
یصفر لون الوجه بعد احمراره
وان حرکوه للکلام تحیرا

و اعضاده امراض و اوجاع قوی اولسه ادراکات نفسانیه
اختلال کلور و الم جسمانی مندفع اولسه نفسه فرح و سرور
حاصل اولور پس امراض نفسانیه‌یه معالجه ایتمک استین کمسنه‌یه
لازمدر که اولا مرضک سببی در معلوم و مشخص ایلیه اکر بدنه
عارض اسقام و اوجاعدن ایسه بدن مرضنه علاج و اصلاح
و تعدیل مزاج جانبنه قصد و شروع ایده قواعد طبیه و
تدبیرات صالحه ایله چون مرض جسمانی مندفع اوله لابد مرض
نفسانی که اندن عارض اولمشدی مرتفع اولسه کرک اکر سببی

کیفیت نفسانیه و ملکه و حالت روحانیه ایسه کتب اخلاق
و قواعد حکمت عملیه یه رجوع ایدوب وفق قواعد و قوانین
اوزره علاجه شروع ایتمک کرک و معالجات کلیه طب جسمانیده
درت نوعدر بریسی تناول غذا ایله اولانلر و بری استعمال
دوا ایله اولانلر اوچونجیسی سم و زهری ایرادندن حتی ایچکله در
دردنجی بعض عروقی قطع و کی ایتمکله اولور کذلک طب روحانی
بو منوال اوزره جاری و بو سمتله منقسم در وطرق معالجاتی درت
قسمه منقسم در طریق اول افعال حسنه و طرایق محموده استعمالیله
نفسه قوت ویره لر که اول خلق قبیحی ترک ایده نته کم طب جسمانیده
تناول اغذیه لطیفه ایتمکله بدن مریضه قوت کلوب دفع مرض
و ازاله علته قادر اولوردی طریق ثانی نفسه خلق ذمیم و فعل سیئی
سببی ایله عارض اولان مرضی تذکر و تفکر ایدوب نفسه توبیخ
و ملامت و تقریع و غرامت ایده که نفسه اخلاق ردیه مزبوره دن
انزجار و امتناع کله نته کم طب جسمانیده استعمال دوا
ایتمکله دفع اخلاط ردیه اولنوب شفای مرض حاصل اولوردی
پس پند و نصیحت و توبیخ و تقریع دوای مسهل و داروی
مفرغ منزله سنده در طریق ثالث اولدر که مثلا بر رذیلت
نفسده مستحکم اولوب ازاله سی غایت عسیر اولسه انوک ضدی
اولان رذیلتی استعمال ایتمکله رذیلت اولی ازاله و اعد

مطلب

و اعدام اولنه مثلا بر کمسنه ده صفت بخل متمکن و متقرر و ازاله سی
غایتده مشکل و متعسر اولسه اول کمسنه صفت اسرافی که ضد بخلدر
کندویه صفت و منش و استعمالنده اقصی الغایه سعی و ورزش
ایده که بالاخره صفت سخا که وسط و اعتدالدر اکا ملکه و حال اولوب
رذیلتندن منعطف و فضیلتنه متصف اوله نته کم طب جسمانیده
بعض امراض مزمنه نک علاجنده بر مقدار سم تناول ایدرلر
بو رادده ضد آخر اولان رذیلت سم منزله سنده در اما حذر ایده
که استعمال ایتدوکی رذیلت ضد نفسده مستحکم اولمیه تا که اندن
دخی ضرر نفسه عاید و راجع و علاج غیر نافع اولمق لازم کلمیه
نته کم تناول سم اولندقده قدر لایقندن زیاده اولوب
باهلاک یا مرض آخره مودی اولمقدن حذر واجبدر طریق رابع
اولدر که رذیلت غایت متمکن و شهرستان بدنده مدت مدید
متوطن اولمغله علاجات مزبوره ایله دفع اولمیه جمعی متعین اولنه
نفسه تحمیل عبادات شاقه و تکلیف ریاضات صعبه ایدوب
فعل مزبور و خلق مذکوره رجوع ایلممک ایچون عهده سندن
خروج ایتمه سی متعسر نذرلر و نقض و فسخی قابل دکل عهدلر
ایده که نفسی عبادات و ریاضات انوارندن صفا و ایمان
و نذور و مواثیق و عهود سببی ایله اول خلق مذمومدن راه
رها بوله نته کم طب جسمانیده اعضایه داغ و عروقی قطع و

کی ایدرلر تا که قطعه عرق منقطع. و کی ایله تکرار ملتحم و ملتئم اولمق
احتمالی مرتفع اولوب. اول عرق که مواد فاسده یه مجری و عضو
اول که طریقیدن اخلاط ردیه منصب اولمشدی. بالکلیه منسد اولوب
امتداد مرض منتهی و ابتدای صحت ممتد اولوردی. اما بو علاج
که قطع و کی در. جمله علاجات نافع اولمق مقرر اولمغین استعمال.
اولنه جق شیدر. انکیچون کلام اکابرده بل حدیث نبوی ده
صلی الله تعالی علیه و سلم کلمشدر که آخر الدوا الکی. بیت
بقول مطرب و ساقی اگر ننوشی می
علاج کی کنمت که آخر الدواء الکی
بو ذکر اولنان نسنه طرق معالجات کلیه در. و عاقل لبیب و هوشمند
اریب ذکر اولنان امراض نفسانیه که اجناس رذایل در. و اضدادی
اولان اخلاق روحانیه که اجناس فضایلدر احاطه تمام و ایقان کامل
ایتدکدن صکره بو طرقدن مناسب مرض اولان طریقله علاج ایتمکه قادر
و تدبیرات حسنه باب معالجه ده اندن صادر اولور. اما طب جسمانی کتابلرنده
امراض جزئیه نک دخی فردا فردا اسباب و علاماتن. و انواع علاجاتن
ذکر و بیان ایتدکلری کبی بز دخی امراض نفسانیه نک جزئیاتندن
قوای ثلاثه یه متعلق اولان امراضک علاجاتن شرح و بیان ایده لم
که باقی امراض جزئیه نک علاجلرن اکا قیاس ایتمکه معین اوله. معلوم
اوله که امراض قوت تمییز که اگر بسیط اگر مرکب اگرچه سحاب در

سحاب در. اما غایت مخوف دردی اولنلری اوچ نوعدر اول کی
حیرت اکنجیسی جهل بسیط. اوچونجیسی جهل مرکبدر. نوع اول
افراط یعنی زیاده لکیت. نوع ثانی تفریط یعنی نقصان کمیت.
اوچونجی نوع رداءت کیفیت قسمندندر. اما علاج حیرت
اولدر که چون مطالب خفیه و مسائل دقیقه ده تعارض ادله
جانبین. و تدافع حجج طرفین سببی ایله چهره یقین غمام حیرت
و تشکیکده مستتر و محجوب. و بصر بصیرت مشاهده جمال حقیقتدن
عاجز و مغلوب اوله. اولا بو قضیه بدیهیه تفکر و تذکر ایده که.
اجتماع و ارتفاع نقیضین مستحیل. و ایکی طرف معا حق اولمق ابواب
عقلده مسدود السبیل در. پس حق برسی ایدوکنه جازم و تفحص
مقدمات مناسبه للمطلوب ایتمکه عازم اولوب مقدمات
مذکوره وجدان و تعیین ایتدکدن صکره قواعد منطقیه و ضوابط
میزانیه یه عرض ایدوب احتیاط بلیغ و تدقیق ایدوب حقی باطلدن
تمییز و ترجیح. و حق محض تعیین و تصحیح ایلیه. اما علاج جهل بسیط
جهل بسیط اولدر که برشینه علمی اولمیوب اول شینه کندوسی
عالم صنمیه. و جهل بسیط ابتداده مذموم دکلدر. زیرا جهل
بسیط اولمینجه تعلم و اکتسابه سبب اولمق و معلوم مجهوله قصد و
طلب ایتمک ممکن دکلدر. اما اول مقامده قلمق و جهلی علمه
واسطه قیلمق مذموم در. پس علاجی اولدر که انسان سایر

حیوان احوالنه نظر و هر نوعک خواص و ما به الامتیازلرینه
کذر ایده تا یقینا معلوم اولا که انسانک سایر حیواناته شرف و
مزیتی شرف علم و کوهر نطق و تمییزله در

نظم

تاج سر جمله هنرهاست علم — قفل کشای همه درهاست علم
در طلب علم کمر چست کن — دست ز اشغال دگر سست کن
لولا العلوم لکان ادنی ضیغم — ادنی الی شرف من الانسان

و جاهل که بو حلیه ایله متحلی و بو شرف ایله مستسعد اولمیه حیوانات
عجمدن مقامده ادنی و منزلده فروددر و جاهل حیوان اعجم
و جانور لایعلم حکمنده ایدوکنه دلیل واضح و برهان باهر اولدر که
بر مجلس علم اولوب علما تقریر و بیان و فضلا تحقیق دلیل و
برهان ایدوب هر برسی اظهار انواع مخزونات فواید ضمایر و
ابراز اصناف مکنونات فراید خواطر قیلمغچون هر بری تکلم مبدا
آخردن مبادرت و القای کلام و ابدای مرام طرفنه مسارعت
ایدوب صیت و صدای محاورات اصحاب فضل و کمال قبه
افلاکه اتصال ایتسه جاهل ذاهل اولان بالکلیه بیغوله سکوتده
متواری و نطق و بیان خاصیتندن مجرد و عاری اولوب
حیوانات عجمه که خاصیت نطق و فضیلت کلامدن خالی و عاطلدر
بالتمام مشابه و مشاکل اولسه کرک پس معلوم اولدی که شول
نطق و کلام که جمله نک آراسنده دایر اولور اصوات حیوانات

حیوان عجم عدادندن معدوده بلکه م

حیوانات و صیاح بهایم قسمندن ایمش زیرا نطق انسانی
قبیلندن ایمشسه مجالس دانشوران فضیلت افروز و محافل سخن
کستران دانش اندوزده ظاهر و لایح اوله ایدی بلکه بونلره
انسان اطلاقی صفحه دیوارده نقش آدمی یه انسان و بیروح
الصنم نام حشیشه مردم کیاه دیدکلری قسمندندر حقیقت انسانیت
انلردن مفقود و اطلاق لفظ باب مجازدن معدوددر

بیت

من همین در سند معنی راست همچون آدمم
وین خران در چین صورت راست چون آدم کیا

و سابقا معلوم اولمشدر که حیوانات عجمک هر بری بر مقتضای
فطرت و الهام صانع با حکمت سببی ایله معاشنده وجوه مصالحنه
مهتدی و قوی و آلاتن ما خلق له سی طرفنه صرف ایتمکده منتهی در
نه مبتدی و انسان جاهل استعدادنی تضییع ایتمکله متصف
و آلات و قواسین استعمال ایتمکده قضیه عقل و اقتضای مصلحت
جاده سندن منحرفدر پس ذروه شواهق لقد خلقنا
الانسان فی احسن تقویمدن مستقل و سوء اختیار ایله حضیض
وادی ثم رددناه اسفل سافلینه متنزلدر و ارسطاطالیس
حکیم ایدر که اعمی و بصیر بر چاه مظلمه دوشوب جایگیر اولسه لر
مرد نابینا بینایان احوالنده معذور و بینا نابینا کبی
معذور اولمقدن نیجه مرتبه دوردر و لغت فارسی ده و ترکی ده

صنعته قدرت معناسی ده ایستن و بیلمک لفظی ایله تعبیر اولنور
مثلا کتابته قدرت دعوی سندن تعبیر ایتمک ایستین فارسی ده
دانم نوشتن و ترکی ده یزه بیلورین و خیاطته قدرت ادعاسین
ایتمک دیلین فارسی ده دانم دوخت و ترکی ده دکه بیلورین
دیر. تمامی سببی اولدر که انسانک جمیع کمالات و صنایعه قدرتی
که واقعدر علم و معرفته راجعدر. و بو نکته لغت فرس و ترکک
دقایقندندر. و جوهر علمک شرف و فضیلتنده وارد اولان
آیات کتاب باهر و احادیث رسول طاهر و کلمات افاضل و
اکابر او لقدر دکلدر که بو رساله عجالهٔ ضمننده ایرادی مقدور
و ادراجی میسور اوله. و فضل عالم حقنده بعض اصفیا بیورمشلردر که

قطعه لشیخ محی الدین عربی
ناحت و اظنها من الشوق تنوح
ورقاء علیها اثر العشق یلوح
والله لقد سمعت من منطقها
العالم جثة لها العالم روح

پس ای برادر شاهد استعدادک زیور علم و حکمتله متحلی و عروس
طبعک منصهٔ دانش و معرفتده متجلی اولدیغی ایسه فطوبی ثم
طوبی لک و الا اسنوز امکان مساعد و قوی و آلات معاون ایکن
کسب کمال جانبنه حرکت و انتعاش ایله. و ورطهٔ جهل و گرداب
ضلالتدن خلاص اولمغیچون دست و پا اور. بیت

دست و پایی بزن بچاره وجهد
که عجب در میان غرقابی

اوله کم دریای جهالتدن نجات بوله‌سن و اصل ساحل و بیدای
ناپیدا کران ضلالتدن راه رها بوله‌سن و ورطهٔ هلاکدن دور
بمراحل اوله‌سین. بیت

مباش تنگدل از پندهای محمودم
من انچه شرط بلاغست با تو بنمودم

علاج جهل مرکب
جهل مرکب بر نسنه بیلمیوب اما بیلمدوکین دخی
بیلمیوب کندوسنی انی بیلور اکلمقدر. و جهل ایکی کره اولوب
هم بیلمک هم بیلمدوکین بیلممک اولدوغیچون جهل مرکب دیو تسمیه
اولنمشدر. مصرع مشکل که نداند و نداند که نداند
نته کم اطبای اجسام و اشباح بعض امراض مزمنه و علل مستحکمه نک
علاجندن عاجزلر و تدبیر ازاله‌سنده متحیرلردر. کذلک اطبای نفوس و
ارواح دخی بو مرض مزمنک و داء صعبک که جهل مرکبدر علاجنده
عجزه مقر و تجربه معترفلردر. زیرا چون نفس کندونک جهلنه احتمال
ویرمیوب عالم ایدوکنه جازم اوله ممکن میدر که دفع جهل طرفنه
متوجه و کسب علم جانبنه عازم اوله. مریض اولان کمسنه کندوده
مرض تصور ایتمیوب مریض ایدوکنه نامعترف اوله نیجه طلب
صحت ایتمکله متصف اوله. بو سببدندر که حضرت عیسی علیه السلام

السلامدن منقولدر که بیورورلرمش . اصم و اکمه معالجه سینه
بعون الله تعالی قادرم . اما احمق علاجنده عاجز و قاصرم . و
فی الجمله نافع اولمق محتمل اولان علاج اولدر که علوم ریاضیه یه که
هندسه و حسابدر مشغول قلنه زیرا اول علملرک جمله مطالب و
مسائلی و مبانی و دلایلی قطعی و یقینی در . نته کم سابقا مرور ایلدی
پس نفس بو علملره اشتغال ایدیجک طبعی یقینک حصولنه معتاد و تخمین
و ظن و اقناعیله قناعت ایلمک متنفر و متنعین اولور . پس اول کی معلوماتنه
رجوع ایدیجک انلرده بر ذره یقین و صفای تحقیق که علوم ریاضیه ده
اکا معتاد ایدی . بولمیجق تنبه و تیقظ کلوب معلوماتنده خلل و محفوظاتی
حافظه سنده قصور تخیل ایدوب عقده اعتقاد فاسدی انحلال ایدر
و قطع و جزمدن تنزل ایدوب جهل بسیط دایره سنده جای گیر اولور
اندن صکره علم و یقین طرفنه شوق و طلب پیدا اولور . پس براهین
صحیحه و حجج قطعیه ایله مجددا علم قطعی حاصل ایدر . و کردسرا پرده یقینه
واصل اولور . بو مذکورات قوت نظریه یه متعلق اولان امراضک
علاجلری در . و بو مقوله امراضک ازاله سینه حکمت و میزان متکفل
و مشتمل در . اما قوت عملیه یه متعلق اولان امراضک علاجاتی
علم اخلاقده معلوم اولور . پس انلرک بیاننده بو ارقام محرر و مرسوم
اولور **علاج امراض قوت غضب** هر چند بو مرضه متعلق اولان
امراض نامحصور بعضی مسمی بعضی بی اسم در . اما اضراری فوق

فوق الحد و مهلک و مزمن و ممتد اولنلر بو اوچ قسم در . اول کی
غضب . اکنجی سی جبن . اوچنجی سی خوفدر . اول کی سی افراط قوت
غضب یعنی زیاده لکیتدر . اکنجی سی تفریط غضب در . یعنی نقصان
کمیتدر . اوچنجی سی رداءت کیفیت غضب در .

علاج غضب و خشم

غضب بر کیفیت نفسانیه در که انوک سببی ایله جوهر روح
که داخل قلبده اولان حرارت غریزیه در خارج بدنه حرکت ایدر
و دم قلب جوش و غلیان ایدر . لابد انک خارجه حرکت و جوش و
غلیانندن ظاهر بدنده حرارت و حمرت ظاهر اولوب .
خصوصا بشره و جهده که لطیف و جلدی نازک اولمغله قتی ظهور ایدر
و عروق خاصه عروق کردن دمله ممتلی اولمغله غلیظ اولور . و سبب
غضب نفس متألم اولدوغی کمسنه دن انتقام قصد ایلمک در .
چون بو ارادت نفسه عارض اوله . فی الحال اثری بدنه سرایت
ایدوب حرارت غریزی غلیان ایدوب غلیانندن بخار و
دخان مظلم تصاعد ایدوب تجاویف دماغ و عروق شراینه
که مجاری روح نفسانی در ممتلی اولوب . انوک ظلمت دخانندن
نور عقل محتجب و نامنجلی اولور . لاجرم مرآت عقل کثیف
و افعال قوت نظریه ضعیف اولمق لازم اولور . و حکما انسانک
بو حالنی اکا تشبیه ایلمشلر که بر مظلم و تیره مغاره که اچی آتش
عظیم ایله ملتهب . و دخانی مالامال مضطرب و راه درون غار مسدود

اولوب همان درون غاردن آواز آتش وشرر دخان معلوم و
موجود اوله پس بو حالده اطفاء لهیب نار وتسکین نایره و
شرار بغایت مشکل ودشوار در پس بو حدّه غضبی نصح وپند
وسخن واعظ هوشمند معدوم ومنتفی قیلمق همان بر منفذ ضیقدن
بر کاسه آب صچمغله لهیب نار وشعلهٔ شراری خامد ومنطفی قیلمق
کبی در بلکه بو رشح آتش سوزانی وشعله سنی دخی فروزان ایلر
وامزجهٔ بشریه استعداد وقبول قوت غضب ایتمکده مختلف و
متباین در بعضی امزجه نک قبول غضبه استعدادی کبریت و
باروتک اشتعاله استعدادی کبی در نته کم کبریت وباروت
بر شرر طوقنمغله فی الحال احتراق واشتعال ایدر کذلک بو
مزاجک صاحبی انتقامی موجب بر کلمه استماع ویا بر وضع مشاهده
ایتمسه فی الحال متألم ومضطرب وآتش غضبی ایله ملتهب اولور
که مرآت درونی تیره ومناظر حواسّی افسرده اولوب نصح وپند
بل قیدوبندله متأثر ومندفع اولمه سی متعذّر وممتنع اولور
وبعضی روغن کبی در که فی الجمله آتش اصابت ایلسه زبانهٔ شعلهٔ
بالا ودرون نایره دن آواز وعلالا ظاهر اولور لکن باروت
وکبریت کبی دکلدر که بر شرردن آن واحدده کوه نار وطاق
وطراقدن اصوات صاعقه کردار ظاهر وپدیدار اولور
وبعضی امزجه هیزم خشک کبی در که اشتعالی سهل ومیسور لکن

لکن مرتبهٔ روغندن نیجه مرتبه دور در وبعضی دخی هیزم تر کبی در
که اشتعالی علّت ومدّت ایستر ومشتعل اولدقدن صکره انی
فراغتله منطفی ومنتفی اولور بو مرتبهٔ اخیر عاقل حلیم ووقور سلیم
کمسنه مثالی در که تمام اسباب غضب وحمیّت مجتمع اولمینجه شعلهٔ غضبی
درون سینه سنده ملتمع اولمز واسباب غضب منعدم ومنتفی اولنجه
همان شرارهٔ غضبی دخی منهدم ومنطفی اولور اما بشرط آنکه بو حالت
نقصان حمیّت وخمود حرارت غریزیه دن ناشی اولمیه بلکه تهذیب
نفس واقتدای مرشد عقل واقتفای آثار شریعت وانتهاج مسالک
حکمت ایتمکله توسن نفس سرکش رام ورشح زلال دانش ایله شعلهٔ
غضبی محل خمود تمام بولمقدن اولمش اوله [illegible] مثلث ده داخل
ورذیلتدن دور بمراحل اولان بودر ودخی معلوم اوله سون که غضبده
ذکر ایتدیکموز مراتب آتش غضبک ابتدای اشتعال واوایل
اضطرامنده در والا شعلهٔ نایرهٔ غضب تمام مشتعل ونفس
سرکش ارادت انتقام ایتمکه بالکلیه مشتغل اولوب صفت غضب
تمکّن وآتش غضب تعلّی وتکوّن ایدیجک جمله مراتب غالبا
اتحاد تمام بولور وغضوب وحلیم متساوی الاقدام اولور مصرع
آتش اندر بیشه چون افتد نه تر ماند نه خشک بلکه تأخیر
صاحبنک غضبی مشتدّ وزمان التهاب واشتعالی ممتد اولور
زیرا اسباب ودواعی غضب علی التدریج مجتمع وموانع و

عوایق اشتعال والتهاب بالتمام مرتفع اولمشدر وحدیث
جناب رسالت پناهی ده صلی الله علیه وسلم وارد اولمشدر که
ایاکم وغضب الحلیم ودخی وارد اولمشدر که بنی آدم غضب
حالتی عروضنده نیجه طبقه در. بریسی اولدر که غضبه کیج کلور
وکلسه دخی ینه تیز کیجر. وبریسی دخی اولدر که غضبه تیز کلور وتیز کیجر
وبریسی دخی اولدر که غضبه کیج کلور اما کیج کیجر. وبریسی دخی اولدر که
غضبه تیز کلور اما کیج کیجر. وبو اقسامک افضلی وارباب
فضایل قتنده اکملی اولدر که غضبه کیج کله وتیز کیچه. واقبح واشنع
واردی واقطعی اولدر که تیز غضبه کله وکیج کیچه. زیرا چون صفت
مذموم ومقبوح در. هر نه قدر اقل اولورسه مقبول وممدوح در.
صورت اولیده غضب باقیلردن اقل در. اول سببدن اول
صورت جمله دن اعلی واجل در. صورت آخرده غضب جمله دن
اکثر در. لاجرم قبحی جمله دن اوفر در. وامام غزالی بیورور که سلطان
حال غضبده رعیت اوزره حکم ایتمک روا دکلدر. زیرا
غضب آدمی کندو خلقندن اخراج ایدر. پس جایزدر که حکمی ظلم و
سیاستی جور اوله. فقیر ایدر بن حدیث نبوی ونور حکمت
مصطفوی ده صلی الله علیه وسلم وارد اولمشدر که لایقضی
القاضی وهو غضبان چون غضب فنون جنوندن بر نوع و
اقسام سکردن بر قسم در. پس مجنونک عقد حکمی فاسد. وکذا

وسکرانک بازار قضاسی کاسد در. چون شعله غضبدن
حوالی قلب پر لهب شرار. ودخان تیره سندن دماغ تیره وتار
اوله. آیینه عقل نیجه براق اوله. وشمع فکرت نه قدر اضاآت و
اشراق ایده. که محل علم قلب ومنزل فکرت دماغ در. وایکیسی دخی
تنک وتار. وپر دخان وشرار اولیجق دقایق عدل وحکم فصل
نیجه ظاهر وتابان اولور. وغضبناک اولان کمسنه دن آتش
غضب التهاب واحمرار وجه وانتفاخ عروق واعصاب
ورفع صوت واوضاع وحرکات ناصواب صدور ایدیجک
ناظر اولان بیلور که غضب نیجه دایره عقل وانسانیتدن بیرون
ونیجه مشاکل افعال واوضاع اصحاب جنوندر. وغضبک
مضرات جسمانی وروحانی سی بیحسابدر. واولور که غضب موت
فجائیه داعی اولور. زیرا حرکات قلب آتش غضبله مشتعل وحرارت
حرکات بدنیه که غضبه لازمدر اکا منضم ومتصل اولیجق حرارت
غریزی که مرکب روح حیوانی در ومنشاء بخار لطیف انسانی
بالکلیه محترق اولور دخی حرارت غریزی حین غضبده خارج بدنه
متوجه اولور. لکن مرکزنده دخی کفایت ایده جک مقداری
روح قلمق کرک. وبعض امزجه ده حرارت غریزی قلت اوزره
اولور. پس غضبی مشتد اولوب حرارت غریزی خارجه متوجه
اولیجق مرکزنده کفایت مقداری روح قلمیوب موت فجائیه

مؤدی اولور. و بعض خلفای راشدین حین غضبده اقامت
حدّ و انفاذ حکم موجب شرع ایتمکدن امتناع و تراخی ایلرلردی
اکا بنا که شاید حال غضبده نفسه انتصار و داء غضبدن
تشفّی ایتمک غرضی منضم اولوب اقامت حد محض اجرای شرع
قویم و خالصا لوجه الله الکریم اولمیه نته کم حضرت فاروقدن
حکایت اولنور که بر سکرانه ملاقی اولوب اقامت حدّ شرعیه
متوجه اولدقلرنده فحش و سقط و سبّ و شتم و غلط سویلمکه
باشلدی فی الحال درّه سینی قلدرمشکن بیره ایندردی. و بو معنایی
ملاحظه بیوروب تأخیر ایلدی. و عمر بن عبد العزیز بر کمسنه یه
تعزیر امر ایتدکده جهار افحش و شتمه شروع ایلدی. تعزیردن
فراغت ایدوب اکر بنی غضبه کتورمش اولمسیدک سنی تعزیر ایدردم
دیمشلر. و بعض عظمای حکمای یونانیلردن مرویدر که
دیر ایمش که بن شول کمسنه یه که ریح عاصف و رعد قاصف ایله
آشوب موج دریای متلاطم الامواج اچنده سایر و احجار عظیمه
و مهلکات کثیره اراسنده دایردر سلامت احتمالین ویرورین
و نجات امیدن طوترین اما او کمسنه که غضبان ملتهب و شرر شرر
حشمله مملو و مضطرب اوله انوك سلامتنه احتمال ویرمزین
و نجاتن امید طوتمزین. زیرا اول کمی نك تخلیصنده لطایف
حیل و دقایق تدبیرات استعمال ایتمك اولور. اما بونك حقنده

حقنده نه مجال تسکین آتش غضب مقدور. و نه اطفای شعله و
شراره لهب ممکن و میسوردر. فقیر ایدرین و دخی لطایف کریم منانك
که چاره سازدر ماندکاندر. کرداب محنت و بلا. و آشوب موج
دریاده سرکشته اولنلره مقارندر. و انلری ساحل خلاص و کنار
امنه ایرکورکه معاون اولمق اولور. اما شراره شرّ غضبله محرق
و اطلاحت شیطان آتش نهادله تخت رق اولان مخذول الطاف
آلهیه دن بعید. و توفیق یزدانی انوك حقنده نابدیددر

اسباب غضب اون نوعدر

اوّل عجب. ایکنجی افتخار. اوچونجی مرا. دردنجی لجاج. بشنجی
مزاح. آلتنجی تکبر. یدنجی استهزا. سکزنجی غدر. طقوزنجی
ضیم. اوننجی منافست در. عجب کشی کندوسنی بکنمك و
اوصاف و احوالنی ایو اعتقاد ایتمك در. افتخار اوکنمك و کندوده
کمال اکلیوب مسرور اولمقدر. مرا آخر نسنه لرده جنك و جدال ایتمکدر
مزاح لاغ ایتمکدر. تکبر اولولنمقدر. استهزا آخر کمسنه مسخره یه
المقدر. غدر بر کمسنه یه وفا ایتمك واجب اولدوغی یرده جفا و
اذا ایتمکدر. ضیم بر کمسنه ضعیف و حقیر عد ایدوب ظلم ایتمکدر
منافست اموال و اسبابدن بعض نسنه آخردن قصقنمقدر. و بو
اون صفت موجب غضب اولدوغی دانا قتنده واضحدر. زیرا
بر کمسنه ده عجب اولسه کندوسنی رفیع و مقامنی منیع اعتقاد

ایدر. پس نفسنه ادنی خصوصی اهانت اکلیوب مضطرب وکانون
سینه‌سی شرار غضبدن ملتهب اولور افتخار دخی اول نوع عذر مراد
لجاج خود کندویه و صاحبنه موجب غضب و مشتعل نار ذات لهیب
اندوکی معلوم و مجربدر. تکبر خود معلوم. و غضب ایراث ایتمکده
عجبدن دخی مذموم در. استهزاء غدر و ضیم صاحبنه برق غضب
اشتعال ایدیجی عظیم در. و منافست دنیا غضب و خشمه باعث. و
انوکله متصف اولان صفات شیطانیه‌یه وارثدر. جناب رسالت
پناهی‌دن صلی الله علیه وسلم مرویدر که لا اخاف علیکم ان تشرکوا
بالله ولکن اخاف ان تنافسوا فی الدنیا فتهلکوا کما هلک من قبلکم
عاقل لبیبه معلوم در که بو حدیث معجزات و اخبار غیبی مشتمل اولان
بیناتدندر زیرا اول حضرتدن صکره صلی الله علیه وسلم عموما و بزم
زمانمزده خصوصا منافسه فی الدنیا. و محاسده اقران بر غرض و
ریا. اول قدر اولمشدر که زبان بیان تقریر و تحریرندن عاجزدر.
و لواحق غضب که مرض غضبک عرضی مثابه‌سنده در. بدنی ضعف در
اوکلی‌سی ندامت. ایکنجی‌سی خصمدن توقع و انتظار مجازات
اوچونجی دوستلرک مقتی در یعنی بغضی و عدم محبتی در. دردنجی‌سی
اراذل ناسک استهزاسی‌در. بشنجی‌سی شماتت اعدا الفتی دشمننه
گلنج اولمق. و شماتت اعدا اصعب و تلخ نسنه‌در. نته کم بعض
فصحا دیمشلرکه ـــ کل المصائب قد تمر علی الفتی

الفتی ❁ فتهون غیر شماتت الاعداء ❁
آلتنجی‌سی تغیر مزاج که حال غضبده عارض اولور. نته کم ذکر
اولندی. یدنجی تألم که حال غضبده طاری اولور. بو تقریر خواجه
نصیردر. اما تألم تغیر مزاجدن غیری نسنه عد اولنموب انده داخل
قیلنسه دخی وجهی وار در. زیرا حکما دیدیلرکه الم جسمانی ایکی قسمدر
بری تفرق اتصال بری سوء مزاج. و امام رازی سبب الم ایسه
سوء مزاج در. تفرق اتصال دخی سوء مزاج عضو مقطوعه مؤدی
اولدوغیچون الم ویرور دیو ذاهب اولمشدر. پس تغیر مزاج
عین الم در امام رازی مذهبنده. یا المده داخل در حکما مذهبنده
علی کل حال تغیر مزاج تألمه مغایر و انکا قسیم عد اولنمق موجه دکلدر.
و علاج غضب اولدر که بو اسبابک دفع و رفعنه تدبیر اولنه زیرا
بر شینک اسبابی علی مرتفع اولنجق لابد مسبب و معلول اوله دخی
دخی مندفع اولسه کرک. و نادرا بعض اشخاصده اسباب مذکوره
برطرف اولوب. اما اثر غضب ینه موجود اولسه انک تدبیر و علاجی
آساندر. والله تعالی هو المیسر. علاج و تدبیر اسباب
غضب و خشم اما عجب که نفس کندو حقنده ظن کاذب و اعتقاد
باطل ایدوب کندوده اولان فضایل و کمالات غیرده اول
و جهله یوق صنوب کندوسنی مرتبت فضیلتله موصوف و استحقاق
منازل علیه ایله معروف اکلمقدر. امام غزالی بیورر که بنده ده جون

حقک نعمتی موجود اوله علم و عمل . و فضل و کمال و مال و جمال کبی اگر
بنده اول نعمتک وجودی حقدن اولمسنه عارف . و دایما زوال و
فنا و مسلوب اولمسندن خایف اولورسه انده عجب یوقدر . اگر
خوف زوال و بیم تکدر و انتقال اولمسه بلکه اول نعمته مسرور و فرحان
اولسه . اما فرحی اول نعمتک کندویه اضافتی جهتندن اولمیوب
بلکه حقک نعمت و احسانی اولدوغی جهتندن مسرور اولسه بنه
عجب اولمز . اما زوال و تکدیرندن خایف . و محض نعمت حق . و فضل و
احسان کریم منان اولدوغنه عارف اولمیوب . همان کندوده اول
نعمتک وجودنه مسرور و فرحان اولوب کندونک عجزینی و محض عطای
حق ایدوکین نسیان ایلسه . اول کمسنه ده عجب متحقق اولور . پس بنده یه
لازمدر که کندوده اولان حقک نعمتلرندن بر نعمتله فرح طاری اولسه
فی الحال کندونک عجز و قصورینی تذکر . و اول نعمت محض عطای حق
و کندوسی همان مظهر مطلق ایدوکین تفکر ایدوب . سرور و غرور
باطلدن استعاذه ایلیه . فقیر ایدر بن که نفس عجبنی ازاله ایتدوکین
کندو پسندن ظن ایدوب . و آنی دخی محض فضل حق اکلمیوب دفع
عجب بنه عجبه سبب اولور . نته کم بعض مرشدان راه . و سالکان
صاحب انتباه بو معنی ده دیمشلردر .

رباعیه

تا یکسر مو در تو ز هستی باقیست　　غافل منشین که بت پرستی باقیست
گویی بت پندار شکستم رستم　　آن بت که ز پندار برستی باقیست

گاه اولور

باقیست . بلکه مکر و تلبیس ابلیسدن غافل اولمیوب جمله نعمت
محض بخشش و عطاسی لا استحقاق ایدوکین ملاحظه ایده که دفع عجب
بنه عجب آخره مؤدی اولمیه . و غالبا سبب عجب اولدر که نفس کندو علم و کمالنه
عارف و عاقل . و غیری کمالندن ذاهل و جاهل اولدوغیدر . زیرا نفسک
کمالاتی کندویه نسبت علم حضوری ایله معلومدر . غیرک علم و کمالی علم حصولی
ایله معلومدر . و علم حضوری اولدر که نفس مدرک و ذات معلوم
مدرک و عالم قتنده حاضر اوله . و علم حصولیده نفس مدرک حاضر
اولمز . بلکه صورتی عالم قتنده حاصل اولور پس علم اول اقوی و علم ثانی
اکا نسبت ضعیفدر . پس کندونک کمالنه علمی قوی . و آخرک کمالنه
علمی ضعیف اولدوغیچون کندونک کمالنی تمام کوروب . آخردن ذاهل . و کمالندن
غافل اولوب عجب و غرور و تکبر و نخوتله متصف اولور . اما عاقل کامل
و زیرک چالاک اولنلر نفس بدخوی و رفیقان خوش آمد گوی ارکک فریب و دمدمه
فرینته اولمیوب . غیرلرک فضایل و کمالاتنه واقف . و کندو نفسلرینک نقصان و
عیبلرینه ناظر و عارف اولوب عجب و غروری برطرف . و نقصانلرین ملاحظه
ایتمکله تحصیل کمال و تکمیل شرف ایدرلر . قطعه لمنشیه رحمه الله

حسن حال اکلیوب صفا ایکده　　معجب اولمه که حسن حال بودر
هنرم وار دیمه سزا اولدر　　اکله نقصانکی کمال بودر

پس علاج عجب اولدر که اقران و متقدمینک کمالات و فضایل و محامد
و خصایلنی همیشه نصب العین و منظور آینه بصیرت ایلیوب کندونک

سینه

انلردن قصورنی تأمل وفرسان میدان فضایل اولنلردن تأخرنی ملاحظه
وتخیل ایلیه. بلکه هر فردی ملاحظه ایتسه جهاتدن جهتده کندویه غالب
وحیثیاتدن بر حیثیتده کندودن راجح بولور. حق تبارک وتعالی
موجوداتدن هر ذره‌یه بر خاصه‌یه مصدر ومخلوقاتن هر ذاتی
بر اسم خاصه مظهر ایتمشدر که غیر اول خاصه‌ده اکا مشارک و
اول مظهریتده انوکله مساهم دکلدر. ونظام عالم وقوام کارخانهٔ
آفرینشده هر شینک بر جهتدن مدخلی. وهر ذاتک بر طرز نقدن
آدمی وسبقتی واردر. مصرع کاندرین باغ جو طاوس نکار است مکس
سبحان الله انسان مسکین برقاج معدود معارفه واصل. و
بعض معلومات خزانهٔ قلبنده حاصل اولسه ظاهر وبدیهی درکه واصل
اولمدوغی معارف وفضایل. وحاصل قلمدوغی علوم ومسائل اول قدر
بیحد وبیحسابدر که معلوماتی انلره نسبت بسیاردن اندک. وهزاردن
یکدر. پس عجب وپندار اکا نیجه لایق وسزاواردر. وعجب فی نفسه
رذیلت قبیحه اولدوغندن غیری خاصه‌سی اولدر که قنغی طالب کمال
وکاسب فضل وافضاله که عجب عارض اوله فی الحال انی طریق تحصیل
وترقیدن مانع وعایق بل حضیض تدنی واضاعت جانبنه دافع و
سایق اولور. علاج مباهات مباهات اوکه کمدر کمالات
نفسانیه وفضایل روحانیه‌دن خارج نسنه‌لرله. وبو دخی یا کمالات
بدنیه ایله اوله قوت وجمال کبی یا خارج بدن اولان کمالات

کمالات سببی ایله اوله منصب ومال ومرتبه وجلال کبی علاجی اولدرکه
فکر ایلیه اکر جمال اعضا وقوت اعصاب واجزا ایسه معرض زوال و
محل فنادر. باغ عمر وجوانی‌یه صرصر فنا وشیب اسمه‌سی ایله زیر وزبر
وبرک وبار چمن وجود برک ریز خزان اجل ایله خاکه برابر اولوجقدر. کل وجودک
اوراقی برباد. وسرو بوستان شباب باربقادن آزاد اولمه‌سی محققدر
نظم آمد بهار ما نکر که — وز کلبن ما نماند برکی
دوروزه مرض وسقم. وبرقاج کونلک محنت والم جمال وشبابی
مباد منثور. وقوت قنوتی کان لم یکن شیئا مذکورا ایدر. بیت
بر مال وجمال خویشتن غره مشو — کانرا بشبی برند واین را بتبی
اکر جمال ایسه حقیقتده دم فاسددر که رقت بشره سببی ایله ظاهر
وبلغم برآقذردر که خلال مسام بدندن لایح وباهر اولمشدر. وعاقل
حقیقتده شئ مستحق بل امر مستقذره نیجه عجب ایدر. وبونک کبی جمال
ظاهری‌یه که حقیقت جمالیتدن بریدر آشفته ومفتون بلکه سودازده
ومجنون اولنلر حقنده مولانا نامی نور الدین عبد الرحمن جامی
بیور مشدر. نظم — بنظارهٔ روی شاهد کشایی
نظر کین بود مهر ومه را اساس کل — یکی پوست بر خلط وبر خون کشیده
برد صبرت از جان وآرامت از دل — کند عیش خوش دلتلخ در جست وجو بیش
که شکر دهانست وشیرین شمایل — نمیدانی آیا که ناکاه بینی
ازو کشته آن خوبی ولطف زایل — کر اول پری بود آخر نماید

بچشم تو چون بیکر دیو مایل • و علمادن طاوس یمنی امرای عربدن
یزید بن مهلبی کوردی که نخوت امارت • و غرور شباب نضارتله متبختر
و متمایل • و جام غرورله سرمست • خمار انجام فنادن ذاهل و غافل مرور ایدر
امام نصیحت آغاز ایدوب ایدوب بندیکی فتی یوروشی و خرام درکه
اثم و حرام در • و مبغوض و مغضوب حضرت حق در • چون امیر حجاب نخوت
و غروردن پندپذیر اولمیوب امامه دیدی که کویا بنی بیلمز اولدک که عارف
و علو منصب و مقامیمه واقف دکلسین • امام دیدی که اول اولک
نطفه مذره • و آخرک جیفه قذره • و انت فیما بینهما حامل بول عذره •
مذر قذر ناپاک دیمکدر • یعنی بن سنی خوب بیلورین اولک نطفه در ناپاک و مستقذر
و آخرک جیفه در نجس و مستحقر • و سن بو ایکی حال آراسنده بی طاقت و حول
و حامل نجاست و بول سین • و بو کلام حکمت شعار و بلاغت آثارک
الفاظی صنایع بدیعه یه مشتمل و محتوی • و معانی بدیعه سنده غرایب حکمت مندرج
و منطوی اولمغین علمای شافعیه دن ابو محمد باقی که حریر نظمک حکمت بافی در
نظم ایلیوب دیمش که

قطعه

عجبت من معجب بصورته • وکان من قبل نطفة مذره
وفی غد بعد حسن صورته • یصیر فی الارض جیفة قذره
وهو علی عجبه ونخوته • ما بین ثوبیه یحمل العذره

و اکر مباهات و افتخار شرف
اصل و نسب تبارله اولورسه • نته کم اکثر بنی آدم • خصوصا طایفه
عربده شایع و ذایع در • و جناب رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم مو

باف دیار عجمده بر شهرک اسمیدر مصنف رحمه الله تعالی

بیهوده مشدر که امتم اوچ نسنه ترک ایلمزلر • بری حسبیتلری اوزره تفوخر
قلمق • و بری نجومله استدلال باران ایتمک • و بری انسابه تفاخر ایلمک
و بو عجبک علاجی اولدر که نظر ایلیه که افتخار و مباهات ایلدوکی و ابتهاج
و مسرات کوستردوکی ذاتک آخرک صفتی • و شخص دیکرک علم و معرفتی در
غیرک کمالی ایله افتخار فی الجمله غیرت و حمیتی اولان کمسنه قتنده عیب و عاردر

بیت

بفضل دیکران کفتن چه نازی • که بردامان نازد کاه یکانست

اصل و تبار و آبا و اجداد له افتخار ایتمک انلرک فضایل و کمالات • و مناصب
و حالاتی بکا دخی فضل و کمال • و رفعت و جلال در دیمک اولور فرضا انلرک
بعضی موجود اولوب بو کمسنه یه مابه الافتخار اولان اشیا بزم کمال و
صفتمز • و علم و معرفتمز در سز بزم اوصاف و کمالاتمزله نیچه افتخار ایدرسز
دیسه لر جوابنده ساکت • و حیران و باهت اولماسی مقرردر • نظم مؤلفه رحمه الله

نسبدن عجب ایدن غایت غبی در • طوتالم کم آنی نسل نبی در
اکر دعواسین اثبات ایلمزسه • نسب یابنده خلقک اکذبی در
اکر دعواسنی اثبات ایدرسه • انوکدر فضل کندو اجنبی در

و محض نسب سببی ایله تفاخر ایدن غبی لر • ولی محل ترفع و تصدری عادت
ایدن جلبی لر • واقع اولور که بعض افاضل اوزرینه کبرلر و جرعه جام جهل و
غروری ایچرلر و صاچرلر حال آنکه تحقیق اولنسه بو کمسنه انتساب ایتدوکی
فاضلدن افضل مرتبه ده مساوی خود مقرر لا اقل در • حکایت اولنور که
یونانیلردن شرف فضل و نسب • و نقصان ذات و حسب ایله موصوف

برکسنه وار ایدی. سقراط حکیمه ایدردی که ای سقراط دناءت اصل و
نسبکی منکر وحقارت قوم وعشایرکی تفکر ایدوب خجالتدن متغیر حالت
وحیادن ابر بهار کبی پر عرق خجالت اولمزمیسین دیر ایدی. سقراط
فاضل فیلسوف کامل دیر ایدی خجالت وتشویره بندن کسن النسب
وحیادن انفعال وتغیره سنک مقامک بندن اقرب در. زیرا سن برنسل
شریفه منقطع ومنتهی اولدک. وبن بفضل الله تعالی برنسل شریفه مطلع و
مبتدا اولدم. کندوسی فضیلتدن مجرد وعاری آبا واجدادی مناقبی نالی و
قاری اولنلر حقنده دیمشلردر که. بیت

اِنْ افْتَخَرْتَ بآباءٍ مَضَوْا سَلَفاً ... قُلْنا صَدَقْتَ وَلٰکِنْ بِئْسَ ما وَلَدُوا

ویونان رئیسلرندن بریسی حکمادن بر شابّ فاضله ترفع ومفاخرت ایدوب حکمت
جوان حکیم جوابنه مبادرت ایلیوب دیمش که اکر سبب افتخارک جامه رفیع و
خانه وسیع ایسه بس حسن وجمال ولطف وکمال جامه نک وخانه نک
حالی وسن حد نفسکده اول صفت کمال وسمت جمالدن خالی سین
واکر مرکب فاره وفرس جواد ایله افتخار ایدرسک حکمتدن خالی بلادت
مالی اولدوغک اظهار ایدرسن. زیرا صفت جودت وفراهت ذات
فرسه منتهی در وسن بو صفتلردن صفر الکف ودامن تهی سین. واکر علوم
ومعارف که صفات اجداد سوالف در سکا حالا سبب افتخار و
ابتهاج اولدیسه مصرع زهی کمال عناد وزهی فور لجاج.
زیرا اول علوم ومعارف اشخاص کذشته یه کمال وصفت در اما سن حد

فی الحقیقه

حد نفسکده واصل خلقتکده بی علم ومعرفت سین. پس انلر جهات فضیلت
ووجوه کمالاتی سندن اخذ واسترداد ایدرلر وسن تن تنها قالورسین
وباغ خزان دیده کبی بی برک ونوا اولورسین. وآبا واجداد کذشته ایله افتخار
ایدنلره نفرین بسیار ایدوب دیمشلردر که تبا لمفتخر بعظم نخر. بیت

اَنَّ الفَتی مَنْ یَقُولُ ها اَنا ذا ... لَیْسَ الفَتی مَنْ یَقُولُ کانَ اَبی

علاج مزاح مرا که جنک وجدالدر چون مزاح موجب انحلال عقده
الفت واتصال ومورث انعقاد اسباب بغض وانفصالدر.
وبناء عالم الفت واتحاد اوزره موضوع. وحکمه صلاح بنی آدم
اختلاط وامتزاج ایستونی اوزره مرفوع در. پس مزیل انتظام
ومفسد امتزاج والتیام اولان اخس رذایل واقبح خصایل اولور.
اما مزاح که اکا عرفده لطیفه ونادره وبذله دخی درلر قدر اعتدالی
که انوک سببی ایله مباسطت یاران وانشراح اخوان ودفع تجبر وتکبر
که یارانه موجب تکسر در حاصل اولور مباح بلکه مستحب ومندوب در
واندن اوته سی عقلا وشرعا مذموم ومنکوب در. وحدیث شریفده
واقع اولمشدر که انا امزح ولا اقول الا حقا. وکثرة مزاحک
آفاتی چوقدر. اول صاحب مزاحک مرادی اضحاک جلسادر کثرت
ضحک خود حد نفسنده مذموم. وخصال اهل جهل وغفلتدندر کی
معلوم در. صاحب شرع صلی الله علیه وسلم بیوررکه کثرة الضحک
تمیت القلب. بیت خنده کم کن که خنده بسیار.

صد دل زنده را بمیراند ثانیا اکثریا مزاح اولنان کمسنه‌نک
خاطری منکسر وسروری منعدم وبین الرفقا اساس عرضی فی الجمله منهدم
اولمق مقرردر وبو مرتبه ایذای مؤمن حرام وممنوع دین اسلامدر ولاسیما
غیری اخوان واقرانی آراسنده عداوتلر حدوثنه سبب وحقد وحسدلر ظهورینه
باعث درکرات ایله مشاهده اولنمشدر که مزاح مفضی جدال بل مؤدی قتال
اولمشدر ثالثا مزاح صاحبنک حشمت ووقارینه مانع وعایقدر
صاحب مزاح مساخره ومضاحک مرتبه‌سینه نازل ولاحق اولور بیت
توبرسر حلم خویشتن باش ووقار بازی وظرافت بندیمان بگذار
وجناب رسالت پناهیدن صلی الله علیه وسلم صادر اولان کلام ملیح که
اکا اسم مزاح اطلاقی مجاز عدادندن ایدوکی صحیحدر بو آفاتدن
مصون ومحفوظ وانلردن غرض اصحاب کرامک تودد وانبساطلری ایله
سعادت نظام مقصود وملحوظ ایدی نته کم برعجوزه طیبت طریقیله
بیوردیلر که عجایز جنته گیرمز مسکینه ملول ومحزون ودل دردمندی
کاس یأس ایله پرخون اولیجق مصرع بسان غنچهٔ رعنا لبش تبسم کرد
بیوردیلر که عجایز شواب وکواعب اتراب اولوب جنت چمنلرنده
خرامان وکشیده دامان اولورلر که انا انشاناهن انشاء فجعلناهن
ابکارا عربا اترابا وامیر المؤمنین ویعسوب الموحدین حضرتی رضی الله عنه
کثرت مزاح منسوب ایلرلر ایدی حتی بعض صحابه بو صفتنه تنبیه ایدوب
لولا دعابة فیه دیرلر ایدی وحضرت سلمانه برکره مزاح ایدیجک یا

ریاض رضوانده

هذا اخرک الی الرابعة دیدی وزنهار اول حضرتک فعلیندن دلیل وجواز
مزاحه بوروا تیلری سبیل اتخاذ ایتمیه‌سین که بوزبان سریع ومیدان
سخن واسع وحد اعتدالده وقوف ممکن غیر واقعدر علاج تکبر
بو صفت عجبه قریب واول صفتدن بی نصیبدر عجب صاحبی کندوده
کمال واریدوکنه جازم ومتکبر غیره کمال صنوب اکا عظمت کوسترمکه
مداوم وملازمدر حتی برکمسنه تنها اولسه بنه عجب ایله متصف اولسه اولور
اما متکبر ابنای جنسنه مقارن اولمدقجه صفت کبر اکا عارض اولمز پس کبر عجبدر
وعجب ذاته قیاس اولور پس اسباب عجب کبره دخی سبب اولور وعجبک
اسباب مشهوره‌سی بشدر اولکیسی علم ومعرفت ایکنجیسی عمل و
طاعت اوچنجیسی اصل ونسب دردنجیسی حسن وجمال بشنجیسی
مال ومنال التنجیسی قوت بدن وشدت بطش یدنجیسی منصب وجاه
وخیل وسپاه وخدم وحشم وبالجمله هر نسنه که خلق انکله مفتخر و
کمال ومابه الافتخار عداولنمق ممکن اوله انوکله عجب واعجاب واقع اولور
حتی بعض طبایع دنیه وامزجه خسیسه‌یه نسبت رذیلت دخی سبب کبر وموجب
عجب اولور بعض فسقه کثرت شرب خمور وفرط صدور قبایح ذات
وشرورله افتخار ایدر وبعضی برکه بن بوقدر کره زنا ایتمشدر وبعضی
بن بنجه مجلسلرده لهو وغنا قلمشدر ودخی معلوم اولسون که
خلقه تحقیرله نگاه واهانتله نظر وکندوده عظمت تصور ایتمکله حقوق
واجبهٔ شرعیه وعقلیه‌دن تجاوز ایتمکدر مثلا بر امیر متکبر یا وزیر

مطلب در بیان ممیداحوال متکبران ومتجبران

متجبر بر فقیره فقیره کیدر و اکا کمال غرور و نخوت ایله نظر ایلینه انی حقیر و
کندی‌یی خطیر ظن ایدوب سلام حقنی که هر مؤمنه شرعا واجب و عقلا مناسب در
ترک ایدوب بلکه درست نظره ارزانی کورمیوب سلام قصد ایلسه دخی تکلم
لایق کورمیوب ایمای چشم و اشارت ابرو ایله اکتفا و اندن طلب رکوع و انحنا
ایلر پس کبر باطل که غایت جهلدن حاصل اولور عیاذا بالله تعالی حق جل و علا
منازعه و ردای کبریا و ازار عظمتنده که مخصوص حقدر شرکت ادعاسنه
مسارعه در لاجرم بو خلق اقبح رذایل و اشنع خصایلدر و صاحبی بعض
زمانده غضب و انتقام حقه و بطش و اخذ قهار مطلقه اسیر اولمق مقرر و عز
استعاری ذلت حقیقیه مبدل اولمق محقق در و علما ایدرلر که هر ذنب و
عصیانک عفوینی حق تعالی تکفیر یا دار آخرته تأخیر ایتمک جایز در الا جریمه
کبر و غرور که صاحبی دنیاده معاقب اولمق مقرر و نظر معتبرلره عبرت
اولمق مقدر در اما محض حب جمال که مثلا آدم کندونک ملابسی حسن و
جمیل و اسباب و امتعه‌سنی فی الجمله جلیل اولدوغین استمکدر تکبر تحتنده
داخل و غرور حدینه واصل دکلدر نته کیم بعض اصحاب جناب حضرت
رسالت پناهیدن صلی الله علیه و سلم سؤال ایتدیلر که یا رسول الله
هر بریمز ثوبی جمیل و نعلی جدید اولدوغین استر پس هر بریمز متکبر قسمنه
ما حق و اهل کبر و نخوت وعیدینه مستحق اولورمی حضرت علیه الصلوة والسلام
بیوردیکه او کبر دکل حب جمالدر ان الله جمیل یحب الجمال و لکن الکبر بطر
الحق و غمط الناس یعنی حق جل و علا جمیل در جمالی سور لکن کبر بطر حق

حق و غمط ناس در بطر فتح با و طا ایله سرکشلک در که کبردن ناشی اولور
و غمط فتح غین و سکون میم ایله تحقیر و اهانت در یعنی کبر اولدر که حق ظاهر
اولدقده غرور و نخوتدن مطیع اولمیوب سرکشلک قیله و حق جل و علا
قولجغزلرینه حقارت و اهانتله نظر ایده علاج کبر عجب علاجنه قریب در
زیرا کبرک سبب و علتی عجب در پس عجب مرتفع اولنجق کبر دخی مندفع
اولور و معظم علاجی اولدر که کندودکی عجز و ذلت و حقارت و
مسکنتی و کبریا و عظمت حق و جبروت قهار مطلقی ملاحظه قیلوب
کندوسنی اذل ذلیل و اقل قلیل ایدوکین تحقیق ایتمکله لشکر شیاطین
کبر و طغیانی مملکت وجودندن تفریق ایلیه اگرچه بو دایره‌نک منتهاسی
من عرف نفسه فقد عرف ربه مقامیدر زیرا نفسی عجز و ذلت و فقر و
فنا ایله ملاحظه و تعریف ایدن ربنی قدرت و عزت و غنا و بقا ایله توصیف ایلر
اما دفع رذیلت تکبر و کسب فضیلت تواضع ایتمکه هر کسنه بیلدوکی مرتبه
ملاحظه کافی در و اول بودر که تأمل ایده که انسانک اولی عدم محض و نفی صرف در
و عدمدن ادنی نه نسنه اوله و عقل نفیدن اقل نه شی بوله بعده نطفه
مستقذره و علقه مستحجره اولدوغی حالیدر و اول حالده هیولاسی
استقذارندن بی ضرورت فکر و اسمی بی کنایت ذکر اولنمغه سزاوار دکلدر
و صورت انسانی ایله بهره‌مند و نفخه روحله فی الجمله ارجمند اولدقدن
صکره ضعف قوت و فتور بنیت نهایتنده و جمیع ضروریاتنده
احتیاج الی الغیر غایتنده اولسه کرک چونکه بو مرتبه‌دن دخی ترقی و

مطلب در تفکر نفس خود را

انسانیت ظاهره که فی الجمله استعداد علم و عملدر انی تلقی ایده
امور معاش و لوازم حرکت و انتعاشده مستقل و مستبد اولمدوغی
معروف • ونیجه اشیا و اسباب و مهمات و لوازمه محتاج و موقوفدر
که هزاردن بیکی مفقود • و بسیاردن اندکی ناموجود اولسه محنت و
عناقرینی بلکه درد و فنا همنشینی اولمق مقرر اولور • مثلا شربت آب
کشت زار وجودینه کون نیه آب ایلمزسه خرمن وجودی آتش عطشله •
محترق اولوب هلاک اولور • واکر اول شربت آب میزاب اسفلدن
خروج ایتمزسه مرض حبس البولدن اعضای بدنی متفرق اولوب وجودی
تلف بولور • روزکاری اوجاع و اسقام عروضندن تکدر • و صحایف لیل و
نهاری احزان و آلام حدوثیله تیره اولمق مقدر • برمرادنه واصل اولورسه نیجه
واصل دکل بعضی آمالی حاصل اولورسه اکثری حاصل دکلدر • هر کون بدندن اخراج
نجاسات • وتنقیه قاذورات ایتمکه مباشر • و شعر و سبح ظفر و درن
که فضلات بدنیدر ازاله ایتمزسه حیوان قبیح المنظر صورتنده ظاهر اولور •
آخر امر و منتهای عمرنده الم موته اسیر • و محنت فنایه مبتلا • و هزار زحمتله
پرورده ایتدوکی بدنی رهین زمین • و کرفتار تفرق و بلی • قیح و صدید
رویی موی بدندن روان • و مور و مار اطراف اعضا • و اثنای اجزاسنده •
دوان • نتن رایحه و قبح صورتندن اصحاب و احبابی هارب • حشرات
اعضاسندن آکل و خراطین اجزاسندن شارب اولسه کرک • بو جمله احوال
دنیویه سیدر • احوال اخرویه سی که شرایع مطهره و عقاید مسطوره ده مبین

بوی چرکین

مبین اولمشدر • اول برزخ جانکاه و الم دلسوزدر که انی ملاحظه صحیحه
ایدن کمسنه یه روادر که جمیع عمرنده بر لحظه حزن و غصه دن عاری • و بیت عنت
تابخانه درونته مهمان فرح و سرور طاری اولمیه • فکیف که کبر و غرور و زهو
ابنای جنسی آزرده و محزون • و عجایب عجب و غرایب غرور مخزن قلبنده
مخزون اوله • انا لله و انا الیه راجعون **علاج استهزا** اکر کمسنه
سخریه یه اولوب خاطرینی محزون و قلبنی کسور ایتمکدر • استهزا ایدن کمسنه نک
کاهی غرضی اضحاک ارباب دولت • و تفریح اصحاب جاه و غفلت ایتمک
اولور • و بو حال اراذل ناسدر که کسب حطام دنیا • و اکل طعام و
حلوا ایچون منعمان مغرور • و دنیاداران ازحق دور • مجالسنه
حاضر اولورلر • و انلری اضحاک و تفریح ایچون دیوان مضاحک و
مساخر اوقورلر • و کاهی کبر و سفاهتدن ظاهر • و تحصیل خنده •
ایتمک ایچون بعضی کمسنه لردن صادر اولور • و بو حال غالبا صفت
جلبیان سفیه • و بزرکزادکان بی عقل و تنبیه در • که جاه آبا و
جاهلیت امهات سببیله صغر سن و حداثت عمرده مخالفت معلم و
ادیب ایدوب • زیور علم و ادب • و کوهر حلم و وقار موروث و
مکتسبدن بی نصیب اولورلر • هر کیمسنه که مجالسه لرینه مبتلا و
مصاحبت و مقارنتلریله پربلا اوله • انی مسخره ایتمکله کندولره
جلب قهقهه و سرور ایدرلر • و فلان کشی هی مزه لندک دیو بحث و
جبور بولورلر • بو مقوله بی ادب چلبیلرک اکثری اواسط و اواخر عمرلرنده

مخزون و منکوب و برشی و افیونیا استعمالی ایله مستهلک و مغلوب اولورلر
نظم هر جوانی که بی ادب باشد گر به پیری رسد عجب باشد
و بو رذیلت فراح رذیلتنه قریب و علاجی دخی انوک علاجنه مناسب و
نسیب در. اما انلر که زیور عقل و ادبله معروف و حلیهٔ مردی ایله
موصوف اوله لر کمسنهٔ تمسخر و استهزا اتمکه کنه کار زونه کمسنه
انلری مسخره ایدمکله خوار اولورلر. و احادیث و روایاتده وارد
اولمشدر که دنیاده عباد اللهی تمسخر و استهزا ایدن کمسنه لره فردای
قیامتده جزای عمل و پاداش کار بو وجهله اولا که حق جل و علا فرمانیله
جنت قپولری قرشولرینه مفتوح و گشاده. و انلر دخی دخول و وصولنه
مهیا و اماده اولمشکن فی الحال کام موجود و مفقود. و باب مفتوح مسدود
اولوب الم و انکسار خجلت و محنت. و اضطراب حرمان و خیبت و جهله
عارض و ظاهر اولا که لسان قلم شرحندن عاجز و قاصر اوله. چون اول قپو
مسدود. و بونلر بو محنت و کربتله مردود اوله. فی الحال بر باب دخی
مفتوح. و بونلرک صیق صدرلری فی الجمله مشروح اولوب بینه دخولنه
مشرف و وصوله قریب اولنجه اول باب دخی مسدود اولوب بینه
حزین و کئیب مبتلای غم حرمان اوله لر. و علی هذا القیاس نیچه کسان و
آلامه مبتلا. و آخر حرمان عظیم ایله پر بلا اوله لر. و بو خبری مؤید و بو
حدیثی مؤکد در که مستهزئین حقنده نازل اولمشدر که الله یستهزئ
بهم و یمدهم فی طغیانهم یعمهون اما علاج غدر که وفانک

وفانک ضدی اولمغله موسوم. بغایت خصلت قبیحه و خلق مذموم
انکیچوندر که بر کمسنه اصلا غدر ایتدوکنه معترف اولمز. و گندو زعمنده
بو صفتله متصف اولمز. و غدر نیجه نوع در مالده اولور. و جاه و
اقبالده اولور. و محبت و مودت. و اخلاص و صداقتده اولور.
و اهل و حرم. و خدم و حشمده اولور. جمیع احوال و اصنافده دیمیم
خصوصا ارباب دولت. و سلاطین صاحب شوکتلره غایتده عیب
عظیمدر. و شریعت احمدی. و طریقهٔ پاک محمدیده. صلی الله علیه و سلم
غدردن تحذیر عظیم و منع و زجر. و عهودده وفا ایتمکله امر. و نقض
عهددن نهی چوقدر. خواجه نصیر ایدر صفت غدر اتراک طایفه سنده
چوقدر. و وفاکه ضدیدر روم و حبش جنسنده چوقدر. اما علاج ضیم
ضیم غیری ضعیف و بیچاره بولوب انتقام تحمیل بار ظلم ایتمکدر ظلم و
انظلامک قبحندن که مرور ایتمشدر. و ضیمک دخی قبحی معلوم اولمشدر.
عاقل لبیبه لایق و کلدر که انتقام امرنده اهتمام ایده خصوصا قدرت
حاصل اولدقدن صکره. زیرا قدرتک شکری عفو عن المجرم در. و انتقام
اول وقت جایز اولور که ترکی ضرر عظیمه مؤدی اوله. پس انتقام محلی اولیجق عقل
صحیحله مشاورت. و رأی و تجربه ایله عمل ایتمکه مبادرت ایتمک گرک که ندامت
عاقبته مؤدی اولمیه. و چون نفس انسانی ده فضیلت علم و حلیهٔ حلم حاصل
اوله ترک انتقام. و سلک اهل عفوده انتظام ایتمه سی آسان اولور.
اما علاج منافست شئ نفیس تحصیلنده منازعه و محاسده ایتمکدر.

چون منافسه نك سببی اشیاء نفیسه یه طالب . واسباب حسنه یه راغب
اولمقدر پس حکما دیدیلر که امتعه واسباب دنیویه یه رغبت . وطلب و
تحصیل اکتسابنده شوق وشره وشعب . اصحاب دولت وارباب قدرت
ومکنت اولنلره لایق ومستحسن دکلدر . بو قنده قالدی که اوساط الناس
انوك جمعنه مشتاق . وهمت ونهمتلری کسبنه وتحصیلی همتنه متشوق اوله .
زیرا عالم کون وفسادك مرکباتی مرض فساد وانعدامه مبتلا . وجهان
ناپایدارك جواهر زواهر وطرف تحفی اسیر فنای فنا . وکرفتار بلای بلی در
پس اکر بر پادشاه خطیر یا امیر کبیر تحف ونفایس اسباب . وغرایب عجایب
جواهر کمیابك جمعنه حریص ومبتلا وطایر همتی بو دامه کرفتار اولسه ممکن درکه
روزکار غدار عادت غدر وبیوفالیغنی پدیدار ایدوب اول تحفه مرغوب
ویادکار عالی مقداری عرصه هلاک وبوار ایدوب اول صاحب دولته .
اول قدر جزع وفزع طاری اوله که حسادی طعن وملامت . وتشفیه وشماتت
ایده لر نتکم **حکایت** اولنور که پادشاهلردن بیرینه بر طوق
بلور مدور ومنور . وانواع رسوم صنایع . ونقوش بدایع ایله منقش و
مصور که کره قمر منیر حسنه مایل . وحلقه حامل ومدبرنده اکا تشبه
ایتمکیچون کاه احسن الاشکال شکل المستدیر دیوب بدر اولوردی وکاه
کوی وصالنه نایل . ومیدان اجتماع واتصالنده بی حایل اولمق امیدنه
کندوبی شکل هلالی ده کوستروب جنبنده بی قدر اولوردی **نظم**
بر مهر وماه شکل که نه چرخ چنبری . هر صبح وشام مهرینه اولوردی مشتری

پیشکش واتحاف ایدوب پادشاهك زلال رغبتی جوی استحسانده
پاك وصاف ایدیلر غایت میل خاطر واستحسان باطن وظاهر ارزانی
ایدوب بیوردی که خزانه خاصده حفظ وحراست . وتجلیه وتصفیه سنده
بذل مقدور وغایت رعایت ایده لر مجالس زینت ومحافل انس ده
سلوتده فرمان ایدردی کتوررلر مشاهده سندن جلب افراح
وسلب اتراح ایدردی . بر مدت احوال بو اسلوب اوزره جاری
اولوب . یوما فیوما پادشاهك مرض محبت جوهر مرغوب شرایین
وعروق قلوبنه ساری اولدی . ناکاه بر کون سیلاب طبع زمانه دیده کمونده
کبی جوی خوی بیوفالیقده که انوك اوزرینه مجبول ومجبوردر پیدا اولدی
وشکست طوق خوب وجوهر مرغوب ایتمکله شیشه دل پادشاه
وبندکان درکاهی منکسر وشیدا ایلدی **م** وسهم الرزایا بالنفایس مولع
مصرع هر که مرغوب اوله اکا زیان ارتوق ایرر . هرچند شد کال
صادق نظیری بولمغیچون اطراف عالمده جست وجو ایتدیلر بولنمدی
واستادان حاذق . وچابکدستان فایق . نیجه کم ترکیب والصاق ایلنده
کلفت وکوشلر چاره اولنمدی **م** شیشه چونکم شکست کیمدر الیسن آنی درست
فراق جوهر دل شاهه عرض وموجب مرض اولوب الامی تضاعف واحزانی
ترادف ایلدی قریب اولدی که تدبیر مملکت ده عاجز وحایر . ونظم
مصالح دین ودولتدن قاصر اوله . **بیت**
نباید دادن اندر چیز کس دل . که دل بر داشتن کاریست مشکل

شرایین مجاری روح حیوانیدر

وبو حکایتک خلافی ومنافست صفتنه منافی در اول حکایتدر
که فقیر بعض عظمای امرادن استماع ایلدم که بالمشافهه کوردکلرین روایت
وعیانا مشاهده ایتدکلرین بو وجهله حکایت ایلدیلر که آفتاب آسمان
خلافت • وسرو بوستان جود ورافت • ظل ظلیل الهی آیینهٔ جمال
شاهی کوهر تاج جهانکیری وکیتی ستانی • افسر سر فرمان روایی وحکومت
رانی • اول پادشاه جهانبخش که آفتاب شمشیر جهانکیری افق نیامدن
چهره کشای اولسه خاور وباختر میاننده ظلام ظلم وضلالتدن سر مو
اثر قلمز • وچون همای آسمان پرواز یرلیغ وتوقیع رفیعی اطراف صحرای
ممالک وجودده دایر وکوه ودشت ظهورده نموده طایر اولسه •
مداد آب تیره بخت اول کشی در که خامه وار خط فرمانه متابعت قیلمقدن
ترک سر ایتمز •

مثنوی

شهنشاهی که اجداد عظامش
اب نامی جد نیک نامش
همه شاهان با فر وتمکین
الی عشر کرام من سلاطین
پناه شرع وکهف اهل ایمان
شهنشاه جهان سلطان سلیمان •

حضرتلرینه آبا کرام
واجداد عظاملرندن بر کوهر قیمتی ونادر که کوهرشناسان عالم
تخمین قیمتنده عاجز وقاصر ایدی انتقال ایتمشدی • وغایت
نفاست وکران بهالیغندن حمایل شریفه تعلیق اولمشدی • وقلادهٔ
کردن بغل بی شبه ومثلینده داخل اولمغه توفیق بولمشدی • اتفاق
طبع سعادت فرجاملری آرزوی خلوت حمام ایدوب • قلادهٔ حمایلی

دن

حمایلی کردن شریفلرندن بیرون قیلوب خدمتکاره تسلیم بیورمشلر •
نافرجامی دور ایام اول کوهر کاوستنه اوشمش • واول جوهر نفیس کف خدمتکاردن
مرمر اوستنه دوشمش صلابت مرمردن اول کوهر خرد • وخدمتکارک
جام عیشی پر درد اولمش • فی الحال مسکینک کوهر ادراکی سنک حیرتدن
شکست بولوب کنار ساحل حسرتده آب حیاتدن غسل دست ایتمش •
چون حضرت آسمان رفعت خلوت حمامدن چیقوب قصهٔ کوهره واقف
وواقعهٔ حیرت خدمتکاره عارف اولمش • سینهٔ پر شرفلری کرد غم و
اسفدن عاری • وزبان شریفلرنه کلمهٔ طیبهٔ الحمد لله جاری اولوب بیورمشلر که
بو کوهرلی وفانچه پادشاهی کست • وکلاه شکوهمی سنک اجل ده بشکست
ایلدی الحمد لله که نجم کوهر طالعم بوسنکی شکسته • وقبای بقای دولتم انی رشته
فنا بسته ایلدی • امیددرکه کوهر سلطنت سالهای دراز حمایل سعادتمده
معلق • وکردن ایام طوق حکومتم وابالتمده مطوق اوله دیوب قطعا دره
کرد انفعال ساری وجود شریفلرنه التصاق واتصال ایتمیوب بیوردیلر که وجود شریفلری
خدمتکار اصلا غم وتشویشه کرفتار اولمسون • وکل نشاطی خزان اندوهله صولمسون
قید تعلقات اسباب دنیای بیوفادن آزاده • وصحیفهٔ جانی ارقام حرص وطلبدن
ساده اولمق دعواسین ایلین بو خلقه مالکدر • وبو طریقه سالک اولسون

نظم

ذی المعالی فلیعلون من تعالی •
هکذا هکذا والا فلا لا

بیت

غلام همت آنم که زیر چرخ کبود
زهر چه رنک تعلق پذیرد آزادست

خواجه نصیر ایدر بو دیدکمز ملوک واکابر ایچوندر • اما دانی واواسط ناس •

میل تحف امتعه و نفایس سبابدن احتراز و احتراس ایتمک لازم و واجب در
زیرا برکوهر نفیس و متاع خطیر بر مردم دنی و حقیرک حوزه تصرف و قبضه اقتدارینه
داخل اولسه متغلبلر انی انوک بدندن اخراج ایتمکه طالب و ملکندن انتزاع ایتمکه
مایل و راغب اولسه کرک که اکر دفع و منع ایدرسه کرفتار بلایا و نوایب اولور اکر
بذل و اعطا ایدرسه غم و جزعدن اسیر محن و مصایب اولور اکر ابتدادن
بو مقوله متاع مرغوبک اکتسابندن اجتناب و اقتناسندن امتناع
و انتهاسی ایتمش اولیدی بو ورطه یه مبتلا و بو کرداب محنتنده غریق
آشوب بلا اولمزیدی بوذکر ایتدیکموز مرض غضبک علاجنی اعلام
و اول بابده بیان انواع و اقسام در و هرکیمسه که عدالت شرایطنی
رعایت و طرفین افراط و تفریطدن کندوسنی حفظ و حمایت ایلسه
علاج غضب اکا آسان اولور زیرا مرض اعتدالدن خروجدر چون
حد اعتدال رعایت اولنه غضب مرضی ایله اعلاله مبتلا اولمز
و بعض اشخاص شدت غضبی بهادرلق و رجولیت و نفس انسانیه کمال
و مزیت عد ایدرلر لکن خیال فاسد و اندیشه کاسددر زیرا شجاعت
فضیلتدر و خلق مزبور رذیلتدر زیرا سبب قبایح و موجب فضایحدر
بو مقوله غضب صاحبی دایم معذب اولد و غضبندن غیری اصحاب و احباب
و خدم و حشم و اهل و عیال و نسا و رجال کاه زبان تازیانه و کاهی تازیانه
زبانندن محزون و شکسته دلکیر و دلبسته اولورلر ادنی خطادر که
متقابله سنده حدت ایدر و نه دکلو انلر لینت ایلسه لر بو عنف و
وشدت قیلور تعزیر ایتمک استسه عدد شرعی حددن بیرون تادیب
ایلسه دشنامی قطع راسدن افزون اولور و شجاعت قوت بدن و قدرت
کشتی کرفتنده کلدر بلکه شجاع شدید و بهادر جلید اولدر که وقت غضبده
کام نفس توسنی ضابط و هنگام آشوب دریای خشمده کشتی اضطراب
رسنی ساحل صبر و آرامه رابط اوله نته کم جناب رسالت پناهی صلی الله
علیه وسلم بیورر که لیس الشدید بالصرعة انما الشدید الذی یملک نفسه عند
الغضب

قطعه

پهلوان نیست آنکه در کشتی | پهلوان دکری بیندازد
پهلوان آن بود که گاه غضب | نفس اماره را زبون سازد

و بعض غزواتدن مدینه منوره یه رجوع بیوردقلرنده زبان معجز بیانلری بیوردی که رجعنا من الجهاد الاصغر
الی الجهاد الاکبر چون سلک صحبتده انتظامله مشرف اولنلر غزای
کفاری جهاد اکبر سلدیلر ایدی یا رسول الله جهاد اکبر نه در دیو سؤال
قیلدیلر حضرت صلی الله علیه وسلم بیوردی نفسله جنک ایتمک جهاد اکبردر
و دخی روایت اولنور که اعدا عدوک نفسک التی بین جنبیک و بعض
عرفا دیدیلر که قاتلوا الذین یلونکم من الکفار آیه کریمه سنده نفسله جهاد
ایتمکه اشارت واردر زیرا سلطان روحه که مؤمندر اقرب اولان
کافر نفس اماره در و تا نفس اماره لکدن مطمئنه لکه انتقال ایتمینه اکا اسم
مسلمان اطلاقی حقیقتده مجازدر و طریقتده بی جوازدر **نظم**

ای دل تو دمی همدم سبحان نشدی | وز کرده بیهوده پشیمان نشدی

مطلب

قاضی و فقیه و مفتی و مولا — این جمله شدی ولی مسلمان نشدی
وتهذیب نفس و تبدیل خلق ایتمین طائفه دن بعضی اول مرتبه سلطان غضبه متبع
و دایرهٔ عقل و فکردن منخلع اولورلر که غضب افراد انسانی شتم و ضرب
خدام و غلام درجه سندن تنزل ایدوب حیوانات عجمه که جمله حرکاتی
معقول و مناسب و موافق مراد مالک و صاحب اولمق محالدر غضب و
تهدید و شتم و ضرب و تشدید ایلرلر بارگیر مسکین ضعیف و نزار و سیر
علی الاتصالدن درمانده و زبون ایکن ناگاه سور چوب یا دوشسه
راکبی غضب و جنونندن ضرب مهمازله پهلوسنی غرقهٔ خون یا تازیانه و
چوب ایله کفل و سر و تن مودن بیرون ایلر و بعضی شتم بیهوده و لعن نامشروع ایله
که جانورانک فهمندن فارغ و آزاددر کندو زبانن فرسوده و کردنن طوقی
لعنتله مغلول و صحیفهٔ اعماللرن آلوده ایلر و لعن انسان و دواب اهل ایمانه
غایتده لازم الاجتنابدر و شرع شریفده منع عظیم واردر و المشهور
حتی بر خاتونک سفر شریفده جناب رسالتپناهی صلی الله علیه وسلم
ناگاه ناقه سینه لعنت ایلدی حضرت علیه الصلوة والسلام غایت متأثر اولوب
فرمان بیوردی که بو ناقهٔ ملعونه بزلمه همراه اولمسون پس خاتونک اسباب و جهازی
الدیلر ناقه عاریه ایله قویوب بیابانه صالدیلر و بعض جهال کندو جهالتنی ختم
و کندو کندوسنه شتم ایتمکه شروع ایدوب بره فلان فلانک طواری دیو کندوسنه
یاخود بره فلان فلانک صندوغی دیو بابینه نسبتله قذف نامشروع ایلر و بعض
جهال بو مرتبه دن دخی تنزل ایدوب جماد محضه شتم و ضرب و ادراک جزئی

جزئیدن بی بهره اولان اجسامه جنک و حرب ایدر کلیدی تیز اچلمسه
شکست ایتمکیچون اوستنه تبر صالر و دولبندی مراد اوزره صارلمسه
یره وروب اوستنه دپمه لر چالر و قلم مرادی اوزره قطع اولمسه غضبندن
شکست ایدر و مدادی غلیظ اولورسه دواتنی خاکه پست ایلر و بعض سفها
کشتی نشین اولدقده باد مرادی اوزره اسمسه غضب و سخط ایدر و باده که
امر حقله مأموردر بیچاره شتم ایدوب سقط سویلر و بونک امثالی افعالکه
فی الحقیقه فاعلنه سبب ضحک و استهزا و عجبدر بین العقلا فضاحت و
رسوالغنه سببدر و غضب محض فضیلت شجاعتدن دوردر انی شجاعت
اکلین جاهل مغروردر هرچند بو مقوله کلمات سابقا مرور ایتمشدی
و بو نوع نصایح سمت گذارش دوشمشدی لکن نصیحت و بنده حرص و آز
اولمغین اعاده سندن احتراز اولنمدی حکیم فاضل ابو علی بن مسکویه
حکایت ایدر که بعض سفها کیجه لرده شعاع ماه طوقنور یرده نومدن
انتباه ایدردی بعض امراض رطوبته مبتلا اولدقده هجو ماه ایدردی و انوک
هجو ماهی که بی نوردر شعرا الجنده مشهوردر که گویا هجو مامه تقویه دن
مرادی کلابه تشبه ایتمکدی که جنس کلاب بعض ماهتاب ایتمکله موصوف
اولورلر ماهتابی دوردن گوروب عوعو حساب ایتدکلری مشهور و معروفدر
نته کم دیمشلردر بیت مه نور می فشاند و سگ بانگ می زند
سگ را بپرس خشم تو از ماهتاب چیست — و کیفیات جسمانیه ده
ضد بالعرض ضده سبب اولدوغی کبی کیفیات نفسانیه ده دخی ضد

بالعرض ضدک وجودینه سبب مقتضی و علت داعی اولور مثلا بعض کیمسه
استیلای شهوتدن غضبه مبتلا اولور مشتهاسی اولان نسنه یه ظفر بولمیجق
حریص مال و منال مقصد مرادی ایله پر رنج و ملال اولوب خشم و غضب اظهار
ایلر و نیجه سین شتم و ضرب و نیجه سیله بیکناه جنک و حرب ایلر و مبتلای
قوت شهوت باه اولوب حدود شرعدن تجاوز ایدن کمراه ادای نهمت
و قضای شهوت ایده جکی ماده اگر نز و اگر ماده دست تعدی ایشندن
گریزان و آبق اولمغله قضای مراد نفس اماره سینه عایق اولسه آتش
غضبی فروزان کنار و سنی نیجه نسنه دخی سوزان اولور پس علاجی اولدر که
ملاحظه ایلیه که حریص و جویان و طلبنده پویان اولدوغی نسنه فانی و
بی بقا بلکه حرام و مستلزم عذاب خدادر پس فقدندن مضطرب و آتش
غضبله ملتهب اولمق گرگ بلکه حرام ایسه حاصل اولمدوغنه شکر و حمد ایتمک گرگ
کندوده اولان احتراق غضب متعلق طلب اولان مشتهاسی فوت اولدقدن
صکره گرو حصولنه سبب اولمز پس فوت مطلوب المندن زاید احتراق
غضب الله مبتلا انک وجهی نه در بو فکر و ملاحظه ایدوب کندویه تمکین و اولمه
آتش غضبه تسکین ویرمک گرگ والله الموفق والمعین **علاج بددلی**
بددللک قورقاق و زبون و عاجز اولوب غضب و حمیت محلی اولان
یرلرده اصلا خشم و غضب ایتمیوب خمود و جموددن نیجه مضرات حاصل
اولمقدر چون غضب انسانک قوی سندن برقوت لازم و نفس ناطقه
انسانیه نک خدمتندن برخادم در پس انوک دخی موضع استعمال و محل خدمتی

خدمتی واردر که استعمال و خدمتی ایله مهمات نفس استکمال اولنور و
نظام وجود و کمالات و کارخانه کسب سعادات انسانیه یه خلل گلمک
مقرردر اگر غضب بالکلیه بی موقع اولیدی حکیم صانع که کارخانه
ابداعنده عبث محض غیر واقعدر انی خلقت آدمی ده که خلیفه اعظم و
تکریم خاصی ایله مکرم در خلق و وضع ایتمزدی پس شول محلده که اراده
انتقام طرفنه حرکت اولی ایدوکی معلوم اوله اول محلده سکون و
جمود جبن مردود و خلق مذموم در واندن متولد اولان امراض
و انکا مترتب اولان اعراض بونلردر اول مهانت نفس یعنی نفسه خوارلق
عارض اولمق ایکنجی سوء عیش یعنی امر معاشنه خلل طاری اولمق اوچنجی
طمع فاسد خلقدن انوک حقنه حادث اولمقدر دردنجی امورده
قلت ثبات بشنجی کسل و توانی که موجب رذایل و منافی فضایلدر
عارض اولمقدر التنجی ظلمه ظلمه تمکن و قوت طوتمقدر یدنجی
اهل و اولاد و عیال و اقاربنده فضایح ظهور ایتمکدر سکزنجی اراذل
و ادانی شتم و قذف بل ضرب و جرح ایتمکدر طقوزنجی بیعارلیغه
مؤدی اولمقدر اوننجی بعض مهمات معطل قلمقدر و بو مرضک دخی
علاجی سایر امراض گبی ماده سین قطع و سببین دفع ایتمکله اولور
و طریقی اولدر که نفسه تنبیه اولنه که بو محلده سکون و جمود و سکوت و خمود
مضردر و حمیت و غیرته منافی در و ذکر اتدیکمز مضراتی که عدم تحرک
غضبدن ناشی در تذکر و حمیت و غضبک عدمندن متولد اولان اخلاق

ذمیمه تفکر ایدوب نفسده بحسب الخلقه مرکوز و مکنون اولان غضبی
تحریک ایتمک کرک زیرا هیچ بر نفس قوت غضبیه‌دن خالی کلدز غایتی بعضی
نفوسده ضعیف اولوب بعض موانع سببیله مختفی اولمش اوله
اما بالکلیه معدوم و منتفی اولمق ممکن دکلدر پس آتش ضعیف نفخ
متواتر ایله التهاب و اشتعال ایتدوکی کبی غضب کامن دخی تحریکات
متواتر ایله مشتعل اولور و بو مقوله علاجات طالب اولنلره نافعدر
و بعض حکمادن مرویدر که بعض مخاوف و حروب عظیمه‌یه کندویه لازم
دکل ایکن حاضر اولوردی و دریا تموج ایتدکده کشتیلره رکوب
ایدوب مقاسات تلاطم امواج ایدردی غرضی بو ایدی که صبر و
ثبات فضیلتنی اکتساب و جزع و فزع رذیلتندن اجتناب ایده
و بعضلر دیمشلر که تحریک غضب علاجندن بری اولدر که بعض
کمسنه‌لر ایله مجادله و مخاصمه اولنه اما بشرط آنکه مخاصمه و مجادله
هلاکه و ضرر کلی‌یه مؤدی اولمق احتمالی اولمیه زیرا مخاصمه و مجادله زماننده
البته غضب حرکت ایتسه کرک پس نفس تحریک غضبه معتاد و داعیه
حمیت و غیرته منقاد اولور لابد محل غضبده و موقع انتقامده اولدوغی
یرده حرکت ایدوب رذیلت خموددن خلاص اولور اما احتیاط
ایتمک کرک که خصام و جدال حد اعتدالدن تجاوز و تعدی ایتمیه که
فضیلت طلب ایدرکن رذیلته مبتلا اولمیه که الشیء اذا جاوز حده
انقلب ضده علاج خوف خوف بر کیفیت نفسانیه‌در که نفسه

نفسه عارض اولور اول زمانده که کندویه بر مکروه ایرشمک توقع ایلیه
و اول مکروهک دفعنه قادر اولمیه زیرا دفع مکروهه قادر اولدیغی محلده
خوف اولمز و توقع مکروه زمان مستقبلده اولور پس بوندن خالی
دکلدر که مکروه متوقع ضروری اوله یا غیر ضروری اوله غیر ضروری اولنک
سببی خایف اولان کمسنه‌نک فعلی اوله یا اونک فعلی اولمیه و علی کل حال
خوف ایلمک جایز و لایق دکلدر اما امر ضروری اولدیغی خوف جایز و لایق
دکلدر و انک بیانی بودر که چون بر هر حال اول امر مقدرک وقوعی مقرر
اوله وقوعندن نیجه زمان اول المم چکمک معناسیزدر و نسیه اولاجق
محنتی نقد ایتمکه موجبدر تأمل اولنسه بو معنی ده استعجال بلا و استقبال
عنادن غیری نه‌یه مفیددر و بو خوف بیهوده سببیله نیجه مصالحک
اتمامندن قاصر و نیجه کمالات و سعادتک تحصیلندن عاجز اولمق حاصل اولور
و بعض شعرای عجم نه خوب دیمشدر

بیت

غم نا آمده خوردن بعدم رنجه مبادا — همان بهتر که با فردا گذارم کار فردا

اگر غیر ضروری اولوب اما غیرک فعلی اولورسه ینه خوف جایز دکلدر زیرا انک
ممکندر وقوعی و عدم وقوعی برابردر پس وقوعین مقرر بیلوب المم خوفه
مبتلا اولمه‌نک وجهی یوقدر بل آنکه قسم اولده دیدوکمز کبی وقوعی مقرر ایسه دخی
استعجال غم اولنمق جایز دکلدر اول مکروه واقع اولنجق ایسه دخی اول زمانده
کورله بیشین الم و نقد غصه و غم چکمک نه لازم و اگر سببی کندو
فعلی ایسه پس کرکدر اول فعلدن که سبب امر مخوف و مکروه و جالب

محنت واندوه در احتراز واجتناب ایده که چون فعل قبیح که مقتضی
عقاب و جرم شنیع که خاتمه سی مفضی عذاب اولمق احتمال اوله
عاقل اندن اجتناب ایتمک لازم و خردمند عاقبت اندیش اندن احتراز
ایتمک واجبدر و حالا سوء عاقبتی محقق اولمغله اقدام ایتمک عاقله لایق
و خردمنده روا دکلدر زیرا چونکه عاقبت وخیمه ممکندر ممکنک طرفینی
علی السویه در پس وقوع احتمالی دخی واردر واقع اولمق احتماله بنا اقدام
اولنمق مقتضای عقل صحیح دکلدر خصوصا که بعض اسباب وقوع حاصل
و ممکنک طرف وقوعی فی الجمله رجحان درجه سینه واصل اولمش اوله
و قسم ثانی خوف ممکنی واجب الوقوع اتخاذ ایتمک قسمندن اولدوغی کبی
بر قسم دخی ممکنی ممتنع الوقوع اتخاذ ایتمکدر و اکثیسی دخی قصور عقل و نقصان
فهمدن ناشیدر **علاج خوف موت** چون خوف موت جمله خوفلره
غالب و مستعلیدر تفصیل لازمدر که بو بابده اطناب اطناب محمود و خیمه
باب خوف مسدود قلنه زیرا خوف بیهوده تحصیل کمالاته مانع و عائق
و تضییع اوقاته مؤدی اولمغله طالب سعادته غیر لایقدر اولا معلوم
اولسون که موت فنای محض و انعدام صرف دکلدر زیرا مقدمه کتابده
بیان ایلدک که نفس انسانی یه فنا و هلاک عارض اولمق محالدر بلکه موت
قوای جسمیه نک بطلانی و ترکیب آب و کل که تنکنای محنت و بیغولهٔ غم و
کربتدر منعدم و چار دیوار عناصردن مؤلف اولان بدن که قصر سلطان کدردر
منهدم اولمقدر و نفوس فاضله و ارواح کامله نسبت که عالم قدس و

قدس و طهارتدر و نزهتگاه تجرد و سعادته آشنالق ایتمشلردر
و فضای روضهٔ رضوانده طایر و کنگرهٔ عرش حوالیسنده دائم
اولمشلردر بدن قفس تنک و تنکنای محنت آهنکدر نته کم
بعض عزیزلر دیمشلردر **رباعیه**

مرغی ز حرم در قفس تنک نشست
آمد ز کرم بر قفس تنک شکست
او جلوه زنان کز قفس تنک برست
ما ناله کنان کز قفس تنک بجست

پس خوف موت یا موت نه دراینی بلمیوب عدم محض و نفی صرف
الکلیوب وجود که خیر محضدر اندن مفارقت ایده جکنه خوف ایتمکدن
اوله یا نفس موتده الم و وجع تصور ایتمکدن اوله یا موتده
بعض کمالاتک نقصانی و سعاداتک فواتی وار خیال ایتمکدن اوله یا
ما بعد موتده محتمل اولان عذاب و عقاب و وحشت و کربتدن
خوف ایتمک اوله یا خود اولاد و انساب و اصحاب و احباب
و درهم و دینار و اسباب و عقاردن دور و مهجور اولمه سی تأسف
و تلهفندن اوله یا خود احوال موت و امور آخرتده متحیر اولوب
بر جانبه جزم و عقد قلبیسی ایله بر طرفه عزم ایلمیوب وادی حیرتده هائم
و تیه جهالتده دائم اولدوغندن اوله اما چون ملاحظهٔ صحیحه ایله تأمل و
اعتبار و مقتضای عقل صحیح ایله تذکر و افتکار ایلینه معلوم اولور که

بو اموردن بریسی موجب خوف و ضجرت • و مورث بیم و دهشت
دکلدر • اما اول که موتی عدم محض و نفی صرف خیال ایتمکدر انوک بطلانی
بیان و عیان ایتدک تکرار لازم دکلدر • اما ربا لجمله خواجه افضل الدین
کاشی ذکر ایده لم که بو معناده بیورمشلردر • رباعی

ازمرگ تن ای حکیم چندین مهراس •
برخیز ز خواب جهل بنشکر بقیاس
سیم تو ز تو و همست و گرنه این مرگ •
پیوستن عقلست و بریدن ز حواس

اما ثانی که موتی الم و وجع جسمانی بیلمکدر • انوک دفعی اولدر که موت
عدم حیات و زوال احساسدر • و الم که ادراک منافیدر وجود حیات
و بقای احساس ایله اولور • پس موتده الم جسمانی اولمز • و اگر سکرات زمانینده
اولان المدن خوف ایدرسه یحتمل که هیچ الم اولمیه • نته کم بعضی مرضی تکلم
ایدرکن تسلیم روح ایدرلر • و هیچ الم احساس ایلمزلر • و اگر بر مرحال الم اولورسه
نته کم ظواهر اخبار شرعیه‌ده وارد اولمشدر انوک دفعی خوفک علاجی
عامی ایله اوله که چون مکروه مقرر و مقدردر سابقا خوف المبین دخی ضم
ایدوب مکروه استقبالی یه مکروه حالی علاوه قیلمق طور عقلدن دوردر
اما ثالث که موتی فوت کمالات و زوال سعادات تصور ایتمکدر انک علاجی
بودر که معلوم ایدینه که بو تصور باطلدر بلکه موت متمم حقیقت انسانی و سبب
حصول سعادت حقیقیدر • و حکمای اقدمین حقیقت انسانی حی ناطق مایت

مایت دیو تعبیر ایلدیلر • موت حقیقت انسانیده معتبر اولمجق نتیجه موت
فوت کمال اولور • و سعادت حقیقی اتصال عالم قدس و طهارتدر • بو
حالک کمالی موتدن صکره اولور • پس نتیجه موت زوال سعادت اولور •
همانا بو تصور اول جاهلکدر که سعادتی رفعت دنیوی و جاه و — مطلب
حشمت صوری ظن ایدوب بو رفعته مبتلا اولنلره صاحب سعادت
تسمیه ایلیوب نعمت و حشمت دنیوی ایله متنعم و مترفه • و کمالات معنویه
و سعادات حقیقیه‌یه نامتنبه اولان دنیا دارلری کوروب • یا لیت
لنا مثل ما اوتی قارون انه لذو حظ عظیم در • مسکین بی خبردر که
سعادت حقه عبادت • و رفعت و جاه غفلتدن انتباه • و مال و
اسباب تقرب رب الاربابدر • پس بو خوفک علاجی ملاحظه ایتمکدر
که موت فوت سعادت دکل بلکه موجبیدر • و عاقل و دانا قتنده ظلمت
آباد طبیعتدن که نشأه دنیادر • فسحت عالم آخرت احسن و اعلا • و قفس
تنگ محنت آمنک جهاندن ریاض و بساتین روحانیات مقرن
ارجح و اولیدر • و بو بشغوله تنگ • و تنگنای محنت آمنک انس ایتمکدن جنینه — بشغوله بوجی
والفتنه دل بسته اولان اول جنین کبیدر که رحم مادرده که جای تنگ و تیره‌در
متولد اولدوغی جهتدن متأنس اولوب • اندن اوسع مکان ممتنع و اندن
روشن مقام محال ظن ایدوب فسحت دنیایه خروج و مضیق معتادی
ترک ایتمکه راضی اولمز • اما بی خبردر که طشره سی دخی اوسع و احسندر • و منزل
دنیا مضیق رحمه نسبت اطیب و ازیندر • و یا اول مرغ بی ادراک کبیدر که

قفس تنگده متولد اولوب باغ وگلزاردن كه پرشكوفه وازهاردر بی خبر
وحدائق وبساتیندن كه مالامال انگور وتیندر بی شعور اولدوغی ایچون
قفس تنگدن چیقمغی عذاب الیم وفضای جهانه آهنگ ایتمگی بلای عظیم صنور
بیلمزكه ― بیرون این قفس همه باغست ولاله زار
مرغان صغیر زانكه گذشت از حد انتظار ― اما رابع كه
سبب خوف كه ما بعد الموت احتمال اولان عذاب وعقاب واهوال
حشر ونشر وموقف حساب اوله انوك علاجی اولدر كه سعی وجد ایدوب
افعال قبیحه واخلاق ردیه كه موجب عذاب ومورث ومقتضی عقابدر
ترك ونفسنی انلردن تخلیه واعمال حسنه واخلاق رضیه كه سبب نجات ونیل
درجاتدر كسب ایدوب نفسنی انلر كله تحلیه ایده كه اولیاء الله حقنده
كه لا خوف علیهم ولا هم یحزنون تشریفی ایله مشرف واولئك
حزب الله الا ان حزب الله هم المفلحون سعادتیله مستسعد اولور
داخل اوله وبو خوف فی الحقیقه خوف موت دگلدر والسنه شرعده
مستحسن ومندوب اولدوغی اكتساب اعمال صالحه واخلاق رضیه و
اجتناب اعمال فاسده واخلاق ردیه یه سبب مفضی وعلت مؤدی اولدوغیچوندر
حتی بو خوف حاصل اولوب اما صاحبی اكتساب خیرات واجتناب معاصی
ایتمكه واصل اولمنسه هیچ نفعی یوقدر حسن بصری رضی الله عنه مجالس
تذكیرنده خلق بكا وناله یه باشلسه لر غضب ایدوب بیوروردی كه
اعجیج كعجیج النساء ولا عزم یعنی عورتلر گبی بكا ایله رفع صوت

صوت ایتمكده منتهی اما مردلر گبی عزیمت توبه وعمل صالح ایتمكدن
تهی سز پس بو خوف دخی مقصود بالعرضدر مقصود بالذات كسب اعمال
وحسنات وترك آثام وسیئاتدر اما خامس كه خوف فراق اولاد ودوستان
وترك اموال واسباب ومفارقت مألوفات ومهاجرت مأنوسات
ایچون اولورسه انوك علاجی بودر كه فكر وملاحظه ایلیه كه چون تعالی احتمال
یوقدر زیرا بقا تقدیرنجه سعادات اخرویه فوت اوله وغیری
بو نظام متقن وپر حكمت وعالم پر صنع وپر عبرت كه مشاهد ومحسوسدر
مختل ومنتقض اولمق لازم اولور زیرا تناسل ضروریدر اگر موت و
فنا اولمزسه اجزای عناصر وسطح زمین اقوات واحیاز اشخاص كثیره یه
كفایت ایتمزدی زیرا ملاحظه اولنسه بر فردك نسلی موت اولدوغی تقدیرجه
اول قدر متشعب ومتكثر اولور كه احتمالدر كه انلره وسعت واقوات ممكنه یه
معاشلرینه كفایت ایتمیه بوقتدن كه موت مرتفع وعدم ممتنع اولوب
جمله افراد انسانك علی ممر الدهور والاحقاب انسال واعقابی جمله
باقی ومتكثر ومتشعب اوله سطح زمین هر برینك مجرد تشخصنه حیز اولمغه
كافی اولمز فكیف كه زرع وضرع وسائر اسباب معاش تحصیلنه وافی اوله
پس ظاهر اولدی كه موت نظام عالم وامكان نشر نسل آدم ایچون لابد
وضروری ایمش پس امر ضروری الوقوع ایچون خوف وبیم واضطراب
عظیم ایلمك لایق عاقل دگلدر فكیف كه لایق فاضل حكیم اوله وسابقا
دیدوگمز گبی حصولی مقدر ووقوعی مقرر اولان مكروهك وقتندن اول

غمین چکمک استعجال غم واستقبال الم در. پس عاقل بونک کبی زنکل
غم وخوف بیهوده دن آینهٔ قلبین پاک وتحصیل زاد آخرت وتحمیل اسباب
سعادت ایدوب خوف وخشیت واضطراب ودهشتدن بی باک والمن
کرک ودایما لسان حالی وقالی بو بیله دمک کرک. بیت

آن مرد نیم کز عدمم بیم آید کان نیمه مرا خوشتر ازین نیم آید

واکر مرادی بقا وخلود وترک لقای موعود ومحبوب مجرد طول عمر و
زندکانی وکثرت تمتع جهان فانی اولورسه انی دخی ملاحظه ایلسون که طول مطلب
عمرک جندان فایده سی یوقدر بلکه مصائب ومتاعب الام ومحن چوقدر
خصوصا که کعبهٔ شباب وکهولتدن خارج حرم وداخل مرتبهٔ پرلیلهٔ شیخوخت و
هرم اوله اوجاع واسقامی مترادف ومتواتر واحزان وآلامی
متضاعف ومتکاثر اولسه کرک. پس حالی بو منوال اوزره اولنجق درخت
عمردن نه قدر برخوردار. وقبای بقادن تمتع وتلبسی نه مقدار اوله
وطول عمرک محذوری مشهوردندر بری بو اولدر که مصایب اقارب و
اولاد وماتم عشایر واحفاد چوق چکلور وبریسی دخی بو اولدر که
دولت ورفعت اعدا وحساد واستیلا واستعلای دانی واضداد
چوق کورلور. دامغانی نک که قضاة بغداددن در بر جوان نایب
محکمه سی واریدی طول زمان وحوادث حدثان ایله جوان مزبور ترقی و
سعادت طالع انی بلغ ایدوب خلیفه نک وزیری اولدی حکایت
ایدرلر دامغانی وزیرک او کنجه مو کیده کیدردی وبکا ایدوب لعن الله

الله طول العمر لعن الله طول العمر دیر ایدی. وطول عمر طلبی جی
التحقیق مناسب اولمدوغنه ابیات مشهوره وار در که حضرت امیر المؤمنین
علی بن ابی طالبه کرم الله وجهه دخی نسبت اولنور که. نظم

اذا عاش امرؤ ستین عاما فنصف العمر یمحوه اللیالی
ونصف النصف یمضی لیس یدری لغفلته یمینا عن شمال
وباقی النصف اسقام وحزن وهمّ بالمعیشة وارتحال
فحب المرء طول العمر جهل وقسمته علی هذا المثال

پس آنک عنداللهدن خارج عمری طلب وسؤال ایتمک لایق حال اصحاب
کمال ومقتضای رای عقلای جاه وکلدر. چون ظاهر اولدی که بقا
محال وطول عمر خارج اعند الدر. پس عاقله لایق اولدر که عمر فانی عمر
باقی تحصیلنه مصروف وهمت ونهمتی وصول حظایر قدسیه کوریه صی
خار آزاردن پاک واشجار وحدائقی بار انقطاعدن آزاد در معطوف قلیه

شعر دلا بکوش که باقی عمر دریابی
که عمر باقی ازین عمر بر کذر یابی مباش غره بایام کامرانی وعیش
که تا دو چشم زنی کار ها دکر یابی

ومهما امکن مألوفات ومستحسنات دنیویه یه که جمله سندن مفارقت
ودوری آخر الامر لازم وضروری در. عقد قلب واحکام علاقه ایتمیوب
تجرید وتفرید ایله بخیه خرام ومعشوق حقیقی ومطلوب تحقیقی که هر نشأه ده
مفارقتی محال ومهاجرتی ممتنع در قبلهٔ توجه ایدوب ماسواسی محتجبی

کندویه حرام ایده **رباعیه**

هر صورت دلکش که فلک با تو نمود
خواهد فلکش باز ز دست تو ربود
رو دل بکسی ده که در اطوار وجود
بوده است همیشه با تو و خواهد بود ۞

چون سراپرده دل نقوش تعلقات کونیه دن خالی بلکه محبت محبوب حقیقی ایله پر و مالی اوله مرگ طبیعی قریب و ناصیه ملک الموت پیدا اولیجق مرغ جان کردونه نظر ایتمکدن خلاص و سبکبار عقبه تنگ موتدن کذر ایدوب شهرستان آخرتده خاص الخاص اولور نته کم بعض مشایخ حالت نزعه کلنجک بدیهه بو رباعی‌یی انشا ایدوب روب کچدیلر **رباعیه**

از رخنه دهر همچو دزدان جستم
رخت سفر منزل دیگر بستم
بر لاشه خر چو دیک چندی بودم
دزد آمد و خر برد و من از غم رستم

و حکما موت مشهوره موت طبیعی دیرلر و تعلقات کونیه دن ازاد اولمغه موت ارادی دیرلر افلاطون الهی دیمشدر که مت بالاراده تحیی بالطبیعه و اهل تصوف خلاصه سلوک بو کلمه ایله عامل اولمغی تعیین ایتمشلردر که موتوا قبل ان تموتوا شیخ نجم الدین کبری حضرتلری الحکله علی طرق شطار دردیوب اون اصله حصر قیلوب بر رساله سنده اول اون اصلی بیان بیورمشلردر و خواجه سنایی دیمشدر **بیت**

بمیر ای دوست پیش از مرگ اگر می زندگی خواهی ۞
که ادریس از چنین مردن بهشتی گشت پیش از ما ۞

و عشاق حقیقت علاقه بدنیه حایل تمام تجلی در دیوب خلاص طلب ایتمشلردر و مشتاقان دوست الشوق حب الموت دیمشلردر خواجه حافظ دیمزمی که ۞ **شعر**

حجاب چهره جان میشود غبار تنم ۞
خوشا دمی که ازین چهره پرده برفکنم ۞
چنین قفس نه سزای چو من خوش الحانیست ۞
روم بگلشن رضوان که مرغ آن چمنم ۞

وفقنا الله وایاکم للفوز بهذا المرام ولا تجعل امرنا بمجرد القول ومحض الکلام اما سادس که خوفی حیثیتندن و امور آخرتده برجانبه جزمی و تعیینی اولمغله دهشتندن اوله نته کم روایت اولنور که جالینوس طبیب بقای نفس بعد هلاک البدن و معاد موعوده مذکور اولنان احوال سعادات و اهوال محن خصوصنده جزم و یقین حاصل ایتممشدی و بو سببدن اقرانی قتنده اسم حکیم اطلاق اولنه جق درجه‌یه واصل اولمامشدی لاجرم آخر عمر و زمان حلتشده که قبای بقای فانی دن بی نصیب و مرغ روح بی فتوحی قفس قالبدن پرواز ایتمکه قریب اولدی تحسر و تحزن ایدوب دیرایدی که بولیدی فرج ایستردکلو بر فرجه اولیدی که بو عالمدن مفارقت ایتدکمدن صکره کاهی اول فرجه قتنه کیدیدم و اندن بو عالمی بر مقدار تفرج ایدیدم و حقایق کونی جامی مولانا نور الدین عبد الرحمن جامی بو حکایتی بعض مثنوی کتابنده بو وجهله نظم ایتمشدر که ۞ **مثنوی**

شنیدستم که جالینوس گر دل
نزد نور یش سر در عالم کل ۞

چنين كفتست جون جانش رسيده — بلب كاى كاشكى پيش دو ديده
ز فرج اشترم يك فرجه بودى — كه عالم از پس مركم نمودى
كشاده دل نبودش جون ميسر — فرج را فرجه جست از فرج اشتر

مطلب

وبو خوفك علاجى بودر كه تحصيل عقايد حقه ايده وب آثار انبيا و روش اوليا و
اصفيايه اقتفا ايده . واكر نفسنده طريق برهان و دليل ايله حق اليقين تحصيلنه
استعداد و سبيل كورمزسه تقليد انبيا ايله اكتفا ايده . كه ايمان مقلد دخى
اصح مذاهبده مقبول وايمان تقليدى دخى نجات نار جهنم و دخول جنت
جزم ايتمكه وسيله وصول اولور . وحالا حيرت و دهشتدن قورتلور
ورحمة خوف و خشيتى بر مقدار او زتلور . والله تعالى الموفق والمعين

علاج امراض شهوت جون علاج مرض غضب كه قوت دفعدر
مذكور اولدى مرض شهوت كه قوت جذبدر اكا دخى شفا و علاج واندن
دخى تصحيح مزاج نه ايله اولور بيان ايده لم . معلوم اولا كه قوت شهوت
سببى ايله اولان امراض حد و حصردن بيروندر . وعد و احصادن افزون
اما خواجه نصير ايدر غايت مضرتى درت در . برى افراط شهوت ايكنجيسى
بطالت . اوجونجيسى حزن . دردنجيسى حسددر . پس بو درت نوع مرضك
علاجاتن بربر بيان ايده لم علاج افراط شهوت اكر افراط
شهوت ماكولات و مشروباته ايسه علاجى بودر كه ملاحظه ايليه كه اكل و شرب
لذتى انى در و مع هذا مضرات لازمه و تبعات مترتبه سى اكر مقدم اكر مؤخر فى حد ذاته
بى حددر . مثلا اول تحصيلى ايجون نيجه محنت و مشقت . واراذل و ناكس لره

تا كسلره منت ورذالت وبو رذالت سببى ايله سقوط حشمت و مهابت
وظهور ذلت ومهانت در وعزيزلر ديمشلر كه نصف رغيف مشبع
لمن اكل فالذل من اتى طريق تحميل وشيخ سعدى نه خوش ديمش

نظم

اى شكم خيره بنانى بساز — تا نكنى پشت بخدمت دو تا

وابن يمين دخى خوب ديركه

طعام جرب وشيرين سلاطين — جواب تلخ دربانى نيرزد

وقناعت اهلى عارفلردن بعضى بويورركه

شعر

سلطان خودم خدمت سلطان جكنم
ور بهر دو نان منت دونان جكنم
نفسم جو سكست وحرص من جون سكبان
از بهر سكى خدمت سكبان جكنم

ومضرات متاخره وتبعات مترتبه سندن بعضى فتور فطنت وظهور
بلادتدر دخى خبرده وارد اولمشدر كه البطنة تذهب الفطنة يعنى كثرت
اكل فهم وعقلى كيدرر . وسبب حدوث انواع مرض واصناف علتدر
وكتب شرع وطبده مذكوردر كه المعدة بيت كل داء والحمية رأس
كل دواء . يعنى معده سر دردك كانى در اعضايه امراض اندن
واصل اولور . وپرهيز ايتمك سر درمانك باشى در امراضه شفا اندن
حاصل اولور مصرع كلوا فى بعض بطنكم تعفوا . وبعض حكماى
شريعت شعار ديمشلردر كه مجموع مسائل وفوايد علم طبيه بو اوج كلمه

جوامع که انوار حکمت و تربیت اندن لوامع درجمع ایتمشلردر که کلوا
واشربوا ولا تسرفوا • وبعض زیاده اصحاب و احبابی صبح طعام
تناول ایتمزسز دیدکجه دیرلردی که دنیا کوزک یوک لذتی اکل بعدیس شرب
لذایذدر • وا بعد دخول متراحات • وتنقیه وتطهیر قاذورات ایتمکه
دکلمز • ومناقب جناب مولوی • قدس الله روحه کتابنده روایت
ایلرکه برکیجه امیر معین الدین پروانه که حاکم روم • ومحب حضرت مولوی
ایله موسوم ایدی • سماع عظیم ایدوب • مولانا واصحاب و احبابی
دعوت ایتمشدی • چون سماع فرو داشت ایلدی سفره وسماط
قونلدی • واهل سماعه اشربه ایله کاسه لر صونلدی • حاضرین سماعدن رجوع
وتناول طعامه شروع ایتمک استدیلر • اما جناب مولوی نک شور وشغبی
زایل ونفس شریفی تناول طعام جانبنه مایل اولمدی • امیر پروانه نک
شمع وار شته جانی نیزدی • وشراب لیمون بی نظیردن پر برکاسه الوب
مولانایه صونزدی • وتضرع ایدردی که تناول بیورک که وجه حلالدندر •
حضرت مولوی کاسه الوب دهان مبارکنه یقین ایدوب بینه تناول ایتمیوب
معارف وحقایق بیانه آغاز ایدوب • امیر پروانه کیرو تضرع ونیاز
ایدردی • وبو ناز ونیاز • وسوز وکداز • تا آخر شب دور ودراز اولدی

بیت

شب درازچه دانی که چیست حالت شمع
دلیل سوز دلش رنک عاشقانه اوست •

چون صباح قریب اولدی • مولانا محاسن مبارکنه الین دکوب ابتدی امیر

امیر معین الدین بنم ریشم سفید مدن شرم ایتمزمی سین که بنی قدر مکامه
کیرمکه دعوت وابرام ایدرسین • وبو دو بیتی انشا ایلدی قطعه

جرب وشیرین می نماید پاک وخوش | یکشبی بکذشت با تو شد پلید
جرب وشیرین از غدای وخ خور | تا پرت بر رو بید و دانی پرید

وحدیث شریفده وارد اولمشدر که • ما ملأ ابن آدم وعاء
شرا من بطنه • یعنی آدمی زاده طولدردوغی ظرف واناء • وکاسه ووعاده
کنده وبطنی اناسنی طولدردوغی حماده دن بدتردر • و دخی بیورمشلردر که بحسب
ابن آدم لقیمات یقمن صلبه • یعنی آدمی زاده برایکی لقمه که سد رمق
ایده کافیدر • وامام شافعیدن مرویدر که من کان همته ما یدخل
فی بطنه کان قیمته ما یخرج منه • یعنی بیت لمنشیه رحمه الله

هر کم نه کیر سه جوفنه اول اولدی همتی | هر نه چیقر سه جوفدن اول اوله قیمتی

وکثرت اکلک امر قبیح • وطالب کمال وسعادت اولنلره مانع صریح اولمغله
اولیاء وزهاددن وکمل اهل ارشاددن کلامی چوقدر • وجمله سین بو مقامده ایراد
ایتمکه احتیاج یوقدر • وحرص شرب آب وشراب دخی بو یله در • وسالکلر
شرب ایک ضررنی تصفیه یه مانع او لمقده اکلک ضررندن ارتوق طوترلر
لکن ارباب ریاضات درلرکه اشتهای اکل کاذب بولدقی اکثریا صبر ایله
مندفع اولور • اما اشتهای اکل برحال صادقدر • صبر ایله غیر مندفعدر
زیرا قوام بدن قوت ایر منجه ممتنعدر اما شهوت مناکح شهوته
بو بابده دخی حد اعتدالدن تجاوز • وشرعا وعقلا مباح ومستحسن اولان

مرتبه دن تعدی ایلمک منافی تحصیل فضیلت و مباین تکمیل اسباب
سعادتدر. علما ایدرلر که شهوت جماع آدمی اوزرینه مسلط اولدوغی
اکی فایده ایچوندر. بری بودر که لذات جسدن مذکر و منبه اوله. زیرا اولذات
لذات جسمانیه در. چون بولذت انسانک معلومی اولسه جنس لذایذده مطلوب
نفس و مرغوب طبع نه مرتبه وارمش معلومی اولور پس آخرت لذایذنی اکا
مقایسه ایدوب زیاده رغبته سبب اولور. نته کم آلام جسمانیه دن احراق
نار اعظم الآمدر. پس حق جل و علا دنیاده خلق و ایجاد و عباد اچنده
ایقاد ایلدی که وعید مورد وعی نار جهنمک شدت المین بونکله فهم ایدوب
ترسیب آخرت حاصل اوله. ایکنجی فایده سی بقای نسلدر. زیرا چون مبدأ اول
جل ذکره حضرتنک بقای نظام عالم. و امتداد سلسله وجود بنی آدم
عنایتی اکمل و اعظمدر. پس جماعده لذت قومنش اولمیسیدی محتمل ایدی
که اکثر ناس رغبت ایتمیوب تناسل قلیل اولوب بل موتان عظیم لرده بالکلیه
انقطاع نوعه مؤدی اولیدی. پس حکیم مبدع انده لذت قودی که بقای
نوع و نظام مقدر خاطرلرینه خطور ایتمین کمسنه لردخی تحصیل لذت ایچون
باری فعل مزبوری ایجاد و ایقاع ایدوب مقصود صانع کامل الابداع
که دوام عالم و بقای انواعدر حاصل اوله. و دخی معلوم اولسون که بو قوتک
افراطندن حاصل اولان مضرات دینی و دنیوی. و تبعات صوری و معنوی
شهوت اکل و شربدن اضعاف مضاعفدر. زیرا بو قوتک انسانه تسلطی اولدوغی
و اکثر افراد آدمینک بو لذته میلی و ترکنه قلت صبری حددن بیرون در

بیرون در. لابد حکمت اقتضا ایلدی که افراطندن مترتب اولان مضرات
و آثام افحش و اشنع اوله. که عقلا و خامت عاقبتن ملاحظه ایدوب ابا
و امتناع ایده لر. پس بو قوت افراطه مایل اولسه علاجی بودر که ملاحظه
اولنه که بو فعل حد نفسنده دنائت و خساست ایله متصف اولدوغندن
غیری نه قدر مضرات و تبعاتی مترتبدر. اما نفسنده خساستی اندن
ظاهردر که مجرد بهیمیه و شهوت حیوانیه قضاسیچون بر عضو واجب
الستری اکر نفسندن اکر غیریدن کشف ایدوب ملطخ قاذورات و ملوث
نجاسات ایتمکدر. نته کم بعض علما دیمشلر که الجماع ادخال مبال فی
مبال. و بعض اصحاب فحش و مجون دیمشلردر

قطعه

صَمَدتُ لها وجنح اللیل داج	باخطف للطریدة من عقاب
واولع بالمبال من قراد	واوقع بالمقاذر من ذباب

و مضرات و تبعاتی نیچه قسمدر. زیرا حرام و محذور اینه نعوذ بالله تعالی که
جسمنه و دینه و عرضنه و ماله ضرر محض ایدوکی اظهردر. و اکر حلال ایسه بینه مبالغه
و حد اعتدالدن تجاوز که کلام اندهدر. موجب نقصان قوت و انتهاک جسم و
اضرار دماغ و عقل و مؤدی نقصان کسب فضایل و کمالاتدر. و دخی معلوم اولسون
که افراط قوت شهوت و قایع اوج طرفه اولور. اولکی طرفی که غایت خبث و
نهایت معصیت و ظلم و حددن تجاوز و تعدی و افراط قبح ارتکابنه ترقی
و تخطی در. اولدر که قضای شهوتده محل طبیعیدن کم امکان حلله موصوفدر تجاوز
ایدوب باکمال جهل و خباثتدن وطی حیوانانه مرتکب اولوب لعنت و غضب حق

محظور و موجب آثام و
صح

وطعن و ملامت خلقه مظهر اوله. تا خود افراط شره و شبق و عماء و عمه سهو
مجامعت غلام که شرعاً و عقلاً محظور و حرام در. ایتمکله مستحق عذاب و ملام اوله
و حدیث نبوی علی مصدره الصلاة والسلام وارد اولمشدر که ان اخوف
ما اخاف علی امتی عمل قوم لوط. اخوف مخوف رک دیمکدر. پس اسم مفعولدن
افعل تفضیل در. علمای صرف مفعولدن افعل کلمکده ضعف اثبات ایدرلر.
بعض شراح حدیث ذکر ایتمش که آنجناب رسالتمآبی صلی الله علیه وسلم که رحمة
للعباد و افصح من نطق بالضاد در. بو فعل شنیعدن تحذیرده که کمال قباحتیله
مشهور در. عمداً بر لفظ ایراد بیوردی که کمال فصاحتدن دور در که دلالة
مدلوله ارا سنده مناسبت و لسان مرادی تحذیرده مبالغت اولمش اوله
و دخی حدیثده وارد اولمشدر که اقتلوا الفاعل والمفعول به. ایکیسی
اولدر که نسادن عقد و ملک سببیله حلال اولان مرتبه دن تجاوز ایدوب
زنای حرام که کبایر فواحش و آثام در ارتکاب اوله. بو دخی اگرچه کبیره و فاحشه در
لکن اول لکی فعل بالکلیه موضع طبیعیدن دور و امکان استحلالدن مهجور در. و
مفعول به اولان شخصه ضرری اوفر. زیرا مصاب مهین. و نطفه ناپاک لوطی
ظالم العین اولمغله وجودنه فساد تمام عارض اولمق مقرر. و عرضی و ناموسی بالکلیه
منهدم و زیر و زبر. و ظلم و عدوان اولمقده فعل زنادن اکثر. و حرمت و
قباحتده اندن اکبر در. اوچونجی مرتبه تکثیر منکوحه و توفیر جواری و سراری
ایتمکدر. هر چند شرعده تعدد منکوحه جایز در. لکن قسم و نفقه و امرار اوقاتده
مساوات اولمغله مشروط در. و قرآن عظیمده فان خفتم الا تعدلوا فواحدة

شبق
حرص جماع

مطلب

فواحدة بیورلمشدر. پس وجوب واحده نفس عدم عدالته تعلیق اولنمشدر
پس بر کمسنه کندویه عدل ایده ممک احتمالی بولنورسه که خوف اندن عبارتدر موجب
نص کریم اوزره اکا واحده ایله اکتفا واجب. و بردن ارتوق حرام اولور.
مگر که کندونک عدل ایتمسنه جازم و فی الجمله جور ایتمک احتمالی منتفی اوله. اکر
حقنده تعدد مجوز و تکثر مرخص در. و افراد انسان خصوصا بو اعصار و امصارده
خوف ظلمدن معرا و مبرا و عدل ایتمه سی مقرر و محقق اولمق دایره امتناعه
و درجه استحاله یه قریب در. پس نسای منکوحه ده طلب تعدد و اتباع مجرد
قوت شهوانیه یه اطاعت و اتباعدر. حال آنکه عدل ایتمکه قادر اولسه و منکوحه
ادخال غم ایتمک ایچون واحده ایله قانع و صابر اولسه اجر و ثوابدن
مالک حظ وافر اولمسنه علمای شرع تصریح ایتمشلردر. پس طالب فضایل
و مجتنب رذایل اولنلره لایق و مناسب بل لازم و واجب اولدر که بو جمله
افراطلردن اجتناب. و مرضی عقل و شرع اولان مرتبه ایله اکتفا ایدوب
کسب اجر و ثواب ایده لر. و علمای آخرت اگرچه بو مسئله ده اختلاف ایتمشلردر
که باب نکاحده دخی زهد ایلیوب مثلا زیاده یه قادر ایکن قدر ما لابد و
دفع ضرورت مرتبه سی ایله اکتفا ایدوب ثواب و فضیلته مشتمل در. ماکول
و مشروب و ملبوسده اولان زهد کبی بو زهد دخی درجات کمال و قبوله
متصل میدر دکل میدر. بعض مشایخ جمله دن سهل بن عبد الله تستری ذاهب
اولدیلر که باب نکاحده زهد معتبر دکلدر. زیرا سید زاهدین و سند عابدین
شمع بارگاه اصطفا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم امر نساده زهد ایله

سنه

عمل بیورمدی بلکه منکوحه امتدن زیاده طقوز ایدوب سریه دخی اتخاذ
ایلدیلر نتکه حاره زهد افضل اولیدی اول حضرت که احوالی افضل ایله عمل و
اولی و اکمل ایله اخذدر ننه ترک ایلمه لردی . اما جمهور مشایخ و عامهٔ زهاد
ذاهب اولدیلرکه بو خصوصده دخی زهد ایلمک یعنی زیاده تمتع و ترفه و نسا و
جواری جیرات حسانله تنعم و تفکه ایتمکه قادر ایکن دفع ضرورت مرتبه سیله اکتفا
ایلسه مثاب و ماجور اولور . زیرا امر حبسده منکوحه و سریه حلالدر اما اکثره
انس و اشتغال مانع تحصیل کمال و توجه و اخلاص رب ذی الجلال اولمق محتمل
و احتمالدر . اما افراط معاشرت و جماع اضرار بدن و عقل و عمر ایتمه سی مقرردر
و رئیس ابن سینادن منقولدر که . منیک نور عینیک و فیه ساقیک
والامر الیک . امام غزالی قدس سره قوت شهوتی عامل خراج مسرفه تشبیه
ایدوب دیر که نته کم عامل خراج که محب کثرت صرف و اخراج اوله اگر پادشاه
طرفندن مطلق التصرف و محاسبه و غضب سلطاندن و وزیردن بی تعوی و بی تخوف
اوله جمله اموال رعایایی اخذ و نهب ایدوب . مرادانته صرف و وهب و اخراج
و جمله رعایا و برایایی سیر احتیاج ایلر . کذلک قوت شهوت دخی حاکم مطلق
و متصرف مستقل اولوب . سلطان عقل و تمیزدن بی خوف و خشیت و مطیع فضیلت
تقوی و عفت اولمیه خزاین بدن و انبار جوارح و اعضاده بولدوغی مواد
غدا و کیموسات محموده جمله مهمات و مشتهیاتنه صرف ایدوب عظام و اعضای
ضعیف و ناتوان و عساکر قوای ما بخته یه ضرر و زیان ایلر . و اگر مقتضای
سلطان عدالت و تدبیر و توفیر وزیر عقل اوزره صرف و بذل ایله شول عامل
مستقیم

مستقیم کبی اولور که مال خراجی عدالله استیفا و اخذ و رعایت مصالحه
ایفا و بذل ایدوب . لشکر آسوده و کشور معمور . و رعایا منتظم الاحوال
و خزینه موفور اولور . و نیجه نیجه خلفا و سلاطین ماضیه دن اسراف
جماع ایتمکدن امراض صعبه یه مبتلا اولوب . مبادی و اواسط عمرده
هلاک اولدیلر . تدبیر حذاق اطبا نافع . و استعمال معاجین معتبره مفید اولمدی
و ملاحظه ایتمک کرککه نسانک تحصیل شهوت . و قضای نهمتده بربرندن
تفاوتی سمان طعمه نک دفع جوع و سد خلت ایتمکده تفاوتی کبیدر . نیتسه بر
کمسنه نک مسکنده خاتونی یا سریهٔ حلالی اولدقدن صکره مجرد ذوق و
تلذذ ایچون بیرون خانه ده اولان ماده لره طمع و استشراف ایتمه سی سمان
انوک کبیدر که بر کشی نک مطبخنده طعام مطبوخ حاضر ایکن انی قویوب .
غیری قپودن دریوزهٔ طعام و خواهش غدا ایده . خصوصا که صاحب خانه
صاحب جمال و ساجب ذیل غنج و دلال اوله . میل بیرون محض سفه و عین
جنوندر . نته کم ظرفا دیمشلردر . بیت

با پری رویی اگر در خانه باشد کسی ۰ میل بیرون گر کند دیوانه باشد کسی

و افراط شهوتدن بر قسم مذموم دخی عشق غلام پر اعتدال و زن صاحب جمالدر
زیرا بو عشقک محصلی قضای شهوتی بر مادهٔ معینه یه حصر ایدوب البته
بر سر حال بو محلدن تحصیل مرام نفس نافرجامی تعیین و التزام ایتمکدر . و بو حالک
مفاسد و مضراتی بیحساب . و تحصیل کمال و سعادته مانع من کل الابوابدر
و اگر ناگاه ابتلا اولنسه علاجنه اعتنا لازم . و دفعنه تدبیر واجبدر

زیراکه اولور تمام غلبه و استیلا ایدوب یا زوال عقل و یا هلاکه
مؤدی اولور • و مناسب علاجی اولدر که قادر اولدقجه جانب محبوبندن
فکرنی صرف ایدوب علوم شریفه • و افکار لطیفه • و صناعات خوش ایند
و مصاحبت علمای صاحب فهم • و فضلای خوش طبع طرفه دوشوره لر
و اشعار عشق انگیز • و حکایات عشاق شوق آمیز خسرو و شیرین و
لیلی و مجنون کبی استماع ایتدرمیه لر • که موجب تیزکر و تهییج ماده عشق
و سودا اولمیه • و موضع حلاله جماع ایتمکله اخراج منی متعفن غایت
نافع در • و سرزنش و تعییر و مذمت معشوق • و کشف خفایای عیوبن ایتمک
دخی مفید در • و بو عشق و هوانک غالبا سببی نظر در • و نظر نامحرم اگر
زن صاحب جمال اگر غلام بی اعتدال در • اهل دین و طالب کمال اولنلره •
درد مهلک و مرض قتال در • انکیچون حدیث شریفده وارد اولدی
که • النظرة سهم مسموم من سهام ابلیس • **قطعه**

دیدن زلف و خال نامحرم | دانهٔ کید و دام ابلیس است
هر نظر ناوکیست زهرآلود | که ز شست و کمان ابلیس است

و حضرت عیسی دن مرویدر که ایاکم والنظرة فانها تزرع فی القلب الشهوة
و کفی بها فتنة • **نظم لمنشیه رحمه الله**

زنهار ایتمه چهرهٔ نامحرمه نظر | زیراکه چشم قلبوکه تخم فساد اکر

و حضرت داود و سلیمان نبی یه
علیهما السلام نصیحتده بیورمش • یا بنی امش خلف الاسود والا
و لا تمش خلف المرأة • فقیر ایدر ین ظاهر اول ایامیم خوب فرجام فتنه و

فتنه و فساد اغلامدن پاک و طاهر ایدی که حضرت داود نصیحتنده
غلام اردنجه کیتمکی فکر بیورمدیلر • اما شمدیکی زمانه کوره دخی الحاق اولنمق
و بنسه که امش خلف الاسد والاسود • و لا تمش خلف المرأة و
الامرد • بعید دکلدر **لمنشیه رحمه الله** همنشین اولسه بر آدم اسد و اسود
یکدر اندن که اوله همخانه زن و امرد | اگر طالب عاشق راه کذرلرده
غلام خوب صورت • یا زن حسناء پر زینت کورسه نظرهٔ اولی معفو در
اما نفس طالب • و شره و حرص غالب اولوب زن و پسر طرفنه تکرار
نظر ایتمک استرسه علاجی بودر که ملاحظه ایلیه که تکرار نظر دخی کیجن کبی در • و لا
درد طلب و حرارت حرص افزون اولسه کرک • اگر تحصیل شهوته اقدام ایدرسه
عدم حصول بلکه مشقت و مهانت • و ذل و فضاحت احتمالی مقرر و
شهوت حرام حاصل اولورسه نعوذ بالله تعالی صغیره کبیره یه مؤدی
و دواعی فواحشه مفضی اولمغله بوکون خانهٔ عرض و دینی خراب • و فردا
مستحق عذاب و عقاب اولسه کرک • اگر حاصل اولمزسه تیسم معصیتله روزکاری
کذران • و چشم و دلی حسرتله جانب حرامه نکران اولور • و اگر اقدام
تحصیل شهوت • و سعی اقتضای آرزو دین نفس بد نهمت ایتمزسه تکرار نظر دکی
حاصل اولان میلی قلبدن ازاله • و سیلاب آرزو و اقتضای جانب آخره
اماله ایتمکه غالبا محتاج رحمت اولسه کرک • و نفس دنیه حسرت و
طلب قلسه کرک • و نظر تکرار اولدقجه نفس هاوی زر کل • و نجات و خلاص
مشکل اولسه کرک • اگر اولدن لجام نفس توسنی کشیده • و سهام زهرآلود ابلیسی

١٣٦

نارسیده ایلرسه قلبی بی جراحت • وکشاکش آرزودن راحت اولمه‌جغی
مقرردر • وبشم نظرهٔ ثانیه‌دن منع اولنمق عبادتده حلاوت بولمغی مفید در •
عزیزلر تجربه قیلمشلردر • وحدیث شریفده دخی بو وعده مذکوردر •
واگر نظرهٔ اولیده منظور تمام تشخیص اولنمیوب نفس اعادهٔ نظر وتحقیق
حسن زن وپسر ایتمکه حریص اولورسه ملاحظه اولنسون که شاید بو منظور رسیمهٔ
جمالدن عاری وپردهٔ قبح وبدشکللکده متواری اوله • پس اعادهٔ نظر محض
زحمت بیهوده وعبث صرف ایچون قدم سعی وطلب فرسوده اوله • اگر
متوقع اولان کبی حلیهٔ حسن وجمال ایله متحلّی • ونفس حلبهٔ طلب وآرزوده متجلّی اولورسه
عدم حصول احتمالی باقی • ونفس راحتکش هزار مشقت وعنایه وملامت
بلایه ملاقی اولسه کرک • ان شاء الله تعالی بو ملاحظهٔ عاقلی دام نظره بسته •
وزخم تیر شهوته خسته اولمغه مانع • ونظرهٔ اولی ایله که فی الجمله مرخص در
قانع ایلر • اگر بر حال نفس طالب • وآرزو غالب اولورسه نظرهٔ
ثانیه وثالثه ایله مبتلا اولورسه • سعی ایلسون که تابع نظرله عشقندن
پسر دامنه طوتلمیه • وحسب حالی بو قول اولمیه که بیت المثنیه رحمه الله

جوق باقدم اول عذاره اولمکیسی مبتلا ❁
❁ پرهیز ایتمدم صوبه بیمار اولمکبی ❁

بلکه نیک نظری ندامت واستغفار طرفنه راجع • وحمامه بالی بوریاغی
ساجع اولسون که رباعیه ای دوست رضا بحکم یزدانی ده
در راه خدا داد مسلمانی ده چشمت چو جنب شد زرخ نامحرم

محرم ❁ غسلش تو ز گریهٔ پشیمانی ده ❁ آما
بعض سالکلر واردر که کاهی عشق مجازی قنطرهٔ عشق علی التحقیق • وصورتی
که آلایش شهوتدن پاک اولنه شهود جمال مطلقه طریق اتدلور • ومشایخ
اهل تصوفدن بو حال ایله موصوف • وبو عشق ایله معروف اولنلردن شیخ
اوحد الدین کرمانی • وشیخ عراقی در • رضی الله عنهما • ومولانا عبد الرحمن
جامی قدس سره دخی بر مقدار اوایل سلوکلرنده بو باده‌دن سرخوش
وبو میخانه‌دن جرعه‌کش اولمشلر • لکن عاقبت بو حالدن نهی ایتمشلر •
ودیمشلردر • رباعیه

ازلطف قد وصباحت خد حکنی
در سلسلهٔ زلف مجعد چکنی
از مرطرفی جمال مطلق تابان
ای بیخبر از حسن مقید چکنی

لکن بو طریق غایت صعب و
دقیق در • سالک آلایش شهوت وصفات بشریتدن تمام پاک اولمش
اولمق ویوته مجاهدات وریاضاتده اقصی الغایه انسباک ایتمش کرک • والّا
نفس وشیطان مکر وفریب ایدر • ومبتدی طالبلری اسفل سافلین
طبیعته قریب قیلور • ومشایخ متقدمین طالبلری مصاحبت احداثدن
که نوجوانلردر بغایت منع ایتمشلردر • وروایات صحیحه ده وارددر
که حضرت جناب رسالت پناهی حضورنه صلی الله علیه وسلم • قبایل اعرابدن
بر طایفه تعلیم دین • وتحصیل یقین ایچون کلدیلر • ارالرنده بر جوان واریدی
که چهره بسنده صباحت واریدی • حضرت علیه الصلوة والسلام
فرمان بیوردیلر که ظهر مبارکی طرفنه کچوب مقابله‌ده اوتورمیه • مسلم

مطلب

پاک اعتقاد قلنده بونک امثالی امته تعلیم و ارشاد در. و الا مسند
نشین وحی و عصمته احتمال میل بشریت محال در. حکایت اولنور
که ارشاد پناه خواجکان سلسله سندن خواجه عبید الله. رضی الله تعالی
عنهم که سر علم و ولایت و ارشادی زماننده مسامت منجوق ماه.
و سلاطین و امرا. و اساطین علما. قوت تصرف و لا یتندن آستانه
ارادتنده بندکان درکاه ابدی. اواخر عمرنده ضعف و فتور سنجوب
و هرم سببی ایله اکثر زماننده نیوب مرید و مخلصلر اعضا و اطرافنی اوورلر
اتفاقا برکون بر محب او و رکن بر ضرورت ظاهر اولمغین. قلقوب بر صاحب جمال
اوغلی واریمش اکا امر ایتمش. جوانک کفی پای خواجه یه مماس اولیجق. فی الحال
ایاقلرین چکوب یاتشلرین قالدروب اصحابنه خطاب ایتمش. که نیچون ایاغم
چکلدم بیلدکزمی. بو جوانک کفی پایمه مماس. و حرارت دستندن نفسمه
احساس اولیجق بقیه بشریت که مصرع باجان بهم درآید و باجان برون رود
مقتضاسی ایله نوع تلذذ و دغدغه واقع اولدی. پس آگاه اولوک بو فقیر
بو قدر مجاهدات و ریاضات که مدت عمرده حاصل. و حالا سنجوخت و
سرهدف بو مرتبه یه واصل اولمشکن. هنوز داعیه میل بشریتدن اثر باقی.
و نفس نافرجام هنوز جرعه جام هوای ساقی اوله. سزلرده که شباب و
قوت کامل و درج درد بکور هواخرفلرین شامل در. ساده رولر مصاحبتی
نه مرتبه محنت آمیز و نه درجه ده فتنه انکیز اوله. زنهار زنهار بو طایفه دن
دور واقسندن فالقرکبی خیزان. و آتش آیدن قچر کبی کریزان اولوک. مثنوی

چو دیده بدیدار کردی دلیر.
نکردی چو مستسقی از دجله سیر · چو خواهی که قدرت بماند بلند
دل ای خواجه با ساده رویان مبند

علاج بطالت و کسل

هر چند بطالت و کسل مذاق جهال بی سامان قتنده شهد و عسل در.
نته کم باجنلر دیمشدر ان البطالة و الکسل احلی مذاقا من عسل. لکن
عقلای عاقبت اندیش. و سعادتمندان فضیلت کیش قتنده سم
قاتلدن امر. و زهر هلاهلدن اضر در. زیرا حرمان سعادات جاودانی یه
مفضی. و بطلان مرادات دو جهانی یه مؤدی در. اما حق معاش و
امور دنیویه ده ظاهر در که توانی و تکاسل. و مباشرت اسبابدن
تقاعد و تغافل موجب اختلال احوال. و انقطاع امانی و آمال اولدوغندن
غیری هلاک شخصه. و انقطاع نسله مؤدی اولور. قطعه

رزق تو گرچه بیگمان برسد · شرط باشد بجستن از درها
ور کسی بی اجل نخواهد مرد · تو مرو در دهان اژدرها

اما امور اخرویه. و انتظام زاد معاد حصولنده بطالت و کسل.
و ترک اجتهاد و عمل موجب حرمان قرب حق. و فوت فوز درجات
نعیم. و مستوجب طرد و بعد و دخول درکات جحیم اولدوغی قرآن عظیم.
و فرقان کریم. و احادیث نبی کریم. علیه صلوة الله العظیم. و آثار
اصحاب و اولیا و مشایخ ارشاد و تعلیم ده. اکثر من ان یحصی و
اشهر من ان یخفی در. و آیات قرآن و وعید و وعید فرقانه ملاحظ

وتأمل اولنسه جمله مواضعده درجات جنات فاخره • وفوز سعادت
سعادت دار آخره • سعی و اجتهاد و عمل ایله که ترک بطالت و کسل در
وعده بیوریلمشدر • نته کم بیوررلر لیس للانسان الا ما سعی و ان
سعیه سوف یری • جزاء بما کانوا یعملون • جزاء بما کانوا یکسبون
لها ما کسبت وعلیها ما اکتسبت • ان الذین جاهدوا فینا •
لنهدینهم سبلنا الی غیر ذلک • و هیچ موضعده بی سعی و عمل •
و محض موهبت لطف ازل سبب دخول جنت و نجات جهنم اولدوغنه
تصریح یوقدر • اما امور دنیویه توکل ایله امر چوقدر • و عجب در که عامهٔ مطلب
انام • واکثر عوام امور آخرتده توکل ایدوب • حق جل و علا کریم غفار
الذنوب • رحیم ستار العیوب در دیو ترک اجتهاد و عمل • واختیار
بطالت و کسل ایدرلر • و بعض شعرانک ظواهر اشعارین حجت و دلیل
و هجوم معاصی و ترک طاعاته محجه و سبیل ایدرلر • خوب فرجام و تقوی
و عمل ایله نیک نام اول دیسک • بیت

در کوی نیک نامی ما را گذر ندادند   گر تو نمی پسندی تغییر کن قضا را

دیرلر • و مست و می پرست اول ملک دیسک • بیت

بیار باده که در بارگاه استغنا   چه پاسبان و چه سلطان چه هوشیار و چه مست

دیو جواب ویررلر • و شرب خمر حرام و شغل فسق و آثام ایدرکن نظم

جو پیر سالک عشقت بمی حواله کند   بنوش و منتظر رحمت خدا می باش

دیو ابیات اوقورلر • اما اهل تحقیق اولنلر و دیده بصیرتلری کحل توفیق بولنلر

بولنلر قتنده بو رجا ممدوح و توکل مقبول دکلدر معاذ الله بلکه بو بر
درد جانکاه در که اهل حق قتنده غرور باعث بوندن عبارتدر • و قرآن
عظیم و تنزیل کریمده • ولا یغرنکم بالله الغرور • بیوردیغی بوکا اشارتدر
اما امور دنیویه و معیشت • و تحصیل اسباب جاه و رفعت و تکمیل
ادوات عز و دولت ایتمکده اصلا کرم حقه اعتماد • و توکل و اعتقاد
ایتمزلر • بلکه سعی لر ایدرلر که عشر عشیرین امور آخرت و قرب حق ایچون ایتسه لر
کبار اولیا و عظام اصفیادن اولورلر ایدی • قطعه

گر نبودی امید راحت و رنج   پای درویش بر فلک بودی
ور وزیر از خدا بترسیدی   همچنان کز ملک ملک بودی

تجار جمع بضایع و کسب ارباح ایچون قطع بوادی • و سیر ممالک •
و اقتحام مخاوف و اختیار مهالک ایدرلر • و ارباب حرف و صنایع شب کاری
و روزکاریلرندن بر ساعتلرین ضایع ایتمزلر • و سپاهی تحصیل تیمار
و اخراج مال غنیمت ایچون ترک سر و ارتکاب خطر ایدرلر • بو جمله تسویلات
نفس اماره • و تخییلات شیاطین مکاره دندر • پس عاقله لازمدر که تکثیر
دنیای فانی و توفیر مال بی ثبات ایچون که جمعنک صوکی تفریق • و
تحصیلنک آخری تضییع در • سعی و اهتمامی قویوب تحصیل زاد سفر معاد
و جمع اسباب استراحت یوم التناد ایچون اهتمام و اجتهاد ایده • و یقین
بیله که بی سعی و اجتهاد • مراتب عالیه تحصیل • و مثوبات باقیه تکمیل اولنمز •
بیت دهقان سالخورده چه خوش گفت با پسر •

کاگی نور چشم من بجز از گشته ندروی ❁ وبوندن دخی
اعتبار اولنمرمی که ادنی رفعت دنیوی واستراحت ولذات مجازی
طریق تحصیلنده نیجه هزار سعی ومؤنت اولمینجه اولمز ❁ لازم بر منصب الینجه
هزار نگابوی ❁ ونیجه دفعه بذل آب روی ایتمک گرک ❁ وسپاهی بر
تیماره چقنجه هزار خدمت وبذل سروزر قیلمق گرک ❁ وبر فاسق بر
زن وغلامدن تحصیل مرام نفس اماره خودکام ایدنجه نیجه خرج وسعی ایلر
پس مراتب اخرویه که سعادات حقیقیه باقیه ❁ ومنازل ومقامات
عالیه وغالیه در ❁ بی سعی وعمل حاصل اوله ❁ ومراداتی بطالت وکسل
ایله نیجه واصل اولور **مصراع** جو لذات مجازی را بصد محنت کنی حاصل
سعادات حقیقی را چگونه رایگان یابی ❁ وحالا کسل و
توانی ومراتب آخرتده مجرد امال وامانی ❁ روزکارین ضایع وراحت
ودعت جسمانی ❁ ولذت غفلت آمیز جهان فانی به قانع اولان بر تقدیر
تسلیم که عذاب الیمدن سلیم اولمغچون جریده سیئاتنه رقم عفو و
غفران چکله ❁ ومزرع آثام ومعاصی سینه تخم صفح سبحان اکله ❁
اما اول مراتب علیه ❁ ومواهب بهیه ❁ که اصحاب سعی واجتهاد ❁
وعمال رب العباد اولنلره انعام واحسان اولنسه گرک ❁ وقوموا
الی جزاء اعمالکم وهنیئا بما اسلفتم فی الایام الخالیه ❁ بشارتیله
مثوبات ومقامات عالیه بخش اولنسه گرک ❁ اول وقت تحسر وتحرق
نه مرتبه اولسه گرک ❁ ونداء لقد فرطت فی جنب الله اندن نه قدر

حاصل م

نه قدر چقسه گرک **مثنوی** قیامت که نیکان بر اعلی رسند
ز قعر ثری بر ثریا رسند ترا خود بماند سر از ننگ پیش
که گردت بر آید عملهای خویش وممکندر که عمال بطال ایله اجر و
مزدده مساوی ودرگاه خدمتده دائم وقایم اولنلر بنگاه غفلتده ساهی و
لاهی قلنلر ایله مرتبه ده موازی اوله لر حاشا وکلا افنجعل المسلمین کالمجرمین مالکم
کیف تحکمون **مصرع** مزد آن گرفت جان برادر که کار کرد **نظم**
گروهی فراوان طمع ظن برند که گندم نیفشانده خرمن برند
بران خورد سعدی که بیخی نشاند کسی برد خرمن که تخمی فشاند
پس جان پدر بو گون اعضا صحیح وقوت برجای ❁ وفرصت باقی وروزگار مددفرمای
ایکن کوشش مردانه ایله وکسب اعمال صالحه یه سعی واجتهاد قیل ❁ والا فردا
که مرغ روح قفس بدندن طایر وقالب قلبدن جدا ساکن مقابر اوله زمان عمل
گیجر ❁ وفرصت کار الدن چقر ❁ وفرصت ضایع ایدنلر اول وقت تحسر ایدر ❁ وندامت چکر
بیت امروز کار کن که بسی روزکار نیست
فردا که روزکار در ارست کار نیست ❁
چون بطالت وکسلک مضاری ❁ وسعی واجتهادک منافع ومباری معلوم
عالمیان ومجزوم آدمیان در ❁ زیاده اطناب کلام وتفصیل مرامه احتیاج یوقدر
پس بو مقدارله اکتفا ایده لم **علاج مرض حزن** حزن بر المم نفسانیدر که انسانه
مطلوب ومحبوب اولان نسنه نک زمان ماضیده فوتندن یا بر مرغوب ومکروه نسنه نک زمان
مستقبلده اوله جغندن عارض اولور ❁ وسببی غالبا مشتهیات نفسانیه یه شغف و

جسمانیه م

شره و مستلذات بدنیه یه حرص و طمع در و زخارف دنیویه نک حصول و
بقاسنه ترقب و تطلع و امتعهٔ فانیهٔ جهان ناپایدارک وصولی و دوامنه رجا و
توقع اولمقدر و بو مرضک علاجی تأمل و ملاحظه ایتمکدر که اشخاص عالم کون و
فساد حلیهٔ ثبات و بقادن عاطل و مرکبات عنصریه دن توقع و تطلب دوام
و خلود ترکیب ایتمک اندیشهٔ فاسد و تصور باطل در و بو معنی عقل قتنده اظهر من طلوع
الشمس و ابین من مضی الامس در و اول که زیور بقا و خلود ایله مزین و گرد
فنا گرد فناسنه قونمق مقرر و معین در سعادات و مراتب اخرویه و مرادات
مطالب معنویه در و سلطان روح سلطنت مملکت وجوددن معزول
اولمز غایتی خیمه سی دنیا خرابه سندن بوزیلور و آخرت چراگامنده قوریلور
نته کم مقدمه ده عیان و بیان اولمشدر و دخی مرارا مقرر و محرر اولدیکه
سعادات اخرویه که حیطهٔ مکاندن بیرون و حوزهٔ زماندن افزوندر دست
تطرف فساد اضداد دامن وجودینه ایرشمز و گرد تبدل و فنا رخسار ظهورینه
قونمز پس اگر عاقل طلبنی بو سعاداته مقصور و قبلهٔ آرزوسینی بو مرادات
محصور قیله و تمتعات زایلهٔ فانیه که سحاب صیف گبی زایل و برق سیف
گبی خیال باطل در حیز اعتبار و محل طلبدن بیرون ایلیه لاجرم هیچ نسنه نک فقدانندن
محزون و متألم و هیچ نسنه نک حصولنه مهتم و مقید اولمز بیت
و من سره ان لا یری ما یسوءه ... فلا یتخذ شیئا یخاف له فقدا
و اول آزاده مرد گبی که شاه راه فراغنده گیدردی و بو نغمه ایله ترنم و
بو کلمه ایله تکلم ایدردی نظم غم موجود و پریشانی معدوم ندارم

نفسی

نفسی میزنم آهسته که عمری بسر آرم ... لوح خاطری نقوش آمال
و امانی دن بر مقدار ساده و گردن همتی طوق غل و شوق و ذل تعلقات
فانیه دن ممکن اولدوغی قدر آزاده ایتمک گرک که یأس عما فی ایدی الناس که
غنای قلبی اندن عبارتدر حاصل و قلب مضیق هموم و احزاندن فسحت سرای تسلیم
رضایه واصل اوله اگر دیرسک تجرد تام و قیود و تعلقاتدن تمام خلاص
اولمق قچن میسر اولور اکثر اهل عالم بو مرض ایله علیل و مجرد و آزاده اقل قلیل در
برابدر زعمم بیت هر که آمد بجهان نقش خرابی دارد
از خرابات مپرسید که هشیار کجاست ... لکن ما لا یدرک
کله لا یترک کله اگر آزادهٔ تمام و مجرد ما لا کلام اولمزسک باری ران
زمان و طلبکاران دوران گبی کندوکی بالکلیه حرص و شره وادی سینه
صالمه و جمعیت اسبابی اسباب جمعیت خاطر صنمه و بو اسباب و اموال و مناصب
اقبالدن چار و ناچار ایرلمق مقرر ایدوکین ملاحظه قیل و تا بو حدده افراط طلب
و شور و شغب فاسد و باطل و ناملایم حال عاقل ایدوکین تأمل و تفکر ایت
اوله که سموم هموم بادیهٔ حیرت وجودکی حریق ایتمیه و نسیم عنایت یتشوب سفینهٔ
فلکک تلاطم امواج طلب دنیاده غریق اولمیه بیت
دست و پایی بزن بچاره و جهد ... که عجب در میان غرقابی
و عاقل ملاحظه ایتمک گرک که اسباب دنیا باسرها بر کمسنه یه حاصل و برکیشی
منتهای آمالنه واصل اولمق یوقدر و هر نه مرتبه سعی و شتاب و جمع آلات
و اسباب ایلیه دخی زیاده متصور و انک فوقی ممکن در پس اگر قسمت روزی

ومنصب و مرتبه ده مقدر و میسر اولنله قناعت و اکتفا اولنمیوب کدایان
طامع و حریصان ناقانع کبی هر کون تحصیل جدید و ندای هل من مزید ایله سنتی
دریای طلب ناممکن و صحرای تحصیل غیر متناهیه دوشمک لازم اولور و اکثر نا
ملاحظه و انصاف ایله جاه و رفعت و اسباب و نعمت خصوصنده کندودن
ادنی بیحد و بیحساب بولور و انلر بونک جاه و رفعتنه بیشکی و بونک نعمت و عدتین
تحصیل ایتمکی کندولره محال و دولت عظیم عد ایدرلر پس انصاف میدر که
انلرک حالنه نظر و اعتبار کندونک نعمتنه شکرلی شمار ایتمیوب کندونک فوقنده
اولان اشخاص معدوده نک جاه و رفعت و اسباب و نعمتنه نظر ایدوب
ردای قناعت و رضایی برون و هر آن یالیتنی مثل ما اوتی قارون دیه نظم
کوزهٔ چشم حریصان پر نشد   تا صدف قانع نشد پر در نشد
باآنکه جمع مال و منال و نیل جاه و جلال دایما فکر و اندیشه و سعی و طلبی ضمنده
و بیشه ایتمکه موقوف و هر ساعی و طالب و حریص راغب جمع مال و مکاسب
و نیل جاه و مراتب ایتمکله موصوف دکلدر و چوق مشاهده ایدرکه جمع
دنیا و ثروت و تحصیل جاه و رفعت ایتمکده چندان مجد و ساعی اولمیانلر
عفواً صفواً مرادات و امانی و سعادات و کامرانیه واصل اولدیلر
و نیجه لر سعی و طلب و زحمت و نصب طریقین اختیار ایدوب انواع طرق
تحصیل دنیایه سالک و براری بوادی حرص و نهمتده مالک اولدیلر بیمراد کذ
اولان دنیادن فی الارینه کرمدی و سعی و زحمتلری بیسج نتیجه ویرمدی نظم
کیمیا کر بغصه مرده و رنج   ابله اندر خرابه یافته کنج

بلکه

بلکه اکثر حرص بالغی موجب حرمان کوردک و زیاده سعی ایتمکی مؤدی نقصان بولدق
مصرع سخت می کیرد جهان بر مردمان سخت کوش پس عاقل اولان مرد
صبر و قناعت درکاهندن بالکلیه مردود اولمیه و آتش غم موجود و مفقود ایله
قبهٔ دماغنی بردود قیلمیه بیت بهشت دنیت مرنجان ضمیر و خوش لب باش
که نیستیست سرانجام هر کمال که هست   اکر دیرسک بو مرتبه ممکن میدر
یا محال متیسر یا متعذر میدر بر آیدر تأمل ایله اصناف خلق و اجناسنه نظر
و هر برینک اختلاف مراتب و تفاوت معایش و مطالبنه ملاحظه ایله
کورکه اکثری قسمت و روزیسنه قانع و راضی نهایت فی الجمله زیاده مطالبه
متقاضیدر اهل حرف و صنایع هر بری حرفت و صناعتنه قانع اولور تجار
تجارتی انفع بضایع دباغ و حایک دباغت و حیاکتی احسن حرف و ایمن
صنایع بیلور حتی محنت تحشیله ابتهاج و فقدا قوادلغیله افتخار ایدر
و هر کسنه کمالن هنری کندو صناعتنی تکمیل ایتمکه منوط قیلور بی هنر اول
کمسنه عد ایدرکه کندو صناعتندن ذاهل اوله و عاجز و قاصر اولان کسی بلورکه
کندو حرفتنه جاهل قله کل حزب بما لدیهم فرحون پس ظاهر اولدی که
مرد ایرد ایله اکتفا ممکن و هر حالنده صبر و قناعت متصور ایمش هر کلخنی دمز
که بن البته حماجی دایره سی بولیدن و هر مزدور تصور ایتمز که بن بر هر حال
استاد و معمار اولیدن پس چون اصول معاش و مراتب و امهات
احوال و مطالب ده بو مقوله قناعتلر وار پس سندخی حالکه قناعت و دایرکه
راضی اول ملاحظه و اعتبار ایت عنای آرزو بی همان نفس اماره الله مطلق ور

که احزان و غموم انجنده علی الدوام قلبیه سیین و افکار هموم دنیویه ده الی الآ
اسیر و مسخرهٔ نفس و شیطان اولمیه سین. و فیلسوف عرب اسحق کندی
دفع الاحزان کتابنده دیمش که حزن امر ضروری اولمیوب بلکه انسان انی
سوء اختیار ایله کندویه جاذب، و فی الحقیقه کندویه ایلام بیهوده ایتمکه راغب
اوله و بونه دلیل اولدر که هر کیمسنه که بر شینک فقدندن محزون و عدم حصولندن
غمناکدر؛ ملاحظه ایلسون که البته نیجه کمسنه واردر که اول شی فاقد و انک حصولندن
بالکلیه عاریدر. مع هذا انک فقدندن اکا نه حزن عارض و نه الم طاریدر، اکر حزن
ضروری اولیدی هر کیمسنه دایما محزون اولیدی. فرضا بر کمسنه بر منصبه واصل اولمدغی
الم جکر نیجه کمسنه واردر که اول منصب اکا متعذر یا متعسردر، هرکز انی مطلوب ایدینمز
و غمندن متأثر اولمز. و دخی بر شخص بر مطلوب و مرغوبک فقدندن الم جکر و
محنت کورر که تحریر و تقریر اولنماز، بعد زمان یسیر اول حزنی فراموش ایدر اول
غصه یادندن خاموش اولور بیله اصحاب و احباب ایله ضحک و ملاعبه ایدوب بشلر
و سرور و مطایبه لر ایدر. اکر حزن امر ضروری اولیدی بونلردن زوالی ممکن
و میسر اولمیدی. پس معلوم اولدی که سوء اختیار که جلب حزنه مدخلی و
عدم تملک حصول تأملده وساطتی وارمش عاقل انی کندودن تأمل و ملاحظه
ایله دفع ایتمک قابل و اعتبار و تفکر ایله رفع ایتمک ممکن ایمش. و جاهل بعد
زمان متقاسات احزان ایندکدن صکره بهایم مثال نسیان ایدوب صبر و
سلوان ایدوکی برده عاقل اولدر انجام و عاقبتی ملاحظه و آخرین
تفکر ایدوب جوی صبر و رضاده جاری و خار و خاشاک حزن و غمی

انقدر زیست نیتمک یعنی عیش ایدر و
بوزنده اولمق و طلب ایتمک
آخره

و عنادن عاری اولور. نظم
ولیس یرد النفس عن شهواتها
من الناس الا کل ماضی العزائم
اذا انت لم تسل اصطبارا و حسبة
سلوت عن البلوی سلو البهائم
و چون اسباب دنیویه نک بر کمسنه ده
بقاسی نا ممکن و نا میسوردر. و دایما تناول ایدیمده اولمه‌سی ازلدن
مقدوردر. اکر بر نعمت بر کمسنه ده دایم اولسه اول لا غیردن اکا نیجه
واصل اولوردی. ملک بر صاحبنده باقی قلمو معنا دیمش. سه اول ملک
بو مالکنده نیجه حاصل اولوردی. نظم
ولو دامت الدولات کانوا کغیرهم
رعایا و لکن مالهن دوام
بیت
چنانکه دست بدست ایدست ملک تمام
بدستهای کر همچنین بخواهد رفت
پس زوال نعمت دنیدن ملول و
محزون اولمغی اکا تشبیه ایدرلر که بر طایفه بر مجلسده مجتمع اولوب زرکن بر
کمسنه بر ترنج یا بر تروند کل کتوروب درمیان ایده که هر کس بر مقدار
شم ایدوب آخره ویره. اتفاق بو مقوله دست بدست اول شمامه
تداول و هر کس صاحبندن تناول ایتماکده اوزره ایکن بری که سنک الینه
وارد قده تمتعنه غایت مایل و راغب اولوب کندویه مختص ایتمکه طالب
اوله. و صاحب شمامه الندن الوب آخره ویرمک استیجک بو شخصک
حزن و تأسف مزاجنه غالب اوله. و دیه که بن بر مقدار زمان المده
طوتدم و غمم شمامه نیچون المدن الهلر. و بکا بر مدت المده اولمغله
مختص و منسوب اولمشکن نیچون المدن طشره صالهلر. و بو مقوله المنه
استیلی صاحبنه سفه آغاز ایدوب سقطلر سویلنه. و شمامه الندن

تداول دم

اصطرارو

الن آدمه غضبلر کوستروب سخطلر ایلیه بو شخصک اضطراب و تألم و
التهابی اصحابنه نیجه مستقبح و مستهجن کلورسه کذلک اسباب دنیای فانی
و آلات جهان ناپایدار که فی الحقیقه مصراع وما المال والاهلون الا ودیعه
ولابد یوما ان ترد الودایع ٭ مقتضاسنجه ودیعت امانتدر
بر متصرف و مالکه صوری الندن النوب آخره ویرلدکده و انکسار و تألم
واضطرار اظهار ایدن کمسنه نک فعلی شنیع و قبیح ورد امانتده عین خیانتدر
و دخی ملاحظه اولنسه معلوم اولور بو که دایما الدن اله تداولی و بری نک
اعطا و آخرک تناولی موافق حکمت ٭ و مطابق نظام عالم بر عبرتدر ٭
زیرا انسز بقای نوع و دوام نسل و عمارت عالم ٭ و صلاح و دوام
بنی آدم میسر و ممکن دکلدر مصراع ومکلف الایام ضد طباعها
متطلب فی الماء جذوة نار ٭ پس اکر هر مطلوب که بزدن فوت
اولور انکچون الم جکرسوز ٭ و هر مراده که ظفر بولمیه وز ملول و محزون اولورسق
مطالب و مرادات چوق ٭ و هر برینک حصولی و دوامنه امکان یوق
پس لازم کلور که بز آلام و احزان نامتناهیه یه ملاقی بلکه حزن سرمدی ده
دایم و الم دایمده باقی اوله وز ٭ و دخی فوت حرص و عمل املره تابع و دائ
حق و قسمت روزی یه ناقانع اوله وز ٭ لو کان لابن آدم وادیان
من ذهب لابتغی الیهما ثالثا ولا یملا جوف ابن آدم الا التراب ٭
مسند عاشنجه الی غیر النهایه وادی طلب و تعبده پویان ٭ ولسان حال ده
قال حق ذه کویان اولورکه نظم پر می نشود کاسه سر ما زهوس ٭ هر کا

سه که پر نکون شود پر نشود ٭ فضلادن بعضی بر لرندی
که اکر دنیانک عاریت اولدوغندن غیری هیچ عیبی اولمسه اهل همت اولنلره
لایق اول ایدیکه انی نظر التفاتنه مظهر قیلمیه ٭ و توجهین انکار و اکورمیه
زیرا اکمل رجال و اصحاب همم عوال مجالس مردان ٭ و محافل بزرکانده اولنسه
لباس عاریتی کیوب کلمک اختیار ایدرلرمی ٭ و جامه مستعارله که فی الحقیقه عیب و
عاردر افتخار قیلورلرمی ٭ فقیر نظم ایتمشدم ٭ قطعه

چراکاه دهره نزول ایلمه ٭ هواسی عفن در صویی بدکوار
قبای تعاییله مفتخر ایلمه ٭ بنه رد اولور جامه مستعار

سقراط حکیمه سؤال ایلدیلر که نیچون دایما اوقاتک سرورله کذران
و هر کز غم و غصه سکا مقارن دکلدر ٭ جواب بردی که بن هیچ نسنه یه
تعلق خاطر ایتمزین که فقدندن محزون و ملول اولم ٭ و هیچ متاع دنیایی
مطلوب ایتمزین که عدم حصولندن کرداب الم و محنتده قلم ٭ پس بو
مقدمات که تقریر ٭ و مقالات که تحریر اولندی ٭ عاقل لبیب انلری
ملاحظه و تأمل ٭ و غافل فکر و اذعان ایلرده تعمل ٭ ایدیجک احزان و
غموم دنیویه ساحه قلبندن منتفی و شراره شرر حرص و شره کانون
سینه سندن منطفی اولوب ٭ زورق قلبنه امواج دریای غصه دن
نجات حاصل و کنار امن و امان و ساحل جزیره فراغ و اطمینانه
واصل اولور والله تعالی مفیض التوفیق و هادی الطریق ٭

علاج مرض حسد

معلوم اولسون که مرض حسد اعظم ا

نفسانیه و اکثر امراض نفوس انسانیه‌در. بو مرض ایله اکثر نفوس علیلدر
و اندن خلاص و نجات بولان اقل قلیلدر. نته کم حدیث شریفده وارد اولمشدر که
ثلاث لا ینجو منهن احد الظن والطیره والحسد. نظم لمنشیه رحمه الله

خواجه خلق دیمش اوچ خصلت — بوله مز راه نجات اندن احد
سوء ظن دخی تطیر یعنی — فال بد اتمک اوچنجیسی حسد

و دخی بیورمشلردر که دب الیکم داء الامم قبلکم الحسد والبغضاء. یعنی سزدن
اول کیجن امم و طوائفده اولان درد سزه دخی حرکت نهانی و سرایت ایلدی
و اول حسد و بغضدر. و بو خلق خبیثک صاحبینک دین و دنیاسنه اضرار و متعلقاتنک
کام معیشتنی امرار ایتمه‌سی اظهر و اشهر اولدیغیچون بو مرضک تحقیق ماهیت و کیفیت
حصول و علیتی و اسباب وجود و انیتی و طرق علاج و تدبیرات شفا و
تصحیح مزاج ایتمه‌سنده زیاده تحریر ارقام و تحریک اقلام اولندی و من
الله التوفیق والتسدید. معلوم اولا که حسد اولدر که برکسنه‌ده موجود و متحقق
اولان نعمتک انده حصولندن متضجر و متألم اولوب زوالین طلب و اراده
ایلیه. پس اول شخص منعم علیه‌دن زوالین طلب ایتمک اوچ نوع اوزره‌در.
اولکیسی اولدر که مجرد نعمتک اندن زوالین طلب ایلیه. اگرچه اول نعمت
کندویه کلمک ممکن و میسر اولمیوب کندو اول مرتبه‌دن مأیوس ایدوکی مقرر ایسه
و بو مرتبه غایت خبث نفس و اقبح مراتب حسددر. ایکنجیسی اولدر که اول نعمت کندویه
کلمک فی الجمله ممکن و متصور اوله لکن کلمدوکی و کلمیجکی مقدر و مقرر باری
محسوددن دخی زائل اولسنه که برابر اولسنلر انوک بکا فضیلتی میسر اولمیه دیو طلب

طلب و تمنا ایده. اوچنجیسی اولدر که نعمتک محسوددن زائل اولمسنی کندوده
حاصل اولمق امیدینه طالب اوله. و مرتبه ثانیه اولکیدن و ثالثه ثانیه‌دن افزوندر و اگر
نعمتک اول شخصدن زوالین طلب ایتمیوب بلکه کندوده دخی انوک کبی نعمت
حصولین طلب و تمنا ایلیه اکا غبطه درلر حسد دیمزلر. و بو طلب و تمنا که
غبطه‌در امور دینیه‌ده ایسه محبوب و مندوبدر. اگر امور دنیویه مباحده ایسه
مباحدر. و اگر نعمت حرام و مؤدی معصیت و آثام اولن نعمتده ایسه بو دخی حرامدر.
خواجه نصیر ایدر که مرض حسد جهل ایله طمعک اجتماعندن حاصل اولور زیرا جمیع
خیرات و جمله مقتضیات بر شخصده جمع اولمق حیز امکان و دائره تیسیردن
خارج و تغییر قسمت حق و ازاله نعمت خلق مرتبه استحاله و امتناعه داخل و
واصلدر. پس اگر حاسد بو نکته‌یه عالم اولیدی محنت حسددن سالم اولیدی
و کذلک نفسنده غیرلرده‌کی نعمتلره طمع خام و حرص بی منتها اولمیدی
نفس محنت حسده مبتلا اولمیدی. پس معلوم اولدی که حسد بو ایکی خلقدن
متولددر و انلرک نفسده غلبه‌سندن متأید اولمشدر. و چون مطلوب حسودک
نعمتک آخردن زوالی و انتقاصی و احسان حقک خلقدن انقطاعی و انتهاسیدر
و حقک نعمتی خود نا منقطع و فیض و احسانی قوسی خلقدن سد اولنمق ممتنعدر
پس حسود متصل غم و المدن تهی و ماده غیظ و غضبی نا منقطع و نا منتهی اولمق
لازمدر. و الحسود لا یسود دیدکلرینک معناسی بودر. و دخی اقتضای حکمت
و معلوم نظر و اعتبار و تجربت اولان اولدر که حسد حسودک محسودک ازدیاد
نعمت و ارتفاع دولتنه سبب و داعی و کندونک ادبار حال و افنای جاه و مالنه

سالکی اولور زیرا اهل حسد فعل حق جل وعلایه رد و انتقاض و قسمت
قسّام ازلی یه دخل و اعتراض ایدر و محسودی کناهسز که مظلومدر جفا و اذا
ایتدوکی سببیله بدبخت و مشئوم در و بعض افاضل بو معناده بیورمشلردرکه

قطعه
الا قل لمن کان لی حاسدا — اتدری علی من اسأت الادب
اسأت علی الله فی فعله — لانک لم ترض لی ما وهب
فجازاک عنی بان زادنی — وسد علیک وجوه الطلب

پس غیرت الهی و حکم حکمت نامتناهی اقتضا ایدر که بازار حاسد کاسد
اولوب اموری ادبار و بباده و بازار محسود بر سود اولوب احوالی اقبال
و زیاده اوله پیر هراة خواجه عبد الله انصاری قدس الله سره مسجعاتنده
بیورر که هرکه دانست که قسّام ازلی در قسمت خود ظلم و خطا نکرد از حسد
برست مثنویه رحمه الله — چونکه ظلم ایلمدی قسمتده قسّام قضا
حاسد دون ایچون ویرمه اول حکمه رضا — و امام غزالی بیوردی که حسدک اسباب
موجبه و علل مستقلّه سی یدی نسنه در اولکی عداوت ایکنجی تعزز اوچنجی تکبر دردنجی
تعجب بشنجی خوف فوت مقاصد التنجی حب ریاست یدنجی خبث نفس و لؤم طبیعتدر
اما عداوت زیرا بر شخص آخره عدو اولنجی انوک نعمتی زایل و امر و عاقبتی نکبته
راجع و آیل اولدوغین استر مثلا برکمسنه آخره جفا و اذا ایلسه لابد اولدخی
آکا عداوت و بغض و حسد و کین ایدوب انتقامین المغه طالب اولسه کرک چون قادر اولمز
انوک زوال نعمتن طلب و بلا و نکبتن تمنا ایدر که مجرد تشفی نفس حاصل ایدوب انتقام
المغه قدرتی کلسه پس عداوت ضعف اخذ انتقامه مقارن اولنجی حسد متولد اولور

اولور اما ایکنجی سبب که تعزز در اعنی محسود اولان کمسنه جاه و ولایت یا علم
حکمت یا مال و ثروت صاحبی اولسه حاسد انوک تعزز و ترفع ایتمه سنی ملاحظه
و تأمل ایدوب انوک تعزز و ترفعنه تحمل ایده میوب نعمتنک زوالنی طلب ایلر که انوک
کندو یه تکبر و ترفعی احتمالی مندفع اوله اما اوچنجی که تکبردر اولدر که حاسد محسوده
تکبر و ترفع و محسود آکا تذلل و تضرع ایتمک استر تمنی حاسد محسوده واصل اولان
که نعمت و شرفدر پس تذلل حاسده لاحق اولوب و بونک اکا تکبری بر طرف
اولنجی نفسی بو صورتدن متألم اولوب نعمت و شرفنک زوالین و انوک ینه متذلل
و بونک تکبری احتمالین طلب و تمنا ایدر که مراد نفسنه واصل و صورت
مترقبه سی حاصل اوله و بونک صورت سابقه ایله فرقی اولدر که انده مراد
حاسد دفع تکبر محسوددر حقنده صورت تساوی یه دخی راضیدر و بو صورتده مرادی
کندو تکبر ایتمکدر و مساویه راضی دکل زیاده متقاضیدر اما دردنجی سبب که تعجب در
انوک مثالی بودر که کفار جناب رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم خلعت نبوتله مشرف
اولمسندن تعجب ایدوب اانزل علیه الذکر من بیننا ابعث الله بشرا رسولا
دیوب شرف نبوتک زوالین و عدم حصولین طلب و تمنا ایدرلردی امام غزالی
اکرچه بویله بیورمشدر ولکن نظره مجال وار در که بو حقیقتده قسم ثانیدندر زیرا
کفره جناب رسالت پناه صلی الله علیه وسلم نبوت شرفیله عزت بولدقده کندولره
انقیاد و اطاعت لازم اولمغله خضوع و ذلت متوجه اولدوغیچون
زوال نعمت نبوتی طلب ایلر ایدیلر اکرچه بو تمنالرین اظهارنده نفی نبوتی ادعا
و دعوی نبوتدن تعجب ایتدیلر اما سبب حسد بو تعجب دکل بلکه تعزز مذکوردر

اما تشنجی سی که خوف فوت مقاصد و مطالبدر انوک ماده سی اولدر که
شخصین یا اشخاص برمراد معین و مطلوب مخصوصی طلب ایدوب هر برینه
حاصل و جمله طلابک اکا واصل اولمق احتمالی اولمیوب تزاحم حصولی قلوبدن تراحم
انتفاسنه مودی و تحاسد حدوثنه مفضی اولور و بو جنسدندر زوج واحدک
خواتینی که ضرات اطلاق اولنور کمال محبت و ترجیح زوجلرینه مزاحمه ایدوب
محاسده ایدرلر و ندما و مقربان ملوک و سلاطین و تلامذهٔ استادان
اساطین و بونلرک کبی کسنه لر ارا سنده اولان تحاسد جمله بو قسمدندر
اما تشنجی سی که حب ریاستدر انوک موقعی اولدر که برکسنه علم و کمال و باجاه
و جلال و یا ثروت و مال ده رئیس عدیم النظیر و یگانه روزکار اولمق استر
بعض ابنای نوعنده کندو یه مشارکت و اول تفرد ادعا اندوکی دایره یه
مداخلت فهم ایلسه انوک اول نعمتنک زوال و فنا و کندو انفراد و بی نظیر لغنه
تفرد و بقا استر لاجرم طلب زوال نعمت مذکور قلبنده حاصل و حسود خبیث
درجه سینه واصل اولور و بو نده مرکز عداوت و تعزز و تکبر و خوف مطالب
مرغوبه تفکر اولنمشدکلدر بلکه سببی محض نفاست و عین حب ریاستدر
و علما ارا سنده اولان حسد غالبا بو قسمدندر اما بدیحی که خبث نفس و
لوم طبیعتدر انوک دخی وقوعی کثیردر زیرا بعض اراذل ناسی کورورز بعضی
اعالی و افاضله لا عن شئ بغض و حسد ایدوب مجالسده انی نقص و ذمله
یاد ایدوب زوال نعمتندن فرح و شاد اولور باآنکه ارالرنده هرکز عداوت
یا تعزز و تکبر یا طلب مرادنده مشارکت احتمالی بوقدر بلکه محسودلرینه

را سا آشنا و مشاهده وسیله اصلا دیده کز نظری رو شنا اولمشدر
که محض خبث نفس لئیمه و لوم و دنائت طبع خبیثندندر و بو مقوله نفوس
صاحبنی دایما معذب و ممتحن و سایر کسنه لر عزیز و رفیع اولدقجه بو ذلیل و ممتهن در
زیرا حق تعالی نک نعمت عام و کرم تامنه بخل و شح ایدوب برکسنه یه
نعمت میسر و عزت و رفعت مقدر اولدقجه بو محنت و غمه کرفتار اولسه کرک
عالم خود ارباب جاه و نعمت و اصحاب دولت و عزتدن خالی اولمق جهتی
دکلدر و بو قسم حسدک علاجی عسیر و بو مقوله مزاجک صاحبنی دوا ایدر
دکلدر زیرا سببی ذاتی و خبث نفسدن ناشی در عارضی دکلدر که سببینک
رفعی ایله مرتفع و ماده سین دفع ایتمکله مندفع اوله و کاه اولور که بو
اسباب حسدک اکثری بلکه جمله سی برشخص ده مجتمع و بو مقوله حسد غایت
قوی و ناممرتفع در و اکثر عداوات و محاسدات که ابنای زمانه ارا سنده
واقعدر اسباب کثیره متحقق اولمشدر والله تعالی العاصم

بیان مظان حسد

اکثر حسد و منافست امثال و اقران و اقارب و اخوان ارا سنده اولور
و نه قدر بر طایفه ارا سنده رابطه و مشارکت ارتوق اولدقجه حسد و
منافست دخی ارتوق اولور مثلا اهل مشرق اهل مغربه حسد ایلمز بلکه بر ولایتدن
اولسه حسد ارتق اولور و اکر بر شهردن اولسه دخی زیاده و اکر بر محله دن و اکر بر
دخی قوی اولور و کذلک ارباب علوم و صنایع کندو طائفه سینه حسدی ارتوق ایدر
طلاب علم سپاهیلره و تاجرلره اولقدر حسد ایلمز که بری برینه و سپاهیلر

مطلب در بیان سبب حسد که حب دنیادر

وتاجرلر دخی اهل علمه اولقدر حسد ایلمز بلکه سپاهی سپاهی‌یه وطالب علم
طالب علمه وتاجر تاجره ودلّال دلّاله حسدی زیاده اولور زیرا ذکر اولندیغی
ارباب حسدک عداوت وتعرض وتکبر وطلب ریاستدر ومراد واحد اوزرینه
مزاحمتلر توارد اولور وبو سببدندر که بنی عم واخوان واکثر احوالده مشارک
اقرانلر آراسنده اولان حسد علاج ونقصان‌پذیر اولمز بلکه آخر عمره دک دایم
ومحسود موجود بلکه مفقود اولدقدنصکره دخی قایم وباقی اولور نته‌کم
شاعر عرب ذکر ایدر قطعه

ونحن بنو عم على ذاك بيننا
زرابي فيها بغضة وتنافس
ونحن كصدع العس ان يعط شاعبا
يدعه وفيه عيبه متشاخس

واجانب دورلر آراسنده قلیل اولور مگرکه غایت جاه عظیم صاحبی وصیت بلند طالبی اوله که اطراف
عالم واصناف بنی آدمدن کندویه مقارن ومدانی ومعارض ومساوی
اکلدوغی کمسنه‌لره حسد ایلیه وجمله‌نک سببی حب دنیا ومافیهادر زیرا امراء
کفایتی ایچون موجب ضیق اولوره اولان تنگنای جهان ومضیق دنیادر اما دار
آخرت ونعیم جهان باقیده مضایقه ومزاحمه یوقدر واکا مثالی علم کبی
مثلا برکمسنه‌نک مطلوبی معرفت ذات الله وسایر معارف وعلوم اولسه
آخر طالبه حسد ایلمز زیرا علم ومعرفتده مضایقه ومزاحمه یوقدر
بر معلومه بیکلر عالم اولمق جایز وبر معرفته بیک کمسنه عارف اولمسی ممکن
وهربری علومندن متلذذ وفرحان اولور واخرک علمی ولذتی نقصان
کلمز بلکه کثرت عارفین ایله کثرت افاده واستفاده وانس وابتهاج زیاده اولور

اولور واعلای نعیم سعادت آخرت مشاهدۀ جمال بیچون وپادشاه
کن فیکوندر وانده هیچ مضایقه ومزاحمه متصور دکلدر نته‌کم حدیث شریف
جناب رسالت پناهی صلی الله علیه وسلمده وارد اولدیکه انکم سترون ربکم کما ترون
القمر لیلة البدر لا تضامون تشدید میم وتخفیفی ایله روایت اولنمشدر تشدید
روایتنده ضمّ لفظندن اولور یعنی بعضکز بعضکزه منضم اولمزسز نته‌کیم
رؤیت محسوساتده اولور تنگ مکانده پادشاه کذران کبی که رؤیت و
مشاهده ایچون خلق صغشوب بربرینه منضم اولورلر تخفیف روایتنده ضیم لفظندن
اولور که ظلم معناسنه‌در یعنی بعضکز بعضکزی ازدحام وضیق مکان ورؤیت عدیم
الامکان اولدوغیچون بری بریکوزی نیچه واقع اولمزسز علی کل حال وسعت ودوام
نعیم تجلی‌یه اشارتدر وعدم مزاحمه‌دن عبارتدر وسایر نعیم آخرت دخی بو منوال
اوزره ضیق ومزاحمه‌دن مبرا وعدم کفایت ومضایقه‌دن منزه ومعرادر
پس طالب آخرت اولنلردن حسد منتفیدر وکاسب علم ومعرفت وراغب زهد و
عبادت اولنلرکه قانون سنت سنیه‌ده شرارۀ شر منافست منطفیدر اول
که علما ومشایخ تعلیم وارشاد وتسلیک اصحاب ایتمکه حریص ومشغوف
واوقات شریفه‌لری دعوت وتکمیل مریدینه مصروفدر اما علمای دنیا
که انلره علمای سوء دیرلر ومشایخ اهل ارشاده تشبه ایدن مدعیلر آراسنده
محاسدات ومنافسات ونفار ومنافرتلر چوق واقع اولور زیرا
قبلۀ توجه واراده‌لری کسب حطام دنیا وجلب وتحصیل رغبت وعلیادر
واعتقاد وارادت خواص وعوام وتصدر وترفع مجلس نشین اکابر انامدر

طلاب م

و بو مطالب خبیثه ده مزاحمه منتصور و بری سینه اولورسه آخرده کیتمک
مقرردر • و دخی غالبا حسد شرکا و برادرلر آراسنده جانب ضعیف و
مغلوب • و ارباب جاه و مکنت ایچنده ذلیل و منکوب اولنده ارتوق
اولور • و طرف غالبک اکثریا چمن جانی نم سلامتله طری و خار و خاشاک
حسد و منافسه دن بری اولور • زیرا مغلوب ایستر که غالبک نعمتی مسلوب
و رفعت و عزتده کندو به مغلوب اوله • باری لا اقل مساوی و معادل
اوله که قلبنه انوک غلبه سی المندن تشفی حاصل اوله • و دایما مغلوب غالبک
ذکر مساوی و معایبنه مشتغل اولور • و نار فتنه یی احکر کذب و بهتان ایله
مشتغل ایلر   مثنوی   حسودی که بیند بلند اخترم
کجا بر زبان آورد جز بدم   جو دوران فضیلت نهد بروم
نه بینی که دشمن بود در پیم   مرا تا قیامت نگیرد دوست
جو بیند که در عز من فال او   ذکر بقیة الکلام فی تطهیر
القلب والجسد من داء المنافسة والحسد چون مقرر اولدی
که حسد قلبه مرض عظیم و درد صعب ایمش پس انوک علاج و دواسی علم و
عمل ایله اولور • اما علم نافع و مفید اولدر که سابقا اشارت اولنان
کبی تحقیق قله سین و تعین بیله سین که حسد سکا ده و آخرتده ضرر عظیم   بالکلیه
و محسود که دنیا و آخرتده ضرردن عاری بلکه حسدک سببی ایله انوک
جانبنه دنیا و آخرتده منفعتلر سایر و ساری در • اما آخرتده ضرر
اولدوغی ظاهردر که قضای حقه که حاکم عدل و واهب فضل در راضی

راضی اولمیوب دخل و اعتراض ایلدک و قسمت ازلی که صانع حکیم رحمن رحیم قوللری
آراسنده ایتمشدر تعییب و تغییر ایدوب رد و انتقاض ایلدک بوندن
ارتوق گستاخلق اولور می بوکا بکزر جریمه هیچ بنده دن صدور بولور می
توحید اهلی بن دینه کور روا می در • و ایمان ادعاسین ایدنه بو فعل سزا می در
و دخی بر مسلمانه بی موجب غش و خیانت ایلدک و نصیحت عامه اهل ایمانه
حدیث شریف الدین النصیحة قالوا لمن یا رسول الله قال لله و لرسوله و
لعامة المسلمین موجبی اوزره واجب ایکن پس ترک واجب قیلدک • و انبیا
و اولیا و خیار عباد الله که عادتلری عامه اهل ایمانه خیر صنمق و ایلکلرین استمک در
زمره سندن منفصل اولدک • و ابلیس لعین و طایفه کافرین که ارادتلری
مؤمنلره بلا و نکبت ایرشمک در فرقه سینه منضم و متصل اولدک • اما دنیوی
ضرری دخی اظهر که محسودک احوالی منتظم • و شمل آمالی ملتئم اولدقجه سن مضطرب و
متألم • و متحسر و متحزن مقالاتنی متکلم اولورسین بو حال ایله دشمنلکدن
حل و کندوکه عقد • و غم و حزنی اکا نسبه آرزو ایدرسین کندوکه نقد ایدرسین •
نته کم بعض علما دیمشلردر که کفاک من حسودک انه یغتم عند سرورک و فقیر
و بدم که حسبک من فضل الحسد فی صدر حسودک انه ینکسف نوره •
حین سعودک و ینحط قدره وقت صعودک •   بیت
بمیر تا برهی ای حسود کین رنجیست   که از مشقت او جز بمرگ نتوان رست
اگر آدمی نعوذ بالله منکر بعث و حساب • و مقابله سیئات و رذایله
مبطل عذاب و عقاب اولسه بو الم قلب حاضر • و مسائت و انکسار خاطر •

که حسد سببیله حوالی احواله دایر اولور ترک حسدده کافی و دفع محنته وده
وافی ایدی فکیف که حسد حسناتی آتش سوزان هیزم خشکی افنا ایتدوکی
کبی افنا ایدر و ظلمت لیل نور نهاری محو ایتدوکی کبی محاسن اعمالی محو و ابطال
ایدر عاقللر عجب در بر فعله که نفعدن بالکلیه عاری بلکه ضرری بارز و
ساری ایکن ارتکاب ایدوب سم دنیاده محنت و الم ایله مضطر و سم آخرتده
سخط حق و عذاب الیمه مظهر اوله اعاذنا الله الملک الخلاق من سیئات
الاعمال و رذایل الاخلاق اما حسد محسوده دنیا و آخرتده ضرردن
عاری بلکه نفعی جانبنه سایر و ساری اولدوغی اولدخی ظاهر و مقرر اولدیکه
حسد حسود زوال نعمت محسودی ایتمکده سود ایلمز بلکه هر نعمتک بر زمانی
و هر دولتک بر معین مقداری واردر اول زمان تمام اولمینجه و اول مقدار
کلمینجه نعمت زایل و نجم سعادت آفل اولمز کل شی عنده بمقدار
و لکل اجل کتاب اگر حاسد دیرسه که نوله‌یدی حسد محسودک زوال نعمتنه
سبب اوله‌یدی بردر و زکه بو غایت جهل و کلام نادان نااهلدر بو تمنا
کشی کندو بلاسنی طالب و نکبتنه راغب اولمقدر زیرا حاسدک نعمتی دخی وار در
که محسوددر و زوال نعمتن استیجی حاسدلر انوک حقنده دخی موجوددر
اگر حسد زوال النعمه سبب اوله‌یدی حاسدک دخی جمیع نعمی زایل اولوب
مبتلای بلا و عطب اوله‌یدی اگر تمنا ایدرسه نیم حسدم زوال نعمت محسوده
سبب اولوب زایل اولسه اما غیرلرک نیم حقمده حسدی مفید اولمیوب
تمنا و طلبی باطل اولسه بر ایدر زیرا بو بر کلامدر که غایت جهلی مصحح در زیرا

زیرا التخصص من غیر مخصص و ترجیح بلا مرجح در حمقی و جهله دن بری سی
سنک کبی دعوای عیب و تمنای محال ایلرا اما دعوی بزوری باطل تمنادن تولور
نتیجه که انلرک حسد و تمناسی سنک نعمتکی باطل ایتمز سنک دخی حسدک محسودک نعمتنی
زایل ایلمز اما حسد محسودک دین و دنیاسنه نافع اولدوغی اول جهتدن مقرر و
واقعدر که حسد محسودده موجب ثوابدر خصوصا حاسد غیبت و ذکر مساوی
ایلیه نفع دینی ظاهردر زیرا حسنات حسود دفتر محسودده ثبت اولنغله محسوده سود
اولور پس انوک زوال نعمتن تمنا ایده سین اما حسناتک نعمتلرین هر کون اکا اتحاف
ایدی ایده سین زعمکده اکا عدو اولوب دور اوکه سین اما حقیقتده
هر کون انکچون اعمال حسنات اشلرمردور او که سن بو نفع اخرویدر و نفع دنیوی
بودرکه هر کسنه دشمن معذب و ممتحن و ذلیل و ممتهن استر حسود کندو حسدی
ایچون عذاب حسدده گرفتار و الم و اضطرابله پر آزار ایدر بوندن اتوق نفع و
توقیر اوله که بر کسنه دشمنی تعذیب و تحقیر ایده اول سببدندر محسود حاسدنک
هلاکین طلب ایتمز بلکه طول عمر و نفاسین استر که دایما آثار نعمتن گوروب
و اخبار سعادتنه قولق طوتوب گرفتار محنت و اسیر غم و بلیت اوله نظم

لا ماتت اعداوک بل خلدوا — حتی یروا فیک الذی یکمد
لا زلت محسودا علی نعمة — فانما الکامل من یحسد

و بعض علماء ارجمند بو کلماتک معناسیله شاگردلرینه نصح و پند
ایدردی که هیچ اعدا و حساد گوزه اخذار ایچون رحمت چکمک و اراحتی قلوبکزه
انلرک عداوت و اساءتلری تحمل ایتمکن بلکه سعی ایدوب فضل و کمالکوزی افزون

ایدک و عدوی حسود کف قدین خم و بغرین خون ایدک **قطعه**

اذا ما شئت ارغام الاعادی بلا سیف یسل و لا سنان
فزد فی مکرماتک فهی اعدی علی الاعدا من نوب الزمان

و ایضا محسود اولمق دلیل فضل و کمال و علامت جاه و جلال و امارهٔ
ثروت مال و منالدر . **مناقب** امام ابی حنیفه ده رضی الله عنه مذکوردر
که بر سایل ابن شبرمه یه بر مسئله سؤال ایدوب جواب ویرمدن عاجز اولوب
ابو حنیفه حضرتلرینه واروب سایل جواب شافی نایل اولیجق ابن شبرمه نک
امام حضرتنده سوء کلامین نقل و اشعار ایدوب امام بو بیتی انشاد ایلدی
نظم ان یحسدونی فانی غیر لائمهم قبلی من الناس اهل الفضل قد حسدوا
و بر روایتده دخی کلدی که ابو عاصم نبیل حضرتنه که امام زفر تلامذه سندندر
سؤال ایلدیلر که ابو حنیفه یه طعن ایدرلر وجهی ندر بو شعری انشاد ایلدی که
قطعه حسدوا الفتی اذ لم ینالوا سعیه فالناس اعدآء له و خصوم
کضرائر الحسنا قلن لوجهها حسدا و بغیا انه لدمیم
و ابن المبارک حضرتلرندن دخی مرویدر که امام ابی حنیفه یه طعن ایدن کمسنه ذکری
استماع ایتدکده او قوشلر **مصرع** و لا خیر فیمن عاش غیر محسد
پس بر کمسنه یه حسد ایتمک انوک فضل و کمالی یا جاه و جلال ایله اتصافی
ایلدوکنه اعتراف ایتمکدر بو مذکور اولنلر حسدک بالذات مضارّیدر
اما حسدک آثام اخرویه و تبعات و تبعات کثیره یه دخی مؤدی اولور مثلا
اندن عداوتلر متولد اولور تا ذای مسلم و ضرب و قتل و نهب مالی اوشنیم کبی

بالذات المهلة من الرحمة بعض العلم منه رحمه الله تعالی

کبی نسنه لر حاصل اولمق مقرردر پس عاقل بو مضارّی ملاحظه و تفکر و
ذکر ایتدکلری مقدمات مقبوله ده لسان عقل ایله تذکر ایدیجک حسدک ترکنه دوا
علمی حاصل اولور باذن الله تعالی . اما دوا علمی سنی اولدر که چون حسد اکثر
قلوبده مرکوز و غالب طباعده مجبولدر حتی طفل رضیع طفل آخر متولد
اولوب ارضاعه و سایر رعایت و اهتمامده کندویه مشارک اولنجق
ایدیجک حسد اول قدر غلبه ایدر که مریض اولور و بعضلری هلاک اولمغه دخی
مؤدی اولمق واقع اولور پس عاقل کندوده حرکت حسد احساس ایدیجک
همان مقتضاسنی اولان قول و فعلک مخالفنی ایتمکه عزیمت ایلیه مثلا
حسد محسودی ذم و قدح ایتمکه اقتضا ایدرسه ثنا و مدح ایتمکه بشلیه و
اگر تکبر و ترفع ایتمکه داعی اولورسه بو تذلل و تواضع ایتمکله مخالفت
ایشلیه اگر ترک انعام و احسانه آمر اولورسه احسان و انعامی مزید
و سرکون عزت و اکرام جدید ایله تا که نفس حسد و عداوت ایتمکدن مایوس
اولوب بو مافیها آثار محبت و مودت مانوس اوله چون محسود حاسدک
بو لطف و کرامتنه عارف و تودد و مصادقتنه واقف اولیجق لابد
انده دخی محبت و وداد و آثار صفا و اتحاد ظاهر اولوب **بیت** محبت و
بلی داند و ستی که کاه باشد که از دلها بدلها راه باشد
مقتضاسنجه جانبیندن انوار صفا و موافقت لامع و آثار مصادقت
لایح اولوب **بیت** چون لطف تو بگذرد بخارستانها
خارستانها شود بهارستانها معناسی وش اوله . اگر سلطان

وسوسه ایدوب دیرسه که محسوده تواضع واکرام • ومجالسده
مدح وثناسنه قیام ایدرسک عجزه یا نفاقه باکیدوب دن خوف ایتمکه
حمل ایلر • وخلق دخی کوره فلانه نیجه مغلوب اولدی دیرلر دیرسه بو وسوسه
مکر وتلبیس وخدیعهٔ ابلیس ایدوکین تحقیق بیلوب کندودن دفع ومنع ایده
وتیقن بیله که عداوته اشتغال اوقات عمر شریفی هموم وافکار فاسده
ایله تلف ایتمکدر • ومحبت وصفا عداوت وکدورتدن دنیاده اولی و
انفع • وعقباده اعلی وارفعدر • وبو جمله که بسط وتفصیل وشرح
تطویل اولندی • مرض حسد ودواء منافستک دواء علمی وعملیسیدر • بغایت
نافع • ومرض مزبوری حقیقتده دافعدر • اما مذاق نفسده که صاحبنه
جالب ضرردر • نهایتده کریه ومردر • اما دوام اولنیجه نافع ومرض
مزمنه دواء صعبی دافع اولمز • اما مرد صاحب همت که طالب راحت دنیا
وسعادت آخرتدر • ذکر ایتدکمز فواید ومنافعی گوش ایلر • نه قدر تلخ
ومر ایسه کوز یموب نوش ایلر • عون حقله مرضدن وعرضدن شفا ونجات
ودنیاده مراتب وآخرتده درجات بولور • ونعمت آخرک زوالین
استمک برقاج مرتبه‌در • بعضی حسد حرام وموجب وبال وآثامدر
وبعضی مرخص ومباح وخالی عن الاثم والجناحدر • اول مراتبی شرح و
بیان ولوازمین عیان ایده‌لم • چون عدو بالطبع مبغوض وبالفرد
مکروه‌در • خصوصا که موذی اوله • پس دشمن موذینک اختلال احوال
وزوال نعمت وجاه ومالین تمنا وطلب وسؤال ایتمکدن قلبی بالکلیه

بالکلیه خالی وسینه بالتمام صاف اولمق میسوردر • بلکه مقدور دکلدر
ودشمنه دخی خیرخواه اولوب قلبندن ضررینی طالب • ومساءته راغب
اولمق دایرهٔ امکاندن بیرون • وحوصلهٔ بشریتدن افزوندر • نته کیم دیمشلردر
که جبلت القلوب علی حب من احسن الیها وبغض من اساء علیها پس بو
حال ناحموده که تمنای زوال نعمت محسوددر • بر قلبده حاصل اوله • اول قلبک
حالی اوچ حالدن خالی دکلدر • اولکی قسم اولدر که فریب شیطان ومکر نفس نافرمان
سببیله بو فعل قلبی صاحبی اعضا وجوارحه اظهار وقول وفعل ولسان وارکانله
محسوده اسائت واضرار ایده • بی شک نفس درجهٔ حسد حرامه واصل وقلبده موجب
اثم وعقاب اوله • چون مرض حسد ومنافسه حاصل اولمشدر • توبه واستغفار
قیلمق وترک اصرار واضرار ایتمک کرک • متعسر اولورسه علاجات مذکوره ایله تدبیر
ایتمک کرک • ایکنجی قسم اولدر که ظاهرده حالت مزبوره اخراج قول وفعلله
اسائت واضرار اولنمیه • اما قلبده ارادت وتمنای زوال نعمت محسود باقی و
مقرر • ونفسده بو حالت اولدوغنه کراهت اولمیه • آه بو حالت قلبمدن
کیده ایدی عنایت حق قلبمی بو مرضدن خلاص ایده ایدی دیمیه‌سن امام غزالی
بیورر که بو صورتده دخی جرم وعصیان متقرر ومرض حسد ورذیلت منافسه ایله
زلال خصال مکدر اولمشدر • زیرا حسد فعل قلب ومرض نفسانیدر • اعضا وجوارحه
سرایت وقول وفعلله تقویت وعنایت اولنمق لازم دکل • بلکه قول وفعل که
محسودک اضرار واسائته متعلق اولورلر آخر معصیتلردر • قول کذب وغیبت
وتهمتدر • وبو فعل دخی الحلبین حرام وموجب آثامدر • اوچنجی قسم اولدر که

۱۵۱

مطلب

اول حال با محمود که تمنای زوال نعمت محسود در خاطره خطور ونفسه کلی
شعور ایدیجک کاره دنغور اولوب مقتضای طبع بشر بتله خاطره اولنی
مستدعای عقل صحیح وشرع صریح اوزره مهما امکن ظاهره چیقمیوب
قلبده اولادغنه وخاطره کلدوکنه راضی اولمیجق حسد مذموم مرتبه‌سنه
وارمز وبو حالت صاحبی عقلا وشرعا مطعون وملوم اولمز پس اقل مرتبه
بودرکه بو حالدن تجاوز ایتمیه واول ایکی قسم درجه سینه وارمیه والله الموفق
چون حسد که اعم امراض واشد اعراضدر شرح وبیان وعلاجی ممکن اولدیغی
وصف وعیان قلندی بعض رذایل نفسانیه وامراض نفس انسانیه وار
کذب وصلف وبخل وریا وانلرک نظایری نه وار ایسه انلرک دخی طریق علاجین عیان
وساحه قلبدن کیفیت اخراجین بیان ایده لم خواجه نصیر بو مقامده
کذب وصلف وبخل وریا علاجاتن علی وجه الاختصار ایراد ایدوب
ختم کلام ایتمشدر اما مقام مقام تفصیل وموضع شرح وتطویل در واکثر
نفوس اول امراض ایله مختل المزاج وطریق علاجک معرفتنه محتاج در اول
سببدن بزرکان حکمت وعلمای امت کتابلرندن تحصیل وفکر کلیل ونظر
علیل ایله اتخاذ وتکمیل ایدوکمزی ذکر وایراد ایلدک امیددر که کند ونفسنه
یا بر مؤمن برادرکه بو امراضک بعضیله کلنه توفیق علاج وتصحیح مزاج ایتمکله ثواب ودعاء خیر ایله یاد ایده

ذکر امراض وآفات لسان

طالب نجات وکاسب درجات اولنلره معلوم اولسون که آفت لسان اعظم آفات
واشد مخافاتدر واکثر بنی آدم الناس حصاید السنتهم سورلدوغی کبی زبان

زیان رسیده زبان ومحنت کشیده لساندر بیت
از زبان با تو صد زیان باشد
خود زبان صورت زیان باشد
واغلب افراد عالم لسانی سبع اذا اطلقته اکلنی دیدیکی کبی مجروح انیاب
ومخالب قول دروغ وزبان کاذبدر بیت
خسرو زبان کاذب خود را صفت مکن
شمشیر چوبرا کمر زرنشانه اند
اگرچه لسان عضو شریف ونعمت
نطق انسانه نعمت عظمی وسعادت کبری در زیرا ایمانکه سرمایه سعادات وپیرایه
کرامات ومطلب اعلی ومقصد اقصی وحق جل وعلا به موجب قرب وزلفی در
واذکار حضرت رحمان وتلاوت منزل فرقان وسایر اعمال صالحه ومثوبات
که بو عضوله حاصل وآثار برکاتی مکلفه واصل اولوردر اکثر من ان یحصی واشهر من
ان یخفی در وگوهر حمد که حلیه عبد ایدوکی منصوصدر بو عضوه مخصوصدر
زیرا لسان ایله محمودی وصف جمیل علی جهة التبجیل درکه مقابله نعمت محموده
جاری اگرکسه مقابله نعمت ده اولمقدن عاری اولسون بخلاف شکرکه قلب
وجنان وجرم لسان واعضا وارکان ایله اولور اما مقابله نعمت ده اولمغه مخصوصدر
ونعمت مقابله سندن ماعداده غیر مذکوردر پس لسانک فضایلی بسیار ومنافع
بیشماردر اما مضاری دخی بیحساب وآفات وشروری خارج حوصله کتابدر
لاجرم اکثر صلحا واغلب حکما صمت وسکوتی ترجیح وضروری علمیلن موضعده
قصر زبان وطی لسان ایتمکی تصحیح ایلدیلر وبعض بلغا دیمشدر که جمال المرء
فی طی لسانه لا فی طیلسانه فقیر بو بابده نظم ایتمشدم نظم للمنشیه رحمه الله
جمال المرء لا یبدو فی الطیلسان
ولکن ذاک فی طی اللسان

جناب حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم واصحاب کرام رضی الله
تعالی عنهم وعلمای عظامدن رحمهم الله مدح سکوت وذم کثرت کلامده
احادیث وآثار وحکایات واخبار بی حد وبیشماردر ○ وابو حمادن مرویدر
صمت نجا الصمت حکمة وقلیل فاعله من توکل لی بما بین لحییه وبین رجلیه
اتوکل له بالجنة یعنی چکه دیدکلری ایستخوانلردر یعنی برکسنه دهان وفرجن
حفظ ایلسه بن اکا جنته ضامن اولورین ○ بیت

هرکه حفظ ایتدی فم وفرجنی فی کل زمان	ایلدی فخری اکا جنت ایچون اولدی ضمان

ودخی بیورمشلردر من سره ان یسلم فلیلزم الصمت ○ لمصنفه رحمه الله

گر دیلرسک که اوله سین سالم	ایکی عالمده صمتی اول لازم

ودخی اول حضرتدن صلی الله علیه وسلم مرویدر که بیورمشلر اذا اصبح ابن
آدم اصبحت الاعضا کلها تستکف اللسان ای تقول اتق الله فینا
فانک اذا استقمت استقمنا وان اعوججت اعوججنا ○ قطعه لمصنفه رحمه الله

هر صباح اعضای آدم دیر لسانه کای لسان	ساکت اول کم تن سلامت بوله لر اولمز سقیم
کجرو اولورز جمله کجرو اولورسک سن بوکون	مستقیم جمله مز کر سن اولورسک مستقیم

ابن مسعود رضی الله عنه صفا اوستنه چقوب دیر ایدی که یا لسان قل خیرا تغنم او
انصت تسلم من قبل ان تندم ○ نظم

ای جرم لسان خیر دیکم غانم اولورسن	یا باری سکوت ایله که تا سالم اولورسن
گر ساکت ویا ناطق خیر اولمیه سن سن	مغبون اولورسن کم صوکا وجی نادم اولورسن

وحضرت عیسی دن صلوات الله
علی نبینا وعلیه مرویدر که اصحابی دیدیلر که بزی بر عمله دلالت ایله که جنته
کیرمکه سبب اوله بیوردی که اصلا نطق ایلمک دیدیلر که بوکا قادر
دکلوز بیوردی که پس خیردن غیری نطق ایلمک ○ وحضرت سلیمان علیه صلوة الرحمن
بیوردی که اگر کلام سیم خام اولسه سکوت زر خالص در ○ بیت

سوزکی در اولسه دخی وار سکوت فیل کبی بیتک	نه در در ایکی کوزم لعل در ویا یاقوت

اگر سؤال اولنورسه سکوتک بو قدر فضیلته موجب ندر جواب ویرورز که کلامده
آفات ومهالک ومخافات واردر که ذکر وتعداد ایلسک کرک واول آفاتک
اکثری نفس اماره یه مشتهی ومطلوب اولور ○ وتسویل شیطانله قلبه لذیذ و
خوب کلور ○ وتحریک جرم لسانده تعب ومشقت یوقدر ○ واول آفات نفس و
شیطاندن دواعی وبواعث چوقدر ○ وانلرک مضراتندن حذر ایتمکسه غافل
وسوء عاقبته جاهلدر ○ پس سخن بحر مواج کبی خوضی موجب ندامتدر ○ وسکوت
کنار ساحل کبی مقر امن وموطن سلامتدر ○ با انکه سکوت سبب فراغت
خاطر وفکر ○ وموجب عبادت وذکر ○ ومورث رزانت ووقار ○ ودافع
تذلل واحتقاردر ○ روایت اولنور داود علیه السلام تعلیم ملک علام ایله
جبه وجوشن صنعتنه اشتغال ایدرکن لقمان حکیم حاضر اولدی ○ خاطرینه کلدی که
بونه نسنه دردر بو سؤال ایلیه ینه رزانت ووقارله عامل اولوب سکوت
ایلدی چون تمام اولدی داود ایتدی جبک ده حفظ نفس ایچون نه خوب
نسنه در ○ پس حضرت لقمان الصمت من الحکمة بیوردی ○ نظم

العلم زین والسکوت سلامة	واذا نطقت فلا تکن مکثارا
ما ان ندمت علی سکوتی مرة	ولقد ندمت علی الکلام مرارا

وارباب سلوكك مدار وصولی بش نسنه ده حصر ایدوب بو بیت مشهورده جمع
ایلدیلر بیت جوع وصمت وسهر وعزلت وذكر بدوام
ناتمامان جهان را كند كار تمام ع امام غزالی ایدر صمت
امر لازم ایدوكنه دلیل بودر كه كلام درت قسم در مضر محض ونافع محض ضرر و
نفعی مشتمل اولان ونفع وضردن خالی اولان مضر محضك تكلمی جایز دكلدر زیرا
ضرر ونفعی مشتمل اولنك دخی كذلك زیرا ضرری نفعنه دكر والعنا زیاده ایكی شق
خالی اولان دخی نا مجوزدر زیرا كه عبث محض وتضییع زمان ووقت كه موجب
خسران ومقت در همان نافع محض اولان قالدی پس معلوم اولدی كه
كلامك اوج ربعندن سكوت واجب همان ربع واحدك نطقی مناسب
واول بر قسمده دخی آفات خفیه اولمق دقایق ریا وتصنع وغیبت و
تزكیه نفس كبی محتملدر پس ظاهر اولدی كه جناب رسالت پناهك صلی الله
علیه وسلم من صمت نجا بیوردوغی عین صواب وفصل الخطاب
وجوامع الكلم دندر كه اوتیت جوامع الكلم مقتضاسنجه مخصوص جناب
رسالت قبابدر علیه الصلوة والسلام پس آفات كلامی تعداد وهر
برینك اسباب علامات وعلاجاتن ایراد وحضرت امامه اقتدا ایدوب
اولا خفیف لردن ابتدا بعده غلیظ واغلظ اولنلر ایله تكمیل وتتمیم
طریقه حسن تعلیمی كه اسهلدن اخذ وابتدا واصعب ایله ختم وانتهادر رعایت
ایدوب خفایای وجلایای آفات كلامی افهام وتعلیم ایده لم ابتدای
تقسیم معلوم اولسون كه آفات كلام حضرت امام تنبیه واعلام

اعلام بیوردوغی اوزره یكرمی آفتدر اولكی آفت مالا یعنی در
یعنی دین ودنیاده نفعی ظاهر وفایده سی مرجو اولمیان كلامی سویلمكدر اگرچه
كذب وغیبت وفحش حرام در انلردن اجتناب واجبدر اما مالا یعنی فی الجمله
مباح دخی اولورسه طالب فضیلت وكمال اولنلره تركی مناسبدر زیرا
تضییع زماندر وتضییع زمان موجب خسراندر اگر او زمانده جلال و
عظمت حقده تفكر اولنسه احتمال ایدی نفحات مواهب حقدن اول
عطیه لر اولیدی كه حسابه كلمیه یدی یا انكه زبانك فرسوده اولمیه یدی
وكاتب اعمالك رنج بیهوده چكمیه یدی ودفتر اعمالك عبث ایله محیط
اولمیه یدی یا اول كلامك ذكر وتسبیح وحمد اولیدی مثوبات جلیله حاصل
اولیدی محتمل ایدی پس نتكه كبی فوت ایدی انوك كبی نی وایده تبدیل
ایتمك عاقله لایق دكل حدیث شریفده وارد اولمشدر كه من حسن اسلام
المرء تركه ما لا یعنیه وبوندن دخی شدید وعید وارد اولمشدر روایت
اولنور انصاردن جوان احد غزاسنده شهید اولدی كه شدت جوعدن اجون
سینه سنه سنگ باغلمشدی والده سی یوزندن غباری سیلوب هنیئا لك الجنه
دیوجك حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بیوردیلر نه دن بیلدك شاید
كه مالا یعنی سویلر ایدی یا مهم محتاج اولمدوغی نسنه یی منع ایلر ایدی ولهذا امام غزالی ایدر
مالا یعنینك حدی اولدر كه هر سوز كه سویلمدوك تقدیرجه متضرر واثم حالا ومآلا
اولمیه سین مثلا بر طایفه ایله تحدث ایدركن ایلدوگك سفرلری وگوردوگك
جبال وانهار واشجاری ایدوك شبان ومشایخ وانلردن مشاهده ایدوگك

احوالی حکایت ایلیه سین پس بو کلماتدن سکوت ایلسک دینی و دنیوی ضرر
مترتب اولمزیدی هر چند دقت ایلسک مبالغه دن و بعضی کمسنه لری نمام و
غیبتدن و کندوکه مشاهدهٔ اقالیم و لقای مشایخدن حاصل اولان عجب و
ترکیبه نفسدن احتراس و احتراز ایلمک تضییع زماندر و زبانکی ذکر و تسبیحه اجرا
ایتمدوکک خسراندر کلمیدر و جمله مالایعنی بلکه حرام اولان مقوله دن سؤاللر مطلب
همنشینکدن که بو کون قنده ایدک و قندن کلورسین که تضییع وقت
اولدوغندن غیری صاحبنه زحمت ویرورسین زیرا شاید بر یردن که
ذکر ایتمکه حیا ایده اگر حقیقتن دیرسه کندو متألم اولور کذب سویلرسه اثم اولور
سکوت ایدرسه جواب ویرمدی دیو سن محضوظ اولورسین یاخود بیلمدوکی نسنه یی
صوره سین شاید که نفسی بلمزین دیمکدن محجوب جواب غیر صواب ویره
یاخود عبادتندن سؤال ایلیه سین بو کون صایم میسین دیه سین نعم دیرسه
شاید عجب و ریایه مبتلا اوله اقل ما یکون عبادتی سر درجه سندن که عبادت
جهردن نیجه درجه زیاده در تنزل ایلیه بو جمله آفاته سبب اولدک اگر فضول
کلام و مالایعنی حدیثی ترک ایده ایدک بو آفاتدن صاحبک و مخافاتدن
سن سالم اولیدک اگر برینه ذکر و تسبیح ایده ایدوک نیجه ثوابلر بولایدک
پس علاجی بودر که ملاحظه ایده که موت دفا درمیان و انفاس راس مال
انسانن عمر سبق ایدوب و کدل الهی میدان و بو راس ماله تحصیل
سعادت ممکن ایکن تضییع ایتمک عظیم خسراندر نظم
البس من الخسران ان لیالیا   تمر بلا نفع و تحسب من عمری

بو علم جهتندن علاج در عمل جهتندن عزلت نوع بشر باید مانند وضع حجر
بالزوم سکوت ایتمکه عظیم همت و اقدام که لسان سکوته معتاد اولوب که احتیاج
دخی ایدرسه ملکه اولمغله سکوته مالک اوله لکن اختلاط ایدوب حفظ لسان ایتمک
غایت دشواردر ایکنجی آفت فضول کلامدر یعنی مهم اولان مقصود
قدر حاجتدن زیاده ایتمک یا برکره سویلدکدن صکره ینه اعاده قیلمق یا اختصار
ممکن ایکن اطناب و تطویل و اجمال الا کلام حاصل اولورکن بسط و تفصیل ایتمک کبی و
دخی مالایعنی یه قریب بلکه اندن قبیحدر بعضی صحابه دن مرویدر که بکا بعض کمسنه تکلم ایدر
بکا اکا جواب ویرمک بر بارددن مشتهی کلور اما ترسم فضول کلام اولمقدن خوف
ایدرین دیرایدی و بو آفتک دخی علاجی آفت اولی کبیدر اوچنجی آفت
خوض باطلدر یعنی باطل نسنه لره شروع ایلمک اخبار فسق حرام و احادیث
خمریه و فسق و آثام و ذکر تنعمات و ترفهات ملوک ظلمه و جبابره و نوادر و
لطایف فحشیه ایتمک کبی بو آفت اولکی لردن افحشدر زیرا انلر ترک اولی بو حرامدر
حدیث شریفده وارد اولمشدر اکثر الناس خطایا یوم القیمة اکثرهم خوضا
فی الباطل یعنی قیامت کونده خطیه لری کثیر اولانلر دنیاده خوض باطلی
چوق ایدنلردر و قرآن عظیمده وکنا نخوض مع الخائضین بونک علاجی ملاحظه
ایتمکدر بر فعل که ترکی اولی و افضل و تضییع عمر اولدوغندن غیری تحصیل وبال و حکمدر
دردنجی آفت مرا و جدالدر
شریعتده منهی حکمتده مذموم در و حدیث شریفده وارددر من ترک المراء
و هو محق بنی له بیت فی وسط الجنة و من ترک المراء و هو مبطل بنی له بیت فی ربض

الجنة یعنی جدال وخصومتی حق النده ایکن ترک ایلینه جنتک وسطنده منزل
بیلور حق النده دکل ایکن ترک ایلینه کنار جنتده منزل بیلور مراد جدالدن کرک
کلامنه دخل واعتراض وابله دکلدر بورد وانتقاض ایمکدرلر وانوک منوجهی
اکثر یا تکبر وترفع واظهار فضل ایتمکله اخره تجبر ایتمکدر پس لایق اولدر که
برکمسنه برکلام سویلیه حق ایسه قبول وتصدیق اوله باطل ایسه امور دینیه دن
ایسه سکوت قلنه امور دینیه دن ایسه رفق ونصیحت طریقی اوزره اعلام اولنه
جدال ونزاع طریقنه اقدام اولنمیه بعض علما دیرایدی برکمسنه برمجلسده
خطا سویلیه یا لفظ جهتندن یا معنی جهتندن اول مجلسده انی تخطئه
وموضع خطاسین بیان وصوابه ارشاد ایلمه زیرا ایم سندن بی منت
تعلم ایدر سم سکا عدو اولور وچون بو آفتک سببی تکبر وترفع در
پس انلرک علاجی سبقت ایلدی بوکا دخی علاجدر وذکر ایتدوکمز فوایدی
مضارنی دخی ملاحظه ایتمکدر **بشنجی آفت خصومت در** مراد جدالدن لدن
اشد در زیرا مراد جدال محضا مجلسده برکشینک کلامنی رد وسوزنی
مناقشه در قدیمدن خصومت باقی ودایم مخالفت وشقاق یوقدر اما
خصومتده قدیمدن مخالفت ومنازعت مستمر اولور شقاق وعداوت
کرک مثلا اصحابسنی واحزابنی افضی اراسنده اولان کیبی امور دنیویه ده
خصومتلری ونزاعلری اولوب انکچون کلامنی ومقالەسنی تزییف ایلمکدر
وبو خصومت اول وقت حرام اولور که کندو طرفی باطلده اوله وعین بیلور اوله
یا حق کیمکدر بیلمز اوله دعوالره وکیل اولمق عادت ایدن کمسنه لرکبی کم بیلمدن

بیلمدن دخی وکیل اوله حق النده اولان کمسنه دخی ادب ووقار ایله مقصودین
تقریر ایدوب قدر حاجتدن زیاده کلام فضول وایذای خصم وشتم ولعن
ایتمزسه خصومت مرخص ومجوز اولور بعضی کمسنه محضا غلبه واذلال
خصمی ایچون خصومت ایلر حتی خصومتی تمام واول نسنه کندویه واصل اولدقدن
صکره قبول ایتمیوب آخره ایثار واعطا بلکه سایه رمی والقا ایدر ومقصودی
اکا غلبه در بو خصال کلدر وبو خلق خبیث وفعل باطلدر وبو مقوله
خصومته مباشرت ایدن احمق وجاهلدر موجبی ترفع وتکبر وشنعت و
تجبر در وخصومت دنیاده موجب تشویش خاطر وتفرقه حال وآخرتده
مؤدی عذاب ونکالدر وترکی دارینده حضور وسعادت وسلامتدر

التنجی آفت تصنع کلام در

یعنی کلامده اصطلاحات وعبارات واساجیع واستعارات کتورمکه
حریص ومشعوف اولمقدر وبو حال دخی طلاب فضیلت وکاسب
مثوبت اولنلره جایز دکلدر زیرا تضییع اوقات اولدوغندن غیری
شرعا مذموم وعقلا ممنوعدر حدیث شریفده وارد اولمشدر
انا واتقیاء امتی براء من التکلف ودخی بیورمشلردر ان ابغضکم
الی وابعدکم منی الثرثارون المتفیهقون المتشدقون ثرثار
کثیر الکلام اولان کمسنه در باطل وعبث نسنه لرده متفیهق کلامنی
چوق وبلند وطمطراق ایله سویلیندر متشدق فصاحت اوزره
سویلمک ایچون شدقنی یعنی طرف دهانینی اکوب اظهار فصاحت ایده

تکلف ایدن کمسنه در دیمش بو حدیثدن مفهوم اولدی بو بلّه ایدن کمسنه لر
حضرت رسالت پناه قتنده صلی الله علیه وسلم مبغوض ومردود
وانلرک مجلس سعادت شکاهندن مبعد ومطرود ایمش • دعاده
سجع تکلف ایتمک دخی مکروه اولدوغی بوکا مؤیددر برکمسنه سجعله
تکلف ایدوب دعا ایدرکن ائمه دن بری استماع ایدیجک ایتدی
بیلورمیسن ربکه فصاحتمی عرض ایدرسن • اما بی تکلف عفوا وصفوا سجع واقع
اولسه لا بأس دینه کم بعض ادعیهٔ ماثوره ده وارد اولمشدر
اللهم اعوذ بک من علم لا ینفع وقلب لا یخشع ودعاء لا یسمع و
نفس لا تقنع وبطن لا یشبع • ودخی علما وخطبا اوایل کتب وخطبه لرنده
ایراد ایتدکلری کلمات فصیحهٔ مسجعه • ومواعظ وآداب بلیغهٔ مصنّعه
بو قسم ممنوعدن وکلام متکلف مصنوعدن دکلدر • زیرا انلردن غرض قلوبی
ترقیق وقبول جانبنه تحریک وتشویقدر • زیرا رشاقت ولطافت لفظ
قبول نصیحت وتأثیر وعظ ایتمکده محکم مؤثردر • وقلبی افعال قبیحه دن قبض
واعمال حسنه جانبنه بسط ایتمکده غایت مفیددر • آیات قرآنی
وتنزیل سبحانیده رعایت فصاحت لفظ وبراعت ترکیب وتشابه
اواخر واوایل وتناسب مقاطع وفواصل اولندوغنک جملهٔ
حکم باهره وفوائد عزیزه سندن بری بودر • اما ممنوع ومذموم
اولان محاورات ومخاطباتده که قضای حاجات وتحصیل مرادات
ایچون سویلنور • واکا عوام کلام روزمره دیرلر • انده استعمال فصاحت

فصاحت وتکلف اساجیع وایراد اصطلاحات وعبارات وتکثیر
تشبیهات واستعارات ایتمکدر • زیرا تکلف بی فایده وتصنع بارددر
باعثی اظهار فضل وتمییز وریا ورعونتدر • ومخاطبه اکثریا کسر نفس وتألم ایجاب
ایدر • وبو فعلک صاحبی بارد وثقیل عد اولنور • واکثریا ارباب مضاحک و
مساخر بو مقوله کمسنه لره تقلید ومحاکات ایدوب اضحاک ناس ایدرلر •
وبالجمله فایده سی یوق • ومضرتی چوقدر اول سببدن عقلا قبیح • وشرعا
متعلق نهی صریحدر • بدنجی آفت فحش وشتم وسبّ وقذف ایتمکدر
واکا بذاءة لسان دیرلر بو مقوله فحش وسبّ وشتم کذب ایسه حرام • وموجب
جرم واثام ایدوکی ظاهردر • اما کذب دکلسه دخی فحش وسبّ وشتم بر مرحال عقلا
مذموم وشرعا حرام وصاحبی ملومدر • وبونک سببی خبث طبیعت • ودنائت و
خباثت جبلتدر • وحدیث شریفده وارد اولمشدر که ایاکم والفحش
فان الله لا یحب الفحش • ودخی بویورمشلردر که لیس المؤمن بالطعان و
اللعان ولا بالفاحش البذی • روایت اولنور که یهوددن بر طایفه •
لعنهم الله جناب رسالت پناهی یه صلی الله علیه وسلم کلوب
السلام علیک دیرکبی اولوب السام علیک دیدیلر سام لغتده
موت معناسنه در حضرت علیه الصلوة والسلام علیکم دیو جواب
ویردی • عایشه رضی الله عنها صبر ایدمیوب انلره شتم وسبّ ایدیجک
حضرت منع ایدوب • یا عایشه علیک بالرفق بیوردیلر عایشه ایتدی یا رسول
الله دیدکلرینی استماع بیورمدکزمی • بیوردیلر بلی اشتدم ولکن علیکم دیدم

رد ایلدم ان الله رفیق یحب الرفق فی الامر کله مؤمن عاقل و مرد
حکیم حسن خلق و تهذیب لسان و اجتناب فحش و بذیان و اکتساب
آداب و اخلاق حسان ایتمک استرسه اکا بو حدیث کافی و وافیدر
ابراهیم بن میسره دن مرویدر یحشر الفاحش المتفحش یوم القیمة فی
صورة کلب و بو اثر محتاج بیان و نظر دکلدر زیرا آدمی هر نه خلق خبیثه
و سیرت مذمومه اوزرینه اولورسه فردای قیامتده بر حیوان شکلنده
بعث اولور که اول صفت انده غالبدر چونکه فاحش متفحش دنیاده کلب
عقور کبی هر کمسنه یه صیاح و هریر ایدوب و آستین و دامانینه پیشوب
اذا و تحقیر ایدر پس اکر کلب صورتنده محشور اولورسه بعید و دور دکلدر
و احنف بن قیسدن مرویدر که ادوء الداء اللسان البذی و الخلق الدنی
امام غزالی ایدر که فحشک حدی و حقیقتی اولدر که امور قبیحه الفاظ صریحه ایله ذکر
ایلیه مثلا جماع و اعضاسنی الفاظ صریحه و القاب قبیحه ایله که اهل فساد
آراسنده معروف و اهل صلاح اندن اجتناب ایله موصوفدر
ذکر ایلیوب کنایت و ستر ایله سویلمیه و کذلک تبول و تغوط دخی لفظ
صریحی ایله ذکر اولنمق فحشدر قرآن عظیمده جماعدن مس و دخول و صحبتله
تعبیر بیورلدوغی بو ادب رعایتی ایچوندر و بو مقوله الفاظ و القاب
اکثریا فحش و شتم صددنده ذکر اولنور و بعضی بعضندن اقبح و افحشدر
آنلرک بعضی مکروه و اخری حرام و محظوردر و نسا و حرم دخی مجالسده
اسملری ذکر اولنمیوب کنایت و رمز ایله کلمق کرکدر و فحشک سببی یا ایذای

ایذای غیردر یا اختلاط ارباب فسق سببیله لسانی فحشه معتاد اولمقدر
علاجی قبحنی تذکر و احادیث و آثاره تفکر ایتمکدر سکزنجی
آفت لعن انسان یا حیوان یا جماددر و لعن رحمت حقدن
دور اولسون دیمکدر نهی لعن حقنده احادیث چوقدر المؤمن لیس بلعان
کبی و بعض روایتده کلمشدر که مؤمنک لعنی قتلنه مساویدر و مذمت
لعن وارد اولمشدر امام غزالی رحمه الله ایدر لعن اوچ مرتبه در اولکی مرتبه
اولدر که لفظ اعم ایله اوله لعنة الله علی الکافرین دیمک کبی ایکنجی
مرتبه اولدر که لفظ اخص ایله اوله لعنة الله علی الیهود و علی الروافض
دیمک کبی اوچنجی مرتبه اولدر که لفظ معین ایله اوله لعنة الله علی ابی
جهل لعنة الله علی یزید دیمک کبی اولکی و ایکنجی مرتبه جایزدر لکن فرق
مسلمیندن اهل بدعت حقنده خطر واردر دقت نظر کرک زیرا بعض
فرق غلاة دن اولمغله لعنته استحقاقلرنده شبهه واردر پس عوامی اندن
منع اولنمق کرک اوچنجی مرتبه اکر شریعتده کفرله ختم اولدوغی
ثابت ایسه فرعون و ابو لهب و ابو جهل کبی لعن جایزدر و الا اکر احاد
ایسه یهودی معین کبی جایز دکلدر زیرا کفرله ختم اولدوغی معلوم دکلدر
امواتدن ایسه ایلمک اولیدر شاید اسلام ایله ختم اولمش اوله خصوصا که کافره
لعنت ایتمکده ثواب یوقدر اقل ما یکون عبث قسمندن اولور حتی بر
کمسنه ابلیسه دخی لعنت ایتمسه ترک واجب ایتمش اولمز پس لعن یرینه تسبیح و
تهلیل ایله ثواب بولور یزیده لعنت ایتمک دخی بویله در زیرا یزید قتل

یزیده و عوننه لعن اولنور

حسین و اهل بیتنه رضی الله تعالی عنهم امر و رضا ویردوکی مقرر دکلدر
ایتدی ایسه شاید که توبه ایتمش اوله. عم نبی صلی الله علیه وسلم حمزه
قتل ایدن وحشی ایمانه کلدی و ثابت اولدی قبول اولندی لعنت ایتمکده
ضرر یوق ایتمکده خطر وار پس ترکی افضل. وانک بدلی تسبیحه مشغول اولمق
اکمل در. بو کلام امام غزالی در بغدادده مرحوم مدرس نظامیه و مفتی شافعیه
ایکن استفتا اولنوب ویردکلری جواب فتوی و کتاب احیاده ذکر
ایتدکلری بعیدر. اما کم اول فتوایه ائمه شافعیه و شرکای امام غزالیدن
امام الکیا الهراسی جواب یزوب جواز لعنه فتوی ویرمشدر. و متأخرین دن
چوق کمسنه لر جمله دن نحریر محقق سعد تفتازانی یزیدک کفر و ضلالی
متواتر در دیو لعنتده شبهه ایتممشدر. اهل بیت نبی علیه الصلوة و
السلام اساری کبی بیحجاب کتوردکلری. و دندان مبارک حسینه رضی
الله تعالی عنه قضیب ایله ضرب ایتدوکی حتی صحابه دن حاضر اولان
بی اختیار دیدی کید قضیبکی که اول در دندانی صدف آسمان شرف
دهان فخر کاینات تقبیل و تلثیم ایتدوکی کورمشدر. و ایکی غنچه باغ آل
عبا حسن و حسینه ثمار نجاسینی من الدنیا بیو دوغی ایشدلمشدر و
بونک امثالی روایات که متضمن تحقیر اهل بیتدر. حال آنکه تنزیلده
یرید الله لیذهب عنکم الرجس اهل البیت ویطهرکم تطهیرا نازل اولمشدر
اکرچه سر بری احاددن ایسه مجموعی متواتردر. و اهل بیتی قتل و تحقیر و خصوصا
ریحانه باغ ابی القاسم محمدی علیه الصلوة والسلام بو وجهله اذلال

اذلال قیلمق. و کل خوشبوی آل مصطفی یی سموم کربلای کرب و بلاده
خاکه پایمال ایتمک مجرد کبیره مرتبه سنده قلمز. بلکه تعظیم حضرت نبوته
منافی اولدوغیچون کفر مرتبه سینه واصل اولمشدر. شعر

جز بچشم و چهره مسپر خاک آن ره کان همه ٭ نرکس چشم و کل رخسار آل مصطفی است
سنکها بر سینه کوبان جامها در نیل غرق ٭ میرود نالان فرات آری ازین غم در عزاست

بعض افاضلدن بو مسئله سؤال اولنوب دیمش که کتب فتاوی ده مذکوردر که بر
کمسنه یه حضرت نبی علیه الصلوة والسلام قبایی سوردی دیسه لر اول بر
سومزدی دیسه کافر اولور ظاهرا اول حضرتک حسین حضرتنه محبتی ایله فاجع
محبتنک مناسبتی بوغیدی پس حسینه بو یله اهانت ایدن اول حضرته
صلی الله علیه وسلم اهانت ایتمش اولور مشهوردر که زمان قتل حسین و اهل بیتنده
جنیلر بو بیتی انشاد ایتدیلر نظم

انرجوا امة قتلت حسینا ٭ شفاعة جده یوم الحساب
وهذا فی المثال کمن یرجی ٭ علی العصیان وجدان الثواب

بعض شعرای اهل بیتک بو معنی ده قصیده بدیعه سی واردر بر ایکی بیتی تحریر اولندی شعر

مدارس آیات خلت من تلاوة ٭ ومنزل وحی مقفر العرصات
لآل رسول الله بالخیف من منی ٭ وبالبیت والتعریف والجمرات
دیار علی والحسین وجعفر ٭ وحمزة والسجاد ذی الثفنات

واذلال م

فقیر ایدر بن جواز لعنت دیرلر لیسه فی الجمله جوازه طریق واردر اما اولی
وافضل ترکیدر زیرا لعن نه واجب و نه مندوب دکلدر بلکه احتمال عدم
جواز وار پس لسانی لعنته معتاد اولیوب روافضه تشبه ایتمکدن تمسکی ابعاد
ایتمک اعلی واکمل وطالب سعادت اولنه اولی وافضلدر ودخی معلوم
اولسون که برکمسنه یه بد دعا ایتمک دخی عقلا مذموم و شرعا منهیدر
اول کمسنه ظالم ایسه دخی بد دعا ایتمک کرکدر زیرا بد دعا ایتمکله مظلوم
دخی اکا ظلم ایتمش اولور یا برابر اولور آخرتده ثوابی قلمز یا بوار توفی
ایدر اول بونک ثوابن المق لازم اولور بو معنی حدیث شریفده وارد
اولمشدر وحضرت عایشه رضی الله عنها ظالمه بد دعادن منع بیورمشلردر
اکر کمسنه ظالمندن انتقام المق استرسه قولا و فعلا هرکز تعرض ایتمیوب
حاکم برحق و قهار مطلقه حواله ایتسون و برمقدارجه صبر ایتسون کورسون

نظم
تو بد کننده خود را بروزکار سپار
که روزکار ترا چاکریست کین کذار

بعضی اکابر دیمشلردر مظلومک دعاسی اکثریا تاخیر اولنور وحدیث
قدسیده دخی بیورر که وعزتی وجلالی لانصرنک ولو بعد حین حکمتی
اولدر که طبع بشری مظلوم اولیجق غالبا اضطراب ایدوب فعلا اقل
قولا ارادت انتقام ایدر عجزن فهم ایتدکدنصکره جناب حقه حواله
ایدر حواله ده تاخیر ایتمکین اجابتده تاخیر واقع اولور اکر اول امرده
قطعا ارادت انتقام جانبنه حرکت واهتمام اولمیوب جناب حقه
حواله و تسلیم تام اولیدی اجابت فی الحال واصل و مراد مظلومه

مظلوم بلا تاخیر حاصل اولیدی طقوزنجی آفت غنا ایتمک وشعر
سویلمکدر سماع اصطلاحده صوت طیبی اکر آدمیدن اکر غیردن
ایشدوب تلذذ ایتمکه دیرلر وجد سماعدن حاصل اولان حاله دیرلر
اکر ناموزون ایسه اضطراب دیرلر اکر موزون ایسه عربیده تصفیق و
رقص فارسیده دست افشان و پای کوب دیرلر

بیت
جامی امشب دوستان در رقص عشقند وسماع
رغم زاهد را تو هم دستی بزن پایی بکوب

شعر خود مشهوردر که برکلامدر که عن قصد موزون قلنمشدر
وزن برحالدر که طبع سلیم انی درک ایدوب ناموزون اولندن فرق
ایلر اما سماع حل و حرمتنده امت محمد صلی الله علیه وسلم اختلاف
ایتمشلردر ائمه اربعه دن حرمت وکراهتی منقولدر اما مطلقا
صوت طیب استماع وتلذذی حرام دکلدر اجماعا مثلا حسن صوتله تلاوت
اولنسه لحن و فساد اولمسه مباح بلکه مندوب ومستحسندر حدیث شریفده
لیس منا من لم یتغن بالقران ودخی بیورلمشدر ما اذن الله بشی کاذنه
لمن یتغنی بالقران اما غنا مشهوردر که نغمات وترنمات ایله اشعار اوقومقدر
ائمه حنفیه نک جوابلری بو وجهله درکه اکر دفع وحشت ایچون سماع کندو
استماع وغنا ایدرسه بعض مشایخ قتنده جایزدر وبعضلرنده اصحابندن
واقعدر اما غیرلره لهو و لذت ویرمکیچون یا اخذ مال ایچون تغنی ایلسه
حرام در بو اکثر فقها کلامیدر وکاه متصوفه جمله دن امام غزالی رحمهم الله

قرآن عظیم م

غنا و سماع جایزدر اوتار و مزامیر اولمیجق یعنی سازلر که تار و نای
قسمندن اوله اول مجوز دکلدر امام غزالی ایدر بش نسنه عارض
اولمیجق سماع صوت طیب حرام اولور اولکی عارض صاحب صوت
اجنبیه خاتون اولوب استماع صوتنده احتمال فتنه اوله غلام صاحب حسن
جمال دخی بو حکمده در زیرا سماع صوتک صاحبنه تحریک شهوتده عظیم
تأثیری واردر خصوصا که صوت طیب نغمات موزونه مقارن اوله قطعه

آواز خوش از کام و دهان لب شیرین　　گر نغمه کند ور نکند دل بفریبد
ور پرده عشاق و صفاهان و عراق است　　از حنجره مطرب مکروه نزیبد

ایکنجی عارض اولدر که آلت اهل فسق و لهو شعاری اوله اوتار و مزامیر
کبی اوله اولمز ایسه مباحدر دف کبی اگر جلاجلی دخی اولور ایسه فقیر ایدر بن بو
انلر مذهبیدر مشایخ حنیفیه دف بی جلاجلدن غیری نسنه مباح طوتمزلر
اوچونجی عارض صوتنده اشعار فحش و هجو مؤمن اوله یا مغنی خاتون
اجنبیه یا غلام تصریح اولنمش اوله دردنجی عارض اولدر که مستمعده
شهوت و هوا غالب و مقتضیات شبابت وسوسه طالب اوله
کرکسه شخص معین محبتنه کرفتار اولسون کرکسه اولمسون زیرا بو مرتبه ده
اولان قلبه سماع صوت و ترانه وصف حسن و جمال و خد و خال و
فراق و وصال بر هر حال شعله شهوتنی اشتعال و سواد وسوسی کامن مغنیی
تحریک ایدوب صاحب صوت دخی فتنه یه باعث و معصیته شریک اولور
بعض علما دیمشلردر که الغناء رقیة الزنا بشنجی عارض اولدر که مستمع

مستمع عوامدن اولوب حب الهی ایله قلبی منور اولمش اوله اگرچه
سماعدن بونک کبی کیمسنه تحریک شهوت و اثاره فتنه ایتمیوب لذت
مباح دخی اولور ایسه اما ادمان و کثرتی تضییع اوقات و تعطیل مهماته
مؤدی اولمغله ممنوع اولوب صاحبی سفیه و مردود الشهاده اولور صغیره
مداومتیله کبیره اولدوغی کبی مباح دخی مداومتیله صغیره اولور نته کم ترویح
قلب و تشحیذ قلوب ایچون لعب شطرنج مباحدر اما ادمان اولنسه اباحتی
زایل و حرمته راجع و آیل اولور پس بونک حالی خال صاحب جمال کبیدر
که بردانه اولمغله مزید حسن اولوب افسانه اولور اما کثرتدن اولقدر اولسه
که اکثر حواشی چهره و اطراف رخساری طوتسه جمالی منقص و سیاه
رو بلکه مسودی اولور شعر

فراش خیال خاص باشد خال روی شاهد معنی
چو خال اندک فتد بر رخ دهد حسن فراوان را　　وگر گیرد ز بسیاری همه رخسار شاهدرا
میان ساده رخساران سیه رویی رسد زان را

امام غزالی ایدر اباحت سماعک دلیل
عقلی بودر که سماع صوت طیب موزون و غیر موزونی که محرک قلب اوله
ایشتمکدر اما سماع صوت طیب حرام دکلدر زیرا حاسه سمع
مدرکاتندن تلذذ ایتمک حاسه بصر مدرکاتندن تلذذ ایتمک کبیدر
ازهار و اشجار و خضروات و انهار مشاهده سندن لذت حاصل
اولمق کبی و حاسه شم روایح طیبه ایله متلذذ و حاسه لمس سطوح
ناعمه دن متلذذ اولمق کبیدر بلکه قوت عاقله معلومات یقینیه و
معارف حقیقیه دن مبتهج و متلذذ اولمق کبیدر چونکه بونلر حرام دکلدر

پس سماع صوت طیبدن استلذاذ دخی حرام دکلدر بلکه حق جل وعلا
قرآن عظیمده یزید فی الخلق ما یشا بیوردوغی صوت طیبی مدح وثنا
وانسانه منّت عد ایلدی حرام ایله منّت واکا ثنا ومدحت اولمز و
حضرت داود علیه السلام حسن صوتیله ممدوح انبیا اولمشدی
وجناب رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم ابی موسی اشعری یه حسن صوتی
اولدوغیچون لقد اوتیت مزمارا من مزامیر آل داود دیو مدح
بیوردی پس صوت طیب اولمغله استماعی حرام اولمز بو درجه
اولی در درجه ثانیه اولدر که حسن صوته وزن منضم اوله وزن حسندن
زاید معنی در نیچه صوت طیب وار در ناموزون ونیچه موزون طیب دکلدر
صوت موزون اوچ قسم در برنسی حنجره انساندن چیقندر ایکنجیسی حنجره
حیواناندن چیقندر بلبل وقمری کبی بیت نوای بلبل وقمری وناله عشاق
هزار زاهده ایتدردی خلوتینی حرام | اوچونجیسی جماداتدن حاصل اولانلردر
اوتار کبی چنک وعود وانلرک امثالی ومزامیر کبی نای وسرنا وانلرک امثالی در
جون قسم ثالث نص شارع ایله حرام ومباحدن مستثنی در باقیلر اصل اباحده
باقیلردر درجه ثالثه اولدر که وزن شعری منضم اوله بو دخی حرام دکلدر
جناب رسالتپناهی صلی الله علیه وسلم موزون شعرلر استماع بیوردیلر
وجایزه لر دخی عطا بیوردیلر نتکم کعب بن زهیر رضی الله عنه مصرع
بانت سعاد فقلبی الیوم متبول | قصیده سیله حضرتی مدح
ومجلس شریفلرنده انشاد ایدوب بیت انّ الرسول لسیف یستضاء به

مجرده

مهند من سیوف الهند مسلول ه بیتنه وارنجق مبارک اوزرنده اولان
برده لرینی چیقروب اکا عطا قیلدیلر اول برده معاویه ورثه کعبدن
یکرمی بیک اقچه یه اشترا ایدوب بعده خلفاء عباسیه یه انتقال ایدوب
شعار خلافت اولوب خلیفه دن خلیفه یه واصل اولوردی تا که سنه ست وخمسین
وستمائه ده لشکر هلاکو خلیفه یی قتل وبغدادی غارت ایتدکلرنده نابدید اولدی
ونابغه جعدی جناب حضرتی علیه الصلوة والسلام بو قصیده ایله که
مطلعی بودر بیت خلیلی غضا ساعة وتهجّرا
ولوما علی ما احدث الدهر اوذرا | مدح ایدوب حضرتنده انشاد
ایتدکده لا یفضض الله فاک دیو دعا بیوردیلر راوی ایدر عمری
یوز اللی یه قریب اولوب سلک دندانندن بو دعا برکاتی ایله بر دانه
دوشمش یوغیدی وبو بیتی انشاد ایلدکده بیت
بلغنا السماء مجدنا وجدودنا | وانا لنرجو فوق ذلک مظهرا
حضرت صلی الله علیه وسلم بیوردیلر که الی این یا ابا لیلی نابغه دیدی الی
الجنة یا رسول الله حضرت بیوردیلر ان شاء الله یا ابا لیلی وحسان ایچون
مسجد نبوی ده بر کرسی قومشلر ایدی که اکا چیقوب اول حضرتک مدایح ودفع
اهاجی سویلردی وانک حقنده روح القدس یؤیدک ما نافحت عن الله ورسوله
بیورمشلردر وعامه اصحاب وخلفای راشدین خصوصا امیر المؤمنین یعسوب
الموحدین نظم اشعار ایتدکلری شیوع واشتهار طومشدر صحابه دن
لبید عامری که عربک مشهور شاعری در بو بیتی دیمشدر نظم

وذهب الذين يعاش في اكنافهم وبقيت في خلف كجلد الاجرب
وحضرت عايشه بو بيتي انشا ايدردي و ابي بكر حضرتي بلالي رضي الله عنهما
مدينه ده حما طوتردي افاقت ايتدكده ابو بكر بو بيتي انشاد ايدردي كه **بيت**
كل امرئ مصبح في اهله الموت ادنى من شراك نعله
حضرت بلال بو قطعه ايله رفع صوت ايدردي و مكه مشرفه يه اشتياقن اظهار
قيلوردي **قطعه** الا ليت شعري هل ابيتن ليلة
بواد وحولي اذخر وجليل وهل اردن يوما مياه مجنة
وهل يبدون لي شامة وطفيل وبعض احاديثده واردر كه اصحابه
ينظمون وينثرون ونعوذ بالله من قوم لا يشعرون اما جناب رسالت
پناهي صلى الله عليه وسلم شعردن معصوم وشعر نه دكلو لطيف و رايق ايسه اول
حضرته شايسته و لايق دكلدر وما ينبغي له بيورلدي وعنك سببي اولدركه شعر
حد نفسنده باطل و كلام منظوم مطلقا مذموم اوله بلكه چون كفار نظم قرآن
معجز بياني كاهي سحر و كاهي شعر ديدلر پس لازم اولمشدي اول حضرتك شعرلري
قلبنه در شعر بسته و كلشن كمالاتي سبزه تر و مزه شعردن رسته اوله كه
تهمت منكرين صحتي مشتمل و بو احتمالي واقع و وقوعي محتمل اولميه بعض فضلا
ديمشلردر كه بو فضيلت شعرك دليل باهر و حجت قاطعه سيدر كه اعجازي كلا
مخالفانك وتنه لر واني معجزلك احتمالنه مشتمل قيلهلر **مثنوي**
شعر در نفس خويشتن بد نيست نزد اهل دل اين سخن رد نيست
ن رحمت شمر كاست تن چو نالم ز شر ايشان كاست

مراد مولانا جامي در رحمه الله

درجه رابعه صوت طيب موزون قلبده سكون ايدن محبت عالم
وسواي كوني تحريك ايتمه سي جهتندن حلال و حرمتي در اولا نغمات موزونه
واصوات طيبه ايله ارواح و نفوس ارا سنده مناسبت روحانيه و سر كامن واردر
اول سببدندر كه نغمات موزونه قلوب و ارواحه تاثير عظيم و انفعال عجيب
ويرور و بعض اصوات فرح و سرور و بعضي حزن و بكا و بعضي ضحك و بعضي نوم
كتورر نته كم **حكايت** اولنور كه ابو نصر فارابي كه حكيم كامل و معلم ثاني
ديمكله معروف در سيف الدوله مجلسنه حاضر اولوب مغنيلر ساز و ترانه لر ايلدي
حكيم انلره التفات ايتميوب سيف الدوله سنك بو فنده دخي خبرك وارميدر
ديوجك نعم ديوب ميانده الاتلرندن چوب پاره لر چيقروب تاليف و
تركيب ايدوب بر ساز قيلوب نواخت ايتدكده حاضرون جمله ضحك ايلديلر اول تاليفي
بوزوب تاليف اخر ايدوب بنه نواخت ايتدي جمله سي بكا ايلديلر اني دخي بوزوب
تاليف اخر ايله نواخت ايدنجك جمله سي نايم اولدي حكيم قايم اولوب كتدي و
جماعتي بو حالده ترك ايتدي طيب اصوات و لذت نغمات انسانه دكل حيوانه
دخي تاثير عظيم ايلر عربلر جاديلري حداله حدا و نغمات مناسبه ادا ايدنجك كوششي
صوت حدا ايله بر قبلوب تعب و كلالي ياد ايتميوب و ماده و ملال بيلميوب
و جوع و عطشي فراموش ايدوب اول قدر صحراري قطع ايدرلر و
تحمل احمال اثقال ايدرلر كه انلر عشر عشيرن قاصر و ادني صبر و تحمله قادر اولمز
بعض علما **حكايت** ايدر كه باديه ده بر شخصك منزلنه مهمان اولدم
كوشه خباده كوردم بر بنده سياه مقيد و مغلول و طورر و اطراف خباده

نیجه شتر کوه کوهان حیات یوکنی ارقه لرندن صالمشلر • وسر منزل موت
و فناده قلمشلر • غلام مغلول مهمان معقوله تضرع ایدر که کرم ایله بنی بندن
تشفع ایت که انوک قتنده مهمان مقبول الکلام و مقضی المرام در • اوله که
شفاعتکوز ایله مکارم اخلاق ایدوب بنی غل واسردن اطلاق ایلیه • اظهار م
راوی ایدر چون سیده تشفع و خلاص بندی بنی توقع ایلدم • سیدی انی بندی
شفاعتکوز قبول و سیاه مجرمدن حل غلول ایلدم • ولکن معلوم کرا اولسون
که بو عبد بنی ساحهٔ عنادن اخراج و بنی و عیالمی فقیر محتاج ایتمشدر • چون سببدن
سؤال ایلدم • بسط مقال و شرح حال ایلدی که بن بر کشی ایدم که وجه معاشم
و طریق تعاشم بو جمالک ظهورندن اصل و نفقهٔ بطون اهل و عیالم انلرک
منبعث ظهورندن حاصل اولوردی • بو سیاهک آواز حداسی غریب و
حسن نغمه و لطف اداسی خاطر فریب در • برکون بو اجمال حامل احمال ایکن برفع
آواز و حدا آغاز ایدوب جمال انوک استماعی ایله مست و حیران اولوب
اوچ کونلک مسافه برکونده سیر ایدوب چون منزله واصل اولوب
بو کلرن ارقه لرندن الدیلر جمله سی کلال و تعب و زحمت و نصبدن رخت وجودنی
منزل عدمه صالدیلر • راوی مهمان ایدر خواهان اولدم که حداسیکی کوش و نغمه
صداسندن خروش ایلیم • سیدی فرمان ایدوب سیاه رفع صدا و آغاز حدا
ایدیجک بر صوت استماع ایلدم که یقین اولدی که روحم لذتندن و حالندن
تنمه وداع ایده • جمال سقا که حاضر ایدی حداسی کوش ایدیجک یم و حیران
قطع عقال و حبال ایلیوب عزم راه صحرا و جبال ایلدی • اشتر

اشتر بشعر عرب در حالت و طرب — کر ذوق نیست ترا کژ طبع جانوری
بلکه دل آدمی نغمهٔ موزونه مانوس و صوت طیبک تاثیری آدمی و حیوانده •
محسوس در • هر کیم که نغمهٔ طیب و آواز خوب انده تاثیر و شوق کامن و عشق
نهانی بین تحریک و تهییج ایلمیه دایرهٔ انسانیت بل حیوانیتدن الحق و انسان
کامل قتنده جماد مطلق در • نته کم دیمشلر در که من لم تحرکه الربیع و ازهاره
والعود و اوتاره فهو فاسد المزاج لیس له من علاج • پس حسن سماعک قلوبه
تاثیری کوناکون و خاصیتی اظهار مضمر و اخراج مکنون در • پس سماعک
حالی علی الاطلاق معلوم و حل و حرمتدن حکم معین ایله مجلوم دکلدر • اگر
مستمعک خزینهٔ قلبی جواهر حب الهی ایله مملو و آینهٔ سینه سی صیقل ریاضت
و مجاهده ایله مجلو ایسه سماع انک درد درونن اثاره و شمع شوقله حجرهٔ قلبن
اناره ایدر • پس انوک حقنده سماع حق و حلال مطلق در • و اگر درون
دل مستمعده اسباب هوای نفس مجتمع و حضور قلب و جمعیت خاطر
ساحهٔ سینه سندن مرتفع ایسه سماع انوک اساس بنیاسین بالکلیه
تفکیک و ویرانه قلبنده اولان آمال نفسانیه و افکار شیطانیه اثاره
و تحریک ایتمکله مفضی آثام و عین کروه و محض حرام در • چون غنا و سماع
غنا خصوصنده اساس قصر سخن بو وجهله بنا اولدی • پس بو دایره ایله اکتفا
ایده لم • و شعر حکمی دخی مرقوم • و اثنای بیان حکم غناده معلوم اولدی که شعر مطلقا
حرام و هجر من القول و خلف من الکلام دکلدر • که حدیث ان من الشعر لحکمة
اندن کاشف • و نیجه اشعار علما مجمع علوم و منبع لطایف و معارف در

نعم شعر فحش کلام و ذکر خمر و غلام و درج فواحش و آثام و تجاوز اهل
اسلامه محتوی و مشتمل ایسه کراهت و حرمت مقرر حل و اباحه نامحتملدر
حدیث شریفده که لان یمتلی جوف احدکم قیحاً خیر من ان یمتلی شعراً
بیوردقلریندن مراد بعض علما قتنده بو شعردر اونجی آفت
مزاح درکه سابقا افراطندن تحذیر و تنفیر و طریق علاجنه اشارت و
تدبیر گچمشدر اون برنجی آفت مسخره و استهزادر و اقوال و
افعال غیره محاکات و تقلید دخی بو قسمدندر بوکا دخی اشارت و
بیان گچمشدر اون ایکنجی آفت افشای سر آخردر که افشاسندن
متأثر و متألم و متضرر اوله حدیث شریفده بو معنی وارد اولمشدر
برکمسنه بر سوزی سویلیدکدن صکره ایکی جانبنه التفات ایلسه امانتدر
یعنی اظهار و افشاسی خیانتدر و المجالس بالامانه دخی بودر قطعه

ای شده محرم مجالس راز | راز هر مجلسی امانت تست
مکن افشای راز مجلس کس | زانکه افشای آن خیانت تست

حسن بصری رضی الله عنه ایدر که برادرک سرنی فاش ایتمه
بعضی جباره صدیقی بر سر سویلدی بعده صوردی اول سری کتم
ایلدکمی دیدی که بلکه اونتدم بو آدملر که صدور الاحرار
قبور الاسرار بعضی بلغا بیان نقصانه راضی اولمیوب آنی کتمده
مبالغه ایدوب دیمش که قطعه

واکتم السر حتی عن اعادته | الی المسر به من غیر نسیان
وذاک ان لسانی لیس یعلمه

سری بسر الذی قد کان ناجانی اون اوچنجی آفت وعد
کاذبدر وعده وفا مؤمنه واجبدر تنزیل آسمانیده بیورر که
یا ایها الذین آمنوا اوفوا بالعقود و حدیث شریفده دخی گلمشدر
العدة دین قطعه

مرد را هرچه بگذرد بزبان | عیب باشد ورای آن کردن
وعده در ذمهٔ کرم قرض است | فرض باشد ادای آن کردن

روایت اولنور که حضرت
اسمعیل علیه السلام برکمسه ایله بر موضعده ملاقات ایتمکی وعده
ایتدی حضرت موعده واروب شخص مزبور گلمیجک اوچ گون اول
موضعده منتظر اولدی بر روایتده یکرمی ایکی گون اول سببدن
حق جل و علا انوک مدحنده انه کان صادق الوعد و کان رسولا نبیا
بیوردی پس مؤمن وعده سنه ان شا الله عسی و لعل دیمیوب جزم ایلسه
وفا واجب و خلف ایتسه آثم و کاذب اولور اما صیغهٔ استثنا ایله
اگر مخاطبنه جزم فهم ایلسه امام غزالی ایدر بنه وفا واجب اولور
مگر که متعذر اوله اون دردنجی آفت کذبدر قبایح ذنوب و
فواحش عیوبدندر و عقلا محذور و شرعا محظوردر و انوک
حرمت و تحذیرنده آیات و احادیث چوق وارد اولمشدر جمله دن
بیورمشلردر برکمسنه کذب ایلسه اغزندن بر رایحه چیقر که ملک نتن رایحه سندن
بر میل بر ایراق اولور و بونک امثالی مواعید چوقدر چون کتب احادیث
و مواعظ انلری جامع معذرا ایرادنه احتیاج یوقدر لکن معلوم اولسون

که کذب اگرچه جمیع ادیانده محرم و محظوردر و عقلاده دخی قبیح و مذموم‌در
بعض فضلادن استماع ایتدم که کذب حق جل و علایی تکذیب ایتمکدر
زیرا حق تعالی اشیایی خلق و ایجاد ایدوب واقعی واقع و ضدّنی غیر واقع قلدی
دیو شهادت ایتمکدر چون کذاب واقعه غیر واقع یا غیر واقعه واقعدر دیر
پس شهادت حقک خلافنه شهادت ایتمش اولور و ایضا چون کمسنه کذب سویلر
اینانمق اسر پس اهل مؤمنینی موجب خیانت و جنایت ایتمش اولور
بو مرتبه کذبک ضرر آخرتی اولمسه اثم مقرردر اما بونلردن غیری کذبک
ضررلری اولور که تجربه بلادر و اهلاک عباده مؤدی اولور فکیف بعضی مسلمانلرک
مالی و عرضی تلفه ولموعه بو کذبک ضررلرینک و مفاسدینک ادناسیدر اما
کذبک بعض افرادی قبیح و حرمتده بعضندن متزایدر و بعضی متناقص حتی که
مباح و مرخص بل مندوب و مستحب اولور اما حرمتی متزاید و قبحی مضاعف
اولان ایکی نوعدر بر نوعی نفس کذب غلیظ اولوب ضرری کثیر اولنر
بو قسمک اغلظی حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم اوزرینه کذب
ایدوب تغییر شرع و افساد قواعد عقاید ایتمکه مؤدی اولمقدر انکچون
بیوردی که لیس کذب علی احد ککذب علی من کذب علی متعمدا فلیتبوء
مقعده من النار و بر نوعی کاذبه راجعدر که کذبه اصلا محتاج دکل ایکن
کذب ایلیه نته کم حدیث شریفده وارددر ثلث لا ینظر الله الیهم ملک
کذاب و عائل مستکبر و شیخ زان علما دیدیلر که ملکک کذبه اصلا محتاج
دکلدر کذب ایلیه و عائل فقیر که تکبر اکا مناسب دکلدر تکبر ایلیه و شیخ

که شهوتنه فتور کلمک ایله زنا اکا روا دکلدر زنا ایلمک اشد و افحشدر
اما مرخص و مباح بل مندوب و مستحب اولان کذب اولدر که آنده صلاح مسلمین
و دفع ضرر مفسدین اوله مثلا بر ظالم قتل ایچون بر صالحی قووب بریره دوشورکن
کورن کمسنه یه صورسه اول کمسنه بو یانه کردی دیسه بو مقامده کذب ایتمک
مندوب بلکه واجبدر و کذلک ایکی کمسنه آراسنده عداوت اولسه مرتبه
کذب ایدوب عداوتی رفعه مؤدی اولمق مستحبدر و کذلک اری عورتنه و
عورتی ارینه اصلاح و سودرمک ایچون کذب مرخصدر اما بو مقامده احتیاط
لازمدر ایکی جهتدن بریسی اولدر که حقیقتده ضرورت وارمیدر احتیاط
ایتمک کرک بعض کمسنه کندو منفعت دنیویسی حاصل اولمغی ضرورت تجویز کذب
تخییل ایدر حاشا ایکنجیسی اولدر که تعریض ایله ضرورت مندفع اولنجق
کذب اختیار اولنمق کرک نته کم امام شعبی دن حکایت اولنور بعض کمسنه قپوسنه کلوب
استدکده چقمق مرادی اولمیجق جاریه سنه امر ایدردی کم الوکی قپونک اردنه
قویوب بونده یوقدر دی و امام نخعی امر ایدردی کم مسجدده یوقدر دی
و بونک امثاله معاریض درلر و بونلرله دفع ضرورت ممکن ایکن کذب اختیار
اولنمق جایز دکلدر انکچون علما دیرلر که فی المعاریض مندوحة عن الکذب
یعنی تعریض ایله سویلمکده کذبدن استغنا واردر **آفتدن بشنجی غیبتدر**
و غیبت بر کمسنه نک مساوی سین یعنی اشتدوکی تقدیرجه کرهینه
محتمل اولان سنه سویلمکدر کرک بدنه متعلق اولسون مثلا فلان کوچک قدلو
سیه فام یا بدخلق و بی اندام یا فاسق یا کهنه جامه یا ماردخلو عمامه‌در

فی کتابه و نقل عن موسی علی نبینا و علیه السلام وحی قلدی
اینه ... غیبت ... قلبه و توبه ایدر
... اولور ... اولور
... متعدد ... سعادت
... رحمه الله علیه ... مرحوم

دیمک کبی اکرچه دیدوکی نسنه اول کمسنه ده واریسه اکر یوغیسه اول بهتان و افترا
نسنه کم حدیثده کلمشدر که برکره حضرت رسالت پناه خدمتنده صلی الله علیه و
سلم برکمسنه فلان کس عاجزدر دیدیلر یوردیکم صاحبکوز غیبت ایلدکوز
دیدیلرکه یا رسول الله دیدیکموز انده واردر بیوردیکه اولمسه خود بهتان ایتمش
اولوردیکوز و غیبتنک حرمتی شرع شریفده وعید چوقدر اول اقران عظیمده
غیبت مسلم انوک اتن میت اولدوغی حالده یمک دیو بیورلمشدر و لا یغتب
بعضکم بعضا ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیه میتا فکرهتموه و حدیث شریفده
وارد اولمشدر که برکمسنه اعتراف ایدوب رجم اولنمشدی اصحابدن بعضی
حضرته صلی الله علیه و سلم انی حقارتله اکدی بعده برجیفه حماره مرور ایدیلر
حضرت فلان کس کلسون بو جیفه حماردن یسون ایتدیلرکه قرداشکوزک
اتندن ییدیکوز بوندن رایحه در ابو هریره دن مرویدر که برکمسنه دنیاده
قرداشنک اتین ییه یعنی غیبت ایتسه یوم قیامتده انوک اتنی اوکنه کتوررلر
دنیاده حی ایکن نیجه ییدک ایسه بوکون میت ایکن دخی ییه دیرلر اکر ذم
غیبتده وارد اولان احادیثی و آثاری ایراد ایدرسک کلام بغایت طویل اولور
پس اسباب غیبت و علاجنی ذکر ایدهلم غیبتنک اسباب و بواعثی چوقدر
لکن اون برنسنه انلری جامعدر سکزی جمهور انام خواص و عوامده در
شایعدر اوچی اهل دین و خواصده در اما سکزک سبب اول تشفی
غیظدر یعنی برکمسنه برکمسنه دن انجنمش اولور پس انوک معایبنی کشف و
مساویسینی ذکر ایتمکله غیظ و غضبنه شفا حاصل ایدوب انتقامی

زنا اندوکنه
ص

انتقامنی الموب ملاحظه ایلر خصوصا که طرفین آخره انتقام المغه قادر اولمیلر
بلیجک بونی آسان طریق تحیل ایدوب بو معصیته شروع ایدر سبب ثانی
بودر که برکمسنه دن کندویه عداوت فهم ایدیجک ذکر مساوی سبیله نیتلر
که اول کمسنه ایشدوب بونک شرت و خبثندن قورقوب بونک
جانبنی تعظیم و رعایت و عداوت و مضرتندن ابا و امتناع ایده
و بو نوعدندر که حطام دنیا و مناصب و مراتب فانیه دن بعضنه طالب
اولدقده آخری مزاحم یا مزاحمته معاون فهم ایدوب لسان خبثنه مساوی
و معایب خفیه سنی اجرا و خلق اراسنده نشر و القا ایتمکله اول کمسنه
قورقوب مزاحمته معاونتدن وازکیچورز و بو سبب زمانه مزده قتی شایع و
ذایعدر زیرا اکثر اقران کندولرده جهل و نقصان واریدو غلن استشعار
ایدوب علم و فضل و دیانت و امانت سبیله وصول مطالب و ترقی
مناصب ایده میوب بو طریقه شروع و اقران و امثال ایچنده بو صفت
خبیثه و خلق قبیحله شیوع بولمق استرلر که کمسنه انلره مزاحم و مرا
معاون اولمیوب نفس اماره لرینک امانی سینه واصل و مستحق اولمدقلری
مناصب و مراتب انلره حاصل اوله و بعضی بو طریقی مجالس و محافلده رفعت
و اعزاز و شر و خبثندن خوف و احتراز اولنمق قصد ایدرلر و مظهر
حدیث شریف ان من اشر الناس عند الله من اتقاه مخافة شره اولورلر
و بو خلق خبیث زمانه مزده اول مرتبه شیوع بولمشدر که عیب و عار اولمقدن
قلمشدر بلکه بو خلق صاحبلری بو نکله تمدح و افتخار ایدرلر برزم

حملرینه

دلیمزدن قورقمق کرک بر آدمی دیلیمزه الدوغمزدن صکره ایشنی تمام ایدرز حتی
بعض خبثا که فی الجمله ذکا و جربزه دن بهره منداولمغله معایب خفیه ناسی
استخدام تام ایدوب حیل و تدبیر اتله معلوم و محفوظ ایدوب مجالسده
نوادر و لطایف سویلمک طریقیله انی ادا ایدوب بونی کندوسنه
کمال عظیم و هنر مفتخر عد ایلر. و خلق قرافلان اوغلنک دلندن قورقمق
کرک آدمی عجب طونه در دیدکلرین ایشدکده ابتهاج و سرور و افتخار
و غرور ایدوب فعل قبیح و خلق ذمیمنده دخی غلو و مراتب دناتده
رذالتنده ترقی و علو ایلر. و بر کمسنه دن فی الجمله رنجیده اولمش اولسه
انک مساویسینی تقریر و نشر ایدنجک مسرور و متلذذ اولوب باقی
بن انجنذکم کمسنه یه بیلدرن. و دشمندن انتقامی بنجه الورین دیر بادان
خبیث بلمزکه بو انتقام المق دکل بلکه دشمنه مغلوب محض و مقهور صرف
اولمقدر. فرضا حسناتی وارسه دشمنه ویروب بوغصه اونوک سیئاتنی
دخی المشدر. و دنیاده دخی اکثریا اول کمسنه نک رفعتی متزاید. و منصبی و منافعی
اولوب مساوی کوی خبیث تذلی و تخلف. و انلرک ارتفاع مناصب
و انتظام مطالبلرینه تحزن و تاسف ایتمکله مبتلا اولور سبب
ثالث اولدر که خبث طبیعت غالب. و لوم جبلت بصیرتنی سالب
اولوب اعراض ناسی سوکمکدن تلذذ و تنعم مجرد اعداسی نک دکل
اصدقاسی نک دخی مساویسینی تفوه و تکلم ایلیه که قرآن عظیمده اولمش
آدم اتی یمکدر. اقران و اخوانه موافقت و انلرله حسن معاشرت قصد ایدوب

ایدوب انلر اعراض ناسه تفکه و مساوی نک اسمنی تاوق اتی قوبوب تلذذ
ایندکلری وقت بو دخی بنی یاران یا رخاطر عد اتمیوب یارشاطر بلسونلر دیو
مساویه شروع و معایبنی فکر و ایراد. ایدوب دین و تقوی سنی برباد ایلر.
و کاهی یاران و اصدقاسی بر کمسنه یه اینجنوب غضب ایدوب دخی انلره جر اولسونلرده
مشارکت اظهار ایدوب ذکر عیوبنه شروع ایدر. خصوصا که غضب ایدن
کمسنه صاحب جاه و دولت اولوب بواندن طلب رزق و نعمت اوله
اکا خوش کلسون. و بنم دوستمه دوست و دشمنمه دشمنمش دیسون دیو.
اول کمسنه نک جامه عرضنی چاک. و کندوسنی هلاک ایلر. سبب رابع اولدر که
بعض کمسنه یه حسد ایدوب خلق انی مدح و ثنا ایدنجک ذکر مساویسنه
شروع ایلر. که انک معایبی شیوع دوتوب خلق مدح و ثناسندن
رجوع ایده لر. و بونک اولکی ایله فرقی بودر که انده بر کمسنه دن عداوت
فهم ایدوب مضرت توهم اتمک کرک. اما حسد ده اول لازم دکل بلکه اول
کمسنه دن بنجه ایولکلر کورمش. و نعمتلرین دخی یمش. اولسه درد حسد جان و
جسدینه کار ایدوب بنه مساویسنی تکرار ایدر. سبب خامس اولدر که
آخری ذم و هجو و مساوی ایله کندویه فضل و کمال منحصر اولمق طلب ایدر اقران
و امثال بلکه افاضل سلفدن کر اولسه هر برینی قدح ایدوب کمسنه نقصان
فهم و قلت علم کمسنه نقصان معلومات و نسیان محفوظات اسناد
ایدر که فضل و کمال کندویه مخصوص یا باری انلر دخی کندو کبی اولوب فضلای
دوران مقرر و مشهور اوله سبب سادس اولدر که کندوده نقص عیوب

ایدنجک ه

بلکه سنه استهزا قلمق واکا کولمک وانوک کلامن وفعلنی حکایت قلمق یا انوک اوازینه یاخود نغمه سنه تقلید ایتمک
ووجهله که اشدنلر خنده یه کله اول حرام در اگر اول کمسه بحضور اولوب سنکله حق جل وعلا بو رمندر لا یسخر قوم من قوم
عسی ان یکونوا خیرا منهم یعنی هیچ کمسه یه کولمک واکا حقارت کوزیله نظر ایتمک احتمالدر که اول سزدن خیرلو اوله
ورسول اکرم صلی الله علیه وسلم بیوردیکه شول کمسه که اداملر استهزا ایدوب کولر قیامت کوننده اکا جنته دعوت قلاجق
جنته کیرمک دلیه قپو قپایوب اجرو قونمیه لر وینه تکرار دعوت ایدوب بینه بویله ایده لر بویله غم اندوه ایچنده قاله حتی بینه
بغیری قپواجوب بینه دعوة ایده لر طمع ایدوب اجرو کیرمکه یقین کلدوکی کبی بینه قپوی قپایه لر بر مرتبه یه وارده که ندکلو دعوت

اکلیوب تبری وتنزه ایدوب اول عیبله موصوف اکلدوغی کمسنه اکوب
ذم وقدح ایدرکه کندوده اول عیب اولمیو متفرد اوله سبب سابع
اولدر که هزل ومطایبه وخلقی کولدرمک مطالبه ایدوب بعض خلقک
اوضاع واطوارنه تقلید وبعضینک مساویسنی الفاظ مسجوعه ویا معانی
مرکبه مطبوعه ایله ذکر ایلیه واکثر یا بو طایفه نک غرضی اهل جاه قتنده
رغبت وقبول وانلری کولدردمکله مرادات نفس اماره سینه وصول
اولور معلوم اولسون که بو اسبابک کامی ایکیسی اوچی دخی زیاده بر شخصده
مجتمع اولور اول سببدندر که بو خلق قبیح انده مستحکم اولوب ازاله سی
مشکل یا ممتنع اولور اسباب ثلثه که امام غزالی انلر خواص واهل دین
اراسنده اولور دیرلر اولکیسی تعجب در اولدر که بر معصیت ومنکره
وقوعندن تعجب ایلیوب فلان کس نه عجب ایش ایتمش در وفلان عالمدن
عجب قبایح صادر اولمش در اگرچه بو تعجبک منشای انکار منکر در اما شیطان
تسویل وصاحبنه اول معنایی تحییل ایدوب مساویسی ایتمکه باعث اولمشدر
اگر غرضی مجرد تعجب اولیدی اول کمسنه نک ادین اکمیوب کیرکایدی بلکه فایده
دینیه سی اولمیجق تعجبی خلق یاننده دیمک کرک ایدی امام غزالی ایدر بو قسمدندر
که فلان جاریه سنی غایت سوریا انکه قبیحه در وفلان کس فلانک اوکنه دیرچوکر یا انکه
جاهلدر دیه لر ایکنجیسی ترحم در بر کمسنه بر معصیته مبتلا اولدقده
ترحم ایدوب مسکین نه عجب معصیته مبتلا اولدی دیر دردمندن نه بیوک
خطا صادر اولدی دیر اوچنجیسی غضب ایتمکدر یعنی بر منکر اشتدکده غضب

ارتکاب ایتمک ایسه نصیحت واستخفاف قلدوغی بزرکه ترک وتوبه
دعوت قلنور سعادت
ذیاده ایلدوررسه

مطایبه لطیفه
دیمکدر اینجه

غضب ایدوب فلان نیچون بویله ایدر دیر بو اسباب عامضه در خواص
بیلمیوب مساویه مبتلا اولورلر کیف عوام علاج غیبت اولدر که
اولا اجمالا ذکر اینید وکمز ایت واحادیثی ملاحظه وتذکر ایدوب حتی غضبه
مظهر واکل جیفه ودخول ناره مستحق اولمغی تفکر ایده اگر حسناتی وار
اکا اعطا بوغسه شرراینک سیاتنی دخی یوکلنمک عاقل ایشی میدر تفکر ایلیه
حسن بصری یه برکمسنه دیدی که سن بنی غیبت ایدرمسن حسن ایتدی
سنک بنم قتمده اولقدر عزت ورغبتنک یوقدر که حسناتمی سکا ابنه ایدم
بن غیبت ایتسم پدر وما درم غیبت ایدردم زیرا چون حسناتم اخره
ویریلور باری انلره اولسون دیرایدی ودنیاده دخی مضرتی چوقدر غالبا
اول کمسنه ایشدور ضرره قادر ایسه ایدوب دکل ایسه اولدخی سنی غیبت ایدر
بعضی لیابک مساویسی خواهلیق عادتلری در اکثر خلق دخی انلری ذم وغیبت اوزرینه در
کندوده دخی معایب وارایدوکی متقرر در اول معایبک دخی کرندن کمدر اولور پس
خلقی ذکر معایبه تحریض ایتمکدن نه فایده واردر بیت
ای که حمال عیب خویشتنی طعنه بر عیب دیگران چه زنی
بر تقدیر که مساوی اندوکی کمسنه نکرم وبونک مساویسینه ترک تکلم ایلیه
عامه خلق بونک ذمام اولدوغندن احتراز واجتناب ایدوب ذمام ومساوی
اعتیاب ایده لر بو اجمالا علاجی در تفصیلا علاجی ذکر اینید وکمز اسبابی ملاحظه
ایدوب کندوسنه دیمک کرک ذکر مساوی ایله تشفی غیظ ایتمک معنیده دشمنه
فرصت ویرمکدر معقول میدر که حسناتمی اکا عطیه وانوک سیاتنی تحمل ایدم

کوی دردیو

پس اول مغلوب کن بکا غالب بن انوک نعمتنی سلب ایتمک استرکن اول ایتم نعمتی
سالب اولور بو عین غبن و خسران و محض ذلت و خذلاندر و بغضی مع منازعت
کندویه فراحم ملاحظه ایلیه صبر و رضا لازم ایدوکین تفکر ایدوب اول مسلمان
دخی نصیبین طلب ایدر نه صوچی واردر که انی بنم مساوی ایلیم دیو تذکر ایتمک
و فایده دخی یوق نصیبی ارلیه بر حال نصیبک نصیبک مقتضا نتیجه الور
کناهه مستغرق و ملامته مستحق اولدوغم قلودیمک کرکن مجرد بلندده تفکه یا موافقت
اخوان و یاران ایچون بو خلق قبیح و جرم عظیمه سبب اولمق محض خسران اولدوغین
وادنی رضای مخلوق ایچون خالق جلیلی اسخاط ایتمک عظیم شقاوت و خذلان ایدوکین
و تعنتی سنر ایچون غیری غیبت ایتمکده بغض خلقدن قچوب غضب حقی اختیار
ایتمک اراید و کین تفکر ایلیوب با انکه خلق قتنده غیری ذم ایتمکله کندونک ایلیکی
ظاهر اوله جغی مشکوک اما کندونک غضب حقه مستحق اولمسی مجرد در . اما
قصد مباهات و تفضل ایتمک ایچون غیبت ایتمک باطل و خبردن عاطل در نفسکه دیمک
کرکسین که غیبتله عند الله سنک فضیلتک منعدم بلکه عند الناس دخی
اساس فضلک منهدم اولور فکیف اول کسنه غیبت ایتمکله انک فضیلتی ثابت
و منقبت جاهله فضیلت ثابت اوله . اما حسد ایچون غیبت ایدن ملاحظه ایلسون
که غیبت ایتمکله اکا ضرر اولمغی طامع اولوب کندو سینه سنه هم عذاب حسد
هم عذاب غیبتی جامع اولمشدر با انکه غیبتله فضائل محسود ستر اولمیوب مقرر
دخی دکلدر بلکه غالبا ذکر و قدح حاسد نشر مدح محسوده مؤدی اولور نیتم
دیمشلردر نظم واذا اراد الله نشر فضیلة طویت اتاح لها لسان حسود قطعه

قطعه لمنشه رحمه الله
بینی ذم ایتمه دن حسوده حسود
کندونک زشت خوینی ظاهر اولور ذم اولندقچه نشر اولور هنرم
ازسه لر مشکی بوی ظاهر اولور و استهزا و تمسخر ایتمک ایچون غیبت
ایتمک خود جهالت عظمی و حماقت کبری در غیری بکناه عند الناس تحقیر ایدن
صنور اما کندوسی عند الله و ملائکه و اشهاد محضرنده نه مرتبه خوار و ذلیل اولور
غیبت اندوکی کسنه خود نهایت بر ایکی کسنه قتنده جهان اوله کندوسی روز
حشرده اولین و آخرین آراسنده رسوای جهان اولور خصوصا اول کیمسه تمسخر ایدوکی
کمسنه شاید که روز جزاده اول مقام عالی به حیفه که بو اکا حسرتله اهل جاه
خورشید و ماسه نظر کبی تقه حسناتی وارسه تکمیده کی کسنه اله اول عزته ایرسوب
بو خوار و ذلیل قاله نعوذ بالله من الخذلان حق جل و علا بیورر که یا ایها الذین
امنوا لا یسخر قوم من قوم عسی ان یکونوا خیرا منهم و دخی بیورر که فیسخرون
من الذین امنوا و الذین اتقوا فوقهم یوم القیمة . و خواص غیبتک سببی تعجب و
ترحم و غضب لله در . عاقل انی ملاحظه ایده که بو طور که اخری صلاح قصد ایدوب
کندوینی افساد . و تعنتی هدم ایتمکله غیری بنیاد قصد ایلمکدر . پس تعجب ایدرسه
کندو نفسندن ایلسون . و رحمت قیلورسه کندویه قیلسون . و غضبی غیر ایچون
قوسون نفسی ایچون ایلسون که غیبت معصیتنه مبتلا . و جان قیتین عرق کرد
بلا قیلمشدر اول بونک غیبتی ایله کندوکی زلتدن پاک و طاهر و حسناتنی اکا
هدیه و عطیه قیلمغله خایب و خاسر اولمق وار . امام حسن بصری یه حجاج مظالمی
تذکیر ایدوب دمنه حوض ایتمک جانبنه تحریک و تشنیع ایلسه لر موافقت ایتمیوب دیرای

هدف م

احتمالدر اول توحید ایله نجات بوله وحسن غیبت ومساوی سویلمک ایله
هلاک اوله. حجاج ظالم کبی کمسنه نک ذکر مساوی سندن سکوت رای حسن اولیجق
ملاحظه ایله که بعض زمانه مبتلا اولنه غیبت نیجه اوله. فقیر ایدر که اکر حجاجک
مساویسی مباح اولمسه حجاج ایتمک جایزدر. واکا کبی ظالملری غیبت ایدن
کناهی جایز اولمز. ولی امامک غرضی ضبط لسانه معتاد ومرتاض
اولوب مالایعنی سندن اعراض واغماض قلمقدر. واصحابنی تهذیب و
مساوی یه معتاد اولمسونلر دیو تادیب ایتمکدر. پس طالب سعادت و
راغب حسنی اولنلره بو مذکوراتی سمع جان ایله اصغا. وتسویل شیطان و
تغریر خسرانی ایلسونکه وقتلرینی غیبت مسلمین ایله اضاعت ایتمیه لر
ووصول عذاب الیمه داعی اولان نفس وشیطانه اطاعت قلمیه لر. تنبیه اول
لسان ایله غیبت حرام اولدوغی قلب ایله غیبت ایتمک حرام در. اعنی بر مسلمانی
قلبکدن قبایح ایله متصف در دیو فکر وعقد قلب ایده سین. تمام معلوم دکل اکر
دبوکا سوء ظن دیرلر حرام در. ان بعض الظن اثم دلالتی ایله. اما تمام معلوم
اولیجق عقد قلب ضروری اولور لسانه کتورمینجه اثم لازم اولمز. لسانه کتورمک
واقع ایسه دخی اثم وغیبت حرام در. تنبیه ثانی بعض اعذار ایله غیبت مجوزدر خصوص اولور
والامام غزالی ذکر ایتدوکی اوزره التی در. عذر اول تظلم وشکوی در مثلا
بر قاضینک ظلم واخذ رشوتنی ذکر ایتمک غیبت حرام دکلدر لکن بر کمسنه یه ظلم وحکم
جور ایتمش اوله اول کمسنه سلطان ووزیر اوکنده حالین عرض ایدوب فلان
قاضی بکا ظلم ایتدی دیمک یا خصمندن رشوت الدی دیمک غیبت حرام دکلدر

دکلدر. عذر ثانی تغییر منکر ودفع فساده معاونت طلب ایتمکدر مثلا دیه سین که
فلان شویله فساد ایدر کل انی بر طریق ایله دفع ایدهلم. عذر ثالث استفتادر مثلا
فلان کس بکا شویله ایلدی بونک موجبی نه در دیو فتوی طلب ایده سین. عذر رابع
مسلمانلری انک شرندن تحذیر ایتمکدر مثلا بر عالم بلمیوب بر اهل بدعته وارور کلور
اولوب بو سبب ایله بعض عوام مسلمینک اول مبتدعه اعتقاد وتعظیمی احتمال اولدقده
عالمه مزبور فلان شویله مبتدع یا فاسقدر دیمک جایزدر. وبو قسمدندر که بر پادشاه
بر غیر مستحقه بر منصب ویرمک استدکده اصلاح عالم ودفع فساد ایچون اول کمسنه
جاهل یا ظالمدر دیمک غیبت حرام دکلدر بلکه اقامت شرع واسلامدر.
عذر خامس بر کمسنه نک غیبته دلالت ایدر لقبی اولوب تعریف ایچون اول لقب ایله ذکر اولنه
اما نیت مقصود اولمیه اعرج واعمش کبی جایزدر. اما مهما امکن احتراز واجتناب کرک
ولا تنابزوا بالالقاب بیورلمشدر. غیری طریق ایله تعریف ممکن اولدقجه بو مقوله لقب ایله
ذکر ایتمکدن اجتناب اولنمق کرک. محدثلردن اسمعیل بن علیه مشهوردر علیه والدهسنک نامی
اولمغله ابن علیه دیمکدن متألم اولوردی. حضرت امام شافعی رضی الله عنه انی ذکر ایتدکده
تعریفه محتاج اولیجق اسمعیل بن علیه دیمزدی اسمعیل که اکا ابن علیه دیرلر دیر ایدی.
عذر سادس غیبت ایتدوکی کمسنه فسق وظلمی اعلان ومجاهره ایدر اوله خمارلر
عشارلر واسواق وسککده سکران صیاح ایله کزمک اختیار ایدن فسقه کبی.
حدیث شریفده کلمشدر که من القی جلباب الحیاء عن نفسه فلا غیبة له حضرت
عمردن رضی الله عنه مرویدر که لیس لفاجر حرمة مرادلری فاجردن اعلان ایلین فاجردر. حسن بصریدن
رضی الله عنه مرویدر که اوچ طائفه یه غیبت جایزدر بری سی اهل هوی یعنی بدعت

اول منصبه نا مستحق در

مذمتنده اولان رافضی خارجی کبی ایکنجیسی فسقنی اعلان ایدن فاسق اوچونجی
پادشاه ظالم امام غزالی ایدر بو اوچ طایفه بر صفتده مشترکلردر و اول فسقلرنی
کتم ایتمیوب بلکه انوکله تمدح و افتخار ایتدکلریدر بیان کفارت غیبت غیبتک
کفارتی توبه و ندامت و من بعد ایتممکه عزیمتدر اما غیبت ایتدوکی کمسنه دن
حلال لیغین طلب ایتمک حسن بصری قتنده لازم دکل استغفار کافیدر اما عطا قتنده
واروب سکا ظلم ایتدم دیلرسک عفو ایله دیلرسک حقکی ال دیمک لازمدر دیر
فقیر ایدیرین استحلال ایتدوکی تقدیرجه دخی ایتمک احتمالی اولسه اجمالا استحلال
اولنمق کرک اونالتنجی آفت نمیمه در که فارسیده سخن چینی و ترکیده قوغوجی
دیرلر عظیم معصیت فاحش جریمه در قرآن عظیمده هماز مشا بنمیم مورد وعید بودر
حدیث شریفده کلمشدر که لا یدخل الجنة نمام. کعب روایت ایدر که بنی اسرائیله
قحط ایتشدی که حضرت موسی نیچه دفعه استسقا ایدوب اجابت ظاهر اولمدی وحی نازل اولدی
که ایچکزده نمام واردر. موسی مناجات ایلدی که یارب کیمدر. وحی کلدی که بن نمیمه دن
قوللرومی نهی ایدرکن ممکن میدر که بن نمیمه ایلیم جمله سی توبه ایلدیلر اثار اجابت که باران
استغفار و انابتدر ظاهر اولدی تنبیه نمیمه همان لسانه مخصوص دکلدر
هر نسنه که بر مسلمانک کشف اولنمسندن متألم اوله انی لفظ و عبارت یا رمز و
اشارت و یا کتابت بوجه من الوجوه آخره ایصال و اعلام ایدوب اول مسلمانه
اضرار و ایلام ایدن کمسنه سخن چین و نمامدر. و نمیمه یا بحث یا نمیمت ایتدوکی کمسنه یه
بغض و عداوت یا نمیمت ایلدوکی شخصه اظهار محبت و صداقت یا مجرد
کفت و کو و خبث وجودندن تلذذ و خبث طبع و لؤم شانه اتصاف در

اتصاف در. واقع اولور که اول جنبانکه ایتدوکی نمیمه دن کندوسی متضرر اولمق مقرر
ایکن نیه صبر ایده میوب اساس خیثیتنی بنیاد و کندو و نیچه کمسنه نک حالنی افساد ایدر
امام غزالی ایدر تمام سکا بر کمسنه دن نمیمت کتوروب مثلا فلان کمسنه سنی سوکر
سنک حقکده شویله دیدی یا بویله ایلدی دیسه یا سنک امرکی افساد یا ایتمکه
محبت بنیاد ایتمک استر دیسه سکا مقابله سنده التی نسنه لازمدر. اولکیسی
انی تصدیق ایلمیه سین زیرا نمیمت ایلمکله فسقی مقرر اولدی فاسقک کلامی مردوددر
یا ایها الذین آمنوا ان جاءکم فاسق بنبإ فتبینوا. ایکنجیسی انکا پند و نصیحت
و نمیمه دن منع و نهی ایتمکدر زیرا حق تعالی وأمر بالمعروف وانه عن المنکر بیورر نمیمت
منکر ایدوکنه منکر یوقدر. اوچونجیسی انکا بغض ایتمکدر زیرا حضرت حقک مبغوضیدر
دردنجیسی انوک نمیمه سیله بر مسلمانه سوء ظن ایتممک کرک زیرا حق تعالی اجتنبوا کثیرا
من الظن ان بعض الظن اثم بیوردی بشنجیسی انک سوزی حق میدر دکلمیدر تفتیش و تفحص
اولنمق کرک زیرا تجسس حق جل و علا جنابندن نهی بیورلوب ولا تجسسوا دیمشدر
التنجیسی انوک نمیمه سینی هیچ کمسنه یه حکایت ایلممک کرک زیرا کندو دخی نمام و ملبس اولور
و نهی ایتدوکنی اشلمک عاردر نته کم شاعر دیمشدر

لا تنه عن خلق وتأتی مثله. عار علیک اذا فعلت عظیم

حکمادن بریسنه بر دوستی کلوب فلان کمسنه سکا شویله دیدی دیوجک ایتدی ای برادر
بنی زیارته چوقدن کلمدک کلدیکی حالده اوچ درلو خیانتله کلدک اول بنم بر دوستمی بکا مبغوض
ایلدک ایکنجی قلبم فارغ و آسوده ایکن بنمله مشغول و آلوده قیلدک اوچونجی کندوکی بنم قتمده
امین ایکن متهم ایلدک. علمادن بری سنی بر پادشاهه نمیمت ایتدیلر پادشاه عالمه کوره

عتاب ایدجک انکار ایلدی پادشاه بکا بونی بر معتمد کمسنه نقل ایلدی دیوجک عالم
ایتدی یا امیر تمام معتمد اولمز پادشاه خوب دیرسن دیوب اندن راضی اما ساخط اولدی
عمر بن عبد العزیزه بر کمسنه کلوب آخری نمیمه ایدجک بیوردی که استرسک بو خصوصی تفتیش
ایده لم کاذب چیقرسک یا ایها الذین امنوا ان جاءکم فاسق بنبأ آیتنه مظهرسن صادق چیقرسک
همّاز مشّاء بنمیم آیتنه ماصدق تسین اکر استرسک سندن عفو واغماض ایده لم
ایتدی یا امیر المؤمنین عفو ایله من بعد بندن نمیمه صادر اولمیه یین • زیاد اعجمی که
بلغای عربدندر بر کمسنه سلیمان بن عبد الملکه سعایت ونمیمت ایلدی سلیمان
امر ایلدی جمع اولنجه تمامک یوزینه بقوب ایتدی • قطعه

وانت امرؤ اما ائتمنتک خالیا | فخنت واما قلت قولا بلا علم
فانت من الامر الذی کان بیننا | بمنزلة بین الخیانة والاثم

صاحب عباده بر کمسنه رقعه سنده بر یتیمک مالنی اخذ ایتمکه سعایت ایدجک ظهر رقعه ده
بو کلمات فصاحت آمیز وحکمت انکیزی یازدی که السعایة قبیحة • وان کانت صحیحة •
المیت رحمه الله • والیتیم جبره الله • والمال ثمره الله • والساعی لعنه الله •
بعض حکما دیمشلر که نمیمت بر قدردر که طولوز نیران شقاق • وسه پایه که اوزرنده قزان
نسنه درکوب حسد ونفاق • حکایت ادرلر که بر کمسنه بر قول صتوب عیبی نمامن
قوودجیلقدر دیوب بر کمسنه اختیار ایدوب الور • بر قاچ کوندن صکره خاتوننه
ایدر که افندی سنی اکن سومز انجق بر جاریه ایلملی استر اما بن خواص نمی نجابه واقفیم
کیجه سن اویورکن استره ایله بوغازی التندن بر قاچ قیل کس تا بن اکا افسون ایده یم
سکا محب وتابع • بل عبدی طایع اولسون • خاتونه اول سببدن که جازم کلمش صدق

صدق کلام غلامه جازم • ودیدوکی نسنه ایتمکه عازم اولنجه • افندی سینه ایدر که
سن خاتونکدن خارجه میل وسنی قتل اکلدم کیجه اویورکبی اول که حقیقت حاله واقف و
شریر نسایه عارف اوله سین خواجه ایله ایدوب خاتون استره ایله محل ذبحه قریب
اولنجه فی الحال صچرایوب قلقر • وخاتونی بی توقف قتل ایلر • ارنه سی اقاربی
بی وجه قتله تحمل ایتمیوب مردی قتل ایدرلر • ایکی قبیله مخذول اولوب ایکی محاربه یه
مشغول ونیجه کمسنه اراده مقتول اولورلر • مثنوی • بی ادب تنها نه خودرا داشت بد
بلکه آتش در همه آفاق زد • ونمامک بر عقوبتی دخی بودر که اکثریا اول کمسنه لر
حقیقت حاله مطلع اولوب اراله دن عداوت مرتفع اولور • بو خوار وخجل قالور • نظم

میان دو تن جنگ چون آتش است | سخن چین بدبخت هیزم کش است
کنند این وآن خوش دکرباره دل | وی اندر میان کوربخت وخجل

نمیمت وسعایتی الغا • ومفسدلرک افسادنه اصغا ایتمک اصحاب دولت
وارباب جاه ومکنته الزم لوازم واهم مهمات ولوازمدر • زیرا بو بابی سد ومنسد
منافق کلامین رد • ایتمزسه ارباب نفاق تکاثر وتغالب • وسک صفتان
درنده تهاجم وتکالب ایدوب بری برینی ذم ونفاق ایتمکله • ارالرنده بغض و
شقاق وشوب خدم وحشم واصحاب واحباب • فرق واحزاب اولوب
تشخص دولتی تواردعلل ایله معتل • واستان سعادتی بی انتظام ومختل اولوب •
بالاخره قصر دولتی منهدم • ومایه اقبالی منعدم اولمق لازم اولور •
اون یدنجی آفت ایکی دللو اولمقدر که اکا ذو اللسانین وذو الوجهین دیرلر
مثلا ایکی دشمنک اراسنه کیروب هر برینه بر درلو سوز سویلیوب اساس عداوتی

مطلب

محکم ایمکدر و بعض محدثلر روایت ایدرلر. من کان له وجهان فی الدنیا و
کان له لسانان من نار یوم القیمه و حدیث آخرده کلمشدر که تجدون شر عباد الله
یوم القیمة ذا الوجهین الذی یأتی هؤلاء بحدیث و هؤلاء بحدیث. اما برکمسنه ایکی
دشمن ایله صداقت و زرسنه معامله و مربیسی ایله فی الجمله مجامله ایلسه اما آخردن
نقل کلام و سعی برسنه اضرار و ایلام ایلمسه ذو الوجهین اولمز بلکه بو مدارات مقبوله در
مجامله معامله در. اکثر عقلا بو اسلوبه سالکن و بو خلقه مالکن و طرفینک مداراسندن
عالم و مربینک عداوت و بغضندن سالم اولورلر. اگرچه ایکی طرفه دخی کمال
صداقت میسر اولمز زیرا صدیق صدوق اولدر که دشمنه دشمن اوله نته کم دیمشلردر

بیت
تحب عدوی ثم تزعم اننی   صدیقک لیس النوک عنک بعازب

لکن برکمسنه یه کمال صداقت لازم دکل اما بو قدر مجامله و حسن معامله مستحب و مناسبدر

اون سکزنجی آفت مدح کویلمقدر

که بعض مواضعده منهیدر امام غزالی مدحده التی آفت واردر دوردی مادحه ایکیسی
ممدوحه عارض اولور آفت اولی کذبه مؤدی اولمقدر فقیر ایدرین شعرا بو آفته
مبتلا اولدقلری ظاهردر بیت   در شعر مپیچ و در فن او
چون اکذب اوست احسن او   بلکه بعضی کثرة جهل و قلت تقوی سبیله
کفره دخی مرتکب اولور. شعرای عربدن متنبی بو ورطه یه چوق اوغرامشدر نته کم
دیمشدر نظم یترشفن فی فمی رشفات.   هن احلی من التوحید
شراح دیوانی متکلف جوابلر ویرمشلر. آفت ثانیه ریادر. زیرا مدح ایتمک
دعوای محبتدر واقعه مطابق اولمیجق ریای محض اولور بیت   ای انکه

افراط مدح
م

لاف میزنی از دل که عاشقت   طوبی لک ار زبان تو با دل موافقست
آفت ثالثه بعض نسنه لر ادعا ایلر که تحقیقی ممکن و انکا اطلاع اولمق میسر دکلدر.
و بو آفت اوصاف مطلقه ایله مدح ایتمکده اولور مثلا زاهددر یا ولیدر یا
اهل ورعدر دیمک زیرا حقیقت زهد و ولایت و ورع برکمسنه ده متحقق اولدوغنی
علم مشکلدر اما اوصاف خاصه ده علم ممکندر. مثلا فلانی کوردم تهجد نمازی
قیلور یا صدقه ویرور دیسه جایزدر که امر مخصوص و محسوسدر. و بو آفتدن احتراز ایچون
جناب رسالت پناهی بیوردی صلی الله علیه و سلم لا تزکوا احدا و ان کان و لا بد فقولوا
فیما احسب و لا ازکی علی الله احدا. یعنی برکمسنه یی تزکیه و مدح ایتمک غایت
لازم کلورسه نیم ظنمده بویله در حق جل و علایه کیمسنه یی مدح و تزکیه ایتمزین دیمک آفت
رابعه کاهی بر فاسقی مدح ایتمکله انوک فرح و سرورینه سبب اولمقدر حدیث شریفده
وارد اولمشدر که ان الله یغضب اذا مدح الفاسق فقیر ایدرین مادحه بر آفت دخی
بودر که ذلت لازم اولور مؤمنه واجبدر که کندویی موضع ذلتدن صقنه خصوصا
که مدح طمع دنیا ایچون اوله علی الخصوص بو زمانده که وجود کرم بالکلیه منعدم
و مدح فصیح ایله شکفته اولوب استماع مدح ایتمک قصوری ان کیمی اساسی منهدم
اولمشدر امرای زمان شاکرک الذه قصیده کورسه جان باشنه صیچرز و بر بلیغ
قطعه سنده درلر نظم ایدوب صونسه اضطرابدن اجل درلری کزر. قطعه
قوم اذا انشدتهم فکانما   حاولت نتف الشعر من انافهم
ثم فاستغنیها بالکبیر و غنتنی   ذهب الذین یعاش فی اکنافهم
ممدوحه عارض اولان ایکی آفتک اولکیسی اولدر که کبر و عجب حاصل اولور.

حكايت اولنور سادات عربدن جارود عبدى حضرت عمر رضى الله عنه
مجلسنه كلدكده بعض حاضرلر بو كلن سيد قبيله ربيعه در ديديلر جارود دخى تعيين
كلنجك حضرت عمر دره ايله اوردى يا امير المؤمنين نه كناه ايتدم ديوجك ديدكلرين
ايشتمدكمى جارود بكا اندن لازم كلور ديوجك بيوردى كه سكا كبر وعجب كلمكدن
خوف ايدوب سكا بو طريقله ذلت ويردم. اكنجى آفت اولدركه مدحى استماع
ايدنجك كندوده اول وصفك تحقيقنى منفر ايلكلوب طلب زياده ايچون جد و
سعيده فتور وكسل كلور. بو ايكى آفت سببندندركه جناب رسالت پناهى حضورنده
صلى الله عليه وسلم بركمسنه آخرى مدح ايدنجك قطعت عنق صاحبك بيوردلر
وحضرت عمر المدح هو الذبح ديديلر. اما علمادن مطرف ديرايدى مركز
نفسيمه كمسنه دن مدح وثنا ايشتمدم الا نفسمك ذلت وصغارى زياده اولدى
زياد بن ابى مسلم ديمشكه براحد مدح وثنا ايشتمك ايله الا شيطان اكا ظاهر
اولور اما مؤمن اولان تدارك ايدر. عبد الله بن المبارك حضرتلرى ديرلرديكه بو
ايكى كلام حقدر. مطرف بيوردوغى قلوب خواصدر زياد ديدوكى قلوب عوامدر فهم ايدن
بو سببدندركه مربيلر سالكك واقعه صالحه وكشف وكرامت عرض ايلمه
نفى وسلب ايدوب بو ادانى مقامات واسافل كرامات در ديرلر. ومريده آفرين و
زه ديمزلركه نفسى فخر وغره اولميه. بر مريد حكايت ايدركه بر واقعه
كوروب پيره عرض ايلدم ثنا بيوروب دعا ايلدى. فقير زانوسنى تقبيل ايلدم
فى الحال واقعه كوردمكه بر كربه سياه بنم زانومه مس وتقبيل ايلدى. پس مدح
استماع ايدن كمسنه غايت تيقظ واحتراز اوزره اولمق كركدركه عجب وكبردن

كبردن خلاص وفتور عمل وتقصير كسلدن نجات بوله. انكيچون بعض علماء اصلا
مدح استماع ايتمزلر. ايدنلر دخى خطر حاله ودقائق عجب وريا وآفات اعماله ناظر
اولوب اكر بو مادح بنى حقيقتى اوزره بلبيدى مدح ايتمك دكل بندن كريزان
اوليدى ديه قطعه

شخصم بچشم عالميان خوب منظر است
وز خبث باطنم سر خجلت فتاده پيش
طاوس را بنقش ونگارى كه هست خلق
تحسين كنند واو خجل از پاى زشت خويش

اون طقوزنجى آفت كلامده واقع اولان دقائق خطا وخلل دركه اندن احتراز متعذر يا
متعسردر انكيچون من كثر كلامه كثر زلله. خصوصا كه كلام اصول دين وتوحيد وذات
وصفات حق مجيده متعلق اوله. وخصوصا كه متكلم عالم بل متعلم اولميه نته كم
زمانه ده مشاهده ايدرز. احاديث ومواعظدن ايكى ورق كورن كرسيلره
چيقوب عوامه وعظ وتذكير وقرآن مجيدى زعم فاسدى اوزرينه نقل وتفسير ايدر
وبر نسخه يه ايكى كون خدمت ايتمش ايكن امى حقائق ومعارف سويلمكه باشلر. اما اكثرى
بو مقوله كلام محض خطا وآثام در. بيت

اى بسا خير ميشود صادر
كه شود جاهل اندران كافر

امام غزالى ايدر علم وفصاحتده ماهر و
بيان وبلاغته قادر اولميانلر كه كلاملرنده سهو وزلل وخبط وخلل چوق اولور
لكن حق جل وعلا جهللرى عذرى ايله عفو بيورر نته كم حديث شريفده وارد
اولمشدركه بر كمسنه ما شاء الله وشئت ديمسون ولكن ما شاء الله ثم شئت
ديسون كندونك مشيتنى ثم ايله كه تأخير وتراخى ايچون موضوعدر ادا ايتمكده
عبد عبوديتنه اعتراف وتذلل وتخضعله كه لازم بنده در انصاف بولنور

اوکلکی اداده توهم تساوی واشتراک که مفضی شقاوت وهلاکدر فی الجمله
منفعلهم وملعبین ایدن نهی وثانی ایله امر اولنمشدر. ومشهوردر که برکسنه جناب
حضرت رسالت پناه حضورنده صلی الله علیه وسلم من یطع الله ورسوله
فقد رشد ومن یعصهما فقد غوی دیو جاک صیغهٔ اشتراک ایله ومن یعصهما
دیدوکیچون منافی ادب عبودیت کوروب بئس الخطیب انت قل ومن یعص
الله ورسوله بیوردیلر. ودخی بیورمشدر سزدن بریکز عبدم وامتم
دیمسون جمله کز حقک عبدی واماسیدر لکن غلامم وفتام وجاریهم وفتاتم دیسونلر
ودخی حدیث شریفده کلمشدر که لا تقولوا للمنافق یا سید فانه ان یک سیدکم
فقد اسخطتم ربکم. پس کفره یه الفاظ تعظیمیه ایله خطاب محرم ومحظوردر. حتی بعض
فتاوای حنفیه ده مذکوردر که برکسنه برمجوسی یه یا حرشنه دیسه کافر اولور حرشنه
اوستاد دیمک اولور. پس زمانه مزده یهودی لره خواجه فلان دیمک خطرلودر. سلام
حقنده دخی علما دیدیلر ابتدا انلره سلام ویرلمیه انلر ویرسه لر جوابنده وعلیکم
دنیله ارتوق سنه زیاده اولنمیه لکن ذمی قتنده بر مؤمنک حاجتی اولسه ابتداء
سلام ایتمکه رخصت واردر. وبعض الفاظ که فقهای امت کفردر دیمشلر مطلب
بغایت احتراز واجبدر. زمانه ده ارسال لسان واطلاق عنان سخن ونجی شایع
اولمشدر. بعض جهله لطیفه کویلق واضحاک یاران قصد ایلیوب کلمات کفریه
لطیفه دیو سویلر. بعضی انی استماع ایدوب ضحک وقهقهه ایلر. نعوذ بالله
ایکیسی دخی دیندن بیکانه وضلالت شمعنه پروانه اولورلر. بعض جهله
نسبی ایله کلمه کفری اجرا ایدرلر. علما جهل عذر دکلدر دیمشلردر. وبعض بابنده

یابنده مبالغه لر ایدرلر اکر اویله دکلسه کافر باید اولورلر دیو برلر. وبعضی دخی
آخره بو ایشی ایتمزسک کافر اول دیرلر. وبعضی الله تعالی علیمدر که سندن بو
فعل صادر اولمشدر یا انکه صادر اولمشدر. عوام خلقنده بو سوزلر کفردر
دیمشلردر. بو جمله آفات ومهالک وبلیات که لساندن صادردر. صاحبی
یا فاسق یا کافر اولور. حدیث شریفده وارد اولمشدر. ان الرجل
لیتکلم بالکلمة لیضحك اصحابه ولا یبالی بها وانه یقع فی فوهاء جهنم
سبعین خریفا. یعنی برکسنه بر سوز سویلر حریفلرینی کولدرمک ایچون
واول سوزک قتنده جزئیدر بیمی اندن قیرمز اما بلمز که اول
مطلب بر سوز سببی ایله جهنم الحینه دوشر یتمش ییل. وکلمه کفرک برمشکلی
دخی بودر که مجرد اداء کلمهٔ شهادتله کیر واسلامه کلمز بلکه اول سوزدن بعینه توبه ایتمک
بزم علمامز قتنده لازمدر. پس نچه کمسنه کلمهٔ کفری سویلر واو بیلمز خاطرنه کلمز که توبه
ایلیه نعوذ بالله تعالی شقاوت ابدیده قالمق کوریور. بو مشکلک چاره سی بودر که هر
صباح ومسا بو دعایی اوقویه که اللهم انی اعوذ بک من ان اشرک بک شیئا وانا
اعلم واستغفرک لما لا اعلم. علما دیمشلر که بو دعایی اوقومق ماضیده کفر
کلمه سی لسانه جاری اولدیسه انی محو ایدر وتوبه واستغفار اولور ومستقبلده
کلمهٔ کفردن حق جل وعلا لسانینی حفظ ایلر. یکرمنجی آفت عواملک دقایق
علوم ومتشابهات قرآن وسر قضا وقدر ومشکلات اسرار
واعتقادهم حکمت وشریعتدن سؤال ایتمه سیدر. انلره لازم اولان ایمان وعمله
سعی واجتهاددر لکن نفوس امارهنک عادتی بودر که کندویه نافع اولان تلخ وثقیل

وما لا یعنی و فضول اولان شیرین و خفیف کلور و عوام بو مقوله علومه حریص [illegible]
مسرور اولور زیرا شیطان اکا تخییل و تسویل ایلر که سن دخی علما و اهل فضلدن سین
بعض مصطلحات اهل رسومی بیلمدوک ضرر ویرمز خلاصهٔ علوم و نقاوهٔ معارف
بونلردر سن انلری علمای ظاهردن یک بیلورسین خصوصا که بعض صوفیه ایله مصاحب اولوب
منطق الطیر عطار و گلشن راز و زبدهٔ عین القضاة همدانی دن ایکی بیت اوقومش یا خود
نکته دان عارف و حقایق شناس عمیق و علمای شریعت قشنده ظاهری بی تحقیق اولور
و بعض علومدن دخی مسائل یا ترکی کتابلردن یا بعض ناس افواهندن تلقف ایدوب
انو کله بعض دانشمندلری امتحان کند و حفظ اندوکی جوابه مطابق [illegible] جاهلدر
حکم ایدر و زمانه مزده بلیهٔ عامه که بو مقوله اهل فضول داعیهٔ ضلالات اولمشلردر
اولور شبههٔ قضا و قدردر که بعض فسقه فسق و فجوره انهماک مقتضای جبلت
ناپاکلری اولوب زواجر شرعیه ملاحظه و امر معروف و نهی منکر ایدن مؤمنلرک لوم و
تقریعی استماع ایدیجک شیاطین جن و ابلیس درونلرندن القا و تخییل و شیاطین
انس تلبیس سیرولرندن اضلال و تسویل ایدرلر که سنک فسق و فجور ایدجک
علم الهی ازلی ده مقدر و لوح محفوظ ده که جمیع حوادث و کوائنی جامعدر مسطردر
علم الهی تغییر محال و لوح محفوظ ده مسطور اولان محو اولمق متعذر پس مجبور محض و
مضطر صرفسین مجبور محضک تعذیبی مضطرک عقوبتی عادل حقیقی یه که صدور ظلم و
جور اندن محالدر ممکن دکلدر نته کم عمر خیامه منسوب رباعی ده مذکوردر که رباعی

من می خورم هر که چو من اهل بود | می خوردن من بنزد او سهل بود
می خوردن من حق به ازل میدانست | گر می نخورم علم خدا جهل بود

بو شبهه

بو شبهه ایله جبر محضه قایل و قیلرنده شرایع و دعوات انبیا که وعد و وعید و ثواب و
جزای اعمال صالحه و عقاب و نکال اعمال فاسده یه مشتمل و مبتنی در فاسد و باطل
اولوب ظاهری جبر اولان ابیات شعرایی تمثیل ایدرلر حافظک بو بیتلری کبی شعر

در کوی نیک نامی ما را گذر ندادند | گر تو نمی پسندی تغییر کن قضا را
حافظ بخود نپوشید این خرقهٔ می آلود | ای شیخ پاکدامن معذور دار ما را

و بو بیتی کبی بیت

کار فرمای قدر میکند این من چکنم | بروای ناصح و بر دردکشان خرده مگیر

و انوک امثالنی انشاد ایدوب
ضعفانک دخی عقایدینی افساد اتمکه توصل ایدرلر بو فقیر ایله علم و معرفتدن
خالی بر بیر فضول کویله اجتماع و انوک کلامنی بر شام رمضانده استماع واقع
اولدقده بعض مشکلاتم وار خدمتکزده حل اتمک تمنا ایدرین دیدی فقیر دخی مسائل صیام
و تراویح و قیامدن بعضی نسنه لر صورمق تخیل ایدوب تمام انشراح صدر ایله بیورک
دیدم بشکلدی سر قضا و قدردن سؤال و شبههٔ سابقه ایله اشکال ایلدی فقیر ابتدا
اولا قضا و قدردن بحث و جدال منهی در زیرا سر قدر مقدمات دقیقه یه مبنیدر
پس مؤمن صحیح و بندهٔ صریح لازم اولدر که فرمان پادشاه مطلقی ایرینه کتورمکده چون
قوله امتثال و مسارعت و استعجال ایدوب بهانه و تعلل ایلمکده اولورمیه
و چون و چرا دیلم ولادم اورمیه مثلا سن که پادشاه جهان مطاعک خدم و
حشم و انصار و اتباعندن سین حالا سکا درگاه سعادت دستگاهندن
برفرمان وارد اولسه همان اطاعته مبادرت و امتثاله مسارعت ایدرمیسن
یوخسه بو فرمان نیچون بویله کلدی و نیچون امتثال ایدرم نه جهتدندر دیو بحثه می باشلرسن

اکر شق ثانی یه کیدرسک اولا امارتدن معزول. ثانیا عقوبات ایله مقید و مغلول
اولورسین چون پادشاه مجازی اشتباه که مظهر. بیت
برغیر او اضافت شاهی دخی نکی | بر یکدو چوب پاره شطرنج نام شاه
در بو مرتبه ده پس پادشاه حقیقی که نظم | بر وحدتش صحیفهٔ لاریب حجت است
اینک نوشته از شهد الله برو گواه | در کار منه بهانه جوی تا فرمان وی الی
نه مرتبه مستحق عذاب و مستوجب خذلان اوله. روایت اولنور که برکسنه عمر بن عبد العزیز
حضرتنه مسئله قدردن سؤال ایدیجک بیوردی: ان الله تعالی لا یطالب عباده بما قضی
وقدر وانما یطالبهم بما نهی وامر. ثانیا معلوم اولسون که علم الهی ازلی عبدک
قدرتی ایجاد فعل یا اعدام طرفنه متعلق اوله جغنه متعلق. که تقدیراندن عبارت و
لوح محفوظده تسطیر اکا اشارتدر. فعل عبد اضطراری عبد فعلنده مجبور و
مضطر اولمق لازم کلمز. زیرا بالبدیهه معلوم و شک و شبهه معدومدر که فعل
عبد احراق نار و تبرید ماکبی اضطراری کلدر. واختیار ایله اولان حرکت بدنله رعشه
مرضی سببی ایله اولان حرکت بدنیه بینده فرق ظاهر وار ایدوکنه عقلا و کل صبیان و
مجانین دخی جزم ایدرلر. و علم ازلی احد طرفینه متعلق اولدوغی عبد اختیار ایله
اول طرفی ایقاع ایدوکی اجلدندر. عبدک اول طرفی ایقاع ایدوکی علم الهی
اول جانبه متعلق اولدوغی ایچون کلدر. زیرا علم معلومه تابعدر. معلوم علمه
تابع دکلدر. نقاش دیوارده صورت فرسی وجه ایله نقش ایلدوکی نقش الام
وخارجده فرسک اول صورتده اولدوغندندر. نه اینکه فرس خارجده فرس اول
صورت اوزره اولدوغی صحیفهٔ دیوارده بو وجه اوزره منقش اولدوغندن اوله

اوله حاشا وکلا کذلک علم ازلی فعلک بر طرفنه متعلق اولدوغی مکلف
اول جانبی ایقاع ایده جکندن اوتوریدر. نه اینکه مکلف اول جانبی اختیار ایله
ایقاع ایتمه‌سی علم ازلی اول جانبه متعلق اولدوغندن اوله. پس علم الهی
عصیانه علت ایتمک کمال جهل و نقصان عقلی ناشیدر. نته کیم رباعی خیام
خوانده خواجه نصیر منسوب رباعیده ذکر اولنمشدر. رباعیه
کفتی که کنه بنزد من سهل بود | این نکته بگو بدانکه او اهل بود
علم ازلی علت عصیان کردن | نزد عقلا ز غایت جهل بود
چون جواب شبهه بو اسلوب اوزره توضیح. و مذهب حق بو بیان دلکش ایله
تصحیح اولندی. میر بو الفضول خواه ناخواه صامت اولوب کلام
بی انتظامندن ساکت اولدی. معلوم اولاکه بو ذکر ایتدیکمز تقریر
علمای شریعت و ائمه امتدر. اما مشایخ متصوفه و حکمای متألهه
بو مقامده بر تقریر دخی ایتدیلر. انی دخی ذکر و بیان ایده لم. که کتابمز مطالعه
قیلنلر جوابندن مقامه بعون الله الملک العلام. اطلاع تمام تحصیل ایدوب
شبهات و شکوک ظلماتندن نجات بولهلر. اولا معلوم اولسون که حکما
کتب حکمتده تقریر ایلدیلر که هر فعل اختیاری که فاعلندن صادر اولور البته
مبادی مترتبه سی اولمق کرک که صادر اوله. و اول مبادی اکثر حکما قتنده در
و حکیم اشراق شهاب الدین سهروردی قتنده قدس سره اوچدر. اول علم
یعنی اول صادر اوله جق فعلک نسنه در بو وجه ما تصور اولنمق کرک. و دخی اول فعلک
فایده ماسی وار ایدوکنه تصدیق ایتمک کرک. کرک تصور مطابق و تصدیق یقینی

حکمی کرکسه تصور غیر مطابق وتصدیق تخییلی وجهلی اولسون ایکنجیسی
شوق ومیل در جانب فعله که علم وتصور مذکوردن ناشی اولور بو شوق و
میل علمک غیری ایدوکی وفعل اختیاریک مبادیسندن ایدوکی بالوجدان
الضروری معلومدر نیجه کمسنه بر فعلی تصور وفایده سینه تصدیق ایلر اما فعل جانبنه
شوق ومیلی واقع اولمیوب اول فعل وجوده کلمز اوچونجیسی اجماع وعزمدر
یعنی فعلک ایجادی جانبنه رأیی مجمع وعزیمتی مقرر اولمقدر وبونک مبادیدن
اولدوغنه دلیل اولدرکه نیجه کمسنه بر فعلی تصور وفایده سین تصدیق ایلر
وانک ایجادی جانبنه شوق ومیلی دخی اولور لکن بر نسنه مانع اولوب شوقی باقی
ایکن فراغت ایدر پس شوقدن صکره بر اجماع وعزم لازم ایمش اما حکیم اشراق
ایدر بو اجماع وعزم دیدوککوز لازم در ولی بو بنه شوقک تأکدی وغلبه سیدر
بو سببدن آخر دکلدر بو نزاع نزاع لفظی یه قریبدر دردنجی تحریک عضلات واعصابدر
بونک لزومی دلیله محتاج دکلدر پس فعل اختیاری اولدر که اولا تصور جزئی
وفایده سینه تصدیق اولوب بو علمدن شوق ومیل حاصل واول شوق ومیل
عزیمت مرتبه سنه واصل اولوب اندن تحریک اعصاب واعضا ایله اول فعل خیز
وجوده اخراج وابدا اولنمش اوله ومر فعل که بو اسلوب اوزره اعنی بنابقا
اصلا علم اکا متعلق اولمیه یا معلوم اولسه شوق وارادت اولمغه اولمیه
اول فعل اضطراریدر حرکات جمادات کبی که اصلا علمله مسبوق دکلدر و
حرکت ارتعاش بو کبی فرضا تصوری دخی اوله شوق وارادت سببیله واقع اولمش
دکلدر چون فعل اختیاری مبادی مذکوره یه موقوف اولنسه ممتنع اولمله وجودی

وجودی واجب دخی دکلدر وبو مبادی اولکه علمدر ثانیسی که شوق ومیلدر اختیاری
دکلدر بلکه بر فعله شعور وتصور وفایده سنه تصدیق ایله کسب واختیار اولنمز
واندن فعله میل دخی شمدی کذلک عبدک صنعی واختیاری ایله دکلدر
ومیلدن صکره ارادت که احد طرفینی برده ترجیحدر اول دخی حکما ومتصوفه
قتنده بلا مرجح ممکن دکلدر اندن صکره تحریک عضو خود ضروریدر پس
فعل اختیاری بالحقیقه اسباب موجبه ومبادی غیر اختیاریه یه مستنددر اکر دیرسک
فعل بو تقدیرجه نیجه اختیاری اولور جواب ویررزکه اختیاری بو اسلوب اوزره
واقع اولاندر پس فعل اختیاریدر لیکن اختیار اختیاری دکلدر نته کم دیمشلردر

مثنوی
کرچه از جبر فعل او دورست — اندران اختیار مجبورست
کرچه بی اختیار کارش نیست — اختیار اندر اختیارش نیست

اکر دیرسک که چون عبد امور اختیاریه ده مضطر ومجبور اوله پس بو اختیار
حقیقتده جبر محضه راجعدر واجبار محضه مبتنی اولان امر ونهی مانعدر مجبور
محضه امر ونهی عقلا مستحسن وشرعا جائز واقعدر بر آیدر که مشایخ متصوفه
بو اشکال صعبه بویله جواب ویریرلر که مؤمن مطیعک قلبنه حق جل وعلا فعل خیر
وایجاد امر جانبنه علم وشعور ویردکدن صکره شوق وارادت براقدی که
خیری تحصیل وامره امتثال ایلدی وکافر وفاسقک قلبنه بو شوقی وارادتی
براقمدی لابد تحصیل خیر وامتثال امر ایتمدی زیرا که اولکی نک ماهیتنک مقتضاسی
بو ایدی واستعدادی اکا ایدی ثانی نک مقتضای ماهیتی وموجب استعدادی
بو ایدی وماهیات غیر مجعول واستعدادات غیر مخلوقدر بیت

هرچه ظاهر ز جمله اعیانست   سربسر مقتضای ایشانست
مقتضاسینی ذاته اول علام   ویرسه حکمتله اولمیه ظلام

اوّل سببدندر که روز حشر و فردای قیامتده سرّ قدر جمله عالم و عامی و مطیع و عاصی اولنلره ظاهر و مکشوف اولیجق اشقیا جمله کندولرینی لوم و ملامت و سوء فعللرینه اظهار ندامت ایدوب ظلمنا انفسنا انا کنا خاطئین دیه‌لر. هیچ کافر و عاصی دنیاده ملحدلر دیدوکی کبی نیچون صوچمز ابدی حق بکا تقدیر ایتمیشدی که تقدیرک تغییره قابل دکل بزه عذاب و عقاب ایتمک روا دکلدر دیمیه‌لر. چونکه بو سر معلوم اولدی که فعل اختیاری دخی حقیقت اختیار اجباری دکل و انوک حقیقتی اضطراره راجع. و انسان تقالیب دست چوکان تقدیرده کوی وش کرداندر. بیت

گرچه تو ز اختیار مأموری
لیک در اختیار مجبوری

پس مؤمنه لازمدر که هر آن و ساعت کندو حول و قوتین اسقاط و نفی ایدوب جمله حول و قوتی حق جل و علایه اثبات و حصر ایلیه. مثنوی

بین درین کارگاه وهم و خیال
خویش را در مجاری افعال   قابلی ز اختیار خود عاری
گشته افعال حق برو جاری

و لسان حال و قالی ایله اللهم لا تکلنی الی نفسی طرفة عین و لا اقل من ذلک دیوب حق جل و علادن توفیق و امداد طاعت و خیری تضرع. و خذلاندن که عدم توفیق و عبدی کندو حول و قوتی ایله مؤمنه تعویق ایتمکدر تعوذ ایلیه. طاعت صادر اولورسه یا رب محضا سنک امداد و توفیقکدر دیو شکر و ثنا ایدوب تمنا و تطلب مزید ایلیه. بیت

شکر باشد کلید گنج مزید   گنج خواهی مده ز دست کلید
اذ من الشکر عم آلاوه   و من الشکر دام نعماوه

اگر معصیت صادر اولورسه ملحد مخذول کبی سنک تقدیرک بویله ایمش بنم نه گناهم وار دیمیه. مثنوی

جرم و عصیان بسوی خویش افکن
سر شرمندگی به پیش افکن   معذرت پیشه گیر و استغفار
عجز و فقر و شکستگی پیش آر   کای خدا بنده کنه کارم
گرد خود گو بها کنه دارم   عذر من عفو کن که تو بس
نیست غیر از تو عذر خواه تو کس

بلکه کندو نفس شومندن بیلوب. عبادتنی تقصیر له معیوب و تقصیری نفس امّاره سیئه منسوب قیله ادب عبودیت بودر. نته کم لسان غیب حافظ شیراز دیمشدر بیت

گناه اگرچه نبود اختیار ما حافظ   تو در طریق ادب باش گو گناه منست

بعض اهل عرفان بیورمشلردر که ان لام ذم و حمد فکونوا وقایته فی الذم واجعلوه وقایکم فی المدح تکونوا ادباء عالمین. یعنی عبد مکلّفک حالی اکی حالدن خالی دکل یا خیر و طاعته مظهر اولوب مستوجب مدح و تحسین اوله یا شر و معصیته مصدر اولوب مستحق ذم و نفرین اوله. پس ادب که لایق عبد پرادبدر اولدر که مصدر معاصی شر اولدقده حق جل و علایه وقایه اولوب حق جل و علا جانبنه تیر ذم و ملام اثلمغه مانع اولوب جمله لوم و ملامتی کندویه ایقاع و تقریع و ندامتی نفس پر تقصیرینه ارجاع ایلیه. نظم

گرچه در کیش صاحب تفرید   آن تقاضا نمی‌کند توحید

یعنی پسرم

که همه فعلها چه زشت و چه خوب / بی وسایط بحق بود منسوب
لیک از آنجا که شیوه ادبست / نسبت فعل شر بحق عجبست

واگر فضل و توفیق حق جل جلاله سببی ایله مظهر طاعات و حسنات
اولدی ایسه بو دفعه حق جل و علایه نعمته وفا ایچون جمیع مدح
و ستایشی اول جانب فیض مآبه حصر و اسناد ایدوب نفسنی استحقاق
مدح و ثنادن تنزیه و ابعاد ایلیه که ادب عبودیتیله متحلی و عجب و رعونتدن
متخلی اوله جمله انبیا و اصفیا که پیشگاه قبول و اصطفاده مقربلردر بو جلیله
متحلی و بو ادب ایله متادبلردر نته کم سرور بارگاه اجتبا حضرت محمد مصطفا
علیه الصلوة الاتم والسلام الادنی بیورر که ادبنی ربی فاحسن تادیبی و بو ادبه
کرچی جلیل محکم تنزیلده ابراهیم خلیلدن حکایت بیورر که الذی خلقنی فهو
یهدین والذی هو یطعمنی ویسقین واذا مرضت فهو یشفین والذی یمیتنی ثم
یحیین والذی اطمع ان یغفر لی خطیئتی یوم الدین زیرا الذی یمرضنی و یشفین
دیمدی و مرض و سقم که ظاهر اثر و الم در حقه مضاف ایتمیوب نفسنه اضافه ایله که مظهر
اکتفا ایلدی شفا ایسه که خیر و نعمدر جمله حق جل و علایه اسناد ایتدی و
فاتحه فایحه ده که ام الکتاب و خیر الخطابدر بو ادبک رعایتنه اشارت
واقع اولمشدر که صراط الذین انعمت علیهم غیر المغضوب علیهم ولا الضالین
بیورلوب اهل سعادت و هدایته اولان انعام حق جل و علایه نسبت صریح اولنوب
انعمت علیهم بیورلدی اهل شقاوت و ضلالته اولان غضب و اضلال حق جل و علا
نسبت اولنمیوب غیر الذین غضبت علیهم ولا من اضللتهم دینلمدی سبحان الله

الله ما اکثر لطایف کلام الله بو اشارات لطیفه و نکات شریفه دن
غرض بیان آداب و تادیب و تهذیب اولی الالبابدر بو سببدندر که بعض کمل ارباب
طریقت بیوردیلر که التصوف ادب کله نظم ادبوا النفس ایها الاصحاب
طرق العشق کلها آداب / مایه دولت ابد ادبست
پایه رفعت خرد ادبست / پس بو تفصیل و تطویلدن حاصل
اولدی که اهل خبر بی خبر و بی خبر طریقه سینه سلوک و سیر ایدوب شطحات
نه صوحی و ارچون لعنی و طردی مقدر و ترک طاعات و کسب سیئات ایدنه
نه محل لوم در چون افعال عباد خیر و شر علم ازلیده ثابت و مقرر و لوح
محفوظده که با علم شامل مبادی عالیه یه اشارت باطن اخبارده وارد
اولدوغی کبی بر لوح عظیم که جمله حوادث و کواینله رقیم اولمش اوله ایدن
عبارتدر مکتوب و مسطردر دیوب بو کلامی ترک طاعات و کسب معصیت ایتمکه
سبب و معذرت ایلین ملحد مخذولدر اگر معتقد ضلال اولمیوب محضا
غوص دقایق و درک حقایق دعواسین ایدوب تقوه و تکلم ایدر سه مرتکب
مالا یعنی و صاحب بدعت و فضولدر اگر ناگاه شب شبهه یه دوشمش
و تقبه خاطرینه زنبور خواطر او شمش ایسه ذکر ایتدوکمز جواب شافی و خطاب
وافی ایله قناعت و دفع شبهه رفع شناعت ایلیوب وادراک ایده مدوکی
پرده تسلیم و اطاعت قیلسون والله الهادی چون آفتاب لسان تو قدر
ذکر و بیان اولندی بو مقدار له اکتفا و اختتام و بر دخی آفات لساندن
احتراز ایدوب ختم کلام ایده لم ذکر رذیلت صلف صلف و

تصلف اوکونمک درکه کندوده اولمین فضایلی وار ادعا ایدوب بره داخی
حدندن بلند ومرتبه سندن استحقاقندن زیاده ارجمند طوتمقدر و صلف
حقیقتده عجله کذبدن مرکبدر ونتایج وفروعی دایما مراتب عالیه ادعا
وارباب فضایله تحقیر وازدرا ورعایت حقوق خوانده تقصیر ونفسی تعظیم و
غیری تحقیردر چون عجب وکذبک علاجی تحریر وتقریر اولندی علاج صلف
انلردن معلوم اولور **ذکر رذیلت بخل وحسد** بخل خلق مذموم
وضد سخا اولمغله رذیلت عظمی ایدوکی معلومدر وآیات شرعده دخی
ذم بخل ومدح سخا چوق واقع اولمشدر ومن یوق شح نفسه فاولئک
هم المفلحون. شح بخل غلیظدر ولا تحسبن الذین یبخلون بما آتاهم الله من
فضله هو خیرا لهم بل هو شر لهم سیطوقون ما بخلوا به وحدیث شریف ده
وارد اولمشدر که لا یدخل الجنة بخیل ودخی بیورمشلردر که ثلث مهلکات
شح مطاع وهوی متبع واعجاب المرء بنفسه یعنی اوچ خلق واردر که هر برسی
صاحبنی هلاک ایدیجیدر. بری بخل شدید که نفس اکا اطاعت ایده وب
قلب وروحه حکمی جاری اولمش اوله. ایکنجیسی هوا یعنی طبع میلدر که نفس اکا
تابع اولمش اوله. اوچنجی کشی کندو نفسنه وکمالاتنه عجب ایتمکدر وابن عباسدن
روایت اولنور که حق جل وعلا جنت عدنی خلق ایتدکده امر ایلدی که تزیین ایله
پس سعردیکه انهارکی اظهار ایت جنت دخی نهر سلسبیل وعین کافور و
تسنیمی اجرا ایدوب نهر خمر وعسل ولبن منفجر اولدی پس بیوردی که سررلرکی
وحجله لرکی رحاللرکی اظهار ایت پس حق نظر ایدوب بیوردی که ایمدی تکلم

تکلم ایله وجنت کلام فصیح ایله دیدی که طوبی لمن دخلنی حق جل وعلا
بیوردی که عزت وجلالم حقیچون مسنده بخیل کمسنه ساکن ایتمزین اکر ذم بخل و
مدح سخاده وارد اولان آثار واخبار واساجیع واشعار ایراد اولنورسه تطویل
حددن بیرون اولور پس انلردن فراغت ایدوب بخل مذموم نه در انی بیان ایدوب
طریق علاجین عیان ایدهلم بخلک تعریفنده چوق کلمات ایتمشلر لکن اصح اقوال
بودر که بخل شرعا واجب یا مروت یوزندن مناسب اولنی فاقد اولوب ایتمکدر مثلا
برکمسنه شرعا واجب اولان زکوتی ویرمسه بخیلدر شرعا واجبی ویرسه اما مروت
طریقنده لازم اولنی ترک ایلسه مثلا مال موفور ونعمت عظمیه قادر اولوب اقارب و
جیرانندن فقرای صلحا اولوب ضر فقر وشدت افلاس ایله معاش ایدوب بونلره
فواضل نعمتندن برحبه ویرمسه اکرچه زکوة شرعیه سین دخی ویررسه بو کمسنه بخل حدینه
داخل ووعید بخل اکا واصل ومتواصلدر. وواجب مروت اختلاف اشخاص و
ازمان وحالات ایله مختلفدر مثلا فقیره برحرفی نسنه امساک ایتمک مروته مانع اولمز اما
غنیه مانعدر. **مثنوی**

بتو نظار زر بخش کردن زکنج
نه چندان که دیناری از دسترنج
برد هر کسی بار درخورد زور
کرانست پای ملخ پیش مور

ضیافتلرده مضایقه وتدقیق
ایتمک مروت دکلدر معامله ومبایعه ده تدقیق مروته منافی دکلدر مکر حددن
بیرون اوله وبیع وشراده دخی مثلا کفن المقدره واضحیة المقدره تدقیق ایتمک
مانع مروتدر وبالجمله مروتک برحد معینی یوقدر ولکن ذوق سلیم وعقل صحیح ایله
معلوم اولور که نه مرتبه مانع مروتدر نه مرتبه دکلدر پس برکمسنه زکوة مفروضه

ویرمسه یا مالنک اوسطندن ویرمیوب ادنی سندن ویرسه اوچ بخلله بخیل در
امّا اوکی دن ادنی در انی دخی ایلیسه بخلدن خلاص اولور و من یوق شح نفسه درجه
سینک ابتداسی اکا حاصل و ایثار و بذل و سخانک نفس مقامی نک اوله اصل اولور
ولکن مراتب سخا و ایثار متفاوتدر و اسخیا و کرام و مقامات احسان و انعام
دخی نیجه طبقهدر **بیت** ولم ار امثال الرجال تفاوتت
لدی المجد حتی عد الف بواحد   ایثار اکا دیرلر که کندویه لازم ایکن
صبر ایدوب آخره ویره نته کم قرآن عظیمده بیورلدی و یؤثرون علی انفسهم
ولو کان بهم خصاصة و ایثار متحمل و متصبر واصلا نادم و متضجر اولمیله
مقام عالیدر اما ایثاردن صکره صبر ایده میوب نادم و طول احتمالی اولمجق ترکی اولی در
لا صدقة الا عن ظهر غنی بیوردی و غنی بونلره کوره در **بیان اسباب بخل**
خواجه نصیر ایدر تأمل اولنسه اسباب بخل اوچ نسنه در یا خوف فقر و
احتیاج یا غلو حب مال یا شراره نفس سببی ایله غیره خیر وصولنی استمک
امام غزالی ایدر سبب حب مال ایکی نسنه در بری حب مشتهیات که طول
امل ایله مقرون اوله مثلا بر کمسنه کندویه طول عمر تقدیر ایدوب مدت
عمرده مشتهیاتدن تلذذ و مستحسناتدن تمتع ایتمک استیجک لابد ماله
که مشتهیاتنک وصولنه سبب و آرزولرینک نیلنه و مستحسناتنک حصولنه علتدر
محبت ایتمک لازم اولور نته کم بعضلر در **نظم**
ای زر تو سببی که جامع اللذاتی   محبوب خلایق همه اوقاتی
بی شک تو خدا نهء ولیکن بخدا   کشاف کروب و قاضی الحاجاتی

اما طول امل اولمسه مثلا یارین بر کون موت اغلب و سفر آخرت قشده
کلمح البصر او هو اقرب اولسه ماله که مفارقتی لازم در اول قدر محبت ایلمز بعض
کمسنهلر اولادینک بقاسین دخی کندو بقاسی کبی حب مال سبب و حرص
ادخاره علت قیلورلر انکیچون جناب رسالت پناه صلی الله علیه و سلم
بیوردی که الولد مبخلة مجبنة یعنی ولد محل بخل و خوف فقردر انکیچی عیبی ماله
محبت ایتمکدر نته کم بعض کمسنهنک مال موفور و خزاین معموری اول قدر اولور
که معاددن زیاده عمری اولوب مرکون ابتداوکی انفاق و خرجین اضعاف
مضاعفه سن ایله نقصان ظاهر اولمز بعضنک املاک و عقار اندن
ریع و ادرار مرتب دخی کلور کن و اصلا فقر و احتیاج احتمالی یوق عکسینه
ماله محبت و نقش دینار و درهمه عشق و مودت ایدوب نه زکوة واجبن
بر حبه و نه صدقه مندوبه دن بر فلس ویرور بلکه کندو حقنده اقل قلیل
ایله اقتصار و نان و جین ایله اکتفا ایدوب اموالنی تحت الارض دفن ایلر
و بعضیلر مؤنتله صایع اولمسنی دخی اختیار ایدر و بعضی وارث مبغوضنه
انتقال ایتمه سیله کار زی زار اولوب کاه ناله دلسوز و کاه آه جانگداز
فکار ایدر و بو مقوله اشخاص روزکارده بی نهایت بولنور و هر بریک
نوادر اخبار و احوالی مجالسده نقل و حکایت اولنور ایراد امثال و بیان
حال ایتمکه احتیاج یوقدر و بو مرض غایت عسیر العلاج در خصوصا که زمان
شیب و کبرسنده دخی اوله بو کمسنه اکا بکزر که بر کمسه بر محبوبه عاشق اولوب
رسول موصله دخی محبت ایدوب کیدرک محبوبنی ونیدوب رسول محبته

مبتلا اوله زیرا بی شبهه اصل محبوب مشتهیات نفسدر اما مشتهیاته
سبب وصول اولمغین صرکشی اکا محبت ایتمشدر لکن کیمدر که نفس مشتهیات ایله
عین مال که سبب حصول مشتهیات ایدی محبت ایلمشدر که جمله مشتهیاتدن
جمع مال و ادخار اکا اشهی و احب اولمشدر حتی بعض بخلانک لوم و خساستلرینه
لوم و طعن ایدوب قدر بلکوز و ادیکن فقر اکبی ضرر و مؤنتله معاش و طیبات دنیادن
کذلک هی للذین امنوا ایبورلمشدر بالکلیه حب مال ایچون اجتناب و دنیاده دخی عذاب
جکرسنز دیلر دیرلر که چون مقصود نفسک مشتهاسنه وصول و لذت و تحتی
حصولدر بزم قصدمز ده جمع و ادخار جمیع مستلذاتدن الذدر و جمله طیباتدن
اطیب و اشهی در پس بزه دخی نعیم دنیادن تمتع که خرج و تقرب نقددن تمتع در حاصل
و بزم نفسمز غایت عیش و سروره واصل در دیو جواب ویرورلر اما غایت
ضلال و نهایت جهلدر زیرا وصول حاجات و حصول مرادات اولمیجق ذهب ایله
حجر که نه فرقی واردر م   بیت   برای نهادن چه سنک و چه زر
زر را برای خرج کند سکه دار   لعنت بران کسی که ازو کرد میکند
بوندن بویوک شقاوت و حرمان و خیبت نجه اولور که دنیاده فقر اکبی محنت ایله
معاش ایده لر و آخرتده اغنیا حساب و عذابین چکه لر اگرچه جمع و ادخار
نفسلرینه غایت مشتهی و بونلر مشتهالرینه واصل اولمقده حس بحظ ایدرلر
اما بو جهل نجاستندن تلذذ و کلاب جیفه لردن تمتع ایتمه سی کبی خبث نفس و
دنات جبلت در که مشتهاسی لوثنک کبی امری تحصیل و جانب تحصیلی ذلت و
قلت در اعاذنا الله تعالی بیان اسباب بخل چون بخلک اسبابندن

ایسبابندن بریسی حب مالدر و حب مالک سببلری نه در ذکر اولندی پس
هر شینک ضدی ایله علاج اولنور حب مشتهیات قناعت و صبر تحصیلی ایله
اولنور و طول امل ذکر موت و اقران و امثال و مفارقت آشنالر ذکری ایله
اولنور که مزاران زحمت و تعبله جمع مال ایدنلر آخر قویوب حسرتله کیدیلر مال
انلرک اجللرندن صکره بقالرینه سبب اولمدی   بیت
نه ایشان نخستین نکهد اشتند   بحسرت بمردند و بگذاشتند
الان مال للرینی غیرلر تصرف و انلر خاک الحده تحزن و تأسف ایدرلر اولادیچون
حرص و بخل خود غایت جهل و حماقتدر زیرا خلق ایدن رزاق پروردگار ولادتندن
اول نیجه روزکار حالنی تدبیر و رزقنی تقدیر ایتمشدر و ما من دابة الا علی الله
رزقها نیجه کمسنه یه پدر و مادردن برحبه میراث انتقال ایلمز نیه فضل حقدن اولقدر
ملک و مال مالک اولور که آبا و اجدادی عشر عشیرین کورمشلر دکلدر و نیجه کمسنه یه
پدردن و مادردن اموال و اسباب خارج حد و حساب انتقال ایدر اندک زمانده
اول مال اسباب عرضه تلف و بوار اولوب قوت یومیسی اقل قلیل قلور
و کندوسی فقیر و ذلیل اولور پس وارث ایچون خزینه دارلق خیال باطل و اولادی
ماله اصمرلین احمق و جاهلدر نته کم حافظ شیراز ایدر   بیت
خزینه داری میراث خوارکان کفرست   بقول مطرب و ساقی بفتوی دف و نی
حکایت   اولنور که مرحوم سلطان محمد زماننده بر خواجه مالدار وار ایدی
که کثرت مال و خزاینده قارون روزکار ایدی چون خواجه عدیل قارون
گرفتار موعد اذا جاء اجلهم لا یستقدمون ساعة و لا یستأخرون اولدی

فرزندو لنبدینه عمر صد ساله تقدیر ایدوب هر کوننه بیک درم خرج و توفیر
فرض ایدوب مبلغ حاصلی مخزون خزاین حواصل ایدوب اوصیایه تسلیم
دکندوبی افلا پس فرزندن بی بیم ایدوب سفر آخرتی تصمیم ایدر فرزندی
مبلغ رجاله واصل و اموالی دست تصرفنده حاصل اولیجق انصاف اسراف بلی ص
وتبذیر بی تقدیر له برباد ایلر حتی نقل اولنور که کمان کره و توفکله
بنادق سیم و زر ایدوب دریاده مرغابیلره اتر ایمش و همیان
برزری دیوار حجره ده روب همیان تلاوت سوره انشقاق و
حاضرون انتهاب و اختطافه اتفاق ایدیجک کندو قهقهه ایله خنده
اولوب همیان آخر درمیان ایدوب انی دخی اصحاب اخذ و انتهاب
بو قهقهه بی حساب ایدوب برکونده بنجه صنادیق تهی و همیانات
منتهی اولوردی حتی چون ان وارث اموالی نفاذ و افلاس سببی ایله سائلک
کلخن ورما داولمش سلطان محمد علیه الرحمه استماع ایتدکده
خواجه بخل صفتا ایله سابقه معرفتی اولدوغیچون جوان مسرفی دعوت
ایدوب بنه رأس مال بخشش و نوال ایتمک استیجک دیمش که ای پادشاه
روی زمین دولت جهان نوازکوز سایه سنده عالم و عالمیان
امین اولسون شرط حق کذاری و بنده پروری و داد احسان
و سخاوت کستری همین درکه پادشاه جهان پناه بیوردی اما بو
بنده کنج افلاس و فنادن ساحه توانکری و غنایه چیقرمق ممکن و مقدور
دکلدر زیرا ایدر بو حقیری حق ذو الجلال اصیم ملوب مال و منال اصم

اصیم لمشدر حکمک غیریه اصیم لکن ذلیل و فضل خدادن غیری سی شی قلیل در
پس فرزندی اچلیچون کندوبی هلاک و دامن عصمت و ثمتنی چاک ایتمه اکر فرزندی
صالح قوپرسه حق جل و علا و هو یتولی الصالحین بیوردوغی کبی انی ضایع
ایلمز اکر فاسق اولورسه فاسقه آلت فساد و عدت معاصی ایدیویروب
کناهده شریک اولمق نه جه میدر عزیزلردن بری سنه التمش بیک درهم
واصل اولوب جمله سین صدقه ایدیجک دیمشلر که بر مقدارین اولادکه
ذخیره ایلسک اولمزمیدی دیمش که لا بلکه جمله سین الله تعالی قتنده
نفسمه ذخیره و الله تعالی حضرتنی اولاده ذخیره قیلورن بو مقدماتی
تذکر و سایر بخلانک احوالنی و عند الله والناس مذموملقلرینی تفکر
ایدوب کندو یه جبر ایلکه ریاء سخاوتی تحمیل ایدوب خلق تخلقه تسخی
سخایه تبدل اولدقدن صکره ریابی دخی دفع ایتمکه جهد ایدوب بو علم و
عمل ادویه سیله اصلاح مزاج و تحصیل علاج ایلیه والله الموفق پس
بعض حکایات اسخیادن ایراد ایدولم امیددر که اکتساب صفت
سخا و اجتناب سمت بخله سبب اوله صفت سخا و کرم
طایفه عربه که خیر امم واصل و محتد سید عرب و عجمدر مخصوص و قبایل
عربدن قریش و بطون قریشدن بنی هاشمه اختصاصی مصرح و منصوصدر
و عهد خلفای مروانیه و عباسیه ده بازار کرم رایج و نافق و غالب
امرا و وزرالری بو صفت حسن ایله اتصاف ایتمکده بربریندن متسابق
ایدیلر و تصریح اهل تواریخ و اخبار بودرکه عهد اسلامده سرآمد اسخیا

عبد الله بن جعفر طیاردر که معاویه‌نک احب احباسندن ایدی و
هر ییل یوز کره یوز بیک درهم وظیفه‌سی واریدی جمله‌سن فقرا و محاویجه
و ایتام و ارامله بخش و عطا قیلوب اواخر سنه‌ده مدیون اولوردی معاویه
عبد الله بن جعفره هر سال بو قدر مال ویرمک بیت الماله اخلال و امیر المؤمنینه
غیر حلالدر دیدیلر. جواب ویردی که بن بو مالی عبد اللهه ویرمزین بلکه فقرا و محتاجین
اهل مدینه‌یه ویرورین تفتیش ایلک. تفتیش ایتدیلر جمله‌سن فقیر و سائل و ایتام
و ارامل و طلاب جوده نائل اولنلره بخش ایدوب کندو فقیر و عائل قلمش. طعن
ایدنلر جود عبد اللهه انصاف ویروب بیت المالی اکا ویرمک جمله فقرایه
ویرمک ایدوکنه اعتراف ایتدیلر. حکایت برکون عبد الله مزارعی اولان
ضیعه‌سینه تفقد و نگاه ایتمکیچون سالک راه اولمشدی. اتفاق بعض
نخلستان کنارینه گذار ایدوب کورور که بر غلام سیاه خدمت حدیقه
ایدرکن اکا اوچ قرص نان کتوررلر. مگر بر کلب در حدیقه‌دن داخل و غلام
یننه واصل اولور. غلام کلبه بر قرص نان اتوب انی اکل ایدنجک بر دخی و اندخی
تناول ایدنجک بر دخی ویروب. عبد الله ایدر یا غلام قوتک هر روز نه‌در ایدر که
کوردوکک اوچ قرصدر. عبد الله ایدر پس نیچون جمله‌سین ایثار ایدرسن و کندوک جوع
اختیار ایلدک. غلام ایدر کوردم که بو سک غریبدر و دیار بعیده‌دن کلمش
جایع و طالب نصیبدر. پس انی محروم ایتمکی بخل و لؤم کوردم. عبد الله
ایتدی پس بوکون نیجه ایدرسین. غلام ایتدی جوعله جلیس و صبرله انیس
اولورین. عبد الله متأثر اولوب بنی خلق جودده ملامت ایدرلر بو غلام

غلام سیاه بندن سخی‌دری اشتباه یوقدر. پس غلام و نخلستانی
بالتمام اصحابندن اشترا ایدوب غلامی اعتاق ایله رقبه‌سین ربقهٔ رقیتدن
تفکیک و نخلستانی جمله آلات و اسبابی ایله اکا تملیک ایلدی. عبد الله
دیدیلر که پس اندن سخی سین زیرا انوک عطاسی اوچ قرص ناندر سنک
بهای غلام و نخلستان. دیدی که هیهات انوک ایثاری جمله مالکی تمام قلیل و
کثیری و بنم ایثارم مالکمدن عشر عشیریدر. بیت
آزمون زربخش را در بذل وقت تنگی است
امتحان نقاش را در نقش اسب لاغر است
عبد الله حضرتنه بر مقدار افراط سخا و اکثار عطادن فراغت ایتسه کوز
دینکوزه قضا و اهلکوزه رضا حاصل اولسه دینلدکده دیر ایدی حق جل و علا
بزه عطا ویردی عطای حقدن عبادینه بذل و اعطا ایتمکی عادت ایلدک
قورقرین که بن عادتمی تغییر ایدرسم حق تعالی دخی عادتین تغییر ایدوب عطاسین
قطع ایتمکله بنم افلاس و املاقله موسوم بنم احسان و انفاقمدن محروم اولم
حکایت حضرت عائشه‌یه رضی الله تعالی عنها ابن زبیردن یوز سکسان
بیک آقچه کلدی بیوردی دوکدیلر. بر طبقله فقیر و مستحقین اهل مدینه‌یه
بالتمام بخش و تفریق ایدوب. بعده ام دره نام جاریه‌سینه کتور غدامز
افطار ایده‌لم دیدیلر. غدای بیت خبز و زیت ایدی. جاریه‌لری ام دره
ایتدی بزه دخی ایکی درهم ویرسک لحم الوب افطار ایلسک دلرمی ایدی
دیدی اگر دیمش اولایدک ویریردم دیدیلر. حکایت بانیء دین
احمدی‌یه صلی الله علیه و سلم زینب و زینب اولان ابو محمد حسن و ابو عبد الله

حسین سر حلقهٔ کرام ابرار ٭ مزبور عبد الله بن جعفر طیار سفر حجده
کلورلر ایدی ٭ برکون بادیه ده ریح عظیم و مطر شدید اولوب قافله
تفرق و انتشار ده و شوب نجوم با بهم اقتدیتم اهتدیتم بار و بنکالرندن
ایرو راه کم ایدوب چوق تعب و زحمتدن صکره بر عربک خباسنه نازل
اولورلر خباده بیمان بر پیره زن که فقر و فاقه او لقدر طاری اولمش که
ابل و ناقه دن عاری اولوب اول موضعده وحید و فرید قلمشدر عجوز
تکریم و تعظیم ایله خبایه انزال و ادخال ایدر شراب استرلر طرف خباده
مربوط اولان معزی حلب ایدوب لبنی ایچوک دیر بعده طعامک وار می دیرلر
قلقوب بو معزی ذبح ایدوب سزه طعام تشوره یین دیوب ایله ایدرلر چون
روی هوا گشاده اولور اتلرینه سوار اولوب بز قریشدنوز اگر احتیاجک
اولورسه مدینه یه کلسن و بزی صورسن بولسن دیوب وداع ایدرلر
احشام اولوب بر صحرادن کلوب معزی بولمیجق عجوزدن سؤال ایدوب
عجوز شرح حال ایدیجک بر غضبه کلور بر قوم مجهول مجرد بز قریشدنوز
دیمکله سبب معیشتمز اولان نسنه یی اتلاف ایتمشسن دیر ٭ بعد زمان بر کره قحط
اشتداد ٭ و زمان ضرری امتداد طوتیجق ٭ مدینه یه کلورلر ٭ و بر زمان بر حصن
طشی مغله معاش ایدرلر ٭ اتفاق برکون امام حسن دیه یی کونده اوتورر کن
پیره زن کیچر امام سلوب کل یا امة الله سبحنی بیلور میسن دیوب ٭
عجوز لا دیوجک بن سنک ضیفک دکلمی یم دیدی عجوز بیلدم اولسون دیر
پس بر مقتضای مصرع ان الکرام اذا ما اسهلوا ذکروا ٭ من

187

من کان یعرفهم فی المنزل الخشن ٭ بیک دینار و بیک کوسفند عطا
احسان بیوروب غلامی ایله امام حسینه کوندرر ٭ امام حسین دخی بیک دینار و
بیک کوسفند عطا قیلوب عبد الله بن جعفره کوندرر ٭ عبد الله ایکی
بیک دینار و ایکی بیک کوسفند بخشش ایدوب ٭ و اول بکا کلمش اولیدک ایله
عطا ایده ایدم که انلره تعب و زحمت ویره ایدم دیر ٭ و اجواد
عربدن آل و اولاد مهلب در که شاعر انلر حقنده دیمشدر که ٭ قطعه

ترکت علی آل المهلب شاتیا ... بعیدا عن الاوطان فی زمن المحل
فما زال فی احسانهم و افتقادهم ... و انعامهم حتی ظننتهم اهلی

مورخلر ایدر که آل مهلب دولت مروانیه و آل برمک دولت عباسیه ده
سرآمد جود و سخا و نهایت کرم و عطا ایدیلر ٭ حکایت یزید بن مهلبی
حجاج امارت خراساندن عزل ایتدکدن صکره محصولات مملکتی کتم ایتدک دیو
هرکون عذاب ایدردی ٭ یزید هرکونک عذابنی یوز بیک اقچه ویروب دفع ایتمکی
مقرر ایتمشدی ٭ برکون مبلغ مزبوری جمع ایلدی که عذاب بکرده اشترا ایله
ناکاه اخطل شاعر کروب انشاد ایلر که ٭ نظم

ابا خالد بادت خراسان بعدکم ... و قال ذو الحاجات این یزید
ولا مطر المروان بعدک قطرة ... ولا اخضر بالمروین بعدک عود
فما لسریر الملک بعدک قطرة ... ولا لجواد بعد جودک جود

مروان دیدوکی بر مرشاهجان بر دخی مرو الرود در که خراسانک مشهور
شهرلریدی ٭ پس یزید جمع ایلدوکی یوز بیک اقچه یی شاعره عطا ایدوب

اول كوننك غدا بنه صبر ايتمكه عازم اولدى. بو حكايت حجاجه واصل اولوب يحيى
بن يزيدى دعوت ايدوب ديدى كه اى خراسانى بو حاله مبتلا ايكن جود
وكرم بو مرتبه ده اوله. سكا بو كوننك و من بعد غدا لى عطا ايتدم بو
كرمك مقابله سنده ديدى. و آل برمكك جود و سخالرى مشهور
و تواريخ و كتب ده مسطوردر. شاعر عرب دير كه — بيت
اذا كنت من بغداد فى رأس فرسخ — اتتك نسيم الجود من آل برمك
حكايت — جعفر بن يحيى برمكى حج ايتدكده مدينه منوره قربنده
وادى عقيقه مرور ايتدكده بر خاتون بولنه طوروب انشاد ايلدى كه
قطعه — انى مررت على العقيق واهله — يشكون من مطر الربيع نزورا
ما ضرهم اذ جعفر قد جارهم — ان لا يكون ربيعهم ممطورا
روايت ايدرلر اول قدر احسان ايلدى كه مذكوره غناى ابديه ايرشدى
حكايت — شعرادن بر كمسنه يحيى بن خالد برمكى يه كلوب بو
ايكى بيتى انشاد ايلدى كه — نظم — سألت الندى هل انت حر فقال لا
ولكننى عبد ليحيى بن خالد — فقلت شرى قال لا بل وراثة
توارثها عن والد بعد والد — اون بيك جايزه ويردى
حكايت — عبد الله بن منصور ايدر بر كون فضل بن يحيى برمكى
مجلسنده ايدم ناكاه دربان كيروب قاپوده بر جوان وار ايتدم حضرت
اميرله سابقه حقوقم وار ديو اذن طلب ايدر. فضل اذن ويرديدى.
كوردك بر جوان كلدى اكرچه هيئتنده رثاثت حال ظاهر ولكن چهره سنده

چهره سنده لمحه جمال بانر حسن ايله سلام ويرجك امير فضل جلوسه
ايما ايدوب جلوس ايلدى انجياسى و دهشتى زايل و انطلاق لسانه قدرتى
حاصل اولدقدنصكره فضل حاجتك نه در ديوجك ايتدى امير رثاثت
هيئتم و ضعف قوتم اصل مرادم و حاجتم نه ايدوكنه دلالت ايدر. فضل ايتدى
بايتر له سابقه حقوقك نه در ايتدى ولادتم امير ولادتنه مقارب و منزلم
سراى اميره مجاور و اسمم اسم اميردن مشتق در. فضل ايتدى منزل اميره
قريب اولمق ممكن و اسمم اسمدن مشتق اولمق متصور. اما زمان ميلادم مقارب
اولدوغين نه دن بيلدك. ايتدى والده ضعيفه دايما دير ايدى سن ولادته
كلدككده امير يحيى نك بر اوغلى وجوده كلوب اسمنى مسمى بسى كبى فضل
سنى دخى فضيل تسميه ايلدك كه انك اسمى شرفندن مشتق در. لكن انلر
سابق بز لاحق اولدوغم اسمك تصغيرندن ظاهر و انلرك تفضيل و تعظيملرى
بامر اوله ديوب. فضل تبسم ايلیوب ديدى سنين عمرك نه مقداردر
جوان ايتدى اوتوز بش سنه در. فضل ايتدى صحيح سويلرسين سنم ولادتم
تاريخى بوكا موافق در. اما بونجه زمان بزه كلمدك. جوان ايتدى
ذاتمده عاملق وار ايدى و حداثت سنم ملاقات ملوك و مصاحبت
اكابره مانع ايدى. فضل تحسين ايدوب خزينه دارينه امر ايلدى باغلام
عمرنك هر سنه سى ايچون بيك درهم و لباسمزدن لباس حسن و مراكبمزدن
مركب فاره و بركه حالى منتظم و مبنى رايق و بزم منادمه مزه لايق اوله
امرينه امتثال ايتديلر. جوان سراى فضلدن اموال كثيره و اسباب وافره ايله

چیقوب اهلی واقاربی سرور وارتیاح وحبور وافراح ایله اطراف
الوب منزللرینه کیتدیلر تا فضل دولتنده اولدقجه جوان مرفه البال ومنتظم
الاحوال ایدی وبو مکرمت دوران برامکه‌دن ثبت تواریخ و یادگار
کرم نامهٔ روزگار اولدی **شعر** توانگرا دل درویش خود بدست آور
که مخزن زر و گنج درم نخواهد ماند / بدین رواق زبرجد نوشته‌اند بزر
که جز نکویی اهل کرم نخواهد ماند **حکایت** مصرده بر سنه
قحط عظیم اولوب عبد الحمید بن سعد امیر مصر ایدی ایتدی الله سلطانه
بیلدره یین که بن بوک عددی بن بیش قدر فقیر و محتاج وارسه نفقه‌لرین و
قوتلرین کیدر و مالندن عطا ایلردی تا که قحط و غلا خصب و رخایه مبدل اولدی
بعده معزول اولدی تجاره بیک کره بیک درهم دین ایدینمشدی اداسنه قادر
اولمیجق حلی نساسنی که قیمتی بیش بیک کره بیک درهم ایدی رهن قودی کیدی
بعده خلاص رهنه قادر اولمیجق مکتوب کوندردی که اول حلی بیع اولنوب بیک کره
بیک درهم دین ادا اولنوب باقیسی که درت بیک کره بیک درهم در بنم صله و
صدقم واصل اولمیانلره بخش و تفرقه اولنسون دیدوکی کبی ایلدیلر
رحمه الله تعالی ⁂ واسخیای عربدن بری معن شیبانیدر که انوک مشهور
حکایتلرندن بریسی بودر که برکون شتا ننده کنار آبده اوتورمشدی
و گذر عمری خاطرنه کتورمشدی **نظم** بنشین بر لب جوی و گذر عمر ببین
کین اشارت ز جهان گذران ما را بس ⁂ شعرادن بریسی کلوب اجازت
سبیل اولمیجق برچوب اوزره بو مصرعی یازوب معنک اوکنه وارن آجویباره

تاج الشد وحاجب احمدی

189

جویباره برقدی **بیت** ایا جود معن ناج معنا بحاجتی
فما لی الی معن سواک شفیع / چون جریان آب جویی معنک اوکنه
ایلندی نظر معن چوب مکتوبه واقع اولدی الوب اوقیوب صاحبنی دعوت ایدوب
بیتینی انشاد ایتدروب اون بدره اعطا ایدوب چوبی بساطی التنه قویوب
ارتنه‌سی ینه چیقروب اوقیوب شاعری ینه چیقروب یوز بیک اقچه دخی عطا ایلدی
شاعر بو عطای گرانی دخی قبض ایدیجک طبعنه خوف غالب اولوب نشاید عطاسنی
بندن ینه الورلر دیو بر اولدی ارتنه‌سی معن چوبی الته الوب بیتی مکتوبی
اوقیوب یوز بیک اقچه دخی عطا ایتدی اما شاعری طلب ایتدیلر بولنمدی
و قنده کیتدوکی بلنمدی معن ایتدی حیف حوصله‌سی فیض جودمزه متسع
دکلمش بو جهتدن ذمتمزه قرض اولمشدر که بیت المالده بر درهم و
بر دینار قلمینجه مزبوره هرکون یوز بیک اقچه عطا ایلیم ومعنک بر حکایت
مشهوره‌سی دخی اولدر که بر شاعر اندن بر مرکوب طلب ایلدی بر ات
و بر دوه و بر استر و بر حمار و بر جاریه احسان ایتدی و بیوردی که
بن بیلدکم مرکوب بونلردر راوی ایدر که علامه دخی بعض فسقه انام قتنده
مرکوب اولدوغین بلیدی انی دخی عطا ایدردی ولکن عرضی صافی ایدی
قاذورات عجمه مختلط اولمشدی ومعنک بو جودنه صاحب اسمعیل عباد
دخی تقلید ایلدی شعرا اسنادن بریسی بو بیتی انوک حضورنده انشاد
ایلدی **شعر** وخدام هذا الدار یمشون فی لباس من الخز الا انا
صاحب معنک حکایت مزبوره‌سین یاد ایدوب بر دخی شکار جبه و بردا

وبرازار وبر قمیص وبر سراویل وبر طیلسان احسان ایدك كه ملبوس برم
قیتمزده بونلردر دیدی . امرای دولت مروانیه دن سعید بن خالد دخی جواد
مفضل ایدی بذل و نوال ایده جك مال و منالی حاضر اولمسه مادح و سائل
وطالب نائل اولنلره دین اقرار ایدوب حجت و سجل ایندروردی حکایت
برکون خلیفهٔ وقت سلیمان بن عبد الملکه کیردی خلیفه یه بو بیتی تمثیل ایلدی
نظم انی رایت مع الصباح منادیا   یا من یعین علی الفتی المعوان
یا سعید حاجتک نه دردیدی . سعید ایتدی یا امیر المؤمنین اوتوز بیك
دینار دینیم واردر . سلیمان خلیفه ایتدی امر ایلدک که دینک ویرلسون
و برا و قدر دخی خرجلك الحون ویرلسون . دفتر جود و سخای امرای دولت
مروانیه و عباسیه یه نهایت یوقدر . تفصیلی تطویل اولور . قاضی
محسن تنوخی المستجاد من فعلات الاجواد . ادلو کتابنده بر مقدار
ایراد ایتمشدر . اما دولت عرب انقضاسندن صکره بر مقدار بازار سخا
کسد . و عقد جوده فساد کلمشدی . اما ینه عالم اسخیای بنی آدمدن
خالی دکل ایدی . متاخرین دن موصلده اتابکلر وزیری جمال الدین اصفهانی
که وزیر جواد له ملقبدر . سر دفتر اصحاب کرم و منتهای همت ارباب
همم ایدی . ابن اثیر که معاصری ایدی ایدر که اسخیای ناس و اکرم خلق
ایدی . مکه مشرفه ده مسجد خیفی اول بنا ایتدی و حطیمی و جوانب کعبه
نقش و زینت ایتدردی و عرفاته صو کتوروب حوضلر بنا ایلدی
و جبل عرفاته چیقه جق نردبانی اول بنا ایلدی . اول خلق صعود جبل ایتمکدن

اسمکدن و قلت مادن مشقت عظیم چکرلر ایدی و بو خیراته اموال عظیم
خرج ایلدی که انکشت حساب تحریرندن عاجزدر و خلیفهٔ بغداد و امیر مکه یه
اموال و هدایای عظیمه بذل ایلدی که بو خیراتی ایتمکه اذن ویردیلر . و مدینهٔ منوره نك
اول سور اول بنا ایلدی . و فید شهرینه که عراق طریقنده بر قصبه ایدی سور بنا ایلدی
و اکثر شهرلرده رباطلر و مسجد و بقاع خیر بنا ایلدی . و علما و صلحا و ائمه
و سادات و ارباب بیوتاته ادرار و وظایف ایتدیکندن غیری هر کون قپوسی اوکنده یوز
دینار امیری فقرایه بر صدقه اولنوردی . و قاضی خراساندن حدود یمنه وارنجه
مستحقلره صدقاتی واصل ایدی . و هر ییلك اساری ایچون اون بیك دینار ویروردی
ابن اثیر ایدر که والدم حکایت ایدر که جمال الدینک عادتی سماطی اوزرنده بو ایدی که
طعامک حلواتک ایو سندن مقدار الوب رغیف اوزرینه قویوب کنده الیقوردی
بر ظرف ایدردک که ام ولدی ایچون ایدر . برکون خیمه ده ساکن ایدی ام ولدی شهرده ایدی
ینه عادتی اوزره بخش غایب الدی چون سماط قلقوب مجلس متفرق اولدی ایتی یعقوب
امر ایلدی سکا بر مهم دیه جکم دایما بن سنسه ایدردم بوکون خیمه ده اول مغله قادر اولمدم
بو حصه‌ای و بشکد علی قبه حماتی چیقه و بوله بر فقیر و محتاج کور ورسک اکا ویر دیدی
بو طعامی اکا اطعام ایله راوی ایدر چون ایته بندم و اویه کتدم بنم طارطرو جی برهاجی
بولدم دفع ایلدم تنها قلدم کوردم بر اعمی فقیر برا اولادی ایله اوتورر و زبر صمد ایله کیمی
اتمه ن ایو طعامی اوکنه قودم اهل و عیالی ایله سیدیلرین کندومی بلدرمیو اما فلانک اوینه
کل سکا جمال الدین ویردی احسان ایلوبرور دیدیم کتدم چون وقت عصر اولدی جمال الدین
ملاقی اولدم سکا اصمر لدو عم نسخه اولدی بو صوردی بن دخی دیدی بعض مصالح روا

انی صورزطن ایدوب جواب ابن سوبلدم تا کی سکا انلری دیمزین سکا ویردوکم طعامی
صورزین نیجه ایلدک فقیر مستحقه ایصال ایلدکمی یکا انی جواب ویردیکی بنده حضرت
مذکوره واهل وعیالی فقراسنه اطعام ایتدوکومی دیدم غایت مسرور اولدی اما
مزبور فقیری بره کتوررسک اول مرمیدی خرجه احتیاج ایده ایدک دیدی اصم اولدم کلورکیم
دیدم بوکا اوکلکی دن دخی زیاده مسرور اولدی صباح فقیر کلیجک خدمتنه ایصال ایلدم
صله وعطیه واهل وعیالنه کسوه ونفقه ویردوکندن غیری وظیفه ادراری تعیین
ایلدی تا حیاتنده اولدقجه وظیفه مزبوره فقیر مذکوره واصل اولوردی ابن اثیر
جون جمال الدین فوت اولدی وصیت ایتمشدی که تابوتنی مدینه منوره ده بنا ایتدوکی
رباطده دفن ایلیهلر ایله ایتدیلر موصلدن مدینه منوره وارنجه تکریت وبغداد
وحله وکوفه وفید ومکه مشرفه ده خلق عظیم لا یحصی جمع اولوب نمازین قیلورلردی
ودعا وقلوب بکا ایدرلردی حله شهرینه واردقده برجوان بر یوکسک یره چیقوب
بلند آواز ایله بو بیتلری اوقودی مرثیه سری نعشه فوق الرقاب وطالما
سری جوده فوق الرکاب ونائله یمر علی الوادی فتثنی رماله
علیه وبالنادی فتثنی ارامله راوی ایدر اول کونده کوردوکم
بکا وغریوی هیچ جنازه ده کورمش دکلدم پس جنازه سنی مکه یه التوب طواف
وعرفاته وقوف ایتدردکدنصکره مدینه منوره ده دفن ایلدیلر روضه نبویه ایله
صلی الله علیه وسلم قبری اراسنده اون بش ذراع انجق وار در رحمه الله
واسخیای مذکورین دن بری دخی وزیر عمید الدین اسعددر که اتابک سعد بن
زنکی سلغری اتابک وزیری ایدی وکمال فضلندن غیری جود وکرمده سرامد

دوران ایدی برکون بر درویش فقیر مذکور وزیره بو رباعی بی کاغذه یازوب
صونر رباعی
کردون همه پرکار وکف جود تو نقط پیوسته بکرد نقطه میکردد خط
خشنود زتو که ومه و دون سقط دولت ندهد خدای کس را غلط
وزیر رقعه درویشه نظر ایدوب فی الحال اوچ یوز قویون امر ایدوب رقعه نك پشتنه
بو رباعی بی یازدی رباعی
پنصد بره سفید جون سینه بط
کز رنك دکر نباشد ش هیچ نقط ازکله خاص بادشه نه ازجای غلط
چوپان بدهد زود بدارنده خط
وپادشاه پارس ابوبکر بن سعد بن
زنکی دخی افاضل ملوک واسخیای سلاطین دن ایدی برکیجه ظهیر فاریابی خدمتنده
بو رباعی بی بدیهه انشاد ایلدی رباعی
ای شاه جهان جهان فدای سر تو
سر نیست زمانه را بجای سر تو بادشمن تو نیام شمشیر کوفت
سردل من باد قضای سر تو
بیک دینار زر سرخ عطیه ویردی
پس ظهیر بدیهه بو رباعی بی دخی مجلسده انشاد ایلدی که رباعی
شاها زتو کار ملک ودین درسنت وز تیغ تو جان ظلم وفتنه رمق است
در عهد تو رافضی وسنی باهم کردند موافقت که بوبکر حق است
فی الحال بیك دینار زر سرخ دخی عطا بیوردی چون علاج بخل ایتمکده بو فصل
اولندیغی مقدار ایله اکتفا ایدوب رذیلت ریا وعلاجین دخی بیان ایده لم
ذکر مرض ریا بلکلکه ریا خلق مذموم وصفت قبیح در آیات قرآن عظیم و
احادیث نبی کریم تقبیح خلق ریا دنیم حقنده چوقدر فویل للمصلین الذین هم
عن صلوتهم ساهون الذین هم یراؤن صحابه دن برکمسنه جناب سالت

پیغامبر صلی الله علیه وسلم یا رسول الله بن حق جل وعلا ایچون عبادت ایدرین
ولی خلق دخی واقف اولدوغندن حظ ایدرین دیدی بو آیة نازل اولدی فمن
کان یرجو لقاء ربه فلیعمل عملا صالحا ولا یشرک بعبادة ربه احدا و جناب
رسالت پناهی دن صلی الله علیه وسلم روایت اولنور که لا یقبل الله عملا فیه مقدار
ذرة من ریاء و دخی بر کمسنه فیما النجاة یا رسول الله دیدی بیوردیلر ان لا یعمل
العبد بطاعة الله یرید بها الناس یعنی فردا قیامتده نارده وزخدن نجات
و جنت عدنده تحصیل درجات اندهدر که بنده هیچ عبادت ایلمیه الا که انوکله رضای
حق قصد ایدوب رضای خلق ارادت ایلمیه و دخی بیوردیکم ان اخوف ما اخاف
علیکم الشرک الاصغر قالوا وما الشرک الاصغر قال الریاء پس ریایی شرک اصغر
بیوردی زیرا شرک اکبر نعوذ بالله الوهیت صفتنده حق جل وعلایه شریک اثبات ایتمکدر
و صفت الوهیت اوچ صفتدن عبارتدر بریسی واجب الوجود لموصفتیدر که وجودی کندودن
اولوب غیریدن اولمیوب دایما وجودی انفکاکی محال اولمقدر بو اتفاق عقلا ایله ذات احده
مخصوص اندهدر غیرک شرکتی ممتنعدر و ثنویه مجوسدن غیری که بر فرقه طعونه در کمسنه بو
صفتده شریک اثبات ایتمشدر ایکنجیسی خالقیت اجسام و جواهردر و بو صفت
دخی حق جل وعلایه مخصوصدر و اندهده دخی معتدبه عقلادن کمسنه شریک اثبات
ایتمشدر مگر که ینه ثنویه مجوسدن که خالق عالم ایکیدر یزدان و اهرمن یا نور و ظلمتدر
دیرلر و بعض ظاهریون فلاسفه که حق جل وعلا عقل اولی خلق ایتمشدر و عقل
اول ایکی نسنه ایجاد ایتمشدر بر عقل ثانی بر دخی فلک تاسع و علی هذا القیاس هر عقلدن
بر عقل و بر فلک صادر اولمشدر تا عقل عاشره وارنجه که اندن عقل و فلک صادر

صادر اولمشدر بلکه اندن عناصر اربعه صادر اولمشدر و علی الدوام فعلده در اشخاص
مرکبات عالم عناصر و صور و اعراض و نفوس بشریه اندن صادر اولمقده در انکچون اکا عقل
فعال دیرلر دیو ذاهب اولمشلردر بو طایفه دخی فی الحقیقه موحد دکللردر اما محققون حکما
جمله اشیا حق جل وعلادن بالذات صادر و انلر آلات و معدات منزله سنده در دیرلر
و انلر مشرک دکللر بلکه موحدلردر و کذلک طایفه معتزله که افعال عبادی عباد خلق ایلر
دیرلر اگرچه بدعت و ضلالدر ولکن کفر و شرک دکلدر زیرا خالقیت جواهر و اجسام
حقه مخصوصدر دیرلر اوچنجی صفت الوهیت معبود بالحق و سزاوار پرستش و عبادت
اولمقدر حقه مخصوصدر اندن غیری اگر ملک اگر کوکب و فلک و اگر نبی و ولی هر نسنه
عبادت ایتمک باطلدر و قضی ربک الا تعبدوا الا ایاه بو صفتده توحید
ایدنلره حنیفیون دیرلر که ملة ابراهیم حنیفا وما کان من المشرکین اکا اشارتدر
و غالب دعوت انبیا بو توحیده در و بونده مخالف اولان عبده اوثان و عباد الکواکب
و النار و نحو ذلکدر که اگرچه وجوب وجود و خالقیت اجسام و جواهر حقه مخصوص
ایدوکن اثبات ایدرلر ولکن بعض اشخاصه و اصنامه شفعاؤنا عند الله دیو و یا آخر وجهله
باطل ایله عبادت ایدرلر پس بونلر دخی مشرکلردر و بو اوچ صفتده توحید ایتمامک
شرک اکبردر اما بو توحیدی ایتدکدنصکره اضلال شیطانه اتباع ایدوب
بعض طاعت و عبادتنده محض رضای حقدن غیری غرض آخر ملاحظه ایتمک شرک
اصغردر و معصیتدر که لسان معجز بیان محمدی صلی الله علیه وسلم صنعه اخوف
ما اخاف بیورمشلردر غایت قبیح اولوب امتنده شایع اوله جغی بونلر بونکله
معلوم اولدوغی ایدر بو فقره و اصل اولان ایانده اول صیغه اوچ معصیتده

بیوروملشدر برّی بیمی ریادر که منسوز ذکر اولندی برّی بیمی دخی لواطه در که سابقا
ذکر اولندی وبری دخی منافست دنیادر که اوچی دخی اقبح شنایع و امتنده
مشهور و شایع در سبحان الله بیت زبان معجز احمد جهان بود
که هر حرفی که میگفت آن جان بود بیان حقیقت ریا ریاء لغتده
که کورنمکدر مشتق در یعنی عبد طاعتنی پنهان ایتمیوب خلقه ارائت ایدوب
کوسترمکدر که اناردن کندو یه بعض نفع تعظیم و تکریم کبی مدح و ثنا و منصب و
مال و غنا کبی حاصل اوله پس هر عبادت که انده ارائت و اظهار عباد مقصود اوله
اول ریادر ایدن کمسنه مرایی و نه کمسنه یه قصد ایدرسه اول کمسنه مرای که انی
اظهار ایدوب خلقه تقرب ایتمک استر و هر خلق و عبادت که انده بو معنی اوله
مرایا به دیرلر امام غزالی ایدر مرایایه بیش نسنه در بدن زی قول
عمل اتباع اما بدن جهتندن ریا اولدر که بدنی لاغر و زرد ایتمکدر
که انده ریاضت و عبادت وخوف و حزن آخرت وقلت اکل و سهر لیل
معلوم اوله وصوتی ضعیف و حرکاتی آهسته و نظری خفیف ایتمک دخی
بو قبیلدندر که انو کله اهل خوف و وقار و نفی سطوت و غرور ایتمکله اظهار
صلاح ایلمه لر امام غزالی ایدر بو اهل دین ریا بیدر اهل دنیا بدنی سمیز و
نظیف و چهره سنی صافی و لطیف ایتمکله ریا ایدرلر اما ریای زی
سببیله اولدر که خرقه پشمینه و تاج صوفی و مسواک کبیر و شانه و متوضی
وحلق شارب و تطویل و تسریح لحیه و بونک امثالی که زی و سنت اهل
صلاح در دیو اعتقاد ایدرلر و مرقع که پاره لو قفتانه دیرلر بالقصد کیمک

کیمک دخی بو قسمدندر اول سببدن ائمه سلف لباسده ایکی شهرتدن احتراز
ایلمک ایله نصیحت ایدرلردی بری غایت نفیس اولمغله شهرت اهل دنیا بری
غایت خسیس اولمغله شهرت اهل ریا و بوبی ترقیع ایتمک مسنوندر اما ضرورت
دفعی ایچون رقعه ورمه مهما امکن اظهار ایتمک کرک وطایفه نقشبندیه قدس
سرهم همیشه کمال اخلاص و ستر حال اولمغین مرید و متعلقاتنی جامه دوکن کیمکدن
نهی ایدرلر و مرقعات و طونه و تاج و خرقه مخصوص صوفیه دن درویشی منع ایدرلر
حکایت میر بخاری خدمتنه قدس سره دن منقولدر که بر درویش مرقع
پوش کلوب سلسله اتباعلرینه کیرمک استمش بیورمشلر که درویش بو مرقع
خرقه کیدرسکا بر چوقه الیویرسونلر دالازم طریقمزده بوکا تجویز و رخصت
یوقدر درویش ایتمش سلطانم بن بو مرقعی شبکه دوام ایدوب کمسنه دن
طلب مال حلال و حرام ایتمزین میر بیورمشکه درویش اگرچه سن ایتمزسین
ولکن بو مرقع استر خوب بیورمش مرقعات دام سؤال و شبکه جمع مالدر
نته کم بر صوفی بو دیمشلرکه مرقعکی بزه ویر دیمش کم صیاد شبکه سین آخره
ویرجک بانه ایله صید ایلر و بعض تشنیع ایدنلری کورور ملون و مصبغ خرقه لری
خرده طوغره یوب بنه محکم دکدروب بر مرقع ایدرلر که نیجه یکی جامه دن خرج
افزون در حمتی جامه دن بیرون اولور خرقه دن غرض خود حرقی رقع و ضرورتی
فی الجمله دفع و رفع ایتمک ایدی و بعض طایفه دخی غایت خشن و دون کیمکله تنعمدن
راضی اولمز و اهل صلاح و زمره شیوخ منتسبه دن عد اولنمغه متقاضی اولور
لابد لطیف مربع صوفلر که طراز سیاه و آستینی کوتاه اوله ده کلمش اولور

وانچه دلبندلرکه مقعد کورلریله صرلمش اوله اختیار ایدرلرکه اهل دنیا
وملوک و وزرا وخواجه‌لر نفرت اتمیه وحقارت نظریله باقمیه واهل
صلاح قتنده دخی مقبول اوله وبونلر قتنده غایت الجق عبا بلکه سلاکنک
چوقه سندن جامه وقبا کیمک موت احمر وهلاکه برابردر کذلک قطنی ومیقالیدن
لباس کیمک دخی متعذر اگرچه بهاسی کنهدور اگر صوف و دستارلریندن اقل
ایسه زیرا اهل صلاح زیندن حقیقی لازم کلوز بو جمله اهل صلاح اهل دین ریاکیدر
امّا اهل دنیا ریاسی غایت فاخر جامه‌لرله باجرام اوله اطلس وکمخا وزربفت و
دیبا کبی یا اصلی حلال اوله سقرلاط چوقه‌لر وبعضی قطنی‌لر کبی واثاث
بیتده قیمتلو قالی‌لر وزینتلو نهالی‌لر وزین سیمین وسیف محلّی و آب
عربی واسپر بردعی وغلام رانوکه صاحب شکل بهی وجمال فایق و بونلر کبی
اسباب وآلات که موجب نخوت وشهرت ومشاهده‌سی فقرایه سبب انکسار
خاطر وحسرتدر نته‌کم حافظ بو تحسّردن تعبیر ایلرکه بیت
یارب این نو دولتانرا بر خر خود در نشان
کین همه ناز از غلام ترک و استر میکنند
امّا ریای قول اولدرکه اصحاب وعظ وتذکیر ومحافل وکراسی‌ده نقل حدیث و
تفسیر ومعارف وحقایق ومسائل ودقایق سویلینلره عارض اولورکه غرضی
اصل نصیحت وبیان نافع ومحض ارشاد امّتدکلدر بلکه تبحّر علوم وسعت معلوماتن
وفقه وحدیث ولغت وعربیت وتواریخ واخبار وآثار ومحاضرات وامثال
واشعار وقوت تقریر واملا وقدرت سجع وانشا کندوده موجود اولدوغن
اظهار وبیان وعامّه‌دن فضل وکمال ایله امتیاز عیان ایتمکدر وبو ریادن افاضل

افاضل علما واکابر مشایخ وحکما جهد تمام ایله خلاص اولورلر پس بو فقیر کبی
غرقهٔ دریای عیوب ومعاصی که نقصان ظاهر وباطنی معلوم ادانی واقاصی وقولی فعلی
مطابق وظاهری باطنه موافق اولمغله عاصی عاصیدر خلاص اولمق احتمال ایمیدر
نجات بولمق متصور میدر بالله العظیم نهایتدو کم معاصینک اکثری ایله متصف
و بو مقوله‌لرک قطعا اهلی دکل ایدوکمه متقر ومعترفم ولکن شاید عفو الهی وجود
نامتناهیسی ایله بو زعم باطلکا یالکز فی الجمله نافع اولوب انلری بو خصیص نقصاندن
بر مقدار رافع اوله حسب حالم بودرکه نظم
منم که بخت شب وروز جز گناه کارم
گناه کارم واُمید عفو میدارم
شکم لبان صراحی مدام بر حرام
سجود میکنم وزان سجود بیزارم
بو مقام هایل سببی ایله اکثر محققلر کندولرن وعظ وتذکیردن
وعظ وتذکری نفی وغیری لری دخی اندن منع ونهی ایتمشلردر امام غزالی ایدر عزیز
بریسی بر عالمه سؤال ایلدیکه بن وعظ وتذکیر ایدرین نیت ایله ایدرین بنوز مُشکل
معصیت ایدرمشسین معصیتده نیت می اولور نیت ایدرسک ایله ودخی نقل
ایدرکه بر عزیز شیخه ملاقات ایدوب حقایق ومعارفدن چوق کلمات ایلدیلر آخر
مجلسده اول عزیز بن بو مجلسدن چوق نفع دیردی بوجک شیخ بیوردی که
بن بو مجلسک چوق ضرردن قورقرین نیچون ایله دیو سؤال ایلدکده بیوردی که سن قصد
ایدوب معارفک احسنن سویلمک استدک وبن قصد ایدوب معلومات ومعارفمک
احسنن سویلدم بونده اولان تصنّع می اولور ریای قول اچوقدر حتی حفاظ قرآن
محافلین وکراسیده مبالغه رعایت مخارج ونقل قراآت سبعه ائمه‌سی دخی اکا
داخل اولمق اولور امّا ریای فعل وعمل اولدرکه خلق یانده کثرت صلوة

مطلب در بیان ریای اهل دنیا

ریاوم

وتطویل قیام ورکوع وسجود وباشین اکوب مراقبه‌ده اوتورمق واکی
یانینه باقمیوب سکون ووقار ایله کیتمک حتی بعضی مرائیلر تنها کتسه بر عشقله چاشنی
کبیدر بر آدم کورسه یاب یاب وقار ایله کیتمکه باشلر و سایر افعال خیر مرائیسه
که اظهار ایدن مقصودی نفع دنیوی وقبول غیر اوله اول ریادر اما اهل دنیا
ریاسی بونلرک ضدیدر که تبختر وتمایل وحرکات وسخافتنده اظهار حشمت وتکبردر
اما ریای اتباع اولدر که مرید ومحب چوق اولدوغین استیه خصوصا که اعیان
علما ومشاهیر امرا ووزرادن اوله که فلان عالم بزه ارادت ایتمشدر وفلان
وزیر عجب معتقد اولمشدر وبر صوفی خانقاسندن حتی انفع بزه کلسه
متغیر ومتأثر اوله وواعظ مجلسنه کلنلرک کثرتندن مفتخر ومباهی واستماع
ایدنلری وظیفه‌یه کلمکدن وفی الجمله تکلم ایتمکدن زجر ایلامسی ولوق کبی ومرید
مشایخه ایرشمکله افتخار ومحدث کثرة لقای شیوخله ابتهاج ایتمک دخی
مخوفدر که بو قسمدن اوله ومحبت تکثیر اتباع مشایخه مخوفدر چوق کیمسه‌لره
ازدحام خلق راه زن وکثرة اتباع مانع سلوک طریق حسن اولمشدر عزیزلردن
بریسی ایدر شیخم ایله بر صحراده کزردک صوفیه‌دن بر جماعت کوردک بر خرمن
اوزرنده انکلرن اخشلر طوررلر تا که صاحب خرمن بونلره بر مقدار صدقه
ونفس وعیاللرینه قوت ونفقه ویره بونلرک بو مرتبه طمع وسؤال وطریق
تصوفه بو مرتبه اذلال ویردوکی بزه غایت قبیح کلوب ایتدک یا شیخ بونلر
نه ترکیدر بو محنت ایله معاقب اولدیلر بیوردی که بو شیخلرینک کثرة
مریده ووفور اتباعه حریص اولدقلری ترک ایتمک سیاستیدر هر شیخ که

مطلب در بیان طمعکار مرائیلر

شیخ که محض تکثیر اصحاب وتوفیر اتباع واحبابه حریص اوله مرید واتباعی
بو بله ذل وهوان وطریق اهل اللهدن حرمان ایله معاقب اولورلر بو ذکر اولنان
تفصیل انواع ریادر ومرائیلر دخی نیچه طبقه‌در بعضی مجرد اعتقاد ایله
اکتفا ایدر نیچه راهب قله کوه‌ده مدت مدید ساکن اولوب قطع ارتباط کیمسه ایله
اختلاط وملاقات ایلمز اما مرادی قلوب ناسده محبتی ثابت وشجره اعتقادی
زمین دل اهل عالمده ثابت ولمق اولور حتی خلق کندوده بر جرم کلوب
اعتقادلری کندو کلنسه برکون اول غارده مقیم ولمردی حق جل وعلانک
بر آیة ساحة سینه مطلع اولدوغنه قناعت ایلمز وبعض کیمسه‌لر بر احددن
صدقه وصله برحبه المز وفخر وفقره صبر ایدر که قلوبده اعتقادی دوشه زیرا
جاه قبول خلق مال ومنال بحساب وطعام لذیذ وشراب وآلات واقمشه
وثیابدن الذ واشهی در واعتقاد ناس اسباب وآلات وافراسدن احسن و
ابهی کلور وسری بو در که قلوب ناس مجردات وارواح عالیه جنسندندر
وانلره تملک میسر اولمیه تملکدن ارتوق مطلوبدر وبعض مرائی اعتقاددن
زاید حسن ثنا ونفاذ قول وقبول شفاعات وتحصیل حاجات ومهمات
خلق دخی مراد ایدر وحاجات خلق بتورمکده اجر عظیم وار در دیو میر ووزیر
وقاضی وشحنه وامیر قپوسینه یا کندو بالذات یا نقبا وخلفاسی تردد ایلیوب
نیچه شفاعات باطله ونیچه مریدلرینک حصول مرام ووصول حطام
ایتمه‌سیله سبب اولورلر اما میر ووزیر قپوسینه بلا ضروره تردد مقبول
اهل صدق دکلدر قطعه ای دخی فرا اهل فقر را دیباجه

مشغوف بصحبت امیر و خواجه در حکم خلا جای شهر مجلسشان
انجامر و آن لقضاء الحاجه مراتب ریا متفاوتدر زیرا اشوندن
خالی دکل که عبادت محض غرض دنیوی و رؤیت مخلوق ایچون اوله یا ایکی غرض که
رضای حق و قبول خلقدر موجود اوله اما بری غالب اوله یا مساوی اوله بس احتمالات
عقلیه درت درجه اولور درجهٔ اولی که محض قبول خلق ایچون اوله شویله که کیمسنه
کورمک احتمالی اولمسه اصلا اول عبادتی اتمیه غایت ریادر فی‌نتیجه ثواب عمل
بالکلیه فوت اولور و عند الغیر مستحق غضب و بغض حق اولمسی مقرردر درجهٔ
ثانیه هم رضای حق و هم قبول خلق قصد ایلیه اما قبول خلق جانبی قوی اولوب
تنها اولسه اول عملی اشلمک مقرر اوله بو دخی اولکی کبی مستحق بغض حقدر درجهٔ
ثالثه ایکی غرض برابر اولدوغیدر بونده ثواب دخی یوغیسه عقاب و بغض دخی اولمیوب
راساً برأس لا علیه و لا له اولمق مرجودر نظم علی انّنی راض بان احمل الهوی
واخلص منه لا علیّ و لا لیا درجهٔ رابعه رضای حق جانبی قبول
خلق طرفنه غالب اولندر علما ایدیلر که العلم عند الله تعالی ثوابدن بکلی محروم
دکلدر ولی نظر قبول خلق ایتدوکیچون معاقب دخی اولور اما حدیث قدسیده
که حق جل و علا انا اغنی الاغنیاء عن الشرک بیوردوغی ایکی غرض برابر
اولدوغنه محمولدر بیان حبط عمل بسبب الریا ریا اول عمل ایله
مقارن اوله یا اثناء عملده عارض یا بعد فراغ عمل عارض اوله قسم اول
که ابتداء عمل ریا اوله شک یوق که بو حال اوزره مستمر اولوب قلورسه
کلندو عاصی و عملی نامعتدبه در اما اکر اثناء عملده توبه و ندامت و استغفار

196

استغفار ایدرسه بعض علما یانینده نامعتدبه در دیدیلر اما صحیح اولدر که
اکر غرضی مجرد قبول خلق یا قبول خلق ملاحظه‌سی رضای حق ارادتنه غالب
ایسه عملی نامعتدبه در اما غرضلر مساوی یا جانب ریا مرجوح ایسه اکر فساد
و بطلانه قابل دکل عمل ایسه صدقه و قرائت کبی نیت خیر له مثاب
و نیت ریا ایله معاقب اولور و من یعمل مثقال ذرة خیرا یره و من یعمل مثقال
ذرة شرا یره اکر قابل فساد و بطلان ایسه صلوة و حج کبی اکر نافله ایسه فاسددر دنیلمز
اکر فرض ایسه عهده سندن ساقط اولمز قسم ثانی که اثناء عملده ریا
عارض اولمقدر اکر مجرد عملی ایله سرور ایسه ضرر ایتمز اکر باعث عمل اوله جق
ارادت ایسه شویله که بو ارادت ریا بی اولمه عملدن فراغت ایتمک مقرر اولسه
عملی حبط اولور قسم ثالث که فراغت عملدنصکره عارض اولمقدر اکر مجرد سرور
ایسه که کمسنه‌یه اظهار اتمیه ضرر اولمز اکر کمسنه‌یه اظهار ایدرسه اظهارندن غرضی
صحیح غرضی یوغیسه محل خوفدر احباط عمل اولمقدر ابن مسعود قتنده
رضی الله عنه برکسنه دون کیجه سورهٔ بقره قرائت ایتدم دیدی ابن مسعود
سنک اندن نصیبک همان بودر دیدکلری دیدی برکسنه جناب رسالت
پناهی حضورنده صلی الله علیه و سلم بن صوم دهر ایتدم دیدی بیوردیلر که
لا صمت و لا افطرت یعنی نه صایم اولدک که مثاب اوله سین نه افطار
ایلدک که دنیاده رحمت حکمیه سین بعض علما اظهار ایتدوکیچون بیوردی
دیدیلر اما بعض علما بلکه صوم دهر مکروه اولدوغیچون بیوردیلر برحال
محتمل که حضرتک و ابن مسعودک اظهارده بویله سوروقاری اولدوغی دخی نوع

ریا اولمق اکلنه وغدن اوله والا مقتضای قیاس بودر که عمل اولیه
صحیح اوله وقدر صکره اظهاری ثانی ضرر ایتمیه غایتی اظهار ایچون معاقب اوله
پس سفیان ثوریدن حکایت اولنان که بر تاجر انلری ضیافت ایدوب
اثنای عونده خدمتکارینه بر طبق چینی کتور دیو امر ایدکده صکره حج ایدن
کتوردکوم طبقی کتور دیوب ایکی حج ایتدوکین اشعار ایدیجک امام حضرتی
بقوب مسکین بو سوز ایله ایکی حجین ابطال ایلدی دیدوکی بوکا محمول اوله
یعنی اول عملده دخی ریا اولمق اکلنه پس بو تقریردن ظاهر اولدی که اخفای
عمل الزم لازم واخلاص اکا مداوم اولمق ایمش انکیچون بعض سلف دیرلر ایدی
که عملی ایتمکدن ایسه ایتدکدن صکره حفظی کوچدر وارباب سلوک ستر حال
وکتمان اعمال ایتمکده نه دقتلر ایتمشلردر ذکر خفی یی جهریدن ترجیح اولندوغی
دخی بونلردندر خواجکان سلسله سنک کتم وستر ده مبالغه لری
معروفدر و بو بیت ورد زبانلریدر که

بیت

از درون شو آشنا واز برون بیگانه وش
کین چنین زیبا روش کم می فتد اندر جهان

اخلاص خلاصه اعمال ونقاوه احوال وسرمایه سعادات وپیرایه
مراداتدر واخلاص ایله عمل یسیر صالح قصور اخلاص ایله اولان عمل کثیردن
عند الله تعالی اضعاف مضاعفه راجحدر

بیت

عبادت باخلاص نیت نکوست
وکرنه چه آید ز بی مغز پوست

زین الدین خوافی قدس سره وصایای قدسیه سنده ذکر ایدر که

مطلب در کتمان اعمال

که مدینه منوره ده بعض اصفیا ایله جمع اولدم بکا صوردی که بیک
ییل عمرک اولسه نیه صرف ایدردک بنده دخی دیدم بو قدر ییل صلوته بو قدر
ییل صومه ونحو ذلک نیجه عبادات تعداد ایلدم بیوردی که بن ایله ایتمزدم
بلکه طقوز یوز طقسان طقوز ییل اخلاص تحصیلنه صرف ایدوب بر ییل اخلاص ایله
عبادت ایدردم شیخ زین الدینک بو سوزی عظیم تحسین ایدوب دیرلر که بابنده
نظر صحیح وحق صریح بودر که بیوردیلر

بیان علاج رذیلت ریا

چون معلوم اولدی که ریا موجب حبط اعمال وموروث مقت وبغض خدای ذو الجلال
وامهات کبایردن معدود وشقاوت حقیقیه انده موجوددر پس ضررینی عین عقل ایله
مشاهده وازاله سنده تحمل مشقت ومجاهده ایتمک کرک زیرا انسان زمان
طفولیتده ضعیف العقل والتمییز ایکن نظری احوال ابنای جنسه اولوب انلره تقلید و
اتباع اوزرینه اولور پس خلقی کورور که جمله سی تصنع واظهار جمیل واخفای
قبیح ایتمک اوزرینه در لابد تصنع که سرمایه ریادر قلبنده راسخ اولوب
مهلکاتدن ایدوکین بیلورسه اول وقت بیلور که شجره ریا ریاض قلبنده
ثابت وحب تصنع مخازنده ونبذه ثابت اولمشدر پس ازاله سی محتاج
مجاهده اولور امام غزالی ایدر علاجنده ایکی مقام واردر **مقام اول**
اصول ریایی که فروعی اکا مترتبدر وعروقنی که اغصانی اندن منشعبدر
قلع وقمع ایتمکدر واصول وعروقی اوچ نسنه در بری حب جاه ومنزلتدر
جاه ومنزلتدن مراد خلق قتنده مقبول ومعزز ومکرم اولمقدر منصب و
ولایت اولمق لازم دکل انکیچون حب ثنا ومدح ونفرت ذم وقدح دخی اندن اجو

لدر

نجی

خلق الندە اولنە طمع در. پس بو اوج نسنە نە قدر طبعە شیرین ده خی کلور
دفعنە سعی ایتمک کرک اندە اولان مضرت عظامی فکر ایتمکلە. وبو حلاوتک
عاقبت مرارتە مؤدی اولدیغین فکر ایتمکلە. نتەکم عسل شیرین زهرناک ایدوکی
معلوم اولسە البتە تناول اولمیوب صبر اولنور. پس ریا صوکندە اولان عذاب
الیم ومقت حق کریمی ملاحظە ایلیەکە فردا اهل اخلاص عملریلە خاص الخاص اولدقدە
بو کاروس اشهاد ومجمع عباد وعباددە. ندا ایدەلر کە یا فاسق ویا فاجر
یا مرائی یا غادر. عملکی عرض دنیا وتقرب عباد ایچون ایدوب. انلرە تعظیم برە
استهزا. مخلوقە تکریم خالقە ازدرا. ممکن عاجزە تقرب وتزین ایتمکلە قبوللرینە
واصل اولدک. بزم غضب وبغضمە مستحق وطرد ودمە حاصل قلدک دیەلر.
اعمالنک جزاسنە غایت محتاج اولدوغی زماندە وقدمنا الی ما عملوا من عمل
فجعلناه هباء منثورا. مقتضاسنجە لاشی محض بلکە موجب مقت وبغض اولە
ومع هذا ملاحظە ایدەکی قبول وریای خلق ومدح وثنای مخلوق حاصل اولدوغی
امر موهوم. وشئ نامعلوم در. رضاء الناس غایة لا تدرک. برطابقە معقول
اولورسە نتیجەسی مذموم اولمقدر بلکە غالبا ریاسی معلوم اولوب عند الناس
دخی مردود. وتصور ایتدوکی نسنەلردن محروم اولمق مقرر. نظم

برو جان بابا باخلاص کو پیچ — کە نتوانی از خلق برستن هیچ
کسانی کە فعلت پسندیدە اند — هنوز از تو نقش برون دیدە اند

ومدح وذم خلق حقیقتدە لاشیدر. حق قتندە مذموم اولان خلق قتندە محمود
اولمەدن نە فایدە کە عاقبت پردە آچیلور وقبایح نهانی یوزرە چیقلور شایع

198

شایع عرب ان مدحی زین وان ذمی شین دیوجک حضرت رسالت پناهی صلی الله
علیه وسلم کذبت ذلک الله الذی لا اله الا هو دیدیلر. بیت

مدح وذمت کر تفاوت میکند — بتکری باشی کە او بت میکند

اکر دیرسک مدح وذمدن فارغ اولمق قچن اولور کبار مشایخ واتقیایی دخی
کورورز کندولرە ذم وغیبت اولنسە تمام انچسور اولورلر. بر آیدرز طبیعتە کوچ
کلمک بعید در ولکن اول مرتبە تکلیف اولنماز مرد اولدر همان انی عادتکە
ملاحظە ایلمیە. اما طمع مال ومنال خلق ایسە دخی ملاحظە ایتمک کرک کە معطی واخذ
حق در. ومنع وعطا مختص کریم مطلقدر. پس نە وجهی وار کە عبادت و
طاعتدە بو حطام فانی ملحوظ ومقصود اولە. مقام ثانی خواطر ردیە شیطانیە
اثنای عبادتدە یا اولدە یا آخردە عارض اولمقدن خالی اولماز. پس غافل اولمیوب
کرک. عبادت عابد مال خواجە تاجر کبی در. وشیاطین حرامی راه زن
ودزد کیسە بر. ولص نقب افکن مثالندە در. علی الدوام قصد اخذ ونهب ایتمکدە
بر طرفدن منع اولنورسە فی الحال طرف آخردن کلور آشکارە قطع طریق
ایدەمزسە پنهانی نقب وطرنە الور. امام غزالی ایدر خواطر ریائیە اوج در
کاهی دفعە کلور کاهی تدریجلە. اولکی خلقک قبولنی تذکر وتفکر ایتمک. ایکنجی قبول
مذکورە نفسدە رغبت پیدا اولمق. اوجنجی بو رغبت قرار طوتوب مصمم
اولمق. کمال بودر کە اولکی خاطرە دفع ایلیوب خلقک اطلاعی نە نسنە در
نعوذ بالله دیوب اهل تحقیق کە اخلاص وضعندە سعی ایتمشلر عملکرینی
ملائکەدن دخی کتم ایتمکە سعی ایتمشلردر. نظم چو روی پرستیدنت در خداست

اگر جبریلت نه بپسندد رواست دیه. اگر خاطرهٔ ثانیه که هیجان رعونت
اطلاع خلقدر اولدخی کلورسه سابقا ذکر ایدوکمز نصایحی تذکر ایلیه
نته کم اطلاع ناس ملاحظه سی ریا جانبنه میل و رغبت ویردوکی کبی آفات ریایی
ملاحظه ایتمک دخی نفرت و کراهت ویرور. پس بو ایکی خاطره دفع اولنجق
اوچونجی دخی بونلره مترتبدر. مندفع اولور. چوق اولور که عبد عزیمت اخلاص ایله
شروع ایتمشکن خاطرهٔ ریا غلبه ایدر. نفس انی ردّ ایتمیوب قبول ایدر. سببی نفسک
حبّ مدح و خوف ذمّه مملوا اولدوغیدر. لابد آفات ریا و سوء عاقبتنه
اولان معرفتی خاطره کلمز. زیرا کاسهٔ پرقبول زیاده یه محتمل دکلدر. نته کم
بعض کمسنه غضبنک مضرّتنی و حلمک منافعنی بیلوب انوکله عمل ایتمکه
تصمیم عزیمت قیلور. اما اسباب غضبدن بر سبب عظیم طاری اولنجق
موجبات غضب قوّتی و مشاکیبنه بر وجهله ساری اولور که معرفت مذکوره
محل قلمز. لابد اصلا خاطره کلمز. پس خاطرهٔ شیطانیهٔ ریاییه کلیجک دفع
ایتمک کرک. اما بو دفعده درت وجه واردر. اولکی اولدر که دفع ایتدکدن
صکره شیطانی تکذیب ایدوب و تکذیبده دور و دراز مجادله ایده
ایکنجی مجادله دراز ایتمیه ولیکن دفع و تکذیب ایده. اوچونجی دفع ایتدکدن
صکره تکذیبه دخی مقیّد اولمیه بلکه ذکر و عبادتی اوزرینه اوله. دردنجی اولدر که
جداله تکذیبه مقیّد اولمدوغندن غیری ذکر و توجّهی اولکیدن ارتوق ایده.
اولکی غایت ضعیفدر. زیرا جداله مشغول اولمغله ذکر و توجّهدن قالمق کرکدر.
شیطانک غرضی ذکر و توجّهدن الیقومقدر. و یرید الشیطان ان یوقع

بینکم العداوة والبغضا. اندن یوقارو وجه ثانیدر. زیرا جداله
اشتغال یوق ولکن تکذیبه اشتغال دخی فی الجمله مانع ذکردر. اندن یوقارو وجه
ثالثدر که انده هیچ اشتغال غیر ذکر الله تعالی یوقدر. اندن یوقارو وجه رابعدر که
انده هیچ اشتغال اولمدوغندن غیری زیاده توجّه و اخلاصه سبب اولمق اودر
بو وجه اوزرینه عمل ایدن کمسنه یه شیطان لعین خاطره کتورمز. بلکه یانینه دخی
اوتورمز. زیرا خوف ایدر که زیاده اخلاص و عبودیتنه سبب اولمغله ضدّ
مقصود و عکس مطلوبی حاصل اوله. و کمال اخلاص و تحصیل صدق و اخلاص
مرشد کاملکه عالم و عاملدر. خدمتنه وارمینجه و شریعت و طریقت قانونی
اوزره میّت بین یدی الغسّال کبی امرینه مطیع و منقاد اولمینجه اولمز. مثنوی

آن زمان از ریا و عجب رهی | که سوی پیر راه بین رهی
هست در نفس دار و گیر بسی | که نداند بغیر پیر کسی

چون رذیلت ریا و علاج قلب خصوصنده بو مقدار تفصیل اولندی
بو مقدار ایله اکتفا ایده لم. خاتمه معلوم اولدی که هر رذیلتک
جهت علاجی مضار و مفاسدینی تفکردر. و انک تقبیح و مذمّتنده وارد
اولان آیات و احادیث و آثار علما و حکمایی تذکر ایدوب. ضدّی اولان
فضیلتک منافعنی ملاحظه و انوک حقنده وارد اولان کلمات محرّضه یی
اخطاردر. و جهت عملدن علاجی اجتنابه ادمان و مصابرت. و ضدّینی
تحصیل و اعمال ایتمکدر. بو طریق تبدیل اخلاق و تحصیل فضایل ایتمکده طریقهٔ
حکما و علمادر. اما ارباب سلوک متصوّفه دیرلر بو طریقله تبدیل اخلاقده

متعسر بلکه متعذردر بر خلق حسنی تحصیل یا بر خلق قبیحی نفسدن ازاله ایتمکه نیجه
مشقت و مجاهده گرک اکثر یا عمر اکا وفا ایتمکدر و بر خلقی ازاله و ضدینی
کتورنجه نیجه خلق قبیح حاصل و نیجه خلق حسن زایل اولمق واردر پس طریق اولدر که
کلمهٔ توحیده تلقین مرشد ایله اشتغال اولنه که زمان یسیرده بعون الله
تعالی جمله اخلاق ردیه‌یی احراق ایدر و نفس تصفیه و تزکیه‌یه واصل اولور
اخلاق حسنه اندن ظهور و اشراق ایدر و اول وجهله اولور که قائل دیمشدر

رباعیه
تا دل زبد و نیک جهان آگاه است / دستش ز همه کار جهان کوتاه است
آن دل که درو بود هزار اندیشه / اکنون همه لا اله الا الله است

کتاب اول تمام اولوب بعون الله تعالی کتاب ثانی‌یه شروع اولندی

کتاب ثانی رسالهٔ اخلاق علائیدن علم تدبیر المنزل بیانندهدر

علم تدبیر المنزل بر علمدر که انوکله اهل منزل آراسنده نظام و انتظام و وجه لایق اوزرینه معاش ایلمکک کیفیتی بیلنور چون انسان سایر حیواناتدن ممتازدر و اجتماع منزلی که اهل و عیالی و خدم و خولدن عبارتدر اکا لازمدر پس بو قاعده مذکور اولان کبی اجتماعک اصول و قواعد و قوانین و ضوابط اوزرینه اولمق گرک که سعادت دنیویه‌سینه سبب و باعث و سعادت اخرویه‌سینه علت مقتضیه اوله و اول قواعد دخی جمله بدیهی دکلدر که هر کس اکا مجرد توجه عقلی ایله مهتدی اوله بلکه اکثری نظری‌بادر که حکما انلری ادله اسناددن استخراج و جمع ایدوب علم

تدبیر المنزل دیو تسمیه ایلدیلر پس بو علمه احتیاج متقرر و اندن استغنا متعذردر پس بو کتاب نیجه بابی مشتملدر

باب اول منازل و ارکان منازله احتیاج بیانندهدر

سابقا اشارت گچمش ایدی که انسان مدنی بالطبعدر و محتاج اولدوغی غداسی بسیط دکلدر زیرا مزاجی لطیف اولمغله غدانک لطیف و نظیف اولمسی استر و غدای لطیف جمع و ترکیب و طبخ و ترتیب اولنمیجه اولمز مثلا غایت مهم غداسی اکمکدر نیجه افعاله محتاجدر اکمک کبی اکمک کبی اوکوتمک پشورمک کبی و بو قدر افعاله بر کمسنه قادر اولمق ممکن اولمز بلکه ابنای جنسندن معاونت و مظاهرت گرک اما حیواناتک غداسی اکثریا بسیطدر سباع گوشت خام و بهایم گیاه خشک و تر ایله تغذی ایلر و علی هذا القیاس و انسانک اغذیه‌یه اغذیه حیوانات کبی هر گون حاصل اولور دکلدر مثلا زمان شتا اقبال و صیف ادبار ایتدکدن صکره غدای انسان تحصیل اولنمز پس لازمدر که زماننده تحصیل اولنوب ادخار اولنه تا که جمیع ازمانده هر شخصه تحصیل غدا میسر اوله پس مکان محفوظ گرک که انده جمع اولنوب امطار و ثلوج و افواه حیوانات و دست تغلب غاصب و سارق اکا واصل اولمیوب وقت احتیاجده حاضر و حاصل اوله پس منزله احتیاج ظاهردر و انسانک نفسنه دخی گرما و سرما و امطار و ثلوج و طین و وحلدن سلامت ایچون و اسباب آلات و نقش و عیالنی غاصب و سارقدن خلاص ایچون دخی منزل لازمدر و مزاجی لطیف و شعر و وبردن عاری اولدوغیچون زیاده لباسه و اعتدال لطف مزاجی سببیله زیاده نومه محتاج و نوم زماننده ارواح باطنه غور ایتمکله ظاهر جسده تاثیر برد زیاده و المعین یقظه زماننده لازم اولاندن اوتوق دثار و شعاره محتاجدر پس لوازم غدا و لباسی

نتیجه اسباب و آلاته دخی موقوفدر که انلره اثاث بیت و ماعون دخی دیرلر پس بو
جمله نک حفظی ایچون مکان لازمدر و بو جمله بقای شخصی ایچوندر بقای نوعی ایچون دخی لوازمی
واردر و اول خاتوندر که نکاح سببی ایله توالد اولوب بقای نوع عمومی اوله و هر کس
بقای شخصی ایچون لازم اولان اسبابی جامع اکن حفظ ایدر و لکن منزلندن بعض
مهمات ایچون غیبت اتدکده کندو یا نایب اولوب حفظ ایدر کمسنه یه دخی محتاجدر
و حکمت الهی اقتضا ایدر که خاتون غلبه رطوبت سببی ایله مزاجنده فتور و ضعف مقرردر
تحصیل مصالح ایچون حرکاتندن عاجز اولوب منزلنده ساکن و نایب زوجی اولوب
و حفظ اثاث بیت و مهمات قوت و لوازم منزل انوک عهده سنده اوله
چون نکاح واقع اوله تناسل و توالد اولوب اولاد حاصل اوله سه کرک و اولاد
حال صغرنده تربیت و تقویت ابوینه محتاجدر پس انلرک دخی لوازم و مهماتی
منضم اولور غالبا مجرد نفس پدر و مادر کفایت اتمیوب خادمه محتاج اولور
و بو جماعت ارکان منزلدر و انتظام معاش بو ارکان ایله اولور و ارکانک
عددی بشدر پدر مادر فرزند خادم قوت و چون هر کثرتک بر جهت
وحدتی اولور لابد بو کثرتک دخی جهت وحدتی نظام صناعیدر و نظام صناعی
تدبیر ایله اولور و تدبیره مدبر کرک و لایق و مناسب اولدر که بو تدبیرک صاحبی و
مدبری صاحب منزل اولا که پدردر و سایر اهل منزله ریاست و انلرک امورینی
ضبط و سیاست انوک اوله اول دخی تدبیر صایب ایله و ب لطف و عنف
و وعد و وعید و تشدد و لین و تکلیف و مداراسی محل مناسبنده استعمال ایدوب کما
ضبط و سیاست ایلیه که اهل منزلدن هر بری محترز و مجتنب و فضایلی
محتوی

محتوی و مکتسب اولهلر و منزلدن بو علمده مراد خرطاش و اغاجله اولنمش خانه لر دکلدر
بلکه ارکان خمسه مذکوره نک یا اکثرنی جامع اولان محل و ماویدر کرک طین و حجردن
مبنی اولسون که انلره اهل مدر دیرلر زیرا مدر طرق پاره سینه دیرلر مراد بنادر کرکسه
شعر و وبردن اعنی یوک و پاپاغی دیدکلری نسنه دن اولسون و انلره اهل وبر دیرلر
صحرا نشینلر کبی اعراب و ترک و تاتار کبی و بو معنایه منزل جمله اهل عالمه لازمدر
نته کم بیان اولندی پس علم تدبیر المنزل جمله اهل عالمه لازم ایدوکی که اول بابده
اشارت اولنمشدی ظاهر اولدی خواجه نصیر ایدر اگرچه علم تدبیر المنزلده قدمای
حکمای یونانک قواعد مضبوطه و قوانین مبسوطه لری چوقدر اما انلردن عربی لسانه
نسنه نقل اولنمشدر الا بر مختصر رساله که ابروس حکیمدن منقول و متاخرون ارا سنده
موجود و مقبولدر و لکن افاضل متاخرین آرای کافیه و اذهان صافیه ایله بو
صناعتک اصول و قواعدین ضبط و فروع و نتایجین بسط ایتمکده بذل جهد و
وسعی مجهود ایتمشلردر خصوصا شیخ رئیس ابو علی حسینکه انوک بو فنده بر رساله
بدیعه سی واردر که کمال ایجاز ایله غایت شرط ایجازی جامعدر اول رساله نک خلاصه سی
سایر مواعظ و آداب ایله که متقدمین و متاخریندن منقولدر موشح ایدوب
بو کتابمزده درج ایلدک ان شا الله تعالی نظار انضباء اهل فضل ایله مشرف
اوله و بو فقیر دخی خواجه نصیر کلامندن و انلردن مقدم و موخر افاضل کلماتندن
اخذ و ایرادینه قادر اولدوغنم محاسن آداب و مکارم اولی الالبابی مناسبنه
استعداد اهل زمان و ملایم طباع ابنای روزکار اکلدوغم اسلوب و اداء اوزره
ایراد ایلدم اومرکه ارباب فضل و افضال که مستعد اولدقده مواضع عثراتمدن اغماض

ابن سینا

اعراض ومحال ذللدن اغماض بوره لر والله الموفق والمفضل

باب ثانی

اجتماع منزلی ده رئیس واهل منزلی سایس اولان اولاجوبان کبی اولمق کرک که رمه نک حفظ ورعی وضبط وسقیه ده آگاه ومتنبه ومرفعلن مناسب اوقاتی رعایت ومرآنده احتمال اولان مضراتدن حمایت ایتمکه ساعی ومتوجه اولور لاجرم رمه کرک وسباع تعرضندن امین وسقی و رعی وقتنده اولمغله هر بری فربه وسمین اولوب منافع معلومه سی حاصل و متوفر واولاد وانسالی واصل ومتکثر اولور کذلک رئیس دخی تحت تصرفنده اولان اهل منزلی اعدای متسلطه دن حفظ وحراست وافعال و اوضاع ضاره غیر محموده دن تادیب وسیاست ایدوب هر برینی کمال ممکنه یه واصل قیلمق کرک ثانیا رئیس مذکور طبیب کبی اوله که طبیبک حفظ صحت مزاج وازاله مرض ایچون قصد علاج ایتدکده نظری مجموع اعضای مرکبه دن حاصل اولان اعتداله در وصحت بدنه سبب وافعال موضوعه سی صحت اوزره صادر اولمغه علت بو اعتدال مجموعی در اکر بدنده بو اعتدال موجود دانسه طبیب انی حفظ وحراست ایتمکه قصد ایلر واکر مفقود ایسه تحصیل واعاده قیلمغه همت ایدر واعضادن بر عضوه خلل طاری و مرض ساری اولسه طبیب علاجنده اول عضوک مصلحتنه نظر ایتمز بلکه عموم اعضا مصلحتنه اهتمام ایلر وعضو مریضک جوارنده عضو رئیس وار ایسه انوک علاجنه اهتمام ایدر بالقصد الاول بعده بالقصد الثانی عضو مریضک علاجنه قصد ایدر تا اول مرتبه که مصلحت عموم اعضا یا مصلحت اعضاء

اعضا رئیسه بو عضوک قطع وازالسین دخی اقتضا ایدرسه قطع وازاله ایتمکدن مبالات ایتمزلر تا که فساد سایر اعضایه سرایت ایدوب بنای بدن منهدم وصحت واعتدال مجموعی منعدم اولمیه پس هر منزل دخی بو نسق اوزره عامل اولمق کرک که نظری حال منزله مبذول اولوب اهل منزلدن بری سنک حالی مختل اولوب اندن منزله خلل سرایت ایتمک احتمالی اولسه بی توقف اول شخصی ازاله ایدوب منزلی خللدن حمایت ایده نته کم مراتب اعضا مختلفدر بعضی رئیس وبعضی شریف وبعضی خسیس در کذلک اهل منزل دخی بویله در ونته کم هر عضوک بر فعل خاصی واردر اما مجموعک افعالندن حاصل اولان غایت مراتب ومطالب در کذلک اهل منزلک هر برینک بر طبعی وبر خاصیتی واردر وطبعنه مناسب فعل مخصوصی وار اما مجموعک افعالندن مجتمع ومنتظم وجمله نک حرکات و اوضاعندن منتسق ومنتظم اولان حال اهم مهام واتم مرام درکه انوک اسمنه انتظام حال منزل درلر بو مذکور تدبیر منزل علی وجه العموم والکلی در اما تدبیر علی وجه الخصوص والجزئی بقیه ابوابده ایراد اولندی

باب ثالث نفس منزلک تدبیرنده در

سابقا اشارت اولندی که منزل ایکی قسم در بری مداین وقری اهلینک منازلی در که پینک وکل وحجر وشجردن مبنی در وانتقاله قابل دکلدر انکچون صحرانشینلر منازلی در که شعر ووبردن انلرک امثالندن اولور وانتقاله قابل در قسم اول افضل واولی در زیرا حصانت ومتانتی اوفر وبقا ودوامی اکثر در وبو جنس منازلک دخی افضلی اولدر که بناسی محکم واستوار وبی وقت انهدامدن

غالبا امین وسقفی ارتفاعله مایل وقپولری واسع وگشاده وهر فصله
مناسب مکانی مهیا وآماده اولمش اوله وهر شهرده هوای نافع نه جانبدن
گلورسه اول جانب مسدود اولمیه وموضع رجالدن غیری موضع نسا
مقرر وبعید اولوب صورتلری منظور وصوتلری مسموع اولمیه اما
ارتفاعده ونقش وزخرف سقف وجدارده اسراف ومبالغه‌دن حذر ایده
اخبارده گلمشدر وارد اولمشدر که برکمسنه منزلنی التی ذراعدن
ارتوق قلدرسه ملائکهٔ آسمان الی این یا ملعون دیرلر ونقش ورنگ اسراف
مذموم ومال ضیعی اتلاف نامحمود در ؛ شعر

کار طفلانست کردن نقش بر دیوار در ‌‌ ‌‌ بالغانرا زینهار از کار طفلان زینهار
خانهٔ دل در تنزل خانهٔ گل سربلند ‌‌ ‌‌ خانهٔ دین در تزلزل خانهٔ طین استوار

مطلقا بنا وعمارت خصوصنده اعتدالدن بیرون وقدر حاجتدن افزون
خرج مذموم در خصوصا که بو زمانده معتاد در وهر صورتدن اصوب
بنیات جدیدا ایتمکه مبتلا اولمق مرض صعب وخلق ذمیم در بعض سفها
انی کیاست وظرافت وحسن تصرف عد ایدوب اسراف مذموم و
عبث قبیحه مرتکب اولورلر وحدیث شریفده وارد اولمشدر که هر نفقه
که عبد دنیاده ایدر اول عبد انده ماجور اولور الا بنایه صرف اولنان
نفقه که انده هرگز اجر یوقدر عزیزلردن بیری بر صدیقنه واردی گوردی که
بنالر یاپدرمش عماله وصناعه اقچه ویرر عزیز دخی براقچه استیوب طرغه برقمش
صاحب خانه نیلرسز دیوجک نه وارسن یوقدر مالی داشه وطرغه دوکرسین

دوکرسین بن براقچه طرغه برقسم نه لازم اولوردیمش ؛ منزل اتخاذ
برمهم امردخی جوار در که جهد ایتمک گرک که برمنزلده اوله که جیرانی صلحا وکرام
ونیک نفس وخوب اخلاق کمسنه‌لر اوله وفسقه وجهله جوارندن احتراز ایلیه
وسلفدن بریسی نک اسخیادن جاری واریدی ضرورتی اولوب دارنی
بیع ایدوب ثمنینی قبض ایتدکدنصکره قتی فلان کشی نک جواری نک
بهاسی دخی بوجک جوارک بهاسی نه اولوردیمشلر نیجه ایدی دیمی بکا بیده رد
ایلک برکمسنه که خسته اولسم عیادت ایدر سفره گیتسم امانت وحرمتم
حفظ ایدر سفردن گلسم زیارت ایدر محتاج اولسم قرض ویرور وقرض
استسم مهله ایدر بن انوک جوارین مغتنم بیورین اول کمسنه ایشدوب
اونک بهاسنی عزیزه گوندروب اوی صتمقدن فراغت ایدرمش ؛
حکایت اولنور که افلاطون فاضل یعنی التون دکیجی لرقنده منزل
طوتردی اصحابی وجهندن سؤال ایدیجک ایدی که تحصیل علم وعمل مجاهده
نوم ضروری کلسه بونلر آوازدقلریله مانع اولوب عمر گرانمایه ضایع ومنقطع
سبب اولورلر ؛ استنبولده میر بخاری خانقاهنک جوارنده برنعلچی
دکانی واریدی بعض اصحابی نقل ایدرلریدی که میر کیجه‌نک عامه‌سین احیا ایدر
آخر لیلده برساعت نوم ایدردی چون نعلچی اول موضعده دکان احداث
آخر شبده قالقوب دق وضربه مشغول اولوب میرک خواب کیلجه‌سی دخی
مانع اولوب احیای تمام لیله مؤدی اولدی ؛ باب رابع ؛ چون نوع انسان
قوت ادخاره ایتمکه مضطر ومحتاجدر نته کم اشارت مرور ایلدی وبعض

اقوات چوق زمان طورمغه متحمل دكلدر پس آدمی یه لازمدر كه بر جنسدن
قوت ادخار ایلیه كه بعض جنس هلاك اولورسه بعض اخری كه سرعت فساددن
دور و بقایه ارتوق متحمل در باقی قاله و سابقا بو دخی مرور ایتمشدر كه
معاملات و اخذ و اعطاده بر جوهر باقی كرك كه مقادیر اجور اعمال و قیم
اعیان و اموال انوكله تقویم اولنه و اول دینار در كه ناموس اصغر دیرلر
و حافظ عدالت اولدر و لازمدر كه بو جوهر عزیز الوجود اوله كه هر كسنه
هر نه وقت دیلرسه اكا قادر اولمیه و عزیز الوجود اولمغله بو جوهرك قلیلی
غیری اجناسك كثیرینه معادل اوله تا كه هر كسنه كه منزلندن سفر و
انتقال ایتمك استسه اقوات و سایر لوازمنی جمله نقل و تحویل ایتمك لازم اولمیه
بلكه بو جوهری حمل ایدوب قنده وارورسه بو جوهرله قوت و لوازمن
تحصیل و تكمیل ممكن اولوب خرج عظیمدن خلاص بوله و دخی لازمدر كه
بو جوهر رزین و لطیف اوله نفوس انی بدننه قریب مواضعده حفظ ایتمكدن
نفرت ایتمیه و استحكام جوهر ماده و حسن تركیبی سببیله بقایه قابل اولوب
تسارع فساد ایتمكله خسارات عظیمه لازم كلمیه و كسب اموال و ارزاقده صرف
اولنان مشقتلر ضبط اولمیه و بیوت اموال و خزاین سلاطینده هجوم نوایب
زمانیچون مدت مدید حفظ و ادخار ایتمك ممكن اوله بو مقدمات تمهید اولندقدن
صكره مال احوالنده نظر اوچ وجهله در برنجیسی دخل اعتباریله در ایكنجیسی
حفظ اعتباریله اوچنجیسی خرج اعتباریله در اما دخل و تحصیل اعتباریله
نظر بودر كه دخل ایكی قسم در برنجیسی كسب و اختیار ایله اولان تجارت و صناعت

صناعت كبی برنجی دخی كسب و اختیارسز اولان وراثت و وزارت كبی
و بعضلر وجوه كسب مالی اوچ قسمه حصر ایلدی تجارت زراعت صناعت
و بعضلر وجوه كسبی درت ایتدیلر امارتی دخی ضم ایلدیلر و ظایف و علوفات
مرتبه امارت قسمندن عدا اولنمغله حصر صحیح اولور و بو اقسامك قنغیسی افضلدر
اختلاف ایتدیلر امام شافعیدن مرویدر كه تجارتدر و تمامًا حرفت شریفه
خیر البشر محمد مصطفی صلی الله علیه و سلم اولمغله دیمشلردر و امام ماوردی
شافعیدن زراعت افضل اولمق روایت ایلدی و بعض متأخرین دیدیلر كه
بو زمانه ده عقود فاسده چوق اولمغله اموال مشتبهه كلمشدر پس شمدی
زراعت افضلدر اما امام شافعی زماننده قلت فساد و كثرت علما اولمغله
تجارت م شاید كه تجارت افضل اوله و حكما ایدرلر كه چون بضاعته موقوف و بضاعه
هلاك و تلف اولمق معرضنده در یا حرامی غارت و یغما ایدر یا دریاده غرق اولمغله
ناپدید اولور بلكه صاحب تجارت دخی اختیار اسفار و اقتحام مهالك دیار و
ركوب مخاوف بر و بحار ایتمكه محتاجدر

بیت

یا زر بهر دو دست كند خواجه در كنار ... یا موج روزی افكندش مرده بر كنار

و دخی دیدیلر كه كسبده اوچ شرط لازمدر اولكیسی جور و ظلمدن احتراز ایتمك
ایكنجیسی عار و شناردن اجتناب ایتمك اوچنجیسی دنائت و ذلتدن احتراز ایتمك
قیلمق جور و ظلم مثلا تعبیه آخردن مال المق كبی عار و شنار مسخره لق
و بوجیلیغله مال كسب ایتمك كبی دنائت و ذلت ایسه (?) ایرلمغله كسب ایتمك
كبی و بعضلر دباغلق و حجاملق ایتمكی دخی دنائت كسبدن عد ایدرلر صناعت

نوع ٥

اوج قسم در شریف و متوسط و خسیس شریف اولدر که نفس ناطقه نک
اعمالندن اوله بدن اعمالندن اولمیه و بو صناعات احرار و ارباب همت در
و بو جنسک معظمی اوج نوعدر اول محض جوهر عقل و صفای نفسه متعلق اولنلر
تدبیرات صواب و آرای ثاقبه کبی و بو کا صنعت وزارت دیرلر . اکنجی نوع
اولدر که فضل و ادب و بلاغت و براعت و طب و نجوم و احتساب و
استیفایه متعلق اولندر و بو صنعت ادبا و فضلا و کتاب و حکما در
اوجونجی نوع قوت شجاعت و حسن فروسیته متعلق اولانلردر و بونکله
دفع اعدا و حفظ حوزه مملکت و ضبط ثغور اولور . و بو صنعته سپاهی لق
دیرلر صناعات خسیسه دخی اوج قسم در . بری بیله اولدر که عامه ناسک
مصالحنه منافی محتکرلق و سحارلق و غمازلق و قوادلق کبی و بو اشقیا و مفسدلر
صناعتی در . اکنجی قسم عموم ناس مصالحنه منافی دکل ولکن جوهر نفسک فضیلت و
مروتنه منافی اولانلردر مسخره لق و مطربلق کبی . اوجونجی بو ایکی فساده مشتمل دکل اما
موجب نفرت طبع اولندر کناسلق و حجاملق و دباغلق کبی و بو ادانی و اراذل
صناعتی در اما چون احکام طبعک عقل قتنده رواجی یوقدر عند العقل بو
قسم قبیح دکلدر بلکه لازمدر که بو طایفه دخی اول صناعتلره مشتغل اولهلر
که نظام عالمه خلل کلمیه زیرا امر معاشده ضروری در . و صناعات متوسطه
ایکی قسم در بری بیله ضروری در زراعت کبی بری بیله غیر ضروری در زرکرلک
کبی و انسانه مناسب بلکه واجب اولدر که بر صناعته شروع ایدنجک همت ایده که
اول صناعتده کامل و حاذق اوله و کمسنه اندن فایق اولمیه مجرد سبب کسب مال

مال و قوت نفس و عیال اوله جق مرتبه یه قناعت ایلمیه خواجه نصیر تو بیله دیمشدر
اما فقیر ایدر بن هر صنعته که شروع ایدر انی احکام و اتقان و صنعتی اشترا ایدن
کمسنه خشنود تمام اولمق مرتبه سنی تحصیل و اعمال ایتمک لازم در . و غبن و خلل و خفی دن
احتراز واجبدر . زیرا که مشتری نک دعای خیری موجب صلاح آخرت . و برکت
رزقه سبب و علت در . و بد دعاسی فساد آخرته متعقب . و محق برکاته مثمر دار
نقاشلق و زرکرلک کبی اما زینت دنیایه متعلق اولان صناعتلرده بغایت استاد
حاذق . و مخترع صنایع و دقایق اولمغه چون صرف وزکار . و تضییع اوقات و
اعمار اتمکدن اولسنه مرتبه اتقان و احکام اولدقدن صکره بقیه عمرین عبادات
معروفه یا صناعاتک کسب و صدقه یه خرج ایتمک اولی و افضل در . چون زیاده
سعت رزق مقبول و مرغوب در . انک احسن اسبابی صناعتلردر که حل و کسب و
عفت وجه و بدنه سبب و آلت در . و حدیث شریفده وارد اولمشدر که
الکاسب حبیب الله و اکل کسب یمین شیوهٔ اصحاب یمین و زیور مرد امین در
نظم لمنشئه رحمه الله صنعت اوکرن که غنا ملک بلکدر صنعت
بلکده سنک التون بلز کدر صنعت . و اختیار صنعت و
کسب یمین اتمه یک فضیلتنده آثار و اقوال علما و مشایخ اتقیا بیحد و حسابدر
نظم مرد کاسب کرز مشقت میکند کف را درشت بهر ناهموار ئی نفس دغل سوهان کر است
سالها راحت بود از کسب بر کف آبله وقت آنکس خوش که راحت یافته زین سابغراست
و کسب یمین چون غصب و مکابره دن که عادت سراق و حرامیه و سیرت ظلمه و اعوان در
عاری و عار ور ذالتدن که سؤال و خواهنده اولور سالم و خالی دکلدر

کسب مالده افراط و تفریطدن عاری اسلم و عدالته کوسطدر
انسبدر و غصب و ظلم و آزار مردمله حاصل اولان مال صورتده کثیر ایسه معنیده بی برکتدر
قلیل و طریق حلال و بی ظلم و سؤال حاصل اولان صورتده قلیل ایسه معنیده
مبارک و جلیلدر اما حفظ و تنقیه مال حفظ و تنقیه مال تثمیر و تنمیه ایله منتجه
اولمز زیرا خرج ضروری انفاق لابددر پس اگر دخل اولمز ایسه بالضروره مال
دوکنوب اجحاف حال و اختلال منزل و فساد مال لازم اولور قطعه

چو دخلت نیست خرج آهسته تر کن — که میگویند ملاحان سرودی
بکوهستان اگر باران نبارد — بسالی دجله گردد خشک رودی

و حفظ و تثمیر مالده اوچ شرطک مراعاتی لازمدر شرط اول بودر که حفظی
اول مرتبه اتمیه که اهل منزلک احوالنه اختلال کله نته کم بعض ممسکلر حفظ و
امساکی اول مرتبه افراط ایدر که اهل و عیالی مضایقه معاشندن موت
مورثنی تمنا ایدر بعضی بلکه افراط مضایقه‌دن خلاص ایچون قتل پدره اقدام
ایدر شرط ثانی اولدر که دین و دیانته مخل اولمیه و شرعا واجب اولان
زکوة مفروضه و صدقات منذوره ترک و اهمال اتمیه شرط ثالث
اولدر که بین الناس عرض و مروته خلل کلمیه و خسیس و ممسکلکله شهرت
طوتمیه و سابقا ذکر اید و بدرور که محضا زکوة مفروضه ویرمکله
آدم بخلدن که و من یوق شح نفسه فاولئک هم المفلحون آیتنده
شحدن مراد اولدر خلاص اولمز تا مروت مرتبه‌سنی دخی برینه کتورمینجه
بو اوچ شرط رعایت اولندقده حفظ مالده اوچ شرط دخی واردر

واردر که انلرک رعایتی مناسبدر شرط اول خرج دخلدن اکثر اولمیه بلکه
برابر دخی اولمیوب دخل خرجدن اوفر اوله زیرا امر زمانده دخل برقرار و
کسب میسر اولمز پس عاقله لازمدر که اقوات و اموالدن بر مقدار ذخیره
روزکار زوربکار و عده نوایب لیل و نهار ایلیه که قحط سال و جدب
زمان یا تواتر نکبات دهر خوان سببی ایله کسبه تعذر و یا عدم امکان عارض
اولورسه صرف اولنوب ذل سؤال و اراقه ماء الوجه عند الارذال
واقع اولمیه و آدمی زکوة مفروضه و صدقات مستحبه‌سنی ادا ایتدکدن
صکره جمله مالین بذل و ایثار دخی اتمک لازم و واجب دکلدر و زکوتی
اخراج اولنان مال کنز مذموم اولمز و حق جل و علانک قولنده والذین
یکنزون الذهب والفضة ولا ینفقونها فی سبیل الله فبشرهم بعذاب
الیم یوم یحمی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جباههم وجنوبهم الآیه وعیدینه
داخل دکلدر جناب رسالتمآبدن صلی الله علیه و سلم مروی در که
ما ادی زکوته فلیس بکنز برکیمسنه ارض ملکنی صتوب بر مقدار اقچه
الینه کیرمشدی حضرت عمر رضی الله عنه صوردی که بو مالی نیچه ایده‌یین
بیوردی که خاتونک فراشی التنده یری قزوب ایچنه دفن ایله اول
کیمسنه دیدی که کنز اولمزمی بیوردیلر که هر مال که زکوتی ادا اوله کنز اولمز
زمان صحابه و تابعیندن بر طایفه ابوذر غفاری کبی و غیری کبی و اکثر مشایخ
صوفیه اگرچه ذاهب اولمشلردر که حسب ذخیره ایتمیوب و دفینه ایتمک
حرام در قدر حاجتدن زایدنی انفاق و تصدق ایتمک واجب دیمشلر

اما مذهب صحیح اولکی درکه مذهب جمهور صحابه وتابعین وائمهٔ مسلمین در
واشبار تام وترک وتجرید کلی محل اهل توکل واقویای حال حالی در واثر
خصوصا بو زمانده قلیل وکم بل عدیم وکم در ونص تنزیلدن ما صدق وقلیل ما هم در

بیت لقد کانوا اذا عدوا قلیلا   فقد صاروا اقل من القلیل

وبزم کلام ومقصد ومرامز بو کتابده انتظام احوال عامهٔ انام
واصلاح معاش ومعاد جمهور خواص وعوام در ودیدنکمز معتاده
شاکر روم امیر نجاتی دیمشدر قطعه ایکنده خوب صنمک سزای کم

نه سی وار ایسه ال ایدوب اوکنه   الی آچیقلغندندر چنارک
الین طوتدوغی اردینه اوکینه   بزرجک یی بزرجک داخی صفقله
بزرجک داخی ویرمکری بولینه   وحفظ وادخار بابنده حکما بولیه

اولیکورمشلر که اموال محفوظه نک بر مقداری نقود واثمان وبر مقداری امتعه
واقمشه وبر مقداری دواب ومواشی وبر مقداری املاک وعقارات اوله
که بر مقوله یه آفت یتشوب هلاک اولورسه آخر باقی قاله فقیر ایدر بن تحریر و
ربیع مقصود اولیوب مجرد حفظ وادخار مراد اولیجق آفتله هلاک اولمه سی
اکثر ومدت مدید بقایه محتمل اولدوغی مقرر وتفاوت اسعارله مالیت و
قیمتنه نقصان کلمک اوفر اولان نسنه حفظ ایتمیه دواب ومواشی کبی که
ذی روح اولمغله هلاکی قریب در وحنطه وشعیر کبی که کاهی مسوس
اعنی قورتلنمش اولمغله وکاهی نقصان سعر وخصب سنه ایله خاکه برابر اولور
واول نسنه ادخار ایده که عامهٔ عباد وکافهٔ بلاد ایچنده رواجی یکسان

یکسان اولوب وتفاوت اسعارله قیمتنه خسران ودور ودراز طور معلومه
ترکیبنه نقصان کلمک احتمالی اولمیه واول زر خالص وذهب صحیح العیار در
واحتمال ذهاب خصب ورخا ووقوع قحط وغلا ایچون بر مقدار حنطه وشعیر
باجاه بی نم یا انبار محکم ایچنده دیارینه مناسب اولنده حفظ وادخار ایتمک
مناسب در اما غلای منتظر ایتمک نیتی اولمیه که غلایه انتظار ایتمکله مستحق لعنت
احتکار اولمیه بلکه نیتی توسعهٔ اهل وعیال وقرض وسلم شرعی ایله مواسات
فقیر ضعیف الحال ایله شرط ثانی اولدر که حفظ وتبقیه وتثمیر وتنمیه ایتمکه
قدرت تامه سی اولدوغی مالی اتخاذ وادخار ایلمیه مثلا کندوسی اهل مدینه
اولوب قری وصحاریده اولان عقار ومزارعی تعهد وتصرفنه قادر اولمیجق اتخاذ
ایتمکه مایل اولمیه که قلت تعهد وتیمار داشتله ربع وثمره سی خرج لازمنه کفایت
ایتمز اولوب خراب واضمحلاله راجع وآیل اولمیه عرب لغتنده قریه یه ضیعه دیرلر
واهل تجربه دیمشلردر که ضیعه نک اشتقاقی ضیاعدندر اکر تعهد دایم ایدرسک
سن ضایع اولورسین اکر دایم تعهد ایتمزسک اول ضایع اولور شرط ثالث اولدر
دایما رواجی مقرر وسودی میسر اولور نسنه یه راغب اوله اکرچه فایده سی قلیل اوله
واول متاع که اکا بیده برکره رایج اولور وهر دیارده مشتریسی بولنماز اکرچه ربحی
چوق ایسه دخی اکا راغب اولمیه وبو مقوله متاعی ادخار ایتمیه بو سببدندر که
کرانمایه جواهر اتخاذندن منع ایلدیلر حتی ملوک وسلاطینه دخی زیرا محتمل در که
بیعه حاجت وثمنه احتیاج اولدوغی زمانده طالبی بولنمیه اما خرج وانفاق مال
خرج وانفاقده درت نسنه دن احتراز واجب در اول لوم وتقتیر وتبذیر اولدر که

اخراجات لازمه ده حد اعتدالدن اقل ایدوب اهل و عیاله مضایقه
چکدره مروته مناسب اولان بذل معروفدن امتناع ایتمک دخی تقتیردن معدوددر
نته کم اشارت کیجدی اکنجی اسراف و تبذیردر و اسراف و تبذیر دخی نیجه درلودر
اقبحی اولدر که شهوات محرمه و لذات قبیحه یه صرف اولنه و اندن ادنی مباحاتده
اسراف ایتمکدر مثلا طعام حلالی شول قدر ایشوره که کیمسنه یمیوب بیانه دوکله
و انواع و الوانی اولقدر ایلیه که تکلف ایله یبوب بلکه هضم اولمیوب امتلای
معده و مرض تخمه یه مؤدی اوله اما طعام معده جایعه روزیء الیجی
نه قدر چوق ایشوریلور ایسه اسراف مذموم اولمز نته کم بعض اسخیا بیوم
ایدوب لا خیر فی السرف دیدیلر اولدخی مقابله ده عکس ایدوب لا سرف فی
الخیر دیدی و جنس ملبوس و مرکوب و مسکن و اثاث بیت بو جمله ده اسراف
ممکندر و اولقدر زیاده تحسین جامه ورجاله حریر و زربفت شرعا حرام در عقلا
اسرافدر نظم زکرم مرده کفن زرکشی و در پوشی
میان اهل مروت که دارد معذور وساقیندن اشغه اولوب جاروب وار
یرسو پرمک دخی حدن برون تکرار ایتمک اسرافدر شعر
غرض ز جامه دفع حر و برد است ندارد میل زینت هر که مرد است
هر که حظ ایده زین و زیوردن عد اولنماسه طلکه کل اردن
باعداسی دخی بوکا قیاس اولنه و قرآن عظیمده اسرافدن منع و تبذیردن تحذیر
نیجه ایتده وارد اولمشدر وآت ذا القربی حقه والمسکین وابن السبیل ولا تبذر
تبذیرا ان المبذرین کانوا اخوان الشیاطین وکان الشیطان لربه

کفورا و دخی بیورمشدر ولا تجعل یدک مغلولة الی عنقک ولا
تبسطها کل البسط فتقعد ملوما محسورا و دخی والذین اذا انفقوا
لم یسرفوا ولم یقتروا وکان بین ذلک قواما علما بیورمشلردر که کیمسنه
هر نه طعام و شراب اشتهاسی اولورسه اول قدر تناول ایلمسه مسرفدن اولور ملاحظه
اولنسون که جمله مشتهاسنی تناول ایتمک اسراف و هیچ مشتهاسی اولمه سی محض
ضیافتلرده شهرت و نام ایچون الوان کثیره و اصناف عدیده نه مرتبه
اسراف مذموم اوله آنی و جوبخی اولدر که خرج و انفاقی ریا و شهرت و
افتخار و مباهات ایچون ایلیه که هم مالی کیدوب هم ثوابدن محروم اولیه
نته کم روایت اولنور حضرت امیر المؤمنین یعسوب الموحدین اسد الله
الغالب علی بن ابی طالب کرم الله وجهه خلافتی زماننده اشراف
قبایل عربدن ایکی کمسنه ارالرنده مفاخره و محاسده واریدی اتفاق ریسی
بر موضعده بر شتر قربان ایدوب فقرای قبیله یه تفریق ایلدی خصمی اشتدوب
ایکی شتر قربان ایدوب فقرایه اولشدردی او کلی کمسنه دخی ینه مغالبه
قصد ایدوب درت شتر قربان و ایثار فقرای عربان ایلدی خصم دخی ینه
تضعیف و سکز شتر قربان ایتمکله خصمی ضعیف ایدیجک خصم اول
مغالبه ده مبالغه و اسراف و شتری اضعاف اضعاف ایدوب یوزدوه
قربان ایلدی خصم ثانینک حوصله قدرت و تمکنی زیاده یه واسع اولمغین
بالضروره سکوت و فراغت ایلدی بو حال خارج کوفه ده ایدی چون
کوفه یه کلدیلر خصم ضعیفک اهل و عشیره سی کلوب زجر و تقریع ایلدیلر که

بزم قبیله مزی اشراف عرب قبایل ربیعه ارا سنده خوار و خجل ایلدکه اکر قربانی
تضعیف و بزنی کندوکی صنادید عرب ایچنده تشریف ایده ایدک بزم مالمزدن مع
زیاده سکا تسلیم و سنی اشراف ایچنده مغلوبیتدن سلیم ایده ایدوک دیو
مزبوری لوم ایدیجک طبایع عربده اولان عصبیت و منافرت و حب مغالبه و
مفاخرت هیجان ایدوب برکون سیفنی سل ایدوب سکک کوفه ده کزوب
کوردوکی شتری عقر ایدوب خلقه ندا ایلدی که استین السون ها حلدر و بر
کمسنه مرادین کتورسین کبی جنا حلدر روایت اولنور که اوچ یوزدن زیاده
شتر ذبح اولنمش. حضرت امیر المومنینه استفتا ایلدیلر حرام در زیرا اهل به
لغیر الله قسمندندر دیو فتوی بردی. هیچ کمسنه بر لقمه تناول ایلمیوب
کناسه کوفه ده سباع و کلاب اکلدیلر. دردنجی انفاق و خرج واقع اولنسه
کرکسه واجب اولان موضعه در اهل و عیال و خادم و حشم کبی کرکسه واجب اطلیس
برده در رفقا و فقرا کبی بر سر حال منت و سرزنش ایلمیه بلکه قطعا
ذکر بیله اشعار دخی ایلمیه بوقنده قلدی که بن سکا فلان زمانده فلان ایتمدمی دیو

نظم

چون کشاید دست جود و کرم / بر تهی کیسکان ببذل درم
مرز مان شرح آن کرم مدهید / منت بذل آن درم منهید
که ز منت کرم شود مفقود / در عداد ستم شود معدود
جیست منت خورای نفس کریم / باشد آن مقتضای طبع لئیم

زیرا منت ریاکبی ثواب صدقه و انفاقی ابطال ایلر نته کم حق تبارک و تعالی
قرآن عظیمده بیوردی یا ایها الذین آمنوا لا تبطلوا صدقاتکم بالمن و

بالمن والاذی منت واذی ثواب من عطایی متواتر اولان مطر سنک
صاف و مرمردن آثار غباری نیجه ازاله ایدرسه ایله ازاله ایدر و جمله منت و
اذادندر که جبین عطاده چهره معطی یه آثار انقباض و درشتم و تلمع عارض اوله بلکه
معطی دایما خندان و کشاده ابرو اولمق کرک. و بعض شعرا محمد و حلوانی سحاب
اوزرینه فیض رشحات سحاده ترجیح ایتدکلرنده دعوالرینی بو معنای شعری ایله
اثبات و تصحیح ایلدیلر و دیدیلر که

نظم

ان من قاس بالسحاب جدوا ک / فما انصف بین الشکلین
انت اذا جدت ضاحک ابدا / وهو اذا جاد دامع العینین

ترجمه

من نکویم که ابر مانندی / که نکو نابد از خردمندی
ابر میکرید و همی بخشد / تو همی بخشی و همی خندی

شرح حال مصارف اموال

مصارف مال دخی اوچ قسمدر. قسم اول اولدر که انده طلب رضای حق
واجرای شرع و دین موجود و محقق اوله. کرکسه فرض اولان لسو اهل و عیالنه انفاق
ایتدوکی کبی حدیث شریفده وارد اولمشدر که اعظم اجر اهل و عیالنه
انفاق اولنانده در. کرکسه مستحب اولان لسو فقرایه تصدق کبی. قسم ثانی سخاوت
و مروت و ایثار و بذل معروف ایچون ویریله تحف و هدایا و مبرات اخوان
و صلات مداح و شعرا کبی. قسم ثالث اولدر که کندو ضروریات و امور
معاشی ایچون صرف اولنه. و اهل و عیال دخی نیت صدقه و المجی ثوابی
اولمیوب بو قسمده داخل اولور. بو قسم اخیر دخی ایکی قسمدر زیرا شوندن
خالی دکلدر که جلب ملایم و طلب مهمات ایچون خرج اولنه اخراجات غیر لده

اولان وجوه مأکل وملابس ایچون اولن خرج کبی یا دفع مولم ودرد مضرات
ایچون خرج اولنه ظلمه وسفهایه حفظ نفس وعرض ومال ایچون لازم اولمق
ویرلن کبی قسم اولده که انفاق لوجه الله ده رعایت شرط اخلاص و
حسن نیت واحتراز ریا وسمعه وشهرت وترک اذا ومنت غایت لازمدر
ودخی مواضع صدقه اولان مستحقلری تمییز ایدوب زیاده مستحق اولنلری
تقدیم وترجیح ایلمک لازمدر زیرا صدقه نه قدر مستحقه دوشسه اول قدر ثوابی
ارتوق اولور پس ایتام ضایعه وارامل مستوره وصلحای فقرا که ذل سؤالدن
احتراز ایدوب ضر فقره احتمال ایدرز تفقد اولنه ودخی ویریلن صدقه
اخفا اوزرینه اولمغه سعی اولنه که فقیر انک فقری وقبول صدقه ایدوکی
ظاهر اولمغله انلره انکسار وکندو نفسنه ریا وشهرت وعجب گلمکدن
امین اوله وقرآن عظیمده بیورر که ان تبدوا الصدقات فنعما هی و
ان تخفوها وتؤتوها الفقراء فهو خیر لکم بزم علمامز دیرلر که صدقه مفروضه
زکوة کبی علان افضلدر اما صدقه تطوعده اخفا افضلدر وحدیث
شریفده صدقه سر صدقه علانیه دن یتمش درجه افضلدر دیمک واردر
اولمشدر صدقه تطوعه محمولدر وحدیث شریف مشهورده بیورلمشدر که
فردای قیامتده که آفتاب مقدار میل مرتفع اولوب خلق غرق عرق اولدقده
یدی طایفه سایه عرشده آسوده اولهلر برنجیسی اول جوان که عبادت اوزره
بویمش اوله ایکنجیسی اول کمسنه در که صاغ الی ایله ویردوکی صدقه یی
صول الی طویمیه اوچنجی اول کمسنه که خاطری مسجدده متعلق اوله

اوله مسجددن چیقسه کیرو گیرمسنه راحت اولمیه دردنجی اول
کمسنه در که انی خاتون صاحب جمال هوی ومعصیته دعوت ایتدکده اجابت
ایتمیوب بن الله دن قورقرین دیه بشنجی برادر اخروی سیبن زیارت ایدوب
انحق الله دن غیری غرضی اولمیه التنجی تنهاده حق جل وعلا یی ذکر ایدوب
گوزندن یاش روان اوله یدنجی امام عادلدر بعضی علما سهولت حفظ
ایچون بو یدی خصلتی نظم ایتمشلر قطعه وقال النبی المصطفی ان سبعة
یظلهم الله العظیم بظله — محب عفیف ناشئ متصدق
وباک مصل والامام بعدله — امام علی زین العابدین رضی الله
تعالی عنه حضرتلرندن مرویدر که گیجه ایله تنها چیقردی مدینه ده اولان
ارامل وایتامک منازللرینه دک ایلیوب نفقه یه محتاج اولنلره نفقه وصویه
محتاج اولنلره ارقه سی ایله صو گتوروب جمله مهماتنی مقضی ایدردی
وبو حالتی اندن بیلمدیلر که وفات ایتدکدن صکره ارامل وایتام مدینه فریاد ایلدیلر
که برکشی واریدی گیجه ایله گلوب بزم مهماتمزی حاضر ایدردی اول کمسنه نیجه
اولدی دیدیلر وحضرتک غسلی زماننده مبارک اوموزنده قربه طشیمقدن
آثار اولمش بولندی وبعض خدامی گیجه ایله چیقوب گتدوکین بلمش ایدی
بو جمله دن جزم ایلدیلر که بو افعال کریمه واعمال صالحه نک صاحبی اول ذات
پاک ایدی که شجره باغ نبوت وماه آسمان جود ومروت ایدی وبونک
کبی اعمال انوک کبی گوهرکان سانلندن صادر اولیوب ممکن اولسه گرک
فرزدق اول حضرتک مدحنده بهوده می دیدی که بیت

هذا الذی یعرف البطحاء وطأته | هذا التقی النقی الطاهر العلم

قسم ثانی ده بیش شرط رعایت اولنه شرط اول تعجیلدر زیرا تأخیر
سائل الم انتظاره و معطی کذلک اعتذاره مبتلا اولمق اردر پس کرم دن
صکره انفاقک دنیاده ثنا و آخرتده ثوابی قلمق محتمل اولور انکیچون دیمشلر
که امنا البر عاجله و ضیافتلرده دخی طعامی تیزجه کتورمک تعجیل بردنلر
ابن حجاج شاعری که صاحب مجون و مساخرایدی برکسنه دعوت ایدوب
طعامی کتورمکده کیروب چیقوب نوع تأخیره مودی اولیجق بو قطعه بدیهه
انشاد ایلدی که قطعه

یا ذا ابنا فی داره جائیا
بغیر معنی وبلا فایده
قد جن اضیافک من جوعهم
فاقرأ علیهم سورة المائده

شرط ثانی کتماندر زیرا ظهورده
نتیجه فساد و مضرت مترتب اولور و دخی کتمان نجح آمال و حصول امانیده
بالخاصیه مؤثردر استعینوا علی حوائجکم بالکتمان دینلمشدر
شرط ثالث ایتدوکی خرج و عطایی استکثار ایتمیوب بلکه قلیل عد ایتمکدر
که معطی جانبنه مروت و همت و اخذ طرفنه مزید احسان و منت المنی
ایجاب ایدر شرط رابع مواصلت عطادر زیرا تراخی و فتور الحق
احتمالدر که آنی کمی عطالر دخی اونیدلوب فایده سی اولمنه پس اصحاب کرم
و مخادیمنه جواد و عطایله بذل نعمت و صرف خدمت ایدن کمسنه یه
کاه کاه کلی و جلیل ایتمکدنسه علی الدوام و التعاقب جزئی و قلیل
ایتمک اولیدر شرط خامس خرج و عطا و صرف سخانک موقعنی صحیح

تشخیص و تمییز ایتمکدر که عطایا نامحله دوشوب بی فایده بلکه موجب
فساد و مضرت اولمیه نته کیم دیمشلردر بیت و وضع الندی فی موضع السیف بالعلی
مضر کوضع السیف فی موضع الندی نظم نکویی با بدان کردن چنانست
که بد کردن بجای نیک مردان بعض کمسنه لر بونک خلافنه کیدوب
هرکسه صرف خدمت و بذل نعمت ایتمک اولی و احسندر مقابله سنده جلب
نفع اولمز ایسه باری دفع ضرر مقرردر دیمشلر نظم بد و نیک را بذل کن سیم و زر
که این جلب خیرست و آن دفع شر قطعه

تا دل دوستان بدست آری
بوستان پدر فروخته به
پختن دیک نیکخواهان را
هرچه رخت سراست سوخته به
با بداندیش هم نکویی کن
دهن سک بلقمه دوخته به

عبد الله بن جعفر طیار رضی الله عنهما
قسنده برکسنه بو بیتلری تمثل ایلدی که بیت

ان الصنیعة لا تکون صنیعة
حتی یصاب بها طریق المصنع
فاذا اصطنعت صنیعة فاعمد بها
لله او لذوی القرابة او دع

عبد الله جواد ایدی بو بیتلری خلقی
بخیل و لئیم وجود بانی سد ایتمکده تأثیر عظیم ایلر بونلر ایله عمل ایتمک کرک بلکه سحاب
کبی احسان امطارینی نازل و مکرمت اقطارینی هر جانبه واصل ایتمک کرکدر اکر کریمه
واصل اولور ایسه خوب کرمه اهلدر و لایقدر اکر لئیمه واصل اولور ایسه دخی عموم کل
که صاحب احسان اولنلر ایسه کرمی ایله ممتازلر و احسانلری ایله فایقلردر فقیر ایدربن بو ایکی
قولک هیچ برینی مطلقا ترجیح و بر مذهب تضعیف و مذهب آخر تصحیح اولنمیوب مناسب دکلدر
بلکه توفیق اولدر که عبد الله دیدوکی قول افراد انجیا و اجواد و عظمای کرمایه مناسبدر

که عطالری اعراض حزئیه و اعواض دنیه دنیویه‌دن مقدس و مبرادر بلکه آفتاب وار
لطیف و کثیفه افادۀ انوار و سحاب مثال رفیع و وضیعه افاضۀ اقطار ایدرلر
اما اکثر انام و عامۀ خواص و عوامه که وضع کتاب و سوق خطاب غالبا انلر ایله در
مناسب مذهب اولدر که ظلم وضع الشیء فی غیر موضعه‌دن عبارتدر و عطا اولدر
که ایقاع المعروف فی غیر موقعه‌دن آزاده و خالیدر نته کم بعض سلاطین
بنی ایوب دیمشلر **قطعه**

اذا شئت ان تعطی الامور حقوقها
و توقع حکم العدل احسن موقعه
فلا تضع المعروف مع غیر اهله
بظلمک وضع الشیء فی غیر موضعه

اوچونجی قسم ده بر شرط رعایت
اولنه و اول اقتصاددر یعنی اعتدالدر اما طلب حاجات و مهمات ایچون اولان
خرج ایچنده اسرافه یقین اولمق اولیدر امساک و تقتیره قریب اولمقدن لکن اول قدر
اوله که حفظ عرض حاصل اوله زیرا بو قدر اسراف محض اولمز بلکه دفع مضرت اولور
زیرا تمام اقتصاد و اعتدال عوام ایچنده مذموم در زیرا طمعلری غالب و تکثر
بی وجه مرادلری جانبنده در اقتصاد او زره اولان مرتبه هوای نفسلرینه موافق
اولمغین بخل و لوم عد ایدرلر پس خرج و انعامی بر مقدار رای عوام او زره
اتمک گرک که بغض و طعن عوامدن امن اوله میل عوام تبذیر جانبنه در مبلغ خرجی
تعیین طرفنده در بو رایه کلیه خواجه نصیر کلامیدر و الحق اقتصاد بر شرطدر که
انعامک جمله اقسامنده رعایتی احبدر بو قسمه حصر که وجهی ظاهر دکلدر دخی
خواجه ایدر بو جمله باب ثالثده تدبیرات و قوانین کلیه در اما تدبیرات جزئیه عاقله مخفی
دکلدر **باب خامس اهل و عیالک تربیه سی بیانده در** اولا هر کیمسنه یه لازمدر

لازمدر که تأهل و تزوج ایلیه و غرضی تکثیر نسل و نشر بنی نوع خصوصا تکثیر
اهل اسلام و امت محمد علیه الصلوة و السلام و تعفف معاصی و فساددن تجنب
اولمقدر تحصیل اوله و حدیث شریفده وارد اولمشدر که تناکحوا تکاثروا
فانی اباهی بکم الامم و لو بالسقط و اهل بصیرته مخفی دکلدر که مبدأ اول
جل ذکره حضرتنک تعالی نظام عالم و اتصال سلسلۀ بنی آدم حقنده عظیم عنایت
و اهتمامی مبذولدر حتی حیواناتک دخی توالد و تکاثرینه عنایتی ظاهردر
جمله‌دن دلیل بودر که هر حیوانه مجامعتی لذیذ و مطلوب طبع ایلدی که تناسلی لذاته
و مقتضی العقل اراده ایتمزلرسه باری بالعرض و مقتضی الطبع اراده ایدوب تکثیر
افراد و بقای نوع حاصل اوله نسللری وجوده کلدکدن صکره محتاج تربیت
و تقویت اولدقلری زمانده آبا و امهاتنی مشفق و مهربان ایلر که ضایع اولوب
انقطاع نوع لازم اولمیه و احتیاج زمانی کچدکدن صکره شفقت زایل اولور
حتی طیورک شبابندن طرد و نفی ایلر بو احوال اهل ابصار قتنده دلیل ظاهردر
که مبدء فیاض و جواد منزه من الاغراض حضرتنک تعالی اولاد انسان و
حیوان بل بقای جمیع مرکبات عالم اکوان حقنده عنایتی فایض و صادر و
دوام نظام مشاهده و بقای عالم محسوسه اتفاقی واقع و ظاهردر و حکما
مبدأ اول جل ذکره حضرتنک ایجاد عالم و احداث حوادث اکوان جانبنه قصدی
لازمدر دیرلر و بو قصده غایت ازلیه دیو تسمیه ایدرلر و حالا ذکر ایتدوکمز
اول قصد فیضی و غایت ازلیه نک فروع و لوازمیدر و چون حدیث تخلقوا
باخلاق الله حدیث ثابتدر و تشبه مبادی عالیه نفوس انسانیه نک نهایت مرامیدر

پس هر طالب کماله لازمدر که تکثیر نوع و توفیر نسل و بقای نظام عالم و امتداد
سلسلهٔ بنی آدم جانبنه همت و عنایت اتمکده مبدأ اوله اجل ذکره
تشبه ایلیه و مرادی نکاح و جماعدن مجرد نیل لذت جسمانیه اولمیه که
مرتبهٔ مبادئ عالیه‌دن دایرهٔ حیوانات عجمه تنزل . بلکه اندن دخی استفل
ایتمیه . جناب رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم بعض اصحابه سؤال
ایلدی که تزوج ایلدکمی ایتمدم دیوجک غضبه کلوب بویوردی . فانت اذا
من اخوان الشیاطین ان کنت من رهبان النصاری فالحق بهم و
ان کنت منا فمن سنتنا النکاح . و خاتون موافق و قرینهٔ صالحه
زوجنه تدبیر منزلده معاون و مشارک و غیبتنده مال و عیالنی حافظ
و نایب حضورنده مشکلات امورنده ناصح و مشاور و شدائد و نوائبنده
غمکسار و مصاحبدر . و خاتونلرک افضل و اکملی اولدر که عقل و دیانت
و عفت و حصانت . و ادب و حیا و زوجنه محبت و صفا ایله موصوف
رضاسی وجه قنده ایسه اهم مهامی اولوب . حفظ ناموسی غایت مراعی
اوله . و زبان دراز و ناحق شناس اولمیه . اگرچه بو ایکی صفت نساده
قتی چوق اولور . روایت اولنور که حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و
سلم روز عیدده مصلی‌یه چیقدقلرنده طایفهٔ نسایی کوروب بیوردیلر
یا معشر النساء تصدقن فانی رایتکن اکثر اهل النار . صوردیلر که
یا رسول الله نه سببدن اکثر اهل نار اوله‌ز بیوردیلر تکثرن اللعن و
تکفرن العشیر یعنی لعنتی چوق ایدرسز و معاشرت ایدکلکوز زوجلرکزک

زوجلرکوزک نعمتنه کفر ایدرسز . نیجه روزکار ناز و نعیم ایله پرورده اولان
زن ادنی غضب زماننده سنک کوردم بکا نه ایتدک دیمک مقرردر و خاتونده
بر صفت لازمه دخی ولود اولوب عقیم اولمیقدر . نته کم جناب رسالت پناهی
صلی الله علیه و سلم بیورمشدر که خیر نسائکم الولود الودود . و ولود اولدیغی
ثیب ایسه سابقا اولاد کتوردوکندن بکر ایسه اخوات و بنات عمندن
قیاس ایله استعلام اولنه . و تزوج نسا احراز تسری و استیلاد
جواری‌دن افضلدر . زیرا حره اغلب احوالده جاریه‌دن عفت و عقل و تدبیرده
حفظ عرض و تربیت اولاد و احتراز ذمایم اخلاقده افضل و اعلیدر . و حره‌نک
جملهٔ فضایلندندر که فرضا طبعنده کمال عفت دخی اولمسه اقربا و آبا و
اخواندن احتراز ایدوب بعض قبایح خاطره دخی اولسه تمنع ایتمک محتملدر .
و بعض جواری قبایحنه تقریع اولندقده بر جاریه قیمتی بو نیجه اصل و حسبمز و نیجه ناموس
مکتسبمز واردر که رعایتی واجب اولوب عار و شناردن احتراز ایده و زر دیرمشن
و ایضا جواری‌نک اکثر حالده حسن و جمال ظاهرینه نظر اولنوب بیسرحی‌لردن
اشترا اولنور . و معلوم اولنمز که دیارنده نه کمسنه‌نک قزی و نه طایفه‌نک سلاله‌سی
ایدی شاید که ارذل ناس و اخس طوایفدن اوله . و ایضا حرایر ایله نکاحک فایده‌سی
دخی اولدر که اقارب و عشایری ایله استظهار و تعاون حاصل اولور . و تربیت
اولادده اخوال و عشایرلرم طرفندن دخی امداد واصل اولور . و بو معنی جواری‌ده
منفقوددر . و عربده عادت ایدی که بر قبیله بر قبیله‌یه عدو ایکن انلردن تزوج و مصاهرت
ایتمکله صدیق و معاون اولورلردی . خالد بن یزید بن معویه که اکابر عرب و

افاضل اهل ادبدن ایدی . ایدر که بکا آل زبیر اعدای عدو کلوردی چون
رمله بنت زبیری تزوج ایلدم احب احبام اولدیلر . و بو بیتی انوک حقنده دیمشدر
بیت احب بنی العوام من اجل حبها ومن اجلها احببت اخوالها کلبا
و تزوج بکر ثیبدن اولی در زیرا قبول ادب و زوجه موافقت و فرمانه انقیاد
و انک محاسنه قصر نظر طایفه ابکارده در توقدر . و ثیبه زوج اولنه تطلع
و تذکر . و انوک آبا منه تحسر اولمق احتمالدر . بو صفات موجود اولدقدن
صکره حسن شکالت . و لطف و صباحت . و نسب معتبره و غنا و ثروتله دخی
موصوف اولورسه که اعلای مراتب بو در میسر اولانه شکر بیشمار و حمد حقی
تکرار ایلسون . بعض مفسرین ربنا آتنا فی الدنیا حسنة بیورلمقدن مراد قرینه صالحه
دیمشلر . اکر بو صفتنک بعضی مفقود ایسه عقل و عفت و حیا صاحبه سی اولمنه
اولسون . اکر مجرد حسن و نسب و غنای موروث و مکتسب اختیار اولنورسه
نتیجه ملال و تعب . بلکه هلاک و عطب . و اختلال امور دین و دنیایه سبب اولمق
محتملدر . و حکما دیمشلردر که باعث طلب و خطبه زن مجرد حسن شکلی اولمیوکرک
زیرا حسن ایله عفت اجتماع اولنور . و زن صاحب جمال اهل هوادن طالب و راغب
چوق اولسه کرک . و انلرده ضعف عقل مقرردر محتمل که رغبت ایدن مفسدلر
انواع حیل و مکر ایله طالب . و نتیجه زخارف دنیا عرض ایتمکله راغب اولوب طریق
مستقیمدن چیقوب هوایه اتباع ایده لر . حکایت کسری پرویز
نخجیرجان دیرلر بر مرزبانی واریدی خاتونی اول جهته حسن و جمال صاحبه سی ایدی
که نقشبند ابداع تمام ایرانده دکل بلکه مجموع عرصه گیتیده انجلین نقش بدیع برممشدی

مرزه سرحد و مرزبان سرحد بکجی معناسنه

برممشدی کسرایه توصیف ایلدیلر . شیفته جمالی اولوب بیره زنلر کوندروب
کاه کاه کندو دخی کیجه ایله واروب ملازمت ایلردی . چون نخجیرجان قصه یه واقف
اولدی زن مزبوره دن تمام اعتزال ایلدی . برکون بوانده کسری نخجیرجانه
ایدر که ایشتدم غایت شیرین چشمه اک وار ایمش سن اندن نیچون ایچمزسین
سببی نه در . نخجیرجان ایتدی بن اول چشمه کنارنده ارسلان ایزنی کوردم انکیچون
احتراز ایتدم . کسری یه بو کنایتی جواب سؤالی . و خاتوندن انکیچون اعراضی
بغایت خوش کلوب . ری مرزبانلیغین ویروب فرمان ایتدی که انکیچون
بر تاج مرصع . و طوق و سوار ملمع دوزه لر که جواهر زواهرنک قیمتی صرف خراج
عالم تعیین ایتمکدن عاجز اوله . و حضرت عمر رضی الله عنه فتوح فارس ایله مظفر
اولدقده بر دهقان امیر عسکره کلوب بکا اهل و عیالمله امان ویروک
نخجیرجان کنزینی بولیویره یم دیوب امان الوب بر مزرعه ایچنده مدفون ایمش
کتوردی . امیر عسکر انی حضرت عمره مدینه یه کوندردی . کلدوکی کون کیجه قریب
اولمغین و اصحاب اختلاف ایدوب . بعضیلر تقسیم اولنمق کرک دیوب بعضیلر بیت
المالده طورمق کرک دیوب . بر طرفه ترجیح اولنمغین مسجدده قویوب
اکابر مهاجرین و انصار صباحه دک بکلدیلر . حضرت عمر واقعه سنده کوردی
که بر صحنه بر مقدار اخکر سوزانی طولدرمشلر کتوررلر . حضرت عمر نه قدر
یوزین چویرورسه یقین کتوررلردی . فزعله بیدار اولوب علی الصباح
بلا توقف مهاجرین و انصار و متبعین اخیار اراسنده تقسیم ایدوب بردانه
البقومادی . مقصود حکایتدن نتیجه و فایده در . اول خاتون جمیله محل طمع اهل

هوی اولدوغی در

که قصد دانده ایدی. اگرنجی نجّار آنی شهوته تابع اولمیوب کندودن
ابعاد ایتمکله مالک اولمیوب بلکه منصب جمیل ومال جزیله مالک اولدوغی
اوچنجی لعل ویاقوت فروزان حقیقتده عالمده اخگر سوزان.
اولدوغیدر. میر علی شیر نوایی بورادن دیمشدر که. بیت
آتشین لعلی که تاج خسروانرا زیورست   اخگری بهر خیال خام پختن در سرست
دردنجی غزاده اولان اصحابک امانتی که بونلک کبی خزینه‌یی کم دکابت
ولایت عجمدن مدینهٔ منوره‌یه ایصال ایلدیلر. باانکه بیلور و ابریز نو
بشنجی حضرت عمرک کمال عدالتی که خزینه‌کرک اولوردی بو برجه البقعومو
فی الحال بین الغانمین علی موجب الشرع المتین قسمت بیوردوغیدر
والله تعالی اعلم. پس تزوجده غایت حسنا ومليحه‌دن وغایت شوها
قبیحه‌دن احتراز گرک. زیرا غایت قبیحه اولدوغی نفس اوکا قناعت ایتمیوب
حرم غیره تطلع یا موتنی دایما توقع ایتمکدن خالی اولمز. پس اعتدال
طلب اولنمق گرک. نظم المصنف رحمه الله. نه فرط قبح گرک زوجه‌ده نه حسن وبها
میانه گوزلدر که خیر الامور اوسطها. ودخی شول خاتونه
که منصب وجاه‌ده کندویله مناسبتی اولمیه راغب اولمیه ودخی کثرت اموال
واسبابی ووفرت ضیاع وعقاراتی اولدوغیچون طلب اولمیه زیرا بو صفتلر
تغلب واستعلا وتسلط واستیلاسینه مؤدی اولوب زوج خادم
وزوجه مخدوم واول غالب بو مغلوب اولمغله امورده حیثیت انعکاس
ورایت الرجال قوامون علی النسا انتکاس اوزرینه اولوب تدبیر امور

شوها
چرکین

امور منزل خلل پذیر وانتظام امر معاش پر نقصان وتقصیر اولور وخاتون
ارلنک سیاست وضبطنده اوچ امری رعایت واکتساب واوچ شیدن تحرز و
اجتناب ایتمک گرک. رعایت اولنه‌جق امورک اولی زوجنک هیبتی
اوزرینه اولمقدر زیرا زوج خاتونک نظرنده مهیب اولمیجق امتثال اوامر و
اجتناب نواهی‌سنده اهمال اوزرینه اولوب احوال منزله اختلال عارض اولسه
گرک. وبو شرط اهم شروطدر. بو شرط مفقود اولیجق عورت غالب ومرد انکا
جالب اولوب بلکه زوجنی تسخیر وکندو حکمنه مطیع ایتمکله آمر مأمور ومطیع مطاع
اولمغله فسادات وفضایح وقباحات وشنایع مترتب اولور که دفعی ممکن
ورفعی نامیسور اولور. ایکنجی اولدر که زوج خاتونی تکریم ورعایت ایله اول قدر
که محبتنی استجلاب ومودتنی تحصیل واکتساب ایده. که خاتون اول اکرامک
زوالنی تصور ایدوب اطاعت وانقیاد ومخالصت واتحاددن خالی اولمیه.
اما بو کرامت وتعظیم حددن بیرون اولمیه که بو مغلوب وخاتون متغلب اولمغله
ضرر مذکور مترتب اولمیه. ورعایت وکرامت خاتون دخی نیجه نسنه ایله اولور.
بری سبی لباس حسنه وحلی وحلل فاخره ایله که انلره حلال وقتلرنده مرغوبلری درجه
کمالده‌در قدرت یتدکجه وحاللرینه مناسب اولدوغنه گوره رعایت اولنه
ایکنجی اولدر که انی تدبیر منزلده مشارک بلکه امور درونی انکا مفوض اولوب حفظ
اقوات واثاث بیت وضبط جواری وخدم وصغار انوک تصرفنده اوله.
اوچنجی اقربا ومتعلقاتنه رعایت واکرام اولنه بوندن زیاده رعایت مثلا
امور بیرونیده دخی تصرف مطلق ایلمک واهل حکم ایسه عزل ونصب نواب و

اهل وظائفده انک شفاعتیله عمل ایلمک و بونک امثالی جایز دکلدر و سابقا دیدیکموز
مضراتی مشتملدر دردنجیسی اولدر که چون خاتونک صلاح و عفاف و منزل ضبطنده
قدرت و کفایتی موجود اوله انکله اکتفا ایدوب اوزرینه غیری خاتون تزوج
یا جاریه تسری ایدلمیه اکر حسن و جمال و نسب و تبار و ثروت و غناده بوندن زیاده‌جک
اولسه بعض عقلا مطلقا بو معنایی مکروه کوردیلر زیرا چون نسا نقصان عقلله
معروف و غیرت مفرطه ایله موصوفلردر محتملدر که کمال غضب و غیرتدن
بعض امور ارتکاب ایده‌لر که موجب اختلال نظام منزل و مورث فضاحت و
خسارت کامل اوله و تعدد ازواجه اقدام ایدنلرک اکثر منزللرنده مجادله و خصام
و سوء عیش و اختلال نظام مقرردر و ضرره مبتلا اولان حرمه اقل مرتبه زوجنک
اموال و اقواتی و اثاث بیت و آلاتی خصوصنده تکاسل ایتمه‌سی متعین و محکدیر
که تعدد ازواج پادشاهلردن غیری کمسنه‌یه جایز دکلدر زیرا انلر مقام
عبودیتده در غیرت و حمیت ایدوب مفاسده ارتکاب ایتمک احتمالی یوقدر
و انلره دخی ایتمک اولیدر زیرا مرد منزلده تنده جان کبیدر نته‌کم ایکی بدنه بر جان
اولمز کذلک ایکی منزله بر مرد لایق دکلدر و شرعا دخی ترکنک ثوابی سابقا ذکر اولنمشدر
اوچنجی امر که رعایتی واجبدر اولدر که خاتونی بر شغله مشغول ایدوب بطال و معطل
قومیه‌لر اکر ضبط منزل و لوازم معاشک ترتیبندن و عبادت مفروضه
و مندوبه‌سندن فارغ اولورسه اوساط ناسدن ایسه غزل قطن و کتان
اکابردن ایسه زردوزلق و اکا مانند صنایع عزیزه‌یه مشتغل قیله‌لر خواجه حمد الله
قزوینی مستوفی تاریخ کزیده کتابنده ذکر ایدر که سلاجقه زماننده قزوین

قزوین خاتون بنت الب ارسلان سلجوقی‌نک اقطاعلرندن ایدی و اول خاتون
کاهی کلوب ظاهر قزوینده خیمه و خرکاهله اوتورر ایدی اول زمانده قزوینک قنواتی
آبی قلیل اولمغله خلق عطشدن زحمت چکرلر ایدی اهالی شهر ملکه‌نک بوردوندن شهره
بر کاریز دخی کتورمک تمنا ایدوب بو نیت ایچون خرکاهنه واردیلر ایراقدن کوردیلر
اوکنده چرخ قومش ایلک اکیرر فکر ایلدیلر که بو خاتون بو قدر ماله مالک ایکن بیله ایلک
غزل ایده حتی بو درجه‌ده اولنجه بزم التماسمز مبذول اولمق احتمالی مبعددر
ملکه حسن فراستله خاطره‌لرینه مطلع اولوب جماعتی یانینه دعوت ایدوب دیدی که
چرخ دوکی خاتونلرک سلاحیدر اکر بوکا مشغول اولمزلرسه محتملدر که فکرلری ناشایسته
محلّه کیده و داعیه نامناسبه اشتغال ایده بیلدم که سزک بر التماسکوز واردر
بنم چرخ چوردوکومی کوروب توقف ایتدیکوز نه در سزک ایلمک مقدرتم اولدیکجه
مساعده اولنسون اهالی قزوین ملکه‌نک عفت و تکمیله تحسین و ثنا ایدوب مرادلرین
عرض ایلدیلر فی الحال اصدار اولوب اموال خیل ایلدی و تا کاریز قزوین شهرینه
کلمینجه یرندن قلقمدی و ممکن اولدقجه خاتونی اعراس و مجامع نسا اولان مواضعدن
منع ایده‌لر خصوصا بو زمانده که نسا ارا سنده اسباب لهو مشهور و بری برینه
محبت که ماده ام شنیعه‌در معروف و مذکوردر پس احتمالدر که بعض فاسدانه
جلیس اولوب امور فاسده جانبنه تحریک ایده‌لر و اقل ضرری بودر که
کندودن فایق حال صاحبه‌لرین کوروب تحسرله کلوب زوجنه تکلیف
امور مذکوره ایده یا قلت محبت و حرمت زوجه مؤدی اوله اما مجامع
رجالدن منع خود فرض و واجبدر وکی ذکر و بیانه محتاج دکلدر اول امور

که زوج اندن احترازی ایتمك واجب در ادجلدر. اوّلکیسی اولدر که غایت محبت
اظهار ایلمیه اگر محبت محبته مبتلا دخی اولمش ایسه ستر و کتم ایلیه که زن محبت زوجه
واقف اولنجق تحکم ناز و ادلال ایتمکه عازم اولوب نه دریسه امتثال اولنمغه جازم
اولمسه گرک و کثرت ادلال کثرت اذلاله مؤدی اولمق مقرردر. اکنجیسی اولدر که مصالح
عظیمه و امور کلیه ده انلر ایله مشاوره ایتمیه و جمیع اسرار و خفایای اموریه مطلع قیلمیه
اوچنجیسی اولدر که خواتینی مبادی عمردن ضبط ایدوب ملاهی استماعندن
و رجال و صاحب جمال جوانلر مشاهده اولنمقدن و اهل هوا اضعدن و عاشق و معشوق
حکایتلرندن خسرو و شیرین و ویسه و رامین کبی و منزل کتابلری اوقومقدن
و استماعندن منع ایده لر. و تقوی و دیانتی معلوم اولمیان عجایز و متهم اولان
خواتین صحبتندن منع ایده لر بلکه تمام بلدکلری عجوزی قطعا منزله قومیه لر
و محارمه فرشدرمیه لر. ابن عربشاه تواریخ تیمورده ذکر ایلر که جهان بخت بیکم
که دختر تیمور در ابتداده عفیفه و صالحه ایدی بعدا دیلردن بعض فاسده لرك انکا اتصالی
ایدوب انی افساد ایلدیلر حالا اندن حکایت سوء و تواریخ بد نقل اولنور
و بعض اخبارده وارد اولمشدر که خاتونلره سوره یوسف قصه سن تعلیم ایتمك
یعنی عشق زلیخا و جمال یوسف ملاحظه سی تحریك سلسله هوی ایلمیه. و شراب
اچمکدن بغایت تحذیر ایده لر. زیرا کیفیت شراب حجابی رفع و شهوتی تهییج
و طالب جانبنه انقیاد و سماحت طبع ویرر و بو خصال خاتونلرده جمع
اولنجق فساد عظیم و فتنه کلیه پیدا اولور. و خاتونلرك ازواجی قتنده حرمت و
رعایتی زیاده ایدن بش امردر که هر خاتونه بو بش خصلتی رعایت لازم در

لازم در. اوّلکیسی عفت و زوجنك سترینه سعی اجنبی کمسه یه تمکین و حدیقه
جمالندن بر نامحرمك مرغ نظرین خوشه چین ایلمك در. اکنجیسی زوجنك مالنه کمال
و ضبط و اسراف و اتلافدن صیانت ایتمکدر حتی بعض علما ذاهب اولمشلر که ایکی
خصلت رجالده فضایلدن و نساده رذایلدندر. بری سی شجاعت و
بری سی سخاوت زیرا خاتونده شجاعت اولنجق خوف زوج و غیری اولمیوب
ظلام شب و مواضع تنهایه وارمغه اقدام ایدوب مفاسد ظهورینه سبب
اولمق اولور. و چون مجامع رجاله چیقمقدن ممنوع اولدقلری مقرردر
شجاعتلرندن که دفع ضرر اعدا و حفظ و حمایت دین و ملك در حاصل دخی اولمز
و چون نسا اغلب احوالده حافظ مال غیر و امین ضبط منزل زوجدر پس
سخاوتلری منضر و زوجنك منزلی مختل اولمغه مؤدی در. و بوراده در که بعض
شعرا خاتونلری جبن و بخل ایله مدح ایتدیلر. قدزاد طیب احادیث الکرام بها
ما بالکرام من جبن و من بخل. والحق انلرده دخی حد اعتدال مرغوبدر و
خاتونلر زوجی خانه سندن کندو عیالنه کفایت قدر. و صدقه یه دخی عادت
خلق اولندوغی قدر مثلا بر سایله بر پاره اکمك و بر دانه شمع ویرمك فقهادن قتنده
دخی مرخص در. جناب رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم یا معشر النسا تصدقن
فانی رایتکن اکثر اهل النار بیوردقده راوی ایدر اول کون کوردم خواتین
کوشلرندن و شواره و کردنلرندن و ساعدلرندن طوق و یاره لرین چیقروب
بلالك اتکنه اترلردی شویله که دامن بلال حلی نسادن لامال اولدی
و آیه کریمه ده دخی ان المتصدقین و المتصدقات بیورلمشدر. پس انلره دخی

بحل صرف روا دکلدر بلکه اسراف دن وخانه زوجین ابطال افدن احتراز کرک
او جو بجی سی زوجی خاتو ننک قتنده دایما مهیب واونک جانبندن قلبی
پر سهم و نهیب اولمق کرک وشول خاتون که زوجندن بی باک اوله اول منزله
هلاک مقرردر دردنجی سی زوجیت امورنده اطاعت وانقیاد اوزرینه
اولوب زوجندن نشوز ومرادندن تمنع وعناد ایلمیه وهر خاتون که زوجندن
کراهت ونفرتله نکران اوله ظاهر قلبی ایله نکران اولمشدر اندن خیر واصلاح
منزل بر طرف واکا نفقه ومحبتی خرج عبث عبث ومحض سرف در نه دکلو صاحب جمال
ایسه قطع نظر ایتمک کرک جون دهان مو النسنده دندان سیده در علاج
اخراجها دیمک کرک ودین مهرایجون زندانه کیرمک اولی واساندر زیرا
زن نامهربان ایله خانه زندان در **نظم** بزندان قاضی کرفتار به

که در خانه بینی در ابرو کره | در حرمی بر پرایبی به بند
که بانک زن از وی بر آید بلند | بشنجی سی زوجی عشرتنده مجامله

وملاطفه اوزره اولبنجی عتاب بی موقع وناز ودلال بی محل ایتمک کرک
که ناز دور ودراز اولنجی خانه الفت ومحبت خراب ویباب اولمغه قریب اولور
بیت المنشیه رحمه الله دیمز خوبلرک نازینه مرغوب اولمز
لیک جورینی جوق ایتمک دخی محبوب اولمز
پس بو جمله دن ظاهر اولدی که زن هر حال زوجه مطیع ومنقاد ومحترز فی الفت و
عناد اولمق کرک وحدیث شریفده وارد اولمشدر که بر اعرابی جناب
رسالت پناهی دن صلی الله علیه وسلم معجزه طلب ایدیجک کنار وادی ده

وادی ده بر درخت بتمشدی اکا فرمان بیوردیلر بقدرة الله قلقوب حضرت
اوکنده سر بر زمین ایدوب لسان فصیح ایله ادای شهادت ایلیجک اعرابی در حال
ایمانه کلوب ایتدی یا رسول الله اجازت ویر سکا سجده ایده یین بیوردیلر
اکر مخلوق مخلوقه سجده ایتمک روا اولیدی امر ایدردم که خاتون زوجنه سجده
ایدیدی ولکن سجده حضرت خالقه مختص ومخلوقه غیر مرخص در حکما ایدرلر
که زن نیک قرینه صالحه محبت وشفقتده مادره وقفالحت وخدمتده
جاریه یه والفت وصداقتده دوسته بکزر وزن نافرمان و
تغلبده جبارلره وتحقیر واستخفاف ومذمت زوج ایتمکده دشمنلره
ومالین خیانتله اسراف واتلاف ایتمکده اوغریلره وحرامیلره بکزر ودخی معلوم
اولمشدر که اکر زن فعل شنیع ایله موصوف اولورسه اکر محل عرض ودین ایسه
مفارقتی ضروری وواجبدر اکر محل حسن معاش ومنغص اوقات ومکدر صفات
زندکانی ایسه مفارقتی معقول ومناسبدر اکرچه بعض عزیزلر قسم ثانیده صبر و
تحمل اختیار وخشونت اخلاقی حدید طبیعته سوهان ملاحظه قیلمشلردر انکیچون
کبی مولانا نامی عبد الرحمن جامی دیمشدر **بیت** ترا تا ست نا هموار طبعت غنیمت دان
درشتیهای دور چرخ را کانست سوهانش | یعنی انک جفاسنه تحمل داد اسنه تقصیر
ایتمکله کند ونفسلرینی تهذیب وحسن خلقی تحصیل وترتیب قصد ایدرلرمش
اما بو طریق اهل کمال ومذهب خواص رجالدر اما عامه ناس وکافه خلقه مناسب مفارقتدر
مثنوی زن بد در سرای مرد نکو | هم درین عالمست دوزخ او
زینهار از قرین بد زنهار | وقنا ربنا عذاب النار

وكر مفارقت اضاعت اولاده مؤدّی اولورسه قسم ثانی ده صبر وتحمل طريقنه
سالك اولمق اولى در و بعض علماء عرب ديمشلر كه نسانك التى نوعندن احتراز
لازم در حنّانه . منّانه . انّانه . كيّة القفا . خضراء الدمن . حنّانه اول
عورتدر كه زوج سابقنى ذكر وانكا حنين واشتياق ايتمكدن خالى اولميه .
منّانه اول عورتدر كه زوجنه مالى ياجمالى ايله منّت ايتمكدن خالى اولميه . انّانه
اول عورتدر كه دائم مرضدن يا زوجندن شكايت وانين ايتمك عادتى اوله .
كيّة القفا اول عورتدر كه عفتدن تهى اولوب خلق زوجنك اردنجه ديوث و
كشخان ديو ذم وغيبت ايدوب قفاسنه داغ كبى اوله . خضراء الدمن اول عورتدر
كه حسن شكلى اوله ولكن اصل ونسبى خسيس ودنى اوله . دمنه لرده كه اسكى سراى
يرلرى در مزبله لرده بيتمش تازه يشل سبزه يه تشبيه اولنمشدر كه كندوسى سبزه و
طرى ولكن منبتى پيس ونجاساندر . وبو تشبيه بديعك مخترعى جناب
رسالت پناهى در صلى الله عليه وسلم كه انبات جوامع كلم ايله مشرفدر حديث
شريفده وارد اولمشدر كه اياكم وخضراء الدمن قالوا يا رسول الله وما
خضراء الدمن قال المرأة الحسناء فى المنبت السوء . علما ايدرلر كه بو
تشبيه بديعى اول حضرت بيوردى صلى الله عليه وسلم . بعض علما روايت ايدرلر كه
حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم اصحابدن زيد بن حارثه يه بيوردى كه
يا زيد تزوج ايله كه عفتوكه عفت منضم اوله . اما بش قسمى تزوج ايلمه . زيد
يا رسول الله انلر نه لردر ديوجك بيورديلر كه . شهبره . لهبره . نهبره . هندره
لفوت در . زيد ايتدى بونلر نه در بن بيلمزين . بيورديلر كه شهبره زرقاء

زرقاء بذيه در يعنى كوك كوزلو و ديللو اعنى حشرى وبدكلرى در لهبره
طويله مهزوله يعنى اوزون بويلو اروق عورتدر . نهبره عجوزه مدبره يعنى
كبير وسينه كيتمش قرى عورتدر . هندره قصيره ذميمه يعنى قصه بويلو چركين عورتدر
لفوت غيريدن اولدى اولان عورتدر . مشايخ عربدن برى سنك اوغلى يزوج
ايتمك استيجك دير ايدى يا بنى اياك والغضوب القطوب يعنى اى فرزند
صقين غضوب عورتدن يعنى دائما غضب اوزرينه اولان عورتدن الله وقطوب دائما
يوزى ورك اولندر . رقوب اول عورتدر كه زوجنك موتنى وميراث ومهرينى تمام
المغه مترقب اوله . امام ماوردى كتاب ادب الدنيا والدين ده ايدر كه عقد نكاحك
ايكى نوع شروطى واردر . بر نوعى منحصر در كه هر نكاحده لازمدر . وبر نوعى دخى غير منحصر در
كه اختلاف زمان ومكان ايله مختلف اولور . اما منحصر اولان شروط لازم زوج در
اولكيسى دين در كه مقتضى شرع عفاف ومؤدى قناعت وكفاف در . ابو هريره رضى
الله عنه بيوردى كه هيچ خاتون مومنه زوج مومنيسنى مبغوض ودائما بغض ونشوز
وكراهت ونفرت اوزره اولمق قيدز . بر خلقندن نفرت ايدرسه بر خلقندن راضى
اولوب ايتلاف ايتمك مقرردر . ايكنجيسى عقلدر كه حسن تقديره امر وصوابه يتيرن
صادر در جناب نبوت پناهيدن صلى الله عليه وسلم مرويدر كه عليكم بالودود
الولود ولا تنكحوا الحمقاء فان صحبتها بلاء وولدها ضياع ودخى بيورمشلردر كه
العقل حيث كان الوف مألوف . اوچنجيسى كفاءت در كه انوكله عار زائل ومعاش
واستكثار حاصل اولور حديث شريفده وارد اولمشدر كه تخيروا
لنطفكم ولا تضعوها الا فى الاكفاء . اكثم بن صيفى كه حكماء عربدندر

اولادینه وصیّت ایدردی که زنهار سزی جمال ظاهر محبّتی کفو طاهرلر ارادتندن
مانع و غلبهٔ شهوت سزی تانی دن فارغ اولمغه طابع اولمیسون که نکاح لئیمه نسبکوزده
اولان شرفی ازاله ایدر و زبان طالعنی جسبکوزده اطاله ایلر و دخی معلوم و
معمول اولمق کرک که طلب تزوّج و ارادت تأهّل ایدن کمسنه‌نک مرادی دین و عفّت
و حسن خلق و عصمت اوله نیجه کمسنه بو زمانه‌ده بو داعیه‌لری اراده ایتمیوب
ارباب جاه و منصب بناتن الوب انی وسیلهٔ منصب و جاه ایدر بعضی مال و فر
و جهاز متکاثر صاحبه‌سی اولمغله تعلّق ایدر بعضی دخی مجرّد حسن ظاهر و جسامت
سمن محسوسی اولدیغنه میل ایدر اما غالبا عادت ربّانی و سنّت الهی بونک اوزرینه
جاری در که منصب و جاه ایچون الان کمسنه‌نک وسیلهٔ صندوغی شخص یا وفات ایدر
یا عزل اولنور و بو خایب و خاسر قلور و مال طمعی ایچون تزوّج ایدنک باطنی خطا ایدر و
ذات مال صندوغی یا فقیره یا متوسط الحال و جهاز و جواری و دابع و عواری
حقیر یا مالنی بر ال زوج طامع تمکن ایدن اول و جهله منزجر و مرتدع اولورکه دخی
اندن فرضا قرضا نسنه المغه منتفع ولمق ممتنع اولور و جمال تصوّرله
دامه دوشنلر و مکس وار دو شاب نابالغه اوشنلره چوق اولورکه بر قبیحهٔ
شوهایی زلیخا دیو صنرلر و پیره زن حمادکشی شیرین خسرو دیو انلر قبیحهٔ
عجوزه کشف جمال ایدرده و عرض دلال ایدرده قبلد قد نصکره مغرور بادان
تنبه اوغردو عیب بیلوب ندامت و تأسّف و تحزّن و تلهّف ایدوب
ملدا اوزتون حروون مبدن غیری کیمه استرسک کورون دیکه یا بشلر اول
اعرابی کبی که عجوزه فتاة صنوب طالب و اهلندن خاطب اولوب بعد

مطلب در بیان تصحیح [illegible]

بعد النکاح فغان و فریاد و بو ابیاتی انشا ایدردی که شعر

عجوز تمنّت ان تکون فتیّة — و قد یبس الجنبان و احدودب الظهر
و ما غرّنی الّا خضاب بکفّها — و کحل بعینیها و اثوابها الصفر
تروح الی العطار تبغی شبابها — و هل یصلح العطار ما افسد الدهر

فی الواقع جمالی فایق مرداکا عاشق اولوب تزوّج ایدلرسه دخی غالبا عشقی زایل
طبعی جانب اخره مایل اولوب دور و دراز نزاع و جدال آخری افتراق و انفصال
اولسه کرک و امّا نظری دین و عفّت و صلاح آخرت اولنلره حق جلّ و علا
معین و مغنی اولوب حسن نیّتی ایله فقردن غنا و ثروته و ذلّتدن جاه و رفعته
ایلتسه کرک نته کم حدیث شریفده وارد اولدی که تنکح المراة لمالها
و لجمالها و لحسنها و لدینها فعلیک بذات الدین و دخی مشهوردر
که من تزوّج امراة لعزّها لم یزده الله الّا ذلّا و من تزوّجها لمالها
لم یزده الله الّا فقرا و من تزوّجها لحسنها لم یزده الله الّا دناءة
و من تزوّج امراة لم یرد بها الّا غضّ بصره و تحصین فرجه او یصل
رحمه بارک الله له فیها و بارک لها فیه صدق رسول الله صلّی الله
علیه و سلّم و دخی معلوم اولا که تزوّج بابنده مذکور اولان فضایل
قیام حقوق زوجیّته قادر اولنه و اندن تزوّج سببی ایله ظلم و معصیت
صادر اولمیه‌نه در امّا ایله اولمسه نکاحدن فراغ و زحمت عزوبه اصطبار
لازم در بزم علمامز دیرلر که نکاح حالت توقانده واجب در یعنی غلبهٔ
شهوتده و حالت اعتدالده مستحب و حالت جورده حرام در حکما

ایدر که هر کمسنه که زوجه سینه تادیب و سیاست و منزلنه تدبیر و رعایت
ایتمکه قادر اولمیه لازمدر که عزوبت و انفرادی اوزرینه اولوب تزوج ایدن
صادر اولمیه بو سببدندر که بعضیلر تزوجی ذم ایدوب دیمشلر که التزوج الزم
مهر وانقطاع ظهر و انکسار دهر و فقیر دیدیم که التزوج غرامة مهر و ندامة
دهر و تقوس ظهر و تجرع قهر سروره الی اسبوع و سلامته الی شهر
و دخی دیدم ایدی که التزوج سلامته مدة شهر و غرامته مدی الدهر
شاعر فارسی کویمشدر که بیت برای یکدمه شهوت که خاک بر سر او
اسیر زن نتوان شد بسالهای دراز و شیخ مصلح الدین سعدی
شیرازی دخی بیورر که نظم چه نغز آمد این یک سخن زان دو تن
که بودند سرگشته از دست زن یکی گفت کس را زن بد مباد
یکی گفت زن در جهان خود مباد لکن بونلر دیدکموز کبی تزوجده
اندن ظلم و عقوق صادر و اقامت حد و حقوقنه غیر قادر اولنلردر و الا
تحصین نفس و فرج و تحسین بذل و خرج و تعلیه پایه همت و تنمیه و تکثیر
امت و فرقه زاهدین و امت شیاطین دن خروج و ذروه حفظ مال و
دین و نفسه عروج تزوجدن غیری ایله اولمز مثنوی
خرابت کند شاهد خانه کن برو خانه اباد گردان بزن
زن خوب و خوش خوی آراسته چه ماند بنا دان نو خاسته
چون بو قواعد شریفه یه امتثال و نکاح شرعی ایله برکریمه یه اتصال اولنه
لابد اولاد و انسال و اعقاب و اطفال حاصل اولسه کرک که منزلک کن ستونی

221

ثالثی در سابقا ذکر اولنمشدر نیس ایلرک دخی تربیت و تقویت و
تادیب و تهذیبلری لازمدر انکیچون بو باب وضع اولندی

باب در بیان آداب تربیت اولاد و اطفال

چون ولد اگر پسر اگر دختر وجوده کله حق جل و علایه شکر و ثنا ایلیه و انی محض
فضل و موهبه حق بیله و اگر دختر ایسه یا فقیر کثیر العیال ایسه زنهار بحضور
و متبرم اولمیه که ایزد تبارک و تعالی انک رزقنی تقدیر ایتمشدر ممکندر که
بکنمیوب تبرم ایندوکی مولودک نشنده سعادت و رزقنده وسعت
قونلمش اولوب قدومی پدرینه موجب اقبال و ارفاق و سبب سعت اموال
ارزاق اوله و آنلر که دختر ولادت ایندوکده بو اظهار ملامت ایلمیه زیرا
اختیاردن خالیدر بی اختیاری لوم جهلدن ناشیدر ابوحمزه دیرلر بر
اعرابینک خاتونی دختر ولادت ایدیجک متالم اولوب اهلنی مهاجرت
و خباء آخرده ساکن اولدی خاتونی بکا ایدوب بو بیتی اوقودی که بیت
مالابی حمزة لا یاتینا و انما ناتی الذی اوتینا
اعرابی ایشیدوب رقت ایدوب اهلنه راضی اولوب صلح ایلیوب خیمه سنه کلدی
پس مولوده اسم حسن وضع ایلیه لر که زمان اسماسه موافق ایده که نام
نامناسبدن مدت عمرنده متالم اولسه کرک و نیجه کمسنه اسمنی تغیر ایدوب
کندویه غیری اسم وضع ایلر اما بنه تمام متروک اولمز افاضلدن برسی
اولادنه دیر ایدی که بن سزه ولادتکزدن اول و ولادتکز زماننده و
و ولادتکزدن صکره احسان ایدوب طورورین ولادتدن اول نیجه احسان

اولوردیسه‌لر دیرآیدی ولادتکزدن اول سزی حرائر نسا واصیلات خواتیندن
تحصیل ایتدم وقبایل دنیه وعشایر خسیسه‌دن احتراز ایتدم که مدت حیاتکزده
مطعون طعن طاعن ومشمول لوم لایم لاعن اولمیه‌سز وحین ولادتکزده
اسامی حسان ایله تسمیه ایلدم که طول حیاتکزده قبیح اسمکز ایله متألم
اولمیه‌سز ولادتکزدن صکره انواع تأدیب وتربیت وتهذیب
تقویت ایلدم که ممتاز اقران اولدیکز وجاهل عمی قلوب زمان حیاتکزده
ممانکز طالب اولمدیکز وبعده ایو دایه قبیلنه که صحیح الجسم کامل القوی
امراضدن مستقادن بری عقلی صحیح وخلقی سلیم اوله وحکما دیمشلردر که
الرضاع ولادة ثانیه ودایه‌نک اخلاق وعاداتی سودی غذاسی ایله مولود
اولمغله سرایت ایدوب مولودک اخلاقی ایله تخلق ایدر حکما دیرلر که بر مولود
کبود چشم اولسه دایه حبشیه ارضاع ایله سیاه چشم اولور پس صغیر
صورت ظاهرده بو مرتبه تغییر افاده ایدنجک صفات باطنده دخی تغییر
ویره‌سی مقرردر چون رضاع تمام اوله تربیته مشغول اولوب علی
التدریج افعال حسنه واخلاق رضیه تلقین ایدوب مساوی افعالدن منع
ایدوب عیب وعار اولهجق افعاله اقدام ایتدکجه نای صفتین عیبدر برخی
بونی ایلمه دیوب تقریع وتعنیف ایده‌لر اطفالک لوح ادراکی ساده
اولمغله هر جانبه قابلدر اگرچه اکثریا رذایل افعال مقتضای طبع بهیمی
اولمغله اکا مایلدر لکن زجر ومنع وتنبیه وتوبیخ ایله لوح ساده اولمغله
امتناع واحترازدخی قلبنده تمکن ایدر نته کم دیمشلردر
آتانی

آتانی سوا نا قبل ان اعرف الهوی فصادف قلبی خالیا فتمکنا

واکثرا اکابرزاده‌لرده که سفه وقلت عقل معاش شایع وفاش درحتی
بعض اهل هزل انلری السفیه چلبی دیو تعریف ایلمشلردر همانا زمان صبیده فی اعراض
ورعایت سببی ایله دایه‌لری ومربی‌لری اصلا فعلدن زجر وتوبیخ ایتمیوب
هر نه دیرسه آفرین دیوب هر نه ایشلرسه تحسین ایتدکلری اجلندندر وحکما دیرلر
که تربیت اطفالده فعل طبیعته اقتدا ایتمک گرک یعنی هر قوت که اول
حادث اولور انوک تهذیب وتکمیلی اول ایتمک گرک واول قوت که اطفالده
اول احداث اولور قوت حیادر اگر صبیده حیا غالب اولوب اکثر اوقات
آدم یننده بشین اشغه ایدوب وقاحت یعنی بی ادبلک اثر سه نجابتنه وحاصل
اولهجغنه دلیلدر پس تأدیبنه اقدام وتهذیبنه اهتمام ایتمک گرک واول
تأدیب اولدر که رذایل ایله موصوف واضداد ایله مخالطه‌سندن منع اوله وسخن
فحش ایله موسوم ولعب ولهوه فتی مشغول صبیان وغلمان ایله مجالست و
مصاحبت ایتدرلمیه که هنوز ساده اولمغله انلرک اخلاق واطوارینه تخلق
ایلمیه که طبیعت سارقدر خصوصا که زمان صبی موسم صغرده اوله پس آداب
دین وسنن شرایع مرسلین تعلیم وتلقین ایده‌لر وفرض وسنت وحلال وحرمت
نه دریه‌یه تعلیم وتفهیم ایده‌لر وفرایض وواجباته مواظبت ومداومت
ایتدره‌لر نته کم حدیث شریفده وارد اولمشدر که اطفالکز
یدی یاشنه وارد قده نماز قیلمغی امر ایدوک اون یاشنه وارنجق قیلمزلرسه ضرب
ایدوک وتکاسل وتهاونی خوی ایتمکدن غایت صقنه‌لر ودائما

بیننده اخیار و صلحایی مدح و اشرار و اشقیایی قدح و ذم ایده لر
که شرورده تمام [illegible] و خیراته راغب اوله اکر برامر قبیحه اقدام ایدرسه اول
سرزنش صریح ایتمیوب مذمتله تخویف ایدوب انی سهوه حمل ایده لر
یا ایشدلمش اکلدوب آخر صبیی مثل ایدوب اول بو فعلی ایتمیش شول مقوله
عقاب اولمش دیه لر و الحاصل ایجاب ایتمینجه کندویه تشنیع بله ایتمسین
دیمیه لر که معلوم اوله ایجاکلی عقاب اولمدی بو معاوده یه اقدام
ایتمیه و صحبلرین طربوب شکاره قویوب و کندویی ملابس فاخره ایله
تزیین ایلمیه لر و حاجت اولمینجه خاتم طقمیه لر و دایما بنده ماکل
حسنه و ملابس مزینه تحقیر ایده لر و ذهننده مقرر ایده لر که زیب و
زینت خاتونلره مناسبدر ارلرک زیب و زینتی حلی و حلل ایله دکلدر
بلکه هنر و کمال و فضل و افضال ایله در

زن نه مردی کن و دست کرم بکشا که زر
مرد را بهر کرم زن را برای زیور است

و خاطرنده مرکوز ایلیه که مزین حلیه لر و ملون جامه لر عورتلره لایقدر و اکل
شربی مطمح نظر و مرتقای همت ایتمک کاو و خر علفخوار عادتیدر بو مرتبه ده
قلمق حیوانات خسیسه برابر اولمقدر

باش و بسره قناعت مکن ز باغ جهان
که این قدر علف کاو و خر تواند بود

و بو مقوله ابیاتی تعلیم ایده لر و بونک کبی نصایحی تکرار ایده لر که طول
زمانله خاطرنده قاله و مقبول طبعی اوله و بونک ضدی سمع ایلمکدن [illegible]

خاصه که اقران امثالی که جهاندن مرادیمک و ایچمک و کیمک و بغلمقدر
دیرلر منع و تحذیر ایدوب اختلاط ایتدرمیه لر و اطفالک ابتدای نشو و نماده
افعال قبیحه صادر اولسه کرک زیرا نفس اماره موجود و حاصل و عقل که مانع و
عقال قبایحدر هنوز غیر کاملدر بعض اطفالدن کذب و نمیمت و بعضندن سرقه
و خیانت صادر و بونک امثالی کید و مکر و ضرر و غش و غدر چوق واقع اولور
اما سمان منع و زجر و متحمل اولدوغی مقدار مؤنث و سیاست ایتمک کرک
و زمان صبیده دایما نفایس اطعمه و لذاید اشربه ویرمیوب کاه نان خشک ایله
اکتفا ایتمک کرک که زمانله اطوار زمان و اسفار زیش امکان ایتمکدر اول مقوله
احتیاج اولدقده اول کلدخی اکتفا ایتمکه قادر اولور نته کم بعض روم
شاهزاده لرینه جنک برادردن هزیمت واقع اولوب کیلار و خزینه سندن
دور دلفر معده و دلکیر ان مهجور اولدقده بغداللتقدن عاجز اولمحق
نان تنک که یوفقه دیدکلریدر بر روستاییدن المشلر شاه زاده معتاد اولمامغله
تناوله قادر اولمیوب جهد عظیم ایله بر روستاییدخی بولوب انبانده
بر مقدار کلیچه روستا بولنوب کتوروب بر مقدارین تغدی ایدوب
باقیسین علامنه حفظ ایتمک امر ایتمش پس افراط نازپرورلک سلاطین
امرایه مناسب دکلدر بو قنده قالدی که اوساط ناسه ایله و اطفاله صباح
غداسن چوق ویرمیه لر که ذهننه بلادت و طبیعتنه کسل ویروب تعلمدن
مانع اولمیه و ات و حلوا و میوه و سریع الاستحاله نسنه لری چوق ویرمیه
و طعام برکن خصوصا میوه برکن صو ایچورمیه لر و مسکراتدن اکرچه بر کمسه

اجتناب واجبدر اما اطفاله اجتناب بغایت لازمدر زیرا امزجهٔ اطفال
حار و رطبدر غایتله مفرطدر و انلری غضب و تهور و حقد و وقاحت و
فساده باعث اولور و ملکات ردیه طبیعتلرنده مستحکم اولوب ازالهسی
عسیر اولور و اول طایفه نک مجالسنه دخی الیمیهلر و انلرک حکایات
و اشعار مفسقه و معشقه لرن استماع ایتدرمیهلر اگرچه بعض کمسنهلر
اشعار ظریفه طبیعت اطفاله رقت و ذکاوت افاده ایدر دیرلر اما صحیح
دکلدر فایدهسندن ارتوقدر و وظیفهٔ درس و تعلیمدن تمام اتمینجه غدا
ویرمیهلر و بعضی اموری اخفا ایتمکه معتاد ایتمیهلر که اخفا ایتمکه معتاد
اولوب قبایحه اقدام ایتمیه و کیجه چوق اویومقدن و کوندز مطلقا اویومقدن
منع ایدهلر و اسباب تنعمدن یازین سردابلره کیتمک و یوموشق
مروحهلر صالدرمقدن و البسهٔ نفیسه درمق کبی و قیشین قالین کورکلر و عادت
ایتدکلری یرلرده اوتورمق کبی منع ایدهلر و پیاده یورومکه و سوارلغه
ریاضت ایتدرهلر و حرکت و سکون و طورمق و اوتورمق و سوز سویلمک
و طعام یمک بو جملهٔ آدابی تعلیم ایلهلر نته کم عن قریب بیان اولنسه کرکدر و
کذب سویلمکدن و یمین ایتمکدن اگر صادق اگر کاذب منع ایلیهلر و مجلس
رجالده سوزی آز سویلیوب صورلدقلری نسنهیه جواب ویرمکه اقتصار ایتدرهلر
و ضحک بسیار و بی تقریب حرکات و اوضاع بیهودهدن منع ایدهلر
و معلم صالح و دیندار و عاقل و پرهیزکار سلیم الخلق و صحیح العقل کمسنه
اوله و اخلاق حسنه و آداب ملوکه واقف و غضب و حلمده معتدل

معتدل اوله غایت حلیم اولمیه که تادیب و تهدیدندن عاجز اولور
نته کم شیخ سعدی دیمشدر نظم استاد معلم چو بود بی آزار
خرسک بازند کودکان در بازار و غایت غضوب و متهور دخی
اولمیه که بیهوده غضبندن طفل ملول و تعلم علم و ادبدن نفور اولمیه و کتبده
تعلیم ایتمیهلر اما خلق و ادبی مستحسن اولان مردم زادهلر ایله سله هم درس و تعلیم اولنسه
که انلردن کسب کمال و خلق حسن تحصیل ایتمک احتمال اوله مجوزدر اما بوزمانده
قلیل الوجوددر و معلم ضرب ایله تادیب ایتدکده فریاد و شناعت ایتمکدن
منع ایده و بو فعل ضعفادر دیهلر و معلم دخی اول ضربی از ایده
اما غایت مولم ایده که شقاوت ایتمکدن تحرز اوله و معلمی موجب
ضرب ایلمیه و طفلی سخاوته معتاد ایدهلر و اقرانه بر دا احسان ایتمک
تلقین ایدهلر و انلره تکبر و تجبر و استهزا و ازدرا ایتمکدن کلی منع ایدهلر
و صدقه ایتمک استنسه اوکا الله ویروب صدقه ایتدرهلر که معتاد بذل اوله
و مال دنیایی کوزنه حقیر کوسترهلر و سیم و زر محبتندن و صحبتندن
تنفیر ایدهلر که محبت سیم و زر حیات و عقاربدن بتردر امام غزالی
رحمه الله واجنبنی و بنی ان نعبد الاصنام آیهٔ کریمه سنی تفسیرنده اصنامدن
مراد سیم و زردر و بنی اولادمی سیم و زره محبت و تعلقدن که معبود
عبادندر حفظ ایله دیمکه اشارتدر و هر کون بر مقدار عطلت زمانده
لعب و بازی یه رخصت ویرهلر اما فحش و قبایحه مشتمل بازی اولمیه
و پدر و مادر و معلم و اولو برادر هر برینه نظر تعظیم و اجلال ایله انلردن

حیا و خشیت اوزره اولمغی عادت ایندره لر و پدر و مادر محبت
مفرطه لری اولورسه مهما امکن اعلام ایتمیه زیرا طفل اکا مطلع اولیجق خوف
و خشیتنی قلمیوب تعلیم علم و آدابده نقصانی اوزره اولور اول سببدن جور و
جفای استاد مهر و محبت آبا و امهاتدن ترجیح اولنور نته کم شیخ
سعدی بیورمشدر که **نظم** پادشاهی پسر بمکتب داد
لوح سیمینش بر کنار نهاد — بر سر لوح او نوشته بزر
جور استاد به که مهر پدر — اما بعض آبا که عقل سلیم و نظر
دوربین صاحبی اولور مهر طبیعیسنی دخی اولسه اظهار ایتمیوب تادیب و
تهذیب ایتمکده تقصیر ایلمز و بو مقوله پدردر که ظهیر فاریابی روزگاردن
شکایت و قلت تربیت اهل هنری حکایت ایندوکی قصیده سنده
ذکر ایدوب دیر که **شعر** مرا دست هنرهای خویشتن فرباد
که هر یکی بدگر گونه داردم ناشاد — ممتعی که من از فضل در جهان بردم
سهام جفای پدر بود و سیلی استاد — چون مرتبه طفولیتدن ترقی ایدوب
اغراض و مطالب جاهلانه واقف و لعب و لهودن اعلی دخی مطالب و مرام ایدنه
عارف اولیجق اکا تفهیم ایده لر که خیل و حشم و ضیاع و عبید و اموال و
اسباب و فرش استعمالندن غرض تصحیح مزاج و حر و برد و جوع و عطش
آلامندن بری اولوب مزاج سلیم و قوای صحیحه ایله کسب کمالات معنویه و استعداد
تامه ایله دار البقا تحصیل ایدوب جوار قرب عزیز مقتدرده سعادات
حقیقیه یه فایز و مرادات جاودانی یه حایز اولمقدر و الا مجرد تنعم

تنعم خواب و خور و ترفه اکل و مشارب و تفکه ملابس و مناکح حیوانات
عجم و بهایم ایله یه دخی میسردر تا که همتی عالی و مقصد نظری محل سامی
اولوب اندن صکره اشتغال علوم و تحصیل فنونه و شوره لر و تحصیل
علومده نیجه ترتیب و تدریج کرک که کتاب اولده مذکور اولمشدی انوک
اوزره عمل و اشتغال اولنه تا که منتهای علوم که علم اعلای الهیدر اکا
واصل اولوب آبا و امهاتدن تقلید ایله متلقی اولان عقایدی برهان و دلیل وسایطیله
متیقن اوله و اولی اولدر که طبیعت و استعدادی تفرس ایدوب نه فنه طبیعی
ملایم و استعدادی مناسب ایسه اکا اشتغال ایده لر زیرا هر کیمسنه مبدأ
فطرتنده بر فنه مستعد و بر صناعته منتهیدر و بو قضیه حق جل و علانک
سر خفی و حکمت غامضه سیدر و اول حصول نظام عالم و قوام
بنی آدمدر زیرا سابقا دیدوک که جمله صناعاته احتیاج واردر و بقای
مقدر انلرسز اولمز پس اکر جمله بر استعداد اوزرینه مجبول و هر کس بر همت
اوزره مفطور اولنه صناعات مهمه و علوم و فنون متنوعه ضایع اولوردی
و هر کیمسنه اشراف صنایعه مشغول و اوساط و ادانی صنایع تحصیل
دایره سندن معزول اولوب نظام عالم باطل و کارخانه معاش عاطل
اولوردی پس حکمت الهی اقتضا ایلدی که هر طبیعت بر فنه مناسب و هر
استعداد بر صنعته ملایم اوله و ذلک تقدیر العزیز العلیم و انسان
مستعد اولدوغی صناعته اشتغال ایدیجک زمان یسیر سعی غیر کثیر ایله تحصیل ایدر
اما غیر استعداده طالب اولیجق زمانینی تضییع و استادینی تصدیع بالآخره

یا حاصل اولمیوب یاخود زمان کثیرده شئ یسیر حاصل اولمق لازم
اولور حکایت خلیل بن احمد علم عروضی قوت قریحه سیله استخراج
ایتدکدن صکره طلبه علمه تعلیم ایدردی بر کمسنه بو فنه غایتده حریص
اولوب نیجه زمان سعی شدید وجهد جهید ایدوب هیچ نسنه یه فایز
اولمیوب خلیل تعلیم وتفهیمندن عاجز قالدی آخر خلیل ایتدی که بو
بیتی تقطیع ایله بیت اذا لم تستطع شیئا فدعه
وجاوزه الی ما تستطیع اشارة خلیلی فهم ایلیوب من بعد
نزد خلیل فاضل وتصدیع وتضییع بی طائل ایتمکدن فراغت ایلدی
خلیل ایدر بو مرتبه بلادت طبعی ایله بو اشارتی فهم وتأدب ایتدوکنه تمام
تعجب ایلدم وچونکه فنه یا بر صناعته اشتغال ایتدیره لر گرکدر اول
فن وصناعتک معارج ومراتب واطراف وجوانبنی تحصیل وتکمیل ایتدیره لر
فی الجمله بر مقدارینی تحصیل ایدوب فراغت ایلمیه لر مثلا کتابت وانشا علمی
مراد ایلسه اولا تجوید خط ثانیا تهذیب نطق وبراعت کلام وحفظ رسائل و
خطب فضلا وامثال واشعار بلغا ومحاضرات وحکایات ظرفا ونحو وصرف
ولغت عرب وسایر لوازم علم ادب بلکه حساب وقواعد دفتر جمله سنی تحصیل و
تکمیل ایده که فننده سرفراز واقران وامثالندن ممتاز اوله والا مجرد تحسین
خط ویر قاچ فقره ومکتوب وسرنامه غلط گورمکله آدمی منشی وکاتب ولایق
مناصب ومراتب اولمز بلکه او مقوله کاتب اولور که حقنده دیمشلردر نظم
فدع عنک الکتابة لست منهم ولو سودت وجهک بالمداد

فدیوان الخراج نحو حجم ودیوان الضیاع بفتح ضاد
امابو دیدیکمز شمول علم وفننده در که مقصود حقیقی ومطلوب بالذات اوله
مثلا بر کمسنه رئیس الکتاب فرزندی اولوب کندو دخی منصب پدره واصل اوله
صناعتی حاصل ایتمک ایستیه دیدیکمز ایتمک لازمدر اما بر کشی که فن جهدن غیری
بعض فنونی دخی بالکلیه خالی اولمق ایچون تحصیل ایتمک استیه ایده افراطه وتوغل
ایدوب جمیع جوانب ولوازمنی تحصیل لازم دگلدر مثلا فقهه فی الجمله علم منقالیدن
بعض رسائل معتبره گورسه کافیدر لازم دگل که مجسطی کتابنی تحصیل واقلیدس
ومتوسطات مقالاتن تکمیل ایده زیرا عمر قلیل وعلم کثیردر زمانه خود موانع
وعوایق ایله مالامالدر پس جمیع علومی یا اکثرنی علی وجه الکمال تحصیل ایتمک
محالدر پس همان اسمی ایله اکتفا ایتمک گرک نته کیم دیمشلردر قطعه
لیس یحوی العلم کلا احد لا ولو مارسه الف سنه
انما العلم بعید غوره فخذوا من کل شیء احسنه
وصبی بر صناعته اشتغال ایتدیرحک یا عدم استعداد یا مساعده آلات
سببی ایله تحصیلی متعسر ومتعذر اولسه آخر صناعته مشغول ایده لر البته
اول صناعتی تکلیف ایتمیه لر زیرا فنون وصنایعده کثرت وفسحت چوقدر
اما او لکی صناعتدن یأس کلی ولمینجه ایتمیه لر زیرا بر صناعتدن جزئی تعسر
وصعوبت ظهور ایتدکده فراغت ایتدیرمک علامت اضطراب رأی و
عجله در وبو حال ایله اولنلر دکمه ده کمالاتدن بهره مند وصنایعدن بر
خوردار اولمز متعلم وطالب کماله صبر وثبات گرک بیت

از ثبات خودم این نکته خوش آمد که بجور

در سر کوی تو از پای طلب ننشستیم

هر صنعتک اشتغالنده اکا مناسب ریاضت ایتدره لر که تحریک
حرارت غریزیه ایدوب مدد حفظ صحت و دفع کسل و بطالت ایلیه
چون صنعتلردن بر صنعتی تعلم ایده اندن تعیش و اکتساب مال ایتدره لر که اثر
حاصل و حلاوت حصول نتیجه مذاقنه واصل اولیجق رغبت و نشاطی ارتو
اول صنعتی نهایته ییتشدرمکه سعی ایلیه و هم کسب معیشت و تعیش ایتمکه معتاد اوله
که شیمهٔ ابرار و خصلت احراردر و آبا و امهاتدن انتقال ایده جک ماله
اعتماد ایتمیه زیرا اکثر اغنیازاده لر مال میراثه اعتماد و اتکا ایدوب
تعلم صنعتدن ابا ایدرلر تقلب روزکار و تغلب حوادث لیل و نهارله
اول مال و عقار عرضهٔ تلف و بوار اولوب بینوا قلمشلردر و چون غلام
استقلال اکتسابه قادر اوله اولی بودر که متأهل ایدوب ورحل
و اسبابنی ایوره لر و عادت ملوک فرس بو ایدی که اوغللرین خدم و حشم
ارا سنده تربیت ایتمیوب ثقات امرادن بری سنه ویروب بر طرفه کوندروب
تربیت ایتدررلردی که خشونت عیش و دنائت ماکل و ملابس ایله قانع اوله
زیاده تنعم و تجمل و رفاهیت عیشه معتاد اولمیه نته کم یزدجرد اثیم اوغلی
بهرام کوری امیر عرب منذر بن النعمانه تسلیم ایدوب اولدخی حیره شهرینه
کتوروب انده تربیت ایدوب خورنق قصرینی انکیچون بنا ایلدی که هنوز
باقیدر پیش اداب و لغات عرب و تعلیم فروسیت و ادب ایلدی اول

اول سببدن بهرامک عربی شعرلری واردر و اول شعر فارسی دیین بهرام
بعض علما قوللرنده زیرا عربی شعردن انتقال ایلدی و اسلامده دخی آل بویه
که ملوک دیلمدر و بعض آل سلجوق بو طریقه ذاهب اولوردی و امرای جراکسه
دخی دیار مصریه ده دولتلری منتظم ایکن بو اسلوبه سالک اولوب ولادنی دیار
جرکسه کوندروب انده تربیت ایدوب کتوررلردی و انده تربیت اولان
فروسیت و شجاعتده کامل و قتللرنده معتبر اولوب طبقات اجناده داخل
ایدوب تربیت و ترقی ایله مراتب عالیه یه واصل ایدررلردی اما مصرده مربی
اولنلر شجاعت و فروسیته قابل اولمیوب بلکه غالبا تحت اوزرینه اولوب
کم نام و خامل قلوردی و زمان صبیده بعض الا معتاد و مرتاض اولمق نافعدر
نوشیروان عادلک معلمی هر زمان ضرب بی سبب ایدوب و الله قادو بوز ورو
الکده طوتوب دوام ایدردی سر بر کسری یه کا انتقال ایده جک معلم نوشیروانی
و قرار ایلدی بعده نوشیروان استادینه رعایتنی مقرر دیر امان اوزرینه
کلسون دیو جک ظهور ایتدی ملک رعایت و نوازش شاهانه ایتدکدن صکره
ضرب بی جرمک وجهی نه ایدی دیو سؤال ایتدی معلم ایتدی انکیچون ایدردم که
بیکناه مظلومه رنجیده اولنلرک تألم و انکساری و ظالمنه حقد و کینه سی
نه مرتبه اولدوغی معلومک اولوب کسری تختنه کیجدوکک وقت بیکناهی
رنجیده ایتمکدن احتراز ایده سین ایتدی یا الملی نیچون قاوو بوزده
طوردیوم امر ایدردک دیدی که عن قریب یونک دخی وجهی ظاهر اولور بعد زمان
ملک بعض خدمتی ایله بر مخاربه یه مباشر اولدقده وقت صباح ملاقی مبتشر اولوب

اصحابی کمالرینه زه ایتمکه قادر اولمیوب انلره قرب اولمغی بلکه اعتیاد
مزبور سببی ایله جمله نک کمالرینی زه ایله ایلیوب دشمنه ظفر بولمغی اصابت رای
استاد دوراندیش ظاهر اولوب خلعت و نعمت بیغایش قوردی • و اول
کمسنه که دیدیکموز اسلوبک خلافی اوزره معاش ایتمیش اوله • بعده انی اصلاح
و اول اخلاقی ازاله ایتمک عسیر اولور خصوصا که شباب کیدوب شیب کلمش اوله
نته کم دیمشلردر بیت والشیخ لا یترک اخلاقه • حتی یواری فی ثری رمسه
سقراط حکیم تازه جوانلر تعلیم ایدرلردی حتی بعض اعداسی انی عمل قوم لوطه
نسبت ایدیلر و حاشاه عن ذلک • سؤال ایدیلره دیرایدی شاخ تری راست
ایتمک قابلدر اما خشک اولدقدنصکره انی مستقیم ایتمک مشکلدر بیت
چوب تر را چنانکه خواهی پیچ • نشود خشک جز باتش راست
بو مذکورات تربیت پسرلر ایچوندر • اما دختر تربیتنی دخی بوکا قیاس ایدوب
مناسب اولان خصال و آدابی تعلیم ایدهلر • اما انلرک حقنده ملازمت حیا و عفت
و رجالدن تحرز و تصون و ملازمت حجاب و کنج خانه پابنده مبالغه لر ایدهلر
و بالجمله سابقا نساده ذکر ایتدیکموز آدابی تلقین و تعلیم ایدهلر • و عمل ایتدرهلر
خواجه نصیر ایدر اوقومقدن و یزمقدن منع ایدهلر • لکن سایر علما کلامنده
اولان اولدر که یزمقدن منع ایدهلر و لکن اوقومقدن منع اولنمیه بلکه
قدر واجبات دین و سنن احکام شرع سید المرسلین صلی الله علیه و سلم
خصوصا نسایه مخصوص اولان احکام حیض و نفاس کبی تعلیم اولنمق لازمدر طلب العلم
فریضة علی کل مسلم و مسلمة و عایشه صدیقه نک رضی الله عنها علمی دینیه احکام

احکام شرع انلرک روایتلرندن معلوم اولدوغی مقرردر • و امت محمدک
علیه الصلاة و السلام نسای عالماتی خصوصا محدثلردن چوق قدر کرامه مرویدر
و تشهد کاتبه کبی • و ائمه حنفیه دن صاحب تحفه نک فاطمه نام بر دختری وار ایدی
اول قدر عالمه و فقیهه ایدی که باباسینه کلن فتواده انک دخی جوابی بیله
اولمینجه اولمزدی • چون کاشانی صاحب البدایع کلوب بدایعی کتاب
تحفه یه شرح اولمق اوزرینه تألیف ایلدی • امام صاحب تحفه دختری فاطمه یی
کاشانی یه تزویج ایلدی • فقها دیرلردی که شرح تحفه فاخذ ابنته بعده
هر فتوی اوچ جواب ایله چیقر اولدی • امام صاحب تحفه و دختری فاطمه و دامادی
کاشانی صاحب البدایع خطلریله چیقردی • و چون دختر حد بلوغه یتیشه
کفو مناسب بولوب تزویج ایدهلر تأخیر ایتمیهلر • و داماد اوله جق کمسنه نک
دینین و حسن خلقین و کرم شانین کورهلر • علو منصبنه و کثرت اموالنه
و رفعت نسبنه و حسن جمالنه چندان نظر ایتمیهلر • اکر دیدیکموز امور
اولدقدنصکره بونلر دخی اولورسه فبها و نعمت نور علی نور • و تزویج
اولدقدنصکره داماد ایله و مادر و پدری وارسه حسن جمله معاشرت
ایدوب بی شرم و دلازارلقدن منع ایدهلر و تمام ضرورت اولمینجه یوقری
طرفه میل ایتمیهلر چون شرح تربیت اولاد مکتوب اولدی • بعض آداب
که هر کمسنه یه لازمدر • و اثنای کلامده ذکر اولنمامشدر و عده ایتدک انلری
دخی بیان ایدهلم اگرچه آداب مذکوره اولاد و اطفاله مخصوص دکلدر
لکن انلرک تأدیب و تهذیبنه احتیاجلری اکثر و ثمره تأدیب و تهذیب انلرده اقوی

ظاهر اولمق احتمالی اوفردر بناءً علیه بو بابده ایراد اولندی

سوز سویلمک آدابی بیاننده در

کرکدر که مطلقا چوق سویلمکدن احتراز اولنه که کثرة کلام خفت دماغ و سخافت عقله نشانیدر و موجب سقوط مهابت و قلت وقعدر کثرت کلام اعصاب دماغ و آلات تکلمه ضرر اولدوغندن غیری اصحاب و احباب قتنده مذموم و ثقیل عد اولنوب صحبتندن ملول و استماع حکایات دور و درازندن ملکیر اولورلر آدی عربیده مکثار و مهذار فارسیده پرکوی ترکیده بکیشق دینلور نظم

سخن بسیار نشنواند کی کوی | یکی را صد مکو صد را یکی کوی

و مجالسده حکایات دور و دراز و نیجه شعبه منشعب اولوب انجام کلام و محصل مرام بولنمیوب سایر جلسایه فرصت سخن قومق و غیری حرفه سویلمکه نوبت ویرممک ارذل رذایل و اقبح قبایحدر و نه قدر ایجاز و اختصار ایدرسه اولقدر براعته اقرب و ادبه انسبدر خالد بن صفوان که خطبای دولت عباسیه دندر فصیح سخن کذار ایدی ولکن تطویله مطعون و اکثاریله مدخول ایدی برکون جامع بصره ده صباحدن قریب ضحوهٔ کبری‌یه وارنجه شرایط براعتنه در و عی و حصر که ضد بلاغتدر نه دن متولد اولور بیان ایدردی آخر مجلسده بر اعرابی وار ایدی اکا یا اعرابی عی و حصر و بلاغت و براعت سزک بنکوزده نه دردیو حکایت اعرابی ایتدی عی و حصر بزم قتمزده سن صباحدن بری ایتدوکک تطو

بلاغت و م

229

تطویل بلاطایلدر و تفصیل من غیر حاصلدر و براعت و بلاغت ایجاز عبارت و ایضاح اشارتدر و مشهوردر که خیر الکلام ما قل و دل نظم

خوش کوی و لطیف و بیهوده کوی | وز اهل صواب نیست پرکوی

هرکه کثرة کلامه مبتلا اوله انوک باشنه اکثر بلا کله بری بهی کهنه و سنده زلل بری سامعیندن ملل و حکما ایدرلر که چوق چالو علامتی ایکیدر قوللغی اکثر لغوی براندی که آدمی‌نک اشتدوکی سویلدوکنک ضعفی اوله و سلف دیرلردی که اذا تم العقل نقص الکلام و برکره سویلدوکی سوزی اعاده ایلمکدن حذر ایده خصوصا که نادره و لطیفه لرده که اول لطیفه‌نک لذت و حلاوتنی تکرار ایتمه‌نک ثقلت و کراهتی بالکلیه ازاله ایدر و ابرد من الارعش ایلر قطعه

اذا جلست الی قوم لتونسهم | بما تحدث عن ماض و عن آت
فلا تعید حدیثا ان طبعهم | موکل بمعادات المعادات

نظم

سخن کرچه دلبند و شیرین بود | سزاوار تصدیق و تحسین بود
چو یکبار کفتی مکو باز پس | که حلوا چو یکبار خوردند بس

و مدرسلر و واعظلر درسی برکره و مسئله حدن زیاده تکرار ایدوب مستمعلری بیزار ایتمکدن احتراز ایتمک کرک و برحکایت یا لطیفه و نکته برجماعته بر دفعه سویلنمش اولسه بعد زمان انی کالاول نقل ایلمیه اکر اعاده لازم اولورسه دیدوکم فلان حکایتی دیو اجمالا اشارت ایلیه اکر ایشتمش برایکی کمسنه وار ایسه انلر چون اعاده ایتدوکنه اشارت ایلیه باقیلرینه استماع تکلیفندن ایلمیه و حکایت مشهوره که اکثر ناس انی بیلورلر ایلنمش حکایت کبی نقل ایلمیه و جلساسندن

بعضی بیلدوکی حکایتی دخی نقل ایلیه کندو اول حکایتی اکا بیلدوکنی
اکا بیلدرمیه و ایشتمش کمسنه کبی استماع ایلیه . امام شعبیدن مرویدر که بعضی کمسنه بر
حدیث روایت ایدرلر بن اول حدیثی اول کمسنه نک باباسی اناسی بیلمزدن جمع اولمدن
حفظ و روایت ایلمشیندر . اما اکا بیلدوکم بیلدرمیوب حسن استماعله تلقی ایدرین
غرضم اکا روایت حدیث حلاوتین ذوق ایتدروب سماع و حفظ حدیثه اشتغالینی
ارتوق ایتمکدر دیو بیورورلردی . و غیردن کمسنه صورسه لر کندوسی بیلورسه دخی
مبادره ایدوب جواب ویرمیه مگر اول کمسنه عاجز اولوب سائل جوابین المقدن
لازم گله . اول زمانده حسن دیله ایراد جواب ایلیه که مسئول عنه مزبوره تخجلت
کلمیه و سائلک دخی مرادی حاصل اوله . و بر جماعتدن سؤال اولنسه که کندوسی
انلرده داخل اولسه جوابه سبقت و تبادر ایلمیه . و بر کمسنه جوابه مشغول اولسه که
کندونک جوابی اندن احسن اولسه صبر ایلیه تا اول جوابنی تمام تقریر ایتدکدنصکره
حسن ادا ایله ایراد ایلیه که مجیب متقدمه طعن و ازدرا فهم اولنمیه . و کندو جواب تقریر
ایتدکدنصکره غیری بر جواب دخی تقریر ایلسه انکمک اظهار ایتمیه بلکه کندو جوابندن
احسن ایسه انصاف و اعتراف ایلیه . و غیری کمسنه سوزه باشلسه تمام اولمدن
کندو سوزه باشلمیه . و بعض حکما دیمشکه هیچ کندونک جهلنه اعتراف ایتمش
کمسنه بیلمزین مگر اول کمسنه که غیری کمسنه سوز سویلرکن سوزه شروع ایده نظم

سخن را سر است ای خردمند و بن — میاور سخن در میان سخن

و کندو محضرنده بر جماعت مباحثه و محاوره یه باشلسه لر کندونک محلی اولمجه
داخل اولمیه . و مجالسده خصوصا کندودن بیوک کمسنه مجلسنده فضلین اظهار

اظهار ایچون ابتدا سؤال ایلمیه مگرکه الکلام یجر الکلام مقتضاسنجه
کندونک سؤالی اولدوغی موضع نقل اولنوب تقریبله ایراد ایلمیه . و چون
جلسا بر سوزی اندن اخفا ایلمیه اطلاع مهم ایدینوب استراق سمع ایلمیه . و مجالسده
بعض جلسادن اخفا ایچون آخرله نجوی ایلمیه خصوصا که مزبورک وهمنه کندویی
سویلرلر ظنی دوشمک احتمال اوله . و اولولرله کتابیله سویلمیه و آوازین اعتدال
اوزره ایدوب نه زیاده اخفا ایده که مستمع تکرار صورمغه محتاج اوله
و نه غایت بلند ایده که مخاطبه تخفیف و سوء ادب اوله نته کم قرآن عزیزده
بیورر که واقصد فی مشیک واغضض من صوتک . و رفع صوت خصوصا
که اکابر و استادلر حضورنده غایت مکروه و منهیدر . و حدیثده
وارد اولمشدر که اعرابدن قبیله حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و
سلم کلدیلر . اما اعراب اولوب طبیعتلری جفا و غلظت اوزرینه مجبول
و آداب مجالس اکابردن غفلت و ذهول اوزرینه اولدقلری ایچون جناب
رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم سعادتیله کندوسی حجره شریفه سندن جمیعنه
صبر ایتمیوب اخرج لنا یا محمد دیدیلر . حضرت سید کائنات علیه افضل
الصلوات و التحیات کمال حلم و مروتندن طشره چیقوب ملاقات
بیوردیلر . پس بو آیة کریمه نازل اولدی یا ایها الذین امنوا لا ترفعوا اصواتکم
فوق صوت النبی ولا تجهروا له کجهر بعضکم لبعض ان تحبط اعمالکم و
انتم لا تشعرون ان الذین ینادونک من وراء الحجرات اکثرهم لا یعقلون
کبار اصحاب بو آیة کریمه نزولندنصکره حضرت رسالت پناهی یه صلی

الله علیه وسلم مکالمه انبیه لرا سرار ونجوی یه قربت ایدرلر ایدی اگر کلام مورد
ایضاح وبیانه محتاج نسنه اولسه انی تمثیل ایله بیان ایلیه اما اطنابه احتیاج
تام اولمینجه ایجازدن عدول ایلمیه وکنایات بعیده والفاظ غریبه استعمال
ایلمیه وفحش وشتم ومزاح غلیظ ولطیفهٔ بارده دن که موجب سقوط
مروتدر وحالت حقد وعداوتدن احتراز ایلیه وهر حالده مقتضای حال و
مناسب مقام تکلم ایلیه وتکلم زماننده الله باشله وکوزله قاشله اشارت
ایلمیه مگر اشارت لطیفه که مقتضای مقام اوله روایت اولنور که
براقچی کسنه بر مدرسه ده امانت بر نسنه قومشدی طلبه کلدکده مدرس
طلبه سینه درس ایدردی بر زمان منتظر اول درسی تمام ایده بن دیدی مدت
درس متمادی اولدی مدرس اثنای درسده الین یره اوروب وسایر اعضاسین
تحریک ایدردی امینه انتظاردن ضجرت وملال عظیم کلیجک مدرسه ایندی
خواجه کل سن بنم متاعجغم کتوردی بر بن سنک برو کاودوره بن الوحی بره
دوره بن باشمی صله بن کوزم قاشم اوینده بن سنک ده بنم ده مصلحتم فوت
اولمیسر ولجاج ومرا وجدال ایلمیه اگرچه حق کنده والنده دخی اولورسه
خصوصا کندودن اولولرله ومباحثه ومناظره ایتدکده انصاف
رعایت ایله حق کیمک جانبندن ظهور ایدرسه تصدیق ایلیوب اکا مراجعت
ایلیه وبر کسنه دن بر فایده استماع ایلسه عار ایتمیوب فایده فلاندن
استفاده ایتدم دیمکدن چکنمیه وتمام ضرورت اولمینجه مناظره و
مباحثه ایتمیه خصوصا بو زمانده که لجاج وعناد طبیعتنده مستولی ولطف

اظهار صواب معدوم ونایاب اولمشدر ودقیق نکته ومشکل مسئله کر
فهمندن عاجز اولنلر قتنده سویلمیه وکلم الناس علی مقتضی عقولهم مقتضاسی
اوزره عامل اوله وتسخیر کسنه نک اوضاع وحرکات واقوال واطوارینه
تقلید ومحاکات ایلمیه اگر تعظیما اگر استهزاء واولولر وملوک وسلاطین
ایله سوزه ابتدا ایلسه الفاظ کریمه بعیده ومبارک کلماتله باشلیه سعادت
دایم وظفر باقی دیمک کبی واول الفاظدن که فال بد وتطیر ایهام ایدر احتراز
ایده ومشهوردر که داعی علوی که طبرستان پادشاهیدی نوروز و
مهرجان کوننده قصاید شعراسنی استماع ایدوب جایزه لر ویرر ایدی
بر شاعری وار ایدی ابو مقاتل دیرلر مهرجان کوننده تهنیت ایدوب
مطلع قصیده سنده نظم لا تقل بشری ولکن بشریان
غرة الداعی ویوم المهرجان دیدوکیچون اتلی دکنک اوروب
ادب اصلاح ایتمک تسبیبن اکمال ایتمکدن اولی در دیدی معتصم خلیفه
میدان سامراده کی قصرین بنیاد ایدیجک شعرا قصاید سویلیوب اسحق موصلی
مطلع قصیده سی بو ایدی بیت یا دار غیرک البلی ومحاک
یا لیت شعری ما الذی ابلاک انشا ایدیجک تطیر ایدوب امر ایلدی
که قصری هدم ایلدیلر وبر کسنه دن سؤال ایتسه لر اول نسنه موجود اولمسه
یوقدر دیمیه بلکه خیر دیه اما صنوبر خیر دیدکده نصکره یوقدر دیمیه که خیر یوق
دیمک اولور مجرد یوق دیمکدن دخی شنیع اولمنه واکابره وفی الجمله
تعظیمی مهم اولانلر کسنه یه خطاب ایدیجک سن دیمیه سز دیه واقران و

امثالی ایله دخی تلطف و رفقله خطاب ایلیه اما قتی تملق و خضوع اوزرینه
سویلمیه که مذلتدر و نفاق آمیز اولمیه و غیبت و نمیمه و کذب و بهتان و آزار
مردم اوله جق کلماتی سویلمکدن و دکلمکدن احتراز ایلیه و بو مقوله
کلمات اهلی ایله اختلاط و امتزاج ایتمیه و کلماتی اراسنده زاید الفاظ
اکلدیکی بر و باقینی کله معلوم اولدیمی بونک امثالی کتورمکدن اجتناب ایده
و اکابر خطابنده سلطانم یاریجک الله و دولتلو سلطانم و بونک کبی
الفاظی دخی چوق ایراد ایتمیه و اکابره یوزینه قرشو دعا ایتمکده شرسنه
اختصار ایده دور و دراز ادعیه دن که عادت شهادین خواننده لردر احتراز ایده

آداب حرکت و سکون

یورومک زماننده قتی سرعت ایتمیه که علامت خفت و طیش در و قتی بطؤ و
تأنی دخی ایلمیه که دلیل کسل و کبردر بلکه میانه ایلیه نته کم حضرت لقمان علیه
وصیتنده که قرآن عظیمده حکایت بیورلمشدر و اقصد فی مشیک قصد و اقتصاد
اعتدال رعایت ایتمکدر و حرکاتنده تبختردن که صلفدر احتراز ایلیه و
اکتافین و اردافین تحریک و اطرافه التفات و تمایل ایلمیه عادت مؤنثین و مخنثین
کبی تبختر نبیده علیه الصلوة والسلام وارد اولمشدر که اصحاب
کرامدن ابوقتاده صف کارزارده کبر و بین العسکر یورردی و
تمایل و تبختر ایدردی و جناب رسالتپناهی صلی الله علیه و سلم
نظر ایدر کرنده بیوردیلر بو بر مشیه یعنی یوریشدر که حق جل و علانک
مبغوضیدر الا بو مقامده یعنی حرب کفارده زیرا جلادت و شجاعت

شجاعت و پاکلیغنه دلالت ایتمکله کفارک قلبنه ضعف و اهل اسلام
قوت و سرور ویرر انکچون اول مقامده مرخصدر و کیدرکن اکثیده بر دونوب
اردینه باقمیه که احمقلر علامتیدر و متصل باشنی اشغه ایدوب یره باقمیه که
حزن و فکر غالب علامتیدر و بو زمانده اکثر ادبنه یره بقمق و یره بقمقدن
خبر کلمز دیرلر. فقیر ایدر بو عادتی ناسه کوره در اما بعض صلحا که نظره
اولیدن احتراز ایچون یره بقمق درویش سالکه امر ایدرلر اول جمله دن خوبدر
نته کم نقشبندیه عزیزلرینک کلامیدر که هوش در دم و نظر بر قدم
بیورورلر. و کوب و واب ایدیجک دخی اعتدال رعایت ایده که ضعیف و
جبان صنعتنده و نه کبر و غرور صورتنده اوله پس بیلنی بوکمیوب طغرو
اوتوره. و لیکن کابلرین کروب کوکسین قالدیروب وقار و قلدرمنه و اوتورلکی
ابتداین اوزرینه و بری بری اوزرینه قومیه و ملوک و اکابر و اوستاد و
پدر و مادر و بالجمله احترامی لازم اولان کمسنه لرک مجلسنده غیر یرده دیز
چوکوب اوتورمیه بو دخی عادت ایچوندر و الا بعض اهل سلوک کندولره
تأدیب ایدوب ریاضت ایدوب خلاده و ملاده دیز اوزرنده غیری وجه اوتور
فقیر سلسله نقشبندیه دن بر عزیز کوردم که سکسان یاشنده ایدی و
حمامه کردکده طبیعتی چوق اوتورمق اوزره ایدی مع هذا مراد ایتسه
ایکی دیزی چوکوب برابغیندن برابغینه تحریک و نقل ایلمزدی و مولانا محمد
روحی که سلسله نقشبندیه نک عزیزلرندندر و سعد الدین کاشغری
درویشلرندندر حکایت ایدرلر که مبادی احوالده بر کیجه جامع هری

قراره

منوجه اولورمشدم ناگاه مربع اوتورمیشکن قلبمه بر الهام کلدی کم
بنده لر سلاطین حضورنده بویله می اوتوررلر • بو واردک تأثیرندن فی
الحال قلقوب دیزم اوزرینه بروجهله اوتورمیشکن که هر مرکز ضربندن
سنجهای زانولرم درد ایتدی • و اول قعودک فرق بیل وار درکه دیز
اوزرینه اوتورمقدن غیری اوتورمق واقع اولمشدر • و باشین الینه
دیزینه طیه مکه علامت حزن و کسل در • و بویون اکمک و عبث حرکات
که صقالین یولمق کبی و اوینمق و بورنه ایلدوقجه قمق کبی و سایر اعضاسن
اوینتمق کبی جمله مکروه در ایتمیه • و برمقلرین اغزینه و بورنه صوقمیه و
چیلتمیه • و کرنمک و اسنمکدن مهما امکن اجتناب ایده • اسنمک قتی غلبه ایدر
ایسه الین اغزینه طوته و اغزنک و بورننک صوین شویله اخراج ایلمیه که حاضرلر کوزی
و آواز ایشیده لر بلکه دستمال اله الی ایله ویکی ایله المیه و سلمیه و الحاصل
موجب تقذر و مورث نفرت جلسا اولان اوضاعدن ملاحظه ایدوب
اجتناب ایده • و مجالسده حاضر اولدقده مقام و مرتبه سن بلوب مرتبه سنلو
نه یوقاروده اشغه اوتوره بو دخی عامه ایچوندر • و الا درویشلر و ارباب
صلاح و سلوک اشغه یوقارو کوزمنوب قنده اولورسه اوتوررلر حضرت
رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم دخی اول ایدی مجلسده قنده فرجه اولسه
انده اوتوررلر دی • و اشغه یوقارو کوزتمک اهل سلوکه حجاب عظیم در مصرع
صدر و صف نعال نباشد ببزم عشق   از هرچه خواست ساقی ما کرد افتتاح
اما کندوسی رئیس مجالس و صاحب منزل ایسه حفظ مرتبه اندن ساقط اولور هر قنده

قنده اوتوررسه اوره صدر اولور • اگر بلمیوب یوقارو اوتورمش
واقف اولیجق مقامنه اینه و الا نظم تکیه بر جای بزرگان نتوان زد بگزاف
مگر اسباب بزرگی همه آماده کنی • و اگر کندو مقامنی خالی بولمز ایسه
مراجعت ایده اما اضطراب و تثاقل اظهار ایتمیه • و حرم و خادمندن
غیری کمسنه قتنده یوزندن الندن غیری عضوین اظهار ایتمیه • و اکابر
مجلسنده یاقی سالمقدن اچمقدن غایت احتراز ایده • اما دیزندن
کوبکنه وارنجه تنها دخی اولسه اچمیه ضرورت اولمینجه خلایه کرمک و غسل
ایتمک کبی انده دخی مهما امکن تستر ایده • و علما حمام ایچنده خلوت
صغیرده تنها نوره استعمالیچون تمام عریان اولمق مکروه در دیرلر
حضرت عثماندن رضی الله عنه که کان حیا ایدی مروی در که بن قرنگو کنجده
غسل ایدرین ربمدن حیا ایدوب بلالریم کیلور کبی کیلورین دیو مروی در
و کمسنه یننده یتوب اویومیه و ارقه سی اوزرینه یتوب اویمیه خصوصا
که غطیط یعنی خورلمق عادتی اوله • زیرا استلقا اوزره اویومق غطیطه
سبب در • و دخی مضرتلری وار در • حتی بعض حکما استلقا وضعی اوزره
یتورکن کورلن دوش اضغاث احلام در تعبیری یوقدر دیرلر • زیرا
بداغم بطون دماغه منصب اولوب قوت متصرفه و قوت خیاله خلل کلوب
واقعه صحیحه که ایلرک فعلنه مبنی در وقوعه کلمز • اگر مجلسده خواب
زیاده غلبه ایدرسه که فکر ایله یا کلام ایله دفع ایده میه چیقوب کیدوب تنها
برده خواب ایده اگر اهل مجلس جمله خوابه وارسه لر او دخی خواب

ایده اکر خوانی کلمزسه حیقه کیده بیدار اوتورمیه و مجالسده اغرلق
و ثقلت کوسترمیه و بر طایفه کندو یی ثقیل عد ایدرلرسه انلرک صحبتیندن
کریزان اوله نیجه کندوسی ثقلادن قجرسه کندو دخی کمسنه یه ثقلت ایتمیه
و ادبای عرب ثقلا ذمنده چوق لطایف ایتمشلردر و حضرت امام ابو حنیفه دن
رضی الله عنه صوردیلر که ثقیل کیمدر بیوردی که بر کیمسنه که کندو ثقلتنی فهم
ایده ثقیل اولمز ثقیل اولدر که اصلا ثقلتنی فهم ایتمیه و بو ذکر ایتدوکمز آداب
بر کمسنه یه دشوار کلوب بونجه رعایت اولنمز دیرسه علاجی اولدر که بو
آدابک اضدادندن لازم و مترتب اولان فضایح و منفراتی و استعمالندن
عاید و متوجه اولان فواید و مبراتی تفکر و بی ادبلره اولان تشنیع و ملامتکز
و مؤدبلره اولان رعایت و کرامتلری تذکر ایده و متصل نفسنه علی
سبیل التدریج لازم ایلیه ان شاء الله تعالی فواید عدیده و عواید حمیده یه
فایز و حایز اوله **در بیان آداب اکل و شرب** اول الا الی و اغزنی
و یوزینی پاک و طاهر ایدوب پس کنار سفره یه کلوب صاحب طعام یا
سید جماعت بلا کلام ایسه بسم الله الرحمن الرحیم دیوب صالح الیکه
صونوب ابتدا ایده و اکر صاحب طعام دکلسه صاحب طعام اذن ویروب
کندودن اولولر شروع ایتدکدن صکره شروع ایده و طعام برکین
اللرین و تکلرین آلوده ایلمیه و سفره سی ملوث ایلمیه و الکی و یوزینی
یاش ایتمیه و اوج برمغدن زاید نسنه بولشدرمیه و طعامه حرص و
نهمت کوسترمیه و بعضی علما غلبه جوع زماننده ضیافته اوانه کتمکدن

کیمکدن منع ایدردی افراط جوع حد ادبدن خروج ایتمکه مؤدی دردیر
ایدی و ابن سیرین ضیافته دعوت اولنسه جاریه سندن طعام استیوب
تناول ایدوب کیدردی حدت اشتهای مؤمن قرنداشنک طعامنده اجمعنی
رواکورمزدی برایدی سمانام ادیج ایدی و لقمه یی کوچک ایده و تیز یوتمیه
و چوق دخی طوتمیه اعتدال کوزده و اثنای اکلده بر مقداردن چوق ولهمیه اما آخرده
جایز بلکه سنتدر و لکن اغزنه صو قوب چیقرمیه اعتدال و لطفله اطراف اصابعین
دهانیله پاک ایده هم سنت رعایت اولوب هم نعمت حاضردن حاصل اولمیه که جمیع
سنن و آداب محمدیه علیه افضل الصلوة و التحیه لطافت و نظافت اوزره در
و طعامک الوانه نظر و رایحه سنه استشمام ایتمیه و ابوسین اورندولمیه و اکر طعامک
لطیفی سفره ده از ایسه حرص و ولوع کوسترمیه بلکه کندو چکلوب
جلساسینه ایثار ایده و هم کاسه سینک لقمه سینه بقمیه بلکه کندو یه دخی چندان
بقمیه و اوکندن یه نته کم جناب رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم بیورمشلردر
که کل مما یلیک الا مکر که میوه اوله که انی غیری موضعدن دخی الماق جایزدر
فاضل دوانی بو بابده دیمشدر بو کلام مشهوردر حتی بعض ناس فاکهه مما تخیرون
بو کا اشارتدر دیرلر و الحق رعایت ادب اولیدر و وسط طبقدن المق جایز اولماز
اما غیر کمسنه اوکنده کی میوه یی چکوب المق ادابه منافیدر و اغزندن چیقردوغی
نسنه استخوان کبی چکردک کبی نان اوستنه قومیه بلکه سفره اوستنه قویه و طعامده
انوک کبی نسنه اولسه اغزندن و جهله چیقره که موجب نفرت اولمیه و اغزندن کاسه یه
و سفره یه نسنه طملتمیه و الحاصل شویله ایده که برندن قلقوب آخر کمسنه کلوب

تناول طعام ایتمك ایستسه نفرت كلمیه و جلسادن غایت اول طعامدن
الین چكمیه و اشتهاسی بوغیسه تعلل ایدوب تناول ایدر كبی اوله لوب اكر جلسا
فراغت ایتدكلری زمانده فراغت كوستره اكرچه هنوز قناعت كلمدیسه مكر
كندو خانه‌سنده یا غایت تكلفسز یاری اوله اكر مهمان اوله صاحب خانه‌دن
اول فراغت ایلمیه اما طعامدن غایت تیز فراغت ایلمك مهمانداره نوعا
تخفیف و ازدرادر تحمل كه طعامنی یكنمكه حمل ایدوب منكسر اوله پس اعتدال رعایت
اولنه و مهماندار اوج دفعه‌یه دك ضیفنه تكلیف ایلیه اما ارتوق ابرام ایلمیه
و كندوسی مهماندن صكره فارغ اوله و مهمان طعام تطلب ایلیه حاضره قانع
اوله و زله كوتورمیه صاحبی اجازت دخی ویرورسه زیرا ذل و طمعدن منبیدر
و طعامی تعییب ایلمیه اشتهاسی ولمزسه تناول ایدر كبی اولوب تعییب فعلی دخی
ایلمیه و اثنای طعامده صو ایچمیه ضرورت اولورسه بر وجهله ایچه كه حلقندن
و دهانندن آواز كلمیه و حلقومنده و دندانینه خلال ایتمیه اكردلی ایله اسنانی
اراسندن چیقروب خفیه دهانندن بیرون ایده كمسنه‌یه كوستروب نفرت
ویرمیه و آخر طعامده ال یودكده خلال و اصابع و ناخنلرین تمام تعهد
ایده و اغزینه صو الوب لكن ایچه ایتمیه البته الوب براغور كبی اوله
و دهانینی پاك ایده و ال یوكمده غیریلردن سبقت ایتمیه صاحب خانه‌یه
تقدم ایتمك جایزدر و كندو به طشت كتورسه آخره تكلیف ایتمیه و علماء دیرلر
كه قبل الطعام غسل ید ایتسه‌لر صف نعالدن و تازه یكیتلردن ابتدا ایده‌لر و بعد
الطعام صدردن پیرلردن ابتدا ایده‌لر و توزیله ابتدای طعام و انوكله اختتام

اختتام دخی سنتدر و بعض صوفیه اول سنتی اجرا ایتمكه مقیدلردر

در بیان آداب پدر و مادر

چون عقلا و نقلا منعمك شكری منعم علیه اوزرینه واجبدر و افضل نعم
الهی و اجل منن نامتناهی در كه مبدء فیاض جل شانه و بهر برهاندن
واصل در ایندن صكره نعمت عظمی و منحت كبری كه انسان حقنده متحقق در نعمت
پدر و مادردر زیرا افضل نعم عبد اوزرنه وجوددر كه سایر نعم اكا مترتبدر
و وجودك سبب حقیقیسی حق جل و علا و سبب ظاهریسی پدر و مادردر و ایتدن
غیری بشرك كمال عجزی زماننده تقویت و احتیاج تامی حیننده تربیت
ایدوب قوته قادر دكل ایكن اغذیه و اشربه‌سین تحصیل و قوتندن قاصر ایكن
جمیع لوازمنی تكمیل و بالجمله سبب بقا و علت نشو و نماسی اولانلردر و بای
تتمیم ایتدكدنصكره آداب نفس و اخلاق و افعال حسنه تعلیم و تفهیم ایدرلر
و انواع مشقت و تعب ایله اسباب دنیاسی جمع ایدوب بی منت و خلف
ایلره ذخیره روزگار و عده نوایب لیل و نهار بلكه كندو نفسلرندن قوت بو
اكثر نعمتلری ایلره ایثار ایدرلر و مادر سبب وجود اولمقده پدره مشاركدر
اما حمل و وضع و ارضاع و سایر مشقتلرده مادرك حقی پدردن ارتوقدر
اول سببدندر كه بعض اصحاب جناب رسالتپناهیدن صلی الله علیه و سلم
كیمه بر و احسان ایده‌یم دیو صوردیغی انكك دیو بیوردیلر سائل ثم من دیدكده
ثم امك بیوردی تكرار ثم من دیوجك كرو ثم امك سائل دردنجی كره ثم من
دیوجك ثم اباك دیو بیوردیلر و فرط شفقت و مهر مادری مجب پدری‌یه

غالب اولدوغندندر که اطفالک مطلقا مادر جانبنه میلی غالب و اموال و
محبتی و فده انوک طرفنه مائل اولورلر. پس بو نعمتک حق شکرین ادا ایتمکه
استطاعت یوقدر فرزند پدر و مادرینه احسان ایلکه انلرک احسان و تربیتنه
معادل و مقارب اوله. و روایت اولنور که بر کمسنه جناب رسالت پناهی یه
صلی الله علیه وسلم ایندی بنم بر مادرم واردر که رحمی اکا کبی ایلدم و بوینمه
ایندن دوندرمزین و حمله کسبی اکا بذل ایدرین جزاسنی ایتمش اولدممی حضرت
بیوردیلر که بر مشقتنک جزاسین ایتمش دکلسین زیرا اول سکا خدمت ایدردی
و حیاتکه طالب ایدی شمدی سن اکا خدمت ایدرسین و لی مماتنه طالبسین پس اول
کمسنه که پدر و مادرینه خدمت ایتمکه قادر اوله زنهار تغافل ایلمیه اگرچه
نفس اماره و شیطان معین اولوب خدمتلرینی ثقیل کوسترمکدن خالی اولمزلر اما عاقل
اولان کمسنه ذکر ایتدیکمز مقدماتی فکر ایتسون و اول حدیث شریفی که جناب رسالت
پناهی صلی الله علیه وسلم بیورمشدر رغم انف رغم انف رغم انف من ادرک ابویه
او احدهما ثم لم یدخل الجنة ملاحظه ایله تراب خیبت و خسارت اولمسنه
که باباسنه و اناسنه باری سنه حیاتده ایکن بلکه دخی خدمت و طاعتله رضالرین
تحصیل ایدوب جنت علیایه مستحق اولمیه و آیات و احادیث بر والدین حقنده
اول مرتبه دن اکثردر که بو کتابده ایرادی ممکن اوله. اگرچه پدر و مادره دخی بر
اولاد فرض و واجبدر ولکن شفقت طبیعی و میل و محبت جبلی کافی اولوب زیاده
وصیته محتاج اولمغین السنه شرعده بو وصیت حقنده اولقدر مبالغه اولنمدی
بخلاف بر والدین که تمام مقتضای طبیعت و مستدعای جبلت دکلدر لابد زیاده

زیاده توصیه و سپارشه محتاج اولمغین انوک حقنده تهدید و تاکید زیاده
وارد اولدی. پس فرزند رشید و پسر سعید اولمق استینه لازمدر که امر والدینه
طایع و عقوقلرندن خایف و خاشع اولوب دایما رضالرینه رضاسنی تابع قیله
و انلرک امرینی تالی امر حق بیله نه کیم آیات معجز بیانده ایله واقع اولمشدر
که ان لا تشرکوا به شیئا و بالوالدین احسانا بلکه چون استغنای الهی ظاهر و اول
مرتبه دن متجاوزدر که کوی عالم مفلسلری اول نعم نامتناهینک عهده شکرینه
سپاسندن کلمکه قادر اوله بیله لر بخلاف پدر و مادر که انلرک احتیاجی مقرر
و مقابله نعمتنده جزادن ممتنع اولمیه لری محققدر. و علمای شریعت دیرلر که اذا
اجتمع حق الله و حق العبد فحق العبد اولی لاحتیاج العبد و غنا الله تعالی
و رعایت حقوق و تجنب عقوق پدر و مادر و عم و برادر علی قدر حقوقهم
اوچ نوع اوزره در. اول اجابت دلدن محبت و تعظیم. و امرلرینه انقیاد و
تسلیم مادام که امرلری خلاف شرع شریف اولمیه و الا مخالفت ایتمک کرک
نته کیم و ان جاهداک علی ان تشرک بی فلا تطعهما بیورلمشدر. اما مخالفت دخی
مجامله و لینت اوزرینه اولوب خشونت و عنف اوزرینه اولمیه. و امام غزالی
اکثر علمادن نقل ایلر که شبهاتده دخی موافقت والدین واجبدر فکیف که
مباحاتده و فقها دیرلر که بر مسلمک اعمی نصرانی پدری اولسه انی ایلتوب کلیسایه
الدمیه اما ایلتوب کلیسادن اوینه کتورمک کرکدر. ایکنجی معاش و مصالح
دنیویلرنده معاونت و مواسات ایتمکدر و پدر و مادری مال و اسبابندن
نه ایسترسه بی توقف و منت ایثار قیلمقدر. اوچنجی بعد الموت وصیت

لرین

برینه کتوروب روحلرینه صدقات وادعیه و تلاوت قرآن وخیرات ایدن
باداینمکدر حتی اصدقا واحبابی الرینه موتلرندن صکره رعایت ایتمک
بر والدیندن معدوددر و حق پدر و مادر بربری برینه ضد اولسه حق مادر
مقدمدر چون جسمانیت جهتندن مادره اتصالی اتوقدر و روحانیت
جهتندن پدره اتصالی اتوقدر زیرا تعلیم ادب و علم و ارشاد و تکمیل
نفس پدر طرفندن ناشیدر پس مال وخدمت بدنیه جهتندن مادر طرفنه غالب
و ذکر خیر واطالت کلام و ثنا خصوصنده پدر طرفنه راغب اولمق کرکدر و بلکه
عقوق که فضیلت حقوق رعایتک ضدیدر اول دخی اوچ قسمدر
اقسام سابقه کبی و سایر اقارب اعمام و اخوال کبی مربیلرینک مهما
امکن اقسام مذکوره ایله رعایتلری لازم و صله رحم اندن عبارتدر و
خلافی قطع رحمدر و جناب رسالتپناهی صلی الله علیه وسلم حق جل
و علا سنی نه کوندردی دیدیلر بیوردی بعثنی لکسر الاصنام وصلة
الارحام و حق استاد و معلم دخی حق پدر و مادر کبی اجب الرعایه در
و اسکندردن مرویدر که حق استادم حق والدمدن اتوقدر زیرا والدم
حیات صوریه فانیه مه سبب اولمشدر اما استادم حیوة معنویه باقیه مه
سبب اولمشدر دیدی و بعض حکمادن بویله نقل اولنور که والد عالم اعلادن
عالم اسفله ایلتمکه سبب اولمشدر استاد عالم اعلایه چیقمغه سبب اولمشدر
سؤال اکر دیرسک حق پدر و مادر روح فرزندی عالم اعلادن تنزله سبب و
فسحت سرای عالم ملکوتدن تنکنای عرصه شهادتده اسیر محنت و تعب ایتمکه

اسفلدن عالم
م

اینمکه علت و سبب اولدی پس فرزند اوزرینه نیچه حقلری اولور و نه جهتدن مستحق
رعایت و تکریم و تعظیم اولورلر بلکه خلافنه مستحق اولورلر نته کم بعض شعرا
دیمشدر ● بیت ● دانی سبب زچیست که فرزند با پدر
منت ندارد ار چه فراوان دهد عطا   یعنی درین جهان که محل حوادثست
در محنت وجود تو افکنده مرا   و بعض شعرای عرب دخی دنیادن
شکایت و غدر و بیوفالیغندن حکایت ایدوب دیمشلر نظم
ما لقینا من غدر دنیا نا فلا   کانت ولا کان اخذها و اعطا
قبح الله لذة لشقا نا   نالها الامهات والآبا
نحن لولا الوجود لم نألف الفقد   فایجادنا علینا بلا
جواب اهل عرفان قتنده محقق دکلدر که اکرچه طایر روح انسانی بو
قفس قالب ظلمانیه تعلق ایتمزدن اول قدس چمنلرنده چمان و صفیرزن
کنکره فوق آسمان ایدی شعر   طایر کلشن قدسم چه دهم شرح فراق
که درین دامکه حادثه چون افتادم   من ملک بودم و فردوس برین جایم بود
آدم آورد درین دیر خراب آبادم   اما تقرب تام و خاص الخاص سراپرده استغناده
صاحب سند و مقام اولمق قطره تکلیفدن که میان صحرای تعلق بدنده
مبنیدر عبور ایتمکه اولمز و بار امانتی که آسمان و زمین طاقت تحملندن عاجز
اولدی آدم که سالک راه فنا و عدمدر آنی حمل ایلیمنجه میسر اولمز
نظم آسمان بار امانت نتوانست کشید   قرعه کار بنام من دیوانه زدند
شاهین روح انسانی دست سلطان حقیقتده معزز و صاحب کلاه اولمق

آستانهٔ خدمت و نشیمن مسکنده ترک خواب و خور ایتمیجه اولمز پس انسان
احسن تقویمده مخلوق اولدقدنصکره اسفل السافلینه که عالم طبیعتدر
مردود اولمق کرک تا انده تکمیل کوهر ایمان و تحصیل عمل صالحله اجر غیر
ممنونه مستحق اولوب فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر مسند عالیسیله
مشرف و مسعود اوله ۰ شیخ نجم الدین رازی مرصاد العباد کتابنده
حکایت ایدر که شیخ علی مؤذن ایدردی که بنم مرغ روحمی بوستان
عالم ارواحدن قفس قالبه ایصال ایچون بعض ملائکه آل اوزره الوب
طبقات سمواتدن ایندررکن بنم یادمده در که بعض ملائکه اونغ دقده
بنم یادمده در که دیدیلر که بنه بر مبتلای محن و اسیر غم زمین مسکینی کوروک که
فسحت سرای ریاض رضواندن دور و تنکنای محنت آباد دنیای دونده
پای بند رشتهٔ غرور ایدیه یوررلر ۰ پس فی الحال ملک متعالدن ندا
ایرشدی که خاموش اولوک ای اسرار قضا و قدردن بیخبرلر و ای بنی آدم
ایله اولان نوازش و معامله مستوردن غافللر انی اعلم ما لا تعلمون اول
روح پر فتوح بنم طایر قدسمدر و ریاض رضوانمده نیجه بیک یل طایر و سایر و المعدن
اکا نشیمن دنیوی عالم تکلیفده بر پیرزن ضعیفک سرچاه بر کوزه دستینه
صو قویوب ویردوکی افضل و اعلی و اکمل و اولیدر ۰ چون بار امانت و کلفت کی
آسمان و زمین انی حملده ضعیف اولوب انسان که حامل لطیف و کثیف
و جامع روحانیت و جسمانیتدر اول مغله مجمع البحرین غیب و عین اولمشدر
اول بار امانتی حامل و مقتضای فرمانه عامل اولنه فلکدن عبور و مرتبه ملکدن

ملکدن کذر و مرور ایلر **شعر**
جلوه کرد رخت دید ملک عشق نداشت
عین آتش شد ازین غیرت و بر آدم زد
مدعی خواست کز آن شعله چراغ افروزد
برق غیرت بدرخشید و جهان برهم زد
چون ظاهر اولدی که نشاهٔ عالم
کون و فساده مرور و طبقات عوالم سفلیه نزولی مقتضی صعود معارج
مراتبدر ۰ پس پدر که بو سعادته سبب و داعیدر ۰ و سایر تحصیل کمالاتنده مجد و
ساعیدر ۰ پس ذمت همت پسره حقوق پدر دیندر ۰ و عقوقی عین عقوق و
محض شیندر ۰ و ادای شکری عین فرض و فرض عیندر ۰ والله تعالی الموفق

ادب تربیت و خدمت خدم و حشم

اولا معلوم اولسون که حکما عبید و اماء و خدم و حشم انسانه ال و
ایاق و کوز و قولاق مشابه سنده در دیمشلر ۰ زیرا انسان کندو ایله
طوته جقنی نسنه‌لری انلر ایله طوتر ۰ و آیاغی ایله واراجق یره انلرک ایاغی ایله وارر
و ترقب ایده جک نسنه‌یه انلر کوزیله نظر و ترقب ایدر ۰ و علی هذا القیاس
پس انلرک اعضا و آلاتی بونک اعضا و آلاتنه نایب مناب و بنجی کویا
انلرک اعضا و آلاتی بونک اعضا و آلاتی اولور ۰ مقصود بو سوزدن
انلرک مهم اولوب ابواب راحت انلرسز مسدود اولدوغین بیان ایتمکدر
و بونلر اولمسه انسان حرکات مختلفه و ترددات متباینه و قیام و قعود
و مجیء و ذهاب که تحصیل حاجات حسیهٔ ضروریه ایچون صرف اولنور
بنفسه ایلمسی کرک پس تعب و کلال و فتور و ملال عارض اولوب کسب
فضایل و کمالات و تحصیل درجات و سعادات ایچون زمان قلمیوب

اکثرینی آدمده کورمز فضل نایاب و مایهٔ کمالات مفقود من کل باب اولملق
لازم اولور و مع هذا انسان اول اعمال خسیسه یه بنفسه مباشرت ایتمکله
حرمت و وقاری قلیوب خادم و مخدوم و رئیس و مرؤوس یکسان
اولوردی پس حق جل و علانک عظیم نعمتی و اولو انعامیدر که ابنای جنسندن
بعض افرادی چاکر و غلام و حضورکده خادم و غیبتکده قائم مقامدر
پس بو نعمتی بلمک کرک و انوک شکرین قلمق کرک و آنلری حق جل و علانک
ودایعی ایدوکین ملاحظه ایدوب رفق و مجامله ایله عامل اولوب آنلردن
قدرتلری یتدوکی قدر اعمال حاصل اولمق کرک و آنلره دخی اوقات
استراحت تعیین ایدوب اول زمانده خدمت و مهمتدن عفو ایدوب
راحتلرین تکدیر و عیشلرین بالکلیه منغص ایتمک کرک و ملاحظه ایتمک کرک
که طبیعت انسانی خادم و مخدوم و رئیس و مرؤوس اراسنده مشترکدر
اکا دخی کلال و تعب عارض اولور او دخی استراحت و ترفیه بدنه محتاجدر
پس انصاف و عدالتی الدن قومق کرک حکایت اولنور که عبدالله
بن طاهر که امرای مأمون خلیفه دن ایدی ایدر که برکون مأمون ایله
خلوتنده اولورمشدق غلامنه چاغردی اجابت ایتمیجک نیجه دفعه
ندا ایلدی آخر بر غلام کلوب خشمله ایتدی نیجه یا غلام یا غلام غلامک
زمان استراحتی یوقمی غلامه حوائج ضروریه اولمزمی عبدالله ایدر که بن
جزم ایتدم که طورمشو غلامک بوینین اوردیه بر مقدار زمان سر فرو
ایلیوب بعده باشین قلدروب ایتدی یا عبدالله بزم خدمتکا

خدمتکارلریمز اردو احمرکا امینلر بدر اگر بز امینلر ومزی تخلف ارباب
ایده وزار و احمره امین اوله مزوز فقیر ایدر بن اگرچه مأمون خلیفه عفو و ترک
انتقام خصلتنده معروف و مشهوردر و جرائم عظامدن بعد القدره تجاوز
ایتمه سی کتب تواریخده مذکور و مسطوردر جمله دن عمی ابن المهدی مأمون
خراسانده ایکن بغدادده خلافت دعواسین ایدوب مأمون بغداده کلیجک
طاقت مقاومتی اولمغین استتار ایدوب بالاخره مأمون اکا ظفر بولدقدن
صکره عفو سیاست سلاطینده نامرخص و قتل لازم ایکن عفو ایلدی بااینکه جمله ارباب
مشاوره و اصحاب دولت قتلنه اجماع ایتمشلردی و عفودن صکره ندامت
ایدینوب دیر ایدی که یا عمم سکا عفومدن دخی اعظم احسانم بودر که شفاعتچیلر
منتی سکا تجرع ایتدرمدم و فضل بن ربیع که قرداشی محمد امینک وزیری
ایدی مأمون ایله ارالرنده خلاف و شقاق رغوب مأمونی ولایت عهددن
اخراج ایتدردی بااینکه باباری هارون الرشید خلافتی محمد امینه بعده عبدالله
مأمونه عهد و وصیت ایدوب عهدنامه کعبهٔ معظمه ده اصه قومشدی مأمون
امینه ظفر بولوب قتل ایتدکدن صکره فضل مستتر اولدی بعده بولنوب مأمونه
کتوردیلر مأمون انی دخی عفو ایدوب قتل ایلمدی و مع هذا اعلام مزبوره
نابوجده صبر و تحمل معقول اصحاب فکر و تامل دکلدر زیرا ادب سلطنت و
ادب عبودیت مرفوع و آداب حشمت ملوک و خوف خدام موضوع اولور
پس تادیب خدام و اقامت احتشام لازمدر و لکن از جریمه یه چوق عقوبت ایتمه
نته کم ظلمه امرانک عادت خبیثه سیدر و انی سیاست و ضبط و رعایت صنورلر

بعض علمادن نقل ایدیلر که امرای اکراددن بیرینک ضیافتنه حاضر اولدم
چاشنی‌کیری ترتیب الوان اطعمه ایدرکن بر صحنی اکری قویوب ایچنده‌کی طعام
بر مقدار دوکلدی فی الحال اکندوبی کورمش المیوب اول جانبه نظر ایتمیوب
بکا دیدی کیم افندی بو خدمتکارک نظیری بو قدر اکیچون کندومی کورمش ایلدم که انک
بو فعلنی کورمش اولیدم قتل ایتمک لازم ایدی. و دوکلغا دراوغللرندن بریسنی
اشتدم که بر سفرده قومشکن بر خدمتکارین کورمش که دامننک بیسی بیله
صو قومش بره کافر آدم سفر اوزره بو بیله می حست و چابک اولور دیو فی الحال قتل
ایلمش بونک امثالی ناموجه سیاستلر و بی موقع عقوبتلر ظالم بکلر و جبار امرادن
چوق صادر اولور نعوذ بالله من ذلک. و علی الدوام خدمتکاره درشت کویی و
بدزبان و ترش روی اولمیه کاهی جریمه‌سنی واقع اولدقده عقوبت جایز و نافع در اما
علی الدوام عتاب و درشت کوبلیق نافع دکلدر. و خدمتکارله بی موجب مکالمه
و محادثه ایتمیه که مرتبهٔ ادب و حیادن چقوب کستاخ اولمیه. و جزئی کنائده عفو
ایلمیه بلکه با تغافل ایدوب کندوبی دانسته ایلمیه. یاخود صریح بو جرمه کی عفو
ایلدم بر دخی ایلمیه دیه. بر کمسنه که کندوسی خدمت مولی بنده مقصر و کنهکار
و محتاج عفو دامن رحمت پروردکار ایدوکنه معترف اوله. لابد کندو زیردستی اولان
کمسنه‌لرک جرایمندن عفو و زلاتنی ستر ایتمک لازم در. بیت
من کان یرجو عفو من هو فوقه — فلیعف عن ذنب الذی هو دونه
ترکون مخالفت رب العالمینه مبتلا — و اصناف عظایم ذنوب و کبایر جرایمه
مرتکب اولان بنده ضعیفه دامیدر که بر ایکی درم ایله صتون الدوغی آدمی قالیجه

قالیجه طرفین راست قومدک و شمعی مقراضله کسرکن بسو بوندردک دیو لتلر
ورکه دایره‌دن بیرون و حددن متجاوز واقع اوله. مثنوی
ای خواجه ارسلان و آغوش — فرمان ده خود مکن فراموش
او را تو بده درم خریدی — آخر نه بقدرت آفریدی
بعض اصحاب روایت ایدر که حضرت خواجهٔ هردوسرا سید ابرار محمد مصطفی
صلی الله علیه و سلم والدم خانه‌سنه دعوت ایتمشدی. بر جاریه خدمتنده قصور
ایدوب بن اوزینه بر طپنجه اوردم. حضرت پریشان خاطر اولوب انک امرؤ فیک جاهلیه
یعنی سن بر آدمسین که سنده نادانلق آثاری وار دیدی. پس بن نادم اولوب یا رسول
الله لوجه الله آزاد اولسون دیدم. بیوردیلر که لو لم تفعل للفحتک النار یعنی آزاد
ایتمییدک سنی آتش دوزخ یاقدی قاوردی ایدی. و ناحق شتم و قذف مملوک ایتمکدن
احتراز ایده‌لر. و حدیث شریفده وارد اولمشدر که بر کمسنه مملوکنه قذف ایلسه
حال انکه اول قذف اتدوکی نسنه اندن اولمسه فردای قیامتده اکا حد قذف اورلر
و ماکول و ملابسده تقصیر ایتمیوب مزاح العله یعنی بی بهانه ایده. و حدیث شریفده
وارد اولمشدر که مملوکلره احسان ایلک سز نه یرسکوز اندن یدردک و نه
کیرسکوز اندن کیدردک. و بعض اصحاب بو حدیث شریفک ظاهری ایله عمل ایدوب سید
نه کیرسه اول نوعدن لباس و نه طعام یرسه اول قسمدن طعام لازمدر دیدیلر. اما
جمهور علمای شریعت ذاهب اولدیلر که بو حدیث شریف اول زمانه کوره وارد اولمشدر که
جمله خلقک لباسی نوع واحد ایدی. اما شمدی که اعصارده متنوع لباسلر و فاخر
و مختلف و متفاوت اجناس وار در کندو کیدوکی لباسدن مملوکه کیدرمک واجب

مطلب

دکلدر ولکن کندو اقرانینک مملوکلری نه کیرسه بو دخی مملوکنه انی کیدرمک کرک
که اولدخی اقران و امثالی ایچنده منکسر و شکسته اولمیه

وصیت اشترای غلام و جاریه

اهل خبرت اشیا و تجربت امور دیمشلر که عبد یا جاریه اشترا ایتمک استیین لابددر که بر دفعه
نظر ایله اکتفا ایلمیه و نظرهٔ اولی یه تهمت ایلیه و عرب نظرهٔ اولی یه نظرهٔ حمقی دیو تسمیه ایدرلر
خصوصا که جاریه شریه المق استیین شدت شهوت و شبقه مبتلا ایسه اصلا استحسانه اعتماد
ایلمیه نته کم اج کمسنه یه هر طعام لذیذ کلور کذلک مبتلای عزوبت اولان کمسنه یه
هر ماده پری کورینور بلکه خالی النفس و معتدل الاحوال ایکن بر ایکی دفعه زیر و بالا
محکم نظر ایدوب عیوب خفیه سینه اطلاع قصد ایده و نخاسلر ایتدوکی تزیین
رنک و لونه فریفته اولمیه بلکه محکم چهره سینی یوب دوروب نظر ایده و سوق نخاسین
و مواضع کثرت و زحام ناسده کوردوکنه قناعت ایتمیه که بایع طایفه سینک
سوقلرندن طشره ده حیله لری چندان عمل ایلمز و هر متاع که شرا اولنور خارج سوقده
نظر اولنسه البته اولکی دن ادنی و عیوبی اجلا کورینور و کثرت عرض و تقلبدن فارغ اولمیه
اما جبن تقلیب ده احتراز ایده که بچاق و خنجر مخفی اولوب ضرر ایرشدرمیه که بیعه
عرض اولنان غلام و جاریه ده غضب اولمق شایع در بیع اولوندوغنه راضی اولموب
فساده اقدام ایتمک محتملدر خصوصا بیع اولندوغی کمسنه صاحب جاه و دینی قوی او
لن کمسنه اندن دون اوله بلکه کندو دخی جاه و منصبده بلند اولان کمسنه نک خانه
سنه ایندوکی حقیق غلام و جاریه یه راغب اولمیه و شول غلام و جاریه که اهل قذف
و شتم اوله و صاحبنده چوق دوکلمش اوله المیه و عرب دیرلر که خیر مملوک اولدر که

که الندقدن صکره عصا کسر اولنه و شر مملوک اولدر که الندقده اکلمیو عصا ایله
اکر دیرسک عصا ایله الحمق بر هر حال لازمدر زیرا متنبی که شاعر جهاندر بیت

لا تشتری العبد الا والعصا معه　　ان العبید لانجاس مناکید

دیدی جواب بو در که بو زنکی قوللره کوره در زیرا متنبی بو بیتی کافور اخشیدی
صاحب مصر حقنده نظم ایلمشدر کافور زنکی خادم ایدی بعضلر بو بیت خدمت
مهنت ایچون النن قوللرده در که انلره بو دیارده فرق برلر انلر بر هر حال عصایه
محتاجلردر بعضلر ایدرلر بلکه مراد متنبی نصیحت عامدر و هر قوللک فی الجمله عصایه
احتیاجی تمام درنته کم شاعر آخر دیمشدر بیت

اللوم للحر مقیم رادع　　والعبد لا یردعه الا العصا

پس تقلیب و مشاوره اهل تجربت ایتدوکندن
صکره استخاره ایدوب اشترا ایده و جری مقدم غلام المیه زیرا اهل
جرات هیجان غضبی ماننده حریت و رقیت فراموش ایلر و احمق غلام دخی
اشترا ایتمیه زیرا احمق نفع ایدرین صنور ضرر ایدر و سابقا افندی سنک
معایبین ذکر ایدن قول و جاریه یی اشترا ایتمیه و معلول خدمتکاردن اعور و
اعرج و ابرص کبی احتراز ایلیه و بر خدمتکار که ذکا و کیاستی غالب اوله انوکله
احتیاط اوزرینه عامل اوله که ذکا و کیاست غالب حیله و مکر ایله اولور و عقل ایله
که حیاسی کثیر ایله اوله عقل کثیر و حیاسی قلیلدن اولیدر بیت

ابله پاده دل از غدار دانا به بود　　بار بر خر نه اکر اشتر جانکر است

و هر خدمتکار که قابلیت تحدس و تفرس ایدوب اکا مناسب خدمته تعیین اولنه
عقل و لطفی اکثر و حیا و ادبی اوفر اولنی کندو خدمتنه تعیین کاره و کسب ده کامل

غلام بلکه جاریه ده صح

وكافی وعفت وامانتدن حظی وافر ووافی اولنی تجارت ووكالتنه واموال
حفظ وامانتنه نصب ایده واعمال شاقه‌یه قادر وكد وسعیله اعمال جسمانیه‌یه
صابر اولنی عمارات وابنیه‌یه مشد ومعتمد ایلیه وهیكلی قوی جسیم وصنایع
دقیقه‌یه مناسبتی عدیم اولنلر حفظ وزراعت وحفر اراضی وحراثت و
انوك امثالی اعماله قوللنه وعلی هذا القیاس

بیت

بوریا باف اگرچه بافنده ست — نبرندش بكارگاه حریر

وبر خدمتكاری بر عمله نصب ایتدكدنصكره فی الحال عزل ایدوب آخر خدمته تعیین ایلمیه
كه علامت خفت وتهتكدر وخدمتكارلر تعیین اولنان خدمتلره درون دلدن
قصد ایتمز اولورلر ومخدوم سعی ایلیه‌سون كه خدمتكارینك خدمتی محبت وصفای
اراداتندن اوله وبو حال اول وقت اولور كه خدمتكار مخدومنك نعمتنده شریك
ودولتندن حصه‌دار اولوب مخدومنك ارتفاعی اكا دخی سبب رفعت وجاه
ودولتی اكا دخی حالنه كوره جاه ودولت اوله وبو احتمالی ویرمیه كه مخدومك
دولتی جدید ورفعتی مزداد اولدقده غیری خدمتكار ایدینوب بومطروح ومتروك
قلورز حكایت هشام بن عبد الملكه مژده خلافت كلدكده جمله اصحاب
وندماسی سجده شكر ایلدی الا ابرش كلبی هشام سن نیچون اصحابك كبی سجده
شكر ایلمدك دیو عتاب ایتدی دیدی كه سن بن سندن خلافه اوتورسین اكا
دولت اطرافك احاطه ایلر بزنسی هر كون كوررك صنعته دخی كوره مز اولورز هشام
ایندی فلان منصب سنك اولسون ابرش دخی درحال سجده شكر ایلدی جمله خدمتكار
حالی بودر كندویه دولت مخدومندن نصیب اولمیجق مخدومك زوال دولتن

ایسترلر بیت اذا لم یكن للمرء فی دولة امرئ نصیب ولا حظ تمنی زوالها
ابرشك ریا ونفاقی فهم اولنوب ما فی الضمیری ادا ایتدیكیچون هشام انی منصب جدید ایله
رعایت ایلمشدر پس خدمتكارك اعتقادی ایله كركدر كه روز دولتنده متمتع اولدیغی كبی
روز محنتده مقیم خدمت اولنلر نظم ان الكرام اذا ما اسهلوا ذكروا
من كان یألفهم فی منزل الخشن — خدمتكارده بو اعتقاد اولمیجق
خدمتنه عقد قلب ایتمیوب روز مفارقت ایچون كسب ذخیره وجمع عدت
ایتمكله مشغول اولور وحكما ایدرلر اصل خدمت اولدر كه محبانه اوله مزدورانه
اولمیه محبانه اولمز ایسه باری صحیحه مزدورانه اولوب مظلومانه اولمیه وخدمتكارك
مصالح ومهماتنی نشاط ورغبتله ایلیه اضطرار وكراهتله ایلمیه كه بو حال
ابادده دخی منعكس اولمیه وخدمتكارلردن ایماسیاستدن خایف وراهب
وانعام واحساندن طالب وراغب اوله توبه ایدن كمسنه‌نك توبه‌سین قبول ایده
توبه‌دن صكره ینه رجوع ایدنه موافق ومطابق كناه عقوبت ایلیه وبر ایكی كناه ایله
صلاحندن یوس وخیرندن ناامید اولمیه واكر تكرار تجارب وكثرة امتحان ایله
فسادی متناهی ناممكن وجرائم وقبایحدن انقطاعی نامیسر ایدوكی معلوم اولنه
همان سع ونفی وطرد وابعاد اولنه كه سایر خدمتكارلرك دخی فسادینه باعث اولور

بیت

كم صالح بفساد آخر یفسد — كالنار یوضع فی الرماد فیخمد

وخدمتكار بد خلط ردی ماده فاسده كبیدر كه غذای صالح دخی وارد اولسه
انی دخی كندویه دوندروب افساد ایدر ومهما امكن بنده مشتری استخدام
ایده كه حب قلبی وعقد موالاتی خدام احراردن اكثر یا اغلب واوفر واخلاص

سیدی تخلق ایتمه‌سی ایسترلر • و حکما دیمشلردر که خدمتکار اوج صنف در
اوّلکیسی حرّ بالطبع • ایکنجیسی بنده بالطبع • اوچونجیسی بنده بالشهوه در •
صنف اولی اولاد و انساب کبی که تربیت و رعایت ایتمک کرک • ایکنجیسی
مواشی و دواب کبی استعمال ایده و بونلر کبی ریاضت و تقویم ایتمک کرک • اوچونجی
سی غلام و جاریه کبی حاجت اولدقجه استعمال و اهانت و تحقیر ایله قوللنه‌لر •

بیان اخلاق اجناس و امزجه طوائف ناس

بو مقامده خواجه نصیر طوائف اممک اخلاق عالیه و طبایعلرینه اشارت ایلدی
که استخدامده معلوم اولوب اکا کوره عامل اولنه • و بز اکا بو فنده
موضوع اولان کتابلردن و تجارب حوادث و استماع احوال و اخبار اجناس ناس
ایله معلوم اولان نفعی ضم ایلدک • مقدمه • اوّلا معلوم اولسون
طوائف ناسک نیجه انواع و اجناسی در • و هر جنسده بعض اخلاق اکثر محمود و اکثر مذموم
غالبدر • و متعدد خدمتکارلر اتخاذ ایدن کمسنه‌لره اجناسک خواصنی
بیلمک لازم و واجبدر • و اختلاف انواع و اجناس حدیث افضل و خیر الکائنات
صلی الله علیه و سلم موجبیجه اوزره ثابت اولمشدر که الناس معادن کمعادن
الذهب و الفضة • مطلع • بنو آدم کالنبات • و نبت الارض الوان
فمنهم شجر المخلب • والکافور والبان • و منهم شجر ینضح طول الدهر قطران
و اختلاف خصائص اجناسک سببی چوقدر • بر سببی اولدر که جد عالیلرنده بو خلق
اولوب انسالی و اعقابنه ساری و موروث اوله • ایکنجی سبب وطنلری
اولان بلادک ارض و هوا و ماسی و سایر عوارضی اقتضا ایده • اوچونجی سبب اولدر

اولدر که بعضنده اول خلق اولمغله بوندن تعلم و سرقه طبیعت طریقی ایله
تخلق ایتمش اوله • عرب • طایفه عرب اکثر عقلا قتنده افضل اجناس
بنی آدمدر • اکثر عقلا دیدک زیرا بر طایفه عجمی عربه تفضیل ایدرلر • انلره شعوبیه
دیرلر • عرب نطق و فصاحت و شعر و بلاغتله فائقلردر • و بوکا دلیل
بریه ده کزوب عمرنده بلاد کورمیین اجلاف اعراب بلکه عورتلری اشعار و
قصاید سویلمشلردر که فضلای علما نیجه شرحلر یازمشلردر • و هر کز وزن و
بحرنده و قافیه و اعرابنده بر غلط ایتمشلردر • و کرم و احسان و ضیافت
مهمان • و رعایت عهد و امان ایتمکده • و شجاعت و فروسیتده بی نظیرلردر
اما جفای طبع و قوت شهوتله موسوم‌لردر • تحقیق شرا از قوی کتابنده
ایدر عرب جنسنک قیمتلری افضل اقوام • و نفسلری و اخلاقی اکرم • و طبعلری
ارق و وفالری اکثر • و خلقلری اطهر • و لسانلری افصح • و چهره‌لری اصبحدر
بعض علما دیمشلردر که کرم و جودی عربدن • حلم و رأیی رومدن و فارسیدن
و شجاعت و صبری ترک و فرنکدن • شقاقی کرج و ارمنیدن طلب ایده و که
و عربک بر خلقی دخی ظلم و ضیمه تحمل ایتمزلر • بریه‌لرنده جوع و عطش ایله
مجبورلر بلاد شام و عراقه کلوب سلطان رعایاسی اولوب حضور ایتمکی
اختیار ایتمزلر • و عربک خواصی جمیدر • و لکن استرقاقلری جایز دکلدر انلردن
قول و جاریه اولمز • قصیده • فراسته عرب طایفه‌سنی بو وجهله وصف
ایلمشدر • نظم • خیر البرایا و الانام العرب • کذلک قال العالم المجرب
طابوا فروعا زکوا اصولا • لانهم لم یلدوا المجهولا • و فیهم العزة و الحمیة

والشیمة الطاهرة الزکیة ۔ کرامة القدر وبذل الجود ۔ والطعن بالمثقف الاملود
وفیهم الخداع والعداوة ۔ والحسد والارباب والقساوة ۔ رعایة الجار وحی الضیف
موجودة فیهم وضرب السیف ۔ امنهم لیس له مماثل کماء الحیوان ماله معادل
عجم اگرچه عجم لغتده ماعدای عربه اطلاق اولنور ولکن عرف عامده
فارس اهلیدر که انلره ایران و ولایتلرینه ایران زمین دیرلر ۔ و ایران زمین
فرات ارماغیله جیحون ارماغنک که آب آمودخی دیرلر اراسنده در و اکثر
مشهور ولایتلری آذربایجان ۔ وعراق عجم ۔ وپارس وکرمان وخراساندر
وعجم خلقی الوانی بیاض حمرت آمیزدر ۔ وبدنلری فربهلگه مایل ۔ وصورتلری صافی
وعقللری لطیف وهمتلری شریف ۔ وعلوم ومعارف ۔ وصنایع ولطایف تعدده
سرآمد نوع بشردرلر ۔ وبو حدیث شریف انلرک شرفنه دلیل تیمدر کم بو
لو کان الایمان معلقا بالثریا لناله رجال من ابناء فارس ۔ خصوصا اهل خراسان
که انلره آسمان هنر وکمالده تابان اولمغ مثل خور آسان اولمشدر و
جمیع علوم ومعارفده جمله عالمه تفوق ایتمشلردر ۔ امام شمس الدین
حرزی بعض رسایلنده ذکر ایدر که علم حدیثک مکانی وزمانی جهتیندن
کمال علو وارتفاعی واردر ۔ مکان جهتیندن خراسانده زمان جهتیندن
هجرتک ایکی یوزی حدودنده نهایت بولمشدر ۔ تحقیق شراء الرقیق
کتابنده ایدر فارس اهلنک صورتلری جمیل مرضلری قلیل خلقلری کریم و
غضبلری عدیمدر ۔ زیرا کیفیتلری معتدلدر لیکن اهل سکون وراحتدرلر
وریاست وعقل وعلم وفضل اهلیدرلر ۔ لکن حیله وخدعه وبخل وامساکدن

خالی دگللردر خصوصا اهل مرو ۔ وقصیدهٔ فراستده صاحبی
اهل فارس حقنده بویله دیمشدر که نظم والفارسون لهم مکارم ۔ یعرفهم من لهم یلائم
لهم خلال ولهم ریاسة ۔ وفیهم السداد والکیاسة ۔ وعندهم بخل وفیهم کبر
وعزة ومنعة وفخر ۔ وعندهم رأی وفیهم علم ۔ وصنعة وحکمة وفهم
اهل روم وفا وامانت وسعی وکفایت ایله موسوملردر اما بخل وخست
ولؤم ودناءت ایله ملوملردر ۔ اهل رومک اشکالی بیاض وشقره طلعت ومواققلری
ممدوح وعقل وکیاستلری مقبول ۔ وجاریه‌لری خزینه دارلغه مناسبدر
وامساک وبخللری ضبطه موافقدر ۔ وعلماء متغزلدر که قطعه

لی من بنی الاصفر ریم رمی ۔ قلبی بسهم الحور الصائب
سهم من اللحظ رمتنی بها ۔ عن کثب قوس من الحاجب
کانما مقلته فی الحشا ۔ سیف علی بن ابی طالب

وقصیدهٔ فراستده صاحبی اهل روم حقنده بویله دیمشدر که نظم
والروم فیهم ادب وظرف ۔ وعلمة ونعمة ولطف ۔ وفیهم العقول والالباب
وفیهم الآراء والصواب ۔ وفیهم فوارس الشجاعة ۔ والعلم والحکم والصناعة
وفیهم البخل وذل النفس ۔ وفیهم العلم وصدق الحدس ۔ لکل ما یصلح الغلام
منهم رشد الشرف التمام ترک شجاعت وجودت حرمت وحسن شکلله
مشهوردر اما غدر وقساوت قلب وناحق شناسلغله مذکورلردر ۔ تحقیق شراء
الرقیق کتابنده ایدر ترک اهل فارسه استقامتلرده مساوی قوت اجسام
وصبر وشدتده ایتمکده غالبلردر بدنلری حسن وبیاض ورنگلری جامع وچهره‌لری

بو مرد لیغه مایل و چشم لری تنک خوبلری خوبلیقده ایت • و زشت لری
زشتلکده غایت در • خلق لرنده عدم وپنوفالیق و قساوت و قلت رحمت
ظاهر در • آت اتی ییمکدن جکرلری غلیظ اولمشدر • حکمت و ریاضتدن عاجزلر
و لطایف صنایعده قاصر لردر • اما جنک و حرب ده صابرلردر • خاتونلرنده
ظرافت و لطافت اخلاق اولمز • اما مر بری کنز اولاد و معدن نسل در • و ترک
طایفه سی نک قدری یعنی تیحره سی همان معده سیدر • نه طعامری اولسه ایده طبخ ایلمز
فقیر ایدر بن اتراک خصوصا مغل چهره لری مدور و بورنلری قصی و کوزلری تنک
اولورینه کم جناب رسالت پناهی صلی الله علیه وسلم وصف لرنده و آخر زمانده
خروج ایدوب اهل اسلامه غلبه و قتل ایده جکلرینی بیان معجز نظاملرنده بیورمشدر اذا
کان آخر الزمان جاء بنو قنطورا عراض الوجوه صغار الاعین فطس الانوف کان
وجوههم المجان المطرقة • بنو قنطورا ترکدر قنطورا بر خاتون ایدی بعض علما
قنطورا حضرت ابراهیمک علیه الصلاة والسلام جاریه سی ایدی ترک انوک نسلیدر
یعنی آخر زمان اولنجق قنطورا اوغللری کلهلر یوزلری کرمی و کوزلری کوچک
و بورنلری قصی یوزلری کویا کون چکلمش قلقانه بکزر • اهل ملاحم ایدر بونلر
مغول طایفه سیدر اولا طایفه عظمی لری جنکیز خان ایله سبع عشر و ستمائه ده
محمد خوارزمشاه اوزرینه خروج ایدوب ماوراء النهر و خراسان ولایتلرین
قتل عام و تخریب تام ایله اول کونه که اول اکی ولایت بهشت اندامدن
نشان قومادی • اهل وقوف دیرلر که بیک یل مجرای عادت اوزره توالد و تناسل
واقع اولوب مسیحی ضرر و آفت نقشمسه خراسان و ماوراء النهر اول عمارت

مطلب در بیان اول خروج جنکیز خان

245

عمارت و لطافته که جنکیز خروجندن اول ایدی انوک اوزرینه کلمک ممکن دکلدر
و ابن الاثیر ایدر طوفان نوحدن حکره روی زمینده اولان قضایا و فتن جنکیزده واقعه
مانند قتل و تخریب اصلا واقع اولمش دکلدر • بعده اوغلی اوغلی هلاکو ست و
خمسین و ستمائه ده بغداد شهرینه الوب مستعصم خلیفه عباسی اولاد و ارکان
دولتن قتل و بغدادی بر قولده بدی کون بر قولده قرق کون قتل عام و تخریب
مساجد و احراق کتب و مصاحف ایلدی • معدود اولان مقتول اویمش کره
یوز بیکدن زیاده ایدی • و صغر چشم تخلدن دخی کنایت اولمغین انلر حقنده
بعض شعرای عرب دیمشلر که نظم
اذا عرضت حاجة مقلقة — سل الله ربک من فضله
فاعینهم اعین ضیقه — ولا تسال الترک فی حاجة
ایدر بو بیتنده که بیت — و خواجه حافظ دخی اشارت
که حمله بر من درویش یک قبا آورد — بتنک چشمی آن ترک لشکری نازم
حقنده بویله دیمش که نظم — و صاحب قصیده فراید ترک
والترک فیهم قسوة و غلظة • وجراة ما ان لهن نهاية
لا یعرفون العفو والوفا • ولا یرون الجود والسخا • وفیهم اللیوث یوم الحرب
وفیهم کل ملیح عذب • لهم قدود و لهم خصور • والوجنات الحمر والشعور
وفیهم نجابة الاولاد • لکن عروا من حکمة السداد • اکراد بر طایفه در
معلوم • شجاعت و فروسیتله موسوم در • اما لصوصیت و قطع طریق اکثرینه
لازم و رفیق در • سوق شر الرقیق صاحبی ایدر • اکراد ده خشونت و قوت و
شجاعت و شدة قهر • و خشونت عیشه صبر و قلت وفا و خبث و غدر

واکرادک غلامی اعمال شاقه و امتهاندن غیری‌یه صالح اولمز و صاحب
قصیده فراست اکراد حقنده ایدر که **نظم** والشر کل الشر فی الاکراد
لبعدهم من منهج السداد • وفیهم للحرب والقتال • جلادة الطعن بالعوالی
لکن جمیل الخلق والصباح • لیست لهم کلا ولا السماح • فقیر ایدرین بو
طوایفک اکثری بو زمانده رقیق اولمز • بو دیار و اعصارده • بنده و جاریه مکانی
اولان طوایف • بشناق و ماجر • و آرناود • و روس • و فرنک
و کرج • و چرکس • و انلره قریب کرجیل • و ابزا • و بونلرک طبایعی
مشهور و خلق اراسنده **بشناق** حلم و وقار و درایت و عقل
صحیح و وفا و امانتله موصوف • و غلام و جاریه‌سی حسن شکل و خدمتله معروفدر
فقیر نظم ایتمشدم • **بیت**
سالنا جنس ذاک الاعجمی الغراد بسنا
فاعرض وجهه عنا وقال منغضا بسنا
ماجر عاقل و لبیب جمیع صنایعه
قابل و اریب اولورلر • آنجق فساد و غارتده کامل • و قتل و جرح و
اباق ایتمکه مایللردر • انلرک صاحبلری استخدامده احتیاط ایله عامل اولمق
کرک • اکثرینک اشکالی حسن و الوانی بیاضدر • فقیر نظم ایتمشدم **بیت**
غلام اعجمی قد جز منا القلب ماجر
سالنا جنسه عنه فقال منغضا ماجر
آرناود حسن شکل سلامت عقل و قابلیت صنایع و ادراک دقایق ایله
متصفلردر • ولکن کبر و عناد و طغیان و فساددن خالی دکللردر •
کندولر زعم ایدرلر که اصل جنسلری عرب و له جبلة بن الایهم غسانی که ملوک
شامدن ایدی • و تنصر ایدوب قیصر مملکتی امراسندن • رایات نور اسلام

اسلام مفارق ولایت شامه لامع اولنجه مسلمان اولوب مدینه‌یه حضرت
عمره ملاقات ایچون روانه اولدی مدینه منوره‌یه تمام زینت ایله داخل اولنجه اهالی
ایدرلر که مدینه‌ده بر کرو شیب قلمدی الا تفرجه چیقدیلر • حضرت عمر رضی الله عنه
حجه عازم ایدی بیله چیقوب بیت حرامی طواف ایدرکن برکسنه ازارینه
بصوب ازاری چوزلدی • دونوب اول شخصه بر طبنچه اوروب بورنی شکست
اولدی • حضرت عمره شکایت ایدیجک جبله چیقوب • یا خصمکی ارضا ایله •
یا قصاصه راضی اول دیو سویلنجک • بن ملک اول سوقه یعنی رعیت در •
قصاص نیجه اولور • حضرت عمر بیوردی که حکم کتاب الله بودر • جبله ایدی
بن ظن ایدردم که اسلام کلمکله عزتم زیاده اوله • حضرت بیوردی که عزت
اسلام زیاده‌در • ولکن حکم کتاب الله بودر • مخالفت ممکن دکلدر • جبله
ایدی بکا بو کون مهلت ویرک یارین فصل ایلک ایله ایلدیلر • صباح کوردیلر
جبله قوندوغی زمین دیار بلاقع اولمش • بر فرد آفریده قالمامش • اورادن
جبله قیصره کلوب ینه تنصر ایتدی • قیصر قتنی شاد اولوب انی استنبوله
کتوروب رعایتلر ایلردی • اما جبله نادم اولوب بو شعری انشاد ایدردی
قطعه
تنصرت الاشراف من اجل لطمة
وما کان فیها لو صبرت لها ضرر
وادرکنی فیها لجاج حمیة
فبعت لها العین الصحیحة بالعور
فیا لیت امی لم تلدنی ولیتنی
صبرت علی القول الذی قال لی عمر
حالا آرناود علماسی برلر قیصر دیارمزی جبله‌یه اقطاع ویروب جبله
عساکری ایله اول دیارده اقامت طول زمان و مجاورت کفار ایله لسانی

تغیر اولوب ازنا وداءله متسمی اولدیلر والله تعالی اعلم والعلم عند الله
روس روس طایفه‌سی حسن شکل بیاض لون ونعومت وقابلیت
صنایع ولطافت خدمت واطاعت سید وقلت عبادتله موصوفلردر
اما قلت صلاح وکثرت اباق وارتدادله معروفلردر قدیمده حاجی طرخان
ایله مشهور کرمدر حتی بر تاتار نیجه روسلی اسیر ایدردی کرمدر اما شمدی قضیه
عکس اولدی وتاتاری لاینک اکثرنی روس بعض اخذ ایلدی حاجی طرخان
ودشت برکت خانی لاینلرین کلیا اخذ ونهب ایلدیلر والله غالب علی امره
فرنج فرنج طایفه‌سی لطافت وحسن شکل وظرافت ودقایق حرفتده
عارفلردر صنایع جزئیه‌ده کمالاتری کلیدر لکن دکمه ده مسلمان اولمزلر
نیجه سی اسلامده عزت ورفعت بولوب عبادت وطاعت ایدیلردن
فرصت بولدقده ومن ینقلب علی عقبیه فلن یضر الله شیئا مضمونه مظهر
اولمشلردر کرج کرج طایفه‌سی عقل وکفایت وسعی ودرایتدن
خالی دکللردر غلام وجاریه‌سی طاعت وانقیاد اوزره اولور وکفی
نوع تقدر ودنائت شاندن دور دکللردر جرکس اکثری حسن شکل
وصحت مزاج ووقار وحشمت ودیانت وامانتله موصوفلردر اما ساده لک
وبلاهت ونقصان تدبیر وعجب ونخوتدن خالی دکللردر حتی مصر تختنده
ثمانین وسبعمائه ده سلطنت برقوق جرکسی‌یه منتسب اولوب تا سنه اثنین و
عشرین وتسعمائه سلطنت مصر وشام جراکسه‌یه منحصر قولدن قوله
انتقال ایدردی وکمال بلادت وعجب ونخوتلرندن ظن ایدرلردی که دولت

دولت رفیع الارکان منیع البنیان آل عثمان ابقاهم الله
تعالی الی یوم المیزان معادل ومساوی وقدرت وقوتده اول
عالی درکاهه مقاوم ومتقاوی اولهلر زیرا سلطان بایزید بن سلطان
محمد خان انار الله تعالی برهانه وثقل یوم الحشر میزانه حضرتلریله سلطان
قایتبای بینده منازعه واقع اولدقده کمال حلم وشفقتدن انتزاع ممالکلرین
قصد ایدوب بنفسه نهضت ایتمیوب بعض امرا ارسال ایدردی اتفاق
کسر واقع اولمغین سرلی سامانلری باد نخوتله پر اولمشدی چون تخت
سلطنت قدیم قدم مبارک صاحبقران فاتح ممالک ایران وتوران
افتخار سلاطین آل عثمان سلطان سلیمشاه خان ایله روح الله روحه
فی غرف الجنان مشرف اولدی بیت ولولا التحسبون الحلم عجزا
لما عدم المسیئون احتمالی مقتضاسنجه ایتدکلری جسارت و
گستاخلیغه تحمل میسور اولوب رفع مضرت ودفع مضرتلری ایچون بلاد عرب
وشام وحلب جانبنه لشکر چکدی اول زمانده سلطان اولان قانصوه غوری
جرکسلرک اعقلی ورای تدبیرده اکملی ایدی دیرلر که رایی خداوندکار
حضرتلرینه اطاعت وانعام شریفلرندن نه صادر اولورسه اکا قناعت
ایتمک ایدی بقیه جراکسه نقصان عقل وغلبه جهل وافراط نخوت وعجبلری
سببیله مرحوم غوری‌یه اطاله اراده ایدوب بس عثمانلودن قورقوسک مصرده
اوتوروب سرحده وارلم اتوک حقندن کلهلم دیرلردی بالاخره مرحوم
غوری خواه ناخواه حلب جانبنه کلوب مرج دابقده اثنین وعشرین

و تسعمائه رجبنک اواخرنده محاربه ایدوب فی الحال چراکسه منهزم
اولوب سلطان غوری و نایب شام سیبای که اشجع و اعظم امرا ایدی
مقتول اولوب بقیة السیف میدان کارزاردن فرار ایدوب منکوب و مسلوب
مصره دوشوب طومان بای نام چرکسی که امیر کبیر ایدی سلطان ایلدیلر
ایشتدم که حضرت خداوندگار شامدن تکرار رسل ارسال ایلمش که
مقر و موطنکوزه عسکر ایلتوب بالکلیه رفع و استیصال ایتمکوزه
راغب دکلین اکر جماقات ماضیه کوزدن توبه و انابت و خطبه و سکه
نام همایونه فرجامه ایتمکه اجابت ایدرسکوز جانوز و مالکوزه امین و مملکتکوزده
سالمین اولورسکوز و الا عسکر ظفر رهبر له ایرشدم و قتکوزده حاضر اولکوز
چون قلت عقل و کثرة جهللری قابل علاج دکل ایدی اصرّوا و استکبروا
استکبارا مضمونی اوزره رفع رایت عناد و ترک سلوک طریق انقیاد
ایلدیلر لا بد بنفسه سنه ثلث و عشرین و تسعمائه ذی القعده سنده
شامدن نهضت بیوروب غزه ده و مصرده نیجه دفعه محاربلر واقع
اولدی اما عصفورله شاهین و روباهله شیر غریبی ایرمیدر
آخر الامر جمله سی عرضهٔ بوار و غرقهٔ دریای هلاک اولوب دولتلری
ما صدق کان لم یکن شیئا مذکورا اولدی و کان امر الله قدرا
مقدورا کرل و ابرا انلر دخی چرکسه قریبدر وطن جهتندن
و اخلاق جهتندن سیاه رنک قسمندن بری دخی هندیلر
هند بلادیدر جنوب و مشرق ناحیه سنده و خلقی اکثر اسمر اولور

اولور اما بعضنده بوی جمال دخی اولور میر خسرو دهلوی بعض تغزلاتنده
ایدر که بیت هندوی مرا اگر کل ترکانه بسنید
ز سینهٔ من چون بت و بتخانه بسنید ٭ سوق الرقیق صاحبی ایدر
اهل هندک قدلری موزون و رنکلری اسمر و طیب نکهت و حسن و نعومت
بدن و عقل و سداددن و حکمت و صناعت و وفاء عهد و مودتدن
بهره مندلردر اما قلتدن مبالات ایتموب جرایم عظایمه اقدام ایدرلر
صالحلری ابو صالح و طالحلری غایت طالح اولور امراض نزلویه
انلره چوق عارض اولور قصیدهٔ فراست صاحبی هندیلر حقنده
بویله دیمش که نظم و الهند فیهم عفة و فسق ٭ و قسوة و باطل و حمق
لهم شعور لهم قدود ٭ و هم اباحیل و هم عبید ٭ بو زمانده هندیلر
طواشیلر استعمال ایدرلر و لکن سوء خلق و کثرت فسادلری ایله
مذمومدر زنکیلر قلیل العقل و الادب کثیر اللهو و الطرب و
انلردن عقل سلیم و خلق حسن اعجب عجبدر کثرت طربلری سبب قلت عقللریدر و بعض
بلاد حارهده اغر خدمتلردن غیری نسنه یه صالح دکللردر قصیده فراستده
ایدر بیت و فی الزنوج غلظ الطباع ٭ و فیهم میل الی الجماع ٭
حبش طایفه سی انلردن اصلحدر خلقلری ملایمدر لکن جسملری ضعیف و
حقیر و عمرلری قلیل و قصیر اولور باقی اجناس دخی اطوار و احوالندن تعرض و
تجسس ایلیوب استعمال ایلملز و کاه اولور که دنی جنسدن فرد مقبول
اتفاقا واقع اولور انوک کبی کسک ایولکی معلوم اولنجه جنسی کم اولور

ضرر ایتمز. عکسی دخی بویله در. ابو جنس دنی و نامعتبر فرد حاصل اولور واللّٰه اعلم

باب سادس تدبیر مدن و ضبط ممالک و قواعد شرعی و نوامیس الٰهی بیاننده در

بو بابده ایکی فصل ایراد اولنور

فصل اول انسانک تمدّنه احتیاجی و بو فنک شرفی بیاننده در

اگرچه مقدمه ده بر بو مقصودی ایراد ایتمشدک اما بو مقامده خواجه نصیر و فاضل دوانی یه اقتدا و سابقدن زیاده تفصیل ایلدک اولا معلوم اولسون که موجودات ممکنه ایکی قسم در بری اولدر که کمالاتی وجودنه مقارن اولوب جمله سی بالفعل حاصل اوله اجرام سماویه کبی ایکنجی کمالاتی وجودندن متأخر تدریجا حاصل اوله اجسام مرکبات عنصریه کبی و بو قسم حرکت گرکدر که انلر قوتدن فعله و نقصاندن کماله حقیقه و بو حرکت اسبابک معاونتی اولمینجه حاصل اولمز و اسباب دخی یا صور در ماده نطفه یه عارض اولان صور علقه و مضغه و صورت جنینی کبی متعاقب مبدأ فیاضدن فیض اولوب آخر صورت انسانیه یه مؤدی اولور و صورته حکما اصطلاحاتنده کمالات اولی دیرلر. یا معدّاتدر که ماده یه متعاقب بری گلوب بری گیدوب بری دخی گلوب آخر ماده یه کمالی و لاحق صورتک حصولنه مقتضی اولورلر. غذالر کبی که بدن انسانه متعاقب و منضم اولوب نشو و نمابخشنده کمال ممکنه مقتضی اولورلر. و معاونت دخی مطلقا اوچ قسم در اوزرنه اولور. اولکیسی معاونت بالماده در یعنی معین اولانک شیء معاونت ایتدوکی شیء دن جزء اولمغله معاونت ایلیه غذانک حیوانه معاونتی گبی ایکنجی معاونت بالآلات در یعنی معاون معاونت ایتدوکی نسنه نک آلتی اوله

اوله حیوان تناول غذا ایتدکده بچاق و اکی و صو گبی زیرا صونک حیوانه نفعی بودر که غذاسنی ترقیق ایدوب منافذ ضیقه یه گیرمکه مستعد ایلر. اوچنجی معاونت بالخدمت در. و معاونت بالخدمت اولدر که معینک فعلی معاونت ایتدوکی نسنه یه نافع اوله خدمتکارک فعلی گبی که سیدینه نافع و انک غرضنی محصل در. و معاونت بالخدمت دخی ایکی نوع در بری خدمت بالذات در که معینک فعلی معاونت ایتدوکی کیشینک غرضنی تحصیل ایتمک ایچون اوله. مملوکک مالکنه ایتدوکی خدمت گبی که ذکر ایتدک. ایکنجیسی خدمت بالعرض در که معینک فعلی غرض آخر ایچون اوله ولکن بو فعل معاونت واقع اولان نسنه یه دخی نافع اوله چوبانک رمه گوسفنده ایتدوکی خدمتی گبی اصل غرضی صاحب رمه یه خدمت و انک رضاسنی تحصیل در. لکن رمه یه انک مرادی اولدوغیچون خدمت ایلر. معاونت و خدمتی صاحب رمه یه بالذات و نفس رمه یه بالعرض اولور. و حکیم فاضل معلم ثانی ابو نصر فارابی قسم اوله مثال افلاکی دن گتورمش. مثلا افلاک تسخیر ایدوب حیواناتی اهلاک و ترکیبلرینی باطل ایتمکله عناصره بالذات خدمت و معاونت اولور که حیوانلرک ترکیبی باطل اولمغله متفرق اولوب اجزاسی عناصره ملحق اولور. اما نفس حیوانات خدمت و معاونتی بو قدر. بلکه انلره ضرری وار در. معاونت قصد اولنمدی و قسم ثانی یه سباع بهائمی افتراس و اهلاک ایتمکی مثال ایتمش زیرا سباعک اهلاک حیوان ایتمه سندن عناصره نفع اولور زیرا اجزاسی متفرق اولوب هر عنصر که حیوانده گلوب مجتمع اولمشدی حیّز اصلیسنه واصل اولور ولکن سباعک

بالعرض

افتراس حیوانی کندو نفعی ایچون ایدر که لحوم و دماسندن تغذی ایدر بخلاف افلاکی که
تسبیح ایتدوکی حیواندن متمتع اولمز پس افاعی نک عناصره خدمتی بالعرض اولمیوب
بالذات اولور سباعک بالذات اولمیوب بالعرض اولور بو در خواجه نصیر و فاضل دوانی
حکیم کامل ابونصر فارابیدن نقل ایتدکلری که کمال ایضاح ایله تقریر ایلدیک اما مخفی و مبهم
که افاعی حیواناتی کندو نفعی ایچون تسمیم ایدوب تسبیع ایلمز پس انلر دخی کندو ایچون اتمامش اولور
غایة ما فی الباب جلب شهوت ایچون اولمیوب دفع ضرر ایچوندر که اثر قوت غضبیه در ایلمش اولور
پس خدمتی کندویه بالذات عناصره بالعرض اولور بو مقدمه تمهید اولندقدن صکره
معلوم اولسون که عناصر و معادن و نباتات و حیوانات انسانه اوچ طریق ایله خدمت ایدرلر
اعنی خدمت بطریق الماده و خدمت بطریق الآله و خدمت بطریق المعاونه اما انسان
انلره خدمت ایلمز الا اوچنجی طریقله که خدمت بطریق المعاونتدر زیرا انسان
انلردن اشرفدر اشرف اخسه خدمت ایلمز بلکه عکسی اولور اما بطریق الماده خدمت
ایتدکلری زیرا انسان بحسب الظاهر بدن و روحدن مرکبدر و بدن غدایه محتاجدر
پس مرکبات بالذات عناصر مرکبات ضمننده انسانه غدا اولورلر غدا اخود
متغذی اولوب جزء بالفعل اولورلر نته کم مقدمه کتابده بیلدرلمشدر پس مرکبات و
عناصر بطریق الماده خدمت ایتدکلری ظاهر اولدی اما بطریق الآله خدمت ایتدکلری
دخی ظاهردر مثلا تراب انسانه مسکن اولور و انوک کل و آجر ولبنه ایدوب جدار مسکن
ایلمز و هوا خود تنفسده لازم اولور زیرا هوا ... روح حیوانی که حرارت غریزیه
بخاریدر فی الحال محترق اولوب باطل اولور اما اول هوا روح حرارتندن
حرارت کسب ایدوب تعفن طوتر اگر اخراج اولمز ایسه بدنی ده روحی متعفن ایدر اول

اول سببدن ادخالی راحت اولدوغی کبی اخراجی دخی راحت اولور شیخ سعدی
در هر نفسی دو نعمت موجود است دیدوکی بودر و صونک آلت اولدوغی
خود دیدکه غدایه بدرقه اولوب اوکه دوشوبانی منافذ ضیقه یه ادخال
ایدوب بدنک جمله سنک تغذیه ایتمه سینه سبب اولور و آتش آلت اولدوغی
طبخ غدا ایتمکده ظاهردر و مرکبات دخی بعضی غدا و بعضی دوا اولوب
خدمت ایلر و بعضی دخی مسخر اولوب مهماتنده ات و قتور کبی که رکوب ایده
خدمت ایلر و بقر که زراعتنده خدمت ایلر و کلب کبی که صید و حراستده
خدمت ایلر نته کم تنزیل آسمانیده بو خدمتلره اشارت بیورلمشدر که وسخر لکم
الفلک لتجری فی البحر والانهار وسخر لکم الشمس والقمر دائبین وسخر لکم اللیل و
النهار بلکه انسانه اجرام سماویه دخی خدمت ایلر اما انلرک خدمتی بطریق المعاونه در
بطریق الماده والآلت دکلدر انلرک خدمتنه دخی قران عظیمده اشارت اولنمشدر
و بیت مشهورده دخی اشارت اولنمشدر که — بیت

ابر و باد و مه و خورشید و فلک در کارند ... تا تو نانی بکف آری و بغفلت نخوری

زیرا شمس و قمر حرکاتیله لیل و نهار اولوب لیل نوم و قرار و سکونه مناسبدر زیرا
اضوا و انوار نوم عرق اولمغه مانعدر اول سببدن که نوم جوهر روح باطن بدنه
توجه ایتمکله ظاهر بدن ارواحدن فی الجمله خالی اولمغله اعصاب و قوایه استرخا
و تعطل گلمکله حواس و قوی اعصاب و اعضا استراحت بولمغ ایچون پس انوار و اضوا
حوق اولنجق ارواح ... متوجه اولمز زیرا ارواح دخی نوره عاشقدر حضینی
کورنجک بیت لمنشیه رحمه الله شمع رخسار و که میل ایده وکی ستر می دخل

چونکه روشنلردر الجنس الی الجنس یمیل ٭ مقتضاسنجه اول انواری قوتو
ظلمت خانهٔ بدنه توجه ایده مز و روح انسانی انوار عالم شهادته فی الجمله عاشقدر
اولدوغیچون میل ایتدوکی طفل رضیعه دخی ظاهردر که بر شعله کورسه اول جانبه
متوجه اولور قلور پس نوم ظلمت معین ایدوکنک طبیعتی ظاهر اولدی آنیچون خود ظاهردر
آدمی کوندزین نوم ایتسه یا مظلم یره کیدر یا الی ایله کوزلرین ستر ایدر اطبا
ایچیچون نوم نهار مضردر که نوم بغرق اولمز دیدیلر پس حق جل وعلانک وجعل
اللیل لباسا والنهار معاشا وجعل لکم اللیل لتسکنوا فیه والنهار مبصرا بیوردوغی
بودر ودخی حرکات شمس ایله فصول اربعه متمیز اولوب انسان قوتنی بعضی فصولده
زرع بعضنده سقی وبعضنده حصاد ودیاس ایلر وحرکات قمر ایله شهور
وحرکات شمس ایله ایام متمیز اولوب مواسم عبادات واوقات طاعات
معلوم اولور قل هی مواقیت للناس والحج بیوردوغی کبی وآجال بیوع و
اجارات دخی انلر ایله معلوم اولور لتعلموا عدد السنین والحساب بیوردوغی
کبی والحاصل خدمت معاونت افلاک وسماوات ظاهردر اما سماوات بالعرض
میدر یوخسه بالقصد انسانه خدمت ایتمک ایچون خلق اولنمشلردر حکما که ملائکه
انساندن افضلدر دیو ذاهب اولمشلردر اولکی مذهبه ذاهب اولورلر ودیرلر
افلاکک حرکاتی سفلیات احوالی منتظم اولمغیچون دکلدر زیرا فلکیات عنصریاتدن
افضلدر وافضل اخسه بالذات خدمت ایلمز بلکه افلاکک حرکاتی عشق ومحبتدن
ناشیدر جمال لایزال مبدا متعاله عاشقلردر وحرکات دوریه ایله تمکن
اوضاع ممکنه سی فعلیته چیقمغله استکمال ومبدا اول جل ذکره حضرتنه که

کامل من کل الوجوه در و مبادی عالیه که عقولدر وجمیع کمالاتلری بالفعل حاصلدر
وحمله سنی غایت مراتب کمال ممکنه لرینه واصلدر تشبه ایدرلر و مبدا اول و
مبادی عالیه دن تشبه سببی ایله انلره انوار وکمالات وابتهاج وسعادات
فایض اولور نه بو کمال وسعاداته حد ونهایت ونه فلکیاتک حرکات
دوریه لری ایله بو کمالات وسعاداتک فیضنه استعداد حاصل ایتمه لرینه بدایت
وغایت واردر وبو حرکات دوریه دن سفلیات احوالنه دخی انتظام
حاصل اولور ذلک تقدیر العزیز العلیم اما فلکیات انی قصد ایتمزلر بلکه
جانب علویاته استغراقلریندن طرف سفلیاته اصلا التفات دخی ایتمزلر
بو قضیه قلدی که محضا سفلیات ایچون حرکت ایده لر ومقصد و
مرادلری سفلیاتک انتظامی اوله حاشاهم عن ذلک ٭ اما اکثر متشرعلر
که انسان افضل مخلوقاتدر دیو ذاهب اولورلردر که فلکیات انتظام امر
بنی آدم واول عالم بو عالم اصلا ایچون مخلوقلردر نته کم حدیث لولاک
لولاک لما خلقت الافلاک دلالت ایدر ودیرلر که توراتده وارد اولدی
که یا بنی آدم خلقتک لاجلی وخلقت الاشیا لاجلک وملائکه نک انسانه
سجده ایتدکلرینک سری بو مقامده تامل ایدنلره منکشف اولور امام کبار
عنصریه نک جمیع انواعی انسانه خدمت ایتدکلرنده کمسنه نزاع ایلمز حتی حیوانات
راکع شکلنده وحشرات ونباتات ومعادن ساجد هیئتنده واشجار حد منتده
قایم صورتنده خلق اولندوغی بو کا اشارتدر که ملائکه سموات ابتدای عالمدن
انتهایه دک بعضی ساجد بعضی راکع بعضی قایم اولدوغی کبی بونلرده ابتدای

خلعتلرندن انتهاسنه وارنجه انلره نمونه اولوب مولای حقیقیلرینه انسان
خدمت ایتمکله عبادت ایلرلر نته کم بیوردی هو الذی خلق لکم ما فی الارض
جمیعا بیت سرو در باغ بیک پای بستاده چکند
در رکاب تو رود کر بود کش پای دکر اما افراد انسان بری برینه
معاونت خدمت طریقی اوزره خدمت ایلر اما معاونت ماده طریقیله
و معاونت آلت طریقیله خدمت ایلمز زیرا انسان جوهر مجرددر جسم و
جسمانی دکلدر نته کم مقدمه کتابده کیجدی جوهر مجرد آخردن جزء اولمز
و آخره آلت دخی اولمز خواجه نصیر طوسی و فاضل دوانی بو مقامده
بویله دیدیلر اما مخفی اولمیه که بو فنه مناسب اولدر که ظاهر حاله نظر اولنوب
انسان مجموع روح و بدن یا بدن حی ناطق اعتبار اولنه نته کم
انسانک تعریف مشهورنده حیوان ناطق و حیوان جسم نامی حساس
متحرک بالاراده دینلمشدر پس بو تقدیرجه افراد انسان بری برینه خدمت
بطریق الآلت دخی ایلر زیرا انسان تولد ایدر ارکک دیشی ایله جمع اولمق
کرک که ولد حاصل اوله پس پدر و مادر فرزنده خدمت بطریق الآلت ایتمش
اولور والعجب بو کوز فاضللر مرکبات عنصریه انسانه بطریق الماده
خدمت ایلر زیرا جزء مغتذی اولور دیو تصریح ایتدیلر انسان جوهر مجرد
محض اولدیغی بو تمثیللر راست اولمز اول موضعده انسانی مجموع روح
و بدن اعتبار ایدوب مرکبات عنصریه اکا خدمت بطریق الماده ایدر دیدیلر
بو مقامده انسانی مجرد روحدر دیو جزم ایدوب انسانک بری برینه خدمت

خدمت بطریق الآلت ایتدوکنی نفی ایلدیلر و بو تناقضدر پس انسان بری برینه
خدمت بطریق الآلت دخی ایدر اما بطریق الماده ایلمز اما حیوانات
بری برینه خدمت ایتمکده تفصیل بودر که حیوانات ایکی قسمدر بری تولد ایدر
که آب و ام اجتماعندن مولود اولور بالذات انسان و فرس و بقر کبی یا بالواسطه
طیور کبی اجتماعلرندن بیضه حاصل اولوب بیضه دن طیر حاصل اولور اکرچه
بو قسمه لغتده ولادت دیمزلر حتی خفاشه که یارسه و فارسیده شب پره
دیرلر طایر ولود دیو تعریف ایدوب ولود قیدی ایله سایر طیوردن تمییز ایدرلر
اما اصطلاحده طیور دخی مطلقا تولدده داخل و حیوانات متولده دن
معدوددر و بو معنایه اشارت اولمغیچون ولادتی بالذات و بالواسطه
تقسیم کونه ایدوب طیری قسم ثانیده ادخال ایلدک و حیوانانک بر قسمی
تولد ایدر که آب و امه محتاج اولمیوب حاصل اوله صولر ارکندیلرنده
حاصل اولان حیوانات و حشرات کبی و فاره بری دخی تولد ایله حاصل اولور
دیرلر بعضی سنه لرده افراطله متکثر اولوب اهلاک حرث ایلدوکی دلالت
ایلر و فقیر بعض کسنه لردن اشتدم دیار مصریه ده فاره بریه کوردم نصفی
لحم و عظم اولمش نصفی هنوز تراب اما میته فاره اوزرینه دیر ایدی
و انسان و فرس و بقر و امثالی کبی حیوانات کبار دخی تولدی ولور
اما اهل ملل قتنده که حدوث عالمه قایللردر ظاهردر که آدم علیه السلام
تولدی در نته کم بیوردی کمثل آدم خلقه من تراب اما فلاسفه قتنده
زیرا طوفانات عظیمه اولوب جمیع افراد انسان و حیوان هلاک اولور

بعده بنه توالد له حاصل اولوب تناسل ایدوب عالم معمور اولمق جایز و
واقعدر حتی بعض افاضل رساله سنده ذکر ایلر نتیجه آدم توالدی وجوده
کلمشدر کاهی طوفان آب اولوب عالم غرق وکاهی طوفان نار اولوب جهان
حرق اولوب بنه توالد له نوع وجوده کلمشدر اما بو آدم مشهور توالدی
دکلدر بلکه توالدی مقدمدر اسمی و رسمی منسی اولمشدر بو آدم توالدی در
لکن قلت نسل زماننده اولوب اکثر افرادندن منتشر اولمغله ابو البشر دیمکله
مشتهر اولمشدر نوح علیه السلام کبی والله تعالی اعلم * پس حیوانات
متولده بری برینه معاونت بطریق الآله ایلر زیرا اب و ام اجتماعنه
محتاجدر اما حیوانات متولده انلره محتاج اولمغله معاونت بطریق
الآله ارالرنده متحقق اولمز و متوالد اولان حیوانات دخی صغیر و محتاج تربیت
اولدوغی زمانده معاونت بطریق الآله و بطریق الخدمت بولنور اما کبیر
اولوب تربیته احتیاجی قلمدوغندن صکره معاونت بالکلیه منتفی اولوب
هر بری مستقل اولور اکثر حیواناتک حالی بودر اما بعض انواع بر مرحله احتیاج
تعاونده در حشرات دن نمل و نحل عسل کبی مجتمع اولوب بری برینه تهیه منازل و حفظ
اقوات ایتمکده تعاون اولمغله تعیش ایدرلر خصوصا نحل که پادشاهی اجماع
و تعیشلرینه ممکن و پادشاهلری تحت الخلقه ممتاز و ایکی اولسه برینی قتل ایدوب
اتفاق کلمه اولمغله تعیش ایدرلر و کاهی محاربه ایدوب قنغیسی غالب اولور
حکمداری انک اولور و حاجبلری و سقالری معیندر و طیور کبی دخی بعض انواعی
مستقل معاش ایدرلر طورنا و کشنی قاز کبی جمع اولوب بعضی ایللر راه

راه و بعضی جار اولمغله سفر و معاش ایدرلر پس بو انواعده
دخی خدمت بطریق المعاونه بری برینه متقرر در مقصود بو تفصیلدن اولدر که
انسان بقای نوع و بقای شخصنده بری برینک خدمت و معاونتنه سایر حیوانات دن
ارتوق محتاجدر حکمتی اولدر که انسان عقل و تمیز له موصوف و ممتاز در پس
حق جل و علا جمیع مصالحنی اکر غدا اکر لباس اکر سلاح اکر مسکن کندونک تحصیل
و رویتنه تفویض اولنمشدر زیرا فکر و عقله جمله سنی تحصیل و تکمیله قادر در
اما حیوانات حلیه عقل و تمیزدن خالی اولمغین ضایع اولمسونلر چون انلرک مصالحی
و لوازمنی طبیعی ایتمشدر کندولرک فکر و تدبیرینه مفوض ایتمشدر سابقا
حیواناتک اسباب معاشی نتیجه طبیعی در بیان ایلدک بنه اعاده ایتمیه لم چون
انسانک لوازمی کندو تحصیله محتاج اولدی پس اجتماعلری که تمدن اندن
عبارتدر ضروری و بری برینه معاونتلری لازم در زیرا کشی کندو لوازمنه
مستقل اولمز و بونکدخی نوع تحصیلنی سابقا ایراد ایلدک که بر شخص بر رغیف
یمکه زرع و حصاد و دیاس و طحن و خبز لا اقل لازم و بر کیسه بر قفطان کیمکه قطن
زراعت و جمع بعده حلاج دانه سندن تخلیص بعده غزال غزل بعده حایک نسج
بعده خیاط خیاطت ایتمک کرک هر بری بر حرفت و صناعتدر عمرنده بر کشی
بر یا ایکی حرفت تحصیل ایده و اول حرفت و صناعتلر آلاته محتاجدر انلری ایشلمک
دخی بر حرفتدر حال بو که بو صناعتلری تحصیل ایدنجه غدایه لباسه محتاجدر
پس ظاهر اولدی که انسان اجتماعه غایت محتاجمش که هر بری بر صناعت اختیار
ایدوب انی ایشلیوب کندویه لازم اوله جق مقداردن ارتوغنی آخره ایصال

ابده مثلا خیاط کندو لباسین دکدکدن صکره آخرک لباسین دخی بیوره و
نجار کندو اوین بنا قلدقدن صکره آخر اوین دخی بیی ویره وآخردن اجرت الوب
خیاط کندونک لباسندن غیری مهماتنه ونجار دخی سایر لوازمنه صرف ایلیه
که جمله لوازمی حاصل ومهماتی حاضر اولوب معاش ایده لر اگر جمله افراد
انسانک همتی بر صناعته اولسه معیشت مختل اولوردی پس حکمت ولطف الهی در
که جمیع افراد انسان صنایع شریفه یه طالب اولمیوب صنایع خسیسه وحرف
دنیه یه طالب بلکه صنایع شریفه دن ارتوق راغب اولورلر نته کم اختلاف
العلماء رحمة حدیثنده بونا ویلی ایلدیلر یعنی همتلرینک اختلافی رحمتدر
بعضینک همتی تفسیر وحدیثه بعضینک فقه واحکامه بعضینک نحو وعربیته
بو سببله جمله علوم امت محمد صلی الله علیه وسلم الحینده مکمل در ونته کم افراد
بشر تقدیر ربانی ایله فقر وغناده مساوی دکلدر زیرا جمله افراد انسان
غنی یا جمله فقیر اولسه بر فرد بر فرده خدمت اتمزدی زیرا خدمت خادم جانبندن
احتیاج مخدوم جانبندن منفعت ایصالنه قدرت اولمغه موقوفدر جمله افراد
غنی اولسه کمسنه ده احتیاج اولمغین فرد خادم اولمزدی جمله سی فقیر اولسه
بر احد منفعته قادر اولمدوغیچون کمسنه اکا خدمت اتمزدی پس اختلاف احوال
اولوب محتاج اولنلر خادم ومنفعته قادر اولنلر مخدوم اولدی که مخدوم
خادمک خدمتیله متمتع وخادم مخدومک منفعت مال وجاهی ایله
منتفع اولوب جمله نک مرادی حاصل ونظام عالم حاصل اوله چون ظاهر اولدی
که انسان اجتماع وتمدن اتمینجه معاش ایده مز واجتماع وتمدن دخی مطلقا

مطلب در بیان حکمت اختلاف ناس در فقر وغنا

مطلقا فسادی دافع وصلاحی مشتمل دکلدر زیرا طبایع مختلف واهویه
متباین یعنی هر کشینک بر مطلوبی ومرادی وار ونفس البته مرادینی سزیه طریقله
اولورسه اولسون الموی استر خصوصا نفوس عوام غیر مهذب وامارة بالسوء در
پس بر نسنه ایکی کمسنه نک مرادی اولیحق تنازع وتزاحم اولسه گرک اول ایکی
گرک بونکا گرک دیه گرک وهر بری آخری منع اتمک استه گرک لاجرم تنازع
وجدال وفتنه وفساد اوله گرک واشخاص بری برینی افنا واهلاک ویرکشکلی
تحصیل ایدوکی شیئی آخر غصب وسلب ایدوب معاش ممکن واجتماع میسر اولمیه
گرک پس بر تدبیر گرک که هم افراد انسان متمدن ومجتمع هم اول فسادلر منتفی و
مرتفع اوله هر شخص مراد شهوانیسنی جلب ایتمکیچون آخری مانع اولمیوب کندوسینی
مستحق اولدوغی مراداته قانع اوله وبو سیاست عظمی در که بونکله اجتماع
ممکن وفساد مندفع اولور وبو سیاست حاصل اولمز الا اوج نسنه ایله نته کم
سابقا اشارت اولنمشدر بری ناموس شارع در بری حاکم مانع بری دینار
نافع در اما ناموس شارع دیدکموز اول شریعت الهیه در که اوامر ونواهی
وزواجر وحدود واحکام وسیاساته مشتمل در ولابد در که بو شریعتک
واضعی وصاحبی سایر افراد انساندن وحی والهام وقرب ملک علام ایله ممتاز و
مفضل اوله زیرا کافه انام وعامه خواص وعوام هر شخصک وضع ایلدوکی
احکام وسیاساته اطاعت وانقیاد قلمزلر واماسنه دوکی اوامر ونواهیه
اجابت وامتثال اتمزلر مادام که واضع شرایع اولان کمسنه اول شریعتی
وحی والهام رب الانام ایله تبلیغ ایلمیه وشریعتی قبول اتمزسکوز حق جل وعلا

طرفندن کرفتار عقوبات والا ماده قلورسز قبول ایدرسکوز مجازی بالاحسان
و والاکرام اولورسز دمینه ودعواسینی معجزات باهره تایید وقصر نبوت و رسالتی
اساس حق اتقا عادلانه احکام وتشیید ایلمیه اکر دیرسک جایزکه واضع سیاست
پادشاه قاهر اولوب بلاد وعباد اچنده سیاستنی اجرا ایلیه نته کم
مقتدای طایفهٔ مغول چنکیزخان سلطنتده تمکن بولیجق عقل وکیاستیله سیاستلر
وضع ایدوب آدینه یاسا دیدی وحکم یاسا سیله عمل اتمینی قتل بی دریغ
ایدردی و بو یاسا اولاد و اشیاعی اراسنده معقول ومستعمل ایدی جواب
ایدرزکه بومقوله اولور اول وضع ایدن پادشاهک اولاد و اتباعنک دولتی
دایم و دیدهٔ حوادث روزکار سحر دولتنده نایم اولدقچه اما عادت
روزکار وقانون حوادث لیل و نهار اوزرنه که شیخ سعدی دیدوکی کبی

نظم: چنانکه دست بدست آمدست ملک بما ٭ بدستهای دکر همچنین بخواهد رفت

سلطنت خیمه‌سی اول خاندان جدا اوله وکوسهٔ شاهی نوبتخانهٔ دیکردن صدا
ایده اول قانون متبدل و اساس سیاست و احکامی متزلزل اولسه کرک
مثالی ذکر اولنان یاساء چنکیزخانی درکه اوایل سنه ستمائهٔ هجریه ده احداث
ایدوب کندو اولاد و اعقابی اکثر ممالک معتبرهٔ ربع مسکونه مالک اولدیلر
نته کم کتب تواریخ جهانکشای و زبر عطا ملک جوینی اندن خبر ویرور و
مع هذا بو مافیها مضمحل و متلاشی اولدی تا که حدود خمس و ثمانمائه ده
که فی الجمله ممالک ماوراء النهرده که اعقاب و اولاد تیمور حکام ایدی خواجه
احرار ناصرالدین عبیدالله نقشبندی حضرتلرینک سعیی ایله بالکلیه مرفوع

مرفوع و مضمحل اولوب ساحهٔ عالم غبار فسادندن پاک و طاهر اولدی
فقطع دابر القوم الذین ظلموا والحمد لله رب العالمین ٭ بخلاف شریعت
مطهره و قواعد و احکام منورهٔ دین احمدی و شرع محمدی صلی الله
علیه وسلم که روی عالمی منور و مشام بنی آدمی معطر ایده لی بیک یله
قریب اولدی و هنوز بوستان فواید و عوایدی تازه و طری و اساس
احکام و قواعدی شایبهٔ تنزل و تزلزلدن بعید و بریدر

مصرع: بر بسته دکر باشد و جو در بسته دکر

چون اثبات اولندی که
سیاست مذکوره که اجتماع مدنی انسن ممکن دکلدر لسان نبی و رسول الله
مبدا فیاض و رب قهاره موکول ایکن که علی الدوام مطاع جملهٔ عالمیان
و مقبول همه آدمیان اوله و بز رسول و نبی دیدیکمز شخص فاضله حکماء
متقدمین صاحب ناموس و شرعنه ناموس و متاخرین نبی و شارع و
وضعنه شرع و دین درلر و افلاطون بو طایفهٔ علیه حقنده هم اصحاب القوی
العظیمه و ارسطاطالیس هم الذین عنایة الله تعالی بهم اکر دیمشلردر
بعض عوام ناس حکماء یونان شرایع انبیایی منکردر دیدکلری غیر واقعدر
نعم یونانیلردن بعض طوایف فلاسفه نبوات و معاد و مجازاته انکار ایدرلر
نته کم کتاب مقدمه سنده کچمشدر اما حاکم مانع دیدیکمز اول کمسنه درکه
تایید الهی ایله ممتاز و توفیق نامتناهی ایله سرافراز اوله که هم نظم مصالح
بلاد هم تکمیل نفوس عباد ایتمکه قادر اوله و بو شخصه حکما حاکم علی الاطلاق
و احکامنه صناعت ملک درلر و متاخرون انکا خلیفه و فعلنه خلافت

وظایفه شیوعه اکا امام و فعلنه امامت دیرلر • و افلاطون اکا مدبر عالم
و ارسطاطالیس انسان مدنی دیر • یعنی اول انسان که وجه لایق او زرینه
حفظ مدینه ایلر • چون نظام زمام عالم • و صلاح کارخانهٔ بنی آدم •
بونک کبی صاحب دولتک کف کفایتنه موکول و تدبیر و سیاستنه مفوض
اوله • میامن و برکات احوال برایا و رعایایه شامل • و نفوس ناقصهٔ حضیض
نقصان و هاویه هواندن ذروهٔ کمال و عزت قرب ملک متعاله •
واصل اولور • نته کم زمان خلفاء راشدین • و ائمه مهدیین خصوصا
فاروق خطا و صواب • امیر المومنین عمر بن الخطاب • رضی الله عنه
زمانده ایله ایدی • و اکر مدبر عالم • و صاحب سیاست اعظم • بو مقوله فاضل
صاحب سعادت اولمزسه • روی روزکار حلیهٔ عدل و انصافدن خالی •
و زوایای معمورهٔ عالم انین مظلوم • و فریاد داد خواهدن خالی
اولمسه کرک • نته کم بعد الخلفاء الراشدین که تغلب متغلبه نصب خلفای
عدل اتمکه مانع • و مشام عالم نسایم عدالتدن شمه قانع اولمشدی •
و خواجه کاینات علیه افضل الصلوات • بو حالدن خبر و یروب الخلافة
بعدی ثلثون سنة ثم یصیر ملکا عضوضا بیوردی • پس هر عصرده و اضع
شریعت اولمق لازم دکل اما حاکم که شریعتی اعمال و اجرا و مواد جزئیه
نص شارع بوغسه قواعد کلیه سندن استخراج و اظهار و ابدا
ایلیه لازم در • و بو قدرته علماء متاخرین اجتهاد دیرلر • که خلیفه بر حق اولان
کمسنه ده شرط در • و جناب رسالتپناهی صلی الله علیه و سلم علمای

علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل • و العلماء ورثة الانبیاء بیوردوغی بو در •
و ظل الله و خلیفه الله دیدکلری بو صاحب دولتلردر • زیرا ظل صاحب ظله
مطابقدر و جمیع هیئات و مقادیرده اکا موافقدر • پس متصرف صوری عالم
دخی متصرف حقیقی و مالک علی الاطلاق حضرتنه بسط عدل و احسان • و فیض
جود و امتنان ایتمکده • و جور عباد و ظلم بلاد ایتمکدن مقدس و منزه اولمقدر •
و ارباب استحقاق و استعداده فیض جود و نوالی ملاحظهٔ اغراض • و نشر فضل و
افضالی مطالبهٔ اعواضدن خالی اولمقده طاقت بشری یتشدکجه موافقت
و بالجمله مبدأ کامل من جمیع الوجوه فضیلتیله بو دخی بنی نوعنده کامل و تخلقوا
باخلاق الله مضمونیله عامل السنه ظل الله فی الارض تعبیرنه لایق • و خلافت
حقیقیه فضیلتیله متصف و فایق اولور •

مثنوی

حق بود همچو شخص و او سایه • سایه از نور می برد مایه
هر چه در ذات شخص موجود است • بی تفاوت ز سایه مشهود است
رو نظر کن در آن درخت بلند • که چو در خاک پست سایه فکند
هر چه بینی ز شاخ و برگ و برش • همه در سایه ظاهر است اثرش
همچنان هر چه ایزد متعال • دارد از معنی عطا و کمال
بر تو ظل آن بود پیدا • از دل و دست حاکم والا

و بو حاکم طبیب مزاج عالمدر که اعتدال نظام عالمی که صحت اندن عبارتدر
حاصل اولسه حفظ • زایل اولسه اعاده ایدر • نته کم طبیب مزاج انسانی اعتدال
مزاج شخصی که صحت اندن عبارتدر حفظ و اعاده ایدر • و نته کم اعضای

زایل اولسه

انسانی نك بعضی رئیس وبعضی مرؤس وبعضی بعضنه محتاجدر موقوفدر
مثلا جگر کبد که روح حیوانی ایله حیات بولمقده یوزکه قلبدر محتاج
وقلب روح طبیعی ایله تغذیه ایتمکده کبده محتاج وایکیسی دخی روح نفسانی
وقوت حس بولمقده دماغه ودماغ تغذیه ده کبده وحیات بولمده
قلبه محتاجدر کذلك بنی آدم دخی بعضی رئیس وبعضی مرؤس وبعضی بعضندن
مستفیض ومستمددر وهربری برجهتدن آخره محتاج ومستکملدر بناء علیه
ابنای نوع ایله اختلاط وتعاون ومعاشرت ومظاهرت واجب ولازمدر

نظم
بنی آدم اعضای یکدیگرند　　که در آفرینش زیك گوهرند
چو عضوی بدرد آورد روزگار　　دگر عضوها را نماند قرار
تو کز محنت دیگران بیغمی　　نشاید که نامت نهند آدمی

پس اول طایفه که ابنای جنسدن اعتزال ورؤس جبال وکهوف ومغاراته
انخزال ایدرلر وادی زهد ورهبانیت وکمال مرتبهٔ انسانیت عد ایدرلر
وجهت معاشلرین خلقه تحمیل وخلقك زراعت وصناعتلریله مآکل و
ملابسلرین تحصیل ایدرلر انلر قاعدهٔ عدالتدن منحرف وصفت جور و
ظلمله متصفلردر اسملری متوکل ورسملری متأکّلدر زیرا کندولر
خلقه نفع رسان اولمیوب خلقدن منتفع وخیر الناس من ینفع الناس
والکاسب حبیب الله اسم ورسمی انلردن مرتفعدر حکایت اولنور که
برشخص بر گوشه ده گوردی بر روباه نابینا ومقعد اونور کیفیت
معاش وسبب حرکت وانتعاشندن متعجب وغور احوالنه اطلاع

اطلاع ایچون بر کمیندن برایکی گون مترقب اولور گوردی برگون بر شیر شکاری
کلوب بر صید گتوروب بینندن تناول ایدوب بقیه سنی روباه زاد اولور
برایکی گون دخی اوتوروب برجانور دخی صید گتوروب اسلوب سابق
اوزره بقایاسندن روباه نابینا تناول ایدر رزق حیواناته وکالت و
وعدهٔ حق که وما من دابة فی الارض الا علی الله رزقها مضمونی درقتنده
محقق ومتبین وداعیهٔ توکل وگوشه نشینلك درونده متقرر و
متعین اولوب بر کنج غاری مسکن قرار ایدوب توکل رزاق کردگار
وفراغت کسب وکار ایلر برایکی گون انزوا ونصب ایتدکدن صکره عنایت
حق وتوفیق کریم مطلق یتشیوب هاتف غیب وملهم لاریب طرفندن
برآواز ایشیدر که ای نادان اول جهتدن که کفیل ارزاق وکریم علی الاطلاق
سنی ونیجه سنك گبی بنده لرومزی اهمال ایتیوب قنده اولورسه وعده‌م
موجبنجه رزقنی ایصال ایدرز وبویره مبتنی واولیامزه بیدریغ اما
سن کندوکی روباه نابینا وبی دست وپا منزلنه ایلدوب
فضله کسب غیردن حصه دار وبنم کاسب شیرلرم الندن روباه رزق خوار
قلمجغك شیر شکاری اولوب سنك فضله کسبکی غذای محتاجین اولمغه
همت ایلسکه نه هم کاسب خیر هم محسن غیر اولسکه نه　　مثنوی

چنان سعی کن کز تو ماند چو شیر　　چو روبه چه باشی زوامانده سیر
بچنگ آر وبا دیگران نوش کن　　نه بر فضلهٔ دیگران گوش کن
چو شیر انکه گردن فربه است　　گر افتد چو روبه سگ از وی به است

پس روشن اولدی که کنج غار و قلهٔ کوهسارده انزوا و اعتزال ایتمکدن
خلق ایچنده کاسب و کسب خیر و نفع غیر ایتمکه راغب اولمق اولی و افضل
ایمش • و بو سبب ایله‌در که دین محمدی صلی الله علیه وسلم که مکارم اخلاقی
جامعدر • رهبانیت ملت مسیحیه مانعدر • که رهبانیة امتی الجهاد
و بودر که خواجه نصیر و فاضل دوانی خلقدن عزلت ایتمک منعنده ایراد
ایلدیلر که زیاده عبارات لامعه • و حکایات نافعه ایله ایراد ایلدک •
اما علمای آخرت و مشایخ مرشدین اتفاقی بونک اوزرینه‌در که طالب
سعادات و سالک طریق حق اولنلره عزلت خصوصا اوایل سلوکده
الزم لازمدر • و بر درویش نیک اندیش که اوقات و انفاسین عبادت
رب الناس • و مناجات قاضی الحاجات استیناسنه حصر ایدوب •
زوایای مساجد و معابد • بلکه کهوف جبال • و صحاری و رماله حق جل
و علا یه انقطاع و تبتل • و حق رزاقه تفویض و توکل ایتمش اولسه بطالت و
مشاکل و ثقلت و مؤنتن خلقه بی وجه متحمل اولمش اولمز • زیرا عبادت
حق اتم مهام و اهم مرامدر • و بونک عبادتی برکاتیله خلق عالمدن
بلالر مندفع • و ظلم ظلمه و فسق فسقه سببی ایله نازل اولاجق عذاب حق ایلرکه
دعاسی ایله مرتفع اولور • و بونلرک بری بونک خلقه نفعی مزارع چابک و
زراعتدن اکمل و بو طریق جمله اشغالدن اولی • و جمیع وظایفدن افضلدر
نته کم شیخ شهاب الدین سهروردی رضی الله عنه عوارف المعارف کتابنده
بیورر که ان کان دایم العمل لربه فیکفی بالعبادة شغلا • مستغنیا اولدر که

کهف [illegible] کهوف جمعیدر مغاره و [illegible]

اولدر که کنج خلوتده اوقاتی بطالتله مصروف • یا کنج عبادت حق مقصودی
اولمیوب بلکه جذب قلوب ناس و سمعه و ریا ایله رد ناس و انجاس او لمعه مشغول
اوله • بونک کبی کیمسنه‌لر متوکل دکل متاکل • و حق ایچون عامل دکل بلکه خلق ایچون
مستعمل‌لردر • اما بعض مشایخ دیرلر که مریده عزلت لازمدر • لکن کنج مسجد
و گوشهٔ خانقاه امثالنده منعزل اولوب جمعه و جماعته حاضر اولمق کرک • رؤس
جبال و مغاره‌لرده و صحرالرده منفرد اولمق مریده مضردر • اما صلحای
لبنان شام • و ابدال جبل لکام • انلر بحثدن خارجدر • مریدانلره اقتدا ایتمک
مجوز دکلدر • و الله تعالی اعلم • چون ظاهر و باهر اولدی که افراد انسانه
اجتماع و تمدن لازم • و عامه خلقه انعزال و انفراد ناممکندر • و اختلاط
و اجتماع دخی اخذ و اعطا و بیع و شرا و معامله مجامله ایتمینجه اولمز •
و بو احوالده رعایت عدل و انصاف • و دفع ظلم و جور و اعتساف
اولمینجه اجتماعک ضرری محقق • و فائده‌سی عدم • پس بونک قواعدی که
قوانین عدل و سیاست • و احکام ضوابط حکومت و ریاستدر • معلوم
و معمول بها اولمق کرک که اطراف عدالت مسلوک • و طرق جور و ظلم
متروک اوله • والله الموفق والمعین

فصل ثانی محبت بیاننده‌در

چون ظاهر اولدی که افراد انسان انتظام احوال • و تحصیل سعادت و
کمال ایتمکده اجتماع و تألفه محتاج • و اجتماع و تألف دخی مضرت مزاحم و
مغالبه‌یه مشتملدر • و بو مضرتک دفعی ایکی طریقله متصوردر • بری سی اجرای قوانین

عدالت و احکام سلطنت و ایالتدر که اشارت اولندی و بو طریق
جمهور انام و عامهٔ خواص و عوام و سواد اعظم و اکثر اهل عالم ایچوندر
انکنجی طریق طریق محبتدر و بو طریق خواص افراد و اعیان احاده مخصوصدر
زیرا جمهور خلق بری بریله محبت ایتمک عادةً محالدر اما برجماعت ایچنده
طریق محبت اولسه ممکندر و محبت اولنجق طریق عدالته احتیاج قلمز زیرا
عداله احتیاج انکیچون ایدی که هر کشی مرادو مطلوبی کندو الیه ایستر
پس غیری دفع ایتمک لازم اولور و غیر دخی همچنان اول مطلوبی کندو
جالب بونک دفعنی طالب اولور مزاحمه دن مخاصمه مطالبه دن مغالبه
حاصل اولور محبت اولنجق کشی مرادو مشتهی اولان نسنه محبوب مرادایچک
ایثار ایتمک مقرر بلکه محبوب تناول ایتمه سی دخی اشتهی کلور حکایت
رشحات کتابنده مولانا روحیدن نقل ایدر که خراسانده برجوان
پارسا وار ایدی که بر صاحب جمال جوانک دریای محبتنه غریق و آتش عشقیله
حریق اولمشدی همیشه عادتی بو ایدی که بر مرغوب تحفه نسنه بولر
مشقت و عنا ایله تحصیل ایدوب کلوب سر راه جواندان اوزرینه
مرغوب کندو کمیندن ترقب ایدردی آخر کمسنه کیچر کن الی اوستنه کمشندن
چیقوب بر قوچ دم الکده بو منع ایدردی چون جوان او مرغوب النسه ظاهر
اولمیوب نیچه کون اول اصفادن که جانان تحفه یه نظر صالدی و مقبولی
اولوب الدی دیو مسرور و شادان و خرابهٔ دل مجزونی آبادان
اولوردی مولانا ایدر محبتده صوردم و دیدم که چون بو تحفه هر اردر حمله

حملیله تحصیل ایدرسین نیچون محبوبکه سنک ایدوکین بیلدرمزسین
دیر ایدی که کمال محبتم طبع شریفنی زیربار منت ایتمکه مانع و دل دردمندم
مبارک خاطری اول تحفه یی یابنده بولمغله نوعا مسرور اولدوغنه راضی و
قانعدر محب محبوبله بو دایره ده اولنجق مشتهیات دنیاییه دن ایچون نیجه
مزاحمه و مغالبه و احتیاج اجرای قانون عدالت و سیاست اولور
و حکما دیرلر که محبت عدالتدن افضلدر زیرا محبت وحدت طبیعیه
مشابه و مشاکلدر عدالت وحدت صناعیه محاکی و مماثلدر وهیهات
که طبیعی صناعی کبی اوله و دخی محبت مقتضی اتحاددر رفع اثنینیتدر و عدالت
اثنینیت تحققندن صکره اولور زیرا عدالت انصافدر انصاف
لغتده نصف کلمه سندن مشتقدر یعنی بر نسنه نک نصفنی کندو الوب
و نصف آخرینی شریک اله نصف حقداشینه ویرلنده اولور چون محبت
سببی بله اتحاده که اصل اصولدر و وعدگاه قرب و وصولدر و اصل
اولنه اثنینیت فروعندن اولان احکامه نه احتیاج اولور و اندن نه
فایده حاصل

بیت

للعاشقین باحکام الغرام رضا
فلا تکن یا فتی بالعذل معترضا

حکما ایدرلر که جمله موجوداتک
قوام و بقاسی محبتیله در و محبت جمله اشیایه ساری و هیچ موجود وجود
وحدتدن خالی اولمدوغی کبی میل و محبتدن دخی عاری کلدر حتی نباتات و
جمادات دخی عشق و محبتله متصف و جمله جواهر و اعراض بو حیثیتدن
متغیرلدر عناصرک احیاز طبیعیه سنه میلی غالب و حیز طبیعیده حقیقته ینه حیز

طبیعی سنه طالب و حیز قسری سندن نافر اولدوغی عشق و محبت در
و هر جسم عنصری که کیفیات فعلیه دن که حرارت و برودتدر انفعالیه دن
که رطوبت و یبوستدر برینه متصف اولدوغی عشق در مثلا
نار حرارت و یبوست و هوا حرارت و رطوبت و ما برودت و
رطوبت و تراب برودت و یبوستله متصف مقتضیدر انلره
عاشقدر که انلره طالب و ضدلرندن که غیردر نفور و گریزاندر
مثلا مائی قسر ایله تسخین برودتدن جدا ایلسه لر قاسر زایل اولسه فی
الحال سنه معشوقی اولان برودته انتقال و اتصال ایدر و هر جنس بسیط
و مرکب جنسنه میل و محبت و خلاف جنسندن نفرت و هروب ایلر و خریداری
زیاده سیله میل و انعطاف ایلر و افلاک دخی حرکت دوریه عشقی ایلر
که مبدء جواهر عقلیه و مبادی عالیه تشبه و اشکال و اوضاع ممکنه سن
قوه دن فعله چیقر معلله انلره مبدئیت استفاضه در نته کم علم حکمتده
مقرر اولدی و کمال و نقصاندن موجوداتده نه وارسه جمله سی محبته
مترتب اولدن ناشیدر محبت موجب اتحاد و اتحاد قرب مبدء ادر و انحلال
علیه که کثرتک فرعیدر و اندن ناشیدر موجب نقصان و اختلال در
و حکمادن بو طایفه یه اهل محبت و غلبه دیرلر و سایر فرق حکما
اگر چه بو مذهبه تصریح ایتمشلردر اما محبتک فضلنه معترف و جمله
موجوداته سریان ایتدوکنه قایل اولمشلردر و شیخ رئیس
ابو علی بن سینا عشقک جمیع موجوداته سریانده بر رساله بدیعه

بدیعه تالیف ایتمشدر بیت سر حب ازلی در همه اشیا سارست
ورنه بر گل نزدی بلبل بیدل فریاد • اما متاخرون اصطلاحنده
محبت ذوی العقولده استعمال اولنور ذوی العقولدن اولمیان موضعده
عناصرک اجسام طبیعیه سینه میل ایتدوکی و مرکباتک بعضی بعضنه مزاج و
ترکیبده مناسب و مشاکل اولوب ارالرنده نسبت عددی یا نسبت
مساحی یا نسبت تالیفیدن بر نسبت معینه ده اتحادلری اولدوغیچون •
میل و انجذاب دیرلر • و بو میل و انجذابه نتیجه خواص عجیبه و اسرار غریبه
مترتب اولور و انلره اسرار طبایع دیرلر • مثلا مغناطیس بالخاصه
حدیدی جاذب • و حدید انی طالبدر • و بونک ضدی سنگ باغض الخل
دیدکلری در نه قدر سرکه یه برقسه لر اتلوب اشردوشر • بو خواص و
اسراره مطلع اولنلره علم طلسمات و نیرنجات حاصل اولور پس
بونلره محبت و ضدی استعمال اولنمز • بلکه میل و هروب استعمال اولنور
و حیوانات غیر ناطقه ارasنده اولسه الفت و نفرت دیرلر • و لامشاحه
فی الاصطلاح • اما انسانده اولان محبت ایکی نوعدر بری طبیعی
بری ارادی در طبیعی مادرک فرزندینه محبتی کبی اگر طبیعت مادرده بو محبت
مفطور اولمیدی تربیت اولاده بو مشقتلری اختیار ایتمیوب نوع انسان
منقرض و ملولازم اولوردی نته کم سابقا دخی دیدک • محبت ارادی معلمک
معلمنه مریدک شیخنه محبتی کبیدر • و بو دخی درت صنفدر • اولی سریع العقد
والانحلال اولاندر یعنی تیز حاصل اوله اما تیز زایل اوله • ایکنجیسی بطی العقد

خواص م

والانحلالدر یعنی کیج حادث اوله ولکن کیج زایل اوله اوچونجیسی بطیء
العقد سریع الانحلالدر یعنی کیج حاصل اوله وتیز زایل اوله دردنجیسی
سریع العقد بطیء الانحلال اولنلردر یعنی تیز حاصل اولوب کیج زایل اوله
وسبب محبت دخی اوچ نسنه در اولی لذت ایکنجیسی نفع اوچونجیسی خیردر
کاه اولور که بو اسباب بعضی بعضیله جمع اولوب مرکب اولور اما لذت
اول محبته سبب اولور که سریع العقد وسریع الانحلال اوله زیرا لذت سریع الحصول
والزوالدر اکا تابع اولان محبت دخی ایله اولور اما نفع اول محبته سبب اولور
که کیج حاصل اولوب تیز زایل اوله زیرا نفع آخر دکمه ده متحقق اولمز اولسه
دخی مستمر اولمیوب تیز زایل اولور خصوصا بو زمانده که خلق بری بربندن
اومدوغی نیوک نفع اولدر که ضرر ایرشدرمیه ‹بیت›

اما النفع من ترک القبیح به … فی اکثر الناس احسان واجمال

پس بو مقوله اولان نفعه مترتب محبت دخی ایله اولور اما خیر شمول المحبته سبب اولور
که تیز حاصل اوله کیج زایل اوله زیرا اهل خیر اراسنده محبت جانی وموانست
روحانی واردر لابد محبت دخی تیز حاصل اولور وکیج زایل اولمه سنک حکمتی
بودر که اهل خیر اراسنده اتحاد حقیقی واردر پس انفکاکی متعذر یا متعسردر
اما نفعله خیردن یا اوچندن مرکب اولان سببله حاصل اولان محبت کیج حاصل
اولوب کیج زایل اولاندر کیج حاصل اولدوغی زیرا ایکی یا اوچ نسنه نک بربره
کلوب جمع اولمه سی کیج اولور خواجه نصیر ومولا جلال دوانی زیرا نفع و
خیر بو ایکی حالی اقتضا ایدر دیو تعلیل ایلدیلر بعده مولانا جلال ایدر نظر دقیق

دقیق اقتضا ایدر که لذت ونفعدن مرکب اولان حصولده متوسط زوالده
سریع اوله لذت وخیردن مرکب اولان حصول وزوالده متوسط اوله
نفعله خیردن مرکب حصولده متوسط زوالده بطیء اوله وبو مرکبلرده
دیدیکموز احکامک علتلری بسایطک اقتضاسنی ملاحظه ایدن کمسنه یه ظاهر
اولور انتهی کلامه وبو مقامده دخی تفصیل وتدقیق ممکندر اما اطنابدن
احتراز ایلدک ودخی ایکیدن مرکب اولنلردن اوچدن مرکب قیاس اولنه دیو
ایراد ایتمدک والله تعالی اعلم ومحبت صداقتدن اعمدر زیرا
محبت جمع کثیر اراسنده اولور صداقت اولمز از کشی اراسنده
اولور وعشق دخی اخصدر زیرا عشق بر کشی یه اولور بر کوکلده ایکی
عشقی صغمز ‹بیت› زلوح خاطر عاطر غبار غیر بشوی
که شرط عشق بود دل یکی ویار یکی وعشقک علتی یا افراط
طلب لذت یا افراط طلب خیردر اولکی عشق بهیمی ومذمومدر وانک
علامتی اولدر که محبک اکثر استحسانی اعضا وشکل محبوبه اوله خصوصا
اعضای قبایحه وافیحه ذوات ارداف کبی پیاده رو جوانلره ونسا تمنه
اولان محبت اکثر بو قسمدر اکثر دیدک زیرا بعض سالکلر صور حسان
محبتنه کرفتار اولوب جمال مقید ضمننده جمال مطلق مشاهده بین
دعوی ایدرلر ‹مثنوی›

آن دکر کرچه عاشق صورتست
لیک معشوقش از صور دکرست
حس معنیست دیده در صورت
چشم از ان دوخته بر صورتست

ایکنجی عشق روحانی ومحموددر

وانک علامتی اولدرکه محبک اکثرا استحسانی محبوبک اخلاق و شمایلنه
اولور مشایخ عظام و علمای کرام اولان عشق بو قسمدر و دخی حکما ایدرلر
که نفعک عشقنده اصلا مدخلی یوقدر نه استقلالا نه غیره تبعیتله اما لذتک
شبان و احداث جوانلرک محبت و صداقتلرنده سبب اولمه سی اولور چون لذت
سریع الزوالدر صداقتلری دخی سریع الزوالدر از زمانده نیجه دفعه مصادقت و نیجه
دفعه مفارقت ایلرلر مص وفاداری مجواز بلبلان ای چشم
که هر دم بر گل دیگر سرایند وشیوخ وانلر طبیعتنده اولنلرک
سبب صداقتی اکثریا نفعدر نفعده فی الجمله دوام اولمغله صداقتلری دخی دایم اولور
امید منفعت منقطع اولنجی صداقت دخی مرتفع اولور اما اهل خیرک چون سبب
صداقتلری خیردر خیر اکثریا ثابت و غیر متغیردر لابد صداقت اهل خیر دایم و
تغیردن مصون و سالمدر و چون بدن انسان طبایع مختلفه دن ملتئم و نظام وجود
عناصر متباینه دن منتظمدر پس هر لذت که بعضک طبیعتنه ملایم اوله آخرک طبعنه
مخالف و مباین اولمق اولور پس لذت جسمانیه شوائب آلامدن معرا و مشتهیات
حسیه دکمه ده کدورات مکارهدن مبرا اولمزلر نتکم دیمشلردر مص
جمع الزمان فلا لذیذ خالص مما یشوب ولا سرور کامل
اما چون جوهر روح انسانی خزاین عالم بالا و طوطی نفس ناطقه بساتین جنان
ملا اعلادندر بسیط در نورانی و مرفه و ترکب طبایع و اختلاف امزجه دن منزه در
اولوک لذتی شوائب آلامدن مصون و سعادتی نوایب محندن مامون در و بولدیه سبب اولان
محبت عشق و محبتک اعلی و افضلی و اشرف و اکملیدر و اول حکمت و معرفت و

معرفت و محبت الهی در که بهترین سعادات و کاملترین مطالب و مراد اندر
نشاه اخروی دنیر که معنوی ده انسانه نافع حقیقی ابدی و محض منافع و مطالب
سرمدی بو محبتدر مص عشقت رسد بفریاد ارخود بسان حافظ
قرآن زبر بخوانی در چارده روایت • و تعریف و تقسیم محبتی ایراد
ایتمکدن مقصودم بو محبته اشارت و ایمادر و مشایخ حقیقت و رهروندگان
طریقت که بو باده نک جرعه سندن نوش و خمخانه تجرید و تفریدده
ما سوایی فراموش ایتمشلردر بو عشق و محبتک تعریف و توصیفنده نیجه فواید و
فراید و جواهر اشعار و قصایدی گوشواره گوش روزگار ایتمشلردر
اگرچه حق تعریفی اقوال شارحه ایله متعذر و حقیقت توصیفی من لم یذق لم
یعرف پرده سنده مستتردر ولکن غرضلری تشویق راغب و ترغیب طالبدر
جمله سندن شاب نصیب فایض ابو حفص عمر بن فارض در که میمیه مشهوره سنده
بو بیله افتتاح کلام ایدر مص شربنا علی ذکر الحبیب مدامة
سکرنا بها من قبل ان یخلق الکرم و بو درر که سلکنی بو بیله اختتام قیلور که
نظم علی نفسه فلیبک من ضاع عمره ولیس له منها نصیب ولا سهم
و میخانه نشین عشق و غرام پیاله کش عارف جام مولانا نامی عبد الرحمن جامی
اکا شرح فارسی تحریر ایدوب رباعیات شورانگیز له معانی ابیاتنی ترجمه و تعبیر
ایتمشدر جمله دن بری بودر که رباعی هر کس بو یمی زباده عشق شنید
از کوی خمر درخت بمیخانه کشید وانکس که بکام ذوق ازان می نچشید
فهمش هر گز بسر آن می نرسید غرض بو تفصیلدن بو محبتک اهل اسرار

وسالکان راه ارباب سنده معروف ونتیجه سعادتمندلر که یحبهم ویحبونه شرفی
ایله مشرفلردر بو صفتله متحقق وموصوف ایدوکین بیان ایتمکدر زیرا خواجه نصیر
بو مقامده بو محبتی ذکر ایتدکده دیمشکه بعضی متألهین یعنی الٰهیلر بو محبتی دعوی
ایدرلر دیمشدر بو کلام دعوی انکار واستبعاد کلدوکیچون بو مقامده
ذکر اولندی وعن قریب شرح وبیان اولنسه کرک پس حالا اینه حکما کلامی
شرحنه شروع ایده لم ارسطاطالیس ابو قلیطس حکیمدن نقل ایلمش که
اشیاء مختلفه نک بری بریله التیامی وتألفی تام اولمز اما اشیای متشاکله
بری برینه دایما مسرور ومشتاق اولورلر وبو کلامی بو یله شرح ایتمشلرکه
جواهر بسیطه اراسنده تشاکل وبری برینه اشتیاق اولسه لابد ارالرنده تلاقی
روحانی اولوب اتحاد معنوی نک انواری منتج وموانع کدورات تباین
واختلاف که لوازم مادیاتدر مرتفع اولور اما اجسام وجسمانیات
اراسنده تلاقی ذوات وحقایق اولمز بلکه سطوح واطرافله اولور
کورمزمیسین که هر جسمک هر جسمه غایت ملاقی اولمه سی اولدر که بونک سطح ظاهری
انوک سطح ظاهرینه مماس اوله برینک حقیقتی وذاتی آخرک حقیقت وذاتنه
نیجه ملاقی ومتصل اولور پس بو ملاقات قنده وروحانیات اراسنده اولان
اتصال ذاتی وملاقات حقیقی قنده اجسامک اتصالی ادنی نسنه ایله زایل
وجزئی نسنه میانه ده حایل اولور اول سببدن اکثر عشاق ملاقات جسمانیه ایله
راضی ومطلوب زیاده یه که تلاقی روحانیدر متقاضی اولورلر وبو معنایه
شاعر عرب دخی اشارت قلمشدر شعر اعانقها والنفس بعد مشوقة

ایها وهل بعد العناق تدان والثم فاها کی تزول صبابتی
فیشتد ما القاه من هیمانی کأن فؤادی لیس یشفی غلیله
سوی ان یری الروحین یمتزجان وچون حق سر روح وآینه نفس ناطقه
کدورات غواشی صور کونیه وزنک رنک انطباعات حسیه دن که طرق حواس
ظاهره وباطنه دن حاصل وآینه نفسده صور غیبیه اراسنده حایل اولمشدر چون
صیقل ریاضت وجلاء طاعت وعبادتله پاک اوله لاجرم لوامع انوار
الٰهی وبوارق شوارق عالم نامتناهی مشاهد اولور زیرا مرآت نفس
ناطقه ایله جمال غیب اراسنده هیچ حایل وعایق یوقدر الا زنک کدورات
که آینه نفسده صور کونیه دن حادث اولمشدر چون ریاضت وتصفیه ایله
بو کدورات مرتفع اوله هیچ عمل آخر وفعل جدید اولمدن مشاهده وتجلی لازم و
حاصلدر چون بو انجلا سعادتی حاصل وآینه نفسدن اول کدورات زایل اوله
انجذاب عالم انس وعشق ومحبت جمال قدس قوت بولوب پروانه وار شمع
جمال ازل شوقنه پر وبال وجود موهومنی سوخته ومقام وحدت حقیقیده که
منتهای مقامدر افروخته اولوب لذت مشاهده جمال ازلیده مستغرق
وعین الیقیندن حق الیقینه واصل مطلق اولور وبو مقامک صاحبی قنده
تعلق بدنله تجرد بینده اولقدر فرق یوقدر زیرا ریاضات ومجاهدات
وورزش آداب شریعت وعبادات ایله برمرتبه یه وارمشدر که استعمال
قوانک مشاهده جمال حقیقیدن مانع ونقد لیلة القدره واصل اولوب
اطفال کبی شب عیدده انتظار فردا ایله قانع اولمز

امروز دران کوش که بینا باشی   حیران جمال آن دلارا باشی
شرمت بادا چو کودکان در شب عید   تا چند در انتظار فردا باشی

بلی عوائق جسمانیه‌دن تجرد تام و اطلال و دمن قیوداتدن رفع سرادق
و قلع خیام ایدیجک حمای تجردده خرامان و ریاض عالم قدسده تنزهه
کشیده دامان اولیجق مشاهدهٔ جمال حق اصفی و اجمل و لذت وصال
و ابتهاج قرب و اتصال اولی و اکمل اولور زیرا نشأهٔ دنیویه و تعلق بدنده
اگرچه دقایق اسما و صفاتدن مشاهدهٔ جمال وحدت ذات میسر اولور
نته کیم لسان الغیب و دردی کش میخانهٔ لاریب حسب حال و ذوق
جام وصالندن خبر ویرور که **شعر**

دوش وقت سحر از غصه نجاتم دادند   و اندران ظلمت شب آب حیاتم دادند
بیخود از شعشعهٔ پرتو ذاتم کردند   باده از جام تجلی صفاتم دادند

اما شوائب خیال که مقتضای عالم بعد
انفصالدر بالکلیه مندفع اولمز پس شهود تام که رقیبان خیال و اوهام
دغدغه‌سندن بالتمام خالی اوله خلوتخانهٔ تجرد ملابس جسمانیدن عاریده
اولمز انکیچون بعض عشاق جمال ازل نقاب کون حجابندن تخلص
آرزو ایتسندن نظم غزل ایدوب دیرلر که **شعر**

حجاب چهرهٔ جان میشود غبار تنم   خوشا دمی که ازین چهره پرده برفکنم
چنین قفس نه سزای چو من خوش الحانیست   روم بگلشن رضوان که مرغ آن چمنم
چگونه طوف کنم در فضای عالم قدس   که در سراچهٔ ترکیب تخته‌بند تنم

و **حکایت** اولنور که سر دفتر عشاق مست جمال علی الاطلاق مراتب عشق

عشق سرمدی خوان سالار فقر محمدی سلطان ملک معنوی خداوندگار
مولانا جلال الدین قونوی بو مقام تفرقه‌دن عزم رحلت و قصد بقای
وصلت ایدوب بستر مرضه وضع پهلوی مبارک ایتدکده اصحاب و
احباب دلسوخته‌لری نیچه کیجه خوف فراقندن نالان اولدقلرین گوروب
بیورردی که واصل بزم ازل شمس تبریزی بزی اول جانبه چکر یاران بو
طرفه چکر اما بر مرحال گتمک گرک . دیرلرکه حضرت ولی خطیر شیخ کبیر
صدر الدین قونوی رضی الله عنه عیادته ایچون بالین مبارک
حضرت مولانایه گلوب شفاکم الله تعالی شفاء عاجلا رفع درجات
و صحت کلی روزی اوله مولانا جان عالمیاندر صحتلر سزه ارزانی در **بیت**

ایکی جهانک حالی سس حاصحت باشور   عشق ازل برهانی بیتن باصحت باشور

دیوجک حضرت مولانا قدس الله سره شمدندن صکره شفاکم الله سزه
اولسون عاشقله معشوق اراسنده بیمان شعردن پیراهن قلمشدر
استرمی سز که انی دخی چقروب نور نوره متصل اوله **مثنوی**

گفت لیکن گر ز جنس بشرست   اعتناق بی حجابش خوشترست
من ز تن بیرون شوم او از خیال   می خرامم در نهایات وصال

و بو محبت که ذکر اولندی نهایت مراتب عشق و کمال مطلقدر و ذروهٔ
مراتب واصلان و غایت مقامات کاملاندر **بیت**

عشق عشقست سرچه مستست و نگفتیم و کم است   عشق عشقست بوصل دوست رسانند بقصر

فقیر ایدر بن بو قدر ذکر ایتدمکه خواجه نصیر و فاضل دوانی عشق حقیقی و محبت الهیه

جل و علا توصیف و تعریفنده که فقیر کندو جانبمدن نیجه اشارات شریفه
و عبارات لطیفه ضم ایدوب نقل و ایراد ایلدم که انلرک کتابلرینه بو فقیرک توسعیه
نظر تطبیق ایلینلر بو فقیرک سعی و زحمتن بیلورلر . اما چون مقام مقام عالی و فتح
و خلاصهٔ سعی ایام و لیالی اولمغه لایقدر . و سابقا وعده دخی ایتمشدک پس
دخی سعی متواتر و متوالی و سابقدن زیاده نقل کلام اعالی ایده لم اگر کوشش
محبت مفتوح . و صدر و سینهٔ ارادت مشروح بیورلور مسه

لئن کان هذا الدمع یجری صبابة   علی غیر لیلی فهو دمع مضیع

مرآت اشارت اولنمشدر که بو فقیر چون لوح تک امثالی عالی مقاملردن بی نصیبدر
لابد انوک شرح و بیاننده گستاخلق ایتمه سنده عذر مصیبدر . و لکن من تشبه بقوم
فهو منهم زمره سینه قریب اولمق جانبینه بعض اکابرک کلامنک ترجمه سنی ایراد
اولنمغه اقدام اولندی . جناب سامی . مولانا عبد الرحمن جامی قدس سره
بیورر اگرچه محبت بر شئ بندر که ذوق ایتمین بلمز . و بر محبت درنه ایدوکین ادراک
قیلمز . و لکن بر جماعت که تعریف ما سبات . و توضیح خفیات معتادلریدر
تعریف و تقسیم ایدوب دیمشلر که محبت جمیل حقیقی که حق جل و علادر کندو
جماله میل ایتمه سیدر جمعا و تفصیلا . و اولدخی یا جمعدن جمعه اوله . و اول
حق جل و علا جمال ذاتنی کندو مرآت ذاتنده کاینات توسطنسز مشاهده ایتمه سیدر
یا جمعدن تفصیله اوله . و اول حق جل و علا مظاهر کایناتده جمال ذاتین
مشاهده و کمال صفاتن مطالعه قیلمه سیدر . یا تفصیلدن تفصیله اوله
و اول اولدر که اکثر افراد انسان عکس جمال مطلقی آثارم ایلسنده مشاهده

مشاهده ایدوب اما جمال مقیّد زایلی مقصود کلی ایدنوب انوک وصالی
ایله خرسند . و فراقی ایله دردمند اولمقدر . یا تفصیلدن جمعه اوله نته کم
بعض خواص حجب و استار شئون و صفاتی که مبادی افعال و آثاردر خرق
ایدوب متعلق و قبله گاه توجهلری ذات متعلق الصفات حق تعالی و تقدس
وچون ذو الجلال و الجمال و الکمالک ان الله جمیل یحب الجمال
مقتضاسنجه محبت جمال و کمال . صفت ذات متعالیسیدر . و آدمینک
دخی ان الله خلق آدم علی صورته مستدعاسنجه صفات حق جل و علا
خلعت عالی قیمت ذاتی اولمشدر . لاجرم خاطری حسن و جماله مایل .
و باطنی فضل و کماله منجذب اولمق شیوهٔ اصلی و عادت جبلیسیدر
و دخی مقرردر که تفاوت درجات محبان تفاوت طبقات محبوبلر ایله
اولور . نه قدر محبوبک مایهٔ حسن و بهجتی اغلب و اکثر اولسه اول قدر محبک
دخی مایهٔ عشق و محبتی اعلی و اوفر اولسه گرک . و انوک اعلای درجاتی
محبت ذاتیدر که محبک میل و انجذابی محبوب حق و مطلوب مطلقه
ایله اوله که دفع و رفعنه قادر اولمیوب . تعیین سبب . و تمییز مطلب
ایتمکه دخی قادر و طالب اولمیوب . کندوده انجذاب نه سببدندر
بلمیه . و علامتی اولدر که محبوبک نعوت متقابله . وعد و وعید . و تقریب
و تبعیدی کندی قتنده برابر اولوب . صفات جمالدن نیجه خوش حال اولور
نعوت قهر و جلالدن دخی قانع و راضی اوله . و دخی بیورر که
محبت منتهیلرن اراسنده اولان منا پیشتنک ثمره سی قدرمابه

الاتحاد ما به الامتیازه غلبه ایتمه‌سیدر و محبت حق جل و علا اوج مرتبه‌در
محبت ذاتیدر که ذکر اولندی انوک تالیسی اول محبتدر که حق جل و علا یه
مختص تام اولیه امور توسطی ایله اوله معرفت و شهود و قرب کبی و مرتبهٔ عالی
بونک تالیسی اول محبتدر که حضرت حقه اختصاص تامی اولمیه امور سببی ایله
اوله مرادات عاجله کبی ماکل و مشارب و مراکبدن یا سعادات آجله کبی حور
و غلمان و جنت رضوان کبی و دخی بودر که محبت ذاتینک ما عداسی ایکی
قسمدر بری محبت اسمائی و صفاتیدر و اول محب حق جل و علانک بعض اسما و
صفاتن افضال و انعام و اعزاز و اکرام کبی که اضدادینه ترجیح و ایثار
ایده کندویه اول صفاتک آثاری وصولی ملاحظه‌سی ملتفت اولمقسزین و بری محبت
آثاریدر و اول اول آثار و اختیار کندویه آثاری واصل اولمق ملاحظه‌سیله
اولاندر و بو محبت لایزال صدد تغیر و انتقالده‌در زیرا محبوب صفات
حمیده و افعال پسندیده ایله که محبک محبتی انلره ایدی تجلی ایدرسه عشقی
زیاده و توجه و اقبالی موجب السعاده اولور و اگر اول صفاتک متقابلاتی
که ملایم هوا و موافق رضاسی دکلدر تجلی ایدرسه توجهدن منصرف و اعراض
و ادبارله متصف اولور قال الله تعالی و منهم من یعبد الله علی حرف فان
اصابه خیر اطمان به و ان اصابته فتنة انقلب علی وجهه رباعی

چون یار وفا کند در و آویزی — در تیغ جفا کشد از و بگریزی
آب رخ عاشقان حرام است ای — کاش از سر کوی عاشقی برخیزی

و ادنای محبت محبت آثاریدر که متعلقی جمال آثاردر که حسن ایله معبر و قا

مرتبهٔ اعلی صح

قالبنا سبع نفخ اولنمش روحله مفسردر محققلر بو روحله‌در که گزنده ظهور
ایتمشدر دیرلر و اول دخی ایکی قسمدر بری معنوی روحانی تناسب
و اعتدال اخلاق و اوصاف کمال کبی که متعلق عشق و محبت طالبان
عاشق و مریدان صادقدر و بری دخی محبوب صورت غیر روحانی
اولاندر تناسب اعضا و حسن شکل کبی بعض حسن و ملاحتله موصوف
اولنلره عارض اولور و بو مقوله صور عنصریده مشاهدهٔ جمال ایدوب
شو بیده حال اولنلر درت طبقه‌در طبقهٔ اولی شول روشن
دللردر که نفوس طیبه‌لری شوایب شهوتدن مصفا و قلوب طاهره‌لری
لوث ذکر طبیعتدن مبرا اولمش اوله مظاهر خلقیه‌ده وجه حقدن
غیری ملاحظه ایتمیه و مرایای کونیه‌ده جمال مطلقدن غیر مشاهده قلمیه
پس عشق ده شکل زیبا و صورت مطبوعه مقید دکللردر بلکه عالمده
هر صورت که واردر اول اشکال عملین ایدر انلره نسبت قطعه

عارف ز وجود خویش رستست ای حق — در بحر شهود حق شده مستغرق
بر خود حجب حسن مقید زده شق — حیران شده در نور جمال مطلق

طبقهٔ ثانیه اول پاکبازلردر که نفسلری غایت حقه مظهر اولوب
ریاضت و مجاهده ایله احکام کثرت و ظلمت طبیعتدن فی الجمله صافی
اولمش اوله لکن تمام احکام طبیعت بالکلیه زایل اولمیوب معانی کی
مجرده ادراکنه نشائه‌لرینه مناسب مظهردن غیریده قادر اولمیه‌لر لاجرم
انسانده که اتم مظاهردر رابطهٔ حسن متعلقلری اولوب آتش شوق و شعله

لری

عشقلرین افزون ایدوب بقایای احکام مابه الامتیاز محترق وحکم مابه
الاتحاد غلبه ایدوب آخر میل حسی اول مظهردن منقطع اولوب سر جمال مطلقی
صور حسن مقیددن تجرید اولنوب مشاهده بابی مفتوح ومجازی غرضی
اصل حقیقی اوله رباعیه بس کس که بدید روی خوبان طراز
افتاد زداغ عشق درسوز وگداز در مجلس شوق نوشده محرم راز
نوشید می حقیقت ازجام مجاز طبقه ثالثه اول گرفتارلردر
که احتجاب وعدم ترقی ده قلمش اولالر وتعلق حسیلری صور حسیه دن
تجاوز ایتمش اولمیه شهود وکشف مقید حاصل قلیمش اوله ولیکن میل حسیلری
برصورتدن منقطع اولدقده برصورته دخی مبتلا اولوب دائما بویله کچیندرمش
قله لر رباعیه ای خواجه رخ حسن جاکبای خود واکن
آهنگ جمال اقدس اعلاکن تاچند درآب جاه می بینی ماه
مه یافت زاوج چرخ سربالاکن طبقه رابعه شول آلوده لردر
که نفس اماره لری مرده وآتش شهوتلری افسرده اولمیوب اسفل السافلین
طبیعتده قلمشلردر وسحن سجین ده رخت بهمت صلمشلردر
صفت رقت ولطافت انلرده محقق ونشاه عشق ومحبت انلردن
منتفیدر محبوبان مجازی آغوشن ومحبوب حقیقی یادکلیه فراموش ایتمشلردر
وآرزوی طبیعتلریله آرام ایدوب هوای نفسه عشق دیو نام ویرمشلردر هیهات
هیهات رباعیه اینان زکجا وعشق بازی زکجا
مندو زکجی زبان تازی زکجا جون اهل جمعت سخن عشق کنند

وجودینی دخی

بیهوده این قوم مجازی زکجا ودخی بیورر که اسباب محبت
بشدر اول نفس کندو نفاسنی سوه سیدر وبو محبت بالضروره معلومدر که
سرکشی وجود ونفاسنی طالب وابقای وجودی ایچون مضرتلری دافع ومنفعتلری
جاذبدر پس حق جل وعلا که موجد ومبقی اولدر محبت ایتمک اولی والزمدر
رباعیه تاکی بهوای خویش یکدل باشی وزحق بقای نفس مایل باشی
ای برده به سایه رخت در پای درخت سهلست که از درخت غافل باشی
ایکنجیسی حب منعم ومحسندر که جبلت النفس علی حب من احسن الیها لکن مخفی
اولمیه جون منعمی خلق وابقا وقلبنه انعام ایتمک عربیتی الفاایدن حق جل
وعلادر پس اصل محبت حضرت حقه ایتمک اولی والزمدر رباعیه
بین نعمت ازو که نعمت دیدن ازوست کو شکر کسی که شکر ورزیدن ازوست
بخشش زخدای دان که در ملک وجود بخشنده وبخشیده وبخشیدن ازوست
اوچنجی محبت صاحب کماللردر مشایخ اهل تقوی وعلمای صاحب فتوی کبی و
اول حضرت که جمیع کمالات رشحات احسان ومعارف فوحات نسیم انعامیدر
محبت اولی والزمدر دردنجی محبت جماللردر جون جمال عاریتی که عکس وخیال
وادنی نسنه ایله قابل زوالدر محبت اولنه جمال جمیل علی الاطلاق که جمال ممکنات
انوک پرتو انوارینک ظهوری تقید مظاهردن عاریدر محبت اولی والزمدر رباعیه
که جلوه کر از عارض گلگون باشی که خنده زن از لولوی مکنون باشی
در پرده چنین لطیف وموزون باشی ان لحظه که بی پرده شوی جون باشی
بشنجی اول محبتدر که نتیجه معارف روحانی اوله وبو تعارف مبتنی اولسه ومناسبت

اولمغه مترتب در . ومناسبت دخی روحین مزاجده مشترک اولمغه متفرع در
یعنی ایکیسی نک مزاجی درجات اعتدالدن بر درجه ده واقع اوله تحقیقا یا
تقریبا . زیرا ارواحک تفاوت درجاتی بعد قضاء الله تعالی وقدرته تعالی
درجات امزجه یه مترتبدر . مزاج جناب رسالت پناه خاتم دستگاه صلی
الله علیه وسلم اعدل امزجه انسانیه در . وهر مزاج که اول اعتداله قریب اوله
بعید اولاندن احسن واکا فیض اولان روح اعلی واشرف اولور پس ایکی
مزاج اعتدالدن بر درجه ده یا بر برینه قریب اولسه فیض اولان ارواح مراتب
شرف وعلوده بر مرتبه ده اولوب ارالرنده تعارف اولور وتعارف ائتلاف
سبب اولور نته کم حدیث شریف مشهورده وارد اولدی که الارواح
جنود مجنده فما تعارف منها ائتلف وما تناکر منها اختلف . وچون
تعارف روحانی که بو اسباب مترتبه در موجب محبت اوله پس خالق ارواح و
مسبب اسباب که مفیض کلدر محبته اولی والزم در . رباعیه

ای رفته بعشق دایستان من وتو | در مهر ووفا یکیست جان من وتو
من بنده آن یکانه کز عهد ازل | زو خاست یکانکی میان من وتو

چون محبت حق وعشق محبوب مطلق ذکرنده مشایخ طریقت وعارفان
حقیقت اولنلردن بو قدر نسنه نقل اولندی . شمدیدن صکره ینه موضوع
کتابه رجوع وایراد کلام حکمایه شروع ایده لم . پس محبت الهیدن که
سببی لذت عقلیه در نازل وادنی اولان محبت اهل خیرک بری برینه محبتلریدر
که سببی خیر در . وچون خیر غالبا دایم اولور پس محبت اهل خیر دخی قایم ودایم

اولور بخلاف سایر محبتلر که معرض زوال وفساده در . نته کم آیت کریمه ده کلدی
که الاخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدو الا المتقین . وبو محبت اهل خیره مخصوص در
اما سببی لذت یا نفع اولان اخیاره واشراره اولور وسریع الزوال اولور
وکاه اولور سبب محبت وصداقت موضع غربت وشدایدده اجتماع
ایتمکله مثلا یا بر سفینه ده یا بر خیمه ده یا مطلق بر سفرده بیله اولمغله
حقوق صحبت ثابت اولمغله اولور . وبونک سببی اولدر که انسان بالطبع
انسیه مایلدر وانکیچون انساندر . پس لفظ انسان انسدن مشتق در
نسیاندن دکل . نته کم بعضلر ذاهب اولدیلر ونظم ایتدیلر . مصرع
وسمیت انسانا لانک ناسی . فقیر ایدرم پس بویله نظم ایتمک کرک
مصرع وسمیت انسانا لانک آنس . چون انس خاصیت انساندر
وهر شینک کمالی خاصیتنی اظهار ایتمکدر . پس کمال انسان بنی نوعیله انس ایتمکله
اولور . وبو انس دخی سبب محبت واجتماع وتمدن اولور . وانسان مدنی
بالطبع اولدوغنک بر موجبی دخی بودر . وافراد انسانک بری برینه استیناس و
اجتماعی عقلا احسن اولدوغنی شرع دخی تاکید ایتمشدر . وبش وقت نمازی
مسجد محله ده اجتماع ایله ادا ایتمکی فرمان بیوردوغنک بر حکمتی دخی بودر که اهل محله
بو اجتماع برکتیله استیناس ایله متحلی وبغض وعداوتدن که رذیلتدر متخلی اولهلر
وهفته ده بر کون مجموع اهل مدینه مجتمع اولوب نماز جمعه ادا ایدوب ارالرنده
توحش وبغضا منقطع . ونور ایمان وتالف که هو الذی الف بین المؤمنین
مقتضاسنجه نعمت حقدر ملتمع اوله . وهر بلده ایکی دفعه اجتماع دخی

ایلدی که اهل مدینه دن غیری اهل رساتیق واطراف دخی نماز عیدہ قیلوب
ارالرنده موانست والفت حاصل وتوحش وتنکر زایل اوله وبوندن صکره
عموم امت موقف حج وعرصۀ عرفاتده بردفعه عرفاتده جمع اولمق
فرمان ایلدی واکا وقت معین ایلمدی که موجب حرج اولمیوب تیسر
زماننده اول مواقف شریفه ده اجتماع ایدوب اهل محله ومدینه ارا[سنده]
اولان انس والفت اهل مملکت اراسنده دخی اولوب واول بقاع
شریفه یه تعیین اتمه نک حکمتی اولدر که صاحب شرعک محل ولادت و
منزل دعوت وعبادت ومهبط وحی آسمانی در پس صاحب شرعه مذکو[ر]
تعظیم ومحبت زیاده اولوب توجه ورقت قلب انبعاث واطاعت وارا[دت]
افزون اولور وبو احکامک ملاحظه سندن عاقل لبیب فهم ایلر که غرض
شارع علیه الصلاة والسلام مهما امکن تحقیق رابطۀ وحدت ورفع غایلۀ
کثرت در وسایر احکامده دخی بو غرض ملحوظ در ودعوت انبیا علیهم
السلام حیثیت علم واعتقاددن توحیده اولدوغی کبی حیثیت عمل و
اجتهاددن دخی توحیده در ونماز جماعت نماز منفرددن بر روایتده
یکرمی بش درجه وبر روایتده یکرمی یدی درجه افضل اولدوغی حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم قصد ایلدم ایدی خطبه یه استخلاف
ایدوب نماز جمعه یه حاضر اولمیانلرک خانه لرین احراق ایدم بیوردوغی بو
سببدندر که عبادتک جماعتده صورت وحدت بولوب واحد حقیقی یه
اقرب وقبوله انسب اوله وشرف جماعتده دخی اسرار وار در بو موضع

موضع تفصیل دکلدر زیرا محبت تفصیل وتقسیمنه کله لوم محبت الهیدن
غیری محبتلرده انعقاد وانحلال جهتندن نیجه اقسام واحوال وار در زیرا
شول محبتلر که سببی لذت یا نفعدر لذت ومنفعتک وجودی وزوالی اعتبار[یله]
اوچ قسم در اولکیسی اکی محبت دخی معا منعقد معا زایل اولاندر ایکنجیسی
بر جانبدن منعقد اخردن اولمیاندر اوچنجیسی ایکی جانبدن منعقد اولدقدن
صکره معا زایل اولمیوب بر جانبدن زایل اولوب اخردن باقی قلاندر وبو
اوچ قسمک هر برینک سببی لذت یا نفع اولمغله ایکیشر قسم اولوب اقسام التی اولور
ایکی جانبدن سبب لذت اولانه وجین کبی وزن وجوان متعاشقلر کبی وبری
لذت وبری نفع اولان مطرب ومستمع کبی که مستمعک سبب محبتی لذت سماع
ومطربک مال مستمعدن انتفاعدر وعاشق ومعشوق کبی وایکی جانبدن منفعت
اولانه زوجین کبی که زوج اتفاق جهتندن نافع وخاتون تربیت اولاد و
طبخ وغسل جهتندن نافع در بر طرفدن منفعت آخردن سببی لذت اولان محبتده
شکوی وعتاب چوق اولور زیرا طالب لذت استعجال ایدوب دوام
استنه کرک فی الجمله تأخیر یا مراد اوزره توفیر اولمیجق اغاز شکایت وتغیر ا[یتمه]
کرک جانب آخره کاه ناز ودلال کاه سامت وملال کلوب کندو توقعی قدر
منفعت بولمیوب عتاب وشکایت اتمه کرک اول سببدندر عاشق و
معشوق اراسنده وصال قایم اولمیجق شکوی عتاب دایم اولور ومطرب
ومستمع ما بینی شکوی عتابدن خالی اولمز وبو مقوله محبت لوامه دیرلر
لوم دن خالی اولمز وعنجون وپادشاه ورعیت وغنی وفقیر وخادم و

لذت م

مخدوم اراسنده محبت بو قسمدندر شکوی و تظلمدن خالی دکلدر زیرا
سربری آخردن بر نوع منفعت استر مرادی وزره اولمیجق شکوی و تظلم
ظاهر اولور و عدالت رعایتی اولمینجه بو شکوی و تظلم مرتفع اولمز مخدوم
خادمدن خدمتنده دوام و حضرتنده قیام و اهمال و تکاسلدن غایت
اجتناب و فهم غرض و تحصیل مرامده نهایت اهتمام استر خادم رعایت
و مآکل و ملابس و مراکبده نهایت عنایت طمع ایدر جانبیندن ملحوظ
اولان مفقود اولیجق شکایتلر حال پر ملالدن حکایتلر پیدا اولور
خصوصا که خادمده لامعهٔ حسن مخدومده رایحهٔ عشق اوله طرفیندن
انواع تمنی و اصناف تظلم و تجنی اولسه کرک انکیچون عقلا مملوکه حسن
جمال و اکا عقد قلب و آرزوی وصال ایدوب دیدیلر بیت

غلام آبکش باید و خشت زن — بود بندهٔ نازنین مشت زن

یاراندن بعضی غلام صاحب حسنی سرکش و مانند آتش اولدیغندن
شکایت ایدیجک ای برادر خدمتکاری ملک یوزلو استمه سرکش و آتش
اولمسون دیدم کلستان حکایتیدر که بعضی خواجه‌لر صدیقیه غلام
صاحب جمالدن شکایت ایدوب بو غلام اگرچه برا عندالدر ولیکن سرکش
و بدمقال اولمیسدی رفیقی ایدی ای خواجه چون عاشقلق و معشوقلق درمیانه
اوله مالکلک و مملوکلک بر طرف اولور قطعه

خواجه با بندهٔ پری رخسار — چون درآید ببازی و خنده
چه عجب کو چو خواجه حکم کند — وین کشد بار ناز چون بنده

اما محبت اخیار چون انک مبدئی رابطهٔ روحانیدر عارضهٔ نفع و لذت
جسمانی دکلدر و مقصدلری خیر محضدر سببی اولان خیرک دوامی ایله دائم و قائم
سبب ایله مسبب دخی قائم اولور و بو محبتک باغ و بستاننده شوک شکوی
بیتمز و خارستاندن سنان ریستان بلوی اولمز و حکما بو دوست حقنده
دیمشلردر که دوست اولدر که حقیقتده سنک عینک و صورتده غیرک
اوله غرض اتحاد روحانیدن تعبیردر و بو مقوله دوست روزکارده نایابدر
و اندر من اللاندر و اعز من الکبریت الاحمردر و بو دوستک نایابلیغندن
علما و فضلا و ادبا و شعرا حکایت و شکایتله بطون اوراقی مالامال و
ظهور دفاتری پر خط اشکال قیلمشلردر قطعه تراب علی راس الزمان فانه
زمان عقوق لازمان حقوق • فکل رفیق فیه غیر مرافق • وکل صدیق فیه غیر صدوق

رباعیه یاران کهن که بنده بودم همه را • در بند جفای خود شنودم همه را
زنهار زکس وفا مجویید که من — دیدم همه را و آزمودم همه را

قطعه لمنشیه رحمه الله — علی صفقین یکلوب دیمه یا ثابت اولمشدر
فلانله آرامزده سزا حق و حقوق — ایکی مشابهی در کیمیا و سیمرغک
بری رفیق موافق بری صدیق صدوق — زیرا اکر خلقک حقیقت خیره اطلاعی

و ساحهٔ سینه‌لرینک سلطان حقیقته اتصالی یوقدر مطمح نظر و مطلب صداقتلری
یا منفعت زایل یا لذت عاجلدر چون عوارض سببی ایله منفعت زایل و لذت
انتهایه راجع و زایل اوله سمان صداقتلری منقطع و محبتلری مرتفع اولور
پس عاقله لایق اولدر که اقران زمان و اخوان جهان طرفنه نصوص صداقتله اختلاط

حکمداری گوهر

وطلب حقوق ایچون انبساط ایتمیه زیرا رعایت حقوق و مدوعی
کمسنه دن غایت عقوق گورمک مقرردر پس اول وقت ندیم نادم و
حریف غم اولور اگر یارانه مروت واخوانه فتوت ایتمک استرسه مطمح
نظری همان ثواب آخرت و رضای یزدان متعال اولسون آدمی نه قدر
کفران نعم ایله متهم و قضای حقوقده سست قدم ایسه اول جواد کریم و
منان رحیم خزاین جود و رحمتندن حظ الربیور که نطاق قدرت آدمیاندن برون
وخیال تصور عالم و عالمیاندن افزون اولور که گفته اند نکویی کن و در آب انداز
و ترکیده دیرلر ایلکی ایله دخی صویه آت بالق بیلمزسه خالق بیلور رعایانک سلاطینه
محبتی سایه عنایتلرنده مرفه الحال و فواضل انعاملرندن منعم البال
اولدقلری ایچوندر و سلاطین که افراط جور و ظلمله موصوف اولمیه لر
رعایادن انلره افراط محبت و نهایت صداقت مقرردر خصوصا که بر نسل شریف
نجیب زمان ولا ابنده تاج حکومتلرین ترصیع ایتمش اوله لر اگر پرتو نور عدل و
انصافله اتصاف و مذهب ظلم و اعتسافدن انحراف ایدوب مذهب
حق رعایتنده رعایا ایله سیم کیش و ضعفای زیردستلرینی حفظ و
حراست ایدوب منعمین غنی و محب درویش اوله لر محبت دایره سندن
کیچوب صدق رقیت و مودت مرتبه سین قیوب حق عبودیت اوزره
اولورلر قاضی بهاء الدین بن شداد سیرت صلاحیه کتابنده حکایت
ایدر چون سلطان صلاح الدین یوسف بن ایوب دمشق قلعه سنده
وفات ایلدی عامه رعایا و کافه برایایه اول مرتبه غصه و کآبت وغم

مطلب در بیان سخای مرحوم سلطان صلاح الدین

غم والم عارض اولدی که شرحنده بیان و زبان عاجزدر مرحومک حیاتی زماننده
نیجه کمسنه رعایادن نفسنی و اولادلرینی بو سلطان عادل و پادشاه مشفقه فدا
ایدرز دیرلردی بو مقوله کلامی مبالغه دن عد ایدردک که صاحب دولتلره شویله لر
چون اول سلطان حلیم کریم کرامت و تکریم رحمن رحیمه انتقال ایتدی جمله مزه
ظاهر اولدی که اول سوز حقمش و سرکشی وجدانده بولدیکی اگر فدا قابل
ایمشسه احبا اولادی بلکه نفسنی فدا ویررلردی زیرا سلطان صلاح الدین
عدل و تقوی بیننده غیری اول زمانده فرنک سواحل شام و قدس شریفی
المشلردی قریب ایدی که مصر و شامی دخی الوب اسلامه خلل عظیم ویره
مرحوم کمال اجتهادی میان همته تعلیق ایدوب لیلا و نهارا صیفا و شتاء غزو
وجهاد و مقاتله و مقابله فرنج لعینه مواظبت ایدردی حتی قدس شریف
و اکثر سواحلی کفردن فتح ایلدی و احسان و سخاسی اول مرتبه ده ایدی که
وسعت مملکتی اقصای یمندن حدود آذربایجانه واصل و مصر و شام
و دیار جزیره بتمامها حوزه تصرفنده داخل اولمشدی و مع هذا وفات
ایتدکده خزانه سنده بر آلتون و توزیدی اقچه بولندی و سلطان صلاح
الدین غزو و جهاد و عدل و دادی سلطان نور الدین شهیددن تعلم ایتمشدر
اول حضرتک اتباعندن ایدی و بعض اولیا دیرلرمش که سلطان نور الدین
شهید اوجلردن و صلاح الدین قرقلردن اولمشدر و بو ایکی سلطان
عدالت عنوانک احیای مراسم عدل و داد و اعلای معالم غزا و جهادده
ایتدکلری آثار حسنه و مآثر محموده یه تمام مطلع اولمق ایستین شیخ امام ابو

سایه‌نک آثار روضتین فی اخبار الدولتین کتابنه نظر ایلسون
والحمد لله تعالی که اهالی مرز و بوم ممالک روم سلاطین آل عثمانه
نسبت بو مثابه‌ده موسومدر زیرا ابتدای زمان استعلای لوای سلطنتلری
که سنه تسع و تسعین و ستمائه‌در بو زمانه دک که سنه اثنین و سبعین
و تسعمائه‌در هر سلطان شاه که مسندنشین تختگاه اولمشدر مذهب
اهل سنت و جماعت اوزره جاری و مذاهب بدعت و ضلالتدن
عاری اولدقدن غیری اعلای لوای اسلام و قهر و ذل کفار لئام و اخذ قلاع
و ممالک اهل اصنام ایتمکده تقصیر و تهاونی کندولره حرام ایتمشلردر
خصوصا فرنج لعین و انکروس بی دین فرق نصارای ضالین
که اشد اعدای دین سید المرسلین انلردر و افرنجک دولت خلفای
عباسیه و سلاطین سلجوقیه‌ده نه مرتبه استیلالری اولدیغی کتب
تواریخده مسطوردر حالا کمال ذلت و مهانت اوزره درلر و لوای
اسلام فرق کفره اوزره شویله کی زمانده اولان استعلاسی خلفای
راشدین عهدندن صکره اولدیغی معلوم دکلدر لاجرم رعایا
و برایا مواقف دعاده عبودیتده و وظائف شکر و ثنایه مواظب و مداوم
قرین قبول سبحانی اولمقدن خالی اولمیه آمین آمین حتی الف آمینا
بر نسب علی ادواد و بالعادتی بی عزا [illegible] بو ماده دعا و شکر و بر الطاف حق جل
و حکما دیرلر که سلاطینک رعایایه محبتی اول جهتدندر که منعملر منعمک
منعم علیه جانبنه محبتی لازمدر و پدر کذلک فرزندینه بو جهتدن محبتی بیلدر که

حقوق نعمتی بیحددر اگرچه جبلی دخی محبتی مقرردر زیرا کندونک نسخه‌سیدر که طبیعت
کندونک صورتندن نقل و استنساخ ایتمشدر فی الواقع بو فکر صحیحدر زیرا
ماده بدن پسر جزء وجود پدردر و خلق و خلقده مشاکل و مشابهدر اول
سببدندر که نه قدر کمالات و سعادات ایله متصف اولسه مسرور و قریر العین اولور
حتی اوائل عمرده تحصیل ایده‌مدوکی متحسر قلدوغی کماله پسر قادر اولسه کندو قادر
اولمش کبی حظ ایدوب تحسرینه تسلی حاصل اولور و دیرلر که هیچ کس آخرینک کندودن
جمیع کمالاتده راجح اولدوغن استماعه قدر مکر پدر پسرینه و دخی پدر پسری
قایم مقام و بو سرای غروردن گیتدکدنصکره نایب منابی ملاحظه ایدوب بو جهتدن
بقای موهوم تصور ایدر خصوصا اسباب و امتعه و املاک و عقاراته مالک اولنلر
موتندنصکره اسباب و اموالنی اجانب تصرفنده دوشمه‌سین تصور ایدوب
دلبر رعناسین بغل اغیار و اعداده کورن عاشق شیدا کبی اولور لابد کندو
فرزندی اولنجی ینه کندویه قلمق کبی ملاحظه ایدوب شادان و خانه‌سی تصورنده
آبادان اولور اگرچه بو معنالر هر پدرک ضمیرنده مفصل و مشروح اولمز
ولکن علم اجمالی و تصور بسیط اوزره معلومیدر ورای حجابدن استجلای
اشباح ایدن کسنه کبی و محبت و مودت امورنده بو مقوله علم اجمالی و
تصور بسیط کافیدر اما فرزندک پدره محبتی عکسندن اقلدر زیرا معلول و
مسببدر معلولک و مسببک علته و سببه ارتباطی و محبتی عکسندن اقلدر نتهکم
برهان انی برهان لمیدن اضعفدر و فرزندک محبتی زمانا دخی متأخردر مرتبه
اطلاع و تمیزه واصل پدردن حاصل اولمیجه دایره محبته قدم بصمز و بو سببدندر

که شریعت مطهره ده فرزنده رعایت حقوق پدر اتمکیچون محکم وصیت
اولنمشدر عکسی اولقدر اولمشدر نته کم شیخ سعدی ایتمشدر قطعه

سالها بر تو بگذرد که گذر | نکنی سوی تربت پدرت
تو بجای پدر چه کردی خیر | تا همان چشم داری از پسرت

و برادرلرک بری برینه محبتلری پسرک پدره محبتندن ناقصدر و سببی
بر شیده مشترک اولدقلریدر و پادشاهک رعایاسنه محبتی پدرک پسره
و رعانک پادشاهه محبتی پسرک پدره و رعانک بری برینه برادرلر
محبتنه تشبیه ایدرلر فی الواقع ایله اولمق گرککه عرصهٔ جهان روشن و
ساحهٔ گیتی مانند گلشن اوله والا امزاج عالم منحرف وانتظام گیتی
فساد له متصف اولور و مراتب محبت اوجدر اول محبة الله تعالی
نته کم کجدی منبع خیرات وسعادتدر آکنجی محبت استاددر که انسانی
ارشاد علم و عمل صالح و تعلم اخلاق حمیده ایدرلر و بو محبت پدردن
اولی در نته کم اسکندردن نقل کلمشدی علما دیمشلردر که روح جسمدن اشرف
مفضل و حقیقت انسانیت جوهر روحله محصلدر

اقبل علی الروح واستکمل فضائله | فانت بالروح لا بالجسم انسان

پس معلم که سبب تکمیل حیاة روحانی و واسطه تحصیل سعادت جاودانی در
پدردن که سبب حیاة جسم و جسمانیت و واسطه حصول ظاهر انساندر
افضل و معلمیت جهتندن اکمل و محبتی پدر محبتندن اقوی و رعایت
حقوقی اتم و اولیدر بو تقریردن واضح اولدی که محبتی لازم استاد علم

نافع و عمل صالح تحصیلنه مرشد و هادی اولانلردر زیرا حیاة باقی
بونکله حاصل اولور نه انکه علوم رسمیهٔ غیر نافعه دن بعض مقالات و
شکوک و رسوم و تمیه دن بر مقدار خیالات تعلیم ایلیوب معلم و متعلم
ایکیسی دخی اخلاق ردیه و حب شهوات دنیه ایله متصف نه علم نافع
نه ایدوکین بیلورلرکه تحصیلنه قدم همت قویه لر و نه اخلاق ردیه و
معایب نفس خفیه نیجه ایدوکین درک ایلیلر که کندولردن جهل جبه صوبه لر
پس افضل و اکمل معلم جناب رسالتپناهیدر صلی الله علیه وسلم که محاسن
ایمانی محصل و مکارم اخلاقی متمم در جمله تعلیملر و ارشادلر انک
تعلیم و ارشادینه راجع و آیل و اصول معارف و فروع فضائل اول
حضرتک عنایت و هدایتندن حاصلدر پس محبت حضرت کامل
واطاعت و انقیاد تام اول حضرته اولمق گرک و بو محبت تمام ایمان
و کمال عرفان و سرمایهٔ سعادت دوجهاندر نته کم بیوردی لا یؤمن احدکم
حتی اکون احب الیه من نفسه واهله و محبت خلفای راشدین و اصحاب و
آل عترت سید المرسلین که هر بری سماء هدایته ده انجم و مظهر شرف
بایهم اقتدیتم اهتدیتم درلر و محبت علمای مجتهدین و مشایخ مرشدین
که حماة دین و هداة راه یقین لردر بو محبتک فروعندندر اوچنجی
محبت پدر و مادر و اجداد و جداتدر زیرا بونلر اسباب وجوده
مربی و اصل و نعمت دین که افضل نعمدر زمان صغرده انلرک تلقین و
تعلیمیله حاصلدر پس انلر دخی استاد خیرخواه روحانی اولورلر و

مجتبلری ایکی جهتدن لازم اولور اکثر ناس دین اسلامی آبا و امهات
تلقیندن اخذ ایتمشلردر نعوذ بالله اگر صلب کافردن وجوده گلمش
اولیدی و تقلید فاسد زمان صغردن ساپسی وجوده طرح صلمش اولیدی
شبهات که بعده استدلال طریقی خیر و دعوت و ارشاد غیرله سلوک
طریقی میسر و وصول دولت اسلام مقدر اولیدی الا مگر که عنایت
ازلی سابق و کوی توفیقه مرشد و سایق اولایدی و قلیل ما هم ایکی
طایفه یه حقک عنایتی ظاهردر برینی بو طایفه که صلب اهل اسلامدن متولد
اولمش اوله برینی دخی کفاردن استرقاق اولنوب دیار اسلامه کلوب
دولت دین اسلامه واصل و سعادت دنیا و آخرت حاصل قیلمش اوله
و حدیث شریفده بو طایفه یه اشارت وارد اولمشدر که ان
الله یضحک عن قوم یقادون الی الجنة بالسلاسل مراد اسیرلردر که
زنجیرله دار الحربدن دار اسلامه کلورلر و شرف ایمان و دولت
اسلامه واصل اولورلر **حکایت** اولنور که مرحوم شیخ وفا ایله
بر درویشی مجلسنده سلطانم بن حق تعالی نک عنایتنه مظهر
اولمش قوللرندن بو جان نیچون کندوکی مدح ایدرسین نه دن بلدک
ایله ایدکک دیمشلر درویش سلطانم فلان تاریخده سلطان محمد
حضرتلری انار الله تعالی برهانه ارنا وود ولایتنه غزا الحون سفر ایتمش
اتفاق ایدرکن فتح قلعه و اخذ اسیر میسر اولمشدر و نوبت کلورکن بن فقیری
بر غازی بر بیشه ده بولوب چیقرمش ایشته بوکه کبی اولو پادشاهی حق جل و

جل و علا محضا ابن بنده دار الکفردن خلاص اولمغیچون سفر و صله بنوم
حقمده آثار عنایت ظاهر اولمزمی دیمش حضرت شیخ تحسین ایلمش و دردخی
سلطانه رعایانک مجتبی‌در بعضلر رعایانک سلطانه مجتبی پسر که پدره مجتبیدن
راجح گرک دیمشلر زیرا سیاست سلطان و انک عدلیله روی دزکار حلیه امن و
امانله متصف اولمغیچون نه پسر پدردن منتفع و نه پدره اسباب تربیت پسر و حفظ
عیال مجتمع اولور و نه پدر پسره سیاستده و تأدیب و اخلاقنی تحسین و تهذیب ایلر
اما سلطان هم پدره هم پسره تأدیب و سیاست ایلر پس انوک نفعی اعم و
مجتبی اهم‌در اگرچه سلطانک رعیته مجتبی پدرک پسره مجتبیدن ناقص‌در
زیرا طبیعتلری تحمل مکروهات و صبر غیر مرضات ایتمکده رعایاکنی گلدر
و مثل مشهوردر لا وفاء للملوک بعض علما بیورمشدر که اجتنبوا اصحبة
السلاطین فانه لا وفاء لهم یستکثرون فی الثواب رد الجواب و یستصغرون
فی العقاب ضرب الرقاب یعنی پادشاهلر سلام المغی کلی احسان و ثواب
آدمی اولدرمکی جزئی سیئات و عقاب عد ایلر و الحق سلطاندن وفا کلی جاچی
ایتمک مناسب دکلدر زیرا وفا غالبا اخوانک زلات و هفواتندن اغماض
و جنایات و تقصیراتنه ترک اعتراض ایتمکله اولور نته کم دیمشلر **قطعه**

اذا کنت فی کل الامور معاتبا　　صدیقک لم تلق الذی لا تعاتبه
وان انت لم تشرب مرارا علی القذی　　ظمئت و ای الناس تصفو مشاربه

اگر سلاطین دخی ندما و اصحاب و امرا و ارکانیله بو اسلوب معامله ایدرسه
امور ملک و ملته اختلال کلمک اکثر احتمالدر پس سلاطیندن جهی ظاهردر کل امور

مطلب در بیان آنکه لا وفاء للملوک

ظهور ایتدکده زبان طعن اطاله ایتمیوب سر خفی سینه حواله ایده لر نته کم حافظ
شیرازی دیمشدر ـ رموز مملکت و ملک خسروان دانند
کدای گوشه نشینی تو حافظا مخروش ٭ بشنجی مرتبه محبت
اخوان و اعمام و اخوال و خالات و اقربا و عشایر حقنده در صله ارحام مطلقا
مندوب و مستحسن اولدوغی کبی محبتلری دخی مسنون و مندوب و مقتضای طبع
مرغوبدر لکن عارضهٔ تحاسد و تنافس و طلب جاه و دنیا سببیله محبت حبلی زایل
و بغض و عداوت حاصل اولمش اوله نته کم دیمشلر العم غم و الاقارب عقارب
والخال عن الخیر خال ـ عداوت ذوی القربی اشد مضاضة
علی النفس من وقع الحسام المهند ـ نظم ـ بلکه خصمکدر خصم دیدکک
زهر الجور رسکا غمین ایدوکک ٭ التنجی مرتبه خلان و اصحاب و اصدقا
و احباب در کرکدر که هر برینک مرتبهٔ محبتی محفوظ و حقوقی مرعی و ملحوظ اوله
زیرا حقوق اخوان ودایع اموال کبیدر حفظنده تقصیر موجب خیانت و مورث
ترک امانتدر و هر کسنه که اندن صداقت مفهوم و حق صحبت معلوم اوله اکا کمال
صداقت اوزره معامله و حق اخوت و فتوت ایله مجامله لازمدر و ارسطاطالیس
دیمشدر که محبت مغشوش هر نفع اولور نته کم ذهب مزخرف تیز تباه اولور
بعضی فضلایه سؤال ایتدیلر که برادر می یکدر یار می جواب ویردی که اول برادر
یکدر که یار اوله ٭ چون محبتلرک اقسام و مراتبی معلوم اولدی پس هر محبتک
مقتضاسی اوزره عمل اولنمق نیجه در آنی بیان ایده لم ٭ مقتضای محبت حق
که محبتلرک اجلی و اعلی و اتم و اولیسیدر اطاعت و عبادت و تعظیم و امتثال

محبت م

امتثال اوامر و احتراز و اجتناب نواهی الهی و اتباع جناب رسالت
پناهیدر صلی الله علیه و سلم که قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله
و اول کمسنه که انده بو متابعت بولنمیوب بیهوده ادعا محبت الهی ایله مغرور
و کذابدر بلکه ملحد خبائث مآبدر زنهار دعواسی تصدیق و محبت و عشقی تحقیق
ایتممه سین محب محبوبه عاصی اولور می عاشق معشوقک رضاسین ترک
ایدر می ـ قطعه ـ تعصی الاله و انت تظهر حبه ٭ هذا و ربی فی القیاس بدیع
لو کان حبک صادقا لاطعته ٭ ان المحب لمن یحب مطیع
و محبت جناب رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم و آل کرام و اصحاب
عظام و ائمه و مشایخ رضی الله تعالی عنهم انلرک مقتضای محبتلری اطاعت
و اتباع و نصایح و مواعظلرین استماعدر جناب رسالت پناهی ذکر
اولندقده صلوات ویرمکدر وجوب صلوات جهتنده علما اوچ مذهب
اوزره اختلاف ایتمشلردر بعض علما عمرده بر کره واجب باقی مندوب
دیمشلر بعض آخر هر بار که نام شریفی ذکر اولنه واجبدر مجلسنده
نیجه دفعه دخی ذکر اولنورسه دیمشلر و بعض آخر مجلسده ذکر اولنسه
بر کره واجبدر باقی مندوبدر دیمشلر مذهب مختار بودر صحابه ذکر ایدنده
ترضی گرک یعنی رضی الله عنه دیمک ٭ شیعه حضرت امیر المؤمنین علی و اولاد
کرامی رضی الله عنهم ذکر ایدنده دخی صلوة و سلام ایدرلر ٭ اما حق مذهب
اهل سنت و جماعتدر که صلوات بالاستقلال جناب رسالت
پناهی نبوت دستگاهی یه مخصوصدر و علما و مشایخ ذکر ایدنده ترحم

اولنمق کرك ومقتضای محبت پادشاه اطاعت ونصح ومواجبلرندن
احتراز ومالی اوزرینه استعمال اولنورسه اما نسبتله خدمت ایتمکدر ووالدین
محبتنك مقتضاسی اطاعت واداء حقوق واحتراز عقوقدر نته کم شرح
اولندی وبعد الموت ادعیه واذکار وصدقات ایله وخیرلرین یاد ایتمکدر و
مذهب صحیح اولدر که جمله عباداتدن ثوابی اولورسه ثوابین آخره هبه ایتمك
جایزدر وثواب ارواح امواته واصل اولور ومقتضای محبت اقربا
واحبا دخی حسن عشرت ومجامله ولطف وتحمل ایله معامله در حکما دیمشلردر
که منعمك منعم علیه اوزره محبتی عکسندن اقوی واکثردر زیرا احسان ایدن
وقرض ویرن احسان اولنمغی وقرض الانی سور اما احسان اولنن وقرض الن
محسن ومقرضه اول مرتبه محبت ایتمز اما مخفی اولمیه که قرض ویرن قرض النی
سودوکی ولواسین ایستدوکی مالنی تخلیص وزیاده سی اولمغه حریص
اولدوغیچوندر وقرض الان محبت ایتدوکی ولواسین ایستدوکی قرضی ادا
ایتمکه قادر ومالی حاضر اولمدوغیچوندر نته کم حکایت اولنور
بعض عزیزلرینه کثرة زیارت خلقدن شکایت ایتدیکده احبابك
فقراسنه قرض ویر واغنیاسندن قرض استه که کمسنه یانکه اوغرامیه و
سعد بن عباده مدینه ده مریض اولدی عیادته چوق کمسنه کلمیجك
خواصندن تقصیر عامه نك سببن سؤال ایدیجك دیدیلر اکثر اهل مدینه
سزدن قرض المشلردر طلب توهمندن کلمزلر دیدی قیس اوغلی که
احبابی بندن منقطع ایلیه بن اندن بیزارم دیوب امر ایلدی ندا ایلدیلر

قیس بن

276

ایلدیلر که هر کیمسنه ده که قیسك قرضی حقی واردر ابرا واسقاط ایلدی
راوی ایدر اول کون عیادتنه اول قدر آدم کلدی که عتبه خانه سی شکست
اولدی بو سببدندر که بعض علما قرض ویرمکدن وقرض المقدن منع و
امتناع ایلیوب القرض مقراض المحبة دیمشلر نته کم مولانا عبد الرحمن
جامی فرزندینه نصیحت ایدوب ایدر که مثنوی

با احسان بر احبا دست بگشای — منه در تنگنای مدخلی پای
ببخشش باش از ایشان باربردار — مساز از وام دار ایشان گرانبار
مده شان قرض ومستان نیز حبه — فان القرض مقراض المحبة

اما محسن ومنعم محسن الیه ومنعم علیه اولان کمسنه یه محبت ایتدوکی اول جهتدندر
که نفس احسانی وداب انعامی سور بالذات احسان محسن الیه اوزرینه واقع
وپرتو انعام منعم علیه ده لامع اولدوغیچون محسن الیه ومنعم علیه اولنی
بالعرض سور ودخی دیمشلر که محسن اول کمسنه یه بکزر که تعب ومشقت ایله
بر مالی تحصیل ایتمش اوله ومحسن الیه اول کمسنه یه بکزر که بی زحمت ومشقت
مال الله کرمش اوله لاجرم قدرنی بلمز ومحسنه حق شکرین تمام ادا ایلمز
وترکی ده مثلدر دیرلر که هیچ کمسنه بیلمز طوغره بن کیشی ومادرك پسره
محبتی پدردن زیاده اولدوغنك برسببی دخی بودرکه استیلاد و
تربیت وتحصین وتقویتنده نه زحمتلر چکمشدر وبو سببدندرکه
شاعرلر کندو شعرنی حسن کورر وغیرلر تحسین ایتدکلرندن ذوق
تحسین ایلر نته کم دیمشلردر مصر هرکسی بر شعر وبر فرزند خود مفتون بود

زیرا مادر سلورم

گرچه آن فرزند زشت و شعر ناموزون بود • و مر صناعت بو
اسلوب اوزره بر کمسنه ارتوق رحمت چکدوکی نسنه ارتوق سور ودخی
محسن فاعل کبی در محسن الیه قابل کبی حالکلک رحمتی قابلدن ارتوقدر
تذنیب بو محبتلرک اعلاسی اول محبتدر که اونک منشائی محبت خیر و
کمال حقیقی اوله که جوهر نفس متعلق اولان لذت عقلی در عوارض ایله دکلدر
لابد انقطاع و اختلالدن مصون و سعایت و نمیمه دن ضرر پذیر دکلدر
و بقای نفس ایله باقی در • و سایر محبتلر که احوال بدن و نشاه دنیا ایله
منحسم و انقطاع علاقه بدن ایله منقطع اولور • الاخلاء بعضهم
لبعض عدو الا المتقین بوکا اشارتدر • و بو سعادت اول وقت
حاصل اولور که نفس ملکات فاضله و اخلاق حسنه تحصیلن تمام ایدوب
توجه جناب حقده مستغرق اوله که فنا اندن عبارتدر • نته کم عزیزلردن
بری سی ابراهیم خواصه توکلدن سؤال ایدیجک ابراهیم اوتوز ییلدر که
نفسمی مقام توکلده ریاضت ایدرین دیوجک ایتدی پس عمرو کی
تعمیر باطن ایمکده خرج ایتمش سین پس فنا فی الله مرتبه سینه قنده واصل
اولورسین دیدی • پس معلوم اولدی که بو مقام اعلای مقامات و
اکمل سعادتمش • بیت آن یار که در پرده اسرار نهان بود
از علم بعین آمد و از گوش باغوش • و مادام که نفس آثار قوای جسمانی
و نفسانیدن تمام پاک و صاف اولمیه بو کمالک جمالی تجلی ایلمز
و سالک وجود موهومندن که ابعد منازل و اصعب مراحل در تمام گذر

مرآت م

گذرا ایتمینجه بو مقامک مبادی سینه واصل اولمز • بیت
وصال دوست طلب میکنی ز خود بگذر • که در میان تو و او بجز تو حایل نیست
و حافظ سعد دیمش که • بیت گوینه سعد دولت وصل از چه یافتی
خود را گذاشتم قدمی پیشتر شدم • و حافظ شیراز بو مقام
طلبنده تضرع ایدر که • نظم بیا و هستی حافظ ز پیش او بردار
که با وجود تو کس نشنود ز من که منم • رزقنا الله الجواد المنعام
القرب من مبادی هذا المقام • خواجه نصیر بو مقامده حکمادن چوق
نسنه ایراد ایتمش جمله دن بیشی که بر کمسنه که حق جل و علا محبت ایده انی تعالی
ایدر • نته کم دوستلر بری برینی تعاهد ایتدوکی کبی • خواجه نصیر ایدر بو لفظ
بزم لغتمزده حق جل و علایه اطلاق اولنمز • مولانا جلال ایدر خواجه نک
بو سوزی ظاهر دکلدر • زیرا کتاب و سنتده بونک نظایری چوق وارد اولمشدر
قال الله تعالی و هو یتولی الصالحین حسبنا الله و نعم الوکیل بلکه حدیث
قدسیده دخی زیاده وارد اولمشدر که فاذا احببته کنت سمعه
الذی به یسمع و بصره الذی به یبصر • و حدیث آخرده من احببته قتلته
و من قتلته فانا دیته انتهی • فقیر ایدرین اولا تسلیم ایتمزز که تولی و
کالت تعاهد کبی اوله زیرا تعاهد گاه گاه یوقلمودر • و مستلزم اعلام
الغیوب اولمنه بو معنی محالدر • ثانیا شاید که اول لفظلر دخی مجاز
اولمق محتملدر • و دخی ارسطاطالیسدن نقل ایدیلر که اگرچه آدمی انسی در
ولکن همتی انسی اولمق گرک عرشی اولمق گرک • زیرا همت سفلیده قلمق مرتبه

حیوانا تدر اگرچه انسان جثه یوزندن صغیردر ولکن عقل شریف و حکمت
جهتندن کبیردر و عقل جمله مخلوقاتدن اشرف و جمله مکوناته اوزره مستولیدر
بو مقامده بسط کلام و تحقیق مرام اولدر که اتفاق اهل شهود و عیان
و اجماع ارباب بحث و بیان ایله محقق اولمشدر که اول کوهر مکنون که اجتماع
کاف و نون و فرمان پادشاه کن فیکون ایله ظاهر و پدیدار اولمشدر و بحر عجب
و وجودن ساحل شهادت و امکانه دوشمشدر بر جوهر بسیط نورانیدر
که حکما اکا عقل اول و بعض اخبارده قلم اعلی و ائمهٔ کشف و شهود حقیقت
محمدیه درلر و اول جوهر نورانی کندوسنی و مبداء فیاضنی و کندو واسطه‌سیله
مبداء فیاضدن الی آخر الابد ظهور ایده جک افراد موجوداتی بیلدی و
تمامت حقایق و اعیان اشتمال و اندراج علمی ایله اول جوهرده مندرج و منتج
اولدی نته کم دانهٔ خرما خرمانک اغصان و اوراق اجزاسنه مشتملدر و جمیع
موجودات بو ترتیب اوزرینه که بو جوهرده مندرج و متمکندر علی التفصیل
قوه‌دن فعله و کتم غیبدن فضای شهادته چیقرلر یمحو الله ما یشاء و یثبت و عنده
ام الکتاب چون سلسلهٔ موجودات و حوادث کونیه رحمت رحمانی و
قدرت ربانی اقتضاسی ایله مراتب عالم ارواح و درجات عقول و نفوس
مجرده‌دن موجودات لباسی اعنی جسم و جسمانیه که موطن تبدل و معدن
تغیر و مظهر فنون تجلیات الهی و ظهورات و شئون نامتناهیدر تنزل و
تسفل ایتمک اقتضا ایتدی حکمت کامله و قدرت شامله استدعا ایلدی
که بو نظام وجود بردوام مرتب و موکول اوله بر جسمه که بالذات ثابت

در بیان تحقیق عقل اول اعنی حقیقت محمدیه

ثابت بالصفات متغیر اوله و اول جسم آن ثابت بی قرار اعجوبه نمای
کز جای نجنبد و استد بر جای اعنی فلک دوار در که حرکت دوریه‌سیله
اوضاع غریبه و اشکال عجیبه‌سی قوه‌دن فعله و عدمدن وجوده کلوب هر وضع
و شکل بر حادثهٔ معینه و کائنهٔ مخصوصه‌یه سبب و واسطه اولور و هر آنده
حوادثک مبداء قریبیدر که حکما اکا عقل فعال دیرلر بر صورت جدید
آیینهٔ هیولای عناصرده ظاهر اولور و چون نوبت ایجاد موالید ثلثه‌یه
منتهی اولدی حکمت حکیم جلت قدرته اقتضا ایلدی که مجموع کمالات
سابقه نشأهٔ انسانیه‌ده که اشرف انواع حیواناتدر بلکه عالم صغیردر
مجتمع و منتظم اوله و فضیلت عقل قدسی که مبداء ایجاددر بو
نوعک کرمده عقل مستفاد صورتنده ظاهر اوله تا که نفس انسانی
بو مرتبه‌ده متجلی و بو فضیلت ایله متحلی اولوب عالم عقلیه که مرتبهٔ علیادر
متصل اولوب نقطهٔ بدایت نهایتنه واصل و دایرهٔ وجود قوس نزول
و قوس صعودله تمام اولوب کما بدأکم تعودون اشارتی حاصل اوله
بیت وین آن سر کوی بود کاول زانجا بهمه جهان سفر کرد
پس روشن اولدی که فاتحهٔ کتاب وجود و دیباچهٔ رسالهٔ ابداع عقل قدسی
اولدوغی کبی خاتمه‌سی عقل انسیدر شول دانه کبی که منبسط اولوب اغصان
و اوراق و ثمار و شعب اولدقدنصکره تفرقه و کثرت مراتبندن بینه وحدت
جمعیت بولوب شکل اول و طرز سابق کبی دانه اولور و بو سیر دوری که
جمیع روحانی و جسمانی و مکونات علوی و سفلیده ساریدر افلاکده

وعقل عاشره

که واسطهٔ نظام عالم اجسامدر حرکت دوری وضعی در که انوکله افلاک
سبعهٔ سیاره که اسفلدن اعلایه بو ترتیب اوزره درکه
قمردر و عطارد و زهره شمس و مریخ و مشتری و زحل
و فلک ثامن که حکما کرهٔ ثوابت و اهل شرع کرسی دیرلر و فلک اطلس که
حکما محدد الجهات و فلک الافلاک و اهل شرع عرش دیرلر دوراندرلر
و اول دوردخی ایکی نوعدر بریسی مشرقدن مغربه در و انوک اظهر و
اجلاسی و اسرع و اعلاسی حرکت یومیه در که بالذات فلک اعظم بو حرکتله
یکرمی درت ساعتده تقریبا مشرقدن مغربه دور ایدوب سایر افلاکی دخی
بالعرض اداره ایدر و طلوع و غروب کواکب و ظهور و بروز مشارق
و مغارب و لیل و یوم که محل کسب و موطن نوم در بو حرکتله اولور
و مجانین و صبیان بل انواع حیوان بو حرکتی تمیز و ادراک ایدرلر و نوع
ثانی غربدن شرقه در و فلک ثامن و عامهٔ افلاک باقیه بو حرکتله دور ایدرلر
فلک ثامن اوتوز بیک ییلده یا خود یکرمی درت بیک ییلده دورین
تمام ایدر و فلک زحل اوتوز ییلده فلک مشتری اون ایکی ییلده فلک
مریخ بر ییل بر آیده فلک شمس بر ییلده فلک زهره و فلک عطارد بر ییله
قریب زمانده و فلک قمر بر آیده دورلرین تمام و انجاز ایدوب دور
آخره شروع و آغاز ایدرلر و بو حرکاتک تفاصیلی علم هیئتده مبین
و مقادیر و جهاتی تحقیقا انده معین در و اجسام نامیهٔ غیر ناطقه ده حرکت
نمو و ذبولی در بعضی جسم نامی نبات و شجر کبی بر مقدار زمان نموده اولورلر

اولورلر یعنی تناسب طبیعی اوزرینه جهات ثلثه ده حرکت ایدرلر نهایته
یتشدکدن صکره مزاجی اقتضا اندوکی مقدار طوروب بعده ذبول
ایدوب تناقص طرفنه حرکت ایدرلر پس بو دخی حرکت دوری در و نفس
ناطقه ده حرکت فکری در که نفس بر مجهول علم طلب ایلسه اول مطلبی بوجه ما
ملاحظه ایدوب انی کسب ایتمک ایچون مبادی مناسبه یه رجوع ایدر
مناسب مبادی بولدقدن صکره انی ترتیب ایدوب ایدنکرو مقصده
حرکت ایدر پس مجموعی حرکت دوری اولور اهل منطق نظر مطالبدن
مبادی یه مبادیدن کرو مطالبه حرکت در ایکی حرکتی مشتمل در دیدکلری
بودر و بو حرکات دوریه که جمله موجوداتده حاصل در فی الحقیقه ظل و
پرتو حرکت حب ذاتی در که اکا اتمهٔ کشف و شهود تجلی ذاته لذاته دیرلر
نته کم بعض اعزه بیورور که قطعه

از خود بخود آن یار گرانمایه سفر کرد
هم عین سفر بود و هم او حاصل فی البین
لی بی سفری نیست درین ره بتحقیق
از عین شهود تو اگر دور شود غین

غین لغت عربده غیم رقیقه دیرلر
حکما ایدرلر که افراد انسانی اوچ قسم در بعضی نجابت فطرت و طهارت
جبلت سببی ایله ملکات ردیه دن مجتنب و رذایل دنیه یه غیر مرتکب در و فضایله
مقتضای خلقتیله مهتدی و مکتسب اولورلر و بعضی اگرچه بالطبع رذایلدن
مجتنب و فضایله مکتسب اولمز ولکن فکر و رویت اعمال ایدوب
رذایلک قبحین و فضایلک حسنن ادراک و ادنی تنبیه ایله متنبه اولوب فضایلی
اکتساب و رذایلدن اجتناب ایدر بعضی بو مرتبه ایله دخی اولمیوب وعده و

وعید و تخویف و تهدید و عتاب و عقاب و زجر و تادیب استاد و
تثقیف و تهذیب آبا و اجداد ایله اولور قسم اول که خیراندن بالطبع صادردر
اعلی در ولکن قلیل و نادردر قسم ثانی که کندو فکر و رویتیله مهتدی و اصحاب
فضایله مقتدی اولور متوسط مرتبه و کثیردر قسم ثالث که محتاج زجر و
تادیب و تهذیب در مرتبه ده ادنی و وجودده اکثردر و طایفهٔ اولی یه اخیار
بالطبع و ثانیه یه اخیار بالتعلم و ثالثه یه اخیار بالشرع دیرلر و بو قسم
ثالثه شریعت صو کبی در اول کمسنه یه نسبت که حلقومنه طعام طورمش اوله
یعنی نته کم طعام طورن کمسنه یه صو ایتشمزسه هلاک اولور بو کمسنه یه
دخی تادیب شرع ایتشمزسه هلاک حقیقی اولور والله تعالی اعلم

باب سابع سیاست مدن بیانده در

چون مرکبک اجزاسی خواصندن غیری بعض خواص و آثاری اولور که اول خواص
و آثار اجزاسینک هر برنده اولمز بلکه مجموع من حیث المجموعده اولور مثلا
معجون مثردیدوس مرکبده اولان خاصیت هر بر جزئنده یوقدر پس تمدن که
اجتماع افراد انساندر انوک بعض خواص و آثاری واردر که هر بر فردده یوقدر
بو مقدمه تمهیدندن صکره ایدرز که مدینه ایکی قسمدر بریسی مدینهٔ فاضله بری مدینهٔ
غیر فاضله و مدینهٔ فاضله اولدر که انده اولان تمدن و اجتماعک سببی خیرات و
مصالح اوله و مدینهٔ غیر فاضله اولدر که سبب تمدن شرور و مفاسد اوله
و مدینهٔ فاضله بر نوع اولور ارتوق اولمز زیرا حق جل و علا واحددر
تکثردن منزهدر و طریق حق دخی واحددر کورمزمیسین خط مستقیم که ایکی

ایکی شینک بیننده فرض اولنه بردن غیری متصور دکلدر اما طرق
ضلالات و جهالات نه قدر کورمزمیسن ایکی شینک بیننده خطوط
معوجهٔ غیر مستقیمه غیر متناهی فرض اولنمق ممکندر اما مدینهٔ غیر فاضله
اوچ نوعدر بریسی اولدر که اشخاص اهل مدینه قوت نطقیه استعمالندن
خالی اولوب سبب تمدن و اجتماعلری قوای جسمانیه دن آخر قوت اوله و اکا
مدینهٔ جاهله دیرلر مثلا قوت غضبیه اوله و اکا مدینهٔ جاهلهٔ سبعیه دیرلر
یا قوت شهویه اوله و اکا مدینهٔ جاهلهٔ بهیمیه دیرلر ایکنجیسی اولدر که
اشخاص مدینه قوت نطقیه استعمالندن خالی اولمیه لر اما سایر قوالری
غالب قوت نطقیه انده خادم اولوب سبب تمدن سایر قوی اولمش
اوله و اکا مدینهٔ فاسقه دیرلر اوچنجیسی اولدر که اهل مدینه نک قوت
فکریه لری نقصان اوزره اولمغین عقاید باطله یی حق و قانون فاسدی
صحیح تخیل ایدوب انی سبب اجتماع و تمدن اتخاذ ایتمش اوله لر و اکا مدینهٔ ضاله
دیرلر و بو مدن غیر فاضله خصوصا مدینهٔ ضاله نیجه قسمه منقسمدر
زیرا دیدکمز کبی طرق جهالات بی غایت و انواع ضلالات بی نهایتدر
و ممکندر که مدینهٔ ضاله ایکی نوع ایده و ضالهٔ کافره مدن افرنج
و روس و سایر فرق کفار کبی و ضالهٔ غیر کافره اسلامیه مدن
مذاهب فاسده کبی که بر موضعده جمعیت و تمدن ایده لر و ممکندر که
مدینهٔ کافره جاهله ده درج اولنه و ممکندر که بر مدینهٔ فاضله ایکن متغلب
اولوب غیر فاضله اوله یا بر عکس اوله پس پادشاه لر همت ایتمک کرک

که مدینه لری مدینهٔ فاضله اوله • و بحمد الله تعالی مدینه لرمز یمن سعادت
و دولت ثابتة الارکان شامخة البنیان حضرت سلطان صاحب قران
رافع اعلام الایمان بلوامع السیف والسنان • دافع یأجوج الفتنة
والطغیان بسدّ الامن والامان • بیت لمنشئه رحمه الله
حضرت سلطان سلیما پادشاه کامکار
آفتاب سایه پرور سایهٔ پروردکار
وتدبیر و سیاست ارکان دولت وتوقیر و عدالت اعیان ملک و
ملت سببیله جمله مدن فاضله اولمشدر • پس مدینهٔ فاضله نک احوال و
احکامن بیان ایده لم که اهمّدر و دخی مدینهٔ غیر فاضله نک احوالی
اندن ضدّا و طبعا معلوم اولور • پس مدینهٔ فاضله اول اولدی که اشخاصک
اجتماعی اساس اکتساب خیرات امور • واجتناب رذایل و شرور اوزره
مؤسّس اولمش اوله • لابد جمله سی نک ساحهٔ صدر و خزینهٔ قلبلری
نفایس اعتقاد حقله مقدّس اولسه گرک • ولازمدر که جمله سی ایکی نسنه ده
مشترک اوله لر بری آرا و افکار بری افعال و اطوار • اما آرا و افکار
زیرا انلر مبادی و معاد خصوصنده و ما بینده اولان احوالده
متوافقدر • اما افعال و اطوارده اشتراکلری زیرا اجماعی بر شرع و
دین اختیار ایدوب اکتساب کمالاتده قانون واحد اوزره جاری اولمشدر
والحاصل اصول اعتقاد و فروع اعمالده بر مذهب و بر دین اوزره
اولمشدر • جمله نک افکاری قوالب حکمت اوزره مفروغ و جمیعک

جمیعک افعالی اسالیب عدالت اوزره مصبوبدر و چون معلوم اولمشدر که
افراد انسان قوّت نطق و تمیزده متفاوتدر • بعضی درجهٔ اعلادر که اندن
یوقارو سیمان قوّت قدسیه مرتبه سیدر • که فکر و نظردن مستغنی و جمله نظریات
اکا بالبدیهه معلومدر • پس قوّت فکرک درجهٔ علیاسی قوّت قدسیه یه ملاصق و
مجاوردر • قرآن عظیمده یکاد زیتها یضیء ولو لم تمسسه نار • بعض
فضلای کبار قتنده اکا اشارتدر • وادنی درجه سی بر مرتبه درکه اندن دخی
تنزل ایدیجک بلادت متناهیه دیدکلری اولور • و بلادت متناهیه اکا
دیرلر که اصلا نظر و استدلال ایله استعلام مجهوله قادر اولمیه • مثلا شکل
اول که ابین و اظهر وجوه استدلال و ابسط اشکالدر • انتاجنه قادر اولمز
اگرچه اکبرله اوسطا اوزرینه حکم ایدر اما اصغرک اوسطده اندراجندن
ذهول ایدوب حکمی اصغرده انسحابنده غفلت ایدوب استنتاج ایتمکه
قادر اولمز • و بو ایکی مرتبه نک اراسنده نیجه مراتب و درجات واردر
و جمله اشخاص مراتب علم و حکمتده • و درجات فهم و فطنتده بر درجه و
بر مرتبه ده اولمق ممکن دکلدر • نعم جمله سی امور مجمله ده توافق و اشتراک
اوزرینه اولسه اولور • اما امور معضلهٔ عمیقه و خصوصیات مسائل دقیقه ده
محققلر مقلدلردن متمیزدر • و بونک بیانی اولدر که اول طبقهٔ عالیه
که تأیید الهی ایله مؤیّددر • والواث تعلقات طبیعیه دن مجرّدلردر مبدأ حقیقی حضرتی
جلّ شأنه و بهر برهانه صفات کمال و نعوت جلاله و سلسلهٔ موجوداتک
مبدء فیاضدن کیفیت صدورنده و تفاصیل احوال معادی کما ینبغی تعلّم

تصور ایدرلر و لکن چون نفسک بو نشأه ده نیجه قواسی واردر که انلر ایله ادراک
صور و معانی جسمانی ایدر حس مشترک و وهم و خیال کبی و بو قوی نک هر بری
لیلاً و نهاراً سراً و جهاراً معطل اولمیوب تعقلات ایدرلر و لا شک بو قوی
امزجه حسی ایله کدورت و صفاده متفاوتلردر پس اول وقت که انلرک
آیینه تفکری اول حقایقک صورتیله منقش اوله لابد بو قوی آیینه سنده دخی
اول حقایقه ملایم و مناسب امثله و صور منعکس اولسه کرک زیرا اول معانی
و حقایقی صور حسیه و وهمیه شوبنمز تعقل ایتمک بو نشأه ده غایت نادردر
و اول صورک بو حقایقه نسبتی مثل و خیالات نسبتی کبیدر اعیان موجوداته
و بو امثله جسمانیات متصور اولان امثله نک غایت الطف و اشرفیدر
و انلر نور بصیرت ایله بیلورلر اول حقیقت بو صور متخیله و معانی موهومه نک
وراسیدر و هر نسنه که آیینه خیال و وهمکه واهمه انی تصور و تخییل ایدر
حقیقت مبدا اندن نیجه مرتبه متعالی و حادث قدیمدن منزل و مستغنیدر
نته کم خواجه نظامی بیورر که ~ هستی و نیست مثل و مانندت

عاقلان جز چنین ندانندت	فقیر دیمش ایدم ~
هرچه آید در ضمیر و هرچه گردد در خیال	زان همه پاکیزه و برتر شناسم دوست را

و حضرت ابی حنیفه دن رضی الله عنه مرویدر که هر که معبودنی قوت
واهمه سنده تصور ایدوب اول متصوره عبادت ایلیه مشرکدر
و اول کم خارج وهم و خیالی مطلوب عبادت ایلیه موحددر و بو مرتبه
اعلی اساطین حکما و اکابر علمادر و بو کا متصل بر طبقه دخی واردر

واردر که انلر تعقلات صرفه دن عاجزلردر و انلرک منتهای سیر و عروجلری
معانی وهمیه در لکن اعتقادلری بودر که اول حقیقت صور وهمیه اوله
بلکه انلرک ماوراسیدر و کنهنه معتقدلردر و لکن کندولرک قصورینه و طبقه اولینک
رجحانینه معترفلردر و بونلر دخی اهل ایماندر و ابو حنیفه موحد دیدوکی
بو طایفه یه دخی شاملدر و بوندن اشغه بر طایفه دخی واردر انلر معانی
وهمیه ملاحظه سینه دخی قادر دکلردر بلکه صور خیالیه یه که مرآت خیالده
منطبع و تجزی و انقسامه قابلدر انلرکله قانعدر و سیر و عروجلری اندن
اوته کیجمز اما طبقه اولینک رجحانینه معترفلردر و انلره اهل تسلیم درلر
و انلر دخی اهل نجاتدر عوام مؤمنیندن و اول اعتقاد کافیدر و بوندن اشغه
بر طایفه دخی واردر و انلر اول قاصر نظرلردر که اصلا محسوساتدن تجاوز ایتمزلر
و معرفت مبدا و معادده امثله بعیده ایله اکتفا و اقتصار ایدرلر و انلره
مستضعفلر درلر چون انلر دخی استفراغ جهد و صرف مقدور ایدوب
نهایت استعدادلرینه واصل اولوب انلرک ماوراسنه استعدادلری و علم و تحصیله عجزلری
انلر دخی معذور و مقبول اولورلر اول مستضعفلر کبی که قدرت و استطاعتلری
اولمغله مکه دن هجرت ایتمدیلر عذرلری مقبول اولدی و انلر حقنده نازل
اولدی که الا المستضعفین من النساء والولدان الذین لا یستطیعون حیلة
فی الارض و کویا مستضعفین لفظی بونلره نوابت ملاحظه سیله اولمشدر
و چون صاحب شریعت علیه افضل السلام والتحیه هر طایفه یه قدر عقللری
اوزره تکلم ایتمکه مأمور و لا حرج فی الدین نص مشهوردر لاجرم جوامع الکلمدن

هر کشی نک قدر استطاعت و استعدادی و زره حظ وافی و نفوسنا قصه
علی اختلاف مراتبهم تکمیل ایتمکده بو مرتبه ده کافی درلاجرم زلال وصال
متعطشلرینی طرفلری ایله که امثله استعدادلری درسیراب ایتمشدر بیت
درین میخانه کرآری خمی بر سازد از فیضش
وکر پیمانه آری بتو پیمانه پیماید
وآیات اعجاز سمات قرآنی وکلمات هدایت صفات حضرت ختمیت مکانی
صلی الله علیه وسلم که احکام احکامی شایبه تزلزل و انتقاضدن مامون
و احوالی معانی لا یاتیه الباطل من بین یدیه ولا من خلفه موجبی و زره شایبه
شبهه و اعتراضدن مصوندر کاه محکم و کاه متشابه اولمشدر یعنی
کاهی دقایق حقایق تسری عقل قدسی اصحابنه ابدا و کاهی فرائد عقاید
ملابس صور خیالی وامثله حسیه ده مشاکر حسی اربابنه اظهار وابدا ایدر
بهار عالم حسنش دل وجان تازه میدارد بیت
برنک اصحاب صورترا ببوار باب معنی را
حکمای کابر واعلای اعاظم ایچون تنزیه صرف لیس کمثله شی وهو السمیع
العلیم بیوردی کاهی کاهی معتقدان عالم حس ایچون الرحمن علی العرش
استوی بیوردی جاریه خرسانک ایمانی امتحان ایچون این الله
دیوجک فی السماء دیدی انها مؤمنه بیوردیلر وقس علیه عوام که
مطموره حس اسیرلریدر تشبیهی موهم آیات و احادیث چوق
وارد اولمشدر اما بونه محققلر ایچون دخی اشارات لطیفه و تنبیهات

کثیر اولمغین

283

تنبیهات شریفه وارد اولمشدر آیه مذکوره کبی و نته کیم بیورلدی هو
الذی انزل علیک الکتاب منه آیات محکمات هن ام الکتاب واخر متشابهات
و بو وجهله بیان تعلیم ده اختلاف انوک کبی درکه حکما و متألهون و علمای
ربانیون نفوس خلایقه تعلیم حقایق ایتمک استسه لر میدان نظر و تعقل جابک
سوارلرینه سمند تیز عنان براهین معارف شهریارلرینی جلوه ایتدررلر
کاه منابر خطابتده غوانی معانی قناع اقناع و خطابتده عرض چهره
قیلدررلر وکاهی معقیم سکامه بحث و جدال اولنلره ورای شبابک
جدلدن عرض مخدرات مطالب ایدرلر وکاهی فرومانده مجالس و هم و
خیاله رحیق تحقیقی کؤس معانی شعریه دن ذوق ایتدررلر زیرا منطق ده
مبین اولمشدر که انواع قضایا که مواد اقیسه اولور بش درلودر کی بری
برهاندر که یقین محض افاده ایدر که شایبه ظن و شبهه دن معرادر ایکنجیسی
جدلدر که مقدمات مسلمه دن مرکب اولور الزام خصم افاده ایدر اکرچه
بعضی غیر حق اولمش اولور لکن مسلم خصم اولمغله اعتراف ایدر اوچنجیسی خطابتدر
که قضایای ظنیه در که خطبا و وعاظ انی استعمال ایدرلر و خلقک انلره
حسن ظنی اولمغین قبول ایدرلر و بو خطابتک عموم ناسه نسبت
فایده سی چوقدر دردنجیسی شعردر که بعضی معانی خیالات شعریه ایله
بیان ایتمکدر و غرض بر شبیه ترغیب یا تنفیر افاده ایلمکدر مثلا بر شاعر
خمره ترغیب ایتمک استیوب نوش ایلمک یاقوت سیالدر دیر یاقوت
سیال غیر مشتهی وصورتا مشابهنده مطابق اولمغین نفس نی

اختیاره میل ایدر اگرچه تصدیقی ایلمزسه دخی باوجود عسلدن تنفر ایتمک استسه
عسلی بمک برقی اولمش صفرادر دیر و واقعا مشابهت صوریه و تشبیه
غریبه مشتمل اولمغین نفس اعراض ایدر اگرچه تصدیقی ایتمزسه و شعرک فایدهسی
عوامه ترغیب و ترهیب افاده ایتمکدر و عوام باب رغبت و رهبتده
معانی شعریهیه اطاعت ایدرلر حکما انکیچون شعری وضع ایلمشلردر
بشنجیسی مغالطهدر که باطل محض اولان مقدمات و قضایادن
مؤلف اولور مثلا دیوارده منقوش اولان صورت فرسه بو
فرسدر و فرس صهالدر پس بو صورت صهالدر دیمک کبی و بو بیش
نوعدن مقبول برهاندر اندن کیجه جدل اندن کیجه خطابتدر و بو اوچ
نوعه قرآن عظیمده اشارت اولنمشدر بو عبارت شریفهلریله
ادع الی سبیل ربک بالحکمة والموعظة الحسنة وجادلهم بالتی هی احسن
حکمت بر نوعی برهانه موعظه بر نوعی خطابته وجادلهم بر نوعی
جدله اشارتلردر چون شعر مقدمات کاذبهٔ متخیلهدن مرکبدر
معلم عقاید حقه و مرشد حقایق ثابته اولنلره لایق کلدر نتهکم بیوردی
وما علمناه الشعر وما ینبغی له انکیچون اکا اشارت اولنمدی
در شعر مپیچ و در فن او … چون اکذب اوست احسن او
و مغالطه باطل محض و جهل صرفدر حکما انی بیان ایلدیلر که احتراز اولنه
عرفت الشر لا للشر لکن لتوقیه بو فواید نوع استطراد ایله ایراد
اولندی ینه سر سخنه رجوع ایدهلم که مدینهٔ فاضله احوالنده ایدوک

ایدوک چون مدینهٔ فاضلهیه ایدوکی مفهوم اولدی معلوم اولسون که انک
اهلی بش طایفهدر طایفهٔ اولی افاضلدر و انلر بر جماعتدر که مدینهٔ فاضلهنک
تدبیر احوالی انلره منوط و مصلحتلری انلرک صواب کورمسنه مربوطدر
و انلر حکمای کامل و علمای عاملدر که قوت نظریٔ علمیه ایله ابنای نوعدن
ممتاز و تقوی و عمل ایله سرفرازلردر انلرک صنعتی حقایق اشیا و احوال
مبدأ و معادی کما هو حقه تیقن و اعتقاد ایدوب قاصرلره تعلیم و
ارشاد ایتمکدر طایفهٔ ثانیه ذوالالسنهدر و انلر اول طایفهدر که
عوامی کاهی نصایح مطبوعه و مواعظ مسجوعه ایله جانب کمالات و
فضایله دعوت و رذایلدن زجر و منع ایدرلر و کاهی قیاسات جدلیه
و خطابیه بل شعریه ایله عقیدهلرینی انحرافدن صقلرلر و بونلرک صناعتی
کلام جدلی و خطابت و شعر نافعدر طایفهٔ ثالثه مقدرلردر و انلر بر
طایفهدر که قوانین عدالتک میزانلرینی اهل مدینه اراسنده حفظ ایلرلر
و مقادیر اشیا اوقیه و من و کیل و قفیز کبی بونلره مفوضدر و بونلرک
صناعتی علم حساب و استیفا و هندسهدر طایفهٔ رابعه غازیلر و
مجاهدلردر و انلر بر طایفهدر که مدینهیی تغلب اعدا و تعرض اهل بغی و
عدواندن حفظ ایدرلر و حفظ ثغور و ضبط قلاع و حمایت طرق و
اطراف انلره موکولدر و انلرک صناعتی شجاعت و فروسیت و استعمال
اسلحهدر و اکا سپاهیلق دخی دیرلر طایفهٔ خامسه ارباب اموالدر
و انلر بر طایفهدر که مدینهنک مأکل و ملابس و اقوات و لوازمی انلرک سعی و

اعمالرینه منوطدر و انلرکه صناعتی حرف مختلفه و صناعات متفننه در
و عدالت اقتضا ایدرکه بو طایفه دن هر فرد استعدادنه مناسب
صناعتنه اشتغال ایده و بر کمسنه نیجه صناعته اشتغال ایلمیه زیرا
اوقاتی موزع اولمغله هیچ بری درجهٔ کماله و مرتبهٔ ایقان و احکامه ایرشمیوب
بر مقدار ایله اکتفا ایتمسه کرک اکر بو مقوله بر کمسنه اولمسه انی اشرف
صنایعنه قصر ایدوب باقیدن منع ایتمک کرک که نظام احسن وجه اوزره
اولوب مدینهٔ فاضله نک ارکاننه خلل کلمیه نته کم دیمشلردر من طلب
الکل فاته الکل و بو بیش طایفه دن خارج اولنلر مدینه دن کل لردر
اکر ارکان مدینه اولنلره خدمت ایدرلرسه آلات و اسباب
منزله سنده اولورلر پس اکر فضیلت تحصیلنه قابللر ایسه تحصیل ایدرلر
والا اعمال و مصالح مهمهٔ مدینه یه استعمال اولنه لر و بو بیش
طایفه دن خارج اولنلره نوابت دیرلر زیرا مدینهٔ فاضله بستانه
تشبیه اولنور که اشجار مثمره و اثمار طیبه تفاح و عنب و اشجار
مزینه سرو و چنار کبی و دیوار باغ اولمغیچون اشجار شوکیهٔ غیر مثمره
و بساط زینت نما اولمغیچون سبزهٔ طریه یه مشتملدر لابد بستانده
بعض کیاه غیر نافعه خودرو دخی اولسه کرک و باغبان انی یولوب
طشره اتمغه سعی ایتسه کرک بو طایفهٔ خارجه دخی بی نفعدر و رئیس
بلد انلرک طرد و ابعادنه سالک اولدوغیچون نوابت تسمیه اولندی
و طوایف خمسه نک مشابهاتنی ذکر ایتمشلر ولکن طایفهٔ اولی اشجار

ارکان

اشجار مثمره کبی و طایفهٔ ثانیه اشجار مزینه کبی و طایفهٔ ثالثه ازهار
طیبه کبی و طایفهٔ رابعه خار دیوار باغ اوله جق اشجار ذات
الشوک کبی و طایفهٔ خامسه سبزه و چمن کبی اولمق خاطره خطور ایلر
و نوابت بیش طایفه در اولکی طایفه مرائیلردر و انلر بر طایفه درکه
انلردن افعال فضلا و اهل خیر صادر اولور و انلرک زیّ و هیئتنده اولورلر
اما غرضلری رضای حق و سعادت مطلقه دکلدر ولکن همان ظاهره
حاضر و باطنه غیر ناظر اولان خلقه اعتقاد و یرمکله کسب مال و جاه ایتمکدر

نظم
که داند چو در بند حق نیستی — اگر بی وضو در نماز ایستی
چو در خفیه بد باشی و نابکار — چه سود آب ناموس بر روی کار

ایکنجی طایفه محرفلردر و انلر بر طایفه درکه اعتقادلری مدینهٔ فاضله
فضلاسی اعتقادینه مخالفدر و میل طبعلری مدینهٔ جاهله اعتقادینه در
لابد مدینهٔ فاضله عقایدینک قواعدینی تاویل و تحریف ایدوب اول قواعددن
مراد بودر دیو الحاد و اباحت سمتنه کیدرلر اوچونجی طایفه باغیلردرکه
مدینهٔ فاضله حاکمنه که پادشاه عادلدر و ربقهٔ طاعتی رقبهٔ جمله انامه
شاملدر اطاعت و انقیاد ایتمیوب تفریق جماعت ایله فتنه و فساد ایدرلر
دردنجی طایفه مارقلردر و انلر اکرچه قصد ایله تحریف قواعد ایتمزلر ولکن سوء
فهم و قلت عقل سببی ایله قواعدی غیر محمل صحیحه حمل ایدوب منحرف اولورلر
چون بونلرک انحرافی عناد و تعنتدن ناشی اولمیجق صلاح حاللرینه امید
اولنمیوب دعوت و ارشاد اولنه شاید که توفیق حقله مهتدی اوله لر

بشنجی طایفه مغالطلردر و آنلر بر طایفه درکه سوء فهم و نقصان
فطنت سببی ایله معارف و حقایقه واقف اولمیوب ضلالات و
جهالات باطله‌یی حقایق معارف قدر دیو خلقه عرض ایلیوب دعاوی
کاذبه لریله پرخروش اولوب اول دعاوی باطله‌یا اغالیط مزخرفه
تلبیس و تزیین ایدوب گندم نما و جوفروش اولورلر خاتمه باب
خواجه نصیر ایدر اگرچه اعداد نوابت بومقداردن زیاده بولنمق
ممکندر اما حیز امکانده اولنی ایراد و اثبات ایتمک تطویله مؤدی در
فقیر ایدر بن نوابت بومقداردن زیاد ایدوکی غایت ظهورده در
دعاوی زور و خصومات کاذبه ایله اخذ اموال ایدنلر و بو مقوله
دعوالره شهادت زور ایدنلر و حفظ سیاست ایچون موضوع
اولان شحنه و شرطی و عوانی که ناحق اموال ناسی جرایم دیو النلر و ارتشا
و میل الی الباطل ایدن قاضیلر و آغاده سینی سعی ایدن [illegible]
و غصب ایله کندویه اموال و اقوات و دوابنه علیق الن سپاهیلر
و خفیه سرقه و طرارلق ایدن عیارلر و بو جمله‌یه مالک اولمیوب لکن
فی الجمله کسبه امکانی واریکن سؤال و کدا ایدوب خلق اوزرینه کل و
ثقیل مدبرلر جمله‌سی نوابتدر و ملک مدینه فاضله انلری یا قتل و
اعدام یا نفی و اخراج ایتمک واجب ایدوکی بیان ایدر

باب ثامن سیاست ملک و آداب ملوک بیانده در

جون مدینه فاضله و غیر فاضله بیان ایدوکی و مدینه فاضله

فاضله ارکانی قاج ایدوکی بیان اولندی شمدیدن صکره خلیفه و
پادشاه که مدبر مدن و ناظم امور در نیجه سیرت اوزره اولمق گرک
انی بیان ایده لم اولا معلوم اولسون که مدینه فاضله نک مدبری
امام برحق و خلیفه مطلق در و انوک حکومتی امامت و خلافتدر و غرضی
تکمیل خلق و لازمی نیل سعادتدر و سیاست ایکی قسم در و هر قسمک
بر لازمی واردر اولکیسی سیاست فاضله در و اکا تامه دخی دیرلر
ایکنجیسی سیاست غیر فاضله در و اکا ناقصه و تغلب دخی دیرلر و
سیاست اولی صاحبنک غرضی تخلق باخلاق ایدر و لازمی نیل سعادتدر
و سیاست ثانیه صاحبنک غرضی تغلب و تسلط ایله هوای نفس اماره‌یه
وصول و لازمی شقاوتدر اولکی سایس عداله تمسک ایدوب
رعایاسنی احبا و اصدقا عد ایلر نته کم بعض ملوک فاضله موالی
اولدوغی مدینه‌یه کلدکده خلقنی جمع ایدوب دیر ایدی که ای اهل مدینه
سزک متشایخلکوز بنم والدم و شبانکوز اخوانم و صغارکوز اولادم
منزله سنده در پس مدینه خیرات عامه ایله مملو ایدوب کندو شهودی الله
مالک اولور اما سایس ثانی جوره تمسک ایدوب رعایاسنی عبید و
خول اتخاذ ایدر نته کم ظلمه اکاسره راضی اولمزلر ایدی که رعایالری
اسباب و عقارات و خدمدن فی الجمله ملوکه لایق اولور شئی نفیسه
متصرف اوله فکل ما یصلح للملوک فهو للعبد حرام دیرلر ایدی و اسلام
ملوکندن چوق مسرفلر بو قضیه ده انلره تابع اولدیلر و کلمه مذکوره

دولت عباسیه ده مشهور ایدی و حراکسه دخی اواخر دولتلرنده
بو اسلوبه سالک اولوب رعایالرنده بر کمسنه منزل احسن البنیان بنمغی
و مملوک ابیض استخدام ایلمک و چوقه سرخ و سقرلاط کیمک
ممنوع ایدی بعضی رعایا انلره اقدام ایلسه مصادره ایله نعمتلرن
بالکلیه انتزاع ایدرلردی ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم
مقتضاسنجه ملک و نعمتلری انتزاع اولنوب و اورثناها قوما
آخرین معناسی ظهور ایلدی نظم مالشان بی اعتبار و ملکشان شد تار و مار
ای سلاطین زمان لا اعتبار الاعتبار . کلکم سائس فی مدینة شرور
عامه ایله مملو ایدوب کندوبی شهواتنه اسیر ایلز و خیرات عامه دیدیکموز
امن و سکون و عافیت و رعایا ارا سنده محبت و الفت و عدل و
عفت و وفا و رخصت و رخا و بونلر امثالیدر و شرور عامه دیدیکموز
خوف و اضطراب و رعایا ارا سنده بغض و عداوت و تنازع و
خصومت و غصب و سرقه و خیانت و قحط و غلا و بونلرک امثالیدر
و عامه خلق اکثریا تابع ملوک و مقلد سلاطین اولورلر که الناس علی دین
ملوکهم حکایت اولنور که ولید بن عبد الملک مروانی قصور و ایوان
و باغ و بستان و عمارات و مساجد بنا ایتمکه مشغوف ایدی حتی جامع
بنی امیه که مسجد شریف و معبد رابع و اعتبار و تبرکده حرم
رابعدر انوک بناسیدر انوک زماننده خلق بری برینه ملاقات
ایتسه لر سوزلری عمارتک تمام اولدیمی قصرک نیجه اولدی نیم صفه و ایوانم

ایوانم تمام اولدی و حوض و بستانم زینت بولدی و بونک
امثالی بنا و عمارته متعلق سویلشورلردی و فاتندن صکره برادری
سلیمان خلیفه اولدی اول ماکل شهیه و مطاعم بهیه یه منهوم ایدی
انوک زماننده خلق بری برینه ملاقات ایتدکده سوزلری بو ایدی
بو کیجه نه طعام پشوردیکوز نه فلانیه پشوردک عجب لذیذ اولدی و فلان
قلیه غایت خوشگواردر و بونک کبی اطعمه و اشربه یه متعلق سویلشورلردی
اندن صکره عبد صالح عمر بن عبد العزیز رضی الله عنه خلیفه اولدی
و انلر نعم فانیه دنیویه دن معرض و باقیات صالحات اخرویه تحصیلنه
مشتغل ایدی و انوک زماننده خلق بری برینه بولشسه لر محاوره
و مکالمه لری بو ایدی که بو کیجه قاچ رکعت نماز قلدک و بو ایکی قاچ
کون صایم اولدک و قرآندن وردک نه قدردر و بونک امثالی طاعات
و عبادات و اصناف خیراتدن سویلشورلردی و صلاح و فساد
پادشاه رعایایه ساری و احوال رعایا سیرت و نیت حکام
و سلاطین اوزره جاریدر و بوکا دلالت ایدر آثار و حکایات چوقدر
ایرادی تطویله مؤدی اولور بیت صلاحی که در شاه نیت باشد
صلاح تمام رعیت باشد بعده معلوم اولسونکه سلطنت
و حکومت و پادشاهی عطیه ربانی و هدیه الهیدر که حق جل و علا
بنده لرینک سر سعادتنی فرازینی بو افسر ایله سربلند و افسر سلطنت
طرازینی کوهر ارجمند ایلر و بوندن اعلا مرتبه اوله که فیاض خلاق

و وتاب علی الاطلاق محجباء عبادندن بر منظور نظر عنایتی اولان
بنده سی زنک کردن وجودینی طوق تعوق ایله مطوق اغیار زنک
عاطل وآیه تکریمی جعلناک خلیفه تشریفی ایله حق واضدادینی باطل
ایدوب صغیر وکبیر وقوی وضعیف روی توجه وجبین تضرعلرینی خاک
درگاه سعادت دستگاهنده خاک آلود وطلاب غایب
حاجات وآمال وخطاب کرایم وعقایل دولت واقبال عباد
سدهٔ سیادت پناهنه سوده ایتمکله کسب سود ایده‌لر پس
هر صاحب سعادت که بو نعمته مظهر اوله سپاس شناس اولوب
عدل رعایا ورحم برایا ایله عهدهٔ شکرندن بری اولوب نظم
مصالح واجرای امور وقضایاده صاحب الشرع علیه السلام
اقتدا ایلیه تا که الملک والدین توامان مقتضاسنجه ملکی قایم و
دولتی دایم وعباد وبلاد ظل رأفت وکنف خلافتنده آفات
بلیاتدن سالم اولوب خلیفه الله حق وظل الله مطلق اوله
وحکما دیرلر که پادشاهده یدی خصلت گرک اول علو همت
علو همت اولدر که مطمح نظری وملمح همتی معالی امور وتحصیل سعادات
جمهور اوله هم امور دنیویه‌ده هم امور دینیه‌ده مثلا مدار همتی اول
اوله که ملک امن ورفاهیتله آراسته وعدل وسیاست ایله پیراسته
اولوب عساکر ورعایا مطیع ومنقاد واوامر ونواهیسی ارکان
دولت واعیان مملکت قتنده سریع النفاذ اولوب مادام که قدرت

قدرت وقوتی اولدقچه علم جهادی که موجب عزت اسلام در
دوشش اجتهادنده مرفوع ایدوب متصل دیار کفری فتح ایتمکله
عرصهٔ مملکت اسلامی وسیع واعدای دین ومذهبی قمع ورفع ایتمکله
قلعهٔ دین وشریعت وقبهٔ مذهب سنت وحمایتی بلند ومنیع ایلیه
حکایت اولنور که پادشاه سرافرازی سلطان مجاهد
غازی ابو الفتح سلطان محمد خان قسطنطنیه شهرین فتح ولوای
اسلامی اوج لاینه نصب ایتمکله جازم اولوب غزای غرای اسلام
آرایه عازم اولمشدی چون طرابزون اطرافی سنکستان عقبات
ومسالکی تنک ومهیب ایدی مرحوم خداوندکار ثقل الله تعالی میزانه
اول عقبات صعاب واودیه وقلل وشعابده اکثر ایام مرکب
جهانگردن نازل اولوب راجل راحل اولوردی واول سفرده
آذربایجان پادشاهی اوزون حسن پادشاهک والده‌سی بیله ایدی
برگون پادشاه جهان پناهه دیر که ای نور دیده بر کافر بدبخت
قلعهٔ مختصری ایچون وجود شریفه که گل گلزار پادشاهیدر بو قدر زحمت
وتعب تحمیل ایتمکه موجب نه درکاهی آلوده گرد کاهی غرق عرق محنت
ودرد اولورسز بیت آلوده گردی زپی صید که گشتی
غرق عرقی ازدل گرم که گذشتی خداوندکار قدس سره
بیورمشکه ای انا دربو تعب وزحمتلری محض بر مملکه استعلا وبعض
غنایم واسارایه استیلا ایچون ایتمزوز بلکه اعزاز دین اسلام وامتثال

انیکیدن صکره طرابزون
شهرینی
نصارای الندن فتح
صح

ام سید الانام علیه الصلوة والسلام ایچون ایدرز که بیورمشدر
الجهاد ماض الی یوم القیمة حق جل وعلا اسباب قدرت غزا
احسانن عطا بیورمشدر اکر سایهٔ ایوان قصورده استراحت
وحضور ایده وز ومن اغبرت قدماه فی سبیل الله دخل الجنة
شرفی ایله مشرف اولمیه وز فردای قیامتده که غزاة ومجاهدین که
اقامت جاه دین ایتمشلردر مثوبات عظمی یه واصل اولدقده
بزه ندامت وحسرتدن غیری نه حاصل اوله کرک پس پادشاه صاحب
همت بو سیرته اقتدا ایدوب آبا واجدادندن انتقال ایدن
مملکت وریاستنه قانع اولمیه وخواب راحت وذوق عیش وعشرتی
استعلای لوای سعادتنه مانع ایتمیه وشرب خمر واستماع اغانی
ومشاهدهٔ جمال غلمان وغوانی اراقهٔ دماء اعدای دین واستماع طنین تیغ
وتیر ایتمکدن انی مشغول ایلمیه بلکه بزمدن معرض رزمه راغب صدای
اغانیدن صریر عوالی استماعنه ارتوق طالب اوله نته کم صاحب
قران دوران افتخار آل عثمان سلطان سلیمشاه خان بیورمشدر

رباعیه من شاخ درخت سایه پروردینم — من سنج حریص باده ونردینم
کر بر سر سرکشان بزور بازو — معجر ننهم سیحو زنان مردینم

حکایت اولنور سیف الدوله حمدانی که میرزادهٔ عرب
وپادشاه ممالک دیاربکر وحلب ایدی غزای روم واذلال قیصر
مشئوم ایتمکه اول وجهله مشتغل ایدی که مراوله جنگ وحرب وقتل و

وضرب ایتمکدن مجلس عشرت وشراب واستماع چنگ ورباب
ایتمکه فارغ اولمزدی اتفاقا بغداددن بر مغنیه حاذقه کلدی عمزاده‌سی
ابو فراس شاعر مقتضای شباب اوزره مغنیه یه راغب اولوب سیف الدوله
تقدم ایتمکه اقدام ایتمکین بو ابیاتی سیف الدوله خدمتنه کاتب اولدی

قطعه محلک الجوزاء او ارفع — وصدرک الدنیا او اوسع
وقلبک الرحب الذی لم یزل — للجد والهزل به موضع
رفه تقرع العود سمعا غدا — قرع العوالی جل ما تسمع

دنیجه شاه وشاهزاده ونیجه خسرو بلند آوازه اشتغال عیش وعشرت
وشرب صهبای صبوحی واستماع چنگ وعوده مداومت وساقیان
صباحه افتتاح صباحده بو وجهله خطاب ایتمکدن که نظم
ساقیا بادهٔ صبوح بیار مایهٔ شادی فتوح بیار قبلهٔ ملت مسیح بده
آفت توبهٔ نصوح بیار تخت سلطنتی برباد وملک موروث
آبا واجدادنی طعمهٔ اغیار واضداد ایتمشدر نته کم حکایت
اولنور سلطان جلال الدین خوارزمشاه اطراف آذربایجانده قرار ایدوب
ملک موروثلرندن که خوارزم وخراسان وتمامت ممالک ایراندر
ایدی باباسی محمد خوارزمشاهی کمندوسنی اخراج ایدن طائفهٔ
مغول چنگیزخانیلر جانن ملکنه طالب وعروس نعمهٔ سلطنته خاطب
ایکن بونه شب وروز اشتغال عشرت وعیش ایتمکله برجم توغ
سلطنتی پریشان ایلردی نته کم بعض افاضل ارکان دولتی

انوك حقنده بو رباعیه نظم ایتمشدی • رباعیه

شاها زمی گران چه برخواهد خواست
در مستی بیکران چه برخواهد خاست
شه مست و جهان خراب و دشمن پس و پیش
پیداست کزین میان چه برخواهد خاست

آخر فاضل اشارت ایتدوکی کبی عسکر مغول سروقتنه هجوم ایلدیلر •
هنوز سلطان می دوشینه دن مست و خراب • و مستغرق عالم بیهوش و
مدهوش ساکر سکر خواب ایکن • هزار زحمتله بیدار ایلدیلر • تنها فرار اختیار
ایدوب آخر بعض اراذل اکرادک خیمه سنده طناب عمری گسیخته • و باده
خونی جرعه جام کلگون کبی ریخته اولدی • و آل عثمان انعمهم الله تعالی
خاندانندن یلدرم بایزید خان و علی امیر سلیمان دخی بو طبیعت اوزره
مجبول • و علی الدوام شرب شراب • و استماع چنک و رباب ایتمکه
مشغول ایدی • لابد خانه سلطنتی خراب • و آب حیاتنی ریخته تراب
هلاک یاب اتکد حکایت ایدرلر برادری موسی ادرنه شهرنده عسکرله
اوزرینه هجوم ایتدکده هنوز بر حمامده عیش مدام ایدردی • حاجی اورنوس
بک اعظم و اقدم امرادن ایدی کیروب ایتدی بی سلطانم برادرک موسی ایرشدی
سن هنوز خواب غفلتده دایم • و عیش و عشرته مداوم سین روان
ایدرلر که بنی حاجی لالا لطف ایله صحبتمی تلخ ایلمه موسی بک نه مجالی وار در که
بکا مقابله ایده دمیش • حاجی اورنوس حقوق بکلربوندن دولت یوز
چورمش نه ارکلر ایلک دیوب بعده یکیچریلر اغاسی حسن اغا گیروب
بی سلطانم ایش حددن گچدی • موسی چلبی باغلو جنبه ایرشدی دیوجک

دیوجک اکا دخی غضب ایدوب رد ایدیجک حسن اغا حقوق
بو تمام اولدی بکلربن کندم دیوب عقبنجه موسی بک یتیشوب
خبر اولنجق سلطانی الندن یره چالوب • دریغ ننگ و ناموس خراب
ایتدم دیو برانه بینوب قاچمش • اخشام برکویه دوشوب اهالی
بیلوب قبض ایدوب • موسی چلبی آدملرینه تسلیم ایدوب قتل اولنوب
جرعه باده ایله تخت ملک و عمر و سپاهی باده ویرمش • بونک
امثالی بحساب • نظویلی موجب اطناب در • و اصل علو همت
اولدر که مطلبی سلطنت فانی • و حکومت دو روزه ای جهانی اولمیه
بلکه همت و نهمتی سلطنت جاوید مستقر • و مقعد صدق عند ملیک
مقتدر اوله • نتکم روایت اولنور که چون عهد خلافت عالم عامل
عادل کامل عمر بن عبد العزیزه ایرشدی • نشر عدل و دفع
ظلم و احیای سنت • و اماتت بدعت • ایتمکه اول وجهله شروع
ایلدی که روس جبالدن راعیلر شهره کلوب کیمدر بو عبد صالح
که خلیفه اولدی دیدیلر • ندن بیلدیکوز دیوجک سباع اغنامزه تعرض
ایتمز اولدی دیدیلر • چون رفع مظالمه شروع ایلدی • اول بنی عملری
اولان امرای بنی امیه و خلیفه زادکان آل مروان ایتدکلری مظالمی رفع
ایدوب نیجه اموال و ضیاعلرین الوب ارباب و صاحبلرینه تسلیم ایدیجک
امرای بنی امیه جمع اولوب برخاتون وار ایدی انی خلیفه یه شفیع ایدوب
بزه خلیفه مسامحه و مساهله و خلفای سابقین کبی رعایت و حمایت

ایلسون بز سایر رعایا و سوقه کبی کلوزدیوب بونک امثالی تجه
اخبار کوندردیلر چون سفیره مسفوره رسالتی ابلاغ ایلدی خلیفه
یا فلانه معلومک اولسون که حق جل و علا بو بنده سینه لطف و عطاسن
مبذول ایدوب غایت علو همت اوزرینه مجبول ایتمشدر اول عمرده
ابتدای امرمده مطمح نظر و منتهای همتم امارت مدینه منوره ایدی
چون فضل حق اول مرادمه واصل ایلدی پس همتم اکا قناعت و
تفسیم اول مرتبه ایله اکتفا ایتمکه اطاعت ایتمیوب همتم خلافته وصول
بولدی چون اول مطلبه دخی بفضل الله تعالی واصل و درامانی
درج احوالمده حاصل اولدی اکا دخی قانع و راضی اولمیوب دخی
ما فوقنه که روضهٔ رضوان و رضای ملک منان در متقاضی اولدم
پس بو مطلب اعلایه موصل اولان مجاهده دن تقاعد و تقصیر و دفع
ظلم و اجرای شرع ده فروع صغیر و کبیر و رعیت و امیر ایلمزین
سفیره ایتدی یا امیر المؤمنین قورقرین طایفهٔ الندن یوم شدیده
اوغره یه سین خلیفه ایتدی یا فلانه هر یوم شدید که دیرسین یوم
قیامتدن اسون و نه شدت و عقوبت که بنی انوکله تخویف ایدرسین
عقوبت جهنمدن احسن در چون سفیره بو جواب شدیدی استماع
ایلدی کلدوکی حاجتک حصولندن مأیوس اولوب کلوب امرای شهامی
بنی امیه یه خبر وردی و دیدی که چون آل عمر بن الخطابدن تزوج و
تأمل ایدرسز انوک نسلندن کلن متقیلرک صلابت و تقوی سنه صبر و

صبر و تحمل ایلیک و بو کمسنه اجرای شرع و دفع ظلم ایتمکده اغرا ایلینه
حرمت و محابا ایتمک بو قدر مقرر سلوک و آل عمردن تزوج ایدرسز
دیدوکی اول ایدی که برکون حضرت عمر رضی الله عنه کیدردی بر خاتون
خیمه سینه اوغردی خاتون قزینه دیر ایدی که طورسوده بر مقدار صو
قت بازاره ایلدوب صتهلم دختر ایدر یا اناه خلیفه انی منع و
غش و خیانتی دفع و رفع ایلدی عجوز ایدر خلیفه انی قنده طویز دختر ایدر
یا اناه بن علانیه ده خلیفه یه مطیع اولوب خفیه ده اکا عاصی اولمق
ممکن دکلدر حضرت عمر بو محاوره یی ایشیدردی اولادینه ایتدی سزدن
برکوز تزوج استرمی که بو دوشیزهٔ پاکیزه السون اومرین که
انوک ذریتندن بر صالح قول وجوده کله عاصم که فرزندی ایدی ابن سزمن
تزوج ایله دیوب علی برکة الله تعالی تزوج ایلدی انلردن ام عاصم نام
دختر وجوده کلدی انی عبد العزیز بن مروان تزوج ایلدی اندن عبد صالح
خلیفهٔ برحق عمر بن عبد العزیز وجوده کلدی راوی ایدر آخر سفهای
آل مروان شدت عدل و حقانیتنه تحمل ایده میوب دایرهٔ ظلم و
شقاوتلرین تتمیم اول ذات عدالت صفاتی تسمیم ایلدیلر سعید و
شهید خلیفهٔ ملک جاوید اولدی رضی الله عنه مقصود بیان
علو همت ایتمکدر که همت اصل سعادات و موصل مراداتدر
همت بلند باش ای پسر که قیمت تو   چندانکه همتست ازان قدر تو بلندتر
ایکنجی اصابت رای و فکردر و بو خصلت ایکی نسنه ایله حاصل

احوال م

اولور اولکیسی اصل خلقت و مبدء فطرتنده ذکاء فی سن و صفای عقل
اوزره مجبول اولمقدر و ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء. آیکنجیسی
تجارب روزگار و آزمایش احوال و اطوار ایتمکدر. اگر عمر سنور اقبال
و عنفوانی و صباح روزگار جوانیده اولوب تجاربه امکان و فرصت
اولمدیسه کتب تواریخ و اخبار مطالعه ایلیه که تواریخ آینهٔ ملوک
ماضی و روزنامهٔ حوادث ایامدر و اول تجارب که سلفه منزل مشقت
و تعب ایله حاصل اولمشدر اکا ایکان اصل اوله. و آنیس ملوک و
جلیس سلاطین اولان کتب تواریخدن بریسی شاهنامهٔ فردوسی طوسیدر
که موجب شجاعت و شهامت اولدوغندن غیری مفید تجارب بی بهادر
اوچنجیسی عزم و عزیمتدر عزم و عزیمت اولدر که صاحب
حکم و امارت اولان کمسنه معظمات امور و مهمات مصالحدن بریسینه
عنان ارادتن تعلیق و اسباب تهیه‌سنه ترتیب ایتدکدن صکره اول امر مهمک
اتمام و تمشیه‌سینه حرکتی بوته فراغت و فراغ و کوشش اهل عالمه آوازهٔ عزایمی
ابلاغ قیلمیه. و بو خصلت مطلقا ارباب همته لازم و لکن پادشاهلره الزمدر
زیرا انلرک حرکت و عزیمتی امر متین و شئ خطیر اولمغله بزار مقدار مالک
استخلاص و نجاه اشخاص حرکات و توجهاتی اولمغین که انلر حرکتی
وجوده کتوره‌لر پیش لایقمیدر که جزئی شیئله فراغت و بو قدر زحمتله جمع
اولمش اسبابی بیهوده تفرقه و اضاعت ایده‌لر خصوصا که اعادی و
اضداد و سایر حکام بلاد دفعتده وقعی قلبلرینه مرعوب ایدوکه نهضت

نهضت و حرکتله مقصودینه ظفر بولنمیز و دکمه سعیله شاهد مقصودی جلوه‌کر
اولمز. حکایت اولنور تیمور لنک بر سپاهی‌زاده ایکن ذروهٔ
سلطنته عروج و حضیض محکومیتدن قلهٔ حاکمیته خروج ایتمشدی
خصلت عزیمتنده کمال درجه و نهایت مرتبه‌ده ایدی. هندوستانده
بر قلعهٔ حصینه اوزره هجوم و محاصرت ایتمشدی. غایت حصانت و
ارتفاعی سببیله چهرهٔ فتحی پردهٔ تأخیره واروب عساکرندن چوق کمسنه
عرصهٔ تلف و بوار اولنجق اکابر امرا و اعاظم وزرا مجتمع اولوب بو قلعه‌نک
کرا فاصی ممالک کفار بدکردارده‌در. فتحندن فایده غایت قلیل و بونک
ایچون بذل اولنه‌جق ارواح کثیر و جلیلدر اولی و انسب اولدر که بو محاصره
حرف ایام ایتمکدن رجوع و معظمات بلاد فتحنه شروع اولنه دیو مشاوره
ایدوب. اما بو رایی اکا عرض ایتمکه کمسنه قادر اولمیوب خواص امرادن
بر کمسنه وار ایدی که بساط تقرب و انبساطده اندن اعز و اقرب نوعیدی
اندن غیری کمسنه قادر دکلدر دیو اکا تکلیف ایلدیلر. اول دخی
سابقهٔ حقوق و تقربنه ادلال و اعتماد قیلوب امرانک رایینی حضورنده
عرض و تبیین. فی الواقع فتح قلعه‌دن فراغت ایتمک طرفن تحسین ایدجک
فی الحال امر ایلدی که مطبخ خدمتندن غایت احقر و اذل لباس و
مبتذل چرکین و قذرت ورفاسیننده جمله‌دن اقل اولنی کتوروب
لباس مستقذرنی جبه ایدوب امیر مزبوره کیدروب امیرک قماشنی
مزبوره الباس ایدوب امیری انوک یرینه خدمت مطبخه و انی امیر یرینه

اجلاس ایلدی هیچ کمسنه یه مجال اولمدی کم اکا معاونت ایمکه
نزدیک وشفاعتنده زبان تحریک ایده لر. وامر ایلدی که
عسکر باسرهم بذل ارواح. وکسر سیوف وارماح ایدوب قلعه یه
هجوم ایده لر چون مزبور امیره اولان سیاست عظمی یه واقف
اولمشلر ایدی امرا وعساکر بروجهله هجوم ایلدیلر که اقرب زمانده
صورت فتح م درآینه تیغ تمور جلوه گر آمد. راوی ایدر تا که
تیمور سلطان دارغرور ایدی امیر مزبور مذلت مذکوردن نجات
بولمدی چون تیمور سنه سبع وثمانمائه ده ساکن حجابه خاک
درون زمین شر وشوردن پاک اولدی. اوغلی شاهرخ میرزا
که حلیم وسلیم وپادشاه کریم ایدی تخت سلطنته جلوس
ایتدکدنصکره امیر مزبوری محنت وشدتدن خلاص ومنصب
مناسب ایله خاص ایلدی. وبو حکایت قریبدر اول که صاحب
قران جهان افتخار آل عثمان سلطان سلیمشاه خان انار الله
تعالی برهانه چون سنه ثمان عشر وتسعمائه ده تخت روم و
سلطنت موروث آل عثمان ذات سعادت صفاتیله موسوم اولدی
بلا توقف ولایت ایران وحدود آذربایجان طرفنه سفر بیوردی
زیرا اول زمانده شاه اسمعیل بن حیدر اردبیلی تمامت عراق وآذربایجان
وخراسان ولایتلرینه تغلب ایدوب رفض عالی مذهبنی اظهار ایدوب
شور وشر وقتل اصناف شر ایله عالمی پرضرر قیلمشدی واطراف

اطراف روم بهجت موسومه دخی هجوم ایدوب چوق فتنه وفساد
ایتمشدی چون سلطان سعید عساکر جرار ایله سرحد ولایته واصل
اولدی بر مقدار زمان اسمعیلدن خبر پیدا اولمیوب. قلت زاد وعلفدن
عسکر منصوره کلی مضایقه کلیجک عساکر وامرا برقنده کیدر زر دشمن
ناپیدا. طالب مجهول مطلق اولمغین عقلا دکلدرلر وجه بو صحاری
وبراریده عسکری تیغ جوع وعطش هلاک ایلمک رای میدر دیوب خدا
بورایی عرض ایلیوب توجهدن دوندرمک وروم جانبنه توجه ایتمک کرک
دیوب سمعدم پادشاهه که اول زمانده حضرتنه مقرب اولنلردن کمال قربله تمامت
وغایت رعایت واعزازله سرفراز ایدی تکلیف ایتمشلر اولدخی تقربینه
مغرور اولوب پادشاهه همرکاب اولدقده بو فکر فاسد ورای کاسد
عرض ایتمک استیوب اولاد وتللو پادشاهم برقنده کیدر روزدمش پادشاه
کورمشکه اگر استماع وصبر ایدرسه عزیمتلره فتور ونفاذ کلمه یه قصور کلوب
من بعد اسفار واخطارده مشقت ظهور ایتدکده عساکر ملاحظه حضوره
ایدوب رجوع ایدرلر. شوکت وقدرته نقصان وفتوح ممالکده حرمان
ودشمنه تغلب وطغیان کلمکله عالم ویران اولور کمال غضبله بره بدبخت
بن مقر سلطنتم اولان استنبولدن بو قدر عساکر واجناد والات اعداد ایله
خرج وانفاق وتحمل مشاق ایله بو مکانه واصل اولدم سن بی‌خبر مقصود دنی
بی خبر ومراد ومآل حرکتدن غافل می سن دیوب فرمان بیوروب فی الحال سر
دولتنی بدنندن تفریق ایلدی. وبو تفریق سبب اولوب من بعد هیچ احد

کاره

جمعیت کلمه امرایه
م

دم مخالفت و تعویق اظهارینه قادر اولمیوب برقاج کوندن صکره
دشمن بدکوهره ملاقات و محاربه اولنوب صورت فتح و کسر عدو
آیینهٔ ظفرده فضل حق ایله نمایان اولوب رایت بدعت و ضلالت
سرنکون و آیت نصرت مذهب سنت و جماعت • و ان جندنا لهم الغالبون
اولدی • اکر مرحوم خداوندکار اول عزمده اظهار ایده ایدی •
دشمنه غلبهٔ تمام و جرأت و اقدام کلوب • والعیاذ بالله عالم
رفض و الحاددن خراب • و مذهب سنت و جماعت ضعیف بلکه
نایاب اولیدی • لکن معلوم اولا که عزم و ثبات اول وقت مقبول
اولور که حزم و احتیاط مقرون اوله • والا عزم بی حزم و ثبات
بی احتیاط عناد و لجاج و مکابره و حرق باطلدر • نیجه پادشاهلر
لجاج و عنادی عزم و ثبات ظن ایدوب تجارت فتح و نصرتده خسارت
و کندولری و عسکرلرینی عرصهٔ تلف و هلاک ایلدیلر • حکایت
اولنور تیمورلنک اعقابندن سلطان ابو سعید ماوراء النهر و خراسانی
استخلاص ایتدکدن صکره اول خیاله دوشدی که جدی تیمور کبی
جهانگیر اولوب اغلب اقالیم ربع مسکونی زیر لوای استیلاسنه کتوره
بو هوا ایله اطراف آذربایجانه کلوب حسن پادشاهی دفع و آذربایجانی
فتح ایتمک خیال ایدوب اندن صکره روم و شامی دخی مطلب و
مرام ایلدی • بو خیال ایله نواحی اردبیله کلنجه عساکرینه غلای عظیم
و برف و سرمادن عذاب الیم ایرشدی • هرچند حسن پادشاه اکا

اطاعت و انقیاد بلکه تحمل باج و خراج ایدوب تحف و هدایا ایله ایلچیلر
ارسال ایدوب خراسانه انصراف • و ملک قدیم ایله اکتفا ایتمک التماس
ایدردی • و امرای کاردان و نصحای نیکخواهلری بو رأی عین صوابدر دیو القا
ایدرلردی استماع ایتمیوب • غلای عظیم و کل و لای پر محنت و بیم
ایچنده مصابرت و عناد ایتمکی عزم شاهانه خیال ایدوب • و جدی تیمورک
تقلید و اقتدا ایتمک تخیل ایدردی • بی خبر ایدی که عزم بی حزم موجب
زوال دولت • و ثبات بی احتیاط مورث نکال و محنتدر • حکایت ایدرلر
که آخر عساکری بلای غلا و محنت سرما و لایدن تلفی مقرر بیلوب الفرار
مما لا یطاق من سنن المرسلین دیوب جوق جوق فرار ایدرلردی •
هر صباح عسکرنده نقصان ظاهر مشاهده اولوردی • تا که حسن پادشاه
ضعف و قلت عسکرینه واقف اولوب • ایلغار ایدوب خیمه‌سنده مست
خواب بیهوش ایکن شراب غرور کبر گرفتار ایلدی • روایت ایدرلر که
حسن پادشاه عجز و عنادلی محلنده سرزنش و توبیخ و کندوسنی الیندکده اول
ترفع و لجاج نامناسب ایدوب کنه تقریع ایدردی • و او الحال شرم و حجابتندن سرفرو
ایدوب فتح سخن ایتمکه هر موقادر اولمزدی • حسن پادشاه ایله بعض عمزاده‌لری
واریدی انلره تسلیم ایدوب • فی الحال طومار عمرینی دست هلاکله طی و
وجودی آب تیغ بی دریغله یا صدق لاحی قلدیلر • پس پادشاه عاقل و
سلطان کامله لایق اولدر که عزم و حزمک ترکیبنده تدقیق تام و اعتدال
مالا کلام رعایت ایدوب نه عزم و ثبات محلنده ضعف و فتور کوستره

ونه حزم واحتیاط موقعنده بی وجه عناد و لجاج ایده وعزم جمله اموردن
اصل واکتساب فضایل ایتمکده قول فصلدر واکا عزم الملوك و عزم الرجال
دیرلر **حکایت** اولنور که مامون خلیفه نتف لحیه مرضنه مبتلا اولوب
اطبا وندما علاجنده عاجز اولمشلردی آخر بختیشوع طبیبی گتوروب
علاجندن سؤال ایدیجك علاجه عزمة من عزایم الملوك دیدی روایت
ایدرلر که من بعد مامون خلیفه الی محاسننه التمدی و برز واینده کل یمك
مرضنه مبتلا اولوب اطبا علاج ایچون جمع اولمشلردی اتفاق ندمانك
خاصلرندن بری اول مجلسده کلوب صورت حاله مطلع اولنجق یا امیر المؤمنین
این عزمة من عزایم الملوك دیدی مامون اطبایه قلقوك علاجه احتیاج
قلمدی دیوب من بعد کلی بابنه کتورمدی **دردنجی سی صبر شداید
وتحمل عظایم حوادثدر** هرچند صبر جمیع بشره حصن حصین و
ارتقای معالی یه سلّم سالمدر اما خصوصا پادشاهان کامکاره و
سلاطین نامداره الزم لازمدر زیرا تعجیل و مسارعت وقلت تحمل ومبالات درنبله
امور ملك و ملته زلللر واحوال دین و دولته خللر عارض اولور که تداركی
حیز امکاندن بیرون و اصلاحی دایره قدرتدن افزون اولور اما صبر
بردار و درستی المنافع و برطریقدر نامون العواقب و وعد الهی و کرم
نامتناهی بونك اوزرینه جاریدر که هرکه هجوم شداید و حدوث نوایب
زماننده صبر و ثبات شعار و تانی و قراری دستور کار ایدینوب حق جل و علادن
حسن عاقبت حصولنه مترقب و عافیت وصولنه منتظر اولسه حق جل و علا

وعلادر کامیندن اکا ایکی نعمت حاصل و ایکی مراد انده حاصل اولور برنسی
بو صبری و انتظاری عبادت عد اولنوب دیوان حسناتنده مکتوب اولور
انتظار الفرج بالصبر عبادة ایکنجی حق تعالی وعده سینی انجاز و ذلت
شدتندن صکره عزت فرج ایله اعزاز ایدر که انما یوفی الصابرون اجرهم بغیر حساب
ولمن صبر وغفر فان العاقبة للمتقین

قطعه

کلید در گنج مقصود صبرست — در بسته انکس که بگشود صبرست
چو خارای کوه وجود بنای گردون — لباسی که هرگز نفرسود صبرست

بشنجی سی یسار یعنی غنادر تا که مال رعایایه طمع ایتمیه مخفی
اولمیه که پادشاهلره غنی اولمق مقرر و فقیر اولمق متعذر کلدر زیرا خراج مملکت
وغنایم واعشار انلرك تحت تصرفندهدر پس غنا یله پادشاهلره وصیت و
غنا بی شرط کمال سلطنت ایتمکدن مراد اولدر اولا که اموال بیت المالی و کندو
اموال خاصه سینی اسراف و تبذیردن حذر ایلیه که نفاذ و قلت خزاین سببیله
نعشنه طمع مال رعایا عارض اولمیه والحق پادشاهلره خرج مالده رعایت
اعتدال الزم لازمدر نته کم بخل و تقتیر مضردر عساکرك نفرت و تفرقه سنه سبب
و وقت حاجتده بذل ارواح و اقتحام مهالك اتمه لرنده باعث اولدوغی
کبی اسراف دخی غایت مضردر شعرا و مغنیلره و ترتیبات زایده یه و
تجملات بی فایده یه حددن بیرون بخششلر و خرجلر ایدوب بیوت اموال
فارغ اولدقده وقایع ظهور ایدوب عساکر طلب ارزاق و مهمات ایچون
احتیاج اتفاق ایلیجك خلل عظیم ظاهر اولوب بلکه انقلاب دولته مؤدی اولور

نته کم خلفای عباسیه زماننده بر شاهراه بر بینت اچون یوز بیک اقچه و بر
مغنیه بر صوتدن اوتوز بیک دینار ویررلردی خصوصا مقتدر
خلیفه حداثت سن و انس نسا و خدم سببیله خزاین آل عباسده
اولان تحف و رغایب عجیبه و درر و جواهر غریبه نسایه و خادملره بذل
و صرف ایدوب آخر خزاین خالی قلوب موالی و عساکر طلب ارزاق ایدیجک
وزرا عاجز و متحیر قالدیلر روایت اولنور که بر ییلده نیجه وزیر تبدیل ایلدیلر
مفید اولمدی آخر مقتدر عاجز قلوب مونس خادم الندہ مقتول اولدی
و اندن صکره دولت آل عباس مختل و محلول قلدی النتیجی عسکر و
اتباع و اشیاع مطیع در معلوم اولا که اطاعت عساکر و انقیاد
اتباع پادشاهلره لازم در رؤسا و عساکر و امرا و اکابر پادشاهه
کمال اطاعت و انقیاد ایتمیجک یعنی کاهی ادلال و مخالفت ایتمک و
سرکشلک و مباسطه کوسترمک موجب انحلال رشتهٔ دولت و
اختلال نظام سلطنت در خصوصا واقع اولمشدر که عسکر پادشاهه
مخالفت ایتمکدن شوکت بی بنیاد و نظام مملکت برباد اولور
بو ضرر کاه ینه اول مخالفت ایدنلره لاحق اولوب ضعیف و بیچاره
و خانمانلرندن آواره اولمشلردر نته کم اسد الله الغالب
امیر المؤمنین علی بن ابی طالب حضرتنه رضی الله عنه حرب صفینده
بعض عساکری امرینه مخالفت ایدوب البته حکم دیمک کرکدر دیو تکلیف
ایدوب حکم دکدن صکره ینه بعض عسکر دیمک جور در دیو خوارج اولدیلر

اولدیلر حتی بعض اصحابی حضرت امامه کرم الله وجهه تقصیر رای
اسناد ایدیجک لا رای لمن لا یطاع دیو بیوردیلر و بو مثل ابتدا
انلردن صادر اولدی بالاخره غدر اتباع و مخالفت اشیاعدن
دلکیر اولوب عالم رؤیاده سلطان بارکاه اجتبا محمد مصطفی
حضرتلرینه علیه صلوة الله ما هبت الصبا امتکدن متضجر
اولدم دیو شکایت بیوردقده سن نیجه استرسک دعا ایله انلرک حقنده
دعاک مستجاب ایدر بیوردیلر پس اللهم ابدلنی خیرا منهم و ابدلهم شرا
منی دیو دعا ایلدیلر یعنی خداوندا بکا بونلردن اخیار صحبتلر
روزی قیل و انلره بندن بر اشرار مسلط ایله روایت ایدرلر که
اول کیجه حجاج ظالم آنلره رحمنه دوشدی امیر المؤمنینک دعاسی مستجاب
اولوب اهل عراقه اندن نه شر و ظلملر واصل اولدیغی معلوم اهل
عالمدر و حضرت امیر اول اثناده سعادت شهادتله مشرف
جنت علیین و فردوس برینده صحبت خاتم النبیین صلوات
الله تعالی علیهم اجمعین و آل و اصحاب طاهرین و طیبین ایله علی
سرر موضونة متکئین علیها متقابلین سعادتنه یتشدی کرم الله
وجهه و پادشاه حازم عازم اولنه لازم درکه امرای اکابر و
رؤسای عساکرندن ایجاد ادلال و سرکشلک استشمام ایدیجک اغماض
ایتمیوب دفع و رفعنه مشغول اوله روایت اولنور که دولت آل
سلجوق بر مدده محلول ایدی اکابر امرا و اعاظم رؤسا سریر سلطنته

جلوس ایدن شاه زاده لری سوالرینه اوبمینه لرادنی بهانه ایله سلطنتدن
خلع وخیمهٔ دولتن قلع ایدوب آخرین نصب وشکوه سلطنتی سلب و
غصب ایدر کرندی جون نوبت سلطنت آل سلجوقک افضلی واکملی سلطان
علاء الدین کیکاوس بن کیخسرو بن قلیج ارسلان حضرتنه ایرشدی
واول شجاعت وشهامت وعلو همت ونفاذ عزیمتده افراد سلاطیندن
ایدی پس غیرت وهمت پادشاهانه کوستروب مبدا تعظم وفساد
وسرچشمهٔ تجبر وعناد اولان اوج عظیم بکلری بر کیجه ده بساط شاهیده
وتیغ انتقامه چکدی صباح امرا وعساکر مطلع اولدیلر که سلاطین
حمیت پادشاهی ایله حوض سلطنت طولمش وخار وخاشاک فساد
اصناف ناس ده تباهی تناهی بولمش خوف وهراس ظاهر اولوب
دخی کمسنه حدندن تجاوز اتمکه قادر اولمیوب دولت سلطنت
منتظم وشمل سیاست منتظم اولدی شعر قطعه

از سیاست نظام یابد ملک | بی سیاست خلل پذیر بود
نسق کارهای عالم را | از سیاسات ناگزیر بود

بعد تحقیق نسب اکثر احوالده نسب عالی پادشاهلره لازم
ودودمان قدیمدن اولمق انتظام سلطنت وسیاسته نافع در
زیرا نفوس بشریه کندو امثال واقرانه اطاعت واوامر ونواهیسینه
امتثال اتمکدن ابا وامتناع ایدر پس هرج ومرج واقع اولوب
فتنه وخروج خوارج چوق اولوب رعایا پایمال اولمق لازم اولور

اولور اما بر نسل شریف که آبا واجدادی سلطنت وحکومتیله معروف
وخلق خاندانلرینه اطاعت ایده کلمکله موصوف اوله انکچون کلمه خلایق مجتمع
وفتنه وعناد مرتفع اولوب عالم امن وعافیت ایله مملو ووزق
حالنی آدم آیت رفاهیت متلو اولور مشهوردر که تخت مصر و
شامنی ایوب سلاطیندن قوللرینه انتقال ایدوب تا چراکسه
انتهاسنه کلنجه قوللردن قوله انتقال ایدردی وخلع ونصب و
اخذ وغصبدن رعایا وعساکر خراب اولمشلر ایدی وسرعت عزلدن
قتل وسلبدن امرا سلطنت قبولندن تمنع ایدر اولمشدی حتی مرحوم
قنصوه غوری اجلاسنه ایتدکلرنده امتناع وابا وبکا سلطنت کرکمز
دیو فریاد وبکا ایدردی ونفاذ امر سلطنت بر مقامه وارمشدی
وقار وحرمت وشوکت اول مرتبه ده اولمش ایدی که اجلاب
چراکسه ظلم وتشنیع ایتدکده متظلم اولان سلطان صاغ اولسون دیو
استهزا وتمسخر ایدرلردی وسلطاندن باک ایتمزلردی وار سلطان
قول بر قول دیرلردی قیبس رحیم نام امیری قهرله تخته اجلاس ایدوب
روایت ایدرلر که اوتوردیغی محکم مثبت وبر ایله کرندی وسلطان
محمود سبکتکین بو قدر شهامت وشجاعت وسیاست و
عدالتیله قصور نسب ایله مطعون ایدی حتی فردوسی طوسی
شاهنامه جایزه سنی استقلال ایلدکده

بیت

اگر شاه را شاه بودی پدر | بسر بر نهادی مرا تاج زر

جو اندر تبارش بزرگی نبود — نیارست نام بزرگان شنود

دیو هیچ ابلدی. والحمد لله تعالی که بو عهد میمون و تاریخ مبارکده خصال مزبوره نک جمله سی حاصل لاجرم عالم کمال رفاهیتده و اصل اولمشدر پادشاه سعادت بنیانمز نسب شریف و دودمان عالی دندر که جدلر جد لوای استعلالری اوج آسمانده خافق و ذیل استغراقلری تا ادم اجداد و اعمام بزرگوارندن تا بمن بعد المغارب و المشارق در. و بو معنی اهل اطراف ربع مسکون اولقدر معلوم و مشتهر در که مولانا نامی نورالدین عبدالرحمن جامی خراساندن پادشاه ملک سرفرازی سلطان مجاهد غازی سلطان محمد خانه انار الله تعالی برهانه کوندردوکی مکتوب منظومنده بو وجهله خطاب ایدر.

مثنوی

ای ترا ذروۀ علا مسند — ملک موروث تو ابا عن جد
اصل تو تا بادم ار شمرند — همه مسندنشین و تاجورند

و اطاعت عساکر و امرا و تادب و تخضع رؤسا اول مرتبه ده درکه اندن زیاده متصور و ممکن دکلدر. و بو فقیر قلت بضاعت و کثرت اضاعتمله کیومرث عهدندن بو زمان مبارکه کلنجه کتب تواریخده مسطور و اخبار و حکایتلری منظور اولان معتبر دولتلردن احوال و حکایات و اوصاف و روایات علی قدر الطاقه تحصیل ایتمشدر. بو دولت مبارکه آل عثمان ابقاهم الله الی آخر الزمان عهدنده اولان اطاعت و انقیاد عساکر و تادب و تخشع امرا و اکابر بر دولتده واقع

اولمشدر الحمد لله علی ذلک. امرا و وزرا و احاد عساکر. افراد اخیار و اعالی و اصاغر. جمله سی در و دل جاندن کمر عبودیتی بر میان ابد و امتثال اوامر و نواهی ایتمکله مفتخر و مباهی اولمشلردر. جمله امرا و وزرا آن واحدده تغیر و تبدل بیورسه لر. هیچ احد ذره قدر اول آفتاب سلطنته مقابل اولمغه احتمال دکلدر. جمله عساکر و اجنادی فرضا تیغ سیاسته عرضه قیلسه بر فرد کردن خلاف اوزرمق تصور دکلدر. اکر ملوک و سلاطین سابقین بر امیر کبیر یا وزیر خطیری عزل یا قتل ایتمک استسه لر. نیجه حیله و تدبیرله صورت مرادلرین آیینۀ وجوده کتورورلردی چون کلمۀ سلاطینک نفاذی. و امرا و عساکرک اطاعت و انقیادی. موجب انتظام احوال و دافع فتنه و اختلالدر. همیشه بو طاعت و انقیاد و نفوذ امر حامی البلاد و العباد. الی یوم الحشر و المیعاد. موجود و ممدود باد. معلوم اولا که بو خصالدن ضروری و لطیف نسب در اما عاقبت نافعدر و لکن بسیار موافقت عسکر خصال باقیه دن حاصل اولور.

کتاب ثالث رساله اخلاق علائی دن علم تدبیر المدینه بیانندهدر

سابقا ذکر اولندی که پادشاه کامل طبیب حاذق کبیدر و رعایا جسد کبیدر و طبیبه لازمدر که امراض بدن تجدیدی و علاماتی و اسبابی نه در و علاجی نیجه اولور بیله. کذلک پادشاهه دخی لازمدر که مزاج مملکتک صحتی و حد

اعتدالده اولمه سندن عبارتدر نته دم صحتی اعتدالدن
اعتلاله انصلاحدن اختلاله خروج ایتمکدرنه ابله اولور و بنه اعتدال
اصلی و انصلاح حقیقی سببنه نه بر له رجوع ایدر معلوم اوله و بو
طب سلطنتک جزء علمیسیدر بوندن صکره همت و عزیمتله علمی
عمله کتوروب مملکتده نظام موجود و صلاح حاصل ابقا و طارئ
واختلال عارض و اعتلال طاری جود مملکته کلمش ایسه انی اخذ
ازاله ایلیه که پادشاه کامل و خلیفه عالم عامل دیمک اکا صادق
اوله . پس معلوم اولسون که تمدن طوایف مختلفه و امم متباینه نک
اجتماع عام و تألف و انتظامندن عبارتدر . مادام که هر طایفه
مرتبه لایق و منزلت موافقنده اولوب عمل مخصوصنه مشتغل اولوب
مال و جاهدن مستحق اولدوغی مرتبه یه ایصال اولنه . مزاج عالم بو
تمدن سببیله اعتداله واصل و اعتلالدن بری و سالم اولور
والفت که میان اصحاب دولتده منعقد اولمشدر قایم اولوب
اول الفتک لازمی اولان غلبه و استیلا دایم اولور . زیرا مقرردر که
هر دولتک ابتداسی بر طایفه نک اتفاق ایدوب تظاهر و تعاونده
بدن واحدک اعضاسی و جسد معینک اجزاسی کبی اولمغله اولور
زیرا اشخاصک بر مقدار معین اوزره قوتی واردر اما مجموع
اولوب بربره کلیجک بربری قوتندن زیاده اولور . پس طایفه
قلیله اتفاق ایتمکله طوایف کثیره غیر متفقه یه غالب اولور کورمز

کورمزمیسین که هر طایفه که بر دولتک اصحابیدر رعایاسنه عشر عشیر
دکلدر اما بونلر متفق رعایالری غیر متفق اولمغله بونلر غالب و حاکم انلر مغلوب و
محکوم اولورلر بیت حسنت باتفاق ملاحت جهان گرفت
آری باتفاق جهان میتوان گرفت . و تجربه ایله معلوم
اولمشدر که اول دولتده اصحابی اتفاق و تعاون اوزره اولمغله خلل و
زللدن مصون و مأمون اولور بعده تفرقه و دو هوالق اصحاب دولته عارض
اولمغله ضعف و فتوره یوز طوتوب آخر متلاشی و منهدم اولور و بونک
مثالی دول منقرضه و سلاطین سابقه ده چوقدر جمله دن دیار مغربده ولایت
اندلس که لطافت هوا و عذوبت ما و خصب و رخا و حسن بهاده نمونه جنت
اعلادر اوایل اسلامده پادشاهی و عسکری موافق و یک جهت اولمغله
اطرافنده فرنک لعینه غالب و دایما انلر مطلوب بونلر طالب ایدیلر چون سنه
هجرت اربعمائه حدودینه واصل اولدی اتفاق و اتحاد یرینه اختلاف و افتراق
کلوب نظم کلدی تألف یرینه افتراق . کندی فاکلدی شقاق و نفاق
هر رئیس بر ناحیه ده استقلال اوزره سلطنت و بری برینه عداوت و
خصومت ایدیجک دشمن دین غلبه یه باشلیوب اطرافدن بلاد عظیمه یه مستولی
اولدی حتی بعض فضلا بو حاله تأسف ایدوب نظم ایلدی . شعر

وهی الجزیرة حطت لا عزا لها ... هوی له احد وانهد ثهلان
فسل بلنسیة ما حال مرسیة ... واین قرطبة او این جیان
قواعد کن ارکان البلاد فما ... عسی البقاء اذا لم تبق ارکان

بو حال مستمر ملکه یوما فیوما متزاید و ممتد اولدی تا که عدد سنین هجرت
حساب اسم قابضه واصل اولنجق عسکر فرنج مخذول بالکلیه ولایت اندلسی
تحت تصرفنه دخول ایتدردی غرناطه تختگاهنده اولان مساجد و تکیه لری
بالکلیه منهدم اولدی و ملوک و امرا و رعایا جمله سی قتل و اسیر اولندی
منقسم اولدیلر و ارباب اشارات لامعه و علمای جفر و جامعه دیدیلر کی
معنی که سنین هجرت عدد اسم قابضه وارنجق ملت اسلامیه متبدل با
مذهب حق متحول اولوب باطل حقی ازاله و اماطه تمام عالم بالاکثری کفر و ضلال
احاطه ایده دیرلردی اول نواحی ده ظاهر و باهر اولدی و اتفاق
شرق جانبنده بعینه خلاصهٔ ایران اولان عراق آذربایجان پادشاهی اولان
سلطان یعقوب وفات ایدوب امرای بایندریه آراسنده تفرق کلمه
و اختلاف عظیم واقع اولوب پادشاه زاده لری عزل و نصب و عهد و
خلع ایتمکله دولتلرینه خلل عظیم عارض و ضعف قوی طاری اولوب
بالآخره اسمعیل بن حیدر اردبیلی اجدادی مشایخ عظامدن و لمعهٔ علوم
اتباعی ایدوب خروج و ذروهٔ سلطنته عروج ایدیجک غلاة شیعه
و رفضا بالغ الی الالحاد طریقه سین اظهار و اعتقاد ایدوب بعده
اوزبک خانی شاهی بکدن ولایت خراسانی دخی استخلاص ایدوب
تمامت ایران دیار بکر و عراق عرب ولایتلرینه بدعت و ضلال و علما
صلحاسینی جر و نکال و قتل و استیصال ایتمکله مالامال ایلدی و بدو و تبدیلدن
اسباب آلات بدعت و ضلالت ساخته و رسم اسلام و سنن سید الانام

عجبدر اول حدوده قریب م

الانام بکلی برانداخته اولدی و اسمعیلک ابتدای استیلاسی مذهب
ناحق عبارتنک عدد حروفنه موافق اولدی که سنه ست و تسعمائه در و
اسم قابض عدد حروفندن اوج ییل صکره اولدی و شوکت اسلام و
ایمان رایات آل عثمان پایه سنده اولان لاتیلره منحصر اولدی و
الله غالب علی امره مقصود و مرام و خلاصهٔ کلام اولدر که بودین
اسلامه عارض اولان امور شنیعه و حالات فظیعه تفرق کلمه و تباغض
اهویه و اختلاف ارکان دولت سببیله اولدی و ارباب تجارب
دیمشلردر که حفظ سلطنت ایکی نسنه ایله اولور بری سی اتفاق امراء
اجناد بری سی اختلاف اعدا و اضداد شیخ سعدی دیمشدر که چون اعدا متفق
اوله سن جمع اول و انلر جمع اولورسه سن تفرقه دن اندیشه قیل و ملک
حازم دشمنلر آراسنه اختلاف برغوب عساکر و اجناد جمعندن مستغنی اولور
سیر نبی علیه الصلاة و السلامده مذکوردر که چون کفار قریش قبائل
عربی جمع ایدوب حضرت قصدینه مدینهٔ منوره یه محاصرت ایلدیلر
نعیم بن مسعود الاشجعی اول اثناده شرف اسلام ایله مستسعد اولمشدی
هنوز اظهار ایلمدین کفار آراسنه تفرق کلمه برغوب الحرب خدعه
مضمونیله عساکر کفاری دفع ایتمک استدی بنی قریظه که یهوددن
بر قبیله ایدی مدینه قربنده متوطن لر ایدی جناب رسالت پناهی انلر
صلی الله علیه و سلم صلح ایتمشلر ایدی کفار قریش و قبائل اعراب
که احزاب تسمیه اولنمشدر محاربه یه کلیجک انلر دخی عصیان ایلدیلر

اهل اسلامه محكم ضرورت و مضایقه اولدی نته كم حق جل و علا حكایت
بیورركه واذ جاؤكم من فوقكم ومن اسفل منكم واذ زاغت الابصار وبلغت
القلوب الحناجر الآیه . اولا سادات قریشه واروب یا معشر قریش سزلره
صدق موالاتم و محمده معاداتم معلومكزدر . سزه بر نصیحت مشفقانه ایتمكه
كلدم محبتمه اعتقاد . و قولمی تصدیقه اعتماد ایدرسكز ذكر ایلیه یم سادات
قریش دخی لك مقبولدر سویله دیوجك اشتدم محمد قریظه صلح ایتمشلر
سزدن بعض كمسنه لری رهن آدینه ایستیوب محمده ویره جك اولمشلر
اول دخی قتل ایتسه كرك زنهار رهن ویرمیه سز دیدی انلر قبول ایلدیلر .
بعده قریظه یه كلوب یا معشر قریظه سزه بر نافع نصیحتم واردر قبول ایدرسكز
ذكر ایده یم دیوب انلر دخی سویله نصیحتكله عامل اولورز دیوجك دیدی كه
قریش و احزاب مدینه ده ساكن دكللردر . بر ایكی كون محاربه ایدرلر اكر سهولتله
ظفر بولمزلرسه جمعیتلری داغیلوب كیدوب امینده اولورلر . اما سز بو ولایتده
ساكنسز . انلر كیتدكدن صكره محمد سزدن انتقام المق استسه كرك سز خود
اكا مقاومت ایتمكه قادر دكلسز نیچون انلره عاقبت ایتمز . ایتدیلر كه اندیشه
عاقبت نیجه ایده لم . ایتدی كه رای صواب اولدر كه قریشدن رهن ادم ایستیه سز
كه تمام ظفر بولوب محمدی دفع ایتمینجه سزی قویوب كیتمیه لر بو فكری صواب كوروب
قریشدن رهن ادم استدیلر . سادات قریش كوردوك نعیم نیجه بیك كلامنك صحیحی ظاهر
اولدی . و قریظه نك محمد ایله اتفاقلری حقی ثبت [illegible] شبهه قالمدی دیوب
رهن ویرمدیلر . قریظه دخی رهن ویرمدكلرین استماع ایدجك اشته نعیمك كلامی

امد

كلامی حقیمش دیوب قریشه نصرت ایتمدیلر آرالرنده تفرق كلمه و تخاذل واقع اولوب
جناب رسالت پناه صلی الله علیه وسلم و كافه مسلمین ضرر اتفاقلرندن بفضل الله
خلاص بولدیلر . حكایت مشهوردر كه اسكندر یونانی دارا ابن دارایه غلبه
ایدوب ایران مملكته ظفر بولیجق عجم شاه زاده لرندن نیجه كمسنه واردی اسكندر انلردن
متوهم اولوب قتل و ابقالری راسنده متردد اولوب آخر استادی ارسطاطالیسه
مكتوب كوندروب دیدی كه ابنای ملوك فرس ایراندن نیجه كمسنه لر وار هر بری
فر و بهالیه موصوف و شجاعت و شهامتله معروفدر اكر جمله سین قتل ایدرسم
اراقه دماء ناحقدن احتراز ایدرین اكر عفو و ابقا ایدرسم بن كیتدكدن
صكره نهضت و خروج ایدوب انتقام عجم الجون مرز و بوم ممالكی زیر و زبر
ایده لر . پس حكیم كامل لطف بیوروب سفر زحمتنی اختیار ایدوب كلوب بو مشكلی
حل ایده . حكیم ضعف شیب سببندن كلمیوب اعتذار ایلدی كه . بیت
پیری و ضعف بنیت و آلام روزگار   نگذاشتند بر من مدحت نگار را
اول فرزند معذور بیوره و سؤال ایتدوكی مشكلك جوابی بودر كه خون حق ناحق و
محظور و محذوردر و محرم و ممنوعدر ولكن اول شاه زاده لرك هر برینه بر
امارت و بروب هیچ بری بری آلتنده حكومتنده اولمیه كه بالضرور آرالرنده تفرق
كلمه واقع اولوب هر بری آخردن متوهم و انوك ضررین دفعه مشتغل اوله كرك و سندن
صكره اولاد و اعقابك ضررلرندن امین اوله سن . فی الواقع حكیم دیدوكی كبی اولوب
هر بری بربریله اشتغالدن آخر جانبه نظر ایتمكه مجال لری اولمدی انلره ملوك طوائف
دیرلر و اسكندردن صكره درت یوز سنه دك حكومت ایران انلرك ضبطنده

تیك

كرك م

اولوب ملک روم آباد اولدی چون مرام مقرر اولدی که پادشاهره عدل
الزم لازمدر اما دنیا جهتندن زیرا عدل توفیر خزینه یه مؤدیدر زیرا خزینه امارت
مملکتدن حاصل اولور مملکت که خراب اوله مالدن بی نصیب و خلقی عنادن بی نصیب
اولسه کرک و عمارت مملکت عدل ایله اولور مثنوی برو پاس درویش محتاج دار
که شاه از رعیت بود تاجدار * رعیت نشاید به بیداد کشت * که مر سلطنت را پناهند و پشت
چون میر ظالم ستانده جورله دهقانک کاونن اله تابستان اولیجق عشر محصولات
اکا قندن حاصل اولور بر دفعه بازرکانک مالی الیجق علی الدوام باج و کمرک نتیجه
اولور پس متصل رعایایه زرع ایتدرمک کرک تخم بولمزلرسه قرض ویرمک
کرک تقرر اعشاری هلاک اولدیسه تحصیل ایدیوبرمک کرک حکایت اولنور که
فرعون لعینک عادتی بو ایدی که دیار مصره زرع اولندقدن صکره ایکی معتمد
کیمسنه ایکی اردب بغدای ویروب بریسنی اعلای مصره بریسنی اسفل مصره ارسال ایدوب
کوروک براردب بغدای اکه جک زمین خالی قلمشمیدر اول معتمدلر تمامت
ولایت مصری کشت و تفقد ایدرلردی براردب الور موضع خالی بولنورسه
فرعون اول نواحینک کاشفلرینی و امناسینی و زرع اوزرینه منصوب اولمش
مشد و معتمدلرین قتل ایلر ایدی بو سیاست خوفندن دیار مصر زرعله
مالامال اولوردی اما آخرتده نفعی ظاهردر که المقسطون فی منابر من نور در
چون یوم خانه دن سفر اولنه پادشاه و گدا ایکیسی و درویش و توانگر مساوی
اولورلر عساکری جهانی صحرا ایسن طوتن پادشاهلر حق درگاهنه تن تنها کلورلر که ثم
ما القول و اتینا فرادا پس پادشاه عاقله لازمدر که شمدیکی مال و جاه و

و شوکت و سپاه و شکوه سلطنت و وسعت مملکتنه مغرور اولمیوب
اول کونی یاد ایلیه که تخت پاکدن تخت خاکه بی خادم و انیس قادم و جلیس اوله جکدر
قوللرندن کرلرندن یا بنده بر فرد یوق خدمتکار و جان سپارلرندن قنده
دیار یار اردکل نته کیم دیمشلر بیت بو دکلو بنده لرکدن بنکده بر کشی یوق
بکم بو بنجه پیغمبر درکه اختیار ایتدک * پس اکر پادشاه عادل اولورسه
نظم نه که زنده اوله شاه در سپهر جهان * چو رحلت ایلیه طوبی له و حسن مآب
و اکر دست ظلم و اذیتی اچمش و رعایای سوخته یه شرر شرر صاجمش اولور
و حق اکا ویردوکی نعمتلرینه حقک عصیانینه آلت و اوقات عزیزه سین
صرف عشرت و بطالت ایتمش اولوب اموال رعایا و مساکینی تنعمات
بی انصافنه مصروف و بذل اهل فقرا و ضعفا ایتمکله سخا و کرمله موصوف
اوله نظم خورد آب از چشم یتیمان میوه باغش حکد خون دل بیوه زنان از ریع ربایش
فردا عقوبت زبانیه بی رحمدن نه لر کوره * و غسلین و زقوم جهنمدن نه لر نوش ایده
نته کیم بعض ظلم و فسقه ملوک مست هلاک اولیجق دیمشلر قطعه
چون بوقت نزع روحش باغ راحل (موت) * بر دمش زمهریرا تا خمارش بشکند
کاسه داران جهنم آمدند پیش باز * تا شراب دوسکای در کنارش بشکند
پادشاه لبیدن دوره اهالی اعمال صنیعه و شفقت و داد ایتمکدن اصنیعه
و دائما غضب قهار مطلقی یاد و سرای عدلی آباد ایده پس عدلک شروط و
ارکانی و پادشاه عادله رعایتی لازم قوانین درج ایده لم شرط اول
بودرکه جمله خلایقی متساوی طوته زیرا خلائق عالمه نسبت عناصر اربعه کبی در آدم

چون عناصر متساوی و متکافی اولمغینجه مزاج آدم صحیح و ملتئم اولمز کذلک افراد
آدم متساوی طوتلمنسه مزاج عالم صحیح و ملتئم اولمز پس عناصر بدن عالمده عناصر
بدن آدم کبی درت در اول اهل قلم که علما و قضاة و کتاب و حساب و اطبا و شعرا
و منجملر و مهندسلردر و بونلر آب منزله سنده در زیرا علم حیات ارواحه موردی
آب حیوة اشباحه مؤدی اولدوغی کبی و من الماء کل شیء حی. ایکنجیسی اهل
شمشیردر که علما و بهادرلر و سپاهیلردر که ضرب شمشیر و استعمال تیر و کمان و
تیرله ساحه ملکی بنیان اعدای کفرکیش و بدعت آییندن حفظ و حراست و
ثغور اطراف مملکتی متعدیان بی انصافدن ضبط و حمایت ایدرلر اگر بو طایفه
لمعان شمشیرلری و لمیه عالم ظلام ضلالنده اسیر گرفتار اولوردی و اگر آب تیغلرله
باغ مملکت سیراب اولمسه نخل شجره امن و امان ثمره دار اولمزدی بو طایفه
آتش مثالنده در وجه مناسبت روشندر اوچنجی طایفه تجار و منتحلان
بصنایع و ارباب حرف و صنایعدر که انتظام معاش ایچون تجار مسافه بعیده دن
اسفار شاقه ایله جلب بضایع ایدرلر و ارباب حرف لیلا و نهارا تحصیل مهمات
صنایع ایدرلر و حاجات خلق حاصل و مراد هر کس کندو یه طشنده ایکن واصل
اولور و بو طایفه هوا کبیدر که حرکتندن روح ارواح و انشراح اشباح حاصل
اولور دردنجی طایفه زراعتکرلر و اکنجیلردر که حفر و حراثت اراضی مزارع و تعمیر
ضیاع و انشای جنات و کروم ایله خاکدن انواع حبوب و شجر و تاکدن اصناف
ثمار که مرغوب قلوبدر تحصیل ایدوب اقوات ناسی حاصل و انواع ثمراتی و فاکهه مما
یتخیرون مقتضاسنجه خلقه واصل ایدرلر و کاسب حقیقی بونلردر که صرف اوقات

ایدوب خاک سیه دن تحصیل اقوات ایدرلر و سایر طوایف کسب غیری
تناول و اشیاء مکسوبه غیری اذا الزنده اداره و تبادل ایدرلر و بو طایفه
تراب کبیدر که منافع جمله بونلردن حاصل و نابت اولور و نخوتدن غیری سرکشی یوقدر که
یوز بین نصوب بونلره دیمه زور ربینه انلر قایم و ثابتدر و نته کم بعض عناصر
بدنده آخره غلبه ایلسه موجب مرض و مورث علت و عرض اولور کذلک بو
طوایفک بعضی بعضنه غلبه ایلسه مزاج عالم خلل پذیر اولور مثلا اکثر خلق منع
اولوب ارباب صنایع و تجار بضایع از اولسه و علی هذا القیاس و کذلک
بو طوایفک بعضی اخرک عملین ایشلسه بو مودی فساددر مثلا امرا و سپاهیلر
تجارت و حرفته اشتغال ایلسه لر حکایت اولنور که کسری
هرمزک بعضی وزراسی عرض ایلدی که دریادن تاجرلر کلدی و افر بضایع و
جواهرلری وار اگر پادشاه ایچون اشترا اولنورسه بینه عالی بهایه صتلوب
ربحدن مبلغ عظیم ولمو مقرردر جواب ده یازدی که حق جل و علا بزه سلطنت
و امارتی لاحسان ایتدی و بعض رعایایه کسب و تجارت روزی قلدی
اگر بز تجارته مشتغل اولورسق سلطنت و امارتی کیم ایلسون و کسب
تجارت اهلی ولنلر نیه مشغول اولسونلر بو انک کبی افعال دنیه که سنک
ذاتک اصلکه دلالت ایدر من بعد بزه اعلام ایتمیه سین الا عرضه
تیغ انتقام اولورسین پس بو جمله تحریر اولنان معلوم اولدی که اشخاص
و طوایف مابینه بربرینه تعاون ایتمک کرک و حکما بو تعاونی بیان ایدوب
عربی عبارتله دیمشلر که فضیلة الفلاحین التعاون و بالاعمال فضیلة التجار

التعاون بالاموال فضیلة الملوك التعاون بالآراء السیاسیة فضیلة
الالهیین التعاون بالحکم الحقیقیة ثم هم یتعاونون علی عمارة المدن بالخیرات
والفضائل فقرا ایدرین فضیلة الاجناد والعساکر التعاون بخوض الحروب
وحفظ الثغور بو کلمه دخی الحاقیدر ولنسه جهدن خارج دکلدر ایدی شرط
ثانی اولدر که بو طوایف تکافؤ وتساوی اوزرینه اولدقلرندن
صکره اهل مدینه یه عموما نظر ایدوب هر بری استحقاق واستعدادی قدر
رعایت اولنه و بنی آدم بو اعتبار ایله دخی بش قسم در قسم اول اولدرکه
خیر بالطبع اولوب خیری غیره دخی متعدی اوله علمای شریعت ومشایخ
طریقت وعرفای حقیقت کبی بونلر خلاصهٔ آفرینش ونقاوهٔ عالم و
غایت وعلت ایجاد کارخانهٔ بنی آدم در ومطرح انوار ازلی و
مطمح انظار لم یزلی بونلردر وبونلر نهاری وغیرلر لیلی وضیافت ایجادده
مراد ومهمانخانهٔ عالمدن مقصود بونلر وسایرلر طفیلیدر بیت

بیا که مائده لطف کردکار جهان را　　تو میهمانی و عالم درین میانه طفیلی

وحکما دیمشلردر که پادشاه سعید اولدر که علاقهٔ ارتباط واختلاطین
بو طایفه ایله ایلیوب مراجعت ومشاوره سین بونلر ایله قیله وبو طایفه
سایر طوایفه غالب وحاکم واقتدا واقتفاسین انلره دایم ایلیه که نشانهٔ
دولت حقیقی بودر فقرا ایدرین طالب دنیای دنی وحریص جاه ومراتب اولان
علمای رسوم که انلره علمای سوء وصوفیهٔ ظاهر آرای که بونلره متاکله
دیرلر بونلردن حذر چون پس پادشاه حازمه لازمدر که صحیح العیار ایله قلبی

قلبی فرق وخالص ایله مغشوشی تمییز ایلیه کندویه ملازمت ایدن علمایه حصر نظر
وقصر بصر ایلیوب زوایا واطراف وکنج فراغت واکنافده قطع طمع ایدن
علمایه طالب وفقرایه راغب اوله نته کم دیمشلردر قطعه

قل للامیر نصیحة　لا ترکنن الی الفقیه
ان الفقیه اذا اتی　ابوابکم لا خیر فیه

وتربیت فضلا کبار سلاطین وامرا ایچنده
مرغوبدر مولانا جلال دوانی نقل ایدر که رکن الدوله حسن بن بویه
دیلمی که عراق عجم پادشاهی ایدی و ری شهری تختگاهی ایدی وتربیت
علما وجمعیت فضلا ایله ملوک وسلاطین ایچنده ممتاز ایدی اول زمانده
کفار روم اهل اسلامه هجوم ایتمشدی رکن الدوله انکا مقابله ایدوب
منصور ومظفر اولدی دفعهٔ ثانیه روم هجوم ایدوب عسکر عراق
هزیمت وافتراق اوزره اولوب بعضی اسیر اولدیلر قیصر روم اسیرلرینی
اوکنه کتوردکده ری شهرندن ابو نصر نام برکمسنه بولنوب انکا ایتدی
سکا بر خبر دیسم پادشاهکوز رکن الدوله یه ایلتیرمیسن
ابو نصر ایتدی علی الراس والعین پس نکفور ایتدی جسنه دیسن که
قسطنطنیه شهرندن اول اسلحه یی جمع ایتدم که عراقی لایق خراب ایلیم الا
چونکه سنک سیرت واحوالک تفحص ایتدم بلدم که آفتاب دولتک
عروج ومکمن امکانده اولان سعادتلرک خبر فعله خروج ایتمکدهدر
بر پادشاه که ندماسی علما وحریف میدانی کاسی فضلا بالسن اوله ابو
الفضل بن العمید وابو جعفر خازن وعلی بن قاسم وابو علی مسکویه کبی

انوک دولتی تزاید و سعادتی تصاعد اوزره اولمغه مقرردر و
ارباب دولت و اقباله تعرض مقتضای عقل دکلدر اول سببدن
قصددن رجوع ایلدم . و اول پادشاه که ندما و مصاحبلری
اراذل و اصاغر و مضاحک و مساخر اوله دلیلدر که سهم
سعادتدن بی نصیب و کوکب دولت و اقبالی غروبه قریبدر
شاعر روم مولانا ذاتی حکایت ایدر که ابتدای ظهورنده سلطان
قورقود بن سلطان بایزید خدمتنی شهزاده ایکن مدح ایتدم مقبول
طبعی اولوب بنی ندما سلکنه نظم ایتمک استدی . اول اثناده
شهزاده دریا سیرانه تفرج ایچون کشتی سوار اولدقده شهزاده نک
برسازنده ندیمی اذانی برسرکشاده صندوقه قویارلر رسن و
مقره ایله بالایه چکوب دفعة قویی ویرورلر دریایه دوشوب جامه لری
تر و کندوسی زیر و زبر اولور . جامههای کهنه او تر شود خود تر
خلاف مضمونی اوزره تالم و اضطراب . شاه زاده دشنام
بیحساب ایدوب شاه زاده قهقهه ایله خنده . ندیمه تر جامه لری
چیقروب صوین صفر انعام شهنشاهیدن جدید و خشک جامه لر
چیقر تکرار ساز نی اله الوب صندوقه کیرور دعای مقبول کبی
برمقدار بالایه چکلور و قضای مبرم کبی نزل اولوب غرقاب و مبلول
الجسم و الثیاب اولور اول بنده دشنامه آغاز و شهزاده خنده
قهقهه ایله دمن بالیدر و آخر نهارده کشتی بیابر و بوحال شهزاده

شهزاده ایله مسخره اراسنده دایر اولور بر حجم بو حالی مشاهده
ایلدم بیلدم که پادشاهلر ایچنده فایق و تخت سلطنته لایق کلدر
اکا خدمت ایدنه نکبت خادم و اکا ندیم اولان لاجرم نادم اولور
دو کمینه انتظار و ندامتنی اختیار ایتمدم فی الواقع نجم سعادتی برابر
و تخت سلطنت آل عثمان اندن کریزان اولدی . بر کلام اقسام بنی
آدم بیاننه . قسم ثانی انلردر که کندولر بالطبع خیر اولهلر اما خیرلری
کندولره منحصر اولوب آخره متعدی و منتشر اولمیه و بو طایفه اولکیدن
انکیچون متاخردر که انلرک چهره احوالی حلیه کمال و اکمالدن خالی . اما بونلر کماله
متحلی اکمالدن خالیدر . و پادشاه بو طایفه دخی مرعی و مصالح و خاطرلرین
متقضی ایتمک کرک . قسم ثالث اولدر که بالطبع نه خیر و نه شریردر و لوح
استعدادی ایکی جهتدن خارجدن نقش پذیر اوله . و پادشاه بو طایفه
دخی ظل حمایتنده آسوده ایتدکدنصکره تحصیل خیر و کماله تحریص ایلمه
امیددر که استعدادلری فساددن محفوظ و برکت اعانتی ایله خیر و
کمالدن بهره مند و محظوظ اولهلر . قسم رابع انلردر که بالطبع شریر
اوله اما شرلری کندولره منحصر و آخره متعدی و متجاوز اولمیه و بو
طایفه یه تحذیر و اهانت ایتدکدنصکره مواعظ و زواجر و ترغیب
و ترهیب ایله بشارت و انذار ایدهلر مقتضای طبعلری اولان شرده
انابت و دواعی خیر نداسنه اجابت ایده لر . قسم خامس انلردر که
بالطبع شریر و شرلری آخره تجاوز و تاثیر ایده و بونلر اخس خلایق

واسفل طبقات انام و طبقهٔ اولیه ضدّ کامل و مباین تامدر بونلردخی
نیجه مرتبه اوزره در بعضی کندی نفسیله اعلاسیدر فی الجمله طبیعتدن خروج
و درجات خیره عروج ایتمک امکانی واردر انلری انواع زجر و تأدیب ایله
اصلاح و تهذیب ایتمکه همّت ایتمک کرک و بعض آخری که امید صلاح و
شائبهٔ نجاح یوقدر اکر شرّی شامل دکل ایسه انلر ایله مدارات ایتمک کرک اکر شرّی
شامل ایسه ازالهٔ شرّلری عقلا و شرعا واجبدر و دفع شرّ دخی نیجه طرق ایله
متصوّردر بریسی حبسدر و اول اهل مدینه ایله اختلاط ایتمکدن منع
ایلمکدر اکنجیسی قیددر و اول تصرفات بدنیّه دن دخی منع ایتمکدر اوچنجی
نفیدر و اول سکون مدینه و دخول تمدّن ایتمکدن منع قیلمقدر اکر
بو امورله شرّی مندفع اولمزسه حکما قتلی جایز میدر دکلمیدر خلاف ایتمشلر
امّا اظهر اقوال بودر که سبب فساد اولان عضوی قطع ایتمکله اکتفا ایدوب
قتلنه اقدام ایتمیه لر مثلا سارقک قطع یدی ایله و زانی و لوطینک
قطع آلت تناسلی ایله اکتفا ایده لر زیرا شرّ و ضرر بونکله منتفی و
منعدم اولنجق بنیان حقّی که وجود انسانیدر بالکلیه منهدم ایتمک
مناسب دکلدر مکر که دفع ضرر قتلدن غیری ایله مندفع اولمیه اول
تقدیرجه آخر الدواء الکی مضمونی ایله عمل اولنه والحق بو امورده
شریعت حنفیه یه اقتفا و انک حدودنده وقوف و رسومی ایله اکتفا
اولنه که ومن یتعدّ حدود الله فقد ظلم شرع شریف قتل بیوردوغی
ترحّم اولنمیه ولا تأخذکم بهما رأفة و شرع قتل تجویز ایتمدوکی یرده

برده سیاست و ضبط مملکتدر دیو اراقهٔ دمایه اقدام اولنمیه و بعض
امرای عصره شیطان تسویل و القا ایدر که بو زمانده شریعت مطهّره یه
اقتفا و طریقهٔ محمّدیه صلی الله علیه و سلم حدودنه و اجری ایله اکتفا
اولنورسه اصلاح عالم متعذّردر زیرا اشتمدی اهل فساد و حرامی و قطّاع
الطریق متکثّردر بو تسویل باطل و تخییل عاطل ایله اراقهٔ دمایه مشغول
و توهّمات و ظنون ایله تعذیب خلایق ایتمکه همّتلرین مصروف ایدرلر
و بو تصوّر کاسد و خیال فاسددر

قطعه

سیاست بکمان رسم معدلت نبود | که تا یقین نشود دخول کس نشاید در
بهر دیار که حکم از ره کمان باشد | برد در و دیوار آن دیار ز کر بخت

حکایت اولنور سلطان سعید نور الدین شهید حضرتلری
قدس سره موصل شهرینه مالک اولنجق اوراده جامع کبیر بنا ایتمکه شروع
ایدنجک ملا عمر نام عالم عامل متقی کامل واریدی انی امین بنا ایلدی
و انلر اشتمدیکی زمانکی عمارات و معابد بناسنه سپاهیلردن امین بنا
ایتمزلردی چون بنا تمام اولدی بعض اهالی شهر زاهد ملا عمره تکلیف
ایلدیلر که پادشاهه انها ایلیه که بر مقدار سیاست اجرا ایده
که محض قوانین شرع ایله اکتفا ایتمکله اهل فساده طغیان کلمشدر
ملا عمر ضمن مکتوبده بو معنایی تحریر ایدنجک نور الدین شهید حضرتندن
جواب کلور که دین اسلام و ملّت نبیّ مکمّل علیه الصلاة و السلام
که نور الهی اندن لامع خاتمهٔ ادیان و اکمل شرایعدر حاشا که خاتم

ادبانده که دین خاتم درخیرات مجتمع وافضل شریعت استعمالی ایله شرور
ومفاسد بالکلیه مرتفع اولمشدر ونص الیوم اکملت لکم دینکم قاطع و
تخیلات وتوهمات غبارین رافع در ملا عمر حضرتلری تصور المسوده
که بو فقیر جادهٔ شریعتدن دانهٔ خردل مقداری خروج ومضایق قوانین
باطله وسیاسات بدعیه یه ذره قدر ولوج ایلمیه ان شاء الله تعالی
برکات شریعتله جمیع شرور مرتفع وخیرات وحسنات مجتمع اولور
وما ذلک علی الله بعزیز چون مکتوب سلطانی ملا عمر حضرتلرینه واصل
اولدی دایما قوراغلرلردی که کوروک زاهدک پادشاهه کتابنی وکورک
پادشاهک زاهده خطابنی یعنی معنا دامرلر عکس اولمق ایدی وعلمای
کبارکه تاریخ وسیرت حضرت نور الدین شهیدی قدس الله سره
تحریر ایتمشلردر ابن اثیر وابوشامه وابن خلکان کبی اتفاق ایتمشلردر که
اول پادشاه عادلک شریعت مطهره یه حسن توسل وفرط اتباعی ایسه
برکاتی ایله ممالک محروسه وبلاد مأنوسه سی اول قدر امن وامان ایله مملو و
آبنت حفظ وحراست صحیفهٔ روزکاردن منقول ایدی که اقاصی کردستان
وموصلدن حدود صعید مصر وشام وسرحد رومه وارنجه برخاتون
ضعیفه تن تنها اموال جزیله‌سی ایله مسافرت ایتسه افراد آفریده دن
بر احد سراهنه کلمات واندن حبه اخذ ایتمک متصور دکل ایدی وشرب
خمور وفواحش ومنکرات جمله کلیدن بالکلیه مرفوع وباج وخراج و
دست نهب وتاراج رعایادن بالتمام مدفوع اولمشدی وسلطان

سلطان صلاح الدین دخی اکا اقتدا وتقلید ایدوب عدل وشرعله
نام نیکین کتابهٔ کنارهٔ طاق روزکاره تخلید ایتمشدی وعلما دیرلرکه
بو ایکی پادشاه شریعت پناه که سیرلری عدل وشرعک مجلیسیدر آخر زمان
پادشاهلرینه حق جل وعلانک حجتیدر زیرا بعض پادشاهلر
دیرلرکه فساد عالم وضلال بنی آدم اول مرتبه یه وارمشدرکه اصلاح
عالم حد اقتداردن بیرون ورعایت عدالت حیز امکاندن بیرون
اولمشدر نته کم بعض خلفایه واقع اولدن مرویدر که استدعای
عدل واجرای شرع طلب ایدوب سیرت خلفای راشدینی ذکر ایدیلر
دیر ایدی که سز بکا ابوذر وابودردا کبی رعیت اولورک بن دخی سزه
ابوبکر وعمر کبی خلیفه اولورین پس حق جل وعلا آخر الزمان وسیحان
فتن بکراندهٔ طریقت نبویه یه سالک واجرای قوانین عدل وشرع
ایتمکه مالک ایکی پادشاه عدالت دستکاه کوستردی که انلر ایله مابقی
پادشاهلره الزام وعذر باطللرین اعدام ایلیه چون سوق کلام
بورایه کلدی بنه صدده رجوع ایده لم چون کیمسنه یه بحسب الشرع
حد لازم کله انی شفقتله باشغا علتله اسمال ایمیه خون ناحق ایدینه
قصاص دخی بویله در اکر ولی مقتول عفو وصلحی مقبول کورمیوب
قصاصی الزام وحکمی الیویر دیو حاکمه اقدام ایدرسه حضرت خواجهٔ
کونین مفخر ثقلین صلی الله علیه وسلم که نبی رؤف رحیم وانک
لعلی خلق عظیم اتک خلق بزرکواری وطبعی در امتنه کمال عفو ومرحمت

وسنه عیب و ذلت اوزرینه ایدی الآحاد و دنشر عیده که بعد
الوجوب عفو و اسقاط ایتمکی اصلا جایز کورمزدی . روایت
اولنور که بنی مخزومدن که قبایل قریشدندر . بر خاتون سرقه زلتنه
مبتلا اولدی اشراف قبیله سی عفو رجاسین ایدوب . دیدیلر که بونی
حضرته کیمسنه شفاعت ایده مز مکر اسامه بن زید که جناب رسالتپناه نبی
صلی الله علیه و سلم بنده و بنده زاده سی طوق نعمت عتق نبوی کردنینک جودی
قلاده سی ایدی . پس انکا بو شفاعتی تکلیف ایدوب اول دخی حضرته علیه الصلاة
والسلام ذکر شفاعت ایدیجک غضب عظیم عارض اولوب قوی متأثر
اولدیلر . و دیدیلر که حق جل و علانک حدینه شفاعتمی ایدرسن و الله حقیچون
که بنی حقله بعث ایلدی قزم فاطمه سرقه ایلسه یدین قطع ایدرین سزدن
اول کیجن امم انو کله هلاک اولدیلر که حدی ضعفایه اقامت اشرافه
رعایت ایدوب اسقاط ایدرلردی . پس نته کم طبیب حاذق عضو
مضرینی قطع ایتمکی واجب و مضرتی باقی بدندن ازاله ایتمکی اهتمام ارباب
بیلورلر کذلک سلطان عادل دخی واجب القتل اولان مفسدک قتلی لازم
و ضررینی بلاد و عباددن دفع ایتمکده سعی دایم ایده . شرط ثالث
اولدر که طوایف طبقات مذکوره مراتبده تساوی و تکافوء رعایت
اولنمدقده حکمت قسمت خیرات و ایثار مبرات ایتمکده هر برینک استحقاقی
و استعدادی رعایت ایلیه و خیرات اوچ قسمدر سلامت اموال
کرامات و مرتحصه بو اوچ قسمدن استحقاقی کلو نصیب اجرا ایدوب بعض اهل

ایلمیه که بوکا جوردر و زیاده دخی ایلمیه که غیره جوردر . پس کامی علم و طلب
کمالدن بعضنه منصب و جاه و مزید انعام و تصدر جهتندن اقران و امثالندن
زیاده رعایت ایلسه ایلره ظلم و جور اولور بلکه کامی غیض و غضبلرندن
فتور و اجتهادلرینه قصور کلوب نقصان کماله مؤدی اولور . پس پادشاه
صاحب انتباه بو مقامده اهتمام ایتمک کرک . و رعایتی استحقاقه کوره
اتمام ایتمک کرک . و دیمیه که بو فضل رعایتم در استدکوم کمسنه یه ایدرین
آخرک حقین نقض ایلمیدم نه لازم اولور . کلا ملوک و حکام . فصل خصام
و قسمت انصبا و اقسام ایتمکده عدل فی القضیه . و قسمت علی السویه
ایتمکله مأمورلردر . و مناصب و مراتب تعیینده شرط استحقاق و
استیهال رعایت اولنمیجق ظلم و ضلالدر . ان الله یأمرکم ان تؤدوا
الامانات الی اهلها آیه کریمه سنده مفسرلر ذکر ایتدیلر که توزیع مناصب
و توجیه مراتب دخی اهلنه اداسی واجب اولان اماناتدندر . و حدیث نبوی
که من قلد انسانا عملا و فی رعیته من اولی به منه فقد خان الله و رسوله و
جماعة المؤمنین نص صریحدر . دلیل عقلی دخی ظاهردر که مناصب عالیه
و مراتب سامیه نا اهللره توجیه و غیر مستحقه تفویض اولنمقدن دین و دولت
و ملک و ملته خلل و زلل اولقدر عارض اولور که تدارکی ناممکن و تلافیسی
نامیسر اولور . و نظر صایب و فکر ثاقب دلالت ایدر هر خلل که
احوال عالمده ظاهر و هر زلل که کارخانه بنی آدمدن صادر اولور اکثری
مناصب نا اهله توجیه و نا مستحقلر مسند امارت و وزارت و

بالبين قضا و تدريسده ترفيه اولنمقدن اولمشدر پس پادشاه
صاحب اختيار و وكلاء مسند اختيار اولنلره لازمدر كه تفويض
مناصب و توجيه مراتب ايدكده احتياط كامل و ورع غالب استعمال ايدوب
جرعهٔ ارتشا ايله انتشا يا متعلق و زير دستلرينه بعطي من يشا اولوب
يا شفاعتات باطله قبولي ايله نائرهٔ ظلمي كه وضع الشئ في غير موضعه در
انشا ايتميه و كذا دخي نامستحقه شفاعت ايتميه كه نامستحقه شفاعت
مستحقلره شناعت و جاهللره اعانت عالملره اهانتدر
و اصحاب تقليد و اختيار و امره تنفيذ شفاعت ايتمكه صاحب
اقتدار اولنلر اخذ هدايا و تحف ايتمكدن بغايت احتراز و برطرف
اولمق گرك كه اخذ هديه عدل في القضيه و قسم على السويه ايتمكله
هر گز جمع اولمز نظم اذا دخل الهدية دار قوم تطايرت الامانة من كواها
و اصحاب حكومت و ارباب قضا و قسمت اولنلره هديه رشوت
محض در و حديث صحيحده وارد اولمشدر كه هدايا الامراء غلول
و هديه آدني پيشكش قومغله حاله منقلب اولمز نوجهله كه شرح اولندي
تقسيم خيرات و كرامه متعلق اولاندر و بعد التقسيم خيراتي اصحابنده
تبقيه و تنميه ايتمك گرك يعني هر كسه مستحق اولدوغي كرامت پادشاه
صاحب عدالت طرفندن واصل اولدقدن صكره بي موجب قوي يدندن
انتزاع اولنميه بو مرتبهٔ عدالتدن جزءدر و عدالتدن صكره مرتبه
احسان واردر و احسان اولدر كه شخصه مستحق اولدوغي مرتبه‌دن

مرتبه‌دن زياده احسان ايتمكدر و حكما ايدرلر كه احسان پادشاه
مقارن هيبت گرك زيرا هيبتدن خالي اولنجق خلقه بطر و غرور و جسارت و
طمع زياده حاصل اولسه گرك و طامع اولانلر كمسنه يه نه قدر احسان اولنسه زياده
طلب ايتمكدن خالي اولمز و كمسنه كندوسنده اولدوغي مرتبه‌دن زياده فضل
و كمال تصور ايتمكدن خالي دگلدر زيرا هر كس نفسنه محب و عاشقدر و محب
محبوبك هر فعلني كمال و هر خصلتني هنر عظيم عد ايلر بيت

عيبم هنر و كمال بيند / خارم گل و ياسمن نمايد

و دخي نفسنك كندو كمالنه علمي حضوري و غيرك كمالنه علمي حصولي در و علم
حضوري علم حصوليدن اقوي در پس كندو كمالين زياده منكشف اولنجق قوي
ظن ايلر كه كمسنه كندوده كمال اقوى تصور ايده رعايت كامل تصور
ايلمسه گرك پس اگر احسان هيبتنه مقارن و لطف و كرم نوع قهر و ادبه مصاحب
اولمزسه تجاسر اقدام عام سببي ايله اختلال نظام و عدم انضباط امور
خواص و عوام اولمق لازم اولور پادشاه رعيتني الزام قوانين عدالته
الزام و قبول طرق فضيلت ايله تكليف و ابرام ايده زيرا نته كم بدنك قوامي
طبيعتله طبيعتك قوامي نفسله نفس قوامي دخي عقلله در كذلك مدينه نك قوامي
ملك ايله ملكك قوامي سياستله سياستك قوامي حكمتله در چون حكمت
مدينه ده متعارف و ناموس رباني ملكده منعقد اوله نظام حاصل
و نفوس كمال ممكنه واصل اولور اما اگر حكمت متروك اوله ناموسنه خلل منتشر
و ناموس مخذول اولنجق زينت و رونق ملك ناپديد و فتنه لر ظاهر و رسم

مروت مندرس ونعمت نقمته متبدل اولور **تنبیه** اقامت عدل
اول وقت منصور اولور که پادشاه محتجب • وارباب حاجات و
ستمدیده لر بث وشکوی عرض حاجت ایده مدکلرندن مضطرب اولمیه
زیرا پادشاه ورای پرده تواریده متستر • واحوال رعایا ومحایف و
مظالم برایا واستحقاق ارباب اطراف وثغورده اولان احوال اکا واصل
اولمق متعذر اولور • اشخاص معینه وآحاد معدوده اخبارینه منحصر اولیجق
ممکن که انلر دخی غرض نفسدن عاری اولمیوب دقایق احوالی کما هو حقه
اعلام ایتمکله نیجه ارباب فضل وکمال زوایاده مختفی • ونیجه ارباب ظلم و
ضلال منتشر اوله • واکر هرکون بالذات نظر احوال رعایا ودفع مظالم
ومخایف برایا ایده مز ایسه • باری هفته ده یا آیده برکون تعیین ایلیه
که انده مظلوم ومحروم اولنلره دستور ویروب • بالذات کلام و
شکوی لرین اصغا واستماع بیوره • ومظالم وبلوی لرین دفع ورفع ایلیه
واکاسره پادشاهلرنک عادتی بوایدی که ییلده برنیجه معین کونلری واریدی
انده آشکارا اولنوروب قوی وضعیف • ووضیع وشریف • کیمه اولورسه
اذن ویرورلردی • کلوب بالذات پادشاهه ملاقات واحوالنی عرض ایدرلردی
واکا بار عام دیرلردی **حکایت** اولنورکه نورالدین شهید حضرتلرینک
اوایل ایامنده اسدالدین شیرکوه اکابر امرادن اولمغله وکلاسی ومماکلی رعایا
رعایادن اموال وضیاع اخذ وغصب ایتمکدن خالی اولمزلردی چون نورالدین
حضرتنه شکوی ایتدیلر دارالعدل نام بر سرای بنا ایدوب انده جلوس ونظر

نظر مخایف ومذاهب اربعه نک قضاة ومفتیلرین احضار ایتمکه عازم اولدی
اسدالدین دارالعدل بنا اولنمغی استماع ایدنجک تفکر ایلدی که عدل و
سیاست نورالدین عالمه معلوم • جمله امرا واجناد مهابت وسطوتندن
موهوم اولمشلردر • ودارالعدل بناسنه احتیاج یوقدر • مگر بنمچون بنا ایدر
پس وکلاسنه ومماکلنه احضار ایدوب خطاب ایلدی که نورالدین
دارعدل بنا بیوردی • غالبا بنمچوندر • شویله که بندن شکایت ایده لر •
سزدن برکوزه دعوی خصومت لازم کلدیکی تاخیر قتل ایدرین دیو ایمان
غلاظ ایلدی • پس هر بری خصماسی ارضا ایلدیلر • دیرلرکه نورالدین دار
العدلده اوتوروب هیچ متشکی کلمدی • وتمام نورالدین زماننده
بطال ایدی • وحدیث شریفده وارد اولمشدر • که فردا قیامت
ارباب حکومت احتجاب ایدوب ارباب حاجات انلره واصل اوله مز وعندن
ارتوق عقاب وعتاب کورمیه لر • ودخی بیورمشلردر که برکمسنه که امور
مسلمیندن بر امر اکا مفوض اوله • واول قپوسنی سد ایدوب مظلوملر
ومحتاجلر اکا واصل اولمیه • حق جل وعلا غایت احتیاجی زماننده
رحمت قپوسنی سد • وحقک رحمت عام وکرم تامنه واصل اولمیه •
وپادشاه صاحب انتباه اوله • ثقات رجال • وعدول اهل فضل و
کمالدن نیجه مخبر صادق ومنهی اخبار کرک • که رعایاسنک احوالی
معلوم • ضعفادن کمسنه مظلوم • وفضلادن هیچ احد بر بلندن
محروم اولمیه **حکایت** اولنورکه چون عهد خلافت ابوجعفر منصوره

ابرشدی ایتدی بن غایت محتاجم درت طایفه یه ایلر کیملردر
یا امیرالمؤمنین دیدیلر . ایتدی که بری سی زبر صالحدر که نسیان ایدرسم
تذکیر اکر ذکر ایدرسم معاون ظهیر اوله . ایکنجی سی کاتب حاذقدر که
احوالی صحت و سداد اوزره تحریر ایده اوچونجی حاجب معتمددر که مظلومی
بکا ایصال ایلیه . دردنجی کلنجه سکوت ایلدی . اوله دریا امیرالمؤمنین دردنجی کیمدر
آه آه دیوب اول مخبر صادقدر که احوال عساکر و رعایا . و اطراف مملکتده
اولان قضایانی بکا صحتیله انبا و اعلام ایده . که مظلوم و ظالمک فرقنه
عارف و امین اوله جانبک تمیزنه واقف اولم دیدی . خلفای عباسیه زماننده
هر شهرده بر کمسنه وار ایدی . اکا صاحب البرید دیرلردی . علوفه سیله سی
اولوردی اول ناحیه ده احوال حکام و رعایا . و حوادث و قضایادن
نه واقع اولسه جزئی و کلی بلا توقف اعلام ایدردی . و سلاطین قدیما و خلفادن
شهامتیله موصوف و ضبط و سیاستیله معلوم و معروف اولنلر .
استعلام احوال ممالکه اهتمام تام ایدرلردی . و بو مهمه نیجه خراین صرف
ایلرلردی حکایت ایدرلر که مامون خلیفه نک بغداده کندویه
نهانی خبر ایرشدرر بر کمسنه سی وار ایدی . و هر برینک عظیم علوفه لری
وار ایدی . و ارکان دولت انلری بیلمزلردی . بو سببله مملکتی بر وجهله ضبط
ایتمشدی که ممکن دکل ایدی که اکا غیر واقع قضیه عرض اولنه ایدی .
بر کلون اوسط عسکری بیلمزدن بر کمسنه رکابنه رقعه صنوب ایش و علم
دار در خدمت درکاه . و جندی و سپاه اولمغه لایق اولدیلر و انلرک

انلرک مؤونت معاشلریندن عاجزم هر برینه علوفه و جرایه تعیین بیورلمق
رجا ایدرین دیو حکایت مزبوری کتوردوب بن سنی بیلمزمی بن صنوبیتن
سنک اوچ اوغلوک اکی قزک وار در هر برینک پیشی شو قدردر .
دیو بیان ایدوب مزبوره خبرلیندن غشی عارض اولدی . و معتضد که خلفای
عباسیه نک شهامت و شجاعت و کیاست و فراستله ممتازلرندندر .
بو خصوصده عجب فعللری واردر . بعضی مسعودی فخر و مروج الذهب
کتابنده ایراد ایتمشدر . تفصیلی تطویله مؤدی اولور . احوال دشمنی دخی بیلمک
پادشاهه مهم عظیمدر . و نیجه پادشاهلرک دشمن احوالین بیلممک سببیله .
تاج و تختی برباد اولدی . دشمننک طرق مکاید و افکار و آرای خفیه سی مطلع
اولوب کنده فکر و راینی کتم ایلیه . و ابومسلم خراسانی که دولت مروانیه ثابت
الاساس و رفعت و علاوه ده فرق فرقدینه مماس ایدی زیر و زبر ایدوب
آل عباسی خمول و انزوادن اکن مسند خلافته کتوردی حزم و عزم
ایله موصوف و کتمان سر و اطلاع سر خصمیله معروف ایدی نته کیم دیمشدر

نظم
بلغت بالرای و الکتمان ما عجزت ... عنه ملوک بنی مروان اذ حشدوا
ما زلت اسعی بجهدی فی دمارهم ... والقوم فی غفلة بالشام قد رقدوا
حتی ضربتهم بالسیف فانتبهوا ... من نومة لم ینمها قبلهم احد
و من رعی غنما فی ارض مسبعة ... فنام عنها تولی رعیها الاسد

و بالجمله ضعف و قلت دشمنه مغرور اولمه نک مضرتی بیحد و بو خطادن
مسلوب و منکوب اولمش ملوک و امرا بیعددر حکایت اولنور که چون

معتضد خلیفه زماننده قرامطه خروج ایلدی معتضد عباس نام قایدی
قرق بیک مقداری عسکر ایله دفعلریچون کوندردی روایت ایدرلرکه
قرامطه یدی یوز کمسنه ایدی غایت قلت و ذلتلریندن غلبه سنه حکم ایدوب
خلیفه یه بیک بشارت کوندردی چون ملاقات اولدی قرامطه نک دل
و ارواحه متفق اولمشلر یدی عسکر بغدادک بر و روسایه نشین ایدی
هجوم و حمله قرامطه دن منهزم اولوب اکثری قتیل و عباس اسیر اولدی
بغداده صباح بیک بشارت بیهوده که عباس کوندرمش ایدی اصل
اولوب بعد الظهر خبر انهزام داخل اولدی غرور عباس سببی ایله دین
اسلامه وهن عظیم طاری اولوب قرامطه نک احوالی غلبه اوزرینه جاری
اولدی چون دشمنده آثار غرور کوره سن غنیمت بیلوب اسباب ظفردن
عد ایلیوب تواضع و مسکنت زیاده ایدوب تذلل تامله درگاه
وهاب مطلقدن فتح و نصرت طلب ایلیه

بجنک دشمن اگر نیست یاور کسی — غرور دشمن دون یار و یاور بسی

و سلاطین ماضیه که بری بریله جنک و قتال ایتمشلردر احوالی ملاحظه
و حکایتلری افواه رواة و بطون تواریخدن مطالعه قیلینسه معلوم اولور
که هر پادشاه که غروری پیشه قیلمشدر و غلبه دشمندن بی اندیشه
اولمشدر نه دکلو لوائی ولی مرتفع ایسه ینه منکوب و نه قدر اسباب
شوکتی مجتمع ایسه ینه مغلوب اولمشدر و هر پادشاه صاحب
انتباه که دامن بندکی دست نسبتی قوی و کندویی عاجز مطلق و قدرت

و قدرت و نصرت محض عطای حق اولمق اوزره اعتقادنه مستوی ایلیه سنه الله تعالی
بو دولتی تجدد لسنه امدد تبدیلا که شب ضعف و قلته مبتلا ایسه بالاخره صبح علیه
تبسم و پرچم توغندن رایح نصرت تنسم ایدر حتی دیمشلرکه شمع صلابه
پروانه ایسه دخی بو معنی مقرر و محقق در **حکایت** اولنور مغول پادشاهی چنگز خان
که اکثر ربع مسکونی قهرله تخریب و شراره شر و غلبه استیلاسی حدود دشت قدن نجد
مغربه قریب اولمشدر هر پادشاهه که مکتوب یازسه کندویه تعریفات و الفاظ
و طمطراق کلمات تخویف و ارهاب ایتمز ایدی همان بو قدر یازردی که چنگز خاندن
فلان پادشاهه اگر ایل اولورسکوز مالکوزه و جانکوزه امان و اگر یاغی اولورسکوز
عاقبت نه اوله جغنی بز بیلمزز انی قدیم تکری بیلور والسلام چوق افاضل کلامنده
کوردم که چنگز قدرت و قوت و غلبه و نصرتندن نیه واصل اولدی ایسه بو سخن متوکلانه
و کلمه متذللانه دن اصل اولدی والله تعالی اعلم و تیمور لنک دخی هر باربی چنکه
صفلر آراسته و میمنه و میسره پیراسته اولنسه میدان الجنده اتندن اینوب سجاده
بر قدر سوب خاک اوزره بنجه رکعت نماز قیلوب رخساره سی سوروب کندونی
حقیر و بیچاره کوروب کریه و نیازله درگاه چاره سازدن فتح و نصرت
استردی و رخ بر خاک کله اتنه سوار اولوردی کانه العلم عند الله تعالی بو قدر حروب
و وقایعده مظفر و منصور اولدوغی بو سببدن اولمشدر منه رحمه

بر سخن سویلیه سن دکلر سک دراولمز — هر که مغرور اوله البته منصور اولمز

پس پادشاه عاقل اولنه لازمدر که دیده کاردیده دن اشک تضرع نهانی
ریزان و پلنک کبر و نهنک غروردن دایما گریزان اوله منه رحمه

صور سنگ خاره مغرور اولمقدر
کنار خیردن دور اولمقدر

و غرور اولمق و عجب علامتی اولدر که پادشاه موجب قوی و سبب ضروری
اولمینجه حرب و قتال و جنگ و جداله بادی اولمیه زیرا کار حرب و قتال پرخطر و عواقب
جنگ دیده ادراکدن پوشیده تردر کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة اذنی سبیله
عساکر جراره منهزم اولمق و عدد بسیار بر بهانه ایله دریا کبی لشکرلره غالب
اولمق چوق واقع اولمشدر پس اگر ضرورت بجا ایله خالی دکلکه کندو بادی
اولمق واقع اوله یاخود خصمی دی کندوسی انی دافع اوله اگر بادی کندو ایسه
زنهار غرضی مجرد توسیع دایره مملکت و تحصیل اموال و اسیر و شهرت اولمیه
بلکه اعلای کلمة الله و اعزاز دین و دفع و رفع کفار و ملحدین اوله چون تصحیح نیت
و داعیه خیری غرض دنیوی یه ترجیح ایلیه پس شرایط حزم و احتیاطی رعایت
و اطراف و جوانبی حفظ و حمایت ایدوب فضل حقه توکل و مدد ارواح طیبه دن
توسل ایدوب شروع ایده و مادام که عسکرنده تفرق کلمه و دو هوالق فهم ایده
حرب و قتاله اقدام ایتمیه که بونک کبی عسکر ایله دشمنه ملاقات ایتمک ایکی دشمن آراسنه
دوشمکدر اگر بادی خصم ایسه کندوده مغلوبیت فهم ایدرسه عرض صلح ایلیه
قبول ایدرسه تم المرام و الا توکل حق ایدوب محاربه یه اقدام ایده که خصمک
رد صلح ایتمه سی غرور زندن اولوب شوم و عاقبت مغلوبیت ایله موسوم اولور
و پادشاه بنفسه عرصه کارزاره کیرمیه و مبارزه و محاربه ایتمیه زیرا عسکرک
نصفی هلاک اولسه منهزم اولمق ممکن دکل پادشاهک وجودنه ضرر کلسه حمله سی
عرصه تلف اولمق محققدر پس پادشاه بنفسه جنکه اقدام تهور و جنوندر اظهار

اظهار شجاعت ایتمیسه قلبکاه عسکره بی اضطراب طورسون و قتنده
عساکری حمله و هجوم ایتسونلر و عسکردن اول فرار و انهزامه مائل اولمسونلر بو ترتیب
پادشاهلره کمال شجاعتدر زیرا جمله افراد دشمن ذات پادشاهک اضراره طالب
و قتل و اسرنه راغبدر پس انوک مقامنده قراری تمام شجاعتدندر عسکردن
کتابنده حکایت ایدرکه پادشاهم ابو الحسن مرنی سلطان مغرب
شجاع کرار و فارس علی مقدار ایدی نیچه دفعه محاربه ده بنفسه حومه
هیجا و مضیق تنگ و غایه کبیره وریدی اما شمشیر سرافکن و گرز مبارز
شکن ایله صفوف دشمنی خرق و نیچه مبارزی خون گلگونه غرق ایدوب
زیر سایه علم جهان آراسنه کلوردی اما اول زمانک پادشاهلری انوک بو
فعلنی مذموم و کندوسی خرق و تهور ایله موسوم عدا ایدرلردی حق ایدرلردی
خواجه نصیر ایدر بو بله پادشاه ظفر دخی بولورسه بی میننک تهمتندن سالم
و مهابت و وقارله عالم اولمز و دشمن اوایل ظهورنده ضعیف و قلیل اولدوغنه
مغرور اولوب ترک حزم و احتیاط ایتمیه قطعه لا تحقرن ضعیفا لان جانبه
وان تراه ضعیف البطش والجلد فللذبابة فی الجرح الممد ید تنال ما قصرت عنه ید الاسد

رباعیه
دانی که چه گفت زال با رستم گرد
دشمن نتوان حقیر و بیچاره شمرد
دیدیم بسی آب ز سرچشمه خرد
چون بیشتر آمد شتر و بار ببرد

حکایت اولنور که چون ابو المسلم خراسانده خروج ایدوب اشیاع و
اتباع آل عباس که علم و لباسلری سیاه اولمغله مسوده تسمیه اولنورلردی
خراسان ولایتلرندن جوش ایتمکه باشلدی نصر سیار که مروان بن محمد

جانبندن والی خراسان ایدی قوت خصمی ملاحظه ایدوب مروانه استغاثه مکتوبلرین
کوندردی بر مکتوبک ایچنده بو ابیاتی درج ایتدی که . شعر

ارى خلل الرماد وميض نار — ويوشك ان يكون لها ضرام
فان لم يطفها عقلاء قوم — يكون وقودها جثث وهام
اقول من التعجب ليت شعري — اايقاظ امية ام نيام

مروان مهمات اخره مشتغل اولدوغندن مکاتیب نصره جواب و
ارسال مدد ایتمکه قادر اولمدی بو ابیاتی استماع ایدیجک نصره
سرزنش ایدوب بر اول وقت نایم اولدق که نصری خراسانده قائم
ایلدکدیو اهانت ایدوب امداد و اعانت ایلمدی . چون نصر کوردی که
مقاومت عسکر ابو المسلم حیز اقتدارندن بیرون الفرار مما لا یطاق من
سنن المرسلین دیوب محزون و کریان ترک ولایت خراسان ایدوب .
چون واصل ملک ری اولدی غموم و احزاندن صدق لاحق اولوب
انده دفن اولندی . بعده ابو المسلم عساکر مشرق و رجالات
خراسان ایله عزم اخذ عراق و شام ایلدی . مروان بیلدی که طوفان
بلا متلاطم الامواج و ابطال و شجعان متراکم الافواج ایرشدی ناچار
عسکر قیس و قحطان و بقیه سوداران بنی امیه و مروانی جمع ایدوب
ابو المسلمه قرشو چقدی عراقده نهر زاب کنارنده ملاقات
عسکرین واقع اولدی . علماء تاریخ و اخبار ایدرلر اگر چه مروان
شجاعت و شهامت و عزم و حزم و رای و تدبیرده سلاطینک فائقلر

فایقلرندن ایدی اما دولت مروانیه نک ساقه سنده کلوب انقلابه
یوز طوتمشدی و زمانه عادتی و بر دولتی بنه المنعه تسلیمشدی . مصرع
وادبرت راحت تقد السلاسلا . کوشش فائده ویرمدی و سعی
مردانه لک مفید اولمدی . اساس دولتی منهدم و عساکری منهزم اولوب
اول موضعدن شام و شامدن مصره کریزان و عساکر عباسیه دربی اولوب
دیار مصرده بوصیر نام قریه ده اسیر ایدوب آخرنه تسییر ایتدیلر .
روایت ایدرلر مروان بو نه قریه در دیو حک بوصیر دیدیلر . الی الله المصیر
دیدی . اگر بنفسه حربه متوجه اولمیوب عسکر کوندرمک استرسه سر عسکر
ایلتدکی کمسنه ده درت صفت موجود اوله . اولا شجاع باسل و بهادر
پر دل اولوب صیت شجاعتی اطراف عالمه شایع و منتشر اولمش اوله .
که صفت شجاعتدن غیری صیتی شایع و مشهور و قلوب اعداده متمکن و
مذکور اولمه نک دخی نفعی عظیمدر . اکنجی رای صایب و فکر ثاقب ایله
معروف و استعمال خدع و مکاید ایتمکله موصوف اوله . اوچونجی
مشاهده حروب و مزاوله وقایع ایتمش کسنه اولوب نیجه دفعه شعله
شمشیر و سنان مغفر سری او زره پرتو افکن و کرز و کوبال
ورمح جانستکال ایله معرکه آرا و صف شکن اولمش اوله . قطعه

بکارهای گران مرد کار دیده فرست — که شیر شرزه درآرد بزیر خم کمند
مصاف پیش بتر آزموده معلوم — چنانچه مسئله شرع پیش دانشمند

دردنجی شدت و محنته صابر کسنه اولوب ادنی تفرقه و اللمدن جزع و فزع ایدر

اولمه حکایت اولنور نصر بن احمد سامانی امراسندن امیر ابو علی نام
کمسنه‌یی سردار ایدوب بر حربه ارسال اتمک استدکده بعض وصایا و سپارش
ایتمک ایچون خدمتنه کتوردوب شویله ایله بویله ایلمه بویله ایله شویله ایلمه
دیرکن امیر علینک چهره‌سی منقبض اولوردی خصوص کتدکدن صکره
پادشاه سبب انقباضندن صوردقده معلوم اولدی که اول حینده امیر ابو
علینک موزه‌سنده عقرب کیرمش و اون کره دفعه نیش ورمش امش سلطان
بو مرتبه تحملنه تعجب ایدوب تکرار دعوت بو مرتبه صبر خلاف مقتضای عقل
ایدیکی بیوردی امیر ابو علی زمین بوس ایلدی که پادشاه روی زمین بو بنده‌سی
محاربهٔ اعدا ایچون ولتنه نامزد ایدوب شرف خطاب ایله مشرف ایلدی
اگر بو بنده حضور شریفده بر عقرب نیشنه صبر ایتمیوب سعادت محاطبه‌سنی
قطع ایلسه حرب و قتال دشمن ایدرکن جرح تیغ و سنانه و ضرب کوپال
و گرز گرانه نیجه صبر ایلسه گرک پادشاه تحسین و آفرین ایدوب صلات سنیه‌دن
بهره‌مند و عطیات جزیله ایله ارجمند ایدوب پایهٔ عزتن رفیع و منصب و
مقامین بلند ایلدی و جوانان نوخاسته که ناز و نعمتله پرورده و اکثر اعماری
غنچهٔ گل گبی در پرده اولمشدر انلری سر عسکر بلکه عسکرده داخل قیلمیه
که اهل تنعمدن اخطار روشنده اییده خبر گلمز و نازپروردلر بار زحمتی منزل
مقصوده ایرشدرمز مصرع نازپرورد تنعم نبرد راه بدوست
عاشقی شیوهٔ رندان بلاکش باشد کتاب تاجیده حکایت
ایلر که معز الدوله دیلمینک بر غلام بدیع الجمال لطیف الاعتدالی وار ایدی

وار ایدی که چمن حسن و لطافتده سبزهٔ نورسیده و گلبن لطف و
ملاحتده گل تازه دمیده ایدی معز الدوله انک جام محبتندن نیم مست
و آشوب طره‌سندن ملک وجودی پرچین و شکست ایدی غایت محبتندن
انی سر عسکر ایدوب آل حمدان بگلرینک بریسیله محاربه ایچون ارسال
ایلدی وزیر فاضل ابو محمد مهلبی انوک قاید عسکر اولمه‌سنی پسند ایتدی صواب
گورمدیکی و دیر ایدی بو لشکر اسباب عشق و هوادندر آلات جنگ و
وغادن دگلدر و بو قطعه‌یی انوک حقنده نظم ایتمشدی که قطعه
طفل یدور المافی وجبانه و یروق عوده و یکادمن شبه العذارا
ان تبدو نهوده ناطو بمعقاجهره سیفا و منطقه تؤده
جعلوه قاید عسکر ضل الرعیل و من یقوده راوی ایدر عاقبت
الامر مهلبی اشارت ایتدوکی وجه اوزره جای کبیر اولوب عسکر شکسته
سر عسکر اسیر اولدی و مادام که حیله و تدبیر ایله بو عسکر دشمن دفع
شر عدو ممکن اوله حرب و قتاله مباشرت اولنمیه اردشیر بابکان ایدردی
که تا زبانه کفایت ایتدوکی یرده عصا استعمال اولنمیه و عصا ایتدوکی
محلده شمشیر و نیزه اله الینمیه و جمله‌دن عاجز اولیجق حربه اقدام اولنه که حرب
علاجاتنده گیهی درد وکی آخر الدوادر و حربده استعمال حیله و کید
جایزدر حدیث شریفدر که الحرب خدعة و ترکی کوبلر دیرلرکه ارلک
اولن طغوزی حیله‌در جناب رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم
بر جانبه غزا قصد ایلسه آخر جانبی ایهام ایدردی و مقصود شریفلرینی

نصرت بیورمزلر ایدی نتکم تبوک غزاسنده نصرت بیوردیلر که سفر دور و
دراز و خلق بی آلت و جهاز ایدیلر. اصحاب کرام تهیهٔ تام بولسونلر
ایچون انده اعلام بیوردیلر. مصراع: سکندر که با شرقیان حرب داشت
شنیدم در خیمه بر غرب داشت. و استعمال حیله ده تیمورلنک
عجایبدن ایدی. ابن عرب شاه ایدر: بر جانبه سفر قصد ایلسه اول
بار عام و جانقوی عظیم سردارلری میر هزاره میر صده لری جمع ایدوب
مشورتله بر جانبی مقرر ایدرلردی. بعده انلر طغلوب خواص مراسی
ارکان فساد و اوتاد خیمهٔ بغی و عناد ایدیلر. سیف الدین آل ملک عباس
برندق و انلرک امثالی خلوت خاصده آخر جانبی ترجیح و اول طرفه
عزیمتی تصحیح ایدوب هر برسی خیمه سنه کلوب خواصنه اخبار ایدوب
علی الصباح اول جانبه بر مقدار مسافه متوجه اولوب اردوده اولان
جواسیس اطراف هر بری مخدومنه فلان جانبه متوجه اولدی حتی بر مقدار
مسافه اول جانبه سلوک ایتدم دیو خبر ویروب تمام آسوده و فارغ
اولورلردی. بو طرفده تیمور دخی اول جانبدن دونوب مرادی اولان
طرفه کیم هیچ آفریده خبردار دکل ایدی ایلغار ایدوب خواب امنده
ییاتورکن قیلنوب قتل و اسر و نهب و غارت هر نه که مرادی ایسه اتمام
ایدوب مسلمانلر کریان کندوسی خندان و جملهٔ ارباب عقول انکشت
در دندان اولورلردی. اکر لشکر دشمن انبوه اولورسه تدبیر ایله کندو
عسکرین دخی کثیر کوسترمک کرک نتکم حکایت اولنور که تیمور اول

اوایل ظهورنده که هنوز اوچ یوز کمسنه جمع ایتمشدی خصمنک اون بیکدن
زیاده عسکری وار ایدی. بر صحراده قریب اولنجق تیمور امر ایلدی که هر سوار
النه ایکی شاخ عظیم الوب ایکی طرفندن سوریوب کیده. پس غبار عظیم پیدا
اولنجق خصم ظن ایلدی که بو غبار عادت اوزره سم اسبدن مرتفع
و تیمور قتنده عسکر عظیم مجتمع اولمش اوله. مقابله یه اقدام ایدمیوب
تیمور خلاص اولدی. حکایت: ایدرلر که بر پادشاهک عسکری خصمندن
قلیل ایدی. فراتدن عبور ایده جکی کیجه عسکرینه امر ایلدی که سرکین
اسبلرینی توربالرینه الالر علی الصباح فراتدن کیچرکن فراته دوکه لر
معسکر خصم اسفل صحرای فراتده ایدی. چون توفور سرکین فراته واصل
اولدی اندیشه ایلدیلر که بر عسکر که فراتدن عبور ایدرکن اسبلری
سرکین ابراز اولمغله بو قدر سرکین واصل اوله حددن بیرون و عددن
افزون اولمق کرک. بو خوفله مقابله دن مصالحه یه میل و پادشاه قلیل
العسکر نجات بولدی. اما خصمک عسکری قلیل اولمغله کریزان اولوب
الدن کتمک ایله ضرری مندفع اولمسه تدبیر ایدوب عسکری قلیل اکلنمک کرک
که اقدام مقابله ایدوب مرغ وار دام بلایه کرفتار اوله. نتکم افتخار
آل عثمان مرحوم سلطان سلیم شاه خان انار الله تعالی برهانه
والی عجم شاه اسمعیل ایله محاربه قصد ایتدکده دام فراره تشبث
ایتمک خوفندن مکاتیب طعن آمیز و غیرت انکیز ارسال ایدوب دیرلردی
که پادشاهلرک مملکتلری عروس حرم حاصللری کبیدر. نیجه زماندر که عساکر

منصوره اننده تصرف ایدرلر پسنك وجودکدن اثر پیدا دکل
اگر خوفك کثرت عساکر نصرت مآثردن ایسه انك دفعی ایچون قروق یکدن
زیاده مبارز ببر جنك افزا اولنوب قیصریه ایله سیواس مابیننده
اقامت امر اولنمشدر خصمه ارخای عنان یعنی اندن اتوق اولمز بو ترتیبدن
صکره دخی میدان کارزارده کله فرسك ارکك ادمی من بعد سکا حرام المحض در
بونك امثالی کلماتله ملاقاته اقدام ایدوب جالدران نام صحراده
آل عثمان غازیلرندن اول باده نوش ایلدی که کاسهٔ حمامت نوش ایدیجه
خمار احزانندن خلاص بولمدی . پس حیله جایزدر اما غدر جایز دکلدر
غدر اولدر که بر پادشاه ایله یا بر طایفه یه امان ویرمش ایکن علی الغفله
انلری اصوب یا امانی بوزوب انلری هلاك ایله . اما صلح ایدوکی
کفره یه تنبیه ایدوب اشته بن صلحی بوزدم حاضر اولسونلر دیسه بو
غدر دکلدر جایزدر بلکه واجبدر زیرا پادشاه اسلام ازالهٔ کفاره
تمام ضرورت اولمینجه صلح جایز دکلدر اما ضرورت اولسه جایزدر اما
اسلام پادشاهلری بری برله صلح مناسب بلکه واجبدر پس خصم صلحه
راغب اولیجق عناد راسین قلدرمیه بلکه صلحه مایل و متوسطلریدر
قایل اوله . مثنوی . چو شمشیر پیکار برداشتی
نگه دار پنهان ره آشتی . که لشکر شکوهان مغفر شکاف
نهان صلح جستند پیدا مصاف . و کفار ایله بحسب الضروره وان
جنحوا للسلم فاجنح لها مقتضاسنجه صلح ایتمش اولسه ضرورت

ضرورت مندفع اولیجق صلحی نبذ و رجوع ویته غزا و جهاده شروع ایتمك
کرکدر نته کم آیهٔ کریمهٔ فانبذ الیهم علی سواء اندن مبنیدر و پادشاه اسلام دیار
کفارلیایامی فتح ایتمکه اقتدار اولیجق ترك و اهمال مرخص دکلدر خصوصا شول
بلادده که بر دفعه رایت اسلام انده منصوب و نسبت نبی محمدی ایله صلی الله علیه وسلم
منسوب اولمش اوله قبرس جزیره سی و صقلیه جزیره سی و صقلیه جزیره سی کبی که
حجلهٔ دیمکله مشهوردر و دیار اندلس کبی جزیره قبرس معاویه زماننده فتح اولنوب
نیجه زمان دار اسلام و صحابه و تابعیندن نیجه سادات انك قرار شریفی انده در جمله دن
انس حضرتلرینك خاله سی ام حرام بنت ملحان که جناب رسالت پناه نبی صلی الله علیه وسلم
برکون انوك خانه سنده خواب وحی امیزه وارمشدی تبسم ایدرك اول خواب
سعادتمآبدن بیدار اولیجق ام حرام یا رسول الله تبسمکز نه سببدن خالی اولمیه
سبب تبسم نه در جناب نبوت پناه صلی الله علیه وسلم بیوردیلر ام حرام امتمدن
بر طایفه کوردم تخت اوزره پادشاهلر کبی کیملره بنوب کفار غزاسنه کیدرلر .
ام حرام یا رسول الله دعا ایله بن انلردن اولایین کالحج و دومروت . بیدبارکاه
نبوت صلی الله علیه وسلم اللهم اجعلها منهم دیو دعا بیوردی . زمان معاویه ده
ام حرام زوجی ایله غزای قبرس ایچون کمیلره بنوب کیتدیلر کمیدن چیقوب قبرسده
کیدرکن اتدن دوشوب شهیده اولدی مزاری انده در . و سلاطین مصردن
اشرف بارسنه ثمان و عشرین و ثمانمائه ده تکرار عسکر کوندروب قبرسی فتح
ایلدی . و امور حربده مکیدت استعمال ایتمك و کمین خصم و شبیخوندن احتراز ایتمك
خصوصا دار الحربده و پادشاه خیمه سنی حفظ ایتمکده مبالغه ایتمك و بی شعور

عسکر کوجمکی نعابت منع ایتمک کرک . و خیمه سنه هجوم ایتمکله هلاک اولمش
پادشاهلردن بریسی مسترشد خلیفهٔ عباسیدر که مراغه قربنده خیمه سنده قرامطه دن
بر جماعت هجوم ایدوب شهید ایلدیلر . و سلطان شهاب الدین محمد بن
سام غوریدر که سنده غزای عظیم ایدوب منصور و مظفر عساکریله
کلورکن نماز مغربی ادا ایتدکدن صکره سجاده سی اوزرنده مجاهدین غفلت
اولمغله بعض مفسد حرامی کرادن بر طائفهٔ مذموم هجوم ایدوب
شهید ایتدیلر . و عسکری دستور کیتمکدن شهید اولان مغرب
پادشاهی یعقوب بن عبد المؤمن در . بعض علما که خواصدن ایدی بی
دستور کوجوب نهری کیجوب عسکرانی دستورله کیجر خیال ایدوب
اکثری نهری کیجوب فرنک لعین فرصت بولوب معسکرینی نصب بیننده
اولان خواص محکم جنک ایدوب سلطان مجروح اولوب بعد زمان
وفات ایلدی . پس حذر و احتیاط ترک اولنمق کرک مثنوی

حذر کار مردان کار آکهست | بزرگ همچو دیوار لشکر کهست
بخیمه درون مرد شمشیر زن | برهنه نخسبد چو در خانه زن

و عسکری بخشش و صلات ایله مراعات ایتمک خصوصا حرب و قتال زماننده
لوازمندندر . حکایت سلطان مراد بر قلعه یه دوشوب صبح فتح
ظهور ایتمکده اکلنجک شاهین لالا که خواص امرادن ایدی سلطان
لالا بو قلعه نه خوش فتح اولدی دیوجک سلطانم آبا و اجدادک
قلعه یه دوشولسه یغما در دیو ندا ایدرلردی هر غازی نه الله کیرورسه

کیرورسه انوک اولسون دیر کر بد فی الحال فتح اولوریدی دیمش سلطان
ایله ایتمشلر اکون قلعه فتح اولمش زیرا اکثر نفوس متاع دنیوی یه راغب
و مال غنیمته ثواب آخرتدن ارتوق طالبدر . اما بو ندا اولنوب عسکر جدیله
بذل ارواح ایدوب فتح اولنسه قد لکن صکره خزانه مهر دوروب غازیلری
محروم اولمیه که طبعلری شکسته اولوب بر قلعه ده دخی جد بلیغ ایتمیه لر
و اهل تیمارک و عسکرک اولادینه باباسی تیمارینی و علوفه سینی توزیع ایتمک کرک
خصوصا عساکره احتیاج غالب اوله . و جوق پادشاهلر خطا ایدوب
محضا خزینه دارلیغی مهم مملکت ظن ایدوب مالی سپاهیدن دریغ ایلدیلر
وقت حاجتده سپاهی ضعف حالندن یا غضب قطع مالندن تکاسل و
اهمال ایدوب پادشاه تلف و خزینه دشمن الینه کیردی . بیت

سپاهی که خوشدل نباشد ز شاه | حدود ولایت ندارد نگاه

و چون مملکه فتح تمام روزی اولمیه عسکری نهب و غارتدن منع ایلمیه
و بو منعک مقدماتی قبل الملاقات محکم اولمش اولمق کرک . و الا اول حینده
طائفه بر حرص و آزی مال و جهازدن منع و احترازی ایتدیرمک متعذردر
خصوصا عسکر طمع تاتار و اتراک غدار . و اوباش هرجاش انجا باش اولور
اما قبل الحرب پادشاهک سیاستی معلوم . و سیاستی مقرر و مجزوم
اولمیجق اول حینده صبر ایدرلر . و دخی پادشاهک دشمندن بی موجب
قوی فرار ایدنه عظیم سیاستی مقرر کرک که ادنی بهانه ایله راه فرار
اختیار ایتمیه لر . و بو سیاقده طائفهٔ مغول و چنکیز خان و انک مغلری

تیمورلنک محکم مبالغه ایدرکرید اول سببدن ایکیسی نک عسکری منهزم
اولمق مسموع اولمشدر وایکیسی اکثر ربع مسکونه ظفر بولمشدر چون
عروس فتح جلوه کر اوله قتل وغارتده اسراف ایتمیه ملکه بعد القدره
قطعا قتلی جایز کورمدیلر اسیر ایتمک کرک دیدیلر زیرا اسرده منافع
چوقدر قتلده ندامت احتمالی اغلبدر اکر قتلی مصلحت ایدوکی ظاهر
اولورسه فوت اولمش دکلدر **مثنوی** چو ساری از دشمن افتد بچنک
بکشتن درش کرد باید درنک — که افتد ازین سوی هم سروری
بماند کرفتار در چنبری — اکر کشتی آن بندی ریش را
نه بینی دکر بندی خویش را — و پادشاه بر ولایته ظفر بولدقدن
صکره قتل عام ایتمک عقلا و شرعا مجوز و مرخص دکلدر رعایانک
کناه خود ظاهردر و سپاه دخی بو کناهه قدرت نعمتنک شکری عفو کرک
اسکندر بر شهری فتح ایتدکدن صکره تیغ انتقام ایله قتل عام
ایدنجک ارسطاطالیس عتاب نامه کوندردی که غلبه دن اول قتل ایتمکده
معذور ایسک بعد الغلبه زبردستان اولان ضعفانک قتلنده نه عذرک
واردر و استعمال عفو ملوکدن احسندر زیرا عفو قدرتدن صکره
مستحسندر کمال قدرت ملوکه حاصل اولور و بعض شعرای عرب عفو ایله
افتخار ایتمکده بو ابیاتی بغایت خوب دیمشدر **شعر**
سالزم نفسي الصفح عن كل مذنب — وان كثرت منه علي الجرايم
وما الناس الا واحد من ثلثة — شريف ومشروف ومثل مقاوم

فاما الذي فوقي فاعرف قدره — فاتبع فيه الحق والحق لازم
واما الذي دوني فان قال صنت عن — اجابته عرضي وان لام لايم
واما الذي مثلي فان زل او هفا — تفضلت ان الفضل بالحق حاكم
و ملوک و خلفادن صفت عفو و شاربه صفو اولمش مامون خلیفه در
که دیر ایدی اکر خلق بنم عفوده نه قدر کدم واریدوکین بیلسه لر ایدی
بکا جرایمدن غیری نسنه ایله تقرب ایتمزلر ایدی و بو معنی سیاقی
شاعر خوب دیمشدر **بیت** تبسطنا علی الآثام لما
راینا العفو من ثمر الذنوب

سلاطین عظامک و امرای کرامک ندما و منقربلرک
و اتباع و اشیاعنک آداب و رسومی بیانندهدر

معلوم اولا که خدمت سلاطین ایدنلره آداب و رسوم مخصوصه
واردر که سایر خلایقه صحبت و خدمت رسومنه مغایردر اول
سببدندر که آداب خدمت و صحبت ذکر اولنمشکن بو بابی افراد
ایلدک و رعایت آداب خدمت سلاطین امر عظیم و کار صعبدر
عقل کامل و تام و ریاضت و استعداد تمام کرک حتی بعضی مشایخ
طریقت دیمشلر که هر کمسنه که خدمت سلاطین ایتمش اوله انک آداب
سلوکی رعایت ایتمکه قادر اولور و مشایخ عظامدن ابو حفص حداد
نیشابوری قدس سره مریدلرینه آداب سلاطین امر ایدر و
جماعه سی خدمتده بر پای و دست بسته پشت پایلرندن غیری

نظر ایتمکه و بی سؤال سوز سویلمکه رخصت ویرمزیدی حتی حج ایچون
بغداده کلدز ایدیکده جنید حضرتلری قدس سره اصحابنک آدابن
کورنجک ادبت اصحابک آداب السلاطین دیدی ٭ و دخی خدمت
و قربت سلاطین خطرناکدر نته کم سابقا ذکر اتمشدرکه بعض
فضلا دیمشلردر السلاطین یستصغرون فی العقاب ضرب الرقاب
ویستعظمون فی الثواب رد الجواب ٭ شیخ سعدی ایتمشدرکه
پادشاهلر کاه اولورکه سلامدن انجنورلر ٭ وکاه اولور بر دشنامه
خلعت ویرورلر ٭ فقیر ایدر بن تر صعوبت خدمت و قربت سلاطین
اولدرکه انسان سهو و زللدن خالی اولمز سایر خلایق عقوبت
تمام اجراسنه قادر اولمغله ایدرسه صکره سؤال و جواب ٭
بلکه عتاب و عقاب حکمک احتمالی اولمغین زمان غضبنده اغماض و
اعراض ایدرز پادشاهلر نفاذ قول و اجرای امره قادر و بو عقابدن اوتورو
انره نیچون ایله ایدیکه دیرکمسنه اولمغین ادنی خطالره عظیم جزالر ایدرلر
و دخی کندولر الم عقوبته درکورمشلردر ام ایتدکلرینی بیتین و حرزنی
صنورلر ٭ حکایت ایدرلر مرحوم سلطان بایزید بن محمد خان
حضرتلرینک برکون مبارک درنعی ایاسنه حضیر جوقی کیروب محکم المه
و بر بجک امر ایتمشلرکه جلادلر من بعد کمسنه نک درنعه قمشلو تورنکله
شکنجه ایتمیه لر ٭ بیت خفته بر سنجاب شاهی نازنین را چه غم
کر زخار و خاره سازد بستر و بالین غریب ٭٭ و عقلا پادشا

پادشاهلری آتش سوزانه تشبیه ایتمشلردر نته کم آتشسز معاش
انسانی ممکن دکلدر و سرمای زمستانی قرب آتش اولمینجه مندفع اولمز
کذلک پادشاهسز معاش ممکن دکل و سرمای ظلمله لرزان اولنلر حضور پادشاهسز
حضور پادشاهسز تسکین بولمز اما کمال قربت و کثرت مخالطه لری احراق و
اضراری مشتملدر پس عاقله کرکدرکه میانه استعمال ایدوب نه بعد کلی
نه قرب مفرط اختیار ایده که سلامتله مسرور و ندامت و غمدن
دور اوله ٭ چون تقدیر الهی قربت و خدمتلرین روزی ایده کرکدرکه قلبده
محبتلری تمام ٭ و لسانده ثنا و مدحلری علی الدوام ٭ و اعضا و جوارح
خدمتلرینه اقدام و اهتمام اوله ٭ و بستر معایبلرینده دخی سعی اوله
وایتدوکی خدمتی نشاط و سرورله ایدوب کراهیت و نفورله ایتمیه
و بر خدمته تعیین بیورلمورلرسه فضوللق ایدوب آخر خدمته مداخله
ایتمیه ٭ و نه وقت طلب ایدرلرسه حاضر اولمغه و طلب اولنمدین خدمته
کیرمیه ٭ و ملالت و سآمت ویرمیوب مبادرت رجعت ایلیه
و خدمت و مدحتدن نه ایدرسه صدق و اخلاص ایله ایده ٭ نفاق و
خوش آمد ایله ایتمیه تاکه محبت انلره دخی منعکس اوله ٭ که نفوس انسانیه
مرایای متقابله کبیدر ٭ بیت بلی داند دلی کاکاه باشد
که از دلها بدلها راه باشد ٭ و انلردن اعتراضی دفع ایدوب
سرنه صادر اولورسه مهما امکن محامل صحیحه یه حمل ایلیه ٭ و نصیحت لازم
اولدقده لینت و آداب ایله عرض ایلیه زیرا شریعت مطهره ده

دخی آحاد ناس سلاطینه امر معروف و نهی منکر لازم اولدقده
زجر و عنف جایز دکلدر حق جل و علا موسی و هرون علیهما السلام حضرتلرینی
فرعون طاغی یه ارسال ایتدکده قولا له قولا لینا بیورمشلردر اکر وزیر
مشیر ایسه بر مقدار پادشاه رایی و زرینه مماشاة و مداراة ایدوب
اندن صکره حقی لطف ایله سویلیه که حکما دیمشلردر که پادشاه قلبه کوندن
اینن سیل عظیم کبیدر دفعة انلری متوجه اولدقلری جانبدن دوندرمک
ممکن دکلدر دوندرمک استین کشی غرقه هلاک اولور اما بر جانبه
بر مقدار خار و خاشاک یغوب تدریجله سیلی دوندرمک ممکن اولور
و آداب خدمت سلاطینک اعظمی اولدر که افشای
سر شاه ایلمیه و مشهوردر که سر و برمک سر و یرمکی مستلزمدر
و مطلقا حفظ سر اخوان مکارم اخلاقدن ایدوکی سابقا ذکر
اولنمشدر اما حفظ سر پادشاه واجب قویدر و ملغین تکرار ایراد
اولندی و طریق حفظ اولدر که امور ظاهره صورتی قلمزنده کتم ایده
آخردن سؤال ایدکدیه که لسانی حفظ اشیا به معتاد اولوب
خفایای اسراری کتم ایتمه سی متعسر اولور و بر ادب دخی اولدر که
پادشاهدن بر امر غیر موجه صادر اولسه اول امری آخره نسبت ایده
پادشاهی تنزیه و تبرئه ایلیه صکره کندو یی دخی تنزیه ایتمک استرسه لطایف
حیل ایله ایدوب پادشاهه رجالی ایلمیه مسیح توجیه ایتمکه قادر اولمزسه
اقلی بر سبب خفی بهانه ایدر چون سببی معلوم کلدی اعراض ایتمک

کندو یه یا
صح

ایتمکدر بو بیتی اوقویه رموز مملکت و ملک خسروان دانند
کدای کوشه نشینی تو حافظا مخروش و بر ادب دخی اولدر که
تحصیل مرادات و آمال ایتمکده پادشاهه ابرام و الحاح ایتمیه و کثرت
طلب حاجاتدن احتراز ایلیه خصوصا که توزیع مناصب انکا تفویض
اولنمش اوله کرکدر که حظ نفس و غرض خاطری بالکلیه طرح ایدوب
رضای حق تعالی و رضای پادشاه نه طرفده ایسه اول طرفده اوله
و بر ادب دخی اولدر که خدمت پادشاهی سمان وسیله جمع
مال اکلیوب اموال خاصه پادشاه و اموال عامه رعایا و سپاهیه
دندان طمعین تیز ایلمیه تقوی و پرهیزکارلیق استعمال ایده شول
مالی که پادشاه استماع ایدجک انجنمک احتمال اوله انی تناول
ایلمیه و از طمع چوق زیان دیدیکلری عجب صحیح سوزدر و لکن
عمل ایدر کشی آزدر و مطلقا ترک طمع حصول ماله مؤدیدر و طلبده
شره قلت ماله مفضیدر تجربه انکا دلیلدر نته کم دیمشلردر قطعه
انما المال الذی تطلبه مثل الظل الذی یمشی معک انت لا تدرکه مستعجلا
واذا ولیت عنه تبعک و مال استرسه پادشاهدن سبب مال
اولان نسنه طلب ایده نفس مالی طلب ایتمیه که نفس مال طلب ایتمک
ذل سؤال و قبح طمعی مستلزم اولور و عندن غیری بر حال طبع پادشاهه
ثقیل کلور و بعضی وزرا که امساک ایله معروف ایدی طالبلره بیک
اقچه عطا ایتمکی صعب عد ایدردی اما نیچه بیک اقچه لر حاصل اوله جق منصبی

وبرمك قتنده سهل اولوردی وبر ادب دخی اولدرکه پادشاه
بر نسنه یه که اختصاص مراد ایلیه هرگز اول نسنه یه طمع وتصرف ایتمیه
اکرچه امر جزئی دخی اولورسه مثلا پادشاه بر کون بر لباسه یا
بر جنسه مایل اولسه اختصاص پادشاهی اظهار ایدوب کندویی
دخی اشتراك دایره سینه اوغرامیه اول سببدندرکه سلاطین
عجم کل ما یصلح للمولی فهو للعبد حرام دیرلردی وبر ادب دخی
اولدرکه پادشاهلره اظهار استغنا وخدمتلرندن اوصنمق وتبرم
کوسترمیه که سلاطین اکا تحمل ایتمزلر بلکه خدمتلرینه اشتیاق و
نعمتلرینه احتیاج اظهار ایده وبر ادب دخی اولدرکه انلردن
هیچ نسنه دریغ ایتمیه مال واسباب واموال وعقارات وعبید وخدمدن
خصوصا که اول اسباب واموال که خدمتلرنده تحصیل ایتمش اوله وچوق
بی عقللر دریغ ایدوب هم جاندن سردن هم بالضروره اول اموال و
اسبابدن محروم اولدیلر وبر ادب دخی اولدرکه پادشاه
تعظیم وتقربده زیاده ایتدکجه ادب وتواضع ومرتبه سین بیلمکده تقصیر ایتمیه
وانلرك تعظیمنه مغرور اولوب نازودلال وتکبر واستغنا کوسترمیه
ابن مقفع ایدر که اکر پادشاه سکا برادر دیسه سن اکا خداوندکارم
وسلطانم دیی اول سنك تقربك ارتورسه سن انلرك تعظیمین ارتور
وپادشاه قتنده منزلت بولدقده تملق وتضرع فوق الحد استعمال
ایدوب هر کلمه اردنجه بر دعا ایتمیه که وحشت وبیگانه لك علامتی در

علامتی در واصلا اظهار ایتمیه که بنوم سنك اوزرکده حقم وار در یا
خدمتم وار در بلکه سوابق خدمتکی لواحق ایله مجدد ومؤکد ایله زیرا سلاطین
بلکه اکثر ناس شول حقوقی که منقطع اولمشدر اعتبار ایتمزلر وپادشاه خدمتنده
وزارتدن صعب خدمت یوقدر زیرا اکثر ارکان واکابر انوك منصبنه
طالب اولمغله منتهز فرصت اولورلر وعامه ناس مطالب وامانیلری
میسر اولمدقده انی سبب ظن ایدوب اکا طالب نکبت اولورلر پس
وزیر عاقله رای صحیح اودر که امانت واستقامته تمسك ایده که امانتدن
ارتوق اعانت ایدر کمسنه بولنمز وحساد واعداسی کیملر ایدوکینی
بیلمك نافعدر بشرطا که اظهار ضجرت وطلب انتقام ایتمیه وپادشاه
خدمتنده انلردن شکوی وتظلم ایلمیه واعدا برینه قومیه واکر پادشاه
قتنده انلر ایله مناظره ومباحثه لازم کلسه غضب وتهوریله ایتمیوب
حشمت ووقار ایله ایلیه وبر ادب دخی اولدرکه پادشاه اقران
امثالندن بیرینی کندویه ترجیح وتقدیم ایلسه اکرچه کندونك
استحقاقی اکثر ورجحانی اظهر ایسه دخی تألم وتضجر اظهار ایتمیه بلکه
رضا وخشنودی زیاده اظهار ایده ویقین بیله که عاقبت رعایت
اولنور ومرتبه استحقاقنه واصل اولور واکر استحقاقی مجهول
ایسه وجه معقول ایله اظهار واثبات جایزدر آداب مجالس سلاطین
بریسی دخی اولدرکه حضور پادشاهده مشورت ایتمیه لر وبر کمسنه یه
سر سویلمیه سن وبر کمسنه دن نسنه سؤال ایتمیه سن واکر سندن سؤال

ایلیه لر پادشاه طرفنه نظر ایدوب کانه اجازت طلب ایدر کبی اولو
اندن صکره جواب ویره. اگر غیریدن صورسه لر تقدم ایدوب جواب
ویرمیه فرضا پسندن صورمزین دیسه خجالت لازم کلور. مجیب جواب
ویردکدن صکره دخی احسن جواب اقادرسه و انی محل اقتضا ایدرسه وجه
معقول ایله عرض ایلیه. و بو ادب عموما لازمدر نته کم سابقا مرور ایلدی
وبرادب دخی بودرکه پادشاه سندن ارتوق برکمسنه یه محبت
ایلیه اکا رشک ایدوب مرتبه سنه وصول طلب ایتمیه. ممکن اولمدوغندن
غیری سکا ضرر عاید اولور. زیرا سبب محبت اتصال روحانیدر
شاید ارالرنده الفت روحانی اوله و یا سوابق حقوقی اولوب سن اکا
مطلع اولمیه سین. وبرادب دخی اولدرکه خدام و ندمای
پادشاهی قصورلرینه مطلع اولوب اعلام ایلمیه که پادشاه
کندویه تماملق اعتقاد ایتدکدن صکره تحصیل اعدا ایتمش اولور
و مشهور مثلدر که شیره که پادشاه در بر قورت و بردلکو
خدمت ایدرلردی. بر کون شیر خسته اولوب بر ایکی کون روباه
کلمیوب. شیر قورتدن روباهی سؤال ایدیجک پادشاه خسته ایکنجی
کندوم ادنه کلمدی دیوب روباه کلدی کوردی شیر غضبه کلمش
اکلدی که کرک بازی ایلمیش. شیر غضب ایله قنده ایدوک دیوجک
پادشاهک مرضنی معلوم ایدینوب دوا طلبنده ایدم دیدی.
نه دوا بولدک دیوب. روباه قورت اشنی نعایت نافع ایمش دیدی قورت

قورت کلیجک شیر زانوسی کرکه برپنجه اوروب مجروح و خون آلود ایلدی
روباه چیقوب قورتی بو حالده کورنجک ندا ایتدی که ای آل موزه لو
کمسنه پادشاه خدمتنده دمامکدن چیقن کلامی فکر ایتمینجه سویلمیه سن
باب چون انسان کمال متوقعه وصول و سعادت مترقبه یه حصول
بولمقده بنی نوعی ایله اجتماع و تمدن. و انلردن استمداد و انتفاعه لازمدر
و استمداد و انتفاع دخی مابینده الفت و صداقت اولمینجه اولمز. و نه قدر
اصدقا اکثر اولسه استمداد اتم و اوفر. و کمال متوقعه طریق وصول
اسهل و احصر اولور. چون صداقت مراتب محبتک اعلاسیدر و تیسر رابطه
صداقیله استکمال اکثر اولور. و صدیق حقیقی عددده چوق اولمز زیرا
جوهر عزیزدر البته کمیاب اولور. نته کم اشارت کچدی ایدی. و چون
اکثر خلق طالب مشتهیات نفسانی و مستلذات حیوانیدر انلر ایله اختلاط
ضرورت مقداری اولوب ارتوق اولمق کرک. بیت لمنشیه رحمه الله

خلق عالم شمدی سر با سر سباع و حشیدر ‎ انلر کله اختلاط ایدن بکا مجنون کلور

و حکما انلری نواحل طعامه تشبیه ایتمشلردر. نواحل طعامه قوتلین خرده لسنه
دیرلر فلفل و نخود و زنجبیل کبی. نته کم نواحل چوق اولسه طعامه فساد ویرور
و قبیح اولمسه دخی ایدا اولمز. خلق دخی ایله در. ارسطاطالیس خلقه دوست
بر هر حال محتاجدر دیر. حال فاصیتده موانست و استلذاذ ایچون
حالت شدتده معاونت و استظهار ایچون. و پادشاهلر که
خلقک نی نیازلریدر انلر دخی مستحقاره تربیت ایچون بلکه فقرا و مساکینه

مظهر احسان اولمغیچون محتاجلردر • وسقراطیس حکیم ایدر که برکمسنه
دنیا وما فیهایی تحصیل ایلسه صداقتدن محروم اولسه هیچ نسنه حاصل
ایتمامش دکلدر وحیاتی اکا وبال ونکبتدر • واکر ظن ایدرسه تحصیل صدیق
وصداقت آساندر خطا ایدر • کومه صداقت رغائب غرائب دنیادن اعز و
افضلدر • زیرا صدیق صدوق که حال شدتده وکرنده معاون و
حال رخا ودولتده مقارن اوله اکا نظیر تصور ایتمک تصور باطلدر •
زیرا آکاه اولورکه انسانه برحال کلور جمله اموال عالمی کندونک ایلی وب
بذل ایلسه مفید اولمز • الا صدیق که اول حینده دخی نافع وصدمت کر
شدتنی دافع اولمق اولور • پادشاه کامل که امور رعیته تعرف واطلاع
وجزئیات وکلیات احواله احاطه وقانون احتیاط ایله عمل ایتمک استسه
اکا ایکی چشم وایکی کوش وبر قلب وبر لسان نیجه کفایت ایدر • اما اصدقا جمعیسی
اولنجق ایلرک چشملری وکوشلری وقلبلری ولسانلری دخی اکا چشم و
کوش وقلب وزبان اولور • معنیده نیجه چشمله نظر ونیجه کوش ایله سماع
ونیجه قلبله تفکر ونیجه لسانله تذکر ایتمش اولور • انتهی کلام الحکیم • وشعرای
عرب دخی بو معنایه اشارت ایتمشلردر نظم اخاک اخاک ان من لا اخا له
کساع الی الهیجا بغیر سلاح • وهل ینفع الخطی غیر مثقف
وهل ینهض البازی بغیر جناح • دیمشلردر که برکمسنه صداقت
ایچون اختیار اولنمق مراد اولسه نظر اولنه که زمان صبیده پدر و
مادریله نیجه معامله ایتمشدر • اکر عقوق اوزرنه اولدیسه قطعا اندن خیر

اومق جایز دکلدر • اکر رعایت حقوق ایتدی ایسه انوک دامن صداقتنه
محکم تمسک ایتمک روادر • اندن صکره سایر اصحاب واحبابله کیفیت
اختلاط واسلوب ارتباطنه نظر ایدهلر • اکر انلرله عهد ووفایه سعی
وشرط حقوق صحبتی رعایت اولدیسه انوکله عقد اخوت وصداقت
ایلیهلر • که عاقبت خیر وسلامتدر نظم ازعهدهٔ عهد اکر برون آید مرد
از هرچه ظن کنی فزون آید مرد • نته کم اوصاف اشقیاده نقض عهد
وکفران نعمتدن مذموم خصلت اولمز • کذلک اوصاف سعداده دخی
وفاء عهد وشکران نعمتدن ممدوح فضیلت یوقدر • وشکردن
مراد مجرد مکافات بالفعل دکلدر • زیرا کاه اولورکه فقر وفاقه سببی ایله
احسان فعلی ایله مکافات ایدهمز • اما درج درونده محبت ثابت
ولسانی شاخسارنده ثمرهٔ مدح فضائل نعمته وذکر خصائل کریمهسی
ثابت اولوب شاکرین ذاکرین قسمنده داخل اولور • اکر زمان صبیده دخی
رعایت حقوقی یا رعونت عقوقی بلمک ممکن اولمزسه زخارف دنیا
ومستلذات نفس وهوایه میل وطلبلرین کورهلر • اکر حرص وشره وغایت
شوق وشغف اوزرنه ایسه انوکله دوستلق بنیادین ایتمیهلر ودخی ترفع
وتغلبه میلی افراط اوزرنه ایسه انوکله صداقت اندیشهسین ایتمیهلر •
زیرا افراط متابعت نفس شهوتده جمیع منافعی کندویه حصر ایتمک اقتضا
ایدر • وکذلک فرط میل ترفع انصافه مانع وداما کندو جانبین
راجح کوروب حقندن زیاده طلب ایدوب زوال محبت وانتهای

صداقت جانبنه مؤدی اولور و بورادن بیلنور که اگر آدمی لهو ولعبه
مایل واستماع اغانی ومعاشرت غوانی ایتمکه مشغوف ایسه اندن
صداقت رجا اولمنه که هوای نفسه افراط میل حقوق اخوانی رعایت و
نیل ایتمکه مانعدر • چون آدمی بو امنیخانلرده تمام عیار وکامل الوزن والمقدار
حیقسه انوک نقد محبتن صندوق سینه ده درج • وعمر عزیز صداقتی اسبابنک
تحصیلنه خرج اولنورسه روادر که کبریت احمر • ودر و گوهر دیمکدن
مراد بونجلین صدیق صدوق وبونک کیبی یار وفادر • وبونک کیبی دوست
حقنده دیمشلر که عجبا ممن یحزن وله صدیق فاضل • وحکما اولوربسه
بر صدیقله اقتصار ایده • زیرا متعدد دوستلرک مختلف هوالری
ومتباین حیقلری اولسه کرک • هر برینک رعایتی صعبدر • چون سبب عداوت
اکثریا آشنالق ومعرفتدر ولا مع ضعده اولور • زیرا بر کمسنه ایله
هیچ مناسبت واشنالق اولمیجق دوستلق وحی اولمز • وفی الجمله
دوستلقدن صکره دشمن اولنک ضرری زیاده اولور • زیرا دقایق
احوالنه عارف وطرق ایلام واضراره صارف اولور • پس بعضیلر معارف
یعنی آشنالر چوغلیمقدن احتراز وبو بابده احتیاط اولیدر
نته کیم دیمشلر در مص بهر کس کاشناکشتی شد آخر دشمن جانت
بخود دکر مشتی دشمن بمردم دوستی کم کن نظم عدوک من صدیقک مستفاد
فلا تکثرن من الصحاب • فان الداء اکثر ما تراه • یکون من الطعام او الشراب
چون سعادت موافق اولوب صدیق صدوق ورفیق مرافق الاکیره

کیره انوک رعایت حقوقنده اهتمام واعتنا ومعادات و
عقوقندن اجتناب وانتها اولنه • وانوک مهماتنه مظاهرت و
ذکر مدح وثناسنه مجاهرت • ولطف وعدل ایله معاشرت اولنه •
ومجرد حب قلبیسی اولدوغنه اعتماد واکتفا ایتمنه • زیرا قلبه اطلاع
علام الغیوبه مخصوص • ودوست دوستنه محبت خالصه سنی اعلام
ایتمک سنت ایدوکی منصوصدر • روایت اولنور که مجلس جناب
رسالت پناهیدن صلی الله علیه وسلم بر کمسنه قالقوب کیدیجک
حاضر اولنلردن برسی یا رسول الله بنم بو کمسنه یه محبتم واردر دیدی
حضرت بیوردیلر که هیچ اعلام ایلدکمی ایلمدم دیو حک طور
ایمدی وارمحبتکی اکا اعلام ایله دیو بیوردیلر • وظاهر اسری اول
اولکه اکر خیر درونده شاخ محبت ثابت • وطرفیندن صداقت
شجره فرعها فی السما واصلها ثابت اولمقدر • وتقصیرات
که احیانا صدیق صدوقدن صادر اولور عفو واغماض اولنه
وهر جزئی زلته طعن واعتراض اولنمیه مثل مشهوردر که مصرع
عیبسز یار استین بی یار اولور شعر اقل ذا الود عثرته وقفه
علی السنن الطریق المستقیم • ولا تسرع بمعتبة الیه • وقد یخطی ویثبت سلیم
وبعض ذکر اتدی که صدیق جفا ووحشت اظهار ایدیجک بر مدت مبدء
دفع وحشت حادثه یه سالکی • وعهد قدیم صداقتی مراعی اولمق کرک نته کیم
حکما دیدیلر • داو المودة بکثرة التعاهد زیرا اجفای صدیق وجود صداقته

علما م

عارض اولمش مرضدر مریضه دوا ایتمک سنت الهیدر و مذهب آخرده
صداقتی ترک و نهال محبتی بر کنار ایتمک کرک زیرا صدیق متغیر عضو
فاسد کبیدر عضو فاسده قطع اولنمقدن غیری چاره یوقدر نته کم
بعض شعرا دیمشدر نظم صل من دنی وتناس من بعدا · لا تکرهن علی الهوی
احدا · قد اکثرت حواء ولدت · فاذا اجفا ولد فخذ ولدا ·
اما بو مذهب اهل جفادر مقبول مذهب اولدز و اصل ظهور صداقت
زمان شدت و کربنده اولور زیرا زمان حضور و نعمده اخوت حقوق اولور
بیت دعوی الاخاء مع الرخاء کثیرة · عند الشدائد یعرف الاخوان
لکن صدیقدن قصور ظاهر اولیجق عتاب لطیف آغاز ایده که شاید وجه
خفی و عذر پنهانی وار اوله بیان ایدوب عقده منحل اوله و خاطرده
قلمغله شاید محبت خلل پذیر اوله مصرع وفی العتاب حیوة بین اقوام
و حقوق صداقته تعهد ایتمزسه زواله مؤدی اولور زیرا بر کمسنه ماکول
و مشروب و ملبوس و مفروشی امرین تعاهد ایتمزسه تلفه مؤدی
اولور فکیف که صداقت و صداقت انعقادندن انحلال اولمه
ضرری اکثردر و دوسته تعلیم علم و تنبیه صنایع ایتمکدن بخل و ضنت ایتمیه
و بعض عیوبی و ادبسه وجه حسن و اسلوب لطیف ایله تنبیه ایلیه و اغماض
و اتغافلدن اندرانی جایز کورمیه و طریق تنبیه غیردن نقل حکایات اهلیه
تلویح ایتمکدر مفید اولمزسه تهادده تصریح ایده دوستلردن اسند
مفرو انحلال صداقته داعی و افساد حساده منیجه ساعی در خصوصا

خصوصا بو زمانده که بو فعل ذمیم و خلق و خیم شایع و ذایع اولدی و عیبدن
غیری ظرافت و کیاست عد اولنور اولدی پس اصدقا تنبیه و احتیاط
اوزره اولوب مداخلت حسود و نمام ایله بناء محبتی انهدام اوزره هنیرلر
و حکما نمامی اکا تشبیه ایدرلر که بر کشی بنا خلله بر دیواره بیر ایدوب
بعده انکشت صغر رخنه پیدا ایدوب بعده تیشه و کلنک آلت ایله رخنه
عظیم و جدار بلندده تهدم ویره · بو جمله که زبان قلم انوک تحریرنه
جاری و بنان حالی تقریرنده سایر و ساری اولدی حکما و علما قدما
اقوالیدر و آنوکه تجربت روزکار و آزمایش لیل و نهار ایله ظاهر و
پدیدار اولدیلر که بو زمانلرده صدیق صدوق وجودی محال و
دوست موافق ممتنع الوجود ایدوکی نتیجه ابین الاشکالدر پس اولی
اولدر که جمیع امورینی کل حفظه بنا ایلیوب صداقت صدیقه اعتماد ایلمیه
و هیچ احدی کندویه صدیق صدوق و رفیق شفیق اعتقاد قیلمیه نظم
زنهار ز کس وفا مجو سید که من — دیدم همه را و آزمودم همه را
قطعه لا تفرعن المخلوق علی طمع — فان ذلک نقص منک فی الدین
واسترزق الله مما فی خزاینه — فانما هو بین الکاف والنون

طبقات ناسی شخص معاشر نسبته اوچ قسمدر

بریسی اعلی و بریسی مساوی و بریسی ادنی اولندر قسم اول باب
مزبورده مذکور اولدی پس قسم ثانی دخی اوچ قسمدر بریسی دوستلردر که
معاشرتی واجبدر بریسی دشمنلر که احترازی لازم بریسی دوستنه

دشمن اولاندر که حکم معاشرتی ذکر اولنسه کرک قسم اول که دوستلردر
ایکی قسمدر دوست حقیقی و دوست غیر حقیقی دوست حقیقینک آداب
معاشرتی سنور کیجن بابده ذکر اولندی. اما دوست غیر حقیقینک طریق
معاشرتی اولدر که اکر تملق و نفاق ایله دوستلق دعوی ایدوب
اصدقا بولنه کیدرسه ممکن اولدیغی قدر مجامله و احسان اولنه که احسان
شاید که دوست حقیقی مرتبه سینه وره. نته کم جناب رسالتپناهی
صلی الله علیه وسلم مؤلفة القلوب طایفه سنه که اسلامه کیروب اما
قدملری راسخ و ارکان دین قلبلرنده شامخ اولمیوب تزلزل اوزره
اولنلردر احسان بیورردی. و انلرک اکثری احسانی سی ایله محبتلری
مجرد اولوب شجرهٔ ایمان قلبلرنده راسخ اولدی. اما اعتماد تام
اولمیوب احوال خفیه سین اعلام ممنوع. مقادیر اموال و عیوب
خفیه سین اندن نهان اتلیه. و انلری تقصیر و تهاون ایتدکلریله مواخذه
و اسمال حقوقله معاتبه اتمیه و ممکن اولدقجه معاونت و مواسات
ایده و انلردن بری سی جاه و مرتبه یه ایرشسه تودد و تردد زیاده ایلیه.
اعدا دخی ایکی قسمدر قریب و بعید. و بونلرک هر بری سی دخی ایکی قسمدر
بری سی نهان و بری سی اشکارا. و حسد اهلی دشمن خفی و اهل حقد و کین
دشمن جلی قسمندندر. و دشمن قریبدن احتراز اهم و اولیدر زیرا
دقایق احواله عالم و ایصال ضرر و مکره قادردر پس جمیع احوالده
اندن احتیاط و احتراس کرک. نظم احذر عدوک مرة. و احذر صدیقک

صدیقک الف مرة. فلربما انقلب الصدیق. فکان اعرف بالمضرة.
و اعداسی لطف و احسان ایله دوستان زمره سینه ادخال احسن تدبیر
یوقدر. مکر که حسددن دشمنلک ایدر اوله. انوک احسان ایله ازاله سی
ممکن دکلدر بلکه زیاده اولور. بیت کل العداوة قد یرجی ازالتها
الا عداوة من عاداک من حسد. نظم توانم آنکه نیازارم اندرون کسی
حسود را چکنم کو ز خود برنج درست
اکر احسان و اکرام ایله ازاله سی قابل
دکلسه اظهار اتمیه که اظهار عداوتده مضرت زایده مقرردر.
زیرا شری خیر دفع ایدر اما شری شر آخر دفع ایده مز. مخاصمه و منازعه
و جدال و مرا اتمیه که منازعات و خصومات دولتلر اختلاله سبب
مفضی و نعمتلر انتقالنه علت مؤدی اولور. و حیف عمر عزیزینه که
عداوتلره مصروف و جدال و خصومتلرده منقضی اوله. العداوة
شغل شاغل. و حضرت امام شافعیدن مرویدر که نظم
لما عفوت و لم احقد علی احد — ارحت نفسی من هم العداوات
انی احیی عدوی عند رؤیته — کانما قد حشا قلبی محبات
و اظهر البشر للانسان ابغضه — لادفع الشر عنی بالتحیات
و تدبیر احوال دشمنده شرط حزم اولدر که احوال خفیه سینه اطلاع اولنه
تا مکایدندن احتراز ممکن اوله اما معایبی کشف اولنمیه مکر اول وقت
که ضرورت الجا ایلیه زیرا نشر معایب اتمک خلقنه لازم اولور.
و دشمندن دخی متأثر اولمز اولور. و دشمنک عداوتی زیاده اولور

اولدخی تجسس عیوب ونشره ساعی اولوردم وان تحسوا عیبهم فتحسبهم مثاب
وهم دشمنه جواب تدارک ایدرز وقت حاجتده اظهار ایدمجک
جوابدن عاجز اولورز مگر بعض اوقاتده اظهاری موجب دفع عداوت
وکف عدوه مؤدی اوله اول وقت بقدر الضروره فرصدر اما
بهتان وافترا ایله زبانن ملوث ایتمکدن احتراز ایده زیرا اکابر قتنده
کذبی معلوم وسوزی نامعتبر اولوب دشمن غالب اولور واکابر
قتنده عداوه عدوبی معلوم ایتمک مجوزدر که بمنت ایدرسه
اعتماد ایتمیه لر وحکیم افلاطوندن مرویدر که غلبه عدوبه
ایدن افضل سبب بودر که بر فضیلتده که معارف وصنایعدر
مشارک ایله سعی ایدوب رجحان وتقدم تحصیل ایده قطعه

اذا ما رمت ارغام الاعادی — بلا سیف تسل ولا سنان
فزد فی مکرماتک وهی اعدی — علی الاعداء من نوب الزمان

زیرا کندوسی درجه کماله ترقی واعداسی تنزل ایدوب بالاخره
اکا رجوع ایتمه سی مقرردر واعداسنه غیبتده شتم وقذف
وذکر مساوی وغیبت ایتمک ناقص عقللر عادتیدر وسفها
اسلوبیدر زیرا غیبتده مساوی ایتمکدن دشمن ایشیتمز که متأذی اوله
سمان ثم اولدغی قلورسنه کم کتاب اولده تفصیل اولندی ودشمنه روزگاردن
بر ضرر ومصیبت ایرشسه زنهار شماتت واظهار سرور ایتمه شاید که
حوادث ایام انوک مثللی بوکا دخی الیوب بو دفعه دشمن شادمان اوله نظم

شتم و م

328

نظم اگر بمرد عدو جای شادمانی نیست — که زندگانی ما نیز جاودانی نیست
اگر دشمن اکا التجا ایدرسه بحسب الظاهر کرم ومروت وبذل فتوت اولنه
ولکن بحسب الباطن مکر وخدیعت وانتهاض فرصت ایتمکدن غفلت اولنمیه
وشویله ایلیه که جمله خلق اراسنده مکارم اخلاق بوکا راجع ودنایم دشمن جانبینه
منصرف اوله وبو خلق حسن وشیمه کریمه ده سر چشمه مکارم اخلاق
شفیع خلایق حبیب خلاق محمد مصطفی حضرتلرینه صلی الله علیه وسلم اقتدا
ایلیه لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة که مرات وکرات کفار و
منافقین جناب رسالت پناهنه صلی الله علیه وسلم نیجه اذا وجفالر ایتمکین
قدرت ونصرت بولدقده عفو وصفح بلکه نیجه احسان وصلاته بیورددیلر
کفار قریش اذیت جانبینه نیجه قادر اولدقلرینی ایتمشلر ایدی حتی ها دی
بنی منزل ها وذیت بیوردیلر ایدی فتح مکه روزی ورقاب اصاغر واکابر قریش
قبضه قدرته کیردکده باب کعبه یه صعود ایدوب یا معشر قریش نه ظن ایدرسیز
سزه نه ایلرین بیورروب جمله سی تضرع ایدوب اخ کریم وابن اخ کریم دیدیلر
یعنی کریم ذات وکریم الاصل بیسین سکا لایق اولان عفو وصفحدر دینجه بیوردی
لا تثریب علیکم الیوم وحکما ایدرلر که دشمنک طرق دفعی اوجدر اولکی
انلری اصلاح ایدوب دشمنلکدن اخراج ایتمکدر اصلاح قابل دکل ایسه
طرح صلح مرغوب کمرندن امین اولمقدر حکایت اولنور که شاه شجاع
وفات ایتدکدن صکره حکومت شیراز او علی زین العابدینه انتقال ایلدی
اما عمزاده سی شاه منصور شجاعت وشهامتله آراسته اولوب شیرازی

ع

انتزاع ایتمک قصد ایدنجک اکابر مملکت توسط ایدوب صلح ایدلر
ولسان الغیب خواجه حافظ بو خصوصده بو غزل دلکشایی نظم ایلیوب
شاه زین العابدینه خطاب ایدوب دیدی که ٭ نظم

خوش کرد یاوری فلکت روز داوری ٭ تا شکر چون کنی وچه شکرانه آوری
یکحرف صوفیانه بکویم اجازتست ٭ ای نور چشم صلح به از جنگ داوری

اکر بو طریق ممکن اولمزسه طریق ثانی اولدر که بعد منزلی ترک دیار اختیار اولنه
زیرا اذای عدودن ذلیل ومهان اولمقدن ترک دیار ومهاجرت اوطان ایتمک
اولیدر کلمی در قطعه

ولا یقیم علی ذل یراد به ٭ الا الاذلان عیر الحی والوتد
هذا علی الخسف مربوط برمته ٭ وذا یشج فلا یرثی له احد

مط در خانه دون بود دل از همت دون نباشد ٭ وندر دل دون همت اسرار تو چون باشد

واکثر عقلا بو مذهبی اختیار ایتمشلر وکیشی وطننده خور وذلیل اولمقدن
سفرده بیمار وعلیل اولمق یکدر واکثریا افاضل واهل هنر وطن اصلیلرنده
اول قدر عزیز ومعتبر اولمزلر زیرا اهل شهر انی زمان صغرنده که فضایلدن
هنوز عاری وزلال جوی استعدادنده غبار جاری ایکن کورمشلر در
نظر حقارتدن کچه مزلر حکایت علمای جزیره دن بری نام عالم فاضل
زمان صبیسنده تحصیل شغفی ایله کیدوب دینوردی بغدادده نیجه یل تحصیل
علوم ایدوب امام کامل اولدقدن صکره وطننه کلوب علی الصباح
اهالی شهر جمعیتیله مزبوری حمامه ایلتدیلر برعجوز طام اوستنده
همسایه سینه کیمدر بو تعظیم اولنان عالم دیوب بلمزمی سین نزم

بزم فلانه عجوزک اوغلی کمینک دکلمیدر دیر بو سخن عجوزانه امام ملکی کوش ایدنجک
برشهرکه انده ادم کمینک نقطی اوله انده اقامت مروت دکلدر دیوب
فی الحال موصل شهرینه ارتحال ایدوب آخر عمرینه دک انده اقامت ایلدی
اما غربتده آدمی ابتدا کامل کورورلر لابد تعظیم واجلال آخر عمرینه دک
شامل اولور انکیچون سفری ترجیح ایدوب دیرلر نظم المرء لیس بنابغ فی مصره
کالصقر لیس یصاد فی وکره ٭ بیت مردم بشهر خویش ندارد بسی خطر
کوهر بکان خویش ندارد بسی بها ٭ مصرع تنقل فلذات الهوی فی التنقل
نظم حرک رکابک فی الفلا ٭ ودع الغوانی للقصور ٭ لولا التغرب ما ارتقی
در البحور الی النحور ٭ وفقرات مسجوعه دندر که دیمشلر فی الحرکة برکة
من جال نال ٭ من طلب جلب ٭ فقیر دیمشدر ٭ من اختار الحرکة اثمر
البرکة ٭ من امتد سفره ٭ امتلا سفره ٭ الی غیر ذلک من الاشعار
والاسجاع ٭ اما بعض ارباب مراتب بو مذهبک عکسنه ذاهب
اولوب سفر خطری مستلزم وغربت کربتی مقتضی در غربت اغلب
احوالده اهانت اولنمقدن خالی اولمز نته کم آدمی وطننده ٭
اعانت اولنمقدن نهی اولمز بیت ان الغریب الطویل ممتهن
فکیف حال غریب ما له قوت نظم در غربت اکر وزیر سلطان باشی
حقا که نماز شام کریان باشی ٭ خصوصا متاعب سفر ای غایه
وخطر قطع بحار وبراری بی نهایه در نته کم دیمشلر که الغربة
لکل سبع فریسة ولکل رام رمیة ٭ فقیر دیمشدر الغریب لکل عاس

فرسنه و کل جایع سرسنه • و دخی دیمشلر که الغربة کربة والسفر
سقر و لنفایة مثله • فقر دیمشدر الراحل ناحل بلغة المسافر
طعمة المثافر • فرس السفر عث • وثوب الجود رث • سفره مبتلا
اولنلر دیمشکه مصـ لقرب الدار فی الاقتار خیر • من العیش الموسع فی
اغتراب • خصوصا که دیار غیره مشتمل اوله غربتی محض کربت اولور
عودجی بابن و دردله کوبان اولور **شعر** چرا نه در پی عزم دیار خود باشم
چرا نه خاک کف پای یار خود باشم   غم غریبی و غربت چو بر نمی تابم
بشهر خود روم و شهریار خود باشم   و بر تقدیر که غربتده عزیز و
ارجمند و صاحب منصب عالی و رتبت بلند اوله نه فایده اول
عزت اهل و احبابی قتنده و اول علیه حساد قدیم و معاشرین
اترابی یانینده اولسه **حکایت** اولنور که خواجه نصیره
بغدادده هلاکو دولتنده اعتبار عظیم و رتبت عالی میسر
اولمشدی برکره بر کون سوار ایکن الندن تازیانه سی یره دوشدی مغول
میرزاده لری و اکابر حشم و سپاهدن جم غفیر فی الحال آتلرندن اینوب
تازیانه الیوب رکاب خدمتنه مبادرت ایدنجک بعضی همرکابلری حمد ایدوب
بو عزت که سزاوار ذات بزرکوار خواجه در دایم و قایم اولسون
دیوجک نه فایده بو عزت طوسده اولیدی دیمشلر
پس اکر کربت غربت و خطر سفر و ترک دیار و یاری اختیار
ایده مزسه طریقنه سعی ایده و اول اعدا بی قلع و قمع ایتمکدر

ایتمکدر خواجه نصیر ایدر اما بو طریق الّتی شرطاوله منحصر محوز دکلدر اول دشمن
شریر بالذات اولوب اصلاحنه امکان اولمیه ایکنجیسی اول ضررندن طرفین
آخرلره خلاص ممکن اولمیه اوچونجیسی تمام معلوم اوله که اکر ظفر دشمنه میسر اولسه
اول بوکا دخی ارتوق ضرر ایصال ایدر دردنجیسی دشمندن قصد شر و
دفع خیری مشاهده ایتمش اوله • بشنجیسی انی قلع و قمع ایتمکه خلق
ایچنده غدر و خیانتله موسوم اولمیوب عذری معلوم اوله التنجی
دنیاده و آخرتده بو فعلک عاقبت وخیمه سی اولمیه • بعضی غافللر
دشمنلرینی شرعا قتل و قطعه مستحق دکل ایکن بر طریقله ظفر بولوب
دشمنه غالب اولدم انتقام الدم دیو مسرور اولورلر • بو مغرور
اولمقدر مسرور اولمق دکلدر • و حقیقتده دشمن غالب بو مغلوب
اول مظفر بو منکوب اولمشدر • زیرا دنیانک بقاسی قلیل و عمرک
فناسی قریبدر • چون دار آخرته وصول و حضور • و عند الله تجتمع
الخصوم مقتضاسنجه حضور حقده قیام و مسئول اوله • خصم مظلوم و کوکی
و مثوبات شهادتی کوزی قرشوسنده محتوی اولوب باحق قاتل عذاب الیمه
واصل اوله • دشمن چو در آنده قتل و عذاب دنیوی کوردی کیچوردی اما ظالم
کندونک قبیح رتبه عذاب الیمه قوب کندو الیله کاس یاس ایچوردی
رباعیه دوران بقا چو باد صحرا بکذشت • تلخی و خوشی و زشت و زیبا بکذشت
پنداشت ستمکر که جفا بر ما کرد •   در کردن او بماند و بر ما بکذشت
حکایت اولنور که حجاج ظالم سعید بن جبیر حضرتلرینی که عصرنده

افضل تابعیندن ایدی قتل ایچون احضار ایدیجک یحیی بن کثیر سویله‌دی
نه طریقله قتل ایده یم دیو حجاج اختیار سنکدر هر نه طریقله بو
دنیاده سن بنی قتل ایدرسک آخرتده اول طریقله سنی حق قتل ایتسه
گرک. روایت ایدرلر حجاج انی قتل ایتدکدنصکره اون بش کون
حیاتده اولدی خوف و دهشتله خوابدن بیدار اولوب اه مالی و
لابن جبیر دیر ایدی حکایت ایدرلر هرون الرشید یحیی بن
خالد برمکی و برادری فضلی حبس مؤبد و برادری جعفری قتل ایدوب
برایکی ییلدنصکره رشید مرحمت ایلیوب حبسدن اطلاق ایلیه‌دی نو
یحیی بعض ابیات نظم ایدوب ارسال ایلدی هرون ابیاتی اوقیجق شمدی
یحیی‌نک نظم شعر ایده جک طبعی قالمشدر دیمیوب غضبه کلوب حبسده
تشدید و کندو عظیم تهدید ایلدی بر مقدار زماندنصکره یحیی حبسده
متوفی اولوب یاقیسی التندن بر رقعه چیقدی یازمش که تقدم الخصم والمدعی علیه
بالاثر والقاضی هو الحکم العدل الذی لا یجور ولا یحتاج الی البینه یعنی
مدعی کندی مدعی علیه اردنجه کلور قاضی اول عادل حاکم درکه هرگز جور ایتمز
و اصلا شاهده محتاج اولمز رقعه‌یی رشیده ایلتدیلر اول کون علی الدوام
بکا ایدوب نجه کون آثار حزن و الم چهره سنده ظاهر ایدی و دشمنی قتل
و قمع ایتمک استیجاب اولی اولدرکه بر دشمن ایله اوله که دیمشلردر
مار را بدست دشمن کوب اگر مار اولورسه حسنده درجات بولورسن
اگر دشمن اولورسه ضررندن نجات اولورسین اما نه دوست نه دشمن اولنلر

اولنلر ایله معاشرت ایلرک طبقات و مراتبی اختلافی ایله مختلفدر
اگر عموما خلقه ناصح و واعظ اولنلر ایسه ایلرک کلامین حسن قبول ایله تلقی
و استماع و عمل نصایحلری ایله مقامات علیه‌یه ترقی ایلیه اما هرکسنه‌یه
ارادت و قبول قولنه مبادرت ایتمیه زیرا زهد و صلاح ظاهرده متزین
اما خدعه و مکر و ریا ایله باطنده رانتری متعین اولمش دجاللر چوقدر
بلکه میزان عقل و شرع ایله وزن ایدوب صحیح المعیار و محک امتحانه
اوروب کامل العیار حقیقتمی کرک
شعر
دلق صوفی نه همه صافی بیغش باشد ای بسا خرقه که شایسته آتش باشد
خوش بود گر محک تجربه آید بمیان تا سیه روی شود هر که دروغش باشد
و درجه نصیحت و دعوتده اولمیان صلحایه دخی تعظیم و رعایت و دعا
و همتلرندن استمداد ایلیه و اوساط ناس ایله مجامله ایله معامله
و عقل و شرع اقتضا ایتدوکی اوزره معاشرت ایده و سفها
و لئام و اراذل انام اولنلردن احتراز و اجتناب تام ایلیه و اگر
شتم و سفهلرینه مبتلا اولورسه مجازات بالمثل ایتمکدن
مجتنب اوله و اذا مروا باللغو مروا کراما آیه کریمه‌سیله عمل ایدوب
انی جناب حقدن اصل سلوک ثواب اخروی‌سینه مترقب اوله
و اهل تکبر و خودپسند و کندوسی فضایل و معارفله سربلند
ایکلیوب راست کلدوکنه نظر حقارتله نگاه ایدنلردن احتراز
ایده که صحبت متکبر بار گران و معاشرت خودپسند خراش جان

نظم جامی پسند دهر رنج باخود   جز رنج صحبت باخود پسندان
اکر ضرورت مجالسه‌لری اقتضا ایدرسه خضوع ولین جانبین کوسترمیه
بلکه التکبر علی المتکبر مضمونیله عامل اوله • ومتکبره خضوع کوسترمک
انوک کمال خباثتنه زه • وسک نفس بد فرجامنی فربه ایتمکدر
وجناب رسالت پناهینک صلی الله علیه وسلم جمله اخلاق کریمه‌لرندن
بری بو ایدی که فقرایه تواضع اغنیایه ترفع ایدردی •
وهمسایه‌لره رعایت واکرام ایدوب اذا واهانتدن اجتناب
ایتمک کرک که اهانت جار موجب نار در • واکر کندویه جاری اذا
ایلسه مهما امکن صبر ایده • واخبارده وارد اولمشدر که من
صبر علی اذا جاره آثره الله علی داره • واکرام جار حضورنده
سلام وتحیت • وخسته‌لیغنده پرسش وعیادت • وغیبتنده
اهل وعیالنی مهما امکن حفظ وحمایت • وکندو واتباعنی حرمنه
اطلاع وسوء قصددن منع وحراست ایتمکدر • ومنزلندن
بعض جوانبی رضاسی یوغکن ابرام واقدامله المیه • حکایت
حکایت اولنور که نوشیروان • مداینده طاق وسرای عالی
بنیان ایتمشدی جوارنده بر عجوزک منزل صغیری واریدی هر چند
بهای کران واعلای اثمان ایله اشترا ایتمکه طالب اولدی •
عجوز امتناع ایتمک اوزرینه غالب اولدی • آخر ساحه‌ء مربعی غیر
مستوی اولوب اوزره قالدی • اول زمانده قیصر رومدن بر ایلچی کلدی

کلدی رفعت طاق وایوان • وساحت سعت میدانه غایت
تعجب واستحسان ایلدی • اما ساحه‌نک تربیعی ناتمام ومثلثه تعیب و
تغییر • واول وضع ناملایم سببی تبدیل وتغییر ایتمکه حکم ایدنک اول
محلک صاحبی عجوزه اولوب انک عدم رضاسیدن • وکسرینک اول
عدالتندن جبرله المقدر ایلمیدن خبر ویرلنک قاصد ثنا و
دعا ایدوب دیدی که شمدی ظاهر اولدی که بو سرایک وطبیعتی
بو سببدن معوج ومزوی اولدوغی سرای عدل ودین مستقیم و
مستوی اولدوغنه دلیل ظاهر اولدی • وبو اعوجاج استوادن
افضل • وبو طرز نقاله ناهندسی ولموق مرادان مرتبه هندسه‌دن اکمل در
کسری‌یه ایلچینک بو کلامین نقل ایتدیلر • عدل ودادین افزون و
ایلچی‌یه نعمت وخلعت همایون ویردی • وسائللری تهی کوندرمیه
اکر دست رس اولمزیسه کلمه طیبه ایله رد ایلیه‌لر وعنف وزجر
ایتمیه‌لر • مکر که ابرام والحاح فی وجه ایلیه • وشکر نعمته مناسب
مواسات فقرادر • واول حکایتی یاد ایلیه که بر صاحب
نعمتک جمیله خاتونی واریدی بر کون ماکیان سمیان کباب ایدوب
تناول محلنده بر سائل وارد ایدن شئ لله دیدی • خواجه دکیر
اولوب خاتوننه بابی سد وسائلی رد ایتمکله امر ایلدی • بونک
اوزرینه زمان کچوب خواجه‌نک اسبابی دولتی راجع • ومال و
منالی ضایع اولوب • آخر خاتوننه دخی طلاق ویروب خاتون

بر اهل نعمته دخی تزوج ایدوب برکون ینه بو زوجی دخی کباب
ماکیان ایدوب اورتیه کلدوکی زمان ورای بابدن آواز شی لله عیان
اولور بو خواجه خاتوننه امر ایدر که قلدر بو کبابی سائله ویرکه ثواب صدقه
معلومدر خاتون مرغ رغیفه صروب سائله ایلدیجک فریاد ایدوب
بیهوش زوج کریمه قتنه کلوب زوج ایدر ای بانو نه کوش ایتدک که
کندوکی فراموش ایلدک بانو ایدر نیجه فریاد له بیهوش اولمیهیم که بو
سائل غمکین نالان که سر حلقه بدحالان اولوب دربدر دریوزه
نان ایلر بنم زوج اولم در که مال و نعمت ایچنده غلطان و شراب
طعامی شیر بسکر و مرغ بریان ایدی قضا ریف روزکار بیوفا
انی بو حاله کرفتار و مبتلا ایلمش نظم شقاوت برهنه نشاندش چو شیر
نه بارش رها کرده نه بارکیر فشاندش قضا بر سر از فاقه خاک
مشعبد صفت کیسه و دست پاک خواجه ثانی ایدر ای بانو وای
خیره کتمه و کوردوکک حالدن تعجب ایتمه که انسانک باشنه نه کلورسه
جزای عمل باسباش و پاداش فعل نفس ناحق شناسی در بن اول
سائل ضعیفم که بو خواجه سکله تناول مرغ بریان ایدرکن بن لم
جوع و ضر فقر له کرباب ایدم چون شی لله دیدم خواجه شکر نعمتدن
غافل و انقلاب ولتدن ذاهل اولوب دری شسته و قلبمی شکسته
ایلدی لابد عدل حق انی نعمتندن عریب و صبرم برکاتنده او
نعمت خز له و خاتون حمیله سین بکا نصیب ایلدی اما بن بفضل الله شکر

شکر حقی اقامت و بذل و ایثار فقرا ایله نعمتی ادامت ایدرین
نظم بسا مفلس بینوا ابر شد بسا کار منعم زبر زیر شد
پس ضعفا و فقرایه معاونت و مظاهرت و امرکا ز دخا ایدن
کلن تغافله مصابرت ایتمه نک اجری جزیل و میزان حسناتنده ثقیل
اولسه کرک والحاصل جواد حق و فیاض مطلقه که افاضه خیرات
اموراتدن دایم الصدور در مهما امکن تشبه ایدوب کندودن خیرات
صدورینه سالک و مبرات ظهورینه داعی اوله اکرچه فیض حق
ملاحظه اغراض و مطالبه اعواضدن منزه در و انسان
بل جمیع حیوان افعال اختیاریه سی غرضدن خالی و فی الجمله مطالبه
عوضدن عاری اولمق محالدر نته کم کتب حکمتده مبین اولمشدر
اکر دینورسه کاهی ملحد زندیق صبی صغیری آبه غرق یا ناره حریق
کورسه انجا و تخلیص ایدر بااینکه نه ثواب آخرت نه عوض دنیوی ملاحظه ایتمشدر
جواب ویرورز که اقل ما یکون کندویه مجانست سببی ایله صبینک
عذابه سفره کرفتار اولدوغندن رقت قلب کلمشدر اول رقتی دفع ایتمک
ایستر پس غرضدن خالی اولمز لکن جهد ایله که غرض دنیوی اولمیه که فانی در
بلکه خالصا لوجه الله تعالی که انوک فوایدی جاودانی در و هر که بو صفتله
موصوف اوله محل خلافت الهی و لمعه لایق
و عنایت بی غایت محض علی الاطلاق ساحه احواله
لاحق اوله والله تعالی الموفق لکل خیر و کمال

خاتمهٔ کتاب وفذلکهٔ حساب بعض مواعظ ونصایح ذکرنده در

که حکمای کبار ومشایخ اولی الایدی والابصاردن منقولدر وبز
انی نقل وترجمه‌دن غیری تغییر وتصرف ایتمدک خواجه نصیر اخلاق ناصری
کتابنی وصایای افلاطون ایله ختم وفاضل دوانی اخلاق جلالی‌ده اکا
وصایای ارسطاطالیسی ضم ایدوب برادایمش وبو فقیر انلره
بعض مشایخ طریقت وصایاسین الحاق ایدوب بو کتاب عنبرین
نقابک کاسهٔ رحیقنی مسکی الختام ایتدم وصایای افلاطون
الهی اولا معبودکی بیل وحقنی حفظ ایله وهمیشه همتکی تعلیم و
تعلمه قصر ایله واهل علمی کثرت علمله امتحان ایلمه بلکه شر وفساددن
اجتنابی نیجه‌در انوکله اختبار ایله حق جل وعلادن اول نسنه طلب ایلمه که
منفعتنه زوال ایریشور بلکه باقیات وصالحات طلب ایله همیشه
آگاه اول که شرورک اسبابی چوقدر لایق اولمین نسنه آرزو
ایدوب ایستمه ویقین بیل که بنده‌یه حقک انتقامی غضب طریقندن
دکلدر بلکه تأدیب وتهذیب طریقندندر وهمتکی حیات شایسته
ایتمکه حصر ایلمه بلکه حیات شایسته‌یه موت بایسته ضم اولمغه همت ایت
وحیات شایسته ولایق اولانی بیل که سبب کمالات وفضایل اوله وموت
بایسته ولایق اولانی اکله که سبب انفتاح ابواب خیرات اوله وخواب و
راحته میل ایلمه نفسکی اوچ نسنه‌ده امتحان ایتمینجه اول فکر ایله که سندن

سندن اول کون خطا صادر اولدیمی اکنجی یاد ایده‌سین سندن اول
کون خیر اندن صادر اولدی اوچنجی بیله‌سین که سندن اول کون هیچ
عمل خیر ممکن ایکن تقصیر سببی ایله فوت اولدیمی بونی فکر ایله که حیاتدن اول نه
ایدوک وموتدن صکره نه اوله‌سک کرک هیچ کمسنه الحکمه که احوال عالم تغیر و
زوال اوزره‌در بدبخت اول کمسنه‌در که عاقبت تذکرندن غافل اوله
زلتدن فراغت ایلمیه سرایکی کندو ذاتکدن خارج نسنه‌لردن ایله مستحق اوله
لمکان اولنجی ایصال خیر ایله انلرک شو آلنه موقوف ایتمه حکمادن عد
ایله اول کمسنه‌که دنیانک کدرلرله شاد ومصیبتلرله غمکین اولمیه همیشه
موتی ذکر ایله وکچمشلردن عبرت آل آدمک حساستی اندن بیل که فایده‌سز
سوزی چوق سویلیه وصورتلردن خبر ویره ومعلوم اولسون که
برکمسنه آخره شر قصد ایلمیه اول شری اولا کندویه قبول ایتمش اولور
برامری نیجه فکر ایله اندن صکره دلوکه کتور اندن صکره فعله چیقر هر کمسنه
محبت ونیکخواه اول خشمه تیز کلیجی اولمه که غضبه معتاد اولورسین
بو کون سکا محتاج اولنک حاجتن یارینه صالمه بیت
یارینه صالمه فقیرک کارین   نه بیلورسین نیجه اولور یارین
کرفتارلره معین اول مکرکه فعل قبیح وخوی بدینه کرفتار اولمش اوله
ایکی خصمک سوزن تمام اکلمدن ارالرنده حکومت ایتمه الحق قول الله
حکیم اولمغه قانع اولمه همت ایله که فعلله دخی حکیم اوله‌سین زیرا
حکمت قولی بو جهانده قلور سنکله اول جهانه بیله کیده جک

حکمت فعلی در انده بیله ابد الآباد قله جق اولدر اگر سعادت
اجل ایچون زحمت چکه بیلسن زحمت گیدر سعادت قلور اگر
لذت عاجل ایچون گناه اشلیه بیلسن لذت گیدر گناه قلور
پس هر فعلی بوکا گوره اشلیه اول کونی یاد ایله که سکا چاغرسه لر
آواز و نطقدن محروم اولوب نه سویلمکه و نه اشتمکه و نه یاد
ایتمکه قادر اولمیوز و بر یره وارسک گرک که انده خداوند و بنده
یکسان اوله پس تهیه تکبیر ایله دائما اسباب سفرک مهیا ایله
نه بیلورسن نه وقت رحلت ایدرسین و معلومک اولسون که حق تعالی
احسانلرنده حکمت گبی عطیه یوقدر ایلک ایدنه مکافات کملک ایدندن
عفو ایله و هر وقت کارکی سل و حاکمی اکله و اول جهان عملدن
نه دکلو اولور اولورسه اشلمه سندن تکاسل ایلمه و حسنه نی سیئه یه
وسیله ایلمه و هر رذایل ایچون فعل اولی و افضلی ترک ایلمه که
سرور دایمی ترک ایتمش اولورسین حکمته محبت ایله و حکمانک سوزین
اصغا ایت و هوای نفسی ترک ایله و آداب مستحسنه دن امتناع ایلمه
و هیچ امره وقتندن اول شروع ایلمه چون بر نسنه یه مشغول اولورسین
فهم و بصیرت ایله مشغول اول غنا ایله مغرور اولمه مصایبدن نفسک
شکسته ایلمه خوارلیق ویرمه دوستلرله شویله معامله ایله که قاضی یه
محتاج اولمیه سن دشمنلرله بویله معامله ایله که قاضی یه وارسه کورسن
غالب اوله سن کمسنه یه سعایت ایلمه و هر کسنه یه تواضع ایله و

و متواضع اولنلری تحقیر ایلمه بر قضیه که سندن صادر اولمسه
سعد و رطوبه بیلسن ایچون اگر سندن صادر اولسه ملامت ایلمه و بطالت ایله
شاد اولمه و بخته اعتماد ایلمه فعل خیردن پشیمان اولمه کمسنه ایله
مخاصمت و جدال ایدیجی اولمه همیشه سیرت عدله ملازم و اکتساب
خیراته مداوم اول وصایای معلم اول ارسطاطالیس حکیم
فاضل دوانی ایدر سر الاسرار کتابنک مترجمی که مأمون خلیفه نک
امریله یونانیدن عربی یه نقل ایتمشدی صدر ترجمه سنده شویله دیر که
ارسطاطالیس حکیم که اسکندرک وزیری و تعلیم حکمتده استادی
و پیری ایدی اسکندر فتح اقالیم ایچون سفر و نهضت ایلدی ارسطاطالیس
ارسطاطالیس ضعف بنیت و استیلای شیخوخت سببیله بیله گیده ممکن
قلمشدی اسکندر دیار عجمه مستولی اولنجه ابنای ملوک و میرزاده لردن
اصحاب عقل و فراست و ارباب نجدت و شجاعت کمسنه لر چوغیدی
اسکندر اندیشه ایلدی که بونلری ابقا ایدرسه شاید که ارکان ملکی
انلردن خلل پذیر اوله و اگر جمله سین هلاک ایدرسه فوز عدالتدن دور و
ظلام ظلمه جاگیر اوله پس استادی ارسطاطالیس حکیمه بر
مکتوب یازدی مطاوی سنده شوق و تحننه مشحون و مجاذی سنده التماس
ملاقات و استدعای قدوم مقرون و اثنای مکتوبده یازمش که وقوع
امور هایله و سنوح حوادث مشکله ده رای اشراق آرای حکیم کامل
اولمینجه بر جانبه مسیر ایتمک مصیر ممکن دکل پس نظم اسباب طاقة عاقل

بیورله حکیم کامل جوابنده یازدی فرزند جلیل سلطان نبیل حضرتلرینه
معلوم اولا که ملازمت خدمتندن تخلف قلت رغبت کثرة ملالت
داعیه‌سندن دکل بلکه ضعف پیری و قلت قوتدندر جون اجتماع
سمت امتناع اوزرینه در بر رساله دستور بیان ایدم که جزئیات
امورده انوکله عامل و هم صحبتندن مستغنی اوله‌سین اما اکابر
عجم و اماثل ایران خصوصنده بیوردوغکوز اکر انلری جمله قتل و اهلاکه
قادر ایسک آب و هوای ایران زمینی تغییر ایتمکه خود قادر دکلسین
پس بونلرک امثالی ینه ظاهر اولسه کرک پس جهد ایله که بونلری احسان
ایله بنده ایده‌سن بلکه احسانی ایله ایله که قدیمی بنده‌لرکدن رتبه
عبودیتکه رقبه‌لری خم اکنده اوله ‌ بیت
بندهٔ حلقه بگوش ار ننوازی برود لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش
بوندن صکره دیدی که پادشاهلر درت قسمدر بریسی اولدر که کندو
و غیره سخی اوله ایکنجیسی اولدر که کندویه سخی و غیرینه بخیل اوله
اوجونجی اولدر که کندویه بخیل و غیرینه سخی اوله دردنجی اولدر که هم کندو
هم غیرینه بخیل اوله قسم اول اتفاقله مقبول و محموددر و قسم ثالث
و رابع اتفاقله مذموم و مردوددر قسم ثانی مختلف فیه در حکمای
هند قتنده محموددر حکمای فرس قتنده مذمومدر سخاوت اولدر که
مستحق اولان محتاجه حاجتنی ایصال ایده‌سین و بو مرتبه‌دن تجاوز ایدر ایسک
افراط مایل و اعتدال زایل اولور و هر پادشاه که دایره قدرتندن

قدرتندن زیاده بخشش ایلیه البته سبب فساد ملک اولور ای اسکندر
سکا نیجه دفعه دیوب طورورین که سخاوت و کرم و بقای ملکده اصل
کمسنه‌نک مالنه طمع ایتمکدر و جملهٔ مروت و سخا اولدر که ظلم و ستمی جایز
کورمیه‌سین و خلقک عیوب خفیه‌سندن تفتیش ایتمیه‌سین زیرا
محتسب را درون خانه چه کار ‌ و فضل و احسانک تمامی اولدر که
ایولری رعایت ایدوب حلقه کشاده روا اوله‌سین و خلقک سلامین
الوب تحیه‌لرینک جوابین ویره‌سین و جاهللرک خطاسین عفو ایده‌سین
ای اسکندر عقل مدار تدبیراتدر و آینهٔ کمالات و نقایصدر
و جملهٔ فضایلک اصلی محبت نام نیکدر و سلطنتدن مقصود استیفای
لذات و تحصیل شهوات دکلدر بلکه بقای نام نیک و خلود ذکر جمیلدر
هر پادشاه که دینی کندو هواسنه تابع و ناموس الهی تخفیف و اهانت
ایلیه البته صاحب ناموس انی اهلاک ایدر ای اسکندر پادشاه
کرکدر که بلند همت و صاحب رای و فصاحت زبان و انتشار
صیت ایله جهان آرای اوله و سوزی از سویلیه و اراذل ایله
معاشرت ایلمیه و جون سرایندن حقه سلطنته لایق زینتی استعمال
ایده شویله که غیرلردن ممتاز اوله و دیار بعیده‌دن کلن تجاره
رعایت و احسان ایده که حسن صیت و ذکر جمیل اطراف مملکته
منتشر و تجار و زوار هر جانبدن ولایتنه عازم اولوب
مملکتی معمور اوله و انلره جزئی مسامحه ایتمکله کلی نام حاصل اولور و

پادشاه ضحک و خنده چوق ایلمیه که هم زوال وقار و حشمته سبب
اولور و هم بر لک بیز کلوب حرارت غریزی ازلمغه علت اولور
ای اسکندر شهوت امرینه حریص اولمه که انده قوت و غلبه
خنزیرک خاصه سیدر و نه فخر اوله اول نسنه ده که حیوانات خسیسه
انده مشارک بلکه غالب و راجح اوله و افراط مضعف بدن و موجب
نقصان عمر و مورث تخلق خلق نسا اوله و ضعفا و مساکین
احوالندن غافل اولمه و انلرک تفقد امورینی واجب بیل که
موجب رضای خالقدر و مقتضی جلب قلوب خلایقدر و غلات و
حبوبی وقتنده ذخیره قیل که وقت غلاده فقرا و محتاجلره
مدد اوله شویله اول که اهل فساد سندن خایف و اهل صلاح
ایمین اوله لر ای اسکندر سکا نیجه کره دیدم و بینه درم که
قان دوکمکده دلیر اولمه که حیوانات اهلاکی خالقنه مخصوصدر
و حقیقت حال علام الغیوبدن غیری یه معلوم دکلدر پس محتمل که
تهمت اولنان شخص بری اوله یا عذر صحیحی وار اوله پس انوک قتلنه
اقدام ایتمش اولورسین که بو بدن صعب نه جریمه اولور و هر کس اکردن
بکا واصل اولدی که چون بر مخلوق بر مخلوقک قتلنه سبب اوله
ملائکه آسمان حضرت باری یه زاری ایدرلر که یا رب فلان قولک بر قولک
دخی امانته اتمکده سکا تشبه ایلدی اگر اول قاتل قصاص ایچون
اولمش ایسه حق جل و علا بیورر که انی قصاص ایچون اهلاک ایلدم

ایلدم اگر ظلما قتل اولنمش ایسه بیورور که عزت و جلالم حقیچون بن
انوک قاتلنی مباح ایتدم پس ملائکه تسبیح و استغفاره مشغول
اول قاتله بد دعا ایلرلر تا قصاص اولنجه و اکا غایت نافع و احسن
اولدر که قصاص اوله اگر کندوسی اولور ایسه حق تعالینک غضبنه
نشان و دلیل در که آخرتده عذاب مدید و عقاب شدیده کرفتار
اولسه کرک نقض عهد و اصلا دلوکه یمین کبوزمه کتور و سک
اندن دونوب حانث اولمه که نیجه یونان پادشاهلرینک یمین کذب و
نقض عهد ایتمکله ملکلری فساده واردی بر نسنه که فوت اولدی
اکا تأسف ایدیجی اولمه که تأسف عادتی در و اهل مملکتوکه تحصیل
علوم و معارفله امر ایله و بر کمسنه که بر علم ده فائق اولمش اوله
انی تربیت و رعایتوکه مخصوص ایله که قلوبده محبتنک متمکن اولور
ملکوکه رونق و ثنا و ذکر جمیلک اطرافده منتشر اوله و یونانیلرک
ملک و سلطنتی بونکله ثابت و راسخ اولمشدر که اهل مملکتنه تحصیل علوم ایله
امر ایدرلردی حتی ابکار و پسر باباکر باینده فرایض و اداب نوامیس
و جمل اصول طب و نجوم تعلم ایدرلردی معتمدک اولمدوغی
کمسنه نک الندن نسنه یمه و کندوکی محافظه دن غافل اولمه و اول
قصه اونتمه که پادشاه هند بر جاریه حالت صغرندن زهر ایله
پرورش ایدوب افعی طبیعتنده ایتدن صکره سکا هدیه کوندردی
و غرضی سنی اهلاک ایدی بن فراستله مطلع اولوب سکا تنبیه ایلدم

ای اسکندر بر دلیل ایله حکم ایلمه و ادله متعارض اولنجق ترجیح
ایدوب اقویسی ایله حکم ایله • ای اسکندر عدل صفات الهیدن
بر صفتدر • و آسمان و زمین عدل ایله دایر و قایمدر • و انبیا عدل ایله مبعوث
اولمشلردر • و عدل صورت عقلدر • و عدل ایله مالک قلوب رقاب
اولمق اولور اهل هند دیرلر که عدل سلطان رحمت زماندن یکدر •
سلطان عادل مطر وابلدن انفعدر • بر حجر اوزره شو ابیاتی خطله
یازمشلر که ملکله عدل ایکی برادرلردر که بری بریندن مستغنی دکلدر •
بعده دیمش که اسباب نظام عالمک بری برینه ارتباطنی بر دایره ده
وضع ایلدم • که اشیانک توالی و تشابکی محسوس و مشاهد اوله •
و بو کتابک زبده سی و مطالبنک خلاصه سی بو دایره در • اکر بو
دایره دن غیری نسنه کوندرمسم کافی و وافی ایدی • والله تعالی اعلم

خاتمة الخاتمه

که فی الحقیقه خاتمهٔ کتاب و ختم خطاب مستطابدر • وصیتنامهٔ اهل الطریق
برهان الحقیقه قطب الاقطاب خواجه عبد الخالق غجدوانی در
قدس الله تعالی سره • که سالکان طریقت • و طالبان حقیقت ایچون
تحریر بیورمشلر • اکرچه بو فقیر مجرم عاصی غفر الله ذنوبه یوم
یؤخذ بالنواصی طریقهٔ اهل ارادتدن بویی کورمشلردندی • و
مجلس اهل حقیقتده نه جرعه طتمشدر نه می • اما زمان صبی و اوان
همعردن بو طایفهٔ علیه نک محبتی درون دلنده متمکن و کلف و کوکلنده
آرزوسی سویدای ضمیرنده متوطندر لاجرم لنک و لوک و خسته شکل ایکن
کمال شوق و شغفدن کلام شریفلرینه مطالعه و ملاحظه و معارف
علیه لری فهم عقل ظاهر بین ایرشدوکی قدر مذاکره و مناقله اولنوردی
و زمان عنوان عمرده حضرت برهان الطریقه شیخ عبد الخالق حضرتلرینک
وصیتنامه سنه نظر المکله استسعاد اولمشدی اکرچه ابیات
استماعدن بالکلیه عاری و طبیعت جوی حرص هوا و هوسده جاری
ایدی اما حلاوت عبارت و ملاحت اشارتی مذاق جان و کام
جانه ایرشمشدی استنساخ اولنمقدن ایمنت • و تقصیر و اعراض
خاطرده قالمشدی تا که بو زمانلرده قربت کتاب شیخان خواجه صفی
ابن حسین واعظ هروی رحمهما الله تعالی مطالعه سی میسر اولدقده

بو رساله‌نك غرا وصیت زهرا ترجمهٔ شریفه لرنده ذکر اولنمش
بولندی حمد و سپاس خالق الناس مؤدی اولوندی که بو دره
منقوده که ضاله منشوده آید ظفر میسر ایندی و بو رساله مرکه
که مجموعهٔ مکارم اخلاقدر و وسیلهٔ تحصیل سعادت رضای
ملک خلاقدر طرازی سعادت انجام اولدوغی کبی خامه‌سی
دخی مسکی الختام اولمغین ترکی لسانه ترجمه اولندی شاید که
اهل ارادتدن بعض طالبلرک نظرینه ایرشوب مستفید اولدقلرنده
مترجمک اهل طریق اولمدوغندن قطع نظر ایدوب خیر دعالرینه
سبب و بو ضعیفه مغفرت اولمغه داعی اوله که حق جل و علا بهما
تکریمی فی کل بهانه تکریمی در و قوم اهل الله هم القوم لا یشقی بهم
جلیسهم در و کلام من نقل حتی انلر بله مجالسه‌دن سعدو دولسه
بعید دکلدر المرء مع من احب خود صحیح حدیثدر و آثار
اولیا ایله تبرک عادت اهل دین و سنت کاملیندر بیورمشلردر
که ای اوغل سکا وصیت ایدرین هر حالده علم و ادب و
تقوی ایله و اوزره که لازم اولسون که آثار سلفی تتبع ایدوب
سنت و جماعته ملازم اوله‌سن و فقه و حدیث تعلم ایدوب
جاهل صوفیلردن اولمیه‌سن نمازی دائم جماعتله قیل اما امام و
مؤذن اولمه و هرگز شهرت استمه که شهرت آفتدر و منصبه
مقید اولمه و دائم گمنام اول محضرلرده و سجللرده آدوکی

یازمه و قاضیلر محکمه‌سنه حاضر اولمه و کمسنه‌یه کفیل اولمه و وصایای
خلقه قریشمه و ملوک و ابنای ملوک ایله صحبت ایتمه و خانقاهده ساکن
اولمه و چوق سماع ایلمه که چوق سماع قلبه نفاق کتوروب قلبی میت
ایلر و سماعی انکار ایلمه که سماعک اهلی و اصحابی چوق واردر
آز سوز ایله آز یی آز اویی خلقدن ارسلاندن قچر کبی قاچ خلوته
ملازم اول ساده رولردن و عورتلردن و اهل بدعتلردن پرهیز ایله
عوامله و اغنیا ایله صحبت ایلمه حلال یی و شبهه‌لردن پرهیز ایله
و قادر اولدقجه اولنمه که طالب دنیا اولورسین و دنیا طلبنده
دینی ضایع ایدرسین چوق کولمه و قهقهه ایله ضحک ایتمه که
قهقهه موت قلبدر و ورور و کرکدر که هر کشی‌یه شفقتله بقه‌سین
و اما تنله نظر ایتمه‌سین ظاهروکی زینتله ایلمه که ظاهر زینتی
باطن خراب اولمقدن اولور خلقله مجادله ایتمه و کمسنه‌دن
نسنه استمه و کمسنه‌یه خدمت بویرمه و مشایخه مالن و جانله خدمت
ایله و انلرک افعالنه انکار ایدیجی اولمه که مشایخه انکار ایدیجی کمسنه هرگز
هرگز فلاح و نجات یوزین کورمز دنیایه مغرور اولمه که قلبوک دائما
حزین و بدنک عریان و کوزلرک کریان و عملک خالص و دعاک تضرعله
و لباسک کهنه و رفیقلرک درویشلر و سرمایک فقر و منزلک
مسجد و مونسک حق سبحانه و تعالی اوله انتهی کلامه شرفنا
الله تعالی ببرکاتها و یسر لنا العمل بما فیها انه بر رحیم تواب کریم

ذیل خاتمه الخواتم

وصیته الولی الامین سلطان العرفاء برهان العاشقین مولانا
جلال الملة والدین محمد البلخی ثم القنوی المشهور بین الاولیاء الکبار
بمولانا خداوندکار قدس الله تعالی سره الذی هو سر الاسرار
وهی هذه اوصیکم بتقوی الله فی السر والعلانیة وبقلة
الطعام وقلة المنام وقلة الکلام وهجرة المعاصی والآثام
ومواظبة الصیام ودوام القیام وترک الشهوات علی
الدوام واحتمال الجفاء من جمیع الانام وترک مجالسة
السفهاء والعوام ومصاحبة الصالحین الکرام وان خیر
الناس من ینفع الناس وخیر الکلام ما قل ودل

سر ز هوا تا فتن از سرورست ترک هوا قوت پیغمبرست

والحمد لله تعالی وحده والصلوة علی من
لا نبی بعده

چوق زمان ایدی که شاخ خامه تحریک بنان ایله بوستان تقریرده
بیانده ثمره افشان ایدی وقت اولدی که منقلهٔ فراغتده
استراحت اتمامه واصل ونتیجه عهد ایدی که تیغ زبان معرکهٔ
ابلاغ وتبیانده لامع ودرخشان ایدی زمان کلدی که نیام
دهانده نیام اختتامه واصل اوله وتقصیرات وزلاتی که قصور وقلت

قلت بضاعه وفتور وکثرت اضاعه فردن صادر اولمشدر عرفای
ناظرین وجلسای حاضرین حضرتلرندن دامن عفو ایله مستور اولوب
ودیدهٔ طعن ایله منظور اولمامق رجا ایدرز وسلسلهٔ کلامی حمد و
ثنای ملک علام وصلوة وسلام خواجهٔ یوم القیام وآل و
اصحاب کرام ودعای دولت پادشاه اسلام ایله ختم واتمام
ایدرز وسواددن بیاضه نقل وانتهاض اول ساعت اولدی که
رابعهٔ نهار جمعه خامس عشرین صفر سنه ثلث وسبعین وتسعمائه
والله تعالی نعم المستعان وعلیه التکلان
انه مفضل منعم حنان منان

تمت الرسالة المجموعة بمکارم الاخلاق بعون الله الملک
الخلاق یوم السبت اول شهر جماذا الاول سنه اثنین وتسعین وتسعمائه
کاتب الفقیر درویش محمد اخلاقی وفقه
الله الاحد الباقی
بیگرمی التنجی نسخه در که
کاتب فقیر ایله
تمام اولدی

